(Q. HORATII FLACCI)

O P E R A

ILLVSTRAVIT

CHRIST. GVIL. MITSCHERLICH

PROFESSOR PVBL. ORDIN. IN ACADEMIA GOTTINGENSI

TOMVS SECVNDVS

LIPSIAE, MDCCC

SVMTIBVS SIEGFRIED LEBRECHT CRVSII

PRAEFATIO.

Quas in Horatio recte interpretando rationes ineundas iudicaverim, quasque ipſe opera mea aſſequi conatus ſim, diligenter a me in praefatione, priori Tomo praeſixa, éxpoſitum eſt. Atque eandem in dilucidandis reliquis, quae alter hic Tomus complectitur, Horatii carminibus lyricis viam tanto minus inſiſtere dubitavi, quo magis in dies uſu et experientia magiſtra intelligere mihi viſus ſum, quantum adiumenti talis accuratio liberalioris indolis adoleſcentibus ſuppeditare poſſit. Quorum quidem potiſſimum commodis me proſpectum voluiſſe ii meminerint, qui me interdum copioſiorem ac forte nimium in explanandis et ad vulgarem loquendi rationem revocandis formis poeticis deprehendant; tum illud iis maxime locis factum eſſe cogitent, ubi vel exercitatiorem aliquem haeſitare, vel ſpiſſas ab interpretibus argutiarum nubes meridiei praetextas animadverterim.

Illud autem minime ambitioſe mihi affirmare poſſe videor, me in accurandis poſterioribus his carminum libris paullo intentiore ſtudio verſatum eſſe, ſive quod interpretes in iis, maxime in toto carminum habitu ac diſpoſitione recte apud animum informanda ſaepius remitti atque a vero deflectere cognoſcerem, ſive ipſorum carminum dignitate ac maieſtate eo adducerer, novisque ſubinde ſtimulis excitarer. Conſummatiſſimae enim pleraque artis, ſive argumentorum vim ac tractationem, ſive excelſiſſimum ingenii niſum, ſive ſententiarum gravitatem, ſive denique enuntiationis ſpectes virtutes, Horatiani ingenii monimenta in his libris contineri, neminem tam hebetis iudicii eſſe arbitror, quin ipſe facile ſentiat.

Caeterum quam verum ſit, quod dicitur, dies diem docet, neminem magis experiri arbitror quam interpretem, quem mirandum non eſt, ſi in longiori opere nonnumquam a recto tramite erret, ac ſenſim ad alias rerum notiones delabatur. Quae igitur incidenda aut aliter conſtituenda indicavi, quaeque ad poetae doctrinam illuſtrandam aut omnino ad liberaliorem interpretationem ſpectantia ſerius a me animadverſa ſunt, ea in faſcem collecta huic

huic Tomo inſeri iuſſi. Interea temporis nactus ſum Codicum, quos bibliotheca Guelpherbytana cuſtodit, notitiam, a Cl. Leiſtio, has ipſas literas in eadem urbe ſumma cum laude profitente, mihi perhumaniter ſubminiſtratam, quam hic, quamquam alieniore loco itidem ſubnectam. Sunt autem Codd. hi:

I. Codex Gudianus n. 108. membranaceus, in folio, quod vocant, minore quadrato ſcriptus, continet *Horatii Carmina* (quae tamen a L. I. c. 23. demum incipiunt) *Epodon librum*, *Artem poeticam* et *Satiras*. Eſt is ſatis nitide exaratus, literisque initialibus auro, quod diverſicolor pictura ambit, illuſis condecoratus; pauca in eo ſcripturae compendia, nulli numeri, at multas inter lineas ab eadem manu adſcriptas variae lectionis notationes et correctiones habet. Sic v. c. Carm. III. 4. 1. vitioſe exaratum *Aeſcende* in margine corrigitur; Epod. I. 5. *quibus te vita* ſi *ſuperſtite* prava lectio *ſit* adſcripta eſt. Inſcriptiones carminum vulgares exhibet (veluti Carm. III. 13. *Proſeuctice in fontem blanduſium, qui eſt in Sabino*) et in carmine amoebaeo III. 9. *Oratii* et *Lidiae* nomina interſerit, adiecto titulo: *Antepodotice*. Eſt etiam, ubi in plures partes diſpeſcuntur carmina, veluti Serm. II. 3. in quo v. 168. *Servius Oppidius* caet. novum ſermonem (plane ut in Cod. Vpſal.) orditur. Omnino hic codex ab indocto quidem et legis metricae imperito homine ſcriptus, e bono tamen exemplari ductus videtur, dignusque adeo eſt, qui curatius inſpiciatur.

II. Cod. Gud. n. 185. in 4. vergente ad finem Saec. XIV. ſcriptus, paſſim truncatus. Habet *Artem poet.* inde a v. 110. *Epiſtolas* et Sermonum L. I.

III.

III. Cod. Gud. n. 303. membran. octonis ſcriptus, et quidem circa finem ſaec. XIV. Continet *Horatii Epiſtolas* cum ſcholiis interlinearibus et marginalibus ſatis ineptis et inſulſis. In textu non niſi vulgares aberrationes deprehendas. Claudit librum verſus:

Qui te ſcribebat hermannus nomen habebat.

IV. Cod. Auguſt. n. 50, 4. membranac. octavae, quam vocant, formae. Habet tantum *Artem poeticam* cum ſcholiis inter lineas. Lectiones offert ubivis obvias.

V. Cod. Auguſt. 81, 31. fol. chartaceus, Acronis commentarium in Horatii Carmina, Artem poet. et Sermones complexus.

VI. Cod. Gud. n. 160. fol. membran. ſaec. XIV. exeunte ſcriptus, *ſcholia* offert *in Epiſtolas et Sermones*, digna, quae bibliopegis utenda tradantur. Forte ipſe ita ſenſit exſcriptor, qui taedio victus v. 42. Serm. ult. L. II. cum verbis: *et cetera* finem operi impoſuit, adiecta apprecatione: *Te Deum laudamus.*

VII. Cod. Gud. n. 323. octonis ſcriptus, *ſcholia in Horatii Epiſtolas et Satiras* continet, eiusdem farinae ac praeced. In fronte legitur: *Dnus Gherardus de Pochheeſt Abbas egmondenſis me renovavit* A. D. 1406. Tum ab alia manu, forte ipſius P. Scriverii: *Ex direpta bibl. Egmondani coenobii in Hollandia hunc librum vindicavit Petrus Scriverius.*

VIII. Cod. Gud. n. 85. membranac. in 4. ſaec. XIII. exaratus, *Porphyrionem* exhibet, manu ſatis luculenta ſcriptum.

Q. H. O.

Q. HORATII FLACCI

C A R M I N V M

LIBER TERTIVS.

Q. HORATII FLACCI
C A R M I N V M
LIBER TERTIVS.

C A R M E N I.

ARGVMENTVM.

Deſcriptio huius carminis admodum plana atque perſpicua. Homines, utcunque prae caeteris mortalibus imperii, divitiarum, honorumque amplitudine conſpicui, eadem, qua tenues atque infimae ſortis, moriendi neceſſitate tenentur, atque adeo hactenus ne hilum quidem ab his differunt. Tum ne beatos quidem in iſta fortuna facile eos dixeris, quandoquidem is ipſe ſplendor, quo et ſibi ita videntur, et vero pravo vulgi uti-

que aestimantur iudicio, tantum abest, ut vitam suavem atque iucundam efficiat, ut eam potius aegritudine curarumque multiplici aestu involvat, atque plane obruat. Ac in amplissimo quidem honoris constitutos gradu perpetua angi sollicitudine, ne inde deiiciantur; divites autem, praeterquam quod opum continuo iacturam metuant, earundem augendarum cupiditate vexari, voluptatumque, quibus sese immergant, distorqueri fastidio. Atque hac sententiarum conversione vix luculentius explicari gnome poterat: hominem, in re modica constitutum, eaque contentum, verbo, αὐταρκῆ, *utpote quem nec metus, neque cupiditates tangant, solum recte atque beate vivere; quam quidem Horatius popularibus suis, quos haud uno istius generis morbo graviter laborantes animadvertebat, accurate hoc carmine commendare voluit. — Eximias huius carminis virtutes, cum admirabili tractationis artificio, tum elocutionis vi, ornatuque splendidissimo proditas, facillimo unusquisque, nisi plane hebes sit, observabit negotio. Fuere tamen (hosque recte profanum vulgus, a poetarum lectione arcendum, appellaveris) qui vel in singulis eius partibus, maxime initio, miris modis hallucinarentur, vel totum carmen, utpote nexu idoneo prorsus destitutum, crisi sua confoderent, lacerarentque. Cuius quidem iudicii temeritatem, a tenui ipsorum poetico, ut ita dicam, spiritu profectam nemo paullo cordatior hic a me excussam desiderabit.*

Odi

Odi profanum volgus et arceo:
Favete linguis: carmina non prius
Audita

v. 1—4. Saluberrima ad vitam bene instituendam praecepta hoc carmine traditurus poeta, quo fortius efficaciusque iis lectorum alligaret animos, iustamque argumenti gravitati dignitatem adiungeret, ista tanquam ex adytis Musarum, quarum se sacerdotem fert, profatur, adhibitis, quae in antiquis mysteriis praefari mystes solebat, religiosis formulis. Primum igitur ἀμυήτους a sacris suis excludit hoc pronuntiato praeconio: *Odi et arceo*, procul hinc facessere iubeo (sed illud *odi* quanto ἐναργέστερον!) *profanum vulgus*, profanos, βεβήλους. Sollennis fere summovendi a sacris formula erat: ἑκὰς, βέβηλοι! ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρὸς, Callim. II. Ap. 2. *Procul o, procul este, profani*, Virg. Aen. VI. 258. *gressus removete profani* Claudian. R. P. I. init. In animo forte poeta habuit Orphei initium, quo itidem sublimioris sapientiae praeceptis praefatur, apud Wintert. p. 459. Φθέγξομαι, οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις πᾶσιν ὁμῶς. Ad eos, qui sacris interessent, spectabat altera formula: *favete linguis*, εὐφημεῖτε, *faventiam* h. silentium *adhibete* (sunt Attii verba apud Non. III. 93.); *imperatur* enim *silentium*, *ut rite peragi possit sacrum*, *nulla voce mala obstrepente*, Seneca V. B. c. XXVI. Vtramque coniunxit Eurip. Bacch. 68. τίς ὁδῷ; τίς δὲ μελάθροις; ἔκτοπος ἔστω; στόμα δ' εὔφημον ἅπας ὁσιούσθω. Aristoph. Θεσμοφ. 39. εὔφημος πᾶς ἔστω λεὼς, στόμα συγκλείσας. Cf. infra III. 14, 11. 12. Res et formula multis notata. Vid. Heins. ad Sil. XVI. 295. Cerd. ad Virg. Aen. V. 71. Exspectare adeo iubet poeta carmen *sacro silentio dignum* (qualia Alcaei et Sapphus iudicat Noster II. 13. 29.) h. argumenti gravissimi. Colores e Nostro duxere Propert. IV. 6. 1. *Sacra facit vates, sint ora faventia sacris*, in victoria Actiaca celebranda. Stat. Silv. II. 7. 19. *Lucanum canimus, favete linguis*. et Martial. X. 87. 3. *Linguis omnibus et favete votis; natalem colimus*. Praeiverat Callim. II. Ap. 17. εὐφημεῖτ' ἀΐοντες ἐπ' Ἀπόλλωνος ἀοιδῇ. Cf. ad I. 15. 3. II. 13. 29. Audientiam adeo sibi his formulis facere velle poetam, putandum; nihil amplius. Sunt tamen, qui poetam in ordinem redigant, profanosque, pravis opinionibus im-

Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iovis,

Clari

imbutos, initiatos contra, generosiores, sublimiumque praeceptorum suorum capaces, intelligi statuant, vel, ut ipsorum verbis exponam: „imperiosa quadam cum arrogantia statuit, quibus lectoribus tam philosophicum et παράδοξον carmen scripserit, quibus non. — 2. *carmina non prius audita*, carmen novum, singulare, ob nobilissima, quae eius argumentum faciunt, vitae praecepta, ad quae penitius haurienda mire sic acuitur atque praeparatur legentis animus. Similiter in celebrando Augusto, tanquam excellentiore carminis materie, III. 25. 8. *Dicam insigne, recens, adhuc indictum ore alio.* Καινὰς ἀναβολὰς poetae Dithyrambico forte eandem ob caussam tribuit Aristoph. Avv. 1385. Alii simpliciter ad poesin lyricam referunt, quam Horatius princeps inter Romanos divulgaverit (III. 30. 13.); quo quidem totius tetrastichi vis plane infringitur. — *Musarum sacerdotis* augusta atque valde apposita h. l. poetarum appellatio. Μωσάων ἱεροὺς ὑποφήτας eosdem vocat Theocr. XVI. 29. Πιερίδων πρόπολον Pindarum Plato XXVIII. (A.Br.I.174) Lucanum *Romani chori sacerdotem* Stat. Silv. II. 7. 21. cf. eund. Silv. V. 1. 17. Propert. III. 1. Alia vide apud doctiss. Boettiger. — 4. *canto*, praecino, praeco verba *virginibus puerisque*, virginum atque puerorum choro, tanquam Χοροδιδάσκαλος. Huius enim est *praecipere* (I. 24. 2.) *docere* (II. 19. 2.) modos ac verba, a choro virginum et puerorum ediscenda atque decantanda. Praeclare vero personam, quam initio susceperat, tuetur poeta, colores ad priscam hymnorum, qui a choro virginum et puerorum canerentur, rationem attemperando. Miro alii acumine iuvenilem aetatem, utpote mollem ac docilem, et a cuius institutione sequentis saeculi mores pendeant, his praeceptis initiari velle statuunt poetam, verentem scilicet, ut vulgus adultum iam obstinatum et obfirmatum ad vitia, ad rectos sensus reduci queat.

v. 5 — 16. Sententia per hos vv. ita continuatur: Homines, quocunque sive potentiae (*reges*

vv.

Clari giganteo triumpho,
Cuncta ſupercilio moventis.

Eſt

vv. 5—8.) ſive divitiarum (v. 9.) ſive denique honorum, ad quos vel nobilitas generis vel propria ipſos virtus evexit (vv. 10—13), faſtigio atque amplitudine *inſignes*, eadem, quae *imae* ſortis homines, mortalitatis manet conditio; ne ſplendidiſſima quidem fortuna quemquam a fati neceſſitate immunem praeſtat. Vulgaris haec ſententia, toties inculcata ab Horatio, novo ac plane exquiſito doctrinae apparatu cultiſſimoque orationis habitu declaratur h. l. Quae ipſa res fraudi fuit Intpp., ut, quae ſecundariae eſſent notiones, quaeque illuminandae unice inſervirent picturae, has ſtatuerent primarias, ſicque de ſenſu totius loci paullulum deflecterent. Turbatum eſt maxime in vv. 5—8. eorumque idoneo cum ſqq. nexu conſtituendo. Simpliciſſima eorum enuntiatio erat: Reges, quorum ſumma poteſtas eſt, qui ſolo Iove minores ſunt, qui ſoli Iovi cedunt potentia; hos tamen ipſos *Neceſſitas ſortitur* caet. Pro hoc diſiuncte, ut lyricum decebat: Regum ſumma poteſtas eſt; enimvero hos ipſos mors manet. Facile inde intelligitur, v. 6—8. ad extollendam potius, quam ad deprimendam regum maieſtatem adiectos eſſe. Cf. I. 12. extr. III. 5. 1. Docte autem poeta ita invertit: reges caeteris hominibus imperant; at Iupiter eſt ἄναξ ἀνάκτων, uti audit Aeſchyl. Suppl. 533. — *Regum*, regibus *imperium eſt*, reges imperium exercent, habent *in greges*, homines, populos *proprios* ſibi ſubiectos, h. regum ſuprema in terris eſt maieſtas, potentia. Pindari Ol. I. 181. τὸ ἔσχατον κορυφοῦται βασιλεῦσι, laudarunt iam alii. *Greges*, homines, qui alteri parent, ſubditi ſunt, priſca loquendi ſimplicitate dicti: reges enim ποιμένες λαῶν Homerico loquendi uſu, et ἀγελατῆσαι pro βασιλεῦσαι occurrit apud Sophocl. Oedip. Tyr. 410. — *timendorum*, auget imperii notionem. — 6. At Iupiter regibus imperat. Eadem ſententiarum progreſſio apud Philiſcum in Thebanis apud Stob. floril. Grot. p. 233. ἐμοῦ γάρ ἐστι κύριος μὲν εἷς ἀνήρ· τούτων δὲ καὶ σοῦ μυρίων τ᾽ ἄλλων νόμος, ἑτέρων τύραννος· τῶν τυραννούντων φόβος. δοῦλοι βασιλέων εἰσίν· ὁ δε βασιλεὺς, θεῶν. E Noſtro profeciſſe videri poteſt Stat. Silv. III. 3. 50. *propriis ſub regibus omnis terra: premit felix regum diademata Roma; — — hanc ducibus frenare datum: mox*

A 4 *creſcit*

Eſt ut viro vir latius ordinet
Arbuſta ſulcis; hic generoſior

Deſcen-

creſcit in illos imperium Superis. Senec. Thyeſt. 612. *Omne ſub regno graviore regnum eſt.* Iam Callim. H. in Iov. 75 et 79. 80. ὧν (πτολιάρχων) πάντα· τί δ' οὐ κρατέοντος ὑπ' ἰσχύν; ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες· ἐπεὶ Διὸς οὐδὲν ἀνάκτων θειότερον. τῷ καί σφι τεὴν ἐκρίναο λᾶξιν. — 7. 8. *Dei Exſuperantiſſimi*, uti paſſim in numis audit (cf. Spanh. ad Callim. H. in Iov. 91.) Ζηνὸς πανυπερτάτου. Iam ſummam Iovis potentiam magnifice declarat *triumphus* eius *giganteus*, victoria de Gigantibus reportata. Ornatum a ſua gente quod poeta repetiit, hoc tanto magis conſentaneum videri debet, quo propius victoria iſta triumphi Romani ſpeciem attingeret. Curru enim in Gigantum ſtrage Iovem invectum refert antiquitas, itaque in monumm. antiquis repraeſentatur. Vide Winkelm. monum. ined. p. 9. n. X. Ad Noſtrum Claudian. de R. P. I. 153. *Aetna Giganteos numquam tacitura triumphos.* — 8. *cuncta*, univerſam rerum naturam *moventis*, commoventis, concutientis ſolo *ſupercilio* moto, nutu. Auguſta ac plena maieſtatis imago! ducta e noto Homeri loco Il. α. 528 — 30. Ἦ καὶ κυανέῃσιν ὑπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων — μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον, exornata a Catullo Epith. Pel. 204 — 6. *Annuit invicto caeleſtum numine rector, quo tunc et tellus atque horrida contremuerunt ſidera concuſſitque micantia ſidera mundus.* cf. Virgil. Aen. X. 115. Ovid. Met. I. 179. Stat. Theb. VIII. 82. 83.

v. 9 ſqq. Alius in ſumma opum abundantia vivat. Hoc, uti et reliqua, quae ſubiiciuntur, per comparationem poeta extulit: Alius alium divitiis antecellat. Iam quod doctius erat, ſpeciali notione ac Romano plane ſenſu: alius ampliora latiſundia poſſideat, ſpecialiori hoc notione, qua omnino vividior imago exiſtit, poeta dedit: alius plures colat arbores in fundo ſuo, plura in agris ſuis arbuſta diſponat. *Eſt ut*, ἔστιν ὡς, ἔστιν ὅπως, pro, fieri aſſolet, accidit, ut *vir viro*, itidem graece pro, alius alio. — *latius ſulcis ord.* poteſt dictum videri pro, ſulcis per latiora intervalla factis, adeoque latiori intervallo ordinet; ſed maiorem vim habet, ſi latius ad totam ῥῆσιν trahas, ut ſit: per latiorem terrae tractum, per latiſſimum fundum *ordinet*, ordine digerat, certo intervallo diſponat *ſulcis*, defigat, plantet atque colat *arbuſta*, arbores. Deſignantur cuiuscunque generis arboreta (non, quod fere volunt, novellae

Descendat in Campum petitor;
Moribus hic meliorque fama

Contendat; illi turba clientium
Sit maior: aequa lege Necessitas

Sor-

vellae arbores, e seminariis in agrum transferendae; vide vel Iuven. XIV. 144.) maxime oliveta, vineta; atque his tribuuntur στίχοι, ὄρχατοι (Hom. Il. Ξ. 23.) *ordines*, quibus vites atque oleae desigebantur. Ita *ordinare vineam* dixit Colum. III. 13. *arborum ordines* Cic. Sen. 16. *villum myrtetis ordinatam* Martial. III. 58. 2. Per quincuncem fere dirigebantur sulci (Colum. l. l.) quo, in quamcunque partem spectantibus recto nihil erat speciosius (Quinctil. I. O. VIII. 5.). Sulcos autem proprie posuit poeta, nam *aut scrobibus*, *aut sulcis vineae conserebantur*, Colum. c. l. — 10 sqq. *Hic*, alter *petitor*, petiturus summos magistratus, candidatus (adhibuit sic Sueton. Iul. 23.) *descendat*, prodeat *in Campum* Martium, populique, creandis magistratibus ibi convocati, suffragiis sese committat *generosior*, nobilitate generis fretus, caeteris competitoribus generosa prosapia praestans. *Descendere* e situ regionis dictum; campus enim Martius erat depressior. Vide v. c. Vellei. II. 92. cf. Gronov. Obss. p. 411. Lips. — 12. Alter, ignobili quidem genere ortus, homo novus, at *moribus*, sua virtute, et, quam inde consecutus est, *fama*, bona existimatione *melior*, praestans, gratiosus apud populum, *contendat* cum reliquis de suffragiis auferendis, s. de magistratu obtinendo; h. praestet aliis. *Contendere nobilitate* similiter Lucret. II. 11. *Civiliter* autem *contendere* dicebantur *competitores in certamine honoris ac dignitatis*, Cic. Off. 1. 38. — 13. ille magna clientum manu stipatus magistratum in concione petat. Valebat is adeo auctoritate et gratia apud populum, quem beneficiis sibi obstrinxerat. Res notissima. Caeterum praeclare totum hunc locum ita adornavit poeta, ut studia simul ac contentiones Romanorum, quibus ad summos magistratus petendos ferrentur, designaret; quod sane ad legentium animos magnam vim habet ob apodosin. In hoc etiam poetam acutum agnosce, quod sollennes modos, quibus ad istos perveniebatur, breviter attingit. Nam in quovis repraesentantur homines,

Sortitur insignis et imos;
Omne capax movet urna nomen.

Destrictus ensis cui super inpia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dul-

mines, magnitudinis specie quadam insignes, quae nec ipsa a morte liberet. — 14—16. Hos tamen neutiquam ipsorum magnitudo ac splendor a naturae debito absolvit; aeque morti obnoxii sunt, ac infimi. Docta hanc sententiam imagine repraesentavit poeta. Cogitanda *Necessitas* dea, Ἀνάγκη, Εἱμαρμένη, Μοῖρα, in locis inferis collocata, (etiam Platoni de Rep. X. p. 621. Steph.) quae urnam, in quam omnium hominum nomina coniecta sunt, perpetuo movet. Iam cuius sors inter commovendum excidit, hic ad inferos citatur, hunc fatale est mori. Stat. Silv. II. 1. 218. *Ibimus omnes, ibimus immensis urnam quatit Aeacus umbris.* Cf. II. 3. 26. — *sortitur insignes et imos*, sortes s. nomina tam *insignium*, illustrium quam *imorum*, infimae sortis hominum in urna coniecta habet *aequa* moriendi *lege*, conditione, h. eadem lex, eadem moriendi conditio proposita est et claris et obscuris hominibus. — 16. *Urna movet omne nomen*, omnium nomina. dum ipsa concutitur, versatur, (eodem ornatu Claudian. R. Pros. II. 332. *Urna nec incertas versat Minoia sortes*) et hoc pro vulgari: omnium nomina continentur hac urna; hinc *capax*, πάνδοκος, πανδέγμων, epitheto locis ac rebus inferis communi. Vid. ad Hom. H. in Cer. 9.

v. 17 *sqq.* Sententiarum nexus ita animo informandus videtur: Homines vel amplissimae dignitatis, caet. neutiquam morti exemti sunt. Quid? quod ne beatos quidem istos, dum vivunt, in isto fastigio facile dixeris, quandoquidem omnes lautioris istius splendidiorisque conditionis fructus curis ac sollicitudine, quae illam continuo comitantur, plane intercipiuntur, regibus, ne regno; locupletibus, ne divitiis calamitatum aliquo genere exuantur, timentibus. Iam vide poeticam artem in tractanda enuntiandaque hac sententia. Quo vividius ostenderet poeta, nihil ei esse beatum, cui semper aliquis terror impendeat, colores orationi adspersit e nota Damoclis historia, quam lege sis apud Cic. Quaest. Tusc. V. 21. Macrob.

Dulcem elaborabunt ſaporem,
Non avium citharaeque cantus

Somnum

crob. in Somn. Scip. I. 10. Sidon. Apoll. Epp. II. 13. et Boeth. Conſol. Phil. III. 5. (cf. Wyttenb. ad. Plut. de S. N. V. p. 51.) — Homini *impio* (docte accommodatur *cervici* epitheton) *cui enſis* vagina *deſtrictus*, nudatus *pendet*, imminet *ſuper cervice*, quem adeo perpetua animi verſat anxietas, illi caet. Simili colore Seneca Herc. Oet. 656. *Pectora pauper ſecura gerit — ſed non ſtrictos reſpicit enſes.* Eodem alluſum putem a Claudiano in Ruf. II. 16. *impoſiti radiant cervicibus enſes*, quem locum vana cenſura et coniectura exagitat Gesn. *Radiant* enſes, qui ſtricti ſunt, et *impoſiti* cerv. dicuntur, in cerv. iamiam ruituri. — 19. Omnes huic vitae deliciae inſuaves erunt. *Dapes Siculae*, vel conquiſitiſſimae epulae non *elaborabunt*, efficient, praebebunt *dulcem* gratum ac iucundum *ſaporem*, inſipidae ipſi erunt. Dapes *elaborant* ſaporem, in quibus deligendis condiendisque curioſa adhibita eſt diligentia; quales erant Siculae, unde eae in proverbium abiere. Plato Epiſt. VII. p. 326. B. βίος εὐδαίμων — Συρακουσίων τραπεζῶν πλήρης. Cf. eundem de Rep. III. p. 404. D. Cratini et Antiphanis loca apud Athen. XIV. 23. p. 661. E. F. Lucian. Dial. Mort. IX. p. 360. ibique Hemſterh. Adde Adag. Schott. p. 149. 175. et 249 — 20. Oratio, ſi quid video, ita continuanda erat: nec cantus av. citharaeque ſomnum *lenem* reducent. Sed docte epitheton ad ſeqq. transtulit poeta. Cantus ſomnum *reducit*, arceſſit, conciliat, ſuadet, adiuvat ſomnum. Praepoſitio enim hanc vim habet, ut, quae per vices ac certo temporis intervallo fiunt, ſignificet. Cf. II. 10. 15. Alii de ſomno interrupto, ſicque reconciliando capiunt; quod neutiquam damnaverim. Prior tamen ratio ſimplicior videtur. Ad rem Seneca de Provid. c. III. *Feliciorem tu Maecenatem putas, cui amoribus anxio, et moroſae uxoris quotidiana repudia deflenti; ſomnus per ſymphoniarum cantum, ex longinquo leve reſonantium quaeritur?* Spectant etiam huc Menandrea apud Stob. Floril. Grot. p. 391. ᾤμην ἐγὼ τοὺς πλουσίους — — οὐ στένειν τὰς νύκτας, οὐδὲ στρεφομένους ἄνω κάτω οἴμοι λέγειν· ἡδὺν δὲ καὶ πρᾶόν τινα ὕπνου καθεύδειν, ἀλλὰ τῶν πτωχῶν τινά. νυνὶ δὲ caet.

25 ſqq.

Somnum reducent. Somnus agreſtium
Lenis virorum non humilis domos
Faſtidit, umbroſamve ripam,
Non Zephyris agitata Tempe.

Deſiderantem, quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare,

Nec

v. 21 *ſqq.* Quanto beatiores contra tenuioris ſortis homines, qui neque timent, neque cupiunt quippiam! quantam animi tranquillitatem ſua ipſis praeſtat innocentia atque continentia! Sententia ſuaviſſimo phantasmate expreſſa, ad quod proximis vv. manu quaſi ducebatur poeta. *Agreſtes viros* ſ. agricolas ſpeciatim poſuit, quo maior vis toti loco accederet ex oppoſitione. Tyrannidi enim comes impietas, metus; ſecuritas contra atque innocentia vitae ruſticae propria. Somnus *lenis,* ἡδὺς, μαλακὸς, *non faſtidit,* aſpernatur, frequentat adeo *domos hum. agr. vir.* caſas ruſticas. — 23. *umbroſamve ripam* aquae leniter ſtrepentis. Cf. V. 2. 27. Ovid. Faſt. III. 17. Virg. Ge. II. 470. eadem de re: *mollesque ſub arbore ſomni non abſunt.* — 24. *Tempe,* pro quavis valle amoena. — *Zephyris agitata,* quae Zephyri perflant; nemoribus conſita poetam cogitaſſe, haud inepte ex orationis ornatu cogas. Virgil. l. l. ſimiliter habet, *frigida Tempe.* Ad ſententiam Senec. Herc. Oet. 644-47. *Ceſpes Tyrio mollior oſtro ſolet impavidos ducere ſomnos. Aurea rumpunt tecta quidem, vigilesque trahit purpura noctes.* Idem ep. 90. *Sollicitudo nos in noſtra purpura verſat, et acerrimis excitat ſtimulis; at quam mollem ſomnum illis dura tellus dabat!*

v. 25. Scilicet is demum beate vivit, cui, quantum ſatis eſt, ſufficit. Modicis enim facultatibus contentum neque augendi diſtorquet cupiditas, neque periculorum, quae lucro inhiantibus continuo imminet, conturbat metus. Illuſtratur hoc divitis Romani, e mercatura et latifundiis quaeſtum facientis, exemplo. *Deſiderantem,* expetentem nihil ultra, quam, *quod ſatis eſt,* τὰ ἀρκοῦντα, quae ad vitam commode ſuſtentandam ſufficiunt, non angit metus naufragii, ut mercatorem. At quam ornate ac vivide haec ultima expreſſit

poeta

Nec saevus Arcturi cadentis
Inpetus, aut orientis Haedi:

Non verberatae grandine vineae,
Fundusve mendax, àrbore nunc aquas
Cul-

poeta! Illum non *sollicitat*, sollicitum de vita ac mercibus suis reddit mare *tumultuosum*, procellosum, tanquam mercatorem, ubi tempestatem ingruentem videt. Simillime V. 2. 6. de rustico: *neque horret iratum mare*. Cf. I. 1. 11. et III. 29. 57. *Tumultus*, *seditio* caet. sollennia poetis de mari tempestuoso. — vv. 27. 28. Exornant tempestatis notionem poeticis coloribus. *Saevus Arcturi impetus*, κακὴ δύσις ὑετίοιο Ἀρκτούρου Perses Theb. V. 1. in Anal. Br. II. p. 5. *Impetus Arcturi cadentis* esse potest: saeva procellae vis, tempestas ab Arcturo occidente excitata, fere ut Ἀρκτούρου λαίλαπα dixit Leonid. XCII. 4. Anal. Br. I. 244. Exquisitius tamen videtur, si impetum de rapido eius motu, qui sideribus omninoque caelo ab antiquis adseritur, accipias. Notus Ovidii locus Metam. II. 70. *Adde quod assidua rapitur vertigine caelum* — *Nitor in adversum, nec me, qui caetera, vincit impetus*. Esset adeo: nec Arcturus *saevus*, δεινὸς (Arat. Dios. 13.) perniciosus, dum rapido motu deorsum fertur, dum occidit. De eo Plaut. Rud. 69 sqq. *Increpui hibernum et fluctus movi maritimos. Nam Arcturus signum sum omnium acerrumum. Vehemens sum exoriens, cum occido vehementior.* Occidit autem Arcturus IV. Cal. Nov. — *Haedi orientis*, haedorum orientium *impetus*, quo in altum enituntur, pro vulgari adeo: Haedorum ortus. Oriuntur autem haedi pridie Non. Octobr. vespere, (Colum. XI. 2. 73.) unde ἑσπέριοι ἔριφοι Theocrit. ζ. 53. Iidem occasu suo tempestates excitare crediti. Cf. Callim. Epigr. XIX. 5. 6. Nicaen. Sam. V. 4. in Anal. Br. I. 417. Schol. Arat. Phaen. 158. Caeterum de hac vi stellarum, ut ita dicam, poetica res satis nota. Vide ad I. 28. 21.

v. 29 — 31. Neque ista sollicitudo animum eius subit, quae latifundiorum dominum continuo premit, ne proventus ex agris calamitate aliqua intercipiatur. Iam ex pluribus unum tantum posuit proventus genus, at

Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.

Con-

at pluribus hoc calamitatis generibus oneravit, quo planius ac vividius iustas metuendi caussas ob oculos poneret. — Vineae grandine *verberatae*, pulsatae, fructu decusso. — 30. *fundus mendax*, ager, qui spem domini eludit, destituit, proventu, quem pollicebatur, negato. Opponitur *fides segetis* III. 16. 30. Nostrum respexit Petron. c. 117. — *arbore nunc aquas culp.* caet. Propter caeli intemperiem. At quam ornate haec poeta extulit! *Arbores*, h. vites et oleae *culpant*, culpam s. caussas mendacii h. sterilitatis transferunt, sterilitatis caussas praetexunt, suaviter! quasi se purgent fundi domino. Sed eosdem colores deprehendas iam in fragm. Philemonis apud Stob. floril. Grot. p. 403. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἡ γῆ θηρίοις ἑκοῦσα παρέχει τὴν καθ' ἡμέραν τροφὴν αὐτὴ πορίζουσ', οὐ λαβοῦσα. πάνυ μόλις, ὥςπερ τὸ κατὰ χρέος κεφάλαιον, ἐκτίει τὸ σπέρμα, τοὺς τόκους, ἀνευρίσκουσ' ἀεὶ πρόφασίν τιν' αὐχμὸν, ἢ πάχνην, ἵν' ἀποστερῇ. Ex Nostro fluxit pulcherrimum poemation, quod legitur in Catal. Scal. p. 76. de malo, dignum quod ex parte huc transferatur: *Quid frustra quereris, colone, mecum, quod quondam bene fructuosa malus Auctumnis sterilis duobus adstem? Non me praegravat, ut putas, senectus, nec sum grandine verberata dura, nec gemmas modo germine exeuntes seri frigoris ustularit aura, nec venti, pluviaeve, siccitasve, quod de se quererer, malum dederunt: — —Sed quod carmina pessimi poetae ramis sustineo laboriosis.* — *aquas* nimias, nimiam pluviam. — 31. nunc nimiam siccitatem. Pro hoc docte, *sidera torrentia*, exurentia, exsiccantia *agros*. Nam a sideribus, maxime Sirio (hinc Σείριος ἀζαλέος Hesiod. Scut. 153.) qui κατ' ἐξοχὴν astrum audit, (Alcaeus II. 1. p. 100. Vrs.) aestus gravior derivabatur. Noster V. 16. 53. 54. (ubi reponendi sunt isti vv.) *nullius astri gregem aestuosa torret impotentia. Sideratio* inde (ἀστροβολία) morbus dictus, quo germina arborum aduruntur, et exarescunt. Vide, quem laudat Boettiger, Niclasium ad Geop. V. 36. p. 531. — *hiemes*, hiemem *iniquam*, noxiam, infestam arboribus, vel nimio, vel nimis protracto frigore, κρύος ἄκαιρον.

v. 33 — 40.

Contracta piſces aequora ſentiunt
Iactis in altum molibus: huc frequens
Cae-

v. 33 — 40. *Nunc vobiſcum loquor, quorum aeque ſpatioſe luxuria, quam illorum avaritia diffunditur. Vobis dico, quousque nullus erit lacus, cui non villarum veſtrarum faſtigia immineant? nullum flumen, cuius non ripas aedificia veſtra praetexant? Vbicunque in aliquem ſinum littus curvabitur, vos protinus fundamenta iacietis, nec contenti ſolo, niſi quod manu feceritis, maria agetis introrſus;* Senec. Ep. 89. Nexus adeo: Neque vero divites ideo beatos dixeris, quod deliciarum atque voluptatum omnium divitiae uſum ipſis atque copiam largiantur: etenim quae voluptas ſincera eſſe poteſt, animo intus tumultuante, atque cupiditatibus diſtricto. Nonne hoc ipſo animum inquietum produnt, quod, prioribus in faſtidium adductis, novis usque ſeſe immergant deliciarum generibus? Iam, quibus opes ſuas explicarent, animique aegritudinem et faterentur, et expellere conarentur divites Romani, plura poeta adnumerat genera. Ac primo quidem loco tangit ſaeculi ſui inſaniam, villas in mari aedificandi; tum peregrinationes memorat mari terraque recreandi animi cauſſa ſuſceptas; denique, quae orationis variandae cauſſa concluſioni (vv. 41 ſqq.) demum docte adiiciuntur, aedificia ſplendida, pretioſam ſupellectilem, atque oblectamenta convivalia. — *Piſces ſentiunt* aequor *contractum,* coarctatum, anguſtiori mari includuntur. Praeclare ſic piſcinarum maritimarum amplitudo oculis ſubiicitur. Quam eandem alia imagine repraeſentavit Senec. Thyeſt. 459. *Non* claſſibus piſcamur, *et retro mare iacta fugamus mole,* qui locus e noſtro ductus videtur. Inſulſe quidam ipſum mare, cui deceſſit aliquantulum, contractum dici autumant; nec melius alii, quibus ignotae hae piſcinae erant, de piſcibus cogitant molium ambitu *forte* comprehenſis, antequam ſpatium incluſum caementis expleretur; quae ſane admodum ieiuna foret piſcium mentio: quae contra ad notandum ſaeculi iſtius infamem luxuriam graviſſima eſt, ſi memineris cum alias ob cauſſas, tum, ut quavis tempeſtate piſcium maritimorum copia eſſet, inſanos hos ſumtus fuiſſe impenſos. Piſcibus autem hunc *ſenſum* (*ſentiunt aeq. contr.*) tribui, ne quis ſententiam paullo argutius expreſſam putet, a poetica omnino ratione haud alienum
videri

Caementa demittit redemtor
Cum famulis, dominusque terrae

Faſtidioſus: ſed Timor et Minae
Scandunt eodem, quo dominus: neque
Dece-

videri debet. Qua ſimili vel Tibull. II. 3. 45. *Claudit et indomitum moles mare*, lentus ut intra negligat hibernas piſcis adeſſe minas. — 34. *Iactis* immiſſis *in altum* ſaxorum *molibus*, quibus mare excludatur. Verbis propriis poeta uſus eſt, *iaci* enim in mare *moles* dicuntur, quoties excluditur aqua, notante Acron. Cf. Torrent. h. l. Noſtrum reſpexit Sidonius II. 57. *Itur in aequor* molibus, *et veteres tellus nova* contrahit *undas*. — *huc frequens* caet. Ἐνάργειαν in exornanda hac pictura facile ſentias. Opus laborioſa operariorum contentione, inſtigante redemtore maturatur; dominus adſtat atque inſtat ferventi operi, cuius mox abſoluti ipſum pertaeſum eſt. *Redemtor*, qui opus faciendum certa mercede conduxit, *frequens cum famulis*, docte pro, cum frequentibus, multis ſervis operariis, *demittit caementa*, ſtruem lapideam, Puteolano pulvere coagmentatam, compagem ſaxeam, qua ſtructurae ſoliditas efficitur. Cf. Heyn. ad Virg. Aen. IX. 711. Partem adeo munimenti nunc poſuit poeta, quum antea generaliori vocabulo (moles) uſus eſſet. Indocte autem plerique intpp. ſtatuunt, moles pro aggere mari excludendo oppoſitas, caemento autem totum ſpatium, quod mari detractum eſſet, expletum fuiſſe; nam et hoc communiendo aggeri, cui praetoria inaedificabantur, et, quae his ſtructionibus incluſa erat pars maris, diverſis piſcium maritimorum gregibus ſaginandis inſerviebat. Similiter Martial. IX. ep. 76. in fundamento balnei *ſilicem duram et ſtructile caementum* coniunctim ponit. — *terrae faſtidioſus*, quem pertaeſum eſt in terra habitare, quem aegritudo terra expellit; graviter hoc adiectum. — 37. 38. Sed nec hic ipſi contingit eſſe tranquillo. Pro hoc quam ornate ac vivide: *Timor* et *Minae*, (perſonas cogita) quae terrent animum ſcelerum conſcium, Furiarum inſtar, *ſcandunt eodem, quo dominus*, conſcendunt cum domino praetorium, comitantur eum. — 39. *Neque*, ſi mari iter relaxandi

Decedit aerata triremi, et
Post equitem sedet atra Cura.

Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior

De-

axandi animi caussa faciat, *Cura*, aegritudo *decedit* ab *erata* s. rostrata *triremi*, una um eo navem conscendit, peregrinatur. Navem h. l. *aeratam* cum dilectu dictam puta; uasi Cura aeris fulgore haud eterreatur. — 40. Et, si quum conscendit, iter voluntarium facturus, sedet, imminet tergo eius. Cf. omnino II. 6. 21 sqq. et ibi Not. Caeterum simili colore Aeschylus rom. 276. homini Πημονὴν ροσιζάνειν et Theocr. XXI. . μελεδῶνας ἐφίστασθαι, item ucret. II. 47. *Curas sequaces* ixit.

v. 41 *sqq.* Conclusio: Itaue si honorum ac divitiarum nplitudo, quasque eae vitae ommoditates ac delicias affeunt, tantum abest, ut curas spellant, ut novis potius anium onerent, et ad maiora conipiscenda irritent; cur, quaeso eae me mediocritatis poeniat, quae sola maximum ad ne beateque vivendum moentum efficit? *Dolentem*, grum animo, curis maceratum vel splendidissimus divitiarum usus haudquaquam *delenit*, permulcet, erigit, exhilarat. Divitiarum usum specialibus, quas aetas sua ipsi suggereret, notionibus exposuit poeta. Primo loco memoratur *Phrygius lapis*, s. marmor Synnadicum, ad Synnada, Phrygiae oppidum, caesum. Candidum erat, maculisque distinctum purpureis. Statius Silv. I. 5. 37. *Purpura sola cavo Phrygiae quam Synnados antro ipse cruentavit maculis lucentibus Attis.* et inde Sidon. XXII. 137. *puniceo pretiosus livor in antro Synnados.* Cf. omnino Plin. XXXV. 1. et Strabo L. IX, p. 437. et XII. p. 865. unde discitur, in maximo Romànis habitum fuisse pretio. Declaratur adeo a poeta aedium magnificentia, columnis Phrygiis distinctarum. Nota Tibulli III. 3. 13. *Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis.* — 42. *Purpurarum*, purpurae *usus sidere clarior*, inversa ratione dictum pro, usus purpurae clarioris sidere. Iam *purpurae usum* graeca doctrina atque elegantia (de qua v. Valken. ad Eurip. Phoen. p. 71. et ad Theocr. XXII. 4.) hic positum cen-

Delenit uſus, nec Falerna
Vitis, Achaemeniumve coſtum:

Cur invidendis poſtibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?

Cur

cenſent, χρῆμα πορφυρᾶς, pro ſimpl. *purpura;* quidni purpuram uſui accommodatam, adeoque veſtes, ſtragulas purpureas ſimpliciter intelligas? eoque aperte ducit locus Lucret. II. 47. quem in animo habuit poeta: *Metus hominum curaeque ſequaces — neque fulgorem reverentur ab auro, nec clarum* veſtis *ſplendorem* purpureai. Etiam in Virg. Ge. II. 466. *Nec caſia liquidi corrumpitur* uſus olivi, eſt: oleo utuntur, caſia haud corrupto. Purpura *ſidere clarior*, eſt reſplendens, lucida. *Sidus formae* ita dixit Stat. Silv. III. 4. 26. et *ſidereos artus* hoc ſenſu tribuit Veneri Claudian. XXXI. 3. Purpurae autem, maxime Laconicae, (v. ad II. 18. 7.) ſplendor proprius; unde fulgoris notionem ſimpliciter habet IV. 1. 10. Conf. omnino Dorv. ad Charit. VI. 4. et Geſner. Th. L.L. v. *purpureus.* — *Falerna vitis*, vina agri Falerni Campaniae, adeoque nobiliſſima. — 44. *Coſtum*, unguentum e radice fruticis, eiusdem nominis, qui in Patale, Indiae inſula, provenit. De eo Plin. XII. 12. Cf. Salm. de Homonym. H. I. p. 128. — *Achaemenium*, Parthicum, ab Achaemene, Perſarum rege, dicitur, quod illud ex India per Parthorum regionem Romam adveheretur. Sic *nardum*, quae erat ſolium coſti, *Achaemeniam* vocat noſter V. 13. 12. Vnguenta autem vino adpoſuit poeta, ex more convivantium. Vide v. c. II. 3. 13. II. 7. 21.

v. 45. Generalem ſententiam: ſplendidam fortunam, quasque afferat vitae lautitias atque voluptatum illectamenta, ob innumeras, quibus animum impediant, curas ac ſollicitudines, haudquaquam expetenda eſſe, in medioeri contra ſorte animum optime componi, ſpeciali notione expreſſam ita adornavit, ut ſe ipſum, de eius veritate penitus perſuaſum, ſplendidum divitiarum contemtorem ferat, et in modica fortuna beatum ſeſe oſtendat; quo ſane nihil fortius ad eundem in aliis excitandum ſenſum cogitari poteſt. Cf. III. 16. 18 ſqq. Iam, quod ſpeciatim erat: cur magnificas aedes exſtruam, hoc parte tantum, quae aedium erat magnificen-

Cur valle permutem Sabina
Divitias operofiores?

ficentiffima, defcripta abfolvit poeta. Atrium *fublime* et per fe erat, et totius aedificii altitudinem animo obiicit. Quo et fpectat *moliar*, pro tenui, exftruam. Similiter Seneca Ep. LXXXIX. extr. ubi divitum infaniam perftringit, ipforum *tecta ex plano in altitudinem montium educta* memorat. Atrii fplendor defignatur per poftes *invidendos*, fuperbos, maximi pretii. Sed quam dilectum hoc epitheton! Quod divitias invidiae obnoxias, atque etiam hoc nomine poffeffori moleftas fimul innuit. *Invidendam aulam* eadem virtute dixit II. 10. 7. Caeterum eadem in re Virg. Ge. II. 462. memorat *varios pulchra teftudine poftes — novo ritu*, ad novas architectonicas regulas defcriptum. — 47. *Cur valle permutem divitias*, docta ac perpetua h. v. inverfa ftructura (v. I. 17. 2. II. 12. 23.) pro, vallem divitiis, h. cur divitias praeoptem anteponam agello meo Sabino *operofiores*, quae mihi multo magis molefiae fint, quae animum curis exerceant. Sane fententia fic fatis aperta atque appofita h. l. Si tamen curiofius ornatus rationem, oppofitionisque vim perpendas, eandem quidem, fed fpecialiori eademque exquifitiori adumbratam imagine deprehendes. Scilicet docte generalem divitiarum notionem pofuit poeta, adftrictam tamen ad certam, qua eae oftenduntur, fpeciem, oppofita *valle* et adi. *operofiores.* Vnde recte cogas, aedes in altum eductas, h. l. intelligi debere. Eft adeo: cur alta palatia praeferam valli meae Sabinae cum humili tecto? Ac ne de ufu loquendi dubites, adi Not. ad II. 3. 20. ubi eadem notione *divitias in altum exftructas* poni vides; et aedes *operofae* funt, multa opera, magno molimine exftructae. Quo plane fenfu Ovid. Met. XV. 667. *operofa dei templa* et Sueton. Octav. LXXII. *operofa praetoria* dicuntur. Caeterum ad mentem poetae plane adpofita funt Menandrea apud Stob. Flor. Grot. p. 389. Κρεῖττον γάρ ἐστι — μὴ πόλλ' ἀηδῶς, ὀλίγα δ' ἡδέως ἔχειν, πενίαν δ' ἄλυπον μᾶλλον, ἢ πλοῦτον πικρόν.

CARMEN II.

ARGVMENTVM.

Vix ullum Horatii carmen dari existimo, quod magis diversa super consilio eius, tractatique argumenti ratione VV. DD. iudicia expertum sit. Atque in eorum quidem reprehensionem incurrit, qui tribus illud partibus, in fortitudinis, virtutis et silentii laude celebranda occupatis, a poeta ita descriptum iudicarent, ut nullus plane inter eas nexus intercederet: quam quidem alii a poeta depellere studuere hactenus, ut afflatui divino hanc sententiarum diversarum ὕλην concedi condonarique oportere pronuntiarent. Quae quam docta disputatio sit, et quam commode ita poetae caussa agatur, facile intelligitur. Acutius alii sententiarum nexum sibi perspicere visi, dum ad notiones, quas ipsi animo concepissent, poetae verbis satis violenter atque arbitrarie subiectas, exigerent poetam, totius carminis pervertere argumentum. Fuere denique, qui stricto in hoc carmen gladio grassati, tres istas partes in totidem carminum frusta, quo concoquerentur scilicet facilius, discinderent. Nobis equidem Horatius hoc carmine tanquam in tabula priscae Romanorum virtutis imaginem ad vivum delineare voluisse videtur, atque eo quidem consilio, ut populares suos, ab ista veterum norma immane quantum degressos, ad adumbrandam eam exprimendamque exhortaretur atque incenderet. Non igitur virtutis in ge-

nere,

nere, sed eius maxime, quae rem publicam pace belloque incolumen praestat atque florentissimam, sese praeceptorem fert, quam quidem c i v i l e m *haud inepte appellaveris. Hinc ad illuminandam istam virtutis imaginem eos potissimum adlevit colores, qui priscos gentis suae mores, per quos Romanum domi militiaeque sartum tectumque stetisset imperium, plane referrent. Exhortatus igitur poeta iuventutem Romanam ad pristinam laborum tolerantiam, fortitudinemque bellicam, quibus adversus externos hostes defensetur res publica, ad virtutem commendandam progreditur, quam quidem formulis ac notionibus Stoicis ita descriptam dat, ut facile appareat, domestica ipsi istius exempla, quae imitanda proponeret, obversata fuisse. Scilicet ut studia cupiditatesque honorum atque ambitiones e civitate, haud raro graviter inde concussa, tolleret, virtutem s. honesti studium, non tam ob externa praemia, quae admodum fortuita sint, quam per se expetendam pronuntiat; suam enim ipsimet inesse dignitatem amplissimam, suam esse aeternam nominis famam. Tum, qua nullum fortius ad continendam civitatem cogitari potest vinculum, fidem in specie memorat, ad eamque servandam iuventutem Romanam, proposita Deorum vindicta, graviter exhortatur. Atque ad hanc quidem, speciatim a poeta adpositam, neminem facile offensum iri arbitror, nisi qui poeticae ne dicam lyricae tractationis plane ignarus sit.*

Anguſtam amice pauperiem pati
Robuſtus acri militia puer
Condiſcat; et Parthos ferocis
Vexet eques metuendus haſta:

Vitam-

v. 1 *ſqq.* Duobus fere modis ſententia conſtitui poteſt, prouti verborum ordinem inſtituas. Alter modus eſt: *Puer*, Romanus, *robuſtus*, robuſtior aetate factus, adultus *condiſcat pauperiem pati*, adſueſcat paupertati, *acri militia* toleranda. Ita vero *robuſtus* nullam fere vim habet, cum puero adultioris aetatis notio inſit (vide vel IV. 1. 15.); tum ſententiae, ſi ſubtilius agas, minus recte ſe excipiunt (Puer paup. ferat, et Parthos caet.). Praeſtat igitur altera ratio, qua duo commata docte copulantur, quamque et ipſa verborum ſuadet collocatio: Puer condiſcat paupertatem pati, robuſtusque fiat, induretur acri militia, ut ſufficiat tolerandis militiae aerumnis. Scilicet vulgaris forma erat: Iuventus Romana ſevera diſciplina contineatur, unde corpus ad tolerandos militiae labores induretur, corroboretur. Iam ſeveram diſciplinam paupertatis notioni ſubiecit poeta, quae adeo victu modico ac duro, vigiliis, caloris ac frigoris patientia, tolerandisque laboribus corpus atque animum confirmat atque ad fortitudinem acuit, uti contra luxus atque ignavia enervat ac deprimit. Praeclare in hanc rem Eurip. fr. Alex. apud Stob. Flor. Grot. 389. Κανέν τι βούλευμ' ἦν ἄρ' εἰς εὐανδρίαν ὁ πλοῦτος ἀνθρώποισιν αἱ τ' ἄγαν τρυφαί. Πενία δύστηνον μὲν, ἀλλ' ὅμως τρέφει μοχθοῦντ' ἀμείνω τέκνα καὶ δραστήρια. Vnde et ἀγαθὴ κουροτρόφος audit πενία Arceſilao apud Stob. Tit. XCV. Cf. ad I. 12. 43. *Anguſta*, ut *res arcta, anguſta* (Iuven. III. 165.); opponuntur *res amplae*. — *amice pati*, ἀγαπητῶς φέρειν, ἀγαπᾷν, aequo animo eam ferre, lubenter in ea acquieſcere, noto Graeciſmo. — *acri*, dura, laborioſa; ut grave *Martis opus* Virgil. Aen. VIII. 516. — 3. Iam acrem militiam exponit, exornatque ulterius poeta, memoratis ſpeciatim, quibuscum congrediatur miles Romanus, Parthis, ferociſſima, eademque Romano nomini infeſtiſſima gente. — *vexet*, conturbet, affligat, adſidue inſtando. *Vexare turmas hoſtium* fortiori hoc ſignificatu habes IV. 14. 23. —

eques

Vitamque ſub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex moenibus hoſticis
Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, et adulta virgo,

Suſpi-

eques, utpote in pugna adverſus Parthos equites. Res nota. — *metuendus haſta*, ornatius quam, haſtatus, ſ. protentis vel coniectis in eos haſtis. — 5. Moretur, *ſub divo*, ſub aere, in caſtris, (nam et haec ad aerumnas militiae referenda) ut ſoli ac frigori corpus aſſneſiat; et verſetur *in rebus trepidis*, periculoſis, in ſummo diſcrimine, ne animus ad ſubita belli expaveſcat. Hoc igitur ad animum, illud ad corpus confirmandum ſpectat. *Res trepidae* in bello adeo ſunt, ubi res in ſummum diſcrimen adductae ſunt, maxime, quae nec opinantes opprimunt, ac percellunt. Ita Livius, Silius, et alii.

v. 6 — 12. Sequitur pictura ad ſenſuum et affectuum naturam ac veritatem ſumma cum ἐναργείᾳ a poeta adornata, qua quidem vulgarem ſententiam „ timendus ſit hoſtibus, audacter hoſtes invadat,“ vivide adumbratam facile cognoſcas. Cogita legiones Romanas in hoſtili agro urbi admotas, hoſtem vel e caſtris ad moenia poſitis, vel ex urbe, eruptione facta, in aciem progreſſum atque manum conſerentem, tum imbellem aetatem atque ſexum e moenibus praeliantes ſpectantem, ſuisque atque urbi timentem. Poſtremam hanc ideam ductam volunt intpp. ex Hom. Il. γ. 154. quam ſane natura rei, in ſummum diſcrimen adductae, ſuppeditat. Hinc mentio eius rei in urbium obſidione ſatis frequens apud ſcriptores antiquos. Iam Heſiod. Scut. Herc. 241. πλέονες ἔτι δῆριν ἔχοντες μάρναντ'. αἱ δὲ γυναῖκες ἐυδμήτων ἐπὶ πύργων χάλκεον ὀξὺ βόων, κατὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς. Exquiſitum autem artificium poetae agnoſce in revocata ad certam ſpeciem generali imagine, atque ad eam quidem, qua mirifice legentis animum affectum iri intelligeret. — *Illum* pugnantem *proſpiciens e moenibus hoſticis*, hoſtilibus, *matrona tyranni*, uxor regis *bellantis*, bellum cum pop. Romano gerentis, *et virgo adulta*, nubilis, *ſuſpiret*, ſuſpirent, h. ſuſpiriis timorem prodant, metuant, *ne* caet. Alii, τῷ *eheu* forſan inducti, ſqq. puellae verba et ſuſpirare pro, cum gemitu dicere, dictum ſtatuunt, minus docta atque

 con-

Suspiret, eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedis.

Dulce

concinna ratione. — 9. *rudis agminum*, pugnandi, imbellis, cum tali scilicet adversario commissus; suaviter, et ex intimo istarum feminarum, misere eius vitae timentium, animi sensu: quem caeteroquin tibi fortissimum fingas licet. — 10. *sponsus regius*, iuvenis regiae virgini desponsus. Sed et ipsum filium recte statuas. — *lacessat*, irritet, impetat, adgrediatur *leonem*, iuvenem Romanum leonis instar ferocientem, fortissime pugnantem. Nobilitavit docta hac ratione poeta frequentem satis viri fortis cum leone comparationem. Similiter Sil. VII. 401. *Iam cernes Libycum hunc vallo adsultare leonem*, de Hannibale. Perductus forte eo fuit Homerico epitheto θυμολέων, v. c. Il. ε, 639. Od. δ. 814. λ, 266. cf. Hesiod. Theog. 1007. — *asperum tactu*, ad quem si accedas, ubi eum provoces, *asperatur*, furit. Docte redditur Graecorum ἄπλητος, h. ἀπρόσμαχος, ἀπρόσιτος. Iratum *asperum* dici, nota res. *Asper et improbus ira* de lupo Virg. Aen. IX. 62. τραχὺς λύκος Theocr. ep. 6. 3. Atque a vultu aspero, h. truculento, irato (*Asper, acerba tuens*, Virg. Aen. IX. 764.) metaphoram potius petitam duxerim, quam a mari aspero. — 11. Quem *ira*, ardor, cupiditas pugnandi *cruenta* cruoris cupida (proprie ipse *cruentus*, truculentus, caedis cupidus) effera *rapit*, praecipitem agit, fert, h. qui ira percitus fertur, (ἰθὺς φέρεται μένει de leone Hom. Il. υ. 172.) grassatur per mediam hostium aciem, per confertos hostes; pro hoc multo gravius est *per medias caedes*, per hostium confertim a se caesorum agmina, qui late stragem edit. Eadem vi Achilles *in caedem* Lyciorum e Scyro proreptus dicitur I. 8. 16. De iracundia leonibus insita cf. I. 16. 15. Apposite quoque Lucret. III. 297. *in primis vis est violenta leonum, pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes, nec capere irarum fluctus in pectore possunt.* Caeterum ira virtutem bellicam declarari, in vulgus notum.

v. 13. Nexus: strenue rem agat miles Romanus, memor, nihil aut dulcius, aut gloriosius esse, quam atrociter dimicando pro patria mortem oppetere, a

qua

Dulce et decorum eſt pro patria mori:
Mors et fugacem perſequitur virum,
Nec parcit inbellis iuventae
Poplitibus timidove tergo.

Virtus

qua nec ignavi ac fugientes e proelio immunes ſint. Sed maiorem vim habet gnome abſolute ſic poſita. Notiſſima Tyrtaei: τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον, et Callini (Anal. Br. I. 39.) τιμῆέν τε γάρ ἐστι καὶ ἀγλαὸν ἀνδρὶ μάχεσθαι γῆς πέρι καὶ παίδων, κουριδίης τ' ἀλόχου δυσμενέσι caet. — 14. Etiam ignavos mors opprimit, milites in fuga caeduntur. Hoc imagine Simonidea deſcripſit poeta: ὁ δ' αὖ Θάνατος ἔκιχε καὶ τὸν φυγόμαχον. Scilicet antiquo phantaſmate Mors, Πότμος, Μοῖραι, Κῆρες inter acies errare (Heſiod. Scut. 249.), militi morti addicto adſtare (Κῆρες ἐφεστᾶσι θανάτοιο Il. μ. 326. ἄγχι παρίσταται οὐλόμενος Κὴρ Q. Cal. VI. 427.) eum adſequi ac rapere; nota Homerica, ἔλλαβε πορφύρεος Θάνατος, ἕλε Μοῖραι Πότμος;) dicuntur. — *fugacem perſequitur*, fugienti inſtat, donec adſequatur; pertinaciam enim in ſequendo declarat hoc verbum, eſtque ornatius quam, conſequitur. — Caedendo terga ac poplites; nam hos maximo petebat hoſtis inſequens. Memorato hoc ſpeciatim mortis genere et tota imago mire animatur, et ignominiae nota, quae ei ineſt maxima, ſimul ob oculos ponitur. — *tergo timido*, timidi, militis fugientis.

v. 17 *ſqq.* Laudata tolerantia ac fortitudine generatim nunc poeta virtutem commendat, momentis, quae ad amplectendam eam invitent ac perducant, ex ipſa deductis. *Virtutem* nimirum (Plautinis uti liceat, Amphitr. II. 2. 17.) *praemium eſſe optimum, virtutem omnibus rebus anteire profecto, virtutem omnia in ſe habere, omnia adeſſe bona, quem penes ſit virtus.* Hanc igitur ſectari oportere, ut vere beatum te intelligas, quod quidem divitiarum, honorum, caeterarumque rerum externarum poſſeſſione etſi ampliſſima neutiquam adſequare. Magnifice haec, adſumta gravi Stoici ſapientis perſona, eloquutus eſt poeta. Iam quum Stoicis virtus *rationis abſolutio* (Cic. de Fin. V. c. 14.) ſit, h. recta atque conſummata ratio, naturae conſentanea; facile perſpicitur, in hominem iſta praeditum ea ca-

 dere

Virtus repulſae neſcia ſordidae,
Intaminatis fulget honoribus:

Nec

dere omnia, immo ſoli huic propria eſſe, quae niſi duce iſta recte adminiſtrari nequeant. Ducta inde Paradoxa iſta: Sapientem *ſolum* eſſe *regem*, qui, vitiis affectibusque ſuperior, optime imperio fungi calleat, quum privati hac virtute multorum quidem domini, ſed plurium vitiorum ſervi ſint; *ſolum divitem*, qui nulla re egeat, divitiisque ſolus uti ſciat, inſipidi contra ſolam κτῆσιν habeant, et, inexplebili libidine vexati, vere egeant, verbo, omnia ſapientis rectiſſime dici, qui ſciat uti ſolus omnibus. Hinc et Noſtrum: Sapientem ſolum ac perpetuum eſſe magiſtratum, Conſulem, Dictatorem, Praetorem, quod is ſolus munere iſto recte fungatur, et quod virtutis poſſeſſio perpetua ſit; caeteros autem, honore iſto a populo ornatos, privatos. Ita *Albinum praetorem* refert Cicero (Acad. Quaeſt. IV. 45.) *cum Carneades et Stoicus Diogenes in Capitolio ſtarent, iocantem Carneadi dixiſſe: ego tibi praetor eſſe non videor, quia ſapiens non ſum; — tum ille: Huic Stoico non videris.* Docte autem poeta hoc dogmate totam deſcripſit virtutem Stoicam, ut oſtenderet, in ea ſola repoſita eſſe omnia, dignitatem habere ex ſe ſola, praemia adeo, quibus amantes ſui condecoret, eſſe ampla, certa ac ſolida. — 17. *neſcia repulſae*, quae repulſam numquam fert, non, quod virtute praeſtantes viri a populo aut a regibus honores non petant, neque ſe ei periculo committant, ut repulſam ferre poſſint, ut quidem Lambinus expedit; quandoquidem honores, caeteraque, quae in ἀδιαφόροις, quae ſecundum naturam ſunt, προηγμένων nomine veniunt, ſumenda utique ac quadam aeſtimatione dignanda cenſebant Stoici: neque verior, etſi multo ſpecioſior, altera haec explicandi eſt ratio: quae repulſam ignominioſam pati nequit, cui non turpe eſt, repulſam ferre, quum virtus haud ulli obnoxia iniuriae ſit. Quam in rem apte laudant illuſtre Catonis exemplum, in praeturae petitione praeteriti, huncque populi contemtum magnifice contemnentis, de quo Seneca ep. 104. *Vides honorem et notam poſſe contemni? eodem quo repulſus eſt die, in comitio pila luſit.* Agitur his vv. de dignitate virtuti propria ac debita; hanc, quo magis extollat poeta comparat cum fucato ſplendore, quem dignitas a populo ingeſta habeat; hanc incertam, pravis artibus obfuſcatam alieni arbitrii adeoque inſtabilem; illam propriam,

Nec ſumit aut ponit ſecuris
Arbitrio popularis aurae.

Virtus

priam, nativo decore coruſcam, ac perpetuam eſſe. Eſt igitur: Virtutis honores certi ſunt, ſapiens magiſtratum gerit virtuti ſuae proprium, numquam adeo repulſam fert, qua nonnumquam notantur ii, qui *populares honores* (uti Boeth. Conſ. Phil. III. 4. vocat) ambiunt. Ita *ſordidae* in genere notam deſignat, quae repulſae ex vulgi opinione inhaeret. — 18. *fulget honoribus*, ornate et cum vi pro, magiſtratum gerit; nam eſt magiſtratus ſapientis, qui ſoli virtuti innititur, nullis ſordibus obſcuratae, cuius adeo ſummus fulgor eſt. Cic. de Fin. III. 14. *Vt obſcuratur et offunditur luce ſolis lumen lucernae; — ſic quum ſit is bonorum finis, quem Stoici dicunt, omnis iſta rerum in corpore ſitarum aeſtimatio* (τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, adeoque honorum, divitiarum caet.) *ſplendore virtutis et magnitudine obſcuretur, obruatur, atque intereat neceſſe eſt.* Id. pro Sex. XXVIII. *Virtus lucet in tenebris, ſplendetque per ſe ſemper, neque alienis unquam ſordibus obſoleſcit.* Hinc honores eius *intaminati*, puri, nulla, ut populares, labe polluti, quibus dignitatem ac ſplendorem hominum demum fallax aduectit opinio. Hi adeo *per ſe* ſordidi, abiecti, quod propria vi carent, qua exſplendeſcant, non, ut fere volunt, quod pravis ambitus artibus quaeruntur; illi naturali ſplendore conſpicui. — 19. 20. Etiam in his vv. turbatum eſt ab Intpp. Eſt ſimpliciter: Virtutis poſſeſſio perpetua eſt, eſt ἀναφαίρετος, ſtabilis, immutabilis; honores adeo eius itidem ſtabiles ac perpetui, *non unius anni* (IV. 9. 39.); populares contra ſumuntur ac ponuntur alieno arbitrio. — *Secures*, faſces, inſigne imperii, pro ipſo imperio, magiſtratu. — *Aura popularis*, favor populi inſtabilis, iudicium, quod nulla certa ratione ducitur, quod leviſſimis de cauſſis impellitur. Ad verba ac ſententiam poetae Stat. Silv. II. 2. 121. *Midae gazis et Lydo ditior auro. Troica et Euphrataea ſupra diademata felix, quem non ambigui faſces, non mobile vulgus, non leges, non caſtra tenent, qui pectore magno ſpemque metumque domus vitio ſublimior omni* caet. in quibus conſummatam Stoicae virtutis imaginem facile agnoſcas.

v. 21 — 24. Alterum virtutis incitamentum, immortalitas. Poſſit quidem tetraſticho poetice declaratus videri ſapientis animus *erectus ad ſupera, ſectator caeleſtium, devius caducorum*

Virtus, recludens inmeritis mori
Caelum, negata tentat iter via:
Coetusque volgaris et udam
Spernit humum fugiente penna.

Est

rum (ut Macrob. in Somn. Scip. c. XVII. eloquitur) qui exercitio virtutis Deo assimilatur; de quo, eodem colore Plato in Philebo 173. πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ ὁμοίωσις τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Senec. ep. 65. *Philosophia animum a terrenis dimittit ad divina. Haec libertas eius est, haec evagatio: subducit interim se custodiae, qua tenetur, et caelo reficitur.* Idem ep. 75. *Ex hac faece evadamus in illud sublime et excelsum, ubi tranquillitas nos manet* caet. Etiam vv. 23. 24. ad animum ab omni labe humana purum et intactum, τέλεον, καθαρὸν, ἐξηρτημένον ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ut Stoici loquuntur, satis commode transferri possunt. Sed interposita *recludens . . . . caelum* dissuadent hanc rationem et v. 25. *Est et fideli tuta sil. merces*, manifesto docet, etiam hic de virtutis mercede accipi debere. — *recludens* patefaciens *caelum immeritis mori*, mori haud sinit viros immortalitate dignos, in caelum subvehit sui amantes. Parum opportune haec interiecta esse, facile apparebit, si seqq. consideres. In hoc enim membro est Virtus dea, in altero abstracte ponitur pro homine virtute praedito. Deberet esse: recludens immeritae mori sc. sibi caelum, quamquam, si sensum tuum consulas, parum placeat. Ad sententiam poetae Seneca Herc. Oet. 1961 et 1983. *Virtus in astra tendit*. et: *numquam Stygias fertur ad undas inclita Virtus*. — *tentat iter via* copia poetica pro, iter molitur, via ingreditur, *negata* inaccessa multitudini insipidae. Nam soli *virtuti via nulla invia est*, Ovid. Metam. XIV. 113. Sic *negatas vias* reditum ex inferis locis, paucis concessum (Virg. Aen. VI. 129.) vocat Senec. Hippol. 224. *Tentare* sollenne de arduo ac difficili conatu. Sic *aerias tentasse domos* I. 28. 5. *caelestia tentare* I. Epp. 17. 34. ut alios omittam. 23. 24. *Spernit fugiente penna*, fugit, evolat in caelum spernens, deserens, relinquens *coetus vulgares*, vulgus virtutis expers, cui adeo inaccessa haec via; et humum *udam*, nebulosam, humidam, ob crassum aerem,

Eſt et fideli tuta ſilentio
Merces: vetabo, qui Cereris ſacrum
Vol-

aerem, qui terrae proximus eſt. Opponitur *aether liquidus* II. 20. 2. Laudant Val. Flacc. I. 10. *Eripe me populis et habenti nubila terrae.*

v. 25 *ſqq.* In conſtituendo horum vv. cum antecedentibus nexu, ipſaque eruenda inde ſententia magnopere turbare atque aeſtuare videas interpretes. Cuius quidem diſcidii cauſſas in operoſiori cultu, abſtruſiorique ornatu, quo ſententiam involvit ac paene dicam obruit poeta, quaerendas eſſe facile deprehendas. Eſſe hoc poetarum tamquam ſpiritu divino afflatorum, inquit Lambinus non ſemper in propoſito ſermone haerere, ſed ad alia nonnumquam aberrare, ſententiaque longe a principio diverſa carmen concludere. Igitur et hic poetam aberrare ad laudem ſilentii, neque poſtea reverti ad ſermonem inſtitutum. Cruquius de taciturnitate militari h. de tacendis arcanis conſiliis, nominibus deorum patriorum, ne ab hoſte evocentur caet. loqui poetam autumat. Iani denique pietatem adverſus deos opinatur inculcari his vv. a poeta. Quibus omnibus refragantur verba, ac bona ratio, quae et poetae enthuſiaſmo (qui tamen hic nullus eſt) correpto conſtare debet. Vnus omnium verum, quamquam ex parte tantum vidit Torrentius, qui „poetam nunc fidem, quae ſilentio probetur, collaudare, et perfidiae poenam comminari" rectiſſime pronuntiat; falſus tamen in hoc, quod ſubiicit veluti divino numine adflatum vatem diverſas in unum carmen conieciſſe ſententias. Vide Argum. Scilicet Virtute in genere laudata ſpeciatim nunc poeta commemorat Fidem, utque huic ſua conſtet merces ſuum praemium; ita perfidiae contra poenam manere ait certiſſimam. Fidem autem etſi deſignet una potiſſimum parte, atque ea quidem, qua maxime ſpectetur, ſilentio; (uti contra *Fides arcani prodiga* eſt I. 18. extr.) latiore tamen ſenſu h. l. accipiendam, omninoque intelligendam eſſe eam, qua pactis cuiuscunque generis religioſe ſervandis obſtringimur, e ſeqq., ubi violatae fidei ſ. perfidiae poenae a Iove ὀρκίῳ infligi dicuntur, ſatis liquidum fit. Atque ita demum de verborum ſenſu tuto pronuntiare licet, qui, reiecto poetico velamine, hoc ordine procedere debet: Etiam Fidei ſervandae intenta ſit iuventus Romana; quae uti cultorem ſuum ampliſſimis atque certiſſimis ornat praemiis, ita is, qui eam

Volgarit arcanae, ſub îsdem
Sit trabibus, fragilemve mecum
Sol-

eam prodit ac deſerit, ſcelere ſe obligat graviſſimo, adeo quidem, ut plane ei aequiparandus ſit, qui myſteria Cereris evulgaverit. Poenam igitur manere talem hominem certiſſimam (vv. 31. 32.) graviſſimamque, quippe quae vel ad eos pertingat, qui, ipſi quamvis integri purique ſint, cum iſto conſortium habent. Iam quum ſententiae v. 25. elocutionem ad Auguſti dictum, ἀλλ' ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας, quod in eius Apophth. ad Athenodorum Plutarchus (T. II p. 207. Fr.) refert, conformaſſet poeta, prona ſatis erat periuri cum ſacrilego, qui auctiſſima myſteria eloquitur h. cum ſceleſtiſſimo homine comparatio. Hanc autem graecis ideis amplificatam dedit poeta, ut ſtatim videbimus. Iam expende elocutionis vim et ornatum. *Merces tuta*, μισθὸς ἀσφαλής, γέρας ἀκίνδυνον, praemium certum conſtitutum eſt *fideli ſilentio*, fidei, quae ſilentio praeſtatur, tum omnino fidei in genere. Proprium hoc habet fides, tamquam virtus, quae ſibi ipſa merces eſt. Vide ad v. 17. Omnis vis igitur ponenda in epitheto, ut fidele ſilentium idem ſit, quod Senecae Thyeſt. 317. *fides tacita* et Herc. fur. 301. *fides muta* dicitur. Plane ita *aeſtuoſam impotentiam*, pro aeſtu impotenti poſuit Noſter V. 16, 62. Et ſic ſaepius alibi. — 26. Sequitur oppoſitio: periurio contra ſtatuta eſt poena graviſſima. Iam hoc ita convertit poeta: periurus haud minus nocens eſt, quam qui myſteria Eleuſinia divulgat. At maiorem ἐνάργειαν indignatio habet, qua converſionem hanc acuit poeta: Deteſtor, averſor tam ſcelerati hominis conſortium. Pro ſcelerato eſt, qui *ſacrum Cereris arcanae*, h. ſacra arcana Cereris, myſteria Eleuſinia *vulgat*, prodit; et pro conſortio ſpeciatim eſt: ne ſit mecum *ſub iisdem trabibus*, ὁμωρόφιος (v. Valken. Diatr. p. 189.) ſub eodem tecto, domo, aut *ſolvat phaſelum*, h. funes, quibus litori adligatus eſt, ornate pro, paret mecum navigationem, mecum naviget. Phaſelum pro quocunque navigio poeta poſuit, cum dilectu; auget enim propter exiguam formam et materiam fragilem, e qua compactus eſt, ſc. fictili, (unde *fictiles phaſelos* vocat Iuven. XV. 127.) periculi metum. Hinc *fragilis* audit Noſtro et Ovid. ex Pont. I. 10. 39. Caeterum idem ſententiae color eſt in Eurip. Electr. 1334. ἀδικεῖν μηδεὶς θελέτω, μηδ' ἐπιόρκων μέτα συμπλείτω. Propius tamen

Solvat phaselon. Saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum:
Raro

men ad orationis formam Callim. H. Cer. 118. Δάματερ μὴ τῆνος ἐμοὶ φίλος, ὃς τοι ἀπεχθής εἴη μηδ' ὁμότοιχος.

v. 29. *Diespiter* (v. ad I. 34. 5.) *neglectus*, cuius numen, vindictam haud veritus est homo iureiurando obstrictus, quem adeo periurio violavit. Hoc plane sensu Catullus LXIV. 135. de Theseo: *siccine discedens*, neglecto numine divum *immemor ah devota domum periuria portas.* — *Addidit* ἀορίστως, (ut mox *deseruit*) addit *incesto*, perfido, *integrum* intactum, purum a periurio, cum isto degentem; periurum ulturus, interdum ne insonti quidem, cum isto viventi, parcit, sc. ne noxius elabatur. Communis haec antiquorum populorum opinio de vindicta divina, qua et scelerum contagioni obviam iri, aliosque a perpetrandis iis, metu deorum iniecto, absterreri credebant. Adpositus hanc in rem est locus Aeschyl. VII. adv. Theb. 605 sqq. ἐν παντὶ πράγει ἔσθ' ὁμιλίας κακῆς κάκιον οὐδὲν — ἢ γὰρ ξυνεισβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ ναύτῃσι θερμοῖς καὶ πανουργίᾳ τινὶ, ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει· ἢ ξὺν πολίταις ἀνδράσιν, δίκαιος ὢν ἐχθροξένοις τε καὶ θεῶν ἀμνήμοσι, ταὐτοῦ κυρήσας ἐνδίκως ἀγρεύματος πληγεὶς θεοῦ μάστιγι παγκοίνῳ δάμη. Laudant et Hesiod. Ἔργ. 240. Eurip. Suppl. 226.

v. 31. 32. Graviter claudit generalis sententia: Sceleri vindictam divinam imminere, raro sceleratum poenam effugere; quae vivida pictura a poeta adumbratur. Cogitanda Poena Dea, scelerum vindex, quae antecedentem scelestum insequitur, Νέμεσις ὑστερόπους μετερχομένη, (Strato ep. LXXI. 2. 3. Anal. Br. II. 375.) ἰχναίη (Diod. Sard. V. 1. Anal. Br. II. p. 186.) Ἐριννὺς ὑστερόπους (Orph. Argon. 1162. αἰὲν Ἐριννὺς ὑστερόπους ἕπεται) ὑστερόποινος (Aeschyl. Ag. 58.) ὑστεροφθόρος (Soph. Antig. 1088). Nota quoque Platonis: ἀκόλουθος τῆς ἀδικίας ἡ τιμωρία. Iam quum *lento gradu* nonnumquam *ad vindictam sui divina procedat ira*, (Valer. Max. I. 1. fin.) eadem dea *clauda* fingitur h. l. Alias est *tardigrada*, ut in notissimo Eurip. fragm. apud Plut. de S. N. V. p. 6. ed. Wyttenb. σῖγα καὶ βραδεῖ ποδὶ στείχουσα (Δίκη) μάρψει τοὺς κακοὺς, ὅταν τύχῃ. *Lentoque irrepunt agmine Poenae*, Stat. Theb. V. 60. Ad Nostrum Tib. I. 9. 4. *Sera tamen tacitis Poena venit pedibus.* Incertus apud Stob. Ecl. physs. VII. p. 119. Grot. ἡμέρας

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede Poena claudo.

ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἡ Δίκη ποτὲ τῷ δυσσεβοῦντι σῖγ᾽ ἔχουσ᾽ ἐνήλατο. *Tacitos pedes* elegantius ἁπαλοὺς πόδας vocat Rhian. I. 17. ἡ δ᾽ Ἄτη ἀπαλοῖσι μετατρωχῶσα πόδεσσιν ἄκρης ἐν κεφαλῇσιν ἀνώϊστος καὶ ἄφαντος — ἐφίσταται. Quo eodem reſpectu Diis iratis laneos pedes tribui potius cenſuerim, quam quod tarde veniant nocentibus, ut exiſtimat Porphyr. h. l.

CARMEN III.

ARGVMENTVM.

Expoſita atque vividiſſimis coloribus adumbrata animi in recto atque honeſto conſtantia, ad praemia, quae ei parata atque conſtituta ſunt maxima, poeta progreditur, eaque, maxime in aeternitate nominis poſita, ad maiorem rei fidem faciendam, heroum ſtatim, qui iſta conſecuti ſint, exemplis declarat atque illuſtrat. Percenſita igitur Dioſcurorum, Herculis et Bacchi, quibus Auguſti numen mira arte immiſcetur, apotheoſi, in Romulo, immortalibus editis operibus (Liv. I. 16.) immortalitatem adepto, ſubſiſtit. Atque huius quidem, Vrbis quippe imperiique Romani conditoris, conſecrationem poeta latius perſequitur, itaque tractat, ut rem in concilio Deorum de recipiendo inter ipſos Romulo agitatam transactamque plane repraeſentet, oculisque paene ſubiiciat, quo fortius ſcilicet popularium ſuorum, quibus virtutis pertinaciam hoc carmine vellet commendatiſſimam, feriret animos, adque aemulandum iſtud exemplum incenderet. Quod ut aſſequeretur poeta, Senatus Romani de Iulio Caeſare divinis honoribus mactando ſtatuentis atque deliberantis ſpeciem magna cum dignitate ad deos transtulit, quorum concilia, ſuper humanis rebus habita, poetis epicis, Homeri exemplo, admodum frequentari noſſet. Neque vero perrogatas ſingulorum Deorum ſententias adpoſuit, ſed ſatis habuit, ſolam Iunonis,

utpote quae caeterorum iudicia, quibus Romulum ornaſſent honorificentiſſimis, ſatis manifeſtaret, luculenta oratione explicitam referre. Atque in hoc quidem exquiſitum poetae perſpicitur iudicium, quandoquidem ad Romuli merita recte aeſtimanda, omninoque ad maiorem rei geſtae fidem faciendam hoc Iunonis eſſatu vix quidquam cogitari poterat illuſtrius atque efficacius. Maxima enim Romuli merita fingas tibi neceſſe eſt, quae Iunonem, implacabili ergá Troianos eorumque reliquias flagrantem odio, perpulerint, ut tanta ei praemia concederet. Aliae inſuper cauſſae afferendae, rationesque ita ſubducendae erant, ut ne inveteratum Iunonis odium (quod in femina plane unquam reſtinctum iri nemo facile in animum induxerit) facti obſtaret probabilitati. Quod quidem egregie cavit poeta, dum illud odium Troiae cineribus, ut ita dicam, inureret, iſtiusque terrae ſolo circumſcriberet; idque ad Romanos tum demum commigraturum eſſe ſignificat, ſi de Troia inſtauranda unquam conſilia inirent. Quod ſuſpicaturam Iunonem admodum proclive erat, quum coloniae pro veteri neceſſitudine tenerentur metropolin ſuam omni modo iuvare, afflictam vel adeo deletam erigere atque inſtaurare. Igitur initio ſtatim exultat de everſa Troia muliebris Iunonis impotentia ipſas huius urbis ruinas ſepultas, ſolumque vaſtum feris que inhabitatum ſuperbe laetatur, utque acceptae a Paride iniuriae, primariae irarum cauſſae, qua vix gravior ulla feminae offerri poſſit, perpetua haecce ſint ſolamina unice laborat. Hinc facilem ſeſe Marti pro Romulo deprecanti praebet, in eiusque apotheoſin conſentit, et vel immenſam imperio Romano magnitudinem ſpondet

dum

dummodo ne Troia unquam a Romanis exſuſcitetur. Ductum hoc plane ex animi commotioris natura, qua alteri omnia lubentes largimur, dummodo, de quo cupide laboramus, id conſequamur. — En argumentum carminis ſummo cum artificio contexti, in quo deſcribendo mirandum adeo non eſt, interpretes aliosque viros doctos diverſa admodum ſecutos, omnesque fere nebulam pro Iunone, ipſis miris modis oratione ſua illudente, fuiſſe amplexos.

Iuſtum ac tenacem propoſiti virum
Non civium ardor prava iubentium,

Non

v. 1 — 8. Virum *iuſtum*, eundemque *propoſiti tenacem*, in propoſito ſuo, h. in iuſto ſectando perſeverantem, (*iuſtitiae pertinacem* vocat Apul. Apol. p. 338.) *ſemper in propoſito ſuſceptoque conſilio permanentem* (quod de Catone praedicat Cic. Off. I. 31.), nihil a virtute ſua abſtrahit. Exquiſitiſſimarum imaginum copia hanc ſententiam, quae carminis primaria eſt, illuſtravit poeta. — 2. *ardor civium* concitata atque factioſorum hominum ſtudiis exaſperata civium multitudo, *prava*, civitati exitioſa *iubentium*, volentium, vi ad obtinenda ea graſſantium. Ad conciones turbulentas in libera civitate referunt fere intpp., et *iubere* ſenſu Romano accipiunt, ut in nota formula, *velitis, iubeatis Quirites;* ut adeo *prava iubere* ſimpliciter eſſet: iniquas leges ferre, uti Scholl. expediunt; haud incommode utique. Maiorem tamen δεινότητα ſententia habet, ſi de ſeditione populi, ubi ardet ſ. *ſaevit animis ignobile vulgus* (Virg. Aen. I. 149. de eadem re) et prava *iubet*, imperat, imperioſe poſtulat, quibus ſeſe vir recti amans audacter opponit, accipias. Conſtantiam enim, animique firmitatem hoc modo magis ſpectari comprobarique quis non ſentit? Atque ita *furorem civilem* ac *vim* Noſter adhibuit IV. 15. 17. — 3. *Vultus inſtantis tyranni*, docte et ἐναργῶς pro, tyrannus vultu truculento inſtans, terribilium apparatu ad prava compellens. Seneca de Conſt. Sap. c. IV. *Etiam cum potentes et imperio editi et conſenſu ſervientium validi nocere ei intendent, citra ſapientem omnes eorum impetus deficient.* Et magis appoſite Iuven. VIII. 79. *Phalaris licet imperet ut ſis falſus et admoto dictet periuria tauro* caet. — 3. *quatit*, concutit, labefactat, deturbat eum de *mente ſolida*, conturbat animi eius conſtantiam, adverſus omnia confirmatam. Docte Boettigerus comparat Simonideam ſententiam, quae eſt apud Plat. Protag. T. I. p. 339. Steph. λέγει που Σιμωνίδης — ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀληθέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον ἄνευ ψόγου τετυγμένον. Idem Simonidis reſpexit Ariſtot. l. I. de Mor. c. 11 Καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντῃ πάντως ἐμμελῶς ὅγ

ὡ

Non voltus instantis tyranni
 Mente quatit solida, neque Auster,
 Dux

ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς, καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. Etiam Diog. Laert. in Pittaco L. I. c. 76. οὗ καὶ Σιμωνίδης μέμνηται, ἄνδρα ἀγαθὸν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπόν. Vid. omnino docte de hac Simonidea sententia agentem Heyn. Opusc. Acad. T. I. p. 160 seq. Ad rem ac verba Seneca de Const. Sap. c. III. *Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas aut caedi vel deteri potest, sed incurrentia ultro retundit; — quemadmodum proiecti in altum scopuli mare frangunt. ita* sapientis animus solidus *est*. Idem c. VI. *Non est quod dubites, an tollere se homo natus supra humana possit, an dolores, damna, ulcerationes, vulnera, magnos motus rerum circa se frementium securus adspiciat — — En adsum hoc vobis probaturus, munimenta incussu arietis labefieri, et turrium altitudinem cuniculis et latentibus fossis repente residere; at nulla machinamenta posse reperiri, quae bene fundatum animum agitent.* — *neque Auster* caet. Neque rerum, quas formidabiles natura habet, timor sapientis animum percellit. Ad physicos terrores transit poeta, Pindari exemplo. Vide ad III. 30. init. Pro mari tempestuoso docte est *Auster dux Hadriae*, qui imperium exercet in mare Hadriaticum, qui adeo procellas excitat in mari. De eodem I. 3. 15. *Quo non arbiter Hadriae maior tollere seu ponere vult freta.* Cf. II. 17. 19. III. 17. 9. Ita et expedienda illa Taciti Annal. II. 23. *Omne dehinc caelum, et mare omne in Austrum cessit;* pro quo male nuper quidam coni. *in aestum* cessit. *Turbidus*, ad saevitiam orisque truculentiam refer, qua mare impetit, lacessit. Ita doctius atque aptius τῷ *dux* erit phantasma, quam si simpliciter intelligas, qui turbat mare. Ira enim ac furor vehementiori vento proprius, ex poetarum constanti figmento. *Animosos Euros* ita Virgilius dixit Ge. II. 441. ut alios taceam. — 6. Nec fulmen. Pro hoc satis ornatum erat, Iupiter fulmen iaculans; at quam vivide ac spendide pro isto, *magna manus* (ut *dextra rubens* I. 2. 3.) *Iovis fulminantis.* Doctam satis indocte nonnulli inversionem h. l. statuunt, dictamque esse volunt *magnam manum Iovis*, pro *magni Iovis m.* Magna utique manu opus erat, in fulmine longe mittendo, eoque satis magni ponderis (δεκάπηχυν κεραυνὸν Iovem Olympium dextra sustinuisse tradit Lucian. Tim. T. I. p. 107. Reiz.) Omnino cum magna

Dux inquieti turbidus Hadriae,
Nec fulminantis magna manus Iovis:
Si fractus inlabatur orbis,
Inpavidum ferient ruinae.

Hac

gua manus augustiori deorum heroumque speciei satis accommoda sit, tum ea maxime memoratur a poetis in re non nisi magnarum virium impendio perficienda. Ita vel Iunoni χεῖρα παχείην, qua terram adusque Tartara commoveret, tribuit auctor Hymni in Apoll. vs. 340. Nec in Virg. Aen. V. 485. *Ingentique manu malum de nave Seresti erigit*, dubito, quin ingentem Aeneae manum cogitaverit poeta, hocque epitheton cum virtute posuerit, quum de malo erigendo sermo sit. De Domitiano tamquam deo Martialis IV. 8. 9. 10. *bonus aetherio laxatur nectare Caesar, ingentique tenet pocula parca manu*, etsi parum suavi oppositione. Nostrum expressit Sil. VII. 371. *Caelone exciderint, et magna fulmina dextra torserit Omnipotens.* Mirare autem Sivrii acumen, iungentis, *fulminantis*, fulmine ferientis *magna*, iuxta II. 10. 11. etsi a Boethio quoque hunc locum ita acceptum paene affirmare ausim, Cons. Philos. I. Metr. IV. *Quisquis composito serenus aevo invictum potuit tenere vultum, non illum rabies minaeque ponti versum funditus excitantis aestum, aut celsas soliti ferire turres ardentis via fulminis movebit.* — 7. 8. Docte variavit poeta orationis structuram, quae ita continuanda erat: nec caeli ruina viri iusti animum conturbabit. Si *orbis* caeli, caelum *fractum illabatur*, frangatur, dissiliat, atque irruat in ipsum. Scilicet rudiori aevo quum homines tonitrus fragorem a caelo aereo, per quod Iupiter curru itidem aereo inveheretur, repeterent, proclive sane fuit, ut graviore sono perterriti ipsam caeli ruinam aliquando extimescerent. Hinc in Theognideis v. 849. Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων. — *Ruinae*, caelum ruens *feriet*, opprimet quidem eum sed *impavidum*, imperterritum. Ad animae contemtum totum locum transtulit Seneca Quaest. Nat. VI. 32. *Hanc qui contemserit, securus videbit maria turbari: etiamsi illa omnes excitaverint venti. Securus adspiciet fulminantis caeli trucem et horridam faciem. Frangatur licet caelum, et ignes suos in exitium omnium, inprimis*

Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enifus, arcis adtigit igneas:

Quos

mis fuum mifceat. Securus adfpiciet ruptis compagibus folum etc. De fapiente Seneca Thyeft. 358. eadem fere imaginum progreffione: *Quem non commutiet cadens obliqui via fulminis, non Eurus rapiens mare, aut fuevo rabidus freto ventofi tumor Adriae, quem non lancea militis aut ftrictus domuit chalybs.*

v. 9 *fqq.* Nobiliffimus tranfitus. Vide nexum fententiarum vulgarem: Virum iufti tenacem nihil a propofito fuo divellit, huiusque conftantiae fructus in ipfum redundant uberrimi, ampliffima eum manent praemia. Iam in promptu eft intelligere, quam docta atque artificiofa pofterioris fententiae, fubiectis demum declaratae exemplis, fit converfio. Obfervatu quoque digna eft lyrica brevitas in enuntianda fententia: Tales fe praeftitiffe Diofcuros caeterosque heroas, huiusque virtutis praemium tuliffe immortalitatem. *Hac arte*, hac certa agendi norma, fc. ut in iufto perfeverarent, huius propofiti tenaces, adeoque, hac invicta animi in fectando iufto conftantia. Alii *artem* ἀρετὴν fimpliciter effe volunt, et vel inde per fyncopen ductum cum Donato ad Ter. Andr. I. 1. 4. ftatuunt. Iam quum heroas iftos non propter divinam ipforum originem fed fola virtute fua caelum promeruiffe, *utilitatumque magnitudine* (Cic. de Nat. D. II. 23.) *conftitutos fuiffe deos* conftanter tradat antiquitas, aptiora his atque illuftriora a poeta vix poni potuiffe exempla, facile intelligitur. Cic. de Legg. II. 8. *Divos et eos, qui caeleftes femper habiti, colunto, et ollos,* quos endo caelo merita locaverint, *Herculem, Liberum, Aefculapium, Caftorem, Pollucem, Quirinum:* et c. 11. *Sicut Herculem et caeteros coli lex iubet, indicat omnium quidem animos immortales effe*, fed fortium bonorumque divinos. Facit huc divinum Ariftotelis in Hermiam ἆσμα (in Anal. Br. I. 177.) unde haec delibamus: Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείῳ, — — τοῖον ἐπὶ φρέν' ἔρωτα βάλλεις, καρπὸν φέρεις τ' ἀθάνατον. Σεῦ δ' ἕνεχ' οὐ'κ Διὸς Ἡρακλῆς, Λήδας τε κοῦροι πολλ' ἀνέτλασαν, ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν. Sil. XV. 77. fqq. *Quibus aetherei fervatur feminis ortus* (h. quibus divinam animae originem virtute adferere datum eft) *caeli porta patet. Referam quid cuncta domantem Amphitryoniaden? quid, cui, poft Seras et*

 Indos

Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.

Hac

Indos captivo Liber quum signa referret ab Euro, Caucaseae currum duxere per oppida tigres? Quid suspiratos magno in discrimine nautis Ledaeos referam fratres, regi unque Quirinum? Cf. Epp. II. 1. 5 — 12. Lucan. IX. 9. — *Pollux* cum fratre *Castore*. De Dioscuris inter deos adscriptis v. Heyn. ad Apollod. p. 755. — Hercules *vagus*, qui totum terrarum orbem pervagatus ubique virtutis suae monumenta reliquit. Eurip. Herc. fur. 1196. Οὐκ ἂν γ' εἰδείης ἕτερον πολυμοχθότερον, πολυπλαγκτότερόν τε θνατῶν. Adde Pind. Isthm. IV. 94. Apud Stat. Theb. VIII. 512. de Hercule: *duris famulus cum casibus omnes lustro vagus terras.* Cf. quoque Virg. Aen. VI. 802. Docte igitur declarantur hoc epitheto labores Herculis per universum terrarum orbem proditi, quorum praemium erat caelum, et Hebes coniugium. Cf. Hesiod. Theog. 950 sqq. Sophocl. Philoct. 1415 sqq. Pind. Nem. I. 105 sqq. Lucian. Concil. Deor. 6. p. 531. T. III. οὐκ ὀλίγων πόνων ἐπρίατο (ὁ Ἡρακλῆς) ἀθανασίαν. Incertus apud Brunk. Anal. III. p. 142. Σῆς ἀρετῆς ἱδρῶτι καλὴν ἀπέδωκεν ἀμοιβὴν σὸς γενέτης, Ἡρακλες, ἐπεὶ πόνος ἄσπετον εὖχος ἀνδράσιν οἶδεν ἄγειν μετ' ἀπείρονα κύκλον ἀέθλων. Ibid. p. 209. c. 281. οὐ γάρ σοι κρητὴρ χαλκήλατος, οὐδὲ λέβητες, ἀλλ' ὁδὸς εἰς αὐλὴν Ζηνὸς ἔπαθλον ἔφυ. Stat. Silv. III. 1. 23. *tui solium Iovis* et virtute parata astra *tenes haustumque tibi succincta beati nectaris excluso melior Phryge, porrigit Hebe.* Herculis apotheosin exhibet anaglyphum, a Corsinio et aliis illustratum; de quo v. Heyn. Antiqu. Aufss. T. I. p. 29. — 10. *Enisus*, enisi in altum, viam in caelum moliti, *attigere* penetravere, pervenere ad *arces igneas* ardentes stellis, (ut Virg. Aen. IV. 482.) caelum stellatum, h. Dii facti sunt, immortalitatem consecuti sunt, *Eniti* praeclare de difficili atque ardua via. Nostri locum egregie in rem suam vertit Val. Flacc. I. 563 sqq. ubi Iupiter Herculem et Dioscuros ita alloquitur: *Tendite in astra viri: — durum vobis iter et grave caeli instituti. Sic ecce meus, sic orbe peracto Liber et expertus terras remeavit Apollo.*

v. 11. 12 Observa copiam et ornatum poetae in varianda structura et enuntiatione eiusdem sententiae. Sequi debebat: Ita et Augustus viam sibi in caelum paravit. Tum vide, quot modis poeta variaverit at-

que

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres, indocili iugum
Collo

que exornaverit immortalitatis adfequendae notionem. Magnifice autem et exquifite prorfus haec a poeta interiecta eft fententia, tantoque magis Romanorum atque ipfius Augufti adeo percellere debuit animum, quo illa, animo etfi ex infperato prorfus obiecta, minus tamen curiofe anquifita videatur. Iam ex Dione LI. 20. fatis conftat, a Senatu Augufto vivo divinos hactenus honores decretos fuiffe, ut in hymnos nomen eius referretur; privata autem religione eundem aris, templis et effigie numinum maxime in provinciis cultum fuiffe, plures teftantur. Etiam numis expreffam Augufti adhuc vivi confecrationem videre licet apud Angeloni Hift. Aug. p. 13. Cf. Patin. ad Numifm. Impp. p. 52. Quem igitur in terris adhuc morantem populus Romanus divinis profequebatur honoribus, hunc poeta εὐφαντασίωτος in caelo cum Diis convivantem, nectarisque hauftu fe proluentem exhibet. Hoc enim modo τὸ *deum fieri* eloquebatur prifcus fermo. Notiffima Virgilii Aen. I. 78. *tu das epulis accumbere Divum*, ubi v. Heyn. ἀθανασίας πίνειν, h. *ducere nectaris fuccos* (v. 34.) Lucian. Dialog. D. IV. p. 212. et ibi Hemfterh. Adde infignem Theocriti locum XV. 106. Κύπρι Διωναία, τὺ μὲν ἀθανάταν ἀπὸ θνατᾶς — ἐποίησας Βερενίκαν, ἀμβροσίαν ἐς στῆθος ἀποστάξασα γυναικός, (coll. Ovid. Met. XIV. 606. 7.) Apulei. Met. VI. p. 134. Bip. *Porrecto ambrofiae poculo, fume, inquit* (Iupiter), *Pfyche, et immortalis efto.* Ita quoque Hercules ἀποθεωθεὶς cum patera eft apud Spenc. Polym. XIX. 4. Quod autem Auguftum cum iftis heroibus σύνθακον facit poeta, in hoc tacitam huius cum iftorum meritis comparationem facile obferves; quam fimiliter in hanc rem inter Ptolemaeum, Alexandrum et Herculem adornavit Theocrit. XVII. 16 ff. Τῆνον (Πτολεμαῖον) καὶ μακάρεσσι Πατὴρ ὁμότιμον ἔθηκεν ἀθανάτοις, παρὰ δ' αὐτὸν Ἀλέξανδρος Φίλα εἰδὼς ἑδριάει· — ἀντία δ' Ἡρακλῆος ἕδρα σφιν ταυροφόνοιο ἵδρυται, unde profeciffe Noftrum vix dubitandum videtur. Quo minus probabile fit, coenam illam δωδεκάθεον, cuius Suet. Aug. 70. meminit, quod quidem Gesnerus ftatuebat, aut dedicatam Augufti inter Herculem et Pollucem ftatuam, quae Dacerii opinio eft, huic phantafmati primam originem dediffe. Caeterum dubitari poteft, quo fenfu Augufto *os* f. faciem *purpuream* tribuat poeta.

 Quum

Collo trahentes. Hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit;
Gratum

Quum purpura a ſplendore maxime commendata veteribus fuerit, poetae ſimpliciter purpureum dixerunt, quod eſſet ſplendidum, pulchrum, nulla coloris habita ratione. Vid. ad IV. 1. 10. Atque hoc quidem ſatis appoſitum videtur ad declarandam divinam Auguſti ſpeciem, quam et grandiorem et pulchriorem humana poetae fingunt. Certatim laudant Virg. Aen. I. 590. *lumen iuventae purpureum* in eadem re. Ovid. Met. XIV. 827. de Romulo inter deos recepto: *pulchra ſubit facies, et pulvinaribus altis dignior.* Vividior tamen pictura exiſtit, ſi Auguſtum nectaris poculum dextra tenentem, unde ei vultus refulgeat, (nectar enim ſtatuebant ἐρυθρὸν antiqui) cogites. Ita eſt *rubens dextera* I. 2. 3. Atque hanc quidem explicationem ipſa verborum adiuvare videtur collocatio. Ita quoque ceperim Statii locum, quem Bentl. affert, Theb. III. 440. *nitidum terris Aurora deisque purpureo vehit ore diem.*

v. 13. *Hac* arte ſ. virtute etiam Bacchus meruit immortalitatem. Sed nova hanc Bacchi ἀποθέωσιν poeta repraeſentat imagine: *vexere te tigres tuae,* quod docte et ornate dictum pro, curru tigribus iuncto caelum invectus es. Ita enim orationem ſupplendam eſſe, praeter vocc. *merentem* et *pater,* ipſa contextus ratio manifeſto docet. Alii potentiam Bacchi divinam omnino in domandis curruique iunctis tigribus ſpectari, itaque a poeta declarari ſtatuunt. Sed hoc figmentum tantummodo ſpectat ad domitam triumphatamque Indiam, declarandamque manſuetiorem, monſtrata vini cultura, vivendi rationem. A Romano autem populo, idque a pompa triumphali, vel, quod vero multo videtur ſimilius, circenſi, in qua Impp. conſecratorum ſtatuae thenſis circumferrentur, ductam eſſe huius apotheoſeos ideam vix dubitem. Vide Not. ſequ. *Ariadnen* Bacchi *lyncibus in caelum vectam* ſimiliter fingit Prop. III. 17. 8. Apud Graecos novus caeles in caelum atque concilium deorum a deo quopiam introducitur, quae antiquiſſima fere ἀποθεώσεως ſpecies eſt. Sic Mercurius Bacchum (Pauſan. III. 18.), Bacchus Pana, Silenum, et Satyros (Lucian. Concil. DD. 4. T. III. p. 429.) Minerva Herculem (Stat. Theb. VIII. 515. cf. Pauſan. l. l. et Heyn. *Antiqu. Auſſ.* P. I. p. 29.) Apollo Helenam (Eurip. Oreſt. 1685.), ad deos transferunt. — *merentem*

Gratum eloquuta consiliantibus
Iunone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis

tam promeritum divinos honores. Militantem exponunt, et de expeditione eius Indica cogitant Scholl. male. *Patrem* appellat Bacchum, tamquam deum; res notissima. Tigres *iugum trahunt*, graphice prorsus, pro, currum trahunt *collo* s. cervice iugo alligata. — *indocili*, ob feritatem natura insitam, quae perdomanda Baccho erat. Cultiorem vitae rationem, quam propter caelo allegi meruit Bacchus, ita declarari, in promtu est videre. — 15. 16. Romulus, *Quirini* appellatione inter deos Romanorum ἐγχωρίους s. indigetes receptus, Martis *equis*, curru, (pessime nonnulli: patria s. bellica virtute) *Acheronta fugit*, superos petiit, Ἀχέροντα πολύστονον οὐκ ἐπέρασεν, Theocr. XVII. 47. laudante Boettig. Adde Consol. ad Liv. 241. *Vt Remus Iliades, et frater, conditor orbis*, effugerent *aliqua* stagna profunda *via*. In repraesentanda Romuli apotheosi a vulgari narratione discessionem facere poetam equidem vix putem; nam quum totam persequi satis alienum ab h. l. fuisset, decerpsit inde, quibus ad rem, quam vellet, exprimendam opus haberet. Nam, sublimem eum coorta subito tempestate, (quo fere modo Herculis apotheosin vetus poeta, quem Apollod. II. 7. (unde sua habet Zenob. apud Schott. p. 11.) sequitur, celebraverat) raptum (Liv. I. 16.) idque a Marte patre, communis opinio erat. Ovid. Met. XIV. 816. *Adnuit Omnipotens, et nubibus aera caecis occuluit, tonitruque et fulgure terruit urbem.* Tum *conscendit equos Gradivus — pronumque per aera lapsus constitit in summo nemorosi colle Palatî, reddentemque suo iam regia iura Quiriti abstulit Iliadem.* Idem brevius Fast. II. 496. *Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether: Fit fuga, rex patriis astra petebat equis.* Romuli consecrationem exhibet diptychon eburneum, in quo idem quadrigas agens conspicitur, apud Buonarott. in Osserv. sopra alcuni frammenti di vasi antichi p. 236. Atque ita saepius apotheosis in antiquis monimentis expressa conspicitur, ita quidem, ut equis elephanti interdum substituantur; quod ipsum argumento est, a pompa Circensi maxime hunc consecrationis ritum repeti debere.

v. 17. Iunone tandem placata, s. in apotheosin Romuli consentiente. Hanc sententiam, in qua subsistit, et quacum totum carmen finit, vide quomodo amplificaverit atque exornaverit

Fatalis inceſtusque iudex
Et mulier peregrina vertit

In pulverem, ex quo deſtituit Deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Caſtaeque damnatum Minervae
Cum populo et duce fraudulento.

Iam

verit poeta. Conf. Argum. — *Gratum elocuta conſ. I. Divis*, ubi Iuno in Deorum conſeſſu hanc orationem habuiſſet, *gratum* auditu caeteris Diis, quoniam Iunonem haud amplius ſua de Romulo inter Deos recipiendo conſilia moraturam intelligerent. Praeclare autem ſtatim initium orationis Iunonem muliebri exultantem prodit impotentia, qua ſuam Troiae demum excidio iram exſatiatam manifeſtat. Paullo impeditiorem orationis ſtructuram ita explica: *Fatalis inceſtusque iudex et mulier peregrina Ilion in pulv. vertit, damnatum mihi et caſtae Min. ex quo deſtituit* caet. — *Ilii* nomen cum vi repetiit poeta, (fere ut Eurip. Or. 1381.) *Ilion*, illud ſplendidum atque opulentum *Ilion* corruit; ineſt adeo amara priſtinae eius urbis potentiae recordatio, cum intimo voluptatis ex eadem ſubverſa ſenſu. Atque haec irriſio maiorem vim habet, quam ſi ſuppleas, I. illud inviſum I. cecidit. — *Iudex* cum delectu pro inviſo nomine Paridis, cuius iniquum de forma ſua iudicium alte Iunonis animo inſideret. *Fatalis* in gentis ſuae exitium natus, perniciem patriae afferens, Δύσπαρις, Αἰνόπαρις. Seneca Agam. 730. *fatalis ſedet inter potentes arbiter paſtor deos.* — *inceſtus*, gravius quam, adulter, raptor Helenae. — 20. *mulier peregrina*, γυνὴ βάρβαρος, ξένη, per contemtum Helena dicta (ut Andromache captiva apud Eurip. Andr. 650. 671.) quae parentes ac coniugem Menelaum deſeruit, (λειποπάτωρ, λειπόγαμος Eurip. Or. 1305.) Paridem ſecuta. — *in pulv. vertit*, in cinerem redegit, evertit. Eurip. Andr. 113. ἔλειπον ἄστυ — ἐν κονίαις. Eadem Troia ſubverſa Ἰδαία κόνις dicta Hec. 325. Caeterum Paridi et Helenae Iuno Troiae excidium attribuit, quo clarius pateat, ſuamet ipſorum culpa ac flagitiis Troianos periiſſe, maiorum ſuorum fraude poenam iſtam dudum promeritos. Eadem ratione Paris ἀρχέκακος dictus Colutho 385. Cf. Virg. Aen. X. 90. De Helena

Iam nec Lacaenae ſplendet adulterae
Famoſus hoſpes, nec Priami domus
  Periura pugnacis Achivos
    Hectoreis opibus refringit:

Noſtris-

lena Pallad. XII. 5. ἐκ γὰρ τῆς Ἑλένης μοιχευσαμένης φόνος ἀνδρῶν. — *Damnatum* poenae, exitio addictum, κατάδικον, (ita *damnata bello Pallene* Val. Fl. II. 16. *damnatus taurus* id. I. 787. etiam Virg. Aen. IV. 699. *caput damnaverat Orco*, et paſſim alibi) quod delendum ſtatueratis et cuius ſumendi ſupplicii curam *mihi* et *Minervae* iniunxeratis, *ex quo*, poſtquam Laomedon *deſtituit*, fraudavit Neptunum et Apollinem *mercede* pro muris inſtaurandis *pacta*, pacto non ſtetit; ob Laomedontis periurium. Μισθὸν generatim Homerus (Il. φ. 442.) poſuit in tradenda hac fabula; nata inde in conſtituenda mercede narrationis diverſitas. Vid. Hygin. f. 89. et ibi Intpp. Burm. ad Ovid. Met. XI. 204. — 14. *cum pop. et duce fraud.*, cum univerſa gente Troiana. Nam periurii infamia univerſae deinceps genti, eiusque regibus inhaerebat. Appoſite laudant Virg. Aen. IV. 541.

v. 25. Non amplius *ſplendet*, cultu regali ac forma conſpicuus eſt, comit, iactat ſeſe *Lacaenae adulterae*, Helenae; vel inverſa ratione: Helena haud amplius cultum Paridis et formam miratur, pulchritudinis eius ſplendore capitur, ut IV. 9. 13. *Non ſola comtos arſit adulteri crines* caet. — Hoſpes *famoſus* Paris dicitur non tam ob laeſum hoſpitium, quam adulterio: Ita *famoſos labores* dixit Noſter III. 15. 3. *infamem Helenam* V. 17. 42. *famoſam tabernam* Virg. Cop. 3. *corruptelis adulteriisque famoſum* Sueton. Claud. 16.— 26. *nec Priami domus . . . refringit*, quam ornate pro: Hector, e domo ſ. gente Priami, non amplius ſuſtentat, defendit Ilium, occubuit. Minus recte alii ſententiam inde cogunt: non amplius eſſe Troiam, quam iam ante dederat poeta. *Priami domus*, familia, gens *periura*, perfida, ob Laomedontem; *mendax Dardaniae domus* eandem ob cauſſam dicta Senec. Agam. 863. — *refringit*, exquiſite pro, retundit, reprimit cum clade Achivorum *pugnacium* fortiter oppugnantium aciem, ſuſtentat Troiam. *Aquilonem Zephyris refractum* e Noſtri imitatione dixit Stat. Silv. IV. 5. 8. Eadem prorſus virtute

Rhoetus

Noſtrisque ductum ſeditionibus
Bellum reſedit. Protenus et graves
Iras, et inviſum nepotem,
Troïa quem peperit ſacerdos,

Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire ſedis, ducere nectaris

Succos

Rhoetus *retortus* leonis unguibus dicitur Il. 19. 25. — *Hectoreis opibus*, ope, fortitudine Hectoris, noto graeciſmo.

v. 29. Bellum adverſus Troianos *ductum*, productum in decem annos *noſtris ſeditionibus*, diſſidiis, dum alii noſtrum pro Troianis, alii pro Achivis ſtaremus, tandem *reſedit*, compoſitum, finitum eſt; imagine a ſubſidentibus maris procellis deſumta. Ita bellum exoriens *tumeſcere* dictum Virg. Ge. I. 465. et Nilus *undans bello ac magnus fluens* h. bello tumidus eidem Ge. III. 28. κῦμα μάχης Tyrt. III. 22. ubi vid. Klotz. Inverſa ratione mari procelloſo *ſeditio* tributa a Stat. Theb. IX. 142. — *Protenus*, inde a Troia exciſa, *Marti* pro Romulo filio deprecanti, in eius adeo gratiam *iras graves*, funeſtas reliquiis Troianorum, Romanis, et *inviſum nepotem*, odium erga nepotem, Romulum *redonabo*, donabo, miſſum faciam, deponam; exquiſito huius verbi uſu. Ita Livius apud Sil. XV. 603. *patriae donaverat iram*, h. reip. cauſſa iniurias ſibi factas haud ultus eſt. Plura congeſſit Ruperti ad Sil. I. 487. Dicitur autem donare aliquid alicui, h. in alterius gratiam remittere aliquid, ut Cic. ad Div. V. 4. *inimicitias reip. donare*, et donare aliquem alicui, h. in alterius gratiam alicui ignoſcere. Iuſtin. XXXII. 2. 5. *ut appareret*, — *donatum filio patrem*, h. filium Demetrium Philippo patri veniam obtinuiſſe. — 32. *Troïa ſacerdos*, Ilia, ſed alterum cum vi, ut cauſſa ſtatim, ob quam nepos Iunoni inviſus eſſet, appareat.

35. *Ego patiar*, graviter et cum dignitate, pro tenui, ego haud amplius repugnabo, intercedam, quominus inter deos Romulus recipiatur. Poſtremum exquiſita copia extulit poeta. *Sedes* Deorum *lucidas*, δώματα μαρμαίροντα, αἰγλήεντα, Olympum. — *ſuccos nectaris*, nectar *ducere*, ἕλκειν, bibere

Succos, et adſcribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.

Dum longus inter ſaeviat Ilion
Romamque pontus; qualibet exſules

In

hibere. Vid. ad I. 17. 22. Adde Eurip. Cycl. 416. ἔσπασεν τ' ἄμυστιν ἑλκύσας. De nectare immortalitatem conciliante vid. ad v. 12. Adde Apulei. p. 426. Oud. — 35. *et adſcribi* referri inter *ordines quietos Deorum*, docte pro, in ordinem Deorum quietorum. A populo Romano ductum eſſe orationis colorem, facile eſt videre. Eodem paſſim Lucianus uſus eſt, veluti in Conc. DD. T. III. p. 529. ubi a Momo παρεγγεγραμμένοι Dii quidam, h. qui clam in tabulas cenſuales relati ſunt, proferuntur. Adde Apul. p. 425. — Dii *quieti*, ſecurum agentes aevum, (I. Serm. V. 101.) beati, μάκαρες, ex antiqua de Deorum vita notione. Vnde ἀφρόντιδες εὐωχεῖσθαι dicuntur Lucian. DD. Deor. XXIV. T. I. p. 276. Eadem ἡσυχίας notio eſt apud Pind. Nem. I. 107. de Hercule inter Deos relato.

v. 37. Servatur a poeta τὸ πρέπον in Iunonis perſona etiam hactenus, quod Romanis imperium orbis terrarum haud invideat, dum ne Troiam iterum exſtruant; quae ſola ipſi irarum cauſſa extiterat. *Dummodo longus pontus*, vaſtum mare, dum mare longe *ſaeviat*, quam ornate pro, interiectum ſit, disiungat Romam ab Ilio; et hoc pro: dum ne terram hanc incolant, Iliumque inſtaurent Romani. — *Exules*, Romani, ab Aenea profugo oriundi; at quam invidioſum alterum! — *in qualibet* terrarum *parte regnanto*, regnent, ad quasvis terrarum oras imperii ſui fines proferant, ubicunque imperent. — *beati* hoc ipſo, quod late regnent. Acumen quaeſivit poeta in vv. *exules* et *beati*.

40. Dum Troia mera vaſtities ſit. Apprime convenit Iunonis commotiori animo haec eiusdem fere ſententiae, in maius tantum auctae, repetitio. Abſoluta erat imago ita enuntiata: Dum armentum paſcat in ſolo Troiano, dum ferae ibi habitent; qua quidem ſolitudo ac vaſtitas terrae maxima poetis deſignatur. Alpheus IX. 5. (Anal. Br. II. 130.) ἀλλ' ἡ μὲν κρείσσων ἐστὶ πτόλις· αἱ δὲ πεσοῦσαι δείκνυσθ' εὐμύκων αὔλια βουκολίων. Antonius (Anal. Br.

In parte regnanto beati:
Dum Priami Paridisque bufto

Infultet armentum, et catulos ferae
Celent inultae; ftet Capitolium
Fulgens, triumphatisque poffit
Roma ferox dare iura Medis.

Hor-

Br. II. 240). de Mycenis: αἰπολίοισιν ἔναυλον ἐρημαίοισιν ἀνεῖμαι. De iisdem Munatius v. 5. (A. B. l. l.) μηλόβοτος κεῖμαι καὶ βούνομος ἔνθα Μυκήνη. Ifocrates in Plataico p. 502. C. τήν τε πόλιν ἐξανδραποδισθῆναι, καὶ τὴν χώραν ἀνεῖναι μηλόβοτον, laudante Valken. ad Eurip. Hippol. 683. Troiani agri vaftitatem ita defcribit Lucan. IX. 966. *Iam filvae fteriles et putres robore trunci Affaraci preffere domos, et templa deorum iam laffa* (qui etfi alte fefe terrae immiferint, vix tamen templorum ruinas attigere) *radice tenent; ac tota teguntur Pergama dumetis: etiam periere ruinae.* Iam pro Troiae urbis ruinis, quod generalius erat, fpeciatim *Priami Paridisque bufta*, tumulos poeta magna cum ἐνεργείᾳ commemorat; quibus armenta *infultant*, ἐπιθρώσκουσι, in quo fumma contumeliae atque irrifionis fignificatio eft. Colorem poeta duxiffe videtur ex Hom. Il. δ. 177. τύμβῳ ἐπιθρώσκων Μενελάου κυδαλίμοιο. Apte quoque Lambin. laudat Eurip. Electr. 327. de Aegiftho: ἐνθρώσκει τάφῳ fc. Agamemnonis. Adde Noftri V. 16. 19. *Barbarus heu cineres infiftet victor.* — *ferae catulos* ibi *celent*, parturiant, latibulum ferarum Troiae folum fit. — *inultae*, ita ut nemo exiftat, qui iniuriam, manibus Troianorum illatam, ulcifcatur, eos proturbet; adeoque fecure, tuto, utpote in vaftiffima folitudine.

v. 42. Resp. Romana florentiffimo ftatu gaudeat. Exquifite poeta *Capitolium* in fpecie memorat; nam illud aeternitatis imperii fui pignus haberi volebant Romani. Cf. I. 37. 6. *ftet fulgens*, inconcuffum, ftatu integro. Ad gloriam autem τὸ *fulgens*, et, qua ifta nititur, potentiam Romanam potius retulerim, quam ad templa et monimenta Capitolii fplendida; in quo nulla vis eft h. l. — 43. Roma hoftes vel ferociffimos domet, fibique fubiiciat. Parthos in fpecie poeta ponit,

tam-

Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus:

Aurum

tanquam infenfiffimos Romano nomini atque graviffimos hoftes, et quo infignitior Augufti victoria effet, de gente ifta reportata, Iunonis praedictione. — Roma *ferox* bello, bellicofa, vel fi ad totam ῥῆσιν trahas, fucceffu, victoriis elata, fuperba; utrumque fatis commode. — *Medis* f. Parthis *triumphatis poffit dare iura*, docte pro, triumphet de Parthis, iisque det iura, leges victoris iure imponat, in provinciam Romanam redigat. Si *poffit* omnino vim habet, explicem: Resp. Romana eo usque crefcat, tantos auctus habeat, ut Parthos, terrorem nominis Romani, fubiugare valeat. Sed faepiffime παρέλκει apud Augufstei faeculi poetas. Exempla pete a Burm. ad Prop. I. 1. 15.

45—48. *Horrenda* terribilis gentibus facta magnitudine fua, quam fplendide pro tenui: illa. Nifi potius praeftat: Illa *horrenda extendat*, h. horribilis fiat, terribilis fit gentibus *extendendo late*, dilatando atque proferendo *nomen* fuum, imperii fines *ad ultimas* extremas terrarum *oras*. — 46. *qua medius liquor* . . . . *rigat arva Nilus*, verfus Occidentem et Orientem. Vtrumque defignavit h. l. poeta per Gades et Nilum. Alias (ut IV. 15. 16.) fimpliciter eft, ab ortu folis ad usque occafum. *Qua* parte *liquor*, mare, ποντιὰς νοτὶς, (veluti Eurip. Hec. 1250.) *medium fecernit*, medium eft (unde Mediterraneum dictum) interfluit, disiungit *Europen ab Afro*, Africa h. ad fretum usque Gaditanum. De Hefperia, terrarum Romanis tum cognitarum verfus Occidentem *ultima* (I. 36. 4.) res fatis nota. — 48. Vltimam Orientis plagam Aegyptum ponit poeta, eamque a Nilo defignat, qui *tumidus*, exundans, exuberans, *rigat* atque fecundat *arva*; res notiffima. Caeterum praeclaro artificio poeta hac extremarum terrae partium, Hifpaniae et Aegypti, defcriptione laudes ac victorias Augufti intexuit: nam Cantabriam et Aegyptum ab eo perdomitam fubiugatamque ita declarari vel hebetiores fentient.

49—52. Auguftam fpeciem habet haecce prifcae Romanorum frugalitatis atque paupertatis commendatio, cum quod gravis.

Aurum inrepertum, et ſic melius ſitum,
Quum terra celat, ſpernere fortior,
Quam cogere, humanos in uſus
Omne ſacrum rapiente dextra.

Qui-

gravis ei e Iunonis perſona accedat auctoritas, tum maxime, quod iſtis potiſſimum artibus tanquam fundamento reip. Romanae ſplendorem atque magnitudinem inniti pronuntiet. Iam nexus ſententiarum atque ordo hic eſt: *Roma* quaquaverſum extendat imperium ſuum, conſecutura hoc, eniſura in tantum faſtigium, dum *fortior* erit, fortem et excelſum animum oſtendendo, dum ſuſtinebit *ſpernere*, dum alto animo *ſpernat* potius, contemnat *aurum*, divitias, quam *cogat*, congerat, coacervet; paupertatem, ſpretis divitiis, amplexa. — *irrepertum*, quod reperire haud laborant, quod non rimantur, quod terra abscondi haud gravantur; et *ſic, cum terra celat,* occultat, multo *melius ſitum*, quippe ab uſu hominum ita remotum, quod adeo haud erui debuerat, ob innumera, quae inde in genus humanum redundarunt, mala atque calamitates. Sil. I. 231. *ſcelerum cauſſas operit Deus.* Senec. ep. 94. *Aurum et argentum et propter iſta nunquam pacem agens ferrum, quaſi male nobis committerentur, abscondit.* Eadem ideo *illis, in quibus iacuere tenebris digniſſima* idem vocat Ep. 92. Conf. eundem de Benef. VII. 10. Boeth. Conſ. Philoſ. II. metr. V. *Heu primus quis fuit ille, auri qui pondera tecti gemmasque latere volentes pretioſa pericula fodit.* — 51. 52. Difficilior paullo horum vv. ſententia. Nos eam cum antecedentibus ita connectendam ſtatuimus: Dum Roma aurum contemnit, quod melius in terra lateret, quod adeo maximo humani generis damno effoditur; quandoquidem teterrimum inde enatum eſt avaritiae vitium, ſcelerum omnium proventu feraciſſimum. Nullum enim tam immane facinus eſt, ad quod perpetrandum non impellat avaritia, nihil tam ſacrum, quod non ſacrilega manu contingat, atque exſpoliet. Atque hac ſpeciali imagine utpote ἐναργεστάτῃ, incluſiſſe atque abſolviſſe putandus eſt poeta ſententiam: Aurum eſſe avaritiae, ſicque omnium ſcelerum parentem fecundiſſimam. Igitur *dextra* avari, avarus *rapit* convertit *in uſus humanos* h. ſuos, profanat, *omne ſacrum*, vel ſanctiſſima quaevis, h. vel ſacrilegio ſeſe polluit, dum cupiditates ſuas

Quicunque mundo terminus obſtitit,
Hunc tangat armis, viſere geſtiens,
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae pluviique rores.

Sed

ſuas expleat. *Humanos* ſ. profanos uſus dixit, cum vi, et ex oppoſitione τοῦ *ſacrum*. Simillime, ſi quid video, Euripid. in Danaë (apud Stob. flor. Grot. p. 91.) de divite avaro, ſuum ipſius defraudante genium: ὅστις δόμους μὲν ἥδεται πληρούμενος, γαστρὸς δ᾽ ἀφαιρῶν σῶμα δύστηνον κακοῖ, τοῦτον νομίζω καὶ θεῶν συλᾶν βρέτη, τοῖς φιλτάτοις τε πολέμιον πεφυκέναι.

53—60. Roma caput orbis terrarum ſit, ita tamen, ut Troia ne iterum exſtruatur. Hoc docte atque ornate admodum expreſſum dedit poeta. *Quicunque* quantumvis remotus *terminus obſtitit*, obiicitur, praetenditur, eſt *mundo*, orbi terrarum, utcunque diſſiti ſint terrarum fines. Terminus *obſtat*, tanquam obex, qui impedit, quominus ulterius pervenire liceat; docta admodum ratione, quam parum cepere intpp. Cruq. *obſtitit* interpretatur, ſeſe oppoſuerit, reſtiterit Romanis. Geſnerus autem: *Quic. term.* orbis terrarum *obſtitit*, i. e. obiectus e regione atque adeo ſubiectus eſt *mundo*, i. caelo, et cuicunque eius parti. Neutrum ſatis commode. 54. *h. tangat* attingat *armis*, ad hunc arma proferat, eo usque imperium extendat. — *viſere geſtiens ... rores*, et vel ad inhabitabiles terrae plagas bellando perveniat, eo usque victorias continuet. Τὸ *geſtiens* praeclare et bellicoſum Romanorum animum et vero etiam difficultates ad iſta loca penetrandi deſignat. 55. Eam terrae plagam *viſendi*, adeundi cupida, qua *ignes* ſolis *debacchentur*, inſano more ſaeviant, furant, qua ſol ferventiſſimus eſt, Zonam torridam. *Bacchari*, *furere*, *inſanire*, verba ſollennia de rebus, quae modum excedunt, maxime phyſicis. Virg. Cir. 480. *Afer et hiberno bacchatur in aequore turbo.* Plura vide ad I. 25. 11. Auxit hanc vim poeta addito *de*, tanquam ſol iſtis in locis omnem ſuum furorem promat atque deponat. — 56. *qua* perpetuae *nebulae*, caligo denſa, ſpiſſus aer et *rores pluvii*, pluviae, imbres debacchantur, nimii ſunt, h. utramque Zonam frigidam. Nebularum autem imbriumque ſollennis mentio in earundem deſcriptione. Virg. Ge. I. 235. *circum*

D 2 *extre-*

Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii,
Rebusque fidentes, avitae
Tecta velint reparare Troiae.

Troiae renaſcens alite lugubri
Fortuna triſti clade iterabitur,

Du-

extremae dextra laevaque trahuntur caerulea glacie concretae atque imbribus atris. Tibull. IV. 1. 154. *duae gelido vaſtantur frigore ſemper, illic et denſa tellus absconditur umbra.* Cf. I. 22. 17—24.

v. 57—60. Hanc tamen ipſis fatorum legem *dico*, conſtituo hac tantum lege *fata*, quae de immenſo Romanorum imperio portendi, rata eſſe iubeo. *Bellicoſis*, cum vi, quatenus armis ſibi imperium iſtud quaeſituri ſint. — *nimium pii*, nimia in metropolin pietate ducti. Metropolin enim, eodem, quo liberi parentes, affectu colere, opibus iuvare, attritam deletamve inſtaurare pro neceſſitudine, quae ipſis intercedebat, coloniae tenebantur. Sacro id *pietatis* nomine ſancitum erat. Vide omnino Heyn. Proluſ. II. de veterum Coloniarum iure atque cauſſis, inſertam eiusdem Opuſc. T. I. p. 312. et Boettig. h. l. — 59. *Rebus* nimium (hoc enim repetendum) *fidentes*, potentia freti, opibus confiſi, rerum ſucceſſu elati. — *ne velint*, ne in animum inducant, ne lubido ipſos inceſſat, *tecta Troiae*, Troiam *avitam*, μητρόπολιν ſuam, *reparare*, inſtaurare, ἀνοικίζειν.

v. 61. 62. Sententia ſatis perſpicua: Troia inſtaurata iterum exſcindetur; ſed oratio paullo impeditior. Sunt, qui *fortunam Troiae* pro Troia dictum accipiant, et Tr. *iterabitur*, ſimpliciter exponant, iterum vaſtabitur; quae ſane duriſſima videtur ratio. Equidem *Troiae renaſcentem fortunam* doctiore iunctura poſitum exiſtimem pro: *Troiae renaſcentis fortuna*, h. fatum, ſors Troiae, ubi forte *renaſcatur*, reſurgat, iterum exſtruatur, *iterabitur*, eadem erit, idem fatum Troia, quod olim habuit, experietur, idque *triſti clade* funeſtiſſimo interitu; quae verba augendae rei et perſpicuitatis cauſſa adiecta a poeta. *Troia renaſcens, reſurgens* alias poetis de Roma a Troianis condita frequentatur. Vid. Burm. ad Prop.

Ducente victrices catervas
Coniuge me Iovis et ſorore.

Ter ſi reſurgat murus aëneus,
Auctore Phoebo: ter pereat meis
Exciſus Argivis; ter uxor
Capta virum puerosque ploret.

Non

Prop. IV. 1. 47. — *alite lugubri*, infauſto augurio, peſſimis auſpiciis. Auſpicato enim coloniae deducebantur, urbesque condebantur (cf. IV. 6. 24.) ut notiſſimum. — 63. 64. Novos iterum me adverſus Troiam hoſtes parante. Sed quanto anguſtior imago, qua ipſa Iuno hoſtilium ſeſe catervarum ducem profitetur! — *victrices*, quippe a Iunone, at quali dea, ductas. Hinc, quanta ἐνάργεια in vv. *Coniuge me Iovis et ſorore*, inſit, facile perſpicitur. Notiſſima Virgilii: *Aſt ego quae Divûm incedo regina Iovisque et ſoror et coniux*, caet. Cf. eundem Aen. VII. 308.

v. 65—68. Mira δεινότης eſt in *ter-ter*; pro vulgari: quoties reſurgat, toties pereat. — *reſurgat murus auctore Phoebo*, ab Apolline iterum exſtruatur, isque *aeneus*, validiſſimus, ſi Troia firmiſſimo munimento circumdata reſtituatur. Aere aut ferro eductos muros pro ſolidiſſimis eſſerebat antiquus ſermo. Ita *Cyclopum educta caminis moenia* Virgil. Aen. VI. 630. ubi vide Heyn. Tirynthem a Cyclopibus munitam plures tradidere. Vid. Strabo VIII. p. 572. Apollod. II. 2. — 66. *pereat exciſus*, deiiciatur, excidatur cum tota urbe. Seqq. *ter uxor . . . ploret*, egregie ſpeciali imagine captam dirutamque urbem repraeſentant: *Vxor capta*, in ſervitutem abducta *plorat* luget *virum*, maritum et *pueros* inſolentia victoris occiſos. Ita gravius erit, quam ſi explices: filios in pugna occiſos.

v. 69. Tandem cohibet atque in gyrum ſuum Muſam revocat poeta, paulo liberius evagatam, Iunonis indignatione eſſerviſcente penitusque exaeſtuante. Idem plane exitus eſt II. 1. 37. *Haec*, gravioris argumenti, parum apta ſunt *lyrae meae iocoſae*, iocis, luſibus, referendis tantum accommodatae; quam conſtanter de ſua poeſi lyrica modeſtiam Noſter praefert. Cf. ad II. 1. 37. — 70. *Quo tendis*, evagaris,

Non haec iocoſae conveniunt lyrae:
Quo Muſa tendis? Deſine pervicax
Referre ſermones Deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

evagaris, fines tuos excedendo, ſublimia tractando. — *Deſine*, noli *pervicax*, pervicaci auſu, arroganter *referre*, ne arroges, ſumas tibi referre *ſerm. Deorum*, Iunonis, atque ita *magna*, quae maioris ſunt moliminis, quae vires tuas excedunt, quibus par non es, *tenuare*, extenuare imminuere, deprimere *modis parvis*, tenuioribus, quam argumenti dignitas ac gravitas poſtulat. Nam ſonus parvus ſeu tenuis, de argumento tenui, carmine humili; ut ſaepius poetae. Prop. IV. 1. 58. *Hei mihi quod noſtro parvus in ore ſonus.* Caeterum in proſa oratio ita connecti debuerat: Deſine magna modis parvis tenuare; referendo caet.

CAR-

CARMEN IV.

ARGVMENTVM.

In huius quoque carminis deſcribendo argumento, legitimoque partium eius explorando connubio, dici vix poteſt, quantum interpretes turbarum dederint. Quarum equidem dispellendarum diverſarumque opinionum cum lectoris faſtidio exagitandarum parum curioſi de ſumma carminis, eiusque vere lyrica tractatione paullo accuratius diſpiciamus. Hoc igitur agamus. Ac primum quidem ſingularem hoc carmen ingreſſum habet; poeta enim, ſublimium ſenſuum ac phantaſmatum plenus, Muſam invocat, quae illa evolvat, ſibique praeſto ſit. Cumque huius praeſentiſſimam opem experiretur, animum eius, vividiſſimo huius rei ſenſu fortiter percuſſum, priſtinorum, quae a prima inde aetate cumulate in eum Muſae contulerint, beneficiorum ſubit recordatio, quibus recenſendis gratiſſimus immoratur, indeque ſeſe, Muſis quippe addictum, earundem praeſidio ubivis locorum tuto verſaturum gloriabundus profitetur. Scilicet exquiſita hac ſententiarum converſione poeta ſuo ipſius exemplo communitam comprobatamque gnomen voluit, optime cum eo agi, qui Muſis ſeſe in clientelam atque fidem commendaverit: qua quidem ſatis complanata via erat, ad primarium carminis argumentum, quo Auguſtum, finitis bellis civilibus ad Muſarum caſtra transgreſſum, mitem ac lenem principem Romanis poeta

D 5 *exhibere*

exhibere atque commendare voluit. Musis enim deberi quod Augustus imperium et acceperit et tenuerit, quae quippe talibus animum eius praeceptis imbuerint, quibus illud optime fundatum sit atque indies corroboretur. Nimirum e poetarum, maxime graecorum, Augustum, quem multum otii iis impendisse satis constat, lectione edoctum poeta refert, illud demum stabile imperium, eam firmam potentiam esse, quae, lenitati innixa, consilio et ratione administretur; violentia contra ac temeritate maximas vires effundi. Atque hanc quidem carminis partem, quae in laudando Augusti imperio occupatur, (inde a v. 37.) exquisita sententiarum conversione, phantasmatumque vigore ita instruxit illuminavitque poeta, ut facile felicissimum Pindari aemulatorem agnoscas. Omnino hoc carmen sedulo excutiant ii, quibus lyricae poeseos parum explorata ratio est.

A D

AD CALLIOPEN.

Descende caelo, et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharaque Phoebi.

Au-

v. 1. Sollennis Nostro Musarum invocatio in argumento gravi ac sublimi. Vid. I. 12. et eiusd. libri c. 24. Neque dubitari potest, quin graecum exemplum ante oculos habuerit. Laudant Alcmanis fr. apud Hephaest. p. 22. Μῶσ' ἄγε Καλλιόπα, θύγατερ Διὸς, ἄρχ' ἐρατῶν ἐπέων, ἐπὶ δ' ἵμερον ὕμνῳ καὶ χαρίεντα τίθει χορόν. Item Stesichori apud Vrsin. p. 79. Δεῦρ' ἄγε Καλλιόπεια λιγεῖα. *Calliopen* cum dilectu huc advocari, quandoquidem ei Musarum principatus deferatur, (Hesiod. Theog. 79. Καλλιόπη θ' ἡ γὰρ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων) quod volunt plerique intpp., vix equidem putem. Nam promiscue fere Nostro Musarum nomina poni, patet vel ex I. 12. 2. quod carmen argumenti dignitate haud nostro inferius est. *Caelo* eam devocat; quod et ipsa Musarum sedes est Olympus, unde Homero Il. β. 491. Ὀλυμπιάδες audiunt. Laudant et Ennianum versum: *Musae, quae pedibus magnum pulsatis Olympum.* Sed et in hoc quosdam argutari video, tanquam magis splendide de caelo vocentur, quam de Parnasso aut alio monte iis sacro. Ita tamen Clio poeta per Helicona, Pindum et Haemum quaerit I. 12. 5. ut alia loca taceam. Insulse autem antiqui interpretes huic cum superiori carmine nexum intercedere commenti sunt, ita quidem, ut Musam *caelo descendere*, h. „de Diis loqui desinere, et a Iunonis sermonibus, quos in caelo habuisse eam ostenderat, transire" iubeat poeta. — *Regina* ἄνασσα, communi Dearum epitheto; non autem, quod Gesn. et alii statuunt, quod reges iuxta Hesiod. l. l. comitetur. Hoc enim munus habet, tanquam heroici carminis praeses. — *Dic melos,* cane carmen, *longum* longe duraturum, perenne; quod quidem nihil arrogantiae habet, cum illud carmen a Calliope dici cupiat. *Tibiam* et *citharam* cumulat poeta (ut I. 1. 32. et I. 12. 1.) quoniam ad utram-

 que

Auditis? — an me ludit amabilis
Inſania? — Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae ſubeunt et aurae.

Me

que carmina lyrica canebantur. — 3. *voce acuta* ὀπὶ λιγυρᾷ, λιγείῃ, clara, arguta; unde et λιγαίνειν Anacr. XXX. 3. — *fidibus citharaque*, pro, fidibus citharae; nam alterum declarative ſubiicitur, familiari Noſtro ratione. Alii fides lyrae intelligunt, diverſas adeo a cithara; parum docte. — *Phoebi*, Conf. I. 21. 12. et 32. 13.

v. 5—8. Voti compos factus ſeſe in Muſarum lucos abreptum ibique conſortio concentuque Dearum ſuaviſſimo frui ſibi adeo perſuaſum habet poeta εὐφαντασίωτος, ut et alios eadem videre atque audire credat. Vnde: *auditis* ſc. Muſarum cantum? Alii adventantem cum cantu Calliopen, quae adeo poetae invocanti praeſto ſit, ſignificari autumant, neſcio quam commode; quum poeta ipſe ſtatim in loca, Muſis frequentari ſolita, ſeſe abreptum fingat. Peſſime autem poſt Acronem quidam ad Calliopen et caeteras Muſas referunt: „auditisne me vocantem?" — *an* enthuſiaſmo correptum deludit vana imago? an decipior falſa ſpecie? *Inſania* praeclare de animo ſublimium phantaſmatum vi ac copia conturbato, qui excelſiore ſpiritu incenſus, expulſo humano ſenſu, (Claudian. R. P. I. 5.) furentis inſtar, extra ſe rapitur. Iam *amabilem*, dulcem, iucundam, iſtam inſaniam profitentur poetae, cum quod divinitus ea afflari credatur (II. 19. 6. *plenoque Bacchi pectore* turbidum laetatur) tum quod homines Deorum conſortio admoveat, ut h. l. Cf. I. 1. 30. — *Videor* mihi *errare per lucos*, in Muſarum nemora abreptus, ibique *audire* Muſas canentes. Nemorum autem Muſis per Heliconem et caetera loca, ipſis conſecratorum ſatis frequens apud poetas mentio, cuius quidem figmenti origo a receſſu, ut ita dicam, poetico videtur repetenda; quo magis mireris, Elyſii lucos a quibusdam hic intelligi. — *pios*, profanis inacceſſos, quos pios tantum vates intrare licet; vel ſimpliciter ſacros, Muſis ἀνειμένους. Ita *ſacras* earundem *ſilvas* vocat Sil. XIV. 29. — *quos aquae amoenae ſubeunt*, intrant, praeterfluunt, et *aurae amoenae*, lenes, Zephyri mulcent, perflant. Ita receſſum ſuum Tiburtinum adumbrat

Me fabulofae Volture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliae,
Ludo fatigatumque fomno
Fronde nova puerum palumbes
Texere:

umbrat Nofter IV. 2. 10. 11. Caeterum ad hunc Noftri locum refpexiffe putandus eft Auctor dial. de cauff. corruptae eloqu. c. 12. *Nemora vero et luci, et fecretum ipfum tantam mihi afferunt voluptatem, ut inter praecipuos carminum fructus numerem, quod nec in ftrepitu — componuntur; fed fecedit animus in loca pura atque innocentia; fruiturque fedibus facris.*

v. 9. Praeclaro artificio argumenti tractatio ita exordio adnectitur, ut tranfitus ludibundum potius poetam quam in certo quodam argumento occupatum defixumque prodere videatur. Quum enim Mufas fibi invocanti praefto effe intelligeret, vivide huius rei fenfu perculfus inflammatusque priftinorum, quae fibi ab iisdem inde a tenerrima aetate obtigerint, beneficiorum memoriam grata mente recolit, atque ita fuo ipfius exemplo fententiam, quae huius carminis primaria eft, luculentiffime comprobat, illos, qui Mufarum fefe addixerint patrocinio, imperturbata fecuritate frui. Docte autem poeta fententiam: fe a pueritia Mufis carum fuiffe, fubiecta ftatim narratione exponit atque illuftrat. Ordinem verborum hunc tene: *Me puerum* aliquando *in Vulture Appulo ludo fomnoque fatigatum fabulofae palumbes n. fr. texere.* — *Palumbes fabulofae*, quarum plura in fabulis minifteria occurrunt, quae narrationi mirationem faciunt, prodigiofae; appofito h. l. epitheto. vid. ad I. 22. 7. — *Vultur* f. *Vulturnus*, mons in finibus Apuliae, cuius iugum in Lucaniam porrigebatur. In hoc igitur, quod *extra limen*, fines *Apuliae, altricis fuae*, h. quae patria ipfi effet, protenditur, ferocioribus animalibus infeftum (vid. ad v. 18.) Horatium puerum evagatum cogita. Vide Obff. — 11. *fomno*, cui diu reluctatus fuerat, *fatigatum*, oppreffum, victum. Notiffima Homeri (Il. κ. 98.) καμάτῳ ἀδδηκότες ἠδὲ καὶ ὕπνῳ. Ita Hercules ὕπνῳ βεβαρημένος, *fomno gravatus* (Virg. Aen. VI. 520.) audit in epigr. ἀδεσπ. 285. (Anal. Br. III. 210.) — 12. *fronde nova*, recentibus lauri et myrti ramis, vel omnino τὸ τερατῶδες iftius rei τῷ *nova* indigitavit poeta; neque hoc abfo-

Texere: mirum quod foret omnibus,
Quicumque celſae nidum Acherontiae,
Saltusque Bantinos, et arvum
Pingue tenent humilis Forenti;

Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et urſis; ut premerer ſacra
Lauroque conlataque myrto,
Non ſine Dis animoſus infans.

Veſter,

abſonum indicabis, ſi cogites, ramos iſtos aliunde fuiſſe allatos. Nam myrtetis montem iſtum, qui urſos aleret, conſitum fuiſſe, nemo facile in animum induxerit. Atque hoc illud erat, quod maxime ſtuperent vicini.

v. 13 — 16. Ad fidem rei faciendam, haec adiecta exiſtima. Iam quod generatim erat: quod mirum videretur Vulturni accolis, pro hoc, quo res vero eſſet propior, ſpeciatim percenſet, qui illud viderint, regionis iſtius incolas. *Acherontia, Bantia* et *Forentum*, oppida in confinio Apuliae et Lucaniae ſita; unde alii huic, alteri regioni alii ea adſignant. *Nidum Acherontiam* vocat, nidi inſtar in declivi montis (forte ipſius Vulturni) haerentem, excelſam; nihil amplius. *Ithacam in aſperrimis ſaxulis affixum* nidulum eadem ratione vocat Cic. Orat. I. 44. — For. *humile*, depreſſum, in valle ſitum.

v. 17. Mirabantur, *ut*, quomodo in regione, ſaeviſſimis feris infeſtata, tam confidenter ſomno indulgerem. — *corpore tuto*, tutus, nihil timens *a viperis et urſis*. — *atris* venenatis. Perpetuum hoc veneni epitheton. — 18. *Vrſos* Lucaniae tribuit etiam Ovid. Halieut. 57. *Foedus Lucanis provolvitur urſus ab antris*; ut vel inde colligas, Vulturnum in Lucanos exiiſſe. — *premerer*, multo ſignificantius, quam tegerer, magnum enim frondium in eum *collatarum* ſ. congeſtarum copiam animo ſubiicit. Factum autem hoc in omen futuri poetae, uti optime Scholl. expediunt. Ita recens natum Pindarum exhibuerat pictura *lauri ac myrti ramis incubantem*, quam deſcribit Philoſtr. Icon. II. 12.

Vefter, Camenae, vefter in arduos
Tollor Sabinos; feu mihi frigidum
Praenefte, feu Tibur fupinum,
Seu liquidae placuere Baiae.

Veftris

II. 12. cuiusque ideam forte ex ipfius Pindari carminibus, unde etiam Horatius, Pindari aemulator, ad fe traduceret, depromtam acute coniectabat Boettig. — *Non fine Diis*, οὐκ ἀθεεί. (v. c. Od. σ. 352.) Mufarum praefidio *animofus*, fretus, audax.

v. 21. In veftra tutela fum, ubicunque degam. Speciatim pro hoc poeta loca, ipfi frequentari folita, adnumerat. *Vefter tollor*, docta brevitate pro, veftrae tutelae confido, vos me tutamini, dum proficifcor, eo, peto *Sabinos*, agrum meum in Sabinis. Pro hoc magis proprie eft *tollor*, ad naturam Sabinae regionis, quae montofa eft (Strabo V. p. 348. C. unde et *ardui S.* h. l.) et Roma illuc proficifcentibus per adclivia enitendum erat. — *feu mihi placuit*, lubet proficifci, feu petam. — 23. *Praenefte*, Latii oppidum, in monte fitum. (*altum* inde Virg. Aen. VII. 682. cf. Strabo V. p. 365.) quo aeftate fecedere folebant Romani, frigoris captandi gratia. — 24. *Tibur fupinum* in declivi collis parte pofitum. Cf. infra 29. 7. et de Tiburtinae regionis amoenitate I. 7. 12 fqq. et II. 6. 5 fqq. — 24. *Baiarum* finus in amoeniffima Campaniae ora, miti aëris temperie, aquarumque falubritate (unde *liquidae* h. l. dictae) celebratiffimus. Nofter Epp. I. 1. 83. *Nullus in orbe finus Baiis praelucet amoenis. Principes* ideo dictae Martial. VI. 42. 7. *vaporiferae*, (ob aquas calidas. Cf. Strabon. V. p. 375.) *blandiffima litora, Baiae*, Stat. Silv. III. 5. 96. Hieme atque ineunte vere Romani ibi defidebant. Caeterum totius loci fententiam pervertit Gefnerus, dum Horatium fecefius illos frigidos aeftate, hieme tepidos, quaerere fe non voluptatis et ignobilis otii cauffa, fed ut cum Mufis et in litteris verfari fine interpellatione poffit, oftendere putat, prave utique accepto τῷ *vefter* pro, in veftro (Mufarum) otio, veftris deditus ftudiis. In quam fententiam abripi fe paffus eft cultiore v. 13. oratione, et Epift. I. 2. 2.

v. 25. Vos cultorem veftrum f. poetam e praefentiffimis mortis periculis eripuiftis. Hoc iterum

Veſtris amicum fontibus et choris,
Non me Philippis verſa acies retro,
Devota non exſtinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus unda.

Vtcum-

iterum ſpeciali potiorum periculorum ipſi intentorum commemoratione exornat atque illuſtrat poeta. — *amicum*, addictum, gaudentem *veſtris fontibus et choris*, veſtro ſodalitio, conſortio, quam ornate pro, me poetam. Muſas enim ad fontes ipſis ſacros choreas indefeſſo ſtudio agitantes exquiſitum poetarum exhibet phantaſma. Heſiod. Theog. 2 ſqq. αἵ θ' Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος — καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἀπαλοῖσιν ὀρχεῦνται — καί τε λοεσσάμεναι τέρενα χρόα Περμησσοῖο ἀκροτάτῳ Ἑλικῶνι χοροὺς ἐνεποιήσαντο καλούς, ἱμερόεντας, ἐπεῤῥώσαντο δὲ ποσσίν. Vnde pro vulgato, inter Muſas verſari doctius eſt, choros cum Muſis celebrare, ut h. l. Similiter Propert. II. 10. 1. *Iam tempus luſtrare aliis Helicona choreis.* Eidem *Graii chori*, graecorum poetarum carmina dicta III. 1. 4. — 26. *Acies retro verſa*, inclinata, in fugam converſa, omnino pro, clades apud Philippos accepta me non exſtinxit, ſalvus ex iſta clade evaſi, idque Muſarum beneficio. A Mercurio ſe exemtum iſti cladi memorat II. 7. 13. — 27. *Arbor devota* exſecrabilis, diris devovenda, utpote quae dominum ſuum oppreſſura eſſet. Caſum iſtum celebravit II. 13. — 28. *Palinurus*, promontorium ad extremum ſinum Velienſem in Lucaniae ora, naufragiorum periculis infame. Nomen ei a Palinuro, Aeneae gubernatore, obtigiſſe, notum vel e Virg. Aen. VI. 381. Iam Palinurus paene *exſtinxit* Horatium, tempeſtate ad illud coorta, et nave inde ad eos ſcopulos alliſa. Cuius periculi cum nullibi poeta meminerit, fruſtra eos agere arbitror, qui de tempore, quo Horatius ibi periclitatus ſit, diſpiciendo anxie laborant. Factum illud eſſe, quum e Macedonia Italiam redierit, plurimi poſt Acronem ſtatuunt. Sanad. illam tempeſtatem intelligit, quae Octaviani, Siciliam a. V. DCCXXVI. petituri claſſem ad Lucaniae oram repulerit. Sane, ſi Horatium expeditioni iſti interfuiſſe conſtaret, ſimul omnis, quam *Siculae undae* mentio infert, expedita foret difficultas, maxime ſi ſtatuas, claſſem iſtam a Siculo inde mari tempeſtate reiectam fuiſſe. Quod tamen uti temere ponitur, ita multo

Vtcumque mecum vos eritis, libens
Infanientem navita Bofporum
Tentabo, et arentis arenas
Litoris Affyrii viator.

Vifam

multo melius cum poeta agi arbitror, fi eum geographicarum fubtilitatum incuriofum, fines maris Siculi paulo longius extendiffe dicas.

v. 29. *Vtcunque*, dummodo, quandocunque *vos mecum eritis*, vos viae comites habebo, *libens*, audacter *navita* ac *viator*, terra marique periculofiffima loca feriffimasque gentes adibo. Eadem fententiarum progreffio I. 22. 17 fqq. Iam, quo acrior ac vividor iftorum periculorum feriret fenfus animum, fpecialibus rem exornatam dedit notionibus poeta. Maris pericula defignat a *Bofporo* Thracio, *infaniente* fluctuum ac ventorum aeftu, procellofo. Conf. II. 18. 14 et 20. 13. — 31. *tentabo*, delectum verbum ad declarandam audaciam (v. ad I. 28. 5. adde Catull. XI. 12.) qua navigatio illa periculofiffima inftituitur. — *arentes aren. lit. Aff. viator*, iunge, tentabo *arentes arenas*, arenofa deferta, *viator lit. Aff.* iter faciens per *littora*, θῖνας, arenofos cumulos Affyriae, quod copiofe et ornate dictum pro, tentabo arenas, feu quod doctius eft, litora Affyriae, h. Syriae. *Litus* enim h. l. graeco θινὸς fignificatu primario, qui eft, ὁ τῆς ψάμμου σωρὸς, *arenae cumulus*, (v. Schol. ad Apollonii Λιβύης θῖνας ἐρήμους IV. 1384. et quem laudat doctiff. Boettiger Stanl. ad Aefch. Perf. 820.) *Affyriam*que pro Syria (uti II. 11. 16. et faepiffime alibi) a poeta adhiberi, vix dubitandum videtur. Defignantur adeo *Syriae Palmyrenae folitudines, quae usque ad Petram urbem et regionem Arabiae felicis appellatae pertinent*, Plin. H. N. V. 24. Has easdem vel fimiles alii innui quidem a poeta ftatuunt interpretes, fed rem longius repetunt, litore Affyrio vel pro Syria univerfa accepto, quatenus ea mare attingat, vel, quod arenae illae ingenti planitie undique porrectae potius litoris vel aequoris quam terreftris regionis fpeciem oftentent, ut Bentl. qui in hanc rem laudat Plutarch. Vit. Craff. p. 556. οὐ φυτὸν ὁρῶσιν, οὐ προβολὴν ὄρους καθιέντος, ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς πελάγιόν τι χεῦμα, θινῶν τινῶν ἐρήμων περιεχόντων τὸν στρατόν. Idem tamen, Acronis auctoritatem, litus etiam cam-

porum

Viſam Britannos hoſpitibus feros,
Et laetum equino ſanguine Concanum;
Viſam pharatratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.

Vos

porum extremitatem veteres dixiſſe, parum probabiliter ſtatuentis (nam Virgilii loca vix commode huc trahas) ſecutus confinia Aſſyriae et Arabiae intelligit, ubi Craſſus cum toto exercitu perierit.

v. 33 *ſqq. Britannos hoſpitibus* in hoſpites *feros*, truces, cruentos; hoſpites enim, ſi Acroni fides habenda, Britanni immolare ferebantur. Sed forte nihil amplius voluit poeta quam Britannos ἀξένους, inhoſpitales, gentem aſperam, trucem, bellicoſam. Qua eadem ratione Maſſagetas vocat Priſcian. Perieg. 719. *Hoſpitibus ſaevos cunctis, belloque feroces. Horribiles Britannos* Catull. XI. 11. — 34. *Concani*, notus Cantabriae in Hiſpania Tarraconenſi populus, a Concana urbe ſic dictus Ptolem. II. 6. Ad declarandam iſtius gentis feritatem *laetum* h. ſatiari Concanum ait *equino ſanguine*. De quo Concanorum more, ſi Silii locum excipias (III. 360. *nec qui Maſſageten monſtrans feritate parentem cornipedis fuſa ſatiaris, Concane, vena*, in populorum Hiſpaniae recenſu) aliunde quidem haud conſtat; quo minus tamen Noſtro fidem detrahas, vetat Strabo III. p. 165 qui Cantabris multa cum Scythis communia eſſe diſerte tradit. Iam vero de hoc lactis equini inter Scythas uſu nihil ſane pervulgatius. Quo ipſo Silium l. l. inductum exiſtimo ut Concanos Maſſagetarum coloniam haberet. Minime igitur audiendi, qui ſatis temere Concanos cum Acrone in Thracia aut cum Porphyr. in Scythia collocant. — 35. *Gelonos*, Sarmatiae populum, Boryſthenis accolam. — *pharetratos*, ſagittiferos, (Virg. Aen. VIII. 725.) qui nunquam ſine armis vagantur, adeoque truculentos, efferos. — 36. *Scythicum amnem*, Tanain, adeoque Scythas, eius accolas. *Inviolatus*, tuto, ſecure.

v. 37. In veſtro contubernio Auguſtus exantlatorum militiae laborum ſolatia ac fomenta quaerit, vobis ſe totum addixit, compoſita atque ordinata republica. Conf. Argum. — *altum*, in ampliſſimo dignitatis gradu poſitum, egregium, magnum; ut Ovid. Pont. 3. 63. et alibi. — *ſimul ac abdidit*, diſpoſuit

Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,
Finire quaerentem labores,
Pierio recreatis antro:

Vos

disposuit, collocavit in oppidis *cohortes*, ubi veteranos per colonias distribuit, iisque agros, militiae praemia, adsignavit; et hoc ornate pro, simulac ab armis cessatum est, compositis bellis civilibus. Ita iam Torrentius optime h. l. explicuit. Caeteri fere omnes de militibus ad hiemandum per oppida distributis cogitant; quae ratio a totius carminis consilio aliena videtur (Vid. Argum.) tum *fessae militia cohortes* non tam unius aestatis, quam potius multorum annorum militiam (ut II. 7. 18. *longa fessum militia latus*) a qua tandem requies datur, haud obscure innuunt. — *abdere* quietis otiique adiunctam notionem habet. *Latet abditus agro*, Noster Epp. I. 1. 5. de gladiatore, rude donato, laudante Lamb. — 39. *quaerentem* laborum solamina, sese ex iis reficere cupientem, *recreatis* exhilaratis *Pierio antro*, in vestris recessibus. Docte et suavi imagine vulgarem sententiam exhibuit poeta, Augustum, pace parta, Musis vacare, litterarum studio delectari. *Eloquentiam studiaque liberalia* Augustum *cupide et laboriosissime exercuisse, poeticam* quoque *summatim attigisse* diserte tradit Sueton. Oct. c. 84. 85. *Antra* s. amoeni recessus pervulgato poetarum phantasmate, ab eorundem secessu, quem carmina facturi petere videri volunt, ducto, tribuuntur montibus *Pieriis* h. Musis consecratis, in quae se conferunt poetae, Musis litaturi. Laudant Pind. Pyth. VI. 48. 49. de Thrasybulo, σοφίαν δρέπων ἐν μυχοῖσι Πιερίδων. Frequentiora apud Latinos poetas *antra Pimplea* (Martial. XII. 11. 4.) *Aonia* (Stat. Silv. IV. 6. 31.) *Pieria* (ut h. l. et Iuven. VII. 60.) et sim. Atque uti se hi ab ipsis Musis carmina edoceri afflarique ferunt, ita ii, qui ad antiquioris cuiusdam poetae exemplum se componunt, istorum nemora, antra frequentare dicuntur. Quo spectant Propert. III. 1. 1. *Callimachi manes et Coi sacra Philetae in vestrum quaeso me sinite ire nemus.*

v. 41. Magnum poetam agnosce in convertenda hac vulgari sententia: Augustum Musarum beneficio, seu ut planius loquar,

Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis almae. Scimus ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,

Qui

loquar, optimarum litterarum studio, maxime poetarum lectione, lenem ac mitem principem evasisse. *Vos lene consilium datis*, vos lenitatem suadetis, vos virium prudenter moderandarum instillatis praecepta, quae quidem, poeticis figmentis exornata, antiquissimorum poetarum intexuistis carminibus. *Consilium* adeo *lene* ab eo proficiscitur, qui animum litterarum studiis ad humanitatem finxit, qui leniter, h. sine omni animi perturbatione agit. Caeterum sententia generaliter, more Pindarico, expressa, insigniter Horatianam urbanitatem ostendit. Nam Augustum post bella demum civilia mitiora in regenda civitate secutum consilia ita declarari, quis non videt? — *gaudetis dato consilio*, monita ista eventu, successu haud destitui, saluberrima ea esse in remp. *Gaudent Musae*, dum hominum utilitati prospiciunt, eorum commoda a se promoveri intelligunt; quo sane gaudio nullum cogitari potest honestius, quod adeo deas istas apprime decet. — *almae*, propitiae, beneficae; apposito h. l. epitheto. — Atque ita *scimus*, poetarum carminibus edocemur, sapientiam, h. potentiam prudenter temperatam dispensatamque, immanibus viribus, inconsulte adhibitis, praepollere. Quam sententiam subiecto statim Gigantum exemplo exponit atque illustrat poeta, ducem lyricae huius formae secutus Pindarum, qui in punienda ὕβρει itidem Gigantum exemplo utitur, Pyth. VIII. init. cuius locum cum Nostro comparasse iuvabit. Titanum et Gigantum pugnam quum antiquiores poetae iisdem fere coloribus adumbrarent, et pleraque fere e Titanomachiis in Gigantomachias transferrent, (vid. egregium Heyn. ad Apollod. I. 2. 1.) enata inde utriusque fabularum generis confusio, adeo quidem, ut promiscua essent Titanum ac Gigantum nomina, ut h. l. — *impios*, ἀτασθάλους, ὑπερφιάλους, ἀδίκους, quae sollennia sunt Gigantum epitheta, v. c. Callim. Lav. Pall. 8. — *immanemque turmam*, immanium virium robore stolide ferocem; ἐπεξηγητικῶς haec apposita, more Horatio familiari. — 44. Fulmine Iovem adversus Titanas

et

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventofum, et urbis, regnaque triftia,
Divosque mortalisque turbas
Imperio regit unus aequo.

Magnum illa terrorem intulerat Iovi
Fidens, iuventus horrida; brachiis,
Fratres-

et Gigantas pro telis ufum, conftanter tradunt poetae inde ab Hefiodo Theog. 688 fqq. Cf. Eurip. Hec. 472. Ovid. Met. I. 154. — *caduco*, defuper irruente, cum impetu deiecto, rapido; aucta huius v. poteftate, ut II. 13. 11.

v. 45 — 48. Iupiter πανυπέρτατος, qui unus omnia regit, πάνταρχος (Sophocl. Oed. Col. 1080.) παγκρατὴς (Aefchyl. Suppl. 823.) Illud *omnia* docte difpefcuit atque fpecialibus notionibus expofuit poeta, quo magis Iovis maieftas exfplendefceret; ut adeo tota haecce Iovis ὑπάτου defignatio non tam ingenii redundantiae, quod quidem nonnulli crepant, deberi, quam fummo potius cum iudicio facta effe videatur. — *Terram inertem*, brutam (I. 34. 9.) craffam terrae molem. Auget adeo fummae poteftatis notionem. — *mare ventofum*, ventis turbatum, procellofum. Ad rem I. 12. 15. *qui mare ac terras variisque mundum temperat Horis.* — *urbium* fpecialem ideam generalioribus immifcet poeta lyricus, fuo iure; vid. ad I. 35. 10. in quo adeo haerendum non erat. — *Regna triftia*, Tartara, follenni ac perpetuo rerum inferarum epitheto. — 47. Declaratur Iupiter ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. *mortales turbas*, φῦλ' ἀνθρώπων, homines. — 48. *imperio aequo*, fapienter, moderate, viribus utens fuis, appofito h. l. epitheto, etfi ad commendandam Augufti monarchiam vix pertinere exiftimem cum Gefn. Forte etiam, hocque nunc verius cenfeo, poetice dictum pro, *aequo* Divos *atque* mortales regit, ut I. 4. 12. II. 18. 32. et alibi. — *unus* graviter claudit fententiam. Caeterum numerofam verborum collocationem obfervent tirones in hoc verfu.

v. 49 — 52. Immani virium robore iftos valuiffe, declarat poeta per confequens, ipfum Iovem exterritum fuiffe iftorum molitionibus. Supra II.

 12.

Fratresque tendentes opaco
Pelion inposuisse Olympo.

Sed quid Typhoeus, et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,

Quid

12. 7. *unde periculum fulgens contremuit domus Saturni.* Sil. IV. 277. *Quantus Phlegraeis telluris alumnus in arvis movit signa Mimas;* caelumque exterruit armis. Sidon. VI. 15. *trepidum spectabat Phlegra Tonantem.* — *Iuventus horrida,* truci adspectu et vasto corpore, πελώρια, *immania monstra,* Ovid. Fast. V. 55., etiam novo armorum genere, arborum truncis ac saxis, quibus Deos impeterent, terribilia monstra. — *Fidens brachiis*, brachiorum multitudine vasti roboris symbolo. Erant enim πολυπηχέες, ἑκατογχεῖρες; *mille manibus* armat eos Ovid. Fast. V. 57. Expressit autem poeta Homerica, (Il. XII. 135.) ὡς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφι. — 51. Otum et Ephialten, Aloidas, *fratrum* appellatione a poeta designari, docent seqq. Nam hi *tendebant,* nitebantur *Pelium* montem *Olympo imposuisse*, imponere. Homer. Od. λ. 314. Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη. *Coniuratos caelum rescindere fratres* de iisdem Virg. Ge. I. 280. Etiam apud Apollod. I. 6. 2. Ephialtes occurrit inter Gigantas. — *opaco*, saltuoso.

v. 53. sqq Neque tamen quidquam temerarii isti assultus valuere adversus vim Deorum prudenter oppositam. Egregie ac magnifice prorsus hunc locum, qui ornatus poetici capacissimus erat, a poeta tractatum esse, quis non sentit? Hoc autem potissimum effectum dedit descriptione pugnae per partes facta. Iam quum Minerva rei bellicae, quatenus haud vi (id quod Martis proprium est) sed explorata ac provisa ratione administratur, praeses dea habeatur, sane consentaneum erat, praecipuas ei in ista pugna adversus Gigantas, qui soli virium robori confidebant, partes a poetis tribui. Cf. Hygin. f. 150. Sidon. Carm. VI. 17 sqq. Vnde et peplo in Panathenaeis magnis ipsi consecrato, intexi solebant res a Minerva in pugna cum Titanibus et Gigantibus egregie gestae. *Palladiae texuntur in ordine pugnae, magna Giganteis ornantur pepla tropaeis,* Virg.

Quid Rhoetus, evolſisque truncis
Enceladus iaculator audax,

Contra

Virg. Cir. 29. 30. Adde Apollod. I. 6. 2. — De *Typhoëo* ſeu Typhone vid. Heſiod. Theog. 821. Apollod. I. 6. 3. ibique Heyn. Vulgarior quidem narratio diverſum a Gigantibus monſtrum facit Typhoëa, quod poſt devictos demum Gigantas in eorum ultionem a Terra procreatum, itidemque a Iove fulmine proſtratum eſt, ut apud Apollod. l. l.; ſed et Pindarus Pyth. VIII. 20. inter Gigantas recenſet, quem Noſter ſequitur h. l. Adde Virg. Cir. 32. qui plane cum Noſtro facit, Typhonem a Minerva deletum memorans: *Additur aurata deiectus cuſpide Typho, qui prius Oſſaeis conſternens aethera ſaxis Emathio celſum duplicabat vertice Olympum.* Impoſita ei Sicilia, ſecundum Pind. Pyth. I. 29. Aeſchyl. Prom. 365. et alios; iuxta Homerum autem (Il. β. 783.) et inde Virgil. Aen. IX. 716. Inarime. Vid. omnino Stanl. ad Aeſchyl. l. l. et Heyn. ad Virg. Aen. III. 578. — *Mimanta* Gigantem commemorant Eurip. Ion. 215. Seneca Herc. fur. 981. (*ſaevit horrendum Mimas.*) Φλεγραῖον appellat Apollon. Rh. III. 1227. *Telluris alumnum* Sil. IV. 278. qui idem Prochyten inſulam ei iniectam ait XII. 147. Adde Claudian. R. P. III. 347. — 54. *Porphyrion ſtatu minaci*, graphice pro, Porphyrion *minax*, truculentus, atrox. Ad altitudinem eius plerique referunt, docte quidem et exquiſito τοῦ *minaci* poetarum uſu, ſed minus appoſito h. l. Alterum enim multo ἐναργέστερον. *Porphyrionem* vaſtiſſimae molis et roboris gigantem refert Apollod. loco ſaepius laud. cf. Pind. Pyth. η. 15 et 22. ubi βασιλεὺς Γιγάντων appellatur. De *Rhoeto* cf. II. 19. 23. — *Enceladus* diverſum a Typhoëo monſtrum, cui Aetna ſecundum Virg. Aen. III. 578. (quocum facit Quint. Cal. XIV. 582. et Lucil. Aetn. 70.) impoſita. A Minerva eum proſtratum memorat Eurip. Herc. fur. 908. Quint. Cal. l. l. Adde Apollod. I. 6. 2. — *evulſis truncis iaculator audax*, docte pro, truncos arborum radicitus evulſos ad caelum audacter iaculans. Δρῦς ἡμμένας adverſus Deos iactas memorat Apollod. l. l. — 57. *ruentes*, irruentes, temeraria audacia (nam *ruentes* temeritatis adiunctam notionem habet; bene Schol. inconſiderate venientes") aggreſſi Pallada; pro quo ſignificantius poeta *aegida Pall.* poſuit, quo inſignitior eſſet Gigantum temeritas,

Contra ſonantem Palladis aegida
Poſſent ruentes? Hinc avidus ſtetit
Volcanus, hinc matrona Iuno, et
Numquam humeris poſiturus arcum,
Qui

ritas, propter Gorgonis caput, aegidi inſertum. Iam aegis, utrum de thorace an de clypeo h. l. ſit accipienda admodum difficile arbitror, pro explorato ſtatuere. Ad clypeum fere referunt, propter epith. *ſonantem* (quod explicant telorum impulſu concuſſam, tela Gig. excipientem) quae levis admodum ratio eſt, quum idem, idque magis poetica ratione, ad thoracem referri queat. Quod diſerte facit Quint. Cal. XIV. 456. ἔβραχε δ' αἰγὶς ἅπασα περὶ στήθεσσιν ἀνάσσης. Vnde et *armiſona* eadem Dea Val. Fl. I. 74. et *aegiſono ſera pectore Virgo* eidem III. 88. dicta. Ac thorace in hac pugna Minervam indutam deſignat Lucan. IX. 655. colorem e Noſtro forte mutuatus: *caeloque timente olim Phlegraeos, ſtantes ſerpente, Gigantas, erexit montes, bellumque immane Deorum Pallados in medio confecit pectore Gorgon.* In reliquis tamen poetarum locis, quae de iſta pugna agunt, praeſtat de clypeo capere. De quo hoc quoque loco cogitandum, ſi, quod magis poeticum ſit, ſequaris. Scilicet nota imagine poetica Pallas intentat, quatit (Homer. Il. ρ. 595. τὴν δ' ἐτίναξεν ſc. aegida) clypeum alte ſublatum, (cf. Val. Flacc. VI. 396 ſqq.) ad terrorem incutiendum. Iam intentatum Gigantibus clypeum docte poeta deſignat a ſonitu, qui e clypeo impetuoſe protento, eliditur. Sic apud Heſiod. Scut. 345. Minerva *αἰγίδ' ἀνασείει*, unde tellus contremiſcit, et Aegaeon apud Virg. Aen. X. 568. *ſtrepit clypeis*, non invicem colliſis, ſed fortiter Iovi obiectis. Poſſis etiam, quamquam paullo ſubtilius, ad ſerpentum, Meduſae capiti innexarum, ſibilum, inter commovendum editum, referre. — *hinc avidus ſtetit* caet. Docte variavit orationem poeta, quae vulgari modo ita procedebat: quid efficerent iſti adverſus Palladem, Vulcanum, Iunonem, Apollinem? *Vulcani* quoque magnas in Gigantomachia partes fuiſſe apparet ex Apoll. Rhod. III. 234. ubi cum Φλεγραίῃ κεκμηῶτα δηϊότητι Sol curru excepiſſe narratur. Apud Apollod. I. 6. 2. Clytium μύδροις ferit; unde Boettig. ſatis acute τὸ *avidus* ad candentes iſtas ferri maſſas,

Qui rore puro Caſtaliae lavit
Crinis ſolutos, qui Lyciae tenet
Dumeta natalemque ſilvam,
Delius et Patareus Apollo.

Vis

maſſas, corpora depaſcentes, refert. Vel ſic tamen de Vulcani ardore pugnandi (ut ſit, *avidus pugnae*, λιλαιόμενος πολέμοιο v. c. Hom. Il. γ. 133.) accipere praeſtat. — *matrona*, πότνια, cum vi, quaſi ſola ſua maieſtate oppoſita Gigantas repreſſerit. — 60. ſqq. *Apollo.* Deſignat hunc poeta per doctas, ut ita dicam, ambages, quas omnino amat, atque adeo ambitioſe ſectatur poeſis lyrica. Sed nimis ſuper hac digreſſione argutias captare videas intpp. Lineas huius loci ductas eſſe e Pind. Pyth. I. 74. Λύκιε καὶ Δάλοι' ἀνάσσων Φοῖβε, Παρνασσῶ τε κράναν Κασταλίαν φιλέων, obſervarunt iam alii. E Noſtro profecit Stat. Theb. II. 696. *Phoebe parens, ſeu te Lyciae Pataraea nivoſis exercent dumeta iugis, ſeu rore pudico Caſtaliae flavos amor eſt tibi mergere crines.* — 60. *Arcus* perpetuum geſtamen Phoebi. Eurip. Alc. 41. Σύνηθες αἰεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί. Vnde Ἀργυρότοξος ſimpliciter dictus; veluti Hym. Merc. 318. Cf. I. 21. 11. Porphyriona ab Apolline confoſſum memorat Pind. Pyth. VIII. 24. — 61. Apollinem Delphicum ornatius exhibuit Noſter quam Pindarus l. l. *Caſtalia* fons in iugis Parnaſſi, Apollini ſacer. Iam pro, qui Parnaſſum, ſeu Delphos tenet, ſuavior imago eſt: qui *rore puro*, fonte Caſt. limpido lavatur, et pro hoc ſpecialiori idea, *crines ſolutos*, promiſſos, fluentes, lavit ut declaretur Apollinis iuventas. Infra IV. 6. 26. *Phoebe, qui Xantho lavis amne crines.* — 62. Qui Lyciam et Delon tenet. Coniunxit haec utraque poeta, quoniam Apollo hinc inde commeare fingebatur. Serv. ad Virg. Aen. IV. 144. „Conſtat Apollinem ſex menſibus hiemalibus apud Pataram, Lyciae civitatem dare reſponſa, unde Patareus Apollo (cf. Lycophr. 920.) dicitur, et ſex menſibus aeſtivis apud Delum.“ *Dumeta* non tam ad nemora, Apollini ſacra, quam potius ad naturam iſtius regionis, quae ſaltuoſa eſt atque adclivis, adcommodate memorata exiſtimem. — *natalem ſilvam* in Cyntho, monte Deli. *Natalem Delon* habes I. 21. 10. Res notiſſima. — 64. Haec declarative ſubiecta, ita ut *Delius* ad natalem ſilvam et *Patareus* ad Lyciae dumeta referatur.

Vis consili expers mole ruit sua:
Vim temperatam Dì quoque provehunt
In maius; idem odere vires
Omne nefas animo moventis.

Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integrae

Ten-

tur. De Patara videndi Strabo XIV. p. 458. et Mela I. 15.

v. 65. Deducta ex antecedentibus sententia: Vires, consilii expertes, prudentia destitutas, inconsulto adhibitas ipsa *mole sua*, magnitudine sua *ruere*, praecipites dari, corruere, aegre sustentari, Ῥώμη ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην Eurip. apud Stob. Flor. Grot. p. 207. Laudant et Pindari Pyth. VIII. 19. Βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ. — 66. Contra *vim* prudentia *temperatam*, hominem potentia, qua pollet, sapienter, moderate utentem, Dii *in maius provehunt*, augent, extollunt, successum eius conatus habere iubent. *Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit*, Claudian. Cons. Mall. 239. — *Vires*, paullo durius positum pro, homines violentos, propter apposita *animo mov.* — *odere*, graviter in eos animadvertunt, puniunt eos, qui animo *movent*, moliuntur, concipiunt, atque exsequuntur adeo *omne nefas*, nefaria quaevis, nihil non ex animi lubidine, agentes; verbo, ὑβρίζοντας. Egregie in hanc rem Eurip. Orest. 705. Καὶ ναῦς γὰρ ἐνταθεῖσα πρὸς βίαν ποδὶ ἔβαψεν· ἔστη δ' αὖθις, ἢν χαλᾷ πόδα. Μισεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὰς ἄγαν προθυμίας, μισοῦσι δ' ἀστοί. Brevius idem Hel. 909. μισεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὴν βίαν.

v. 69. Sequuntur exempla ὕβρεως graviter a Diis vindicatae, ad illustrandam vv. 68. 69. sententiam adiecta. Summum autem ὕβρεως genus ponit poeta, impietatem adversus Deos, diversis modis proditam. Si poeta substitisset in his: *testis centim. Gyges*, expertus est, novit, μάθεν (Pind. Pyth. 8. 16. in eadem sententia) satis gravitatis erat ex enuntiationis brevitate in transitu; sed extenuavit eam adiectis, *mearum sententiarum*, quibus nimis pedestrem orationi formam induxit. *Gyges*, *Cottus* et *Briareus*, Centimani, Coeli et Terrae

filii

Tentator Orion Dianae,
Virginea domitus ſagitta.

Iniecta monſtris Terra dolet ſuis,
Maeretque partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum: nec peredit
Impoſitam celer ignis Aetnen:

In-

filii, a patre in Tartara detruſi, indeque a Iove ad debellandos Titanas reducti, hisque in Tartarum coniectis cuſtodes adpoſiti. Vid. Heſiod. Theog. inde a v. 617. Sed h. l. iterum ſatis manifeſtam coſmogonicarum iſtarum fabularum deprehendere licet confuſionem, qua Centimani, qui multo antiquiores ſunt, et quos a partibus Deorum ſtetiſſe perhibent, cum Gigantibus rebellibus permiſcentur. Similiter Briareum inter Gigantas retulit Virg. Aen. X. 565 ſqq. — *Orion notus tentator Dianae*, famoſus, infamis ob tentatam a ſe Dianam. *Tentare* ut gr. πειρᾶν, verbum nequitiae, ut Tibull. I. 3. 73. cf. Abreſch. Lectt. Ariſtaenet. p. 18. Diana *integra*, illaeſa pudicitia, perpetua virginitate gaudens, ἁγνὴ, ut in eadem fabula Homero audit Odyſſ. ε, 120; delectum adeo h. l. epitheton. — 71. *ſagitta virginea*, virginis, et hoc pro tenui, *eius* ſag. *domitus*, δαμεὶς, confoſſus. Τοξόδαμνος eadem virtute dicta Diana Eurip. Hippol. 1451. et Ἄρης τοξόδαμνος Aeſchyl. Perſ. 85. Caeterum de Orionis interitu vulgarem narrationem poeta h. l. ſequitur; alias cauſſas allegant alii. Vide omnino intpp. ad Hygin. fab. 195. et Heyn. ad Apollod. I. 4. 3. p. 53.

v. 73. Magna huius loci vis eſt ex oratione variata. Sequi debebat: Teſtes mearum ſententiarum Gigantes montibus atque inſulis obruti, et Titanes fulmine in orcum detruſi. *Terra* mater *dolet iniecta*, graece pro, ſe iniectam, impoſitam, *monſtris*, filiis *ſuis*, Gigantibus, et hoc cum πάθει pro, terra a Diis iniecta eſt Gigantibus. Nam Typhoëus premitur Aetna, Co Polyboetes, Otus Creta et ſic porro. — 74. *partus miſſi ad Orcum*, ſunt Titanes, qui et ipſi Terra procreati, a Iove καταταρταρωθέντες; res nota. — *luridum*, pallidum, perpetuum Orci epitheton. — 75. Nec levantur unquam iſta poena, aeterna

Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiae additus
Custos: amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae.

terna temeritatis expendunt supplicia. Exemplis statim hanc poeta sententiam illustratam subiicit. *Ignis haud peredit*, exussit, absumsit *Aetnen impositam* Typhoëo, docte pro: Typhoëus nunquam Aetnae mole levatur, adhuc sub Aetna laborat. *Celer* e natura ignis.

v. 77. *Tityus* aeternas incontinentiae suae poenas apud inferos luit. De Tityo vide ad II. 14. 9. IV. 6. 2. *Incontinentis*, libidinosi, quod Latonae vim inferre conaretur, ideo eius *iecur*, libidinis sedem, *haud relinquit*, adedit usque, continuo laniat *ales*, vultur. — *custos additus nequitiae*, datus ei propter nequitiam suam, et hoc pro vulgari, assidens ei, adhaerendo eius iecori poenas nequitiae eius irrogatas exigens. *Custodire*, ut φρουρεῖν graecorum, h. l. simpliciter est, adesse, lateri adstare, custodis instar. Vid. ad III. 26. 6. Iam custodes *addi* dicuntur, proprio vocabulo, adiuncta molestiae, quam custodia creat, notione. Vid. Drakenb. ad Sil. II. 595. Adde Tacit. Ann. IV. 67. *Nequitia* de libidinosa intemperantia h. l. ut passim apud poetas. Vid. Burm. ad Prop. II. 4. 2. — *Pirithous* comite Theseo ad inferos descendit, Proserpinam inde rapturus (unde *amator* invidiose h. l. dictus); sed a Plutone prehensus, saxoque alligatus. Vid. Heyn. ad Apollod. II. 5. 12. p. 434. Cf. IV. 7. 28. *Cohibent* constrictum tenent *catenae*. — *trecentae* firmitatem vinculorum designant; ex quibus adeo sese Pirithous nunquam expediat.

CARMEN V.

ARGVMENTVM.

Phraates, quum a. V. DCCXXXI. filium, Romae detentum, ea lege ab Augusto recepisset, ut captivos et signa militaria, Crassi et Antonii cladibus amissa, sibi restitueret, huic tamen ut satisfaceret, haud prius impelli potuit, quam ea ab Augusto, quem in Asiam traiecisse, et ad Syriam usque pervenisse satis constabat, bello repetitum iri fama percrebruisset. Erat is annus ab V. C. DCCXXXIV. Quae res etsi ex pactione cum Parthis ita esset transacta, Augustum tamen, quod solo nominis sui terrore Phraatem, ut ea staret, adegisset, ita sese extulisse constat, ut maximae instar victoriae restitutionem istam habuerit, ovationeque et arcu triumphali, denique nimis quae celebraretur, dignam duxerit. Cf. Dio LIV. 8. Haud mirandum igitur, rem istam magnifice ornari extollique a poetis, adeo quidem, ut Parthos vere subactos, terramque ipsorum in provinciae formam ab Augusto redactam ambitiose iactent. Horatius itaque novam hanc laudum Augusti materiem carmine nobilitaturus, initio statim animum ita rei confectae magnitudine confusum attonitumque ostendit, ut evidentiora divinitatis Augusti argumenta vix dari posse persuasissimum habeat, quandoquidem is ab hoste formidolosissimo, quae maximi antea

antea duces magnis amisissent praeliis, absque ullo certamine receperit. Tum, quo exactior magnitudinis rei fieri posset iudicatio, vivide poeta declarat ignominiam turpi Crassianorum militum deditione, turpiusque acta servitute, (cui quam facile adsueverint vel inde apparet, quod captivorum quidam ante, quam traderentur, morte voluntaria hanc infamiam redimerent, vel in Parthis occulte remanerent, ut Dio l. l. tradit) Romani imperii maiestati inflictam, quam Augustus, salva eiusdem dignitate absterserit, armisque, quae iam pridem a Senatu ideo movenda fuissent vindicandam statuerit, captivos humili redemtionis conditione liberandi indignum reique publicae damnosum existimans. Generosum hunc Augusti sensum quo incalescit atque desigitur poetae, patriae amantissimi, animus, Reguli, eadem olim de captivis statuentis, gravissima oratione explicuit. Atque in hac quidem sententiarum conversione, tacitaque Augusti cum Regulo, venerando priscae disciplinae exemplo, comparatione, qua nihil blandius aut ad Augusti, disciplinae severissime regundae (Sueton. Aug. c. 24.) itidem intenti, laudes excogitari poterat illustrius, singulare prorsus poetae cognoscitur artificium, quo praeterea fieri non potuit, quin sententiae, Reguli ore prolatae, maiorem vim ac gravitatem adquirerent. Regnat omnino per totum carmen spiritus vere Romanus, sententiarum vigor robustissimus, enuntiationis brevitate insigniter adiutus, elocutioque argumenti gravitati aptissima, ut absolutissimis illud Romani ingenii monimentis iure accensendum sit. Caeterum quod poeta Britanniam ab Augusto perdomitam

ait.

.it, optime hoc illustratur Strabonis loco; (IV. p. 138.) Νυνὶ μέν τοι τῶν δυναστῶν τινες τῶν αὐτόθι πρεσβεύσεσι καὶ θεραπείαις κατασκευασάμενοι τὴν πρὸς Καίσαρα τὸν Σεβαστὸν φιλίαν, ἀναθήματά τε ἀνέθηκαν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ οἰκείαν σχεδὸν παρεσκεύασαν τοῖς Ῥωμαίοις ὅλην τὴν νῆσον.

Caelo

Caelo tonantem credidimus Iovem
Regnare: praesens Divus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.

Milesne

v. 1. Splendida atque augusta rei imago: Divisum cum Iove imperium Divus Augustus sortitus est; ille caelum moderatur, huic orbis terrarum cura suscepta; huius numen praesens venerari licet, illius certis tantum signis cognoscere datur. *Iovem tonantem*, e tonitru ac fulmine *credidimus*, ἀορίστως, persuademur, ut in *caelo* eum *regnare* credamus. Eadem argumentatione Lucan. III. 319. 20. a Schol. Cruq. iam laudatus: *fortisque Deorum ignarum mortale genus per fulmina tantum sciret adhuc caelo solum regnare Tonantem.* — 2. Augusti contra numen certius utpote *praesens*, in terris versans, quod oculis contingere datur, Θεὸς ἐπιφανὴς, *tutela praesens Italiae.* ut de eodem IV. 14. 43. Sollennis haecce poetarum Augustei aevi adulatio. Ovid. Fast. II. 130. *Iam pridem tu pater orbis eras. Hoc tu per terras, quod in aethere Iupiter alto, nomen habes; hominum tu pater, ille Deum.* Idem Trist. IV. 4. 19. eodem plane orationis colore et sententia: *Caussa tua exemplo superorum tuta duorum est; quorum hic conspicitur, creditur ille Deus.* Valer. Max. Praef. extr. *Quo caetera divinitas opinione colligitur, tua praesenti fide paterno avitoque sideri par videtur.* Huc quoque insigniter facit carmen Ithyphallicum apud Athen. VI. p. 253. in Demetrium Poliorcetam inde a v. 15. ἄλλοι μὲν ἢ μακρὰν γὰρ ἀπέχουσιν Θεοὶ, ἢ οὐκ εἰσὶν, ἢ οὐκ προσέχουσιν ἡμῖν οὐδὲ ἕν· σὲ δὲ παρόντ' ὁρῶμεν. Cf. Toup. ep. crit. p. 174. Iam divinam potentiam suam Augustus adseruit, deusque *habebitur,* postquam solo nominis sui terrore *Britannos*, *Parthos*que, qui soli defuerant, *imperio* Romano *adiecit*, eos devicit, sicque totum terrarum orbem subegit. Ad rem Ovid. A. A. I. 177. *Ecce parat Caesar domito quod defuit orbi addere: nunc Oriens ultime noster eris. Parthe dabis poenas: Crassi gaudete sepulti.* Caeterum rem Noster mirum in modum auxit, magnificeque exornavit, ex aetatis suae more; vid. Argum. *Persae graves*, timendi, infesti nomini

Milesne Craſſi coniuge barbara
Turpis maritus vixit? et hoſtium —
Pro Curia, inverſique mores! —
Conſenuit ſocerorum in arvis,

Sub

nomini Romano; ob clades ſub Craſſo et Antonio ab iis acceptas.

v. 5 *ſqq.* Omiſſis Britannis immoratur unice poeta victoriae de Parthis reportatae, utque ſpecioſior magnitudo rei eſſet, perſequitur atque exaggerat ignominiam, caeſis exercitibus, militibusque turpiter ſeſe dedentibus, turpiusque in iſta captivitate viventibus, nomini Romano iniuſtam, quam ſola imperii ſui maieſtate, rerumque geſtarum fama Auguſtus aboleverit. Commotum atque incenſum indignitate rei poetae, patriae amantiſſimi, animum, praeclare decet commotior atque per interrogationes praecipitata oratio. — Adeone *miles Craſſi*, civis Romanus ſub Craſſo ſtipendia merens, ſui oblitus eſt, itane a maiorum virtute degeneravit, ut, qui mortem pro patria oppetere debuiſſet, turpem deditionem honeſtae morti praeferret, eoque prolaberetur infamia ac dedecore, ut *maritus* ducta *coniuge barbara*, externa, eaque e populo Romanis infeſtiſſimo, *viveret*, ut matrimonium cum Parthica femina iniret? Probroſum enim atque iniuſtum habebatur civis Romani cum externa femina coniugium. Forte in *vixit* vis eſt; quaſi vitam ſuam iſto coniugio redemerit miles Romanus. Ita iam Schol. Cruq. „uxores a victoribus acceperunt, ut vitam mererentur.“ Cf. v. 37. — 6. et in hoſtili terra, tanquam in propriis ſedibus, aetatem egit, ibi conſenuit. Anni enim XXXIII. poſt Craſſianam cladem effluxerant. *Hoſtes ſoceri*, quam graviter atque invidioſe! — Arvorum cultui, omninoque ſervitiis agreſtibus captivos olim adhibitos fuiſſe quamquam haud negem; maiorem tamen movet indignationem, ſi Romanos milites in Parthorum gentem ac familias adſcitos, tanquam novos colonos in nova ſede arvis colendis operam dare cogites. Hinc etiam graviter adiectum *ſub rege Medo*, Parthorum regis iugo, ſervitio adſueſacti, quum in libera rep. antea vixiſſent. Atque ita facile perſpicitur, graviorem ignaviae notam adſpergi militibus, antea virtute bellica laborumque tolerantia inclytis, unde cum delectu *Marſum* et *Appulum*

ponit

Sub rege Medo, Marſus et Appulus,
Anciliorum et nominis et togae
Oblitus, aeternaeque Veſtae,
Incolumi Iove, et urbe Roma?

Hoc

ponit poeta pro fortiſſimis Romani exercitus militibus. *Genus acre virum, Marſos* vocat Virgil. Ge. II. 167. cf. II. 20. 18. nunc in otio apud Parthos ſeneſcentibus, captivitatisque contumelias aequo animo ferentibus. — 7. *Pro Curia inverſique mores*, docta, Horatioque familiari ratione dictum pro: o inverſos Curiae mores! quantum inverſa eſt, deſcivit, deflexit *Curia*, Senatus (ut II. 1. 14.) a priſtinis moribus, ab antiqua maieſtate, qui tam lente tanti dedecoris infamiam per tam longum annorum decurſum ſuſtinere potuit, adeo quidem, ut ne bello quidem eam vindicandam, armisque captivos redimendos ſtatuerit. Alii disiungunt poſterius, inverſosque ſ. immutatos *militum* mores a maiorum diſciplina deflexos intelligunt; quae dura admodum eſt ratio, etſi ad ſenſum totius loci ſatis accommoda.

v. 10—12. *Obliti* ac prorſus immemores patriae ſuae: propter diuturnam ipſorum captivitatem. Forte tamen cum vi: indigne ſe populo principe, rep. Romana, cuius olim cives eſſent, gerentes, obliti ſe cives Romanos eſſe. Iam principatum ac dignitatem populi Romani docte ſpecialibus adumbratam dedit notionibus. *Ancilia* memorantur h. l. tanquam ſatalia aeternitatis imperii R. pignora. Res ſatis nota vel ex Ovid. Faſt. III. 373 ſqq. — *nominis*, quod e populo eſſent, virtute bellica conſpicuo. — *togae*, dignitatis ipſorum priſtinae, quod liberae reip. cives fuiſſent. Toga enim proprium Romanorum civium geſtamen. Eadem virtute Virg. Aen. I. 282. Romanos appellat *rerum dominos gentemque togatam.* Hinc *togae honor* Silio VI. 393. ſimpliciter toga dicta, quae honori, decori eſt ea amicto. Ad Antonium Noſtri verba traduxit Flor. IV. 11. *Qui patriae, nominis, togae, faſcium oblitus, totus in Cleopatram ut mente ita animo cultuque deſciverat.* — 11. *Veſtae aeternae*, cuius ignes *aeterni*, h. nunquam exſtinguendi, et ipſi Romam aeternam ſpondebant. — 12. Augetur facti invidia, quod ita ſe geſſiſſent *incolumi Iove* Capitolino, quod auguſtius dictum pro ipſo Capitolio, arce imperii,

Hoc caverat mens provida Reguli,
Diſſentientis conditionibus
Foedis, et exemplo trahenti
Perniciem veniens in aevum,

Si non periret inmiſerabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
Ad-

imperii, et incolumi *urbe Roma*, utrumque pro vulgari, ſtante republica, re Romana integra.

v. 13. Scilicet *hoc*, ne turpem deditionem Romanus miles ſpe redemtionis honeſtae morti praeferret, ne militi ſpes alia ſalutis niſi in armis eſſet, *caverat*, cavere ſtuduit, hoc dedecus a pop. Romano prohibere voluit. Pro Regulo docte et ſignificanter eſt *mens provida* Reguli, prudentia Reguli, qui animo facile praevideret, quantum detrimenti redundaturum inde foret in rempublicam. Omnino pedeſtris ratio erat: Prudenter, ſapienti conſilio Regulus disſuaſit conditiones caet. — 14. *Disſentientis*, disſentiendo, eo quod disſentiret *conditionibus* (tertio caſu) graece pro, a conditionibus, disſuadendo conditiones, quas Romanis Carthaginienſes de permutandis captivis ferrent, negando captivos redimi debere. — *ſoedis* non per ſe, poterant enim aequiſſimae eſſe (et erant utique. Sil. VI. 485. *Expoſcunt Libyes, nobisque dedere haec referenda, pari libeat ſi pendere bellum ſoedere, et ex aequo geminas conſcribere leges.*); ſed quia indignum ac turpe Romano nomini cenſebat, captivos redimi. Vix enim reſpectu Reguli foedas dixit poeta conditiones, quibus foeda ipſi propoſita eſſent ſupplicia, ſi re infecta Carthaginem rediiſſet. — *disſent. exemplo*, qui exemplum extare nolebat, quod *tracturum*, adlaturum eſſet *perniciem*, quod perniciosiſſimum eſſet *in veniens* futurum *aevum*, ad omnem poſteritatem. Vulgaris ſententiarum iunctura erat: disſuaſit conditiones, ne ita exemplum poſteris proponeretur, reip. funeſtiſſimum, vel, negavit recipiendas conditiones, foedas quippe peſſimique ad poſteros exempli. — 17. Si captivi redimerentur. Pro quo inverſa oratione eſt: *Si non periret*, in captivitate retinendam Senatus iudicaret *captivam pubem*, captos milites, *immiſerabiles*, absque miſe-

Adfixa delubris, et arma
Militibus ſine caede, dixit,

Derepta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero:
Portasque non clufas, et arva
Marte coli populata noſtro.

Auro

miſeratione, indignos quorum quisquam miſereretur.

v. 18. Singulare prorſus poetae artificium eſt, quo obliqua oratio ſubito erigitur, ad rectamque convertitur; quo ſane ad commovendos legentium animos vix efficacius quidquam cogitari poterat. Habet autem ipſa Reguli oratio miram gravitatem ac δεινότητα ad concitandam augendamque in audientium animis indignationem, qua ipſum accenſum conciſae abruptaeque ſententiae inſigniter produnt. *Vidi ſigna et arma adfixa del. et derepta milit.* Etiam hic confuſus rei geſtae ordo egregie decet commotum Reg. animum. Vulgare erat: Vidi arma et ſigna milit. Rom. derepta ſuſpendi delubris Punicis. De veteri ritu, ſigna atque arma hoſtibus erepta in templorum faſtigiis, donarii loco, ſuſpendendi res vulgatiſſima. Vide doctam Stanleii notam ad Aeſch. Agam. 587. p. 811. — *ſine caede,* quae milites Romani non occiſi, ſed in turpiſſimam deditionem concedentes per ſummam ignaviam ſibi eripi paſſi ſunt. Atque hoc extremum erat flagitium, quod omnem miſerationem diſcuteret, atque morte adeo puniretur apud Romanos. Magnam vim habet illud repetitum *vidi,* quae ipſa collocatione augetur. — 21. Vivide adumbratur deditionis infamia, memoratis ſpeciatim *brachiis tergo* in tergum *retortis,* reſtrictis, idque *civium* quondam Romanorum, *liberorum* adeo (quod docte ad tergum transfertur) nunc turpiter ſervientium. Ultima haec praeclare ad invidiam augendam appoſita. De more captivorum manus et brachia a tergo revinciendi vide Lamb. — 23. Vidi Carthaginienſes in ſumma ſecuritate degentes, ex contemtu veſtri, quos quidem a ſe fractos oppreſſosque, ignominiam vix unquam ulturos exiſtiment. Securitatem deſignant *portae* Carthaginis *non* amplius *clauſae,* metu vicini hoſtis; quod paulo ante

Auro repenſus ſcilicet acrior
Miles redibit. Flagitio additis
Damnum. Neque amiſſos colores
Lana refert medicata fuco,

Nec

ante factum erat, Regulo victoris exercitus ſui terrorem ad Carthaginem usque perferente. *Apertis otia portis* ſimiliter Noſter A. P. 199. — 24. *et arva* nunc tanquam in pace *coli*, quae modo *populata* erant *Marte noſtro*, a militibus noſtris. Etiam haec ad ſummam Carthaginienſium ſecuritatem declarandam adiecta puta. Geſnerus tamen verba *Marte noſtro* ad utramque ſententiam pertinere exiſtimabat, hoc ſenſu: *Vidi arva Marte noſtro*, a militibus noſtris *populata*, *Marte noſtro*, ab iisdem militibus noſtris, iam captivis, *coli*; quae quidem ratio meo ſenſu duriſſima videtur, augendae etſi invidiae inſigniter accommoda ſit.

v. 25 *ſqq.* Neque vero turpe tantum, ſed et inutile, atque damnoſum adeo reipublicae, captivos iſtos redimi. Summa vis ſententiae contrario ſenſu enunciatae. An unquam ſperare licet, *militem*, qui ſemel vitam abiectis armis cum hoſte pactus ſit, *auro repenſum*, ubi auro penſo ab hoſte redemtus fuerit, *acriorem rediturum*, manu magis ſtrenuum, fortiorem deinceps evaſurum? — *Flagitio additis damnum*, dupliciter accipi poteſt. Eſt vel: Praeterquam quod flagitioſe agitis, infamiam nomini Romano adſpergitis, damno inſuper afficitis rempublicam, pretio pro ignavis iſtis ſolvendo; turpiter auri iacturam facitis. Vel: Inutiliter flagitioſis iſtis impenditis pecuniam. Vtrumque ſatis commode. Prius tamen acrius atque fortius in disſuadenda coram ſenatu redemtione. Concinunt verba Euripidea (Rheſ. 102.): αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν, καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακόν. — 27. Et comparatio, et comparandi ratio (*nec-nec* pro vulgari, uti non, ſ. non magis quam, ita neque) paulo quaeſitior. *Lana fuco medicata*, tincta, infecta. *Medicare*, φαρμάσσειν, poetis eſt, alienum colorem, deperdito nativo, inducere, alieno ſucco tingere, Ovid. Medicam. fac. 9. *Vellera ſaepe eadem Tyrio medicantur aheno.* Inde *medicamen* ſuccus purpurae ſimpliciter dictus Plin. IX. 38. *Fucus marinus, lactucae ſimilis, conchyliis ſubſternebatur* (teſte Plin.

 XXVI.

Nec vera virtus, quum ſemel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata denſis
Cerva plagis: erit ille fortis,

Qui perfidis ſe credidit hoſtibus;
Et Marte Poenos proteret altero,

Qui

XXVI. 10.) h. e. lana herbae iſtius ſucco prius imbuebatur, quo facilius purpurae colorem admitteret. Vid. Geſn. Theſ. L. L. h. v. et ad Quinctil. XII. 10. 75. Tum omnino pro quovis ſucco, qui tingendo inſervit, vel purpurae adeo, ut h. l. poetis uſurpatur. Ita *conchylii fucum* dixit Catull. LXIV. 49. atque ita ſaepius alibi. Proprie tamen fucum quidam h. l. accipiendum, dataque opera ignobiliorem hunc colorem a poeta poni nimis ſubtiliter ſtatuunt; quum comparationis vis intra deperditum nativum colorem ſubſiſtat. Quinctil. I. 1. 5. *Nec lanarum colores, quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui poſſunt.* — non *refert col. am.* reddi ei nequit candor priſtinus. — 29. *Virtus*, fortitudo animi, *vera*, natura inſita. Ita *colorem verum* h. nativum, genuinum dixit Terent. Eun. II. 3. 26. — ubi ſemel *excidit* animo, periit, amiſſa eſt; ſcilicet virtus *inſidet* animo viri fortis; eidem, ignavo facto, excidit, ſede ſua proturbata. — 30. *non curat reponi*, aſpernatur, dedignatur reſtitui, haud redit *deterioribus*, ignavis militibus: quamquam haud raro *acuit virtutem ignominia* (Valer. Max. II. 9. 9.) et quondam *etiam victis redit in praecordia virtus*. *Reponi* praeclare reſpondet τῷ *excidit*. Senec. Hippol. 591. *Quis me dolori reddit, atque aeſtus graves reponit animo? quam bene* excideram *mihi*. *Deteriores*, χερείονες, ignavi, timidi; (Plaut. Epid. III. 4. 10. Strenuiori deterior *ſi praedicat ſuas pugnas, de illius ore fiunt ſordidae*) cum delectu h. l. ac propria vocis notione. Nam *deteriores* fiunt e *bonis*, peiores e malis; iuxta Nonium et Scholl. h. l. — 31. Obſerva exquiſitam orationis variationem. Vulgaris efferendi eam modus erat: Qui ſemel captus eſt, is non magis fortis erit, quam cerva, retibus elapſa. Pro quo poeta: *ſi cerva pugnat*, ſi credere par eſt, cervam, *extricatam*, expeditam e *plagis*, retibus

Qui lora reſtrictis lacertis
Senſit iners, timuitque mortem.

Hic, unde vitam ſumeret, inſcius,
Pacem duello miſcuit. O pudor!
O magna Carthago, probroſis
Altior Italiae ruinis!

Fertur

tibus, pugnaturam, animoſe ſeſe oppoſituram inſequenti venatori; *erit ille fortis*, eum quoque fortiter pugnaturum credam *qui* caet. Caeterum ſollennis timidorum cum cervis comparatio apud poetas. v. c. Hom. Il. ν. 102. — 33. Verba quaeſita ad augendam rei invidiam. Nam *credidit ſe* multo acrius quam dedidit ſe, tradidit ſe hoſtium poteſtati; cui graviter opponitur *perfidis*. — 34. Adeo quidem, ut Poenos, quibus ſe dedidiſſet, *Marte altero*, novo proelio, iterum *proterat*, proſternat, vincat. — 35. 36. Scilicet eum fortiter creditis pugnaturum, ſalutemque ſuam iterum in diſcrimen oblaturum, quam turpiſſima ſervitute redimendam haud dubitaverit? *Senſit iners*, ita ut ne commoveretur quidem rei indignitate, lente adeo brachia ſua loris in tergum reſtringi paſſus eſt, vinciri ſe ſuſtinuit, *timuitque mortem*, mortis metu. Hoc graviter adiectum. Scilicet *optanda mors eſt, quae civibus Romanis ſemper fuit ſervitute potior*, Cic. Phil. X. 19. Idem Phil. II. 144. *Servitus, poſtremum malorum omnium, non modo bello ſed morte etiam repellendum.*

v. 37. *Hic*, per contemtum, ignavus iſte miles, qui indigne ſeſe Romano nomine gereret. Adverbialiter accipiunt quidam, ut Scholl. „in bello" Ita mallem potius: quum res in illud diſcrimen adducta eſſet, quum ad incitas redactus eſſet miles. Durior tamen altera haec ratio. — *inſcius*, tanquam neſciret, immemor prorſus, *unde vitam ſumeret*, unde ſalutem petere deberet, quod ferro ſibi vitae ſpes quaerenda eſſet. — 38. *Pacem duello miſcuit*, docta brevitate pro, in bello, in ipſa pugna cum hoſte, tanquam in pace, transegit, de impetranda vita armatus cum hoſte pactus eſt, deditionis pactione ſaluti ſuae conſuluit, manu, vi, ferro obtinendae. — *O pudor!* Mira δεινότης in hoc orationis exitu,

Fertur pudicae coniugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse voltum:

Donec

exitu, quo in summam invidiam res adducitur. *O magna Carth.* quantum gloriae partum tibi est ex nostro hoc dedecore! *Altior Ital. ruinis,* cuius magnitudo nostris cladibus (at quanto fortius atque significantius, *ruinis* totius Italiae) *probrosis,* summa cum ignominia conjunctis, unice innititur. Praeclare sibi respondent *altior,* et *ruinis.*

v. 41 *sqq.* Praeclare τὸ πρέπον servavit poeta in Regulo, utpote *capitis minore*, h. capite deminuto. Quum enim, belli iure servus Carthaginiensium factus, omnia, quae civis Romanus habuisset, iura amisisset (unde Manlius apud Liv. XXII. 60. captivorum, de quibus redimendis in Senatu agebatur, legatos ita increpat: *Liberi atque incolumes desiderate patriam: imo desiderate, dum patria est, dum cives eius estis. Sero nunc desideratis, deminuti capite, abalienati iure civium, servi Carthaginiensium facti.* Atque haec quidem erat deminutio capitis maxima) nec matrimonii, atque patriae adeo in liberos potestatis amplius iure gaudebat. Igitur *removit a se osculum coni.* amplecti noluit Marciam, coniugem suam, indecorum existimans (uti bene Scholl.) matronam Romanam servum osculo dignum putare. Polyb. fragm. IX. Καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο. Idem memorat Eutrop. II. 14. *Inductus in Senatum nihil quasi Romanus egit, dixitque se ex illa die, qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desiisse.* Itaque et uxorem a complexu removit, *et Romanis suasit, ne pax cum Poenis fieret.* Latius idem persequutus est Sil. VI. 405 sqq. cuius maxime huc spectant vv. 411 — 414. *Me voce quieta adfatus*, iubet et vestros et coniugis una arcere amplexus; *patet impenetrabilis ille luctibus, et nunquam submissus colla dolori.* — *pudicae,* matronae Romanae; Sanctitas enim atque pudicitia verum atque proprium matronarum Romanarum ornamentum. Eadem de se Marcia apud Sil. VI. 438. *Vestigia nostri casta tori, domus et patrium sine crimine servat inviolata larem.* — *parvos*, suaviter adiectum, ad commovendam misera-

Donec labantis consilio patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque maerentis amicos
Egregius properaret exsul.

Atque

sςrationem. — 43 44. *et virilem torv. humi pos. vultum*, Egregia pertinaciae Reguli atrocisque virtutis eius ὑποτύπωσις. Stat in curia Regulus, *vultu virili*, virtutis atque constantiae eius indice, *humi posito*, in terram fixo, deiecto, *torvus*, ita ut nullus erga suos affectus eluceret, torvo obtutu amplexus ipsorum repellens. Duobus igitur membris, ita si hunc locum interpreteris, sententiam vulgarem: Regulum amplexus suorum constanter repressisse, idque satis docte, atque graphice prorsus exposuisse dicendus est poeta. Ob sequentia tamen; *Donec lab.* caet. posteriora: *virilem . . . vultum* indignabundi potius Reguli, qualem sua ipsius oratio prodiderat, atque de sententia Senatus maxime solliciti speciem referre existimem. Metuebat nimirum, ne patres, habita sui ratione, patriae male consulerent, captivosque redimendos statuerent. Atque ita fere Graeci ταυρηδὸν ὑποβλέπειν, et Latini, *torva*, *obliqua*, *aversa tueri* dicunt hominem indignatione aestuantem. Quod idem arguit vultus in terram deiectus. Apte laudat doctiss. Boettiger Eurip. Med. 27. — Οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ' οὔτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς πρόσωπον. Vtrumque autem composuit Aristoph. Ran. 815. 16. Ξα. ἦπου βαρέως οἶμαι τὸν Αἴσχυλον φέρειν; Αἰα. ἔβλεψεν οὖν ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω.

v. 45. Atque ita Regulus tam diu perstitit, donec patres *firmaret consilio* suo, in sententiam, quam ipse suasisset, quamquam sibi perniciosissimam (ideo *cons. numquam alias datum*, inauditum vocat poeta) adductos in eaque obfirmatos videret. Bene opponuntur *firmaret* et *labantes*, h. ambigentes, dubios, quid consilii caperent (ita *fluctuantem alicuius sententiam confirmare* Cic. Phil. I. 7.) animo ad misericordiam propenso. *Auctor*, ornatu poetico adiectum, uti mox *exsul*. — 47. 48. Suave antitheton in *properaret* et *maerentes amicos*: (neutiquam vero in *maerent. am.* et *egreg. exul.*, quod cum Porphyrione plerique statuunt.) E curia se proripit, atque citato gradu, quo laetitiam suam

testatam

Atqui ſciebat, quae ſibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obſtantis propinquos,
Et populum reditus morantem,

Quam

teſtatam faceret, inter amicos habitu eius contriſtatos ad hoſtem pergit. *Egregius*, ſingularis prorſus exempli, ut qui ſui ipſe exilii auctor eſſet, captivos retinendos ſuadendo.

v. 49. *Nec vero ignorabat, ſe ad crudeliſſimum hoſtem, et ad exquiſita ſupplicia proficiſci,* Cic. Offic. III. 27. *Atqui,* enimvero, quamquam probe norat, *quae ſibi barb. tortor pararet,* quae immania tormenta ac ſupplicia ſibi ab hoſte crudeliſſimo pararentur, quibus cruciatibus ſibi pereundum foret, ſi infecta re Carthaginem rediret; *tamen* caet. Vulgarem autem atque a vetuſtis adeo Annalium ſcriptoribus de atrociſſimis tormentis crudeliſſimaque nece, qua Regulum adfecerit Punica feritas, traditam narrationem, a V. V. D. D. haud levibus argumentis inpugnatam, (vide omnino doctam, acutam, copioſamque ſuper ea Ruperti ad Sil. VI. p. 395 ſqq. disputationem) Horatius poeta h. l. ſuam fecit, utpote quam maximum ad repraeſentandam, atque luce ſua colluſtrandam Atilianae virtutis imaginem momentum habituram intelligeret. Ita enim demum illud admiratione dignum haberi debet, quod captivos retinendos cenſuerit. — 50. Eam tamen animi excelſitatem atque alacritatem in diseeſſu prae ſe tulit, ut non ad hoſtes diriſſimos, ſed ad villam eum amoeniſſimam, ruſticandi gratia, recta pergere diceres. Poſtremum praeclare exornavit poeta comparatione cum patrono inſtituta, qui finitis negotiis forenſibus recreandi animi cauſſa ſeceſſum cupide petit. Alacritatem atque conſtantiam Reguli vivide deſignant *dimovit*, et preces *obſtantium* propinquorum atque univerſi adeo *populi* Romani, *reditus morantis*, retinere eum cupientis a ſe neglectae Sil. VI. 494. *Proſequitur vulgus patres ac planctibus ingens perſonat et luctu campus; revocare libebat interdum et iuſto raptum retinere dolore.*

v. 53. *Clientum negotia relinqueret*, multo ſignificantius eſt, quam, urbem relinqueret, in qua clientum negotiis, quae vel orator, vel advocatus curaſſet,

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedaemonium Tarentum.

rasset, quaeque diuturnitate sua summo eum taedio adfecissent (quam exquisite igitur *longa!*) detentus atque distractus fuisset. — 54. *Lite*, indictis iudiciorum feriis haud dilata, sed perorata atque *diiudicata*, decisa, ex animi sententia transacta; unde adeo liquidiorem atque sinceriorem secessus ipsi voluptatem allaturus est. Suaviter hoc adiectum. — 55. *Tendens*, profecturus in praedium suum Campanum (pro quo in specie *Venafrum* posuit) aut Tarentinum. Vtraque regio Italiae amoenissima, praediisque Romanorum eam ob caussam refertissima. — *Lacedaemonium*, vid. ad II. 6. 11. 12.

CARMEN VI.

ARGUMENTUM.

Quum respublica, collapsa, qua ad summum cacumen emersisset, disciplina veteri, perditissimis laboraret moribus, adeo quidem, ut innumeris malis gravissimisque, quae inde in eam redundarent, calamitatibus in summum eam discrimen adductum iri absque Oedipo coniectore posset intelligi; Augustus, sustentaturus eam, primam horum malorum labem explorandam tollendamque ratus, praeter alia, salubriter in hanc rem cauta atque sancita, adulteria potissimum, quae non ipsa solum, sed etiam malorum, inde propullulantium, contagione reipublicae essent pestilentissima, gravibus multis severisque legibus latis, maxime Iulia, coercenda statuit. Quumque idem reficiendis templis, quae aut bellorum civilium iniuria subversa, aut vetustate collapsa essent, maximam curam impendendo Deorum pacem apud alligatum superstitione populum redemturus videri vellet; utrumque poeta, ad erigendam quippe stabiliendamque rempublicam efficacissimum, hoc carmine commendaturus, Romanorum in universum terrarum orbem imperium a Deorum cultu, maximas contra clades, quae illud paene perverterint, a neglectis religionibus repetendas, foedaque prorsus omnia, quae adversus eas moliaris, inceptu foedioraque esse exitu pronuntiat. Inde ad alterum malo-

malorum fontem, adulteriorum pestem, delatus, morum inde, paulatim desidentium, teterrimam labem derivat, eamque vividissimis coloribus depingit. Tum, quo magis perspiceretur, quantum ista morum corruptela reipublicae detrimenti afferret, ignavae atque enervi suae aetatis proli, adulterina Venere prognatae graviter opponuntur mores priscorum hominum, qui pudice nati duriterque educati maximas olim terra marique res patrassent.

AD

AD ROMANOS.

Delicta maiorum inmeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Aedisque labentis Deorum, et
Foeda nigro ſimulacra fumo.

Dis

v. 1. *Delicta maiorum* generatim quidem h. l. accipi poſſint, ut ſint ſcelera atque piacula, ἄγη, quibus populum Romanum maiores obſtrinxerint, maxime bellorum civilium, quibus Deorum in ſe iram provocaſſent, impietate ac diuturnitate; ſatius tamen erit, ob ſeqq. ad intermiſſum Deorum cultum, violatasque (cf. I. 35. 37.) religiones in ſpecie referre. *Lues*, poena iſtius delicti ad te pertinget, poenas a te Dii expetent, quamvis *inmerito*, inſonti, innoxio; e communi rudioris aevi perſuaſione, qua graviorum ſcelerum ſupplicia ad poſteros interdum a Diis differri credebantur. Τὰ τῶν τεκόντων ὡς μετέρχεται θεὸς μιάσματ', Eurip. Fr. Alcmaeon. VII. p. 417. Lipſ. Plura vide notata ad I. 28. 30. — 2. Auguſtum quidam ſolum hic intelligi volunt, inducti forte prava v. 5. interpretatione. Sed nec in individuo numero vis quaerenda, quam potius orationi converſae tribuas, quam tamen ipſam metri neceſſitas expreſſiſſe videtur. — *Donec* religiones neglectas inſtauraveris. — *Templa* et *aedes Deorum* cumulavit poeta, vix ullo diſcrimine: quamquam, ſi argutari velis, poſterius cum vi quadam dictum accipi poſſit, ut ſint Deorum domicilia, ſedes. Certe de privata religione vix h. l. cogitare licet. *Labentes* vetuſtate, ruinae proximas. Neglectam in Deos pietatem ita deſignat poeta, quod Auguſtus cum reficiendorum tum novorum templorum exſtruendorum curam populo, quamquam aliis de cauſſis, oſtentaret. Qua de re diſerte Sueton. Aug. 30. *Aedes ſacras vetuſtate collapſas, aut incendio abſumtas refecit.* Ovid. Faſt. II. 59. 60. *Caetera ne ſimili caderent collapſa ruina, cavit ſacrati provida cura Ducis.* Eidem mox (v. 63.) idem dictus *templorum poſitor, templorum ſanctus repoſtor.* — 4. *ſimulacra* Deorum, *foeda* ſqualida, ſordida, *nigro fumo*, quorum adeo cura diu intermiſſa fuerat. Bene Schol. „per nimiam vetuſtatem

Dis te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Heſperiae mala luctuoſae.

Iam

ſtatem ſordentia." Conſueverant enim deorum ſimulacra, maxime lignea, fumo, aërisve iniuriis inquinata ſtato tempore ac ſollenni ritu purgari apud veteres. Minus recte ad incendia templorum refert Dacerius. Caeterum eandem rem aliter exornavit Propert. II. 3. 27. *Velavit aranea fanum, et mala deſertos occupat herba deos.*

v. 5. *Imperas*, imperium orbis terrarum tenes, omnia tibi proſpere cedunt, *quod*, propterea quod, quatenus *te minorem Diis geris*, Deos te ſuperiores habes, eorum adeo benevolentiam cultu atque obſequio promereri ſtudes. Suavis antitheſis: Diis obſequendo obſequioſum habes totum terrarum orbem. Apte laudat Torrent. Cic. de Haruſp. reſp. 9. *Pietate ac religione, atque hac una ſapientia, qua Deorum immortalium numine omnia regi gubernarique perſpeximus, omnes gentes nationesque ſuperavimus.* Adde Val. Max. I. 1. 9. *Omnia namque poſt religionem ponenda ſemper noſtra civitas duxit: quapropter non dubitaverunt ſacris imperia ſervire; ita ſe humanarum rerum futura regimen exiſtimantia, ſi divinae potentiae bene atque conſtanter fuiſſent famulata.* Et paullo ante: *Non mirum igitur, ſi pro eo imperio augendo cuſtodiendoque pertinax eorum indulgentia Deorum ſemper excubuit: quod tam ſcrupuloſa cura parvula quoque momenta religionis examinare videtur; quia nunquam remotos ab exactiſſimo cultu caerimoniarum oculos habuiſſe noſtra civitas exiſtimanda eſt.* — 6. *Hinc refer* ſeu potius ἀπὸ κοινοῦ, pete, a Diis ſume *omne principium*, omnium rerum agendarum exordia; ne inceptes quidquam, niſi Diis auctoribus, *huc refer exitus*, quandoquidem ſuſceptae rei ab iis pendet exitus. Egregie huc facit Camilli oratio apud Liv. V. 51. a Torr. primum laudata: *Intuemini horum deinceps annorum vel ſecundas res, vel adverſas; invenietis omnia proſpere eveniſſe ſequentibus Deos, adverſa ſpernentibus.* Item Appii apud Liv. VI. 41. *Quid de religionibus atque auſpiciis, quae propria Deorum immortalium contemtio atque iniuria eſt, loquar? Auſpiciis hanc urbem conditam*

Iam bis Monaeſes et Pacori manus
Non auſpicatos contudit impetus
Noſtros, et adieciſſe praedam
Torquibus exiguis renidet.

Paene

ditam eſſe, auſpiciis bello ac pace, domi militiaeque omnia geri, quis eſt, qui ignoret? — Eludant nunc religiones. Quid enim eſt, ſi pulli non paſcentur? . . . Parva ſunt haec; ſed parva iſta non contemnendo maiores noſtri maximam hanc rem *fecerunt.* Denique Cicero Or. in Vat. 6. luculento valdeque adpoſito loco: *Et, quoniam* omnium rerum magnarum a Diis immortalibus principia ducuntur, *volo ut mihi reſpondeas tu, qui te Pythagoricum ſoles dicere, — quae te tanta pravitas mentis tenuerit, qui tantus furor, ut, cum inaudita ac nefaria ſacra ſuſceperis,* auſpicia, quibus haec urbs condita eſt, quibus omnis reſpublica atque imperium continetur, *contempſeris?* — 7. Etenim *Dii neglecti*, contemti, ſpretis eorum monitis, *multa mala dederunt,* gravia damna inflixerunt *Heſperiae*, Italiae, *luctuoſae* in luctum inde verſae, triſti, cladibus adflictae.

v. 9 ſqq. Quantum humana conſilia caſtigentur, ubi ſe caeleſtibus praeferant (Valer. Max. I. 6. 11.), exemplis graviſſimis e ſuo populo petitis, iam communit, atque illuſtrat poeta. *Bis* cladem res Romana a Parthis acceperat, primum imp. M. Craſſo, quem *Monaeſes*, dux Orodis (*Surenam* vocant ſcriptores hiſtorici, quod ſummae apud Parthos dignitatis nomen recte VV. DD. ſtatuunt) *circumfuſis immanibus copiis equitum una cum parte maiore Romani exercitus interemit* (Vellei. II. 46.); iterum duce M. Antonio, cuius primum legatus Didius Saxa cum legionibus interemtus a Parthis a. V. DCCXIV duce *Pacoro*, Orodis regis filio (Dio XLVIII. 24 ſqq.) tum et ipſe a. V. DCCXVIII. exercitum adverſus illos ductum amiſit. Dio XLIX. 24 ſqq. Vterque Diis adverſantibus iſtam adverſus Parthos expeditionem ſuſceperat; Dirarum Craſſo obnuntiatarum adfatim recenſent Plutarch. in Craſſ. c. XIX. Valer. Max. I. 6. 11. Cf. Cic. Div. 1. 16. Vellei. II. 46. Flor. III. 11. — *impetus inauſpicatos*, nos *inauſpicato*, neglectis auſpiciis ac Deorum monitis, ſe adgredi auſos, *contudit* fregit, graviſſima clade adflixit. De huius v. vi vide

Ruhnk.

Paene occupatam ſeditionibus
Delevit Vrbem Dacus et Aethiops:
Hic claſſe formidatus, ille
Miſſilibus melior ſagittis.

Fecunda

Ruhnk. ad Vellei. II. 121. Adde Val. Max. IV. 4. 6. Tacit. Ann. II. init. — *et adieciſſe pr. t. e. renidet*, imago ad augendam rei invidiam mire efficax, maxime ſi cogites, Craſſum Parthici auri cupiditate hoc bellum molitum fuiſſe. Parthus *renidet adieciſſe*, eo, quod adiecerit, ſ. renidens adiecit ſuis torquibus, quos antea admodum exiguos habuerat, *praedam*, militibus Romanis, maxime equitibus, detractos torques aureos, h. ſuperinduit exig. ſuis torq. maiores et aureos equitum Romanorum torques, iſtaque praeda ſe iactat, cum irriſione noſtri. Minus docte alii Parthorum torques exiguos ex praeda Romanis detracta, auro, argento, gemmis caet. ampliores ornationesque intelligunt. *Renidere* de arroganti riſu, hiantibus leviter labiis, paſſim poetae. Theocr. ζ. 19. σεσαρὼς, ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δέ οἱ εἵχετο χείλευς. Idem κ. 14. Καί τι σεσαρὼς καὶ σοβαρὸν μ' ἐγέλαξεν. *Reſtrictis labellis ridere* Catull. apud Apulei. Florid. p. 277. Elmenh.

v. 13—16. Aliud impietatis genus ſubiicit poeta, bella civilia; quibus Deos adeo populo Romano infenſos fuiſſe factos poeta ait, ut immiſſis externis hoſtibus urbem atque imperium Romanum paene deleverint. Ita rem a poeta h. l. adornatam exiſtima. Daci enim atque Aegyptii potiſſimum (nam hos Aethiopum nomine maxime comprehendi v. 14. abunde docet) quamquam eſſent in Antonii exercitu (de Dacis vid. Dio. LI. 22. Plutarch. Anton. p. 945. de Aethiopibus Plutarch. l. l. p. 944. D.) neque ſuo ipſorum nomine bellum adverſus Romanos molirentur; poeta tamen ab hiſtoriae veritate paullum diſceſſionem facere remque ita adornare potuit hactenus, quod Cleopatra Antonio nupta imperio Romano immineret. Cf. I. 37. 6—8. Rei autem ſic mire exaggerari invidiam, quis non ſentit? Tum Dacos memorat, utpote fortiſſimam, maximeque Romanis timendam gentem. Cf. I. 35. 9. Vrbs igitur *ſeditionibus* domeſticis bellis *occupata*, diſtricta atque impedita eſt, quo minus ingruentes externorum hoſtium copias arcere ac propulſare queat. — 15. *Hic* Aethiops, ſ. Aegyptius, *claſſe* navium copia ac magnitudine *formidatus*, metuendus, praeſtans;

Dacus

Fecunda culpae ſaecula nuptias
Primum inquinavere, et genus, et domos:
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.

Motus

Dacus autem *melior*, bonus, peritus ſagittandi arte.

v. 17. Altera calamitatum origo, mores antiqui, adulteriis, omnium flagitiorum ſeminariis potiſſimum ſubverſi atque proſtrati. Vide Argum. *Saecula*, aetas noſtra, *ſecunda culpae*, ferax, abundans ſcelerum omnis generis proventu, ad quaevis vitia propenſa, flagitioſiſſima, corrupta primum diſciplina domeſtica. *Fecundum in fraudes hominum genus* ſimiliter Sil. II. 498. *Culpam* verecunde de ſtupro dictum volunt Geſn. et alii; ſed comprehendit h. l. omnia flagitia, e ſtupris prognata. Vulgarior enim ratio erat: Magna vitiorum ſeges provenit noſtra aetate, ex quo primum matrimonia corrupta ſunt. — *primum inquinavere nuptias*, corrupere adulteriis matrimonia, primam morum labem adulteriis contraxere noſtra ſaecula. Μιαίνειν, χραίνειν, αἰσχύνειν λέχος ſimiliter Graeci de adulterio. *Maculoſum nefas* de eodem IV. 5. 21. — et inde *genus*, *et domos*, plerique interpretes de turpitudinis macula ſoboli inde, univerſaeque adeo familiae adſperſa cogitant; ſed eſt potius, corruperunt, depravarunt ſobolem, parentum ſimilitudine non ſolum in corpus ſed et in animum liberorum transfuſa. *Quis enim non videt, et formas et mores — effingere a parentibus liberos? quod non contingeret, ſi hoc non vis et natura gignentium efficeret.* Cic. de Div. II. 94. Zenoni inde vis procreatrix dicitur σύμμιγμα καὶ κέρασμα τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἀπεσπασμένον apud Plutarch. de ira cohib. p. 462. Hinc παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει, οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρὸς Eurip. in Dictye fr. XI. Idem in Antig. fr. XI. Φιλεῖ γὰρ οὕτως ἐκ κακῶν εἶναι κακούς. Ecdorus apud Stob. Flor. Grot. p. 365. ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ φύσις τίκτει κακόν· ὡς ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίνεται. Plura vide ad IV. 4. 29. Atque ita fieri haud poterat, quin malum iſtud, per plures *domos* ſ. familias diditum, univerſam tandem civitatem invaderet, moresque plane ſubverteret. — 19. 20. Inde, ſc. ex hac adulterii labe, tamquam fonte, *derivanda* eſt, ſ. *fluxit* (pro quo ornate eſt *derivata fluxit*) redundavit *in patr. pop.*,

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, et fingitur artibus:
Iam nunc et inceſtos amores
De tenero meditatur ungui.

Mox

pop., in rempublicam *clades*, damnum graviſſimum, inclinatis iam natura ad omnia flagitia animis, parentum culpa. Omnino pedeſtris forma erat: publice privatimque res Romana inde afflicta eſt, detrimenta cepit. Iam publicas calamitates, quae imperii Romani maieſtatem, labente ex his cauſſis diſciplina militari, attererent atque imminuerent, poetam *patriae* appellatione innuere putandum; *populi* autem, privatas cuiusque, quae everſam diſciplinam domeſticam ſequerentur, puta iacturam rei familiaris, dignitatem, bonam exiſtimationem caet. inſito omnibus per luxum atque libidinem pereundi perdendique omnia deſiderio. Vides igitur *populum* h. ſalutem cuiusque civis opponi *patriae*, ſaluti imperii, reip. Romanae. Ad ſententiam Catull. CXIII. *Conſule Pompeio primum duo, Cinna, ſolebant moechi: illo facto Conſule nunc iterum manſerunt duo: ſed creverunt millia in unum ſingula: fecundum ſemen adulterio.*

v. 21. Hinc illud eſt, quod a tenerrima ſtatim aetate feminae non tam prava inſtitutione, quam ipſa natura duce, ad omnem laſciviam ac nequitiam proclives ferantur. Errant igitur, qui perverſam iuventutis Romanae, imprimis filiarum educationem, qua ad omnem mollitiem inſtituantur, et quae ipſa adulteriorum, disſolutaeque morum licentiae origo ſit, a poeta inde a v. 21. pertractari atque exagitari opinantur. Sed hoc ſolum agit, ut demonſtret, τὸ ἐγγενὲς liberorum a parentibus adulteris propagatorum turpitudinis contagione teneri, ad eademque flagitia eos prolabi, ſicque civitatem peſſumdari. *Motus* latius patet, quam intpp. volunt. Referendum enim non tantum ad ſaltationes, ut quidem exquiſitior loquendi uſus tam Graecorum quam Romanorum fert, ſed omnino ad geſtum, habitum corporis, atque inceſſum. Iam Ionum mollitia atque laſcivia prae caeteris Aſiae populis famigeratiſſima erat, adeo quidem, ut proverbio traducerentur ipſorum ſaltationes ac laſciviores geſtus. Conf. Athen. I. 19. p. 22. ubi Ἰωνικὴ ὄρχησις in iis ab Ariſtoxeno refertur, quae διὰ τὴν χειρῶν

Mox iuniores quaerit adulteros
Inter mariti vina: neque elegit,
  Cui donet inpermiſſa raptim
    Gaudia, luminibus remotis;

Sed

χειρῶν κίνησιν caeteris praeſtent. Ariſtoph. Theſmoph. 170. ἐμιτροφόρουν καὶ διεκινοῦντ' (pro quo Toup. Emend. in Suid. T. I. p. 129. volebat διεκλῶντ' eodem ſenſu) Ἰωνικῶς, h. ἁβρῶς, τρυφερῶς, iuxta Schol. quocum facit Heſych. Ἰωνικὸν, τρυφερὸν, ἢ ἐπὶ τοῦ κατεαγότος, ἢ θηλυκοῦ. Talem Aſiaticam ſaltatricem deſcribit Automedon ep. III. 1. (Anal. Br. II. 207.) noſtri forte loci habita ratione: Τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίης ὀρχηστρίδα, τὴν κακοτέχνοις σχήμασιν ἐξ ἁπαλῶν κινυμένην ὀνύχων, αἰνέω, οὐχ' ὅτι πάντα παθαίνεται, οὐδ' ὅτι βάλλει τὰς ἁπαλὰς ἁπαλῶς ὧδε καὶ ὧδε χέρας. — *doceri gaudet*, effuſiſſimo ſtudio hiſtrionum atque pantomimorum ſaltationes ſpectando, easque geſtu atque inceſſu imitando. Cf. Ovid. A. A. III. 299 ſqq. et. 351. *Artifices lateris, ſcenae ſpectacula amantur: tantum mobilitas illa decoris habet.* Sed et privatae ac domeſticae ipſorum inſtitutioni feminas Romanas ſeſe tradidiſſe, haud temere ex h. l. colligas. Factum certe ſub Tiberii (conf. Tacit. Annal. IV. 14.) ac ſerioribus temporibus. Seneca ep. 90. *Itaque hinc textorum hinc fabrorum officinae ſunt, hinc odores coquentium*, hinc molles corporis motus docentium, *mollesque cantus et infractos.* — *fingitur artibus* (tertio caſu) componit vultum, habitum, inceſſum ad has artes, ad hanc mollitiem, libidinoſamque laſciviam, qua viros venetur atque ad amorem pelliciat. *Libidinis* has *artes* ſimiliter vocat Iuv. XI. 172. — 23. 24. *Iam nunc*, ſc. *de tenero ungui*, inde a prima aetate (cf. epigr. Automed. laud.) *meditatur*, pravas cupiditates vel *ad inceſtos amores* extendit, hos expetit. Graviter hoc a poeta adiectum, ut oſtendat, prognatos a malis parentibus peiores ipſis evadere, neque hoc pravae inſtitutioni deberi, quum vel optime inſtituta educatio οὐ τὸ κακὸν — χρηστὸν ἂν θείη ποτε, Eurip. in Phoenice fr. VII.

v. 25 — 32. *Mox*, viro nupta, adultera fit. Mire hoc exaggeratum a poeta ad augendam turpitudinis infamiam. Non exſpectat, dum ſibi male repugnanti pudicitia extorqueatur, ſed libidinis exſtimulata intem-

Sed iuſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor,
Seu navis Hiſpanae magiſter,
Dedecorum pretioſus emtor.

Non

intemperie *quaerit*, ultro adit, compellat, adque ſtuprum inſtigat, *adulteros*, viros, quibus pudicitiam ſuam ſubſternat, *iuniores* marito ſuo, (adpoſite hoc ad notandam eius libidinem) *inter mariti vina*, ad coenam a marito hunc ad finem convocatos, vinoque ad libidinem irritatos. Praeſente igitur, conſcioque, atque lenocinante adeo marito foedo ac propudioſo hoc ſeſe mulier induit flagitio! Talem maritum deſignat Iuven. I. 55. *doctus ſpectare lacunar, doctus et ad calicem vigilanti ſtertere naſo.* — *neque* faſtidioſa eſt in eligendis amatoribus, aut furtim adulteros admittit, *ſed* caet. Artificioſe haec duo membra contexuit poeta. — *gaudia* paulo honeſtius in re turpi vocabulum, quo paſſim poetae utuntur. v. c. Ovid. A. A. II. 459. Vid. Barth. ad Claudian. p. 1331. — *impermiſſa* illegitima, flagitioſa, illicitos concubitus. — *raptim*, ut temporis momenta, furtis eius accommoda, rapiat, iis celerrime utatur, et *luminibus remotis*, tenebris turpitudinem celet, atque adeo aliquam pudoris rationem habeat. — 29. *Sed* pudicitiam in propatulo habet, (ut Salluſt. Cat. 13. de aetatis ſuae feminis) hosque ſolos ſectatur, unde maxima lucri ſpes adfulget, ex adultera in quaeſtuariam verſa. Ἐναργῶς igitur eſt *iuſſa, ſeu vocat*, evocata, expetita, arceſſita ab *inſt.* — *coram* convivis atque ipſo marito. Iuven. VI. 140. *Libertas emitur, coram licet innuat, atque reſcribat; vidua eſt, locuples quae nupſit avaro.* Conf. ibid. v. 400. — *inſtitor* dicebatur, qui demandata a domino negotiationis cura merces ſingulatim vel in taberna venderet vel oſtiatim circumferret; cuius generis homines ſerviles aut ſordidos ſaltem natales habuiſſe conſtat. Atque ii quidem, qui munditiarum muliebrium nugamenta venalia haberent, comtius veſtiti ac molliori corporis cultui (Propert. IV. 2. 38. *mundus demiſſis inſtitor in tunicis.* Adde Ovid. A. A. I. 421.) dediti ad nobiliorum feminarum amicitiam adrepere, easque muneribus tentare ſolebant. — 31. *Navis magiſtrum* fere intelligunt eum, cui totius navis cura mandata eſt, ναύαρχον; ſed gravior oppoſitio eſt, ſi de patrono ſ.

G 2 domino

Non his iuventus orta parentibus
Infecit aequor ſanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemque dirum:
Sed

domino navis, ναυκλήρῳ ſ. naviculario, accipias. Eſt enim: in promiſcuo habet, utrum domino an ſervo copiam ſui faciat. Plane uti V. 17. 20. *amata nautis multum et inſtitoribus. . .* Mercatores autem antiquitus ipſos ſuamet negotia curaſſe, longinquaque itinera mari feciſſe, abunde conſtat; unde ſimpliciter nautae interdum dicti. Nave *Hiſpana* deſignari putem mercatorem Romanum, qui merces ex Hiſpania convehit; quae negotiatio tum quaeſtuoſiſſima erat. Ineſt adeo vis in hoc epitheto. Caeterum mercatura apud Romanos, utpote gentem bellicoſam, in nullo honore erat, etiamſi haud in tenui occuparetur, ſed magna atque copioſa eſſet. — 32. His ultimae ſortis hominibus morem gerit, ſola pretii invitata magnitudine. Vterque adeo *pretioſus emtor,* qui magno emunt *dedecora*, ſtupra, adulteria.

v. 34. Flagitioſae ſaeculi ſui libidini, capitali reip. peſti, graviter opponitur antiquae ſimplicitatis, frugalitatis, ſeveriorisque morum diſciplinae, quibus domi militiaeque maiores inclaruerant, remque Romanam continuerant et ad ſummum faſtigium evexerant, ſanctiſſima imago, qua quidem vix efficacius quidquam ad commovendos animos cogitari poteſt. *Non his*, tam flagitioſis *parentibus orta* enata erat illa *iuventus*, proles, quae maximas olim res terra marique patraret, maximosque exercitus deleret. Sed maior δεινότης in ſpecialibus notionibus, quibus hanc ſententiam enuntiavit poeta. Iam pro primo Punico bello in ſpecie memorantur pugnae navales ad Aegates commiſſae, quibus Romani ducibus Duilio et Lutatio Catulo *infecere*, tinxere *aequor* Siculum *ſanguine* Carthaginienſium, rem Punicam graviſſima clade adflixere. *Mare Siculum Poeno purpureum ſanguine* in eadem re Noſter II. 12. 2. — *Pyrrhus*, Epirotarum rex, a Tarentinis in auxilium adverſus Romanos vocatus, hisque aliquot praeliis ſuperior tandem a Curio Coſ. ad internecionem victus eſt. Inter maximos duces princeps iudicatus ab Hannibale. Cf. Aelian. V. H. XII. 25. — *Antiochus*, Syriae rex, Thoantis, Aetoliae prin-

Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severae
Matris ad arbitrium recisos

Por-

principis, et Hannibalis impulsu Romanos bello aggressus, primum mari, duce Aemilio Regillo, dein terra ab Acilio Glabrione et Corn. Scipione devictus est. *Ingens* dictus, cum quod Syriam teneret, *viris, opibus, armis copiosissimam* (Flor. II. 8. cui eidem ideo l. l. *maximus regum* dictus) tum maxime, quod tanto apparatu illud adversus Romanos bellum moliretur, ut vix aliud formidolosius fama videretur. Ad cognomen *Magni* volunt quidam isto epitheto alludi a poeta; parum opportune. — *dirum*, *abominatum parentibus* (V. 16. 8.) terribilem Romanis, significanti epitheto, iudice quoque Quinctil. VIII. 2. Conf. Iuven. VII. 161. Sidon. VII. 130.

v. 37. Sed hi ruri nati educatique sub dio opere rustico faciendo membra ad omnium laborum tolerantiam firmaverant. *Proles rusticorum militum* prognati a parentibus rusticis, luxuria ac desidia haud infractis, sed militia, agriculturaeque studio induratis; unde *mascula*, robusta, fortis. — 38. *docta*, a pueritia ad rusticorum operum molestias adsuefacta. Pro rusticis operibus in genere docte ac delecte poeta: *versare*, diffindere, comminuere *glebas*, utpote in agro aspero et aratu difficili, quae omnino antiquior apud Italos agri colendi fuit ratio. Vide, quem laudat doctiss. Boettiger, Dickson on the husbandry of the ancients T. I. p. 415. Plerique de agro bono et pingui accipiunt, quem satis sit ligone aperiri. Docte autem Sabellam s. Sabinam prolem (nam Sabinos ac Sabellos in promiscuo ponit Noster) innuit epitheto ad ligones translato. Caeterum diutissime apud hunc et alios quosdam Italiae populos prisca illa viguit morum asperitas, continentia, laborumque tolerantia, quae eos militiae aptissimos efficeret. Laudant Virg. Ge. II. 167. *Haec genus acre virum, Marsos pubemque Sabellam, adsuetumque malo Ligurem, Volscosque verutos extulit.* Adde Aen. IX. 603 sqq. quem locum, severiorem veteris Italiae incolarum disciplinam, admixtis, quos Noster habet, coloribus egregie adumbrantem, maximam partem huc transferre

haud

Portare fuſtis, ſol ubi montium
Mutaret umbras, et iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.

Damnoſa

haud piget: *Durum ab ſtirpe genus, natos ad flumina primum deferimus, ſaevoque gelu duramus et undis; venatu invigilant pueri, ſilvasque fatigant; at patiens operum parvoque adſueta iuventus* aut raſtris terram domat (quod eodem modo accipiendum, ut in Horatii l.) *aut quatit oppida bello. Omne aevum ferro teritur* caet. — 40. Vix alios facile dari colores exiſtimo, quibus luculentius atque probabilius domeſticae diſciplinae ſeveritas adumbrari potuerit ab Horatio, quam hoc filiorum adultorum erga matres obſequio. Tum mirifice blanditur matris in re domeſtica curanda ſedulitas (cf. V. 2. 41.) oppoſita vv. 21 ſqq. — *matris ad arbitrium*, iuſſu; ad totam ῥῆσιν hoc ſpectat. — *ſeverae*, durae, quam ſignificanter h. l. *fuſtes*, ligna intellige, ſ. ſarmenta, coenae apparandae inſervientia. Sed alterum adultiorem filiorum aetatem, gravinsque matris iuſſum praeclare involvit. — Abſoluto opere diurno, veſperi. Veſpertinum tempus venuſte admodum et ad rem accommodate coloribus e vita ruſtica petitis adumbravit poeta. Vbi ſol *abeunte curru*, abiens, longius recedens, ad occaſum vergens, umbras montium *mutaret*, ampliaret, longiores induceret. Notiſſima Virgilii: *Et ſol creſcentes decedens duplicat umbras*, et: *Maioresque cadunt altis de montibus umbrae*. Sol *demit*, detrahit, ſolvit *iuga bobus fatig.* opere diurno feſſis, ſuaviter; quatenus occaſus eius detrahenda ea admonet. Eadem elegantia Ἠὼς ἐπὶ ζυγὰ βουσὶ τίθησι apud Heſiod. Ἔργ. 587. Adde Apollon. Rh. IV. 1629. ἦμος δ' ἠέλιος μὲν ἔδυ, ἀνὰ δ' ἤλυθεν ἀστὴρ αὔλιος, ὅς τ' ἀνέπαυσεν ὀϊζυροὺς ἀροτῆρας. Dictum inde Graecis veſpertinum tempus βούλυσις, βουλυτὸς (Hom. Il. π. 779.) βουλύσιος ὥρη (Arat. Dioſ. 387.) ad quod paſſim alludunt poetae latini. Virg. Ecl. II. 69. *Adſpice, aratra iugo referunt ſuſpenſa iuvenci;* et inde Ovid. Faſt. V. 497. *Tempus erat, quo verſa iugo referuntur aratra*. Adde Cic. ad Att. XV. 27. — *agens*, ἐπάγων, adducens tempus *amicum*, gratum ruſticis, ceſſationem ab opere diurno, requiem. Ad ſolem vix bene referas.

v. 45. Gra-

Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum, peior avis, tulit
 Nos nequióres, mox daturos
  Progeniem vitioſiorem.

v. 45. Graviter claudit γνώμη, ex argumenti ratione deducta: Natura ita comparatum eſſe, ut omnia longo annorum decurſu corrumpantur, atque in deterius mutentur. Seneca de Benef. I. 19. *Hoc maiores noſtri queſti ſunt, hoc nos querimur, hoc poſteri noſtri querentur, everſos eſſe mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas et in omne nefas labi. Quid non*, omnia *imminuit*, κάρφει, atterit, carpit, *dies*, tempus; temporis ſucceſſu omnia deteriora fiunt. *Damnoſa* ideo, damna, detrimenta afferens, mutata in peius rerum conditione. Eadem ratione *damnoſa ſenectus* dicta Ovid. Triſt. III. 7. 35. — 46. *Aetas parentum*, γενεὰ, qua parentes noſtri vixerunt, *peior avis*, quae ipſa iam avorum aetate deterior fuit, (Senec. Thyeſt. 134. *Neu ſuccedat avo deterior nepos, et maior placeat culpa minoribus.*) nos *tulit*, protulit, iis nos facti ſumus *nequiores*, improbiores; nosque a patribus noſtris degeneres *daturi*, edituri ſumus *ſobolem vitioſiorem*, nosmet poſteri nequitia ſuperabunt. Appoſite laudant Aratea: (Phaenom. 123.) οἵην χρυσείην πατέρες γενεὴν ἐλίποντο χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξεῖσθε, cuius loci fundum Boettigerus acute indicabat Homeri Od. II. 276. Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται· οἱ πλέονες κακίους· παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. Quae eadem opinio aureae, argenteae, caeterarumque deinceps aetatum ſubeſt figmento. Caeterum miram poetae virtutem in concinna, qua hanc ſententiam eloquutus eſt, brevitate facile obſervabunt humanitatis ſtudioſi.

CARMEN VII.

ARGVMENTVM.

Argumentum huius carminis in tenui quidem occupatum, ſed praeclare prorſus tractatum docteque explicitum. Monet poeta Aſterien quandam, ficti haud dubie nominis puellam, de Gygis amatoris, qui in Aſiam negotiatum abierat, fide admodum ſollicitam, ut ne fidam vanis rumuſculis aurem praebeat, inſias, quibus iſtos discuteret, morae eius cauſſas interſerendo, eosdemque ad ipſius inde probandam conſtantiam allegando. Quum autem ſuspiciones has maxime a peccandi illecebris, adverſus quas nec ipſa Aſterie ſatis obfirmata eſſet, poeta repetendas eſſe intelligeret; ſedulo hortatur eam, ut paria cum Gygis conſtantia faciat, ipſique animum ab Enipei amore ſervet integrum. Inſulſis intpp. ſuper huius carminis conſilio ac deſcriptione excutiendis hariolationibus immorari nihil attinet.

AD

AD ASTERIEN.

Quid fles, Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent vere Favonii,
Thyna merce beatum,
Conſtantis iuvenem fide,

Gygen?

v. 1. Initio ſtatim poeta ſuſpicionem, Aſteriae de Gygis inconſtantia iniectam amoliri, eiusque vanitatem oſtendere conatur. Hoc docet carminis totius indoles. Igitur *quid fles Gygen*, non tam eſt, cur tam molliter fers, cur tantopere te excrucias propter Gygis tui abſentiam, quam potius, cur adeo contriſtaris, conquereris de Gyge tuo, admiſſa in animum perſidiae eius ob longiorem abſentiam ſuſpicione? Vide vel v. 4. — *Favonii* non proprie quidem Gygen *reſtituunt*, h. e Graecia in Italiam referunt, quum plane adverſi ſint inde ſolventibus; ſed quatenus *in veris principio* (ſpirare incipiunt VII. Id. Febr.) *hibernum molliunt caelum*, (Plin. II. 47.) et mare navigabile reddunt, apte ideo h. l. *candidi* dicti, caelum hibernis nubibus obvolutum explicantes, ac mare tranquillum reddentes. Similiter *Favonium ſerenum* h., uti ipſe explicat, *tranquillitatem facientem*, vocat Plaut. Merc. V. 2. 35. — *primo* praeclare adiectum, ad levandam puellae ſuſpicionem. — *beatum* factum, ditatum *mercibus*, e Bithynia advectis. Thyni et Bithyni, e Thracia coloni (Herod. VII. 75. Strabo XII. p. 541.) unius quidem originis, ſed hactenus diverſi, ut Thyni quidem appellarentur, qui oram Ponto proximam, Bithyni autem, qui interiorem Ponti regionem incolerent. Atque ita quidem hos populos diſtinguit Herod. I. 28. et inde Euſtath. ad Dionyſ. Perieg. 793. Adde Catull. XXXI. 5. Abolitum tandem Thynorum, quod antiquius videtur, nomen, et univerſa gens Bithyni appellati. Atque hactenus recte Claudian. XX. 247. *Thyni Thraces arant, quae nunc Bithynia fertur.* Quam ferax ea regio rerum omnigenarum proventu fuerit, teſtatur Euſtath. ad Dionyſ. l. l. τοὺς Βιθυνοὺς καὶ ναυτικωτάτους ἱστορεῖσι γενέσθαι ποτὲ (Βιθυνὸν

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Poſt inſana Caprae ſidera, frigidas
Noctis non ſine multis
Inſomnis lacrimis agit.

Atqui

ἔμπορον laudat quoque Lucian. T. III. p. 319. cf. I. 33. 7.) καὶ τὴν αὐτῶν γῆν πάμφορόν τε καὶ εὔδενδρον εἶναι φασὶ, καὶ λιθοτομίας ἔχουσαν, καὶ κρυστάλλους ἐν ὄρεσι φύουσαν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔχουσαν ἀγαθά. — *conſtantis fide*, antique, pro fidei, ut Ovid. Met. III. 341. ubi v. Heins. et Burm.

v. 5. *Notis actus*, tempeſtate compulſus, coactus *Oricum* appellere. *Oricus*, urbs Epiri cum portu, qui cum Italiam e Graecia petentibus neceſſario adeundus, ſaltem praeter eum vehendum eſſet, Gygen non tam a recto curſu abreptum, quam potius, ut ad eum appelleret, vi tempeſtatis coactum, ibique, ingruente hiberno tempore, detentum puta. — 6. *Poſt caprae ſidera*, poſt ortum caprae. Stella iſta, quae eſt in ſiniſtro Aurigae humero, ortu et occaſu ſuo tempeſtates excitare credita, quatenus mare per illud tempus procellis maxime infeſtatur. Arat. Phaen. 156. εἰ δέ — καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς αὐτῆς ἠδ᾽ ἐρίφων, οἵτ᾽ εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαζομένους ἀνθρώπους. De ortu autem, qui in IV. Cal. Oct. incidit, h. l. accipi debere, vix dubitandum videtur; nam occaſus eius in illud anni tempus (Calend. Ian. Hygin. XV.) cadit, quo mare veteribus clauſum erat. Ita tamen volebat Lamb. — *inſana*, inſanos (*inſani feriant ſine litora fluctus* Virg. Ecl. IX. 43.) fluctus, vehementiſſimam tempeſtatem excitantia. — *frigidas n. . . . agit.* Ornate prorſus pro, te ſolam ibi nocte dieque cogitat, tuique deſiderio contabeſcit, hocque tenerrimo cum affectu pro, ibi invitus detinetur, haud irretitus retentusque amore cuiuspiam feminae, quod ſuſpicaris. Nam etiam hoc Aſteries ſuſpicioni occurrere voluiſſe poetam, facile ornatus docet ratio. *Noctes frigidas agit*, ſolus noctu cubat, trito poetis loquendi uſu. Ovid. Her. I. 7. *Non ego deſerto iacuiſſem frigida lecto.* Idem Amor. III. 5. 42. *Frigidus in viduo deſtituere toro*, et A. A. III. 70. *Frigida deſerta nocte iacebis anus.* Lucan. V. 806. *viduo tum primum frigida lecto, atque inſueta quies*

Atqui ſollicitae nuntius hoſpitae,
Suſpirare Chloën, et miſeram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.

Vt

quies uni nudumque marito non haerente latus. Contra Theocr. II. 137. καὶ νύμφαν ἐφόβησ' ἔτι δέμνια θερμὰ λιποῖσαν ἀνέρος. Tibulli locum I. 8. 39. *quae frigore ſola dormiat*, huc non traxerim. — *non ſine multis lacrimis*, tui deſiderio adſidue prorumpentibus. Ad idem deſignandum valet *inſomnis*, curis ſomnum fugantibus.

v. 9. Rumuſculos, qui forte de Gygis levitate ferrentur, quibusque Aſterie maxime angeretur, ita occupat poeta, ut inde fidei eius conſtantiam puellae magis adprobare conetur. Agnoſce poetam vel in tenui. Vulgaris ratio ferebat: *Nuntius Chloës hoſpitae dicit*, ſuſpirare eam. *Nuntius*, internuntius, qui Gygen in Chloës amorem pellicere conabatur. Proprie quidam accipiunt, et de nuntiis e Thracia (quod Chloë III. 9. 9. *Threſſa* dicatur) Oricum miſſis cogitant, lepido ſatis commento. — *hoſpitae*, apud quam Orici divertetat. Debuere adeo Romae noti eſſe Chloës mores meretricii. — *ſollicitae*, perdite amantis, amore aegrae. Sollicitudo omnino amori propria (Terent. Eun. I. 1. 14.) maxime ubi haud mutuus eſt, vel ab alio interceptus. Ita *Galli amores* dicit *ſollicitos* Virg. Ecl. X. 6. Lycoride alium ſecuta, et Ciris *aeſtus ſollicitos* Cir. 340. — 10. *Suſpirare* itidem de vehementiori amoris affectu. Auctor incert. c. XXXII. (Anal. Br. III. p. 157.) Παιδείῳ, Θρασύβουλε, σαγηνευθεὶς ὑπ' ἔρωτι ἀσθμαίνεις, δελφὶς ὥς τις ἐπ' αἰγιαλοῦ κύματος ἱμείρων. Callim. ep. XLV. 1. ἕλκος ἔχων ὁ ξεῖνος ἐλάνθανεν· ὡς ἀνιηρὸν πνεῦμα διὰ στηθέων, εἶδες, ἀνηγάγετο. Noſter V. 11. 10. *amantem — arguit et latere petitus imo ſpiritus.* Cf. Catull. LXIII. 97. Ovid Met. X. 402. — *miſeram*, efflictim amantem, et hoc pro tenui, illam. — *uri ignibus tuis*, amore flagrare, incenſam eſſe, tuo, tibi debito, quo te ſolo frui decet, conſentaneum eſt, tui amantis. Ita *oſcula mea* Tibull. I. 9. 78. τὰ φιλήματά μου Achill. Tat. IV. 8. et ſic paſſim apud Ovid. et alios. Caeterum obſerva exquiſitam poetae copiam in variandа

Vt Proetum mulier perfida credulum
Falſis inpulerit criminibus, nimis
Caſto Bellerophonti
Maturare necem, refert.

Narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens:
Et

rianda amoris ardentioris notione. — *tentat*, inſtigat eum ad amorem; proprio vocabulo. Ovid. A. A. I. 273. *Vere prius* — — *femina quam iuveni blande tentata repugnet.* Senec. Hippol. 891. *tentata precibus reſtiti.* Idem exquiſitus τοῦ πειρᾶν apud Graecos uſus, de quo vide doctam Ruhnk. animadverſionem ad Timae. Lex. p. 210. — *mille modis*, variis artibus, nunc precibus nunc minis urgendo. — *vafer*, vafre, aſtute.

v. 13. Iam artes, quibus Gygen nuntius ad Chloës amorem pellicere ſtuderet, apponuntur a poeta. *Refert*, exemplis edocet, *mulierem tunc eſſe ſaeviſſimam, quum ſtimulos odio pudor admovet*, iuxta Iuven. X. 328. qui eadem fere exempla affert v. 327. *Nec Sthenoboea minus, quam Creſſa, excanduit, et ſe concuſſere ambae.* Fabulam de Bellerophonte a Proeti uxore fruſtra ſollicitato pete ab Homer. Il. ζ. 155 ſqq. — *Mulier* uxor Proeti; Anteam Homerus appellat, Sthenobaeam alii. — *perfida* erga maritum, amore eius in Bellerophontem verſo; vel ſimpliciter, fallax, mendax, Bellerophontem adulterii apud Proetum maritum inſimulando, *credulum* illum, fidem his delationibus habentem. — *criminibus*, criminationibus, intentati ſibi ab eo ſtupri. — *impulerit maturare*, graeca ſtructura pro, ut maturaret, pararet necem, in ipſo aetatis flore eum exſtingueret. — *nimis caſto*, cui caſtitas ſua paene exitioſa fuiſſet. *Tetricum* ideo *domitorem Chimaerae* vocat Ovid. Triſt. II. 397. *quem leto fallax hoſpita paene dedit.*

v. 17. Narrat easdem Peleo ab Hippolyte, Acaſti, Magneſiae regis (unde *Magneſſa*) uxore, repulſam paſſa, inſidias, quibus paene ſuccubuerit, ſtructas. De fabula vid. Pind. Nem.

Et peccare docentis
Fallax hiſtorias movet:

Fruſtra: nam ſcopulis ſurdior Icarî
Voces audit adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iuſto placeat, cave:

Quam-

Nem. IV. 92 ſqq. et ibi Schol. Cf. intpp. ad Anton. Lib. p. 257. Verh. — *datum Tartaro*, exſtinctum, occiſum. Dictum eadem forma, qua *dare leto* Ovid. l. l. et Virgilio ſaepius. — dum *fugit abſtinens* docte et copioſe pro, amores eius aſpernatur, eam averſatur. — 19. Nunc blande eum adgreſſus, *movet hiſtorias*, narrationes incipit, profert, *peccare docentes*, quae ad amorem irritant, amatorias, familiari Noſtro huius verbi uſu. Vid. ad I. 27. 17. Magis tamen ad rem videtur eſſe, ſi proprie accipias: exempla profert, quae docent, fidem in amore admodum lubricam eſſe, ſaepius iſtocmodo in amore peccatum eſſe. Exquiſitior apud poetas τοῦ *movere* uſus, pro, ordiri, exponere. Vid. Bentl. h. l. — *fallax*, ſubdole, ut irretiat eum Chloës inſidiis.

v. 21. Vel ſic tamen impelli nequit, ſed perſiat in fide tibi data. *Audit ſurdior* docto oxymoro pro: *audit*, movetur his vocibus *ſurdior*, non magis, quam ſcopulus undis movetur, h. immobilior eſt ſcopulo. Color orationis deſumtus ex Eurip. Med. 28. ὡς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος κλύδων ἀκούει. Vnde Senec. Hipp. 580. *Vt dura cautes undique intractabilis reſiſtit undis et laceſſentes aquas longe remittit, verba ſic ſpernit mea.* Philodem. c. XX. 6. (Anal. Br. II. p. 88.) τοῖτ' ἐβόων αἰεὶ καὶ προὔλεγον· ἀλλ' ἴσα πόντῳ Ἰονίῳ μύθων ἔκλυες ἡμετέρων, quem forte ob oculos habuit Noſter. Nam et is generali μύθων utitur vocabulo, ut *vocum* Horatius. Affine eſt adagium, αἰγιαλῷ λαλεῖν, ἐπὶ τῶν ἀνηκούστων quod habet Zenob. Cent. I. 38. in Adag. Schott. p. 12. — *Icarî*, maris Icarii; v. ad I. 1. 15. — *adhuc integer* necdum amore eius tactus; ut II. 4. 22. — 22. *At* tu vide, ne Enipei amorem in animum tuum admittas, fidemque

Quamvis non alius flectere equum ſciens
Aeque conſpicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus aeque
Tuſco denatat alveo.

Prima nocte domum claude: neque in vias
Sub cantu querulae deſpice tibiae:

Et

que Gygae datam laedas. Sed paullo urbanius hoc expreſſit poeta. — *plus iuſto,* quum alii addicta ſis.

v. 25. *Quamvis* hoc paullo excuſatius facias; quandoquidem Enipeus iis praepollet virtutibus, quae maxima amoris invitamenta eſſe ſolent. Ex gymnaſticis exercitationibus, in quibus principatum Enipeus teneret, commemorat equitandi eius natandique peritiam. Eadem in eadem re habet Tib. I. 4. 11. 12. *Hic placet anguſtis quod equum compeſcit habenis; hic placidam niveo pectore pellit aquam.* Cf. I. 8. 3 ſqq. III. 12. 6. — *Non alius conſpicitur,* cum vi, ut qui inter caeteros in hac arte longe praecellat, pro tenui, nemo facile eſt, qui *aeque* atque ille *ſciat,* calleat *equum flectere,* pro generali, regere, qui adeo equitandi arte aeque excellat. Apparet inde, Enipeum equeſtris fuiſſe ordinis, qui quidem maxime vacaret his campeſtribus exercitationibus. — *in gramine,* campo *Martio:* ut *gramina campi Martii* I. 1. extr. — 27. 28. Nec quisquam eſt, qui *citus aeque,* aeque cito, *denatet* deorſum ſecundo flumine natet. — *alveo Tuſco,* fluvii ab Etruria venientis, Tiberis. Celeritas igitur natandi in maxima virtute habita. Forte eiusmodi certamina inter ſe inſtituere ſolebant natantes.

v. 29. Idem Ovidii praeceptum Amor. II. 19. 38. *Incipe iam prima claudere nocte domum.* — *nec deſpice in vias,* aurem praebendo Enipeo, vel omnino amatoribus, limen tuum obſidentibus, atque *παρακλαυσίθυρον* canentibus. Declaratur hoc *cantu tibiae,* iſti inſervientis, quod vel hic locus oſtendit. — *querulae,* querentis de tua duritie. Pertinet adeo ad amantium querelas, cantu iſto proditas. Atque ita maiorem vim habet epitheton (etiam

propter

Et te saepe vocanti
Duram difficilis mane.

propter sqq.) quam si de tibiae sono querulo explices. *Despicere* plane exprimit Gr. *παρακύπτειν*, quod eadem elegantia adhibuit Aristoph. Pac. 981. monente Dacer. Adde eiusdem Thesmoph. 797 et 804. — 32. *difficilis*, dura, aspera, *χαλεπή*. Tibull. I. 8. 27. *Nec tu difficilis puero tamen esse memento.*

CARMEN VIII.

ARGVMENTVM.

Maecenas, quum Kalendis Martiis, ipso adeo Matronalium die, ad festas epulas ab Horatio invitatus esset, neque, quid poeta sibi caelibi cum importuno sollennium apparatu vellet, perspiceret; ingenue ipsum, ne mala sedulitate risum moveret, monuerat, magnoque doctrinae apparatu (quem innuit v. 6.) ostenderat, in caussis, quae plurimae ad originem huius sollemnitatis deducendam allegarentur, (sex caussas huius sacri adnumerat Ovid. Fast. 177 sqq.) ne unam quidem, quae eum in partem huius sacri vocaret, reperiri. Horatius igitur respondet Maecenati hoc carmine, (sive nonnulli intpp. Maecenatem ipsius domum intrantem, conviviique apparatu stupentem a poeta hoc carmine excipi autumant, inducti forte vv. 13. sqq.) veraque sacri caussa exposita, ut huncce diem sepositis curis publicis (erat enim Maecenas tum temporis praefectus Vrbi; v. v. 17.) hilarissime secum agat, adhortatur. Sacrae autem Iunoni, utpote coniugiorum praesidi, erant Kalendae Martiae, magnaque eas matronae prosequebantur religione; unde Matronalium nomine ipse iste dies festus insignitus erat. Conf. curate de eo agentem Ovid. l. l. et Tib. III. 1. 1. Ad a. V. DCCXXXIV. hoc carmen referri oportere, patet e vv. 17 sqq.

AD

AD MAECENATEM.

Martiis caelebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores, et acerra turis
Plena, miraris, poſitusque carbo
Ceſpite vivo,

Docte

v. 1. *Quid agam*, quid ſtruam, quid inceptem, quae me intemperiae agant; fere ut I. 14. 2. *O quid agis?* — quod ego, qui *caelebs* ſim, Calendis Martiis ſacrum apparem. Docte hoc atque explicate duobus membris poeta extulit. Feſtae erant Calendae Martiae matronis Romanis, ſacra iſto die Iunoni pro coniugii felicitate facientibus. Vide Argum. Iure igitur Maecenas miratur, Horatium hoc Matronalium die, qui neutiquam ad caelibes pertineat, alieno prorſus tempore feriari. Ad Porphyrionis aetatem ſollenne iſtud perduraſſe docet eius Schol. „Calendae Martiae hodieque matronarum dies feſtus eſt." — 2. Docte poeta ſacrificii apparatum ſigillatim percenſet. *Florum* uſus in re ſacra frequens ac multiplex. Iunonis effigiem iſto die floribus coronatam fuiſſe, diſerte tradit Ovid. Faſt. III. 253. *Ferte Deae flores: gaudet florentibus herbis haec Dea; de tenero cingite flore caput.* — Pro ture ad ſacrum parato docte eſt *acerra turis plena*, arcula turaria (uti recte iam Torrent.) unde tus in foco adolendum expromebatur. Eodem colore Virg. Aen. V. 745. *et plena ſupplex veneratur acerra.* Male nonnulli de turibulo cogitant. — et *carbo*, carbones *poſiti*, ingeſti *ceſpiti vivo*, arae e ceſpite viridi exſtructae, ceſpititiae, quales in privatis ſacrificiis uſitatae. *Focum vivi ceſpitis* appellat Calpurn. Ecl. V. 25. et *foculum vivi ceſpitis* pariter Auſon. Ephem. Parecbaſ. 13. Cf. I. 19. 13. — 5. *Docte*, qui probe calles, tenes *ſermones*, *μύθους*, *utriusque linguae*, tam graecae quam latinae, (*lingua doctus utraque* Martial. X. 76. 6.) qui utriusque populi antiquitatem, litteris conſignatam, ritus adeo atque ſacra cum ipſorum cauſſis atque originibus egregie perſpecta habes. Vnde Maecenatem, ad feſtas epulas ab Horatio Kal. Martiis invitatum, vix aliud quidquam huius diei ſacrum,

ſacrum,

Docte ſermones utriusque linguae.
Voveram dulcis epulas et album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.

Hic dies anno redeunte feſtus
Corticem adſtrictum pice demovebit
Ampho-

ſacrum, exceptis Matronalibus, in tota antiquitate reperiri, neque haec ullo modo ad caelibes pertinere, poetae ſignificaſſe probabile admodum videtur.

v. 6. Poeta Baccho, qui praeſentiſſimum mortis periculum, arboris trunco ipſi intentatum, a cervicibus ſuis depuliſſet, ſacrum ſe votivum iſto die debere ait, tanquam agreſti, ac ſpeciatim hortorum (praeter vitium enim pomorum quoque inventio atque cultura ei tributa. Μῆλα Διωνύσου inde dicta Philetae apud Schol. Theocr. II. 120. unde Διόνυσον τῶν μήλων εὑρετὴν recte cogit Athen. III. p. 82. D.) eidemque poetarum tutelari numini. Vide ad I. 1. 29. et II. 19. Qua eadem cauſſa Muſis ſalutem ſuam acceptum fert III. 4. 27. eandemque Fauno II. 17. 27. utraque de cauſſa. Abſone igitur Geſnerus h. l. „Bene *Libero;* iſte enim *laetitiae dator* ſemper aderat conviviis.“ — *Voveram* (in cuius temporis vi mire quosdam argutari videas) *dulces epulas et caprum*, docte pro, vov. caprum, dulcem ſ. gratam Deo victimam; ne diverſa a poeta innui hariolerıs. Eo tamen ferri putandi, qui *dulces*, lautas interpretantur. Caeterum hirci in Bacchi ſacris immolatio ſatis frequens ac pervulgata. — *Album* ob ſacrum Deo ſupero faciendum dici autumant; ſed ornat ſimpliciter. — 7. eo die, quo *prope funeratus*, oppreſſus, exſtinctus eſſem procumbentis *arboris ictu*, caſu, ruina.

v. 9. Obſerva ornatum et copiam poetae h. l. Abſoluta ſententia erat: hic dies *feſtus*, mihi ſollennis erit, feſta iſtum laetitia agam *anno* in ſe *redeunte*, volvente, quotannis; ſed cumulate atque explicative modum adiecit poeta, quo dies iſte tranſigi oporteat. Suaviter quoque *hic dies — demovebit* pro vulgari, hoc die *demovebitur* detrahetur *cortex* ſ. ſuber *pice adſtrictus*, illitus, obturatus

Amphorae fumum bibere inſtitutae
Conſule Tullo.

Sume

tus (cf. ad I. 20. 3.) *amphorae* graece pro, ab amphora, quod ornate eſt pro, amphora relinetur, aperietur, et hoc docte pro: hunc diem feſta quotannis compotatione celebrandum inſtitui. Idem orationis color in Theocr. VII. 147. Τετράενες δὲ πίθων ἀπελύετο κρατὸς ἄλειφαρ. Tibull. II. 1. 28. *Chio ſolvite vincla cado.* — 11. Amphorae optimae notae, quae vetuſtiſſimum vinum continet. Pro hoc poeta, ex veteri condendi ſignandique vini ratione, *inſtitutae*, paratae, deſtinatae, adornatae, hocque pro, coeptae *fumum bibere*, imbibere, maturitatemque contrahere, quod eſt omnino pro, in fumario repoſitae Cos. Tullo. De more veterum, vina in ſuperiore aedium parte, quae fumo pervia, unde vetuſteſcerent, amaritudinemque traherent, reponendi, nota omnia. Vid. Colum. I. 6. 20. Barry tamen (Obſſ. on the Vines of the Ancients p. 64.) de doliis intelligit, quae ante quam iis vinum, in vaſa teſtacea inde transfundendum, inderetur, variis aromatum generibus fumigarentur; parum appoſite huic loco. Iam annum vini conditi Coſſ. nomine in cado notari ſolitum, poeta Tulli conſulatu deſignat; qui quidem, ſi L. Volcatium Tullum, cum Lambino et aliis intelligas, incidit in a. V. DCLXXXVIII. collega M. Aemilio Lepido; unde XLVII. annos conficias, ſi carmen noſtrum a. V. DCCXXXIV. adſignes. Sed hanc aetatem negant ferendam eſſe in vino, *quod fumo praecocem maturitatem traxerit* (Colum. I. 6.) inducti maxime Ciceronis (Brut. 83. *Nimia vetuſtas nec habet eam quam quaerimus ſuavitatem, nec eſt iam ſane tolerabilis*) et Plinii (H. N. L. XIV. 4. *Non alia res maius incrementum ſentit ad vigeſimum annum, maiusve ab eo diſpendium.*) locis. Sanadonus itaque cum Maſſono (Vit. Hor. p. 128 ſqq.) ad a. DCCXXI. refert, quo Caeſar Octavianus II. et L. Volcatius Tullus Coſſ. fuere. Ita vero fuiſſet vinum XIII. annorum, idque ſatis vetuſtum habent. Sed amat omnino poeta aetatem vini, quod praeſtantiſſimum haberi vult, ad natales ſuos referre. Sic III. 21. 1. *O nata mecum conſule Manlio* quod ad teſtae aetatem inepte Maſſonus l. l. refert, et V. 13. 6. *Tu vina Torquato move Conſule preſſa meo.* Anno autem ante natum Horatium Conſulatu functum fuiſſe Volcatium

 Tullum

Sume, Maecenas, cyathos amici
Sofpitis centum, et vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis efto
Clamor et ira.

Mitte

Tullum conftat. Quid? quod ulteriora tempora fpectat *cadus, Marfi duelli memor*, III. 14. 18. Vt taceam, non eandem omnium vinorum effe naturam, maturefcendique rationem.

v. 13. Praeclare poeta, apparando convivio intentus, ipfum ftatim repraefentat, et convivas ad bibendum exhortatur; more Noftro perquam familiari. Vid. ad II. 7. 21. — *Sume* caet. Largiter hodie te vino invita. Sed fuavius, et ad Maecenatem urgendum fortius eft, quod ifta pocula *amici fofpitis*, propter amicum e periculo fervatum, exhaurienda ait; quam blandam vim Maecenas vix amoliri a fe poffet. *Cyathus*, fextarii pars duodecima, cochlearis forma, infervìebat vino et aqua in cratere temperando, (vid. ad III. 19. 11.) et inde effundendo in pocula. *Centum* magnam omnino vini ifto die bibendi copiam defignat. Notatu tamen digna funt, quae Acron habet: verbo ufus eft convivarum, *centum cyathos*; (adde) pofcentium. Notum autem, cyathos et poculum dici eius, in cuius honorem bibitur. Cf. ad III. 19. 9. — *et vigiles luc. p. in lucem*, totam noctem genialiter mecum traduc. *Lucernarum* in convivii nocturni defignatione frequens admodum atque valde appofita mentio. *Perfer vigiles* (ita iungere fatius erit) fac ut vigiles (*vivas* dicit III. 21. 23.) fint, continuo luceant *in lucem*, f. diem usque. Ad fententiam cf. III. 21. 21. Propert. IV. 6. 85. — 14. Haec a poeta tanquam in compotatione, quam animus eius, morae impatiens, praecipit, a convivis paullo liberius agitari coepta, fumta magiftri bibendi perfona, aut omnino pro hofpitii iure pronuntiari putanda, quibus venufte admodum Maecenati, convivium fine tumultu ac rixa celebratum iri, fpondet. Adpofite igitur *efto*, poeta praefentes convivas ac tumultuari incipientes increpante. Phantafmatis igitur fuavitatem non cepere qui *efto* pro, erit, dictum volunt. Multo autem magis recta via exerrare cenfendi, qui non convivantium *clamorem*, et *iram* f. tumultum ad rixas et altercationes progreffum, fed vel vim hoftilem ac proelia,

vel

Mitte civilis ſuper Vrbe curas:
Occidit Daci Cotiſonis agmen:
Medus infeſtus ſibi luctuoſis
Diſſidet armis:

Servit

vel negotiorum forenſium ac civilium, quae Maecenatem a convivio prohibiturae ſint, ſtrepitum intelligi debere opinantur. Denique ad vini vim innocuam (ut *innocens Lesbium* I. 17. 21.) quod caput haud gravet, a clamore adeo atque rixis bene potos immunes praeſtet, trahi videas; quae ſatis longe petita videtur ratio.

v. 17. Totum te hodie da mihi, et recte animum civilibus curis exſolvere potes, quum ab externo hoſte omnia tuta ſint. Erat ſcilicet Maecenas tum temporis (a. V. DCCXXXIV.) Praefectus Vrbi, abſente atque occupato in Oriente Auguſto, cuius adeo vices per totam Italiam ſuſtinebat. *Mitte*, ſepone, abiice *curas civiles*, ſollicitudinem de ſalute civitatis publica, utpote vanam; *ſuper Vrbe*, quam Vrbi praefectus geris. Docte his adiectis deſignatur magiſtratus iſte ampliſſimus, ab Auguſto ei demandatus. — 18. Securitatem imperii externam ſpeciatim, ut poetam decebat, Maecenati, quo obſequentiorem eum haberet, oſtendit, adnumeratis, qui nuper victi ſubactique eſſent, populis. *Daci Cotiſonis agmen*, paulo doctius quam, Dacorum agmen, Daci, qui, fines Romanos continuis incurſionibus (unde forte cum virtute Dacorum *agmen* dictum) infeſtantes duce rege ipſorum, Cotiſone, *occiderunt*, graviſſima clade affecti ſunt a Lentulo a. V. DCCXXXIV. Cf. Sueton. Octav. 21. Flor. IV. 12. — *Medus*, Parthi *infeſti* nobis, utcunque noſtro infenſi imperio; niſi potius copia poetica adiectum dicas ſeqq. *ſibi diſſident*, quod graece eſt pro, a ſe, (ut II. 2. 18. *diſſidens plebi*) discordant inter ſe *armis luctuoſis*, bellis civilibus; discordia civili, quae vires ipſorum atterit, ita diſtinentur, ut externo bello vacare nequeant. Reſpicit autem poeta inteſtinas poſt Phraatem a Scytharum rege *ſolio redditum* (II. 2. 17.) in eius regno turbas, Teridatis, regno deiecti, partibus ob immanem illius crudelitatem continuo rebellantibus. Atque inter ipſa haec bella civilia Romanis ſigna cum captivis a Phraate, metu externi belli (ut Strabo tradit l. XVI. 748.)

 hoc

Servit Hiſpanae vetus hoſtis orae,
Cantaber, ſera domitus catena:
Iam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Neglegens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere:

Dona

hoc ipſo anno (DCCXXXIV.) reddita fuiſſe conſtat.

v. 21. *Cantabri*, bellicoſiſſima Hiſpaniae ſeptentrionalis natio, hoc ipſo demum anno, poſt inſignes clades, ac difficulter admodum ab Agrippa devicta. Cf. Dio LIII. 25. et ad II. 6. 2. — *Servit domitus catena*, copioſe et cum vi pro, plane ſubiugatus eſt, in ſervitutem redactus eſt; nam victi antea multoties rebellaverant, tum vero in provinciae formam ab Auguſto redacti erant. Ideo *vetus hoſtis*, in quo perdomando diu fruſtra laboratum fuit, qui diu nos exercuit; cui adeo praeclare reſpondet *ſera catena*. — *Scythas* communi nomine populum dixit, Iſtri accolam, quem *Gelonum* II. 9. 22. appellat. Hos ultra Iſtrum a Lentulo ſubmotos praeclare deſignant illa: *meditantur*, cum maxime in eo ſunt, ut coacti a Lentulo *cedant* excedant *campis*, citerioris Iſtri ripae, finibus Romanis, quos continuis incurſationibus vexaverant. — *arcu laxo*, quam exquiſite pro, victi, impoſita hac ipſis pacis conditione, quo ſimul pugnandi ipſorum ratio oſtenditur. Eodem orationis colore Antipat. Theſſ. XX. (Anal. Br. II. 115.) de Parthis: Στέλλευ ἐπ' Εὐφρήτην, Ζηνὸς τέκος. — δῄεις δὲ φόβῳ κεχαλασμένα τόξα, Καῖσαρ. Nemeſian. Cyneg. 74. 75. *Imbellemque fugam referam*, clauſasque pharetras *Parthorum* laxosque arcus, *et ſpicula nulla*. Sil. III. 612. *Huic* laxos arcus *olim Gangetica pubes ſubmittet*, vacuasque *oſtendent Bactra* pharetras. De his ipſis Scythis Senec. Oed. 469. Laxavit victos arcus, *Geticasque* ſagittas, *lactea Maſſagetes qui pocula ſanguine miſcet*. Cf. Ovid. Faſt. V. 593. Triſt. II. 227.

v. 25. Quocirca, miſſis curis civilibus, quibus recte ſuperſedere potes, da te hodie hilarem. *Negligens parce*, copioſe et ornate pro alterutro, *negligas*, omittas (ut I. 28. 30.) ſ. *parcas*,

Dona praeſentis cape laetus horae, et
Linque ſevera.

ſ. *parcas*, Φείδου, noli *nimium cavere*, ne nimis ſollicitus ſis, *ne qua* parte *populus* Romanus, resp. *laboret*, detrimentum capiat, *privatus*, cum ſis privatus. Principi ſcilicet comparatus, cuius reſpectu omnes privati dicebantur. Vide Geſn. Subblandiri ita Auguſto, omnia incolumia atque tuta praeſtanti, ut poetam voluiſſe credam, quod nimis acute ſtatuunt nonnulli, a me impetrare haud potui. Eſt igitur: publica te privatum ne nimis augat cura, ne praeſentis temporis tibi fructus pereat, iſta intercipiatur. — *Dona horae* tempus quod tibi Deorum munere datum eſt, quo frui licet, quippe *praeſens*, certum, in quod ius habes, *cape*, ne elabi ſine, eo fruere *laetus*, hilariter, genio indulgendo. *linque ſevera*, omiſſis ſeriis, abiectis curis.

CARMEN IX.

ARGVMENTVM.

Mellitiſſimum, atque ipſo Iulio Scaligero iudice, certo alioquin Venerum poeticarum oſore, omni nectare dulcius odarium! cuius quidem cauſſas a ſenſuum atque affectuum, quos hoc carmen plane exprimit, veritate repetendas eſſe, in promtu eſt perſpicere. Atque hanc naturalem ſimplicitatem auxit adiuvitque poeta adſumta carminis amoebaei forma, cuius ea potiſſimum natura eſt atque indoles, ut alter, qui reſpondeat, ad alterius ſenſus orationem ſuam plane conformet, ita tamen, ut vel eiusdem ſententiae vim acuat, atque exaggeret, vel eam penitus infringat. (Artificioſius, quamquam minus ſuaviter, carmen ſuum amoebaeum inſtruxit Virgil. Ecl. III. 60. *Theocritum ſecutus.) Repraeſentat igitur hoc carmen duos amantes, mutuis utrinque ſuſpicionibus vexatos irisque inde diſtractos, eosdemque e iucundiſſima priſtina amoris recordatione ad redintegrandum eum cupidos; quod plane ad animi humani naturam attemperavit poeta, poſt mutuas demum ſugillationes, et ipſos tecti amoris indices, (Ita Terent. Eun. III.* 1. 58. *tu par pari referto, quod eam mordeat, Thr. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet, Gnatho.) amantes ad pacem tentandam acci-*

accipiendasque conditiones perducendo. Qui neque hac levioris argumenti tractatione venustissima, neque nativa orationis simplicitate, neque numerorum aptissima facilitate commoveatur atque deliniatur, is Musis Gratiisque iratis se natum iure habet, quod conqueratur.

CARMEN AMOEBAEVM.

HORATIVS.

Donec gratus eram tibi,
  Nec quisquam potior brachia candidae
Cervici iuvenis dabat:
  Perſarum vigui rege beatior.

LYDIA.

v. 1. *Donec* ego *gratus*, acceptus *tibi eram*, amore tuo fruebar, amabar a te. Eadem venuſta ſimplicitate Propert. I. 22. 7. *Olim* gratus eram; *non illo tempore cuiquam contigit, ut ſimili poſſet amare fide.* — 2. Nec quisquam a te mihi praeferebatur. Hoc ornate atque venuſte admodum poeta extulit. *Potior*, potiore apud te habitus loco, quem magis amares; ſollenni huius voc. uſu. Plaut. Caſ. 1. 24. *Tune illum ducas? hercle me ſuſpendio, quam tu eius* potior *fias.* Nota Tibulli: *At tu* qui potior nunc es, *mea ſata timeto.* Iam Callim. ep. XXVI. ὤμοσε Καλλίγνωτος Ἰωνίδι μήποτ' ἐκείνης ἕξειν μήτε φίλον κρείσσονα μήτε φίλην. Terent. Eun. I. 2. 71. *Sine illum* priores partes *hosce aliquot dies* apud me habere. Cf. V. 15. 3. — *brachia dabat cervici*, circumdabat cervicem tuam, amplectebatur te. — *candidae*, pulchrae. — 4. Feliciſſimus eram mortalium, pro quo ἐναργεστέρως poeta comparative: *beatior vigui*, vixi, (ut III. 26. 1.) fui, (adiuncta tamen felicitatis, quam ex Lydiae amore caperet, notione) *rege*, regibus (de certo enim aliquo vix cogitandum) *Perſarum;* quorum quidem opulentia, enataque inde luxuries famigeratiſſima. Cf. Iuven. XIV. 328. et ad I. 38. 1. Eſt igitur: ditiſſimos maximosque reges felicitate mihi antecedere videbar. Exquiſite exornavit vulgare proverbium poeta, quod eſt apud Plaut. Poen. III. 3. 58. Rex ſum, *ſi ego illum hodie hominem ad me illexero.* Faciunt huc apprime Tibulli I. 8. 34. *Huic tu candentes humero ſuppone lacertos, et regum magnae deſpiciantur opes.* Et Propert. I. 14. 13. *Tum mihi ceſſuros ſpondent mea gaudia reges, quae maneant, dum me fata perire volent,* h. dum felici mihi in amore eſſe licet.

v. 5—9.

LYDIA.

Donec non alia magis
  Arſiſti, neque erat Lydia poſt Chloën:
Multi Lydia nominis
  Romana vigui clarior Ilia.

HORATIVS.

Me nunc Threſſa Chloë regit,
  Dulcis docta modos, et citharae ſciens:
Pro

v. 5—9. Donec non *alia*, alius puellae amore *arſiſti*, tenebaris, me unice amaſti. *Ardere aliqua* familiari Horatio ſtructura. Vid. ad II. 4. 7. Αὔξησιν in *arſiſti*, τοῖς *gratus eram* oppoſito, in promtu eſt ſentire. — 6. *Neque erat Lydia*, illa tam efflictim a te olim amata Lydia, cuius nomen ſemper in ore gerebas, quam venuſte pro vulgari, neque ego eram *poſt Chloën*, ei non poſthabebar. Sententia generalius ita efferenda erat: Donec me omnibus anteferebas puellis; ſed Chloën in ſpecie nominando, ſibi ab Horatio praelatam, exſuſcitatos priſtini amoris igniculos prodit Lydia, novum ipſi amorem molliter exprobrans. — 7. Non arrogantia quadam, ſed ſignificanter admodum Lydiae nomen repeti putandum: Lydiae nomen celebratiſſimum erat poetae carminibus; in omnium ore fuit Lydia. Ornatum autem et copiam in enuntianda hac ſententia, quo fortius animum feriret, obſerva. Suffecerat alterutrum, *magni nominis*, magna fama *vigui*, florui, fui; aut *clarior* fui *Ilia*, Romuli matre, maximum inde nomen adepta.

v. 9. Haud inficiatur amores ſuos poeta, et, quo magis ureret Lydiam, ſe tenerrimo ei adſtringi amore, ultro fatetur. Etiam laudes puellae haud temere adſpergi, in promtu eſt intelligere. *Chloë* libertina, *Threſſa*, e Thracia oriunda. Novum hoc ei nomen, dum Romae degeret, inditum, aut, quod probabilius videtur, a poeta effictum, carminibusque frequentatum. — *me regit*, eius amore obſtrictus teneor, miſere eam depereo; nota poetarum loquendi ratione, qua amatores puellis ſervire, puellae autem imperium exercere, regnum

Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata ſuperſtiti.

LYDIA.

Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti:

Pro

regnum habere dicuntur, ut in vulgus notum. Vid. Burm. ad Propert. III. 8. 18. — *docta modos*, artis cantandi perita. — *dulces* auget peritiam eius; niſi forte ſimpliciter ornat. — *et citharae ſciens*, graece κιθάρας εἰδυῖα, cithariſtria. Ita Callim. ep. XXXVII. Battiadem poetam εὖ εἰδότα ἀοιδὴν vocat. Vtraque laude eademque loquendi ratione Timotheum impertit Alexander Aetolus IV. 2. (A. Br. 1. 419.) κιθάρης ἴδμονα καὶ μελέων appellando. — 11. *non metuam mori*, haud recuſabo mortem, lubens moriar. — 12. Si per fata ei ſuperſtiti eſſe liceret, ſi vitam eius morte mea redimere poſſem. Pro *ei* quanto efficacius *animae*, dulciſſimae puellae meae. Niſi reſpueret oppoſitio v. 16. forte praeſtaret: ſi alteri animae meae parti, quae mihi ſuperſtes futura eſt (ſeu potius, ut mihi ſuperſtes ſit) h. Chloae meae dilectiſſimae fata parcent: plane ut II. 17. 5. *Ah te meae ſi partem animae rapit maturior vis*, *quid moror altera? Nec carus aeque nec ſuperſtes integer*; eadem quidem ſententia. Caeterum tenerrimi amoris affectum vividiſſime ita declarari, monere vix opus eſt. Similiter in Homonoeae epitaphio apud Wernsdorff. Poet. lat. min. T. III. p. 214. *Si penſare animas ſinerent crudelia fata, et poſſet redimi morte aliena ſalus: quantulacunque meae debentur tempora vitae, penſaſſem pro te, cara Homonoea, libens.*

v. 13. *Torret*, accendit, inflammat me Calais *face*, amoris igne *mutuo*, paulo brevius pro, ego amore in Calain incenſa feror, eiusque mutuum experior, ei aequo ardore reſpondeo. *Torreri* de amore gravi ſatis frequentatum latinis poetis; veluti Catull. C. 7. E graecis adponere iuvat ſuaviſſimum Sophoclis fragm. ex eius Hippod. ſervatum: Πέλοψ ἴυγγα θηρατηρίαν Ἔρωτος, ἀστραπήν τιν' ὀμμάτων ἔχει· ἐνθάλπεται μὲν αὐτὸς, ἐξοπτᾷ δέ με. Theocrit. XXIII. 34. ἁνίκα τὰν κραδίαν ὀπτεύμενος ἁλμυρὰ κλαύσεις· cui eidem Lycidas ὀπτεύμενος ἐξ Ἀφροδίτας dicitur VII. 51. Et Callim.

Pro quo bis patiar mori,
  Si parcent puero fata ſuperſtiti.

HORATIVS.

Quid? ſi priſca redit Venus,
  Diductosque iugo cogit aëneo?

Si

Callim. ep. XLV. 5. Ὤπτημαι μεγαλωστὶ, μὰ δαίμονας. — 14. *Thurini*, e Thurio, Lucaniae oppido oriundi. Ornytus igitur inter eos referendus, qui Romam, ut multi id temporis, fortunarum ſuarum ſedem facerent. A patria autem deſignatur Calais, ex oppoſ. Chloës Threſſae. — 15. *bis patiar*, haud recuſarem *mori*. *Bis* autem, quo gravius viciſſim doleret poeta. — *puero* forte reſpectu Horatii, iam adultioris; in quo adeo vis eſt.

v. 17. En luculenter comprobatam Terentii gnomen: *Amantium irae, amoris redintegratio eſt* Andr. IV. 3. 20. Quo calidiores enim amantium irae, tanto celerius deferveſcunt. Animi igitur humani natura plane adumbrari a poeta exiſtimandum, quod exaſperatis cum maxime utrimque animis, renovandi priſtini amoris cupiditatem oſtendit. — *priſca Venus*, amor priſtinus. Parum ſubtiliter h. l. verſari poetam, Venerem nunc proprie nunc metaphorice intelligendo, in promtu eſt videre. Neque admodum poetam adiuves, ſi ita accipias locum: Quid? ſi Venus *priſca*, quae aliquandiu nos deſeruit, iterum redeat, nos iugo coactura. — *Diductos*, ſeiunctos, ſolutos iugo, cui antea iuncti eramus, amore priſtino novis utrimque diſſoluto. Errant, qui boves, unde imago ducta eſt, uni quidem adhuc iugo adhaerentes, ſed in diverſa abeuntes dici autumant. Iam enim Horatius cum Chloë, Lydia autem cum Calai uni iugo ſubiecti erant. Ad rem I. 33. 10. *Veneri placet impares formas atque animos ſub iuga aënea ſaevo mittere cum ioco.* — *cogit iugo*, iterum ſubdit, nos denuo coniungit. — *aëneo*, firmo, nullis diſſidiis poſthac ſolvendo. — 19. *Chloë flava*, quantumvis pulchra; praeclarum h. l. epitheton quo facilius reconcilietur Lydia, puellae pulchrae, eidemque praeclaris artibus ornatae (v. 10.) praehabita. — *excutitur* ſc. iugo, ne dubita. Nunc enim Horatius et Chloë, mutuo amore connexi, uni iugo ſubiecti erant. Peſſime

et

Si ſlava excutitur Chloë,
  Reiectaeque patet ianua Lydiae?

L Y D I A.

Quamquam ſidere pulchrior
  Ille eſt, tu levior cortice, et improbo
Iracundior Hadria:
  Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

et contra linguae rationem explicant, eiicitur, excluditur domo mea, ſicque novo errori verſ. ſeq. ſeſe implicant. — 20 Si iterum *patet ianua* (ut Tib. I. 2. 9. *Ianua iam pateas uni mihi victa querelis*) *Lydiae* (in ſecundo caſu), aditus ad te pateat, ſi me iterum admittere velis. Male de Horatii ianua cogitant, et *Lydiae* dandi caſu poni exiſtimant. — *reiectae*, quam per aliquod tempus neglexi, Chloae poſthabui. Ovid. Met. IX. 606. *Et*, ſi reiicerer, *potui moritura videri.*

v. 21. *Sidere pulchrior* (quod praeclare reſpondet τῷ *ſlava*) pulcherrimus, nota comparatione. *Egregiae praeclarum ſidere formae* puerum laudat Stat. Silv. III. 4. 26. *Principem coruſco ſidere pulchriorem* Claudian. XI. 1. Idem *ſidereos artus* XXXI. 3. — 22. *levior* mobilior *cortice*, ſubere, mutabilis, atque inconſtans in amore. Ovid. Amor. II. 9. 49. *Tu levis es, multoque tuis ventoſior alis*, de Cupidine. Eodem ſenſu Cynthiae *formam levem* appellat Prop. II. 4. 28. *Leviorem pluma* talem hominem vocat Plaut. Menaechm. III. 2. 23. — 23. Sollennis irati cum tempeſtuoſo mari comparatio. De Myrtale I. 33. 15. *fretis acrior Hadriae curvantis Calabros ſinus.* — *improbo*, turgido, procelloſo. *Improbum* enim poetis omne dicitur, quod modum excedit; res notiſſima. — 24. Tamen *tecum amem*, praeferam, exoptem *vivere*, potius vivam; *tecum* (ſuaviter, et cum affectu hoc repetitum) *obeam libens*, lubenter in hoc amore ad mortem usque perſeverem, nullius amplius amorem expetam. Idem votum Lydiae Horatius expoſuerat I. 13. extr.

CAR-

CARMEN X.

ARGVMENTVM.

En carmen παρακλαυσίθυρον (*cuius particulam iam I. 25. 7. 8. vidimus*) *insitum atque omnibus numeris absolutum. Conqueritur amator exclusus de Lyces duritia, quae sui nocte intempesta ante fores eius humi iacentis haud misereatur; monet, ne superbia sua Veneris iram aliquando in se provocet, itaque superbas aliquando fastidientium amatorum vices experiatur; mox convitiatur* (*vv.* 11. 12.), *convitiis adiungit preces atque obtestationes; minatur denique, sese tales iniurias haud aequo amplius animo laturum, eamque derelicturum. Magnam incunditatem affert hominis indignatione pariter atque amore aestuantis imago; tum orationis ornatus satis quaesitus est ac elegans, qui tamen passim graecum exemplum prodit. Comparentur cum Nostro Plaut. Curc. I. 2. 60 sqq. Ovid. Amor. I. 6. et Propert. I. 16. 17.*

AD LYCEN.

Extremum Tanain ſi biberes, Lyce,
Saevo nupta viro: me tamen aſperas
Porrectum ante fores obiicere incolis
Plorares Aquilonibus.

Audis,

v. 1—4. O quae durior atque ſaevior es, quam mulier Scythica. Sed inſigni ornatu inſtruxit, exquiſitaque converſione nobilitavit hanc comparationem poeta. *Si Tanain biberes*, ſi Tanais accola eſſes (v. ad II. 20. 20.) ſi Scythiae oras inhabitares. — *extremum* longe diſſitum, terrae habitabilis ultimum fluvium. *Terrarum* enim *termini Tanais* et *Nilus* habiti iuxta Plin. prooem. l. III. Vnde de longinqua fuga Propert. II. 30. init. *tu licet usque ad Tanain fugias* caet. Scythae autem veteribus omnes remotiores ſeptentrionis populi dicti, propter coeli, cui ſubiacent, inclementiam, truculentia ac feritate immanes. — 2. Verba *ſaevo nupta viro*, comparationi intpp. inferunt, hoc ſenſu, et praeterea nupta eſſes Scythae ſaevo, cuius vel mores aſperi aſperiorem te reddidiſſent, vel cuius ferocia tibi timenda eſſet. Equidem aut de Lyces marito intelligam, a quo ipſam, dum ſaevitiam eius exprobrat, abalienare conetur, (quo eodem ſpectant vv. 15. 16.) aut, quod ſimplicius idemque verius iudico, τὸ *ſaevo* omnino ad gentis iſtius feritatem deſignandam putem adiectum. — 2. tamen mei miſertura eſſes. *Plorares*, doleres, indignareris, (ut V. 5. 47. et II. Epp. I. 9.) haud ſuſtineres, *me obiicere*, vix me obiiceres, obiectum ſ. expoſitum patereris *Aquilonibus*. — *porrectum ante fores*, multo ſignificantius, quam, iacentem, excubantem ante fores *aſperas*, tuas, puellae aſperae, durae. Ad rem Ariſtaen. II. 20. Ἀστρώτους καὶ χαμαιπετεῖς κοιμήσεις ἐπὶ θύραις ποιεῖσθε, καὶ λιπαρῶς ἱκετεύετε μόνου ῥήματος τυχεῖν ἀξιοῦντες καὶ δακρύοντες κατόμνυσθε τοὺς θεούς. *Crudeles rigido cum limine poſtes* eadem elegantia Ovid. Am. I. 6. 73. Cf. I. 25. 5. — *incolis*, docte, qui plagae Scythicae dominantur, ibi domeſtici ſunt; nota ratione, qua ventis ſedes ſuae ad-

Audis, quo ſtrepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra ſatum tecta remugiat
Ventis? et poſitas ut glaciet nivis
Puro numine Iupiter?

Ingra-

adſignantur. Ita mare τέμενος Ἀνέμων ſimpliciter dictum Philetae apud Stob. Flor. Grot. p. 262. Vide ad I. 25. 11.

v. 5 *ſqq.* Tempeſtatis violentiam non generatim, id quod ſatis alienum ab h. l. erat, ſed iis terſi iudicii poeta adumbrat coloribus, quos ex ipſa re, ut ita dicam, natos ductosque apparet. Exquiſitam poetae copiam agnoſce in his, *quo ſtrepitu remugiat ventis* (quod ἐπεξηγητικῶς adponi putandum) pro, quanto ventorum ſtrepitu, quam graviter *ianua* ſtrepat, crepet, *nemus*que remugiat, ventis commotum reſonet, fragorem edat. *Mugire, mugitus*, de ſono graviori ſollennia. Cf III. 29. 37. Martial. I. 50. 20. *Bruma impotens Aquilone rauco mugiet.* — 6. *nemus inter tecta ſatum*, viridarium in tecti impluvio conſitum. Noſter I. Epp. 10. 22. *Nempe inter varias nutritur ſilva columnas.* Iuv. IV. 6. *Quid refert — quanta nemorum vectetur in umbra.* Cf. Tibull. III. 3. 15. Diverſa ab his arboreta, in domorum tectis poſita, paſſim a VV. DD. confuſa; veluti Delrio ad Senec. Thyeſt. 465. — *pulchra*, accommodate; nam luxus iſte ad lautiorum tantum aedificia pertinebat. Vnde et ipſam Lycen lautioris fortunae fuiſſe haud temere ſtatuas. — *Iupiter* qui eſt *puro numine*, Iupiter purus, (ut *Iupiter frigidus* I. 1. 25. *malus* I. 22. 19. et ſaepiſſime alibi) aer purus, caelum ſudum *glaciat*, congelat, in glaciem mutat *nives*; aere enim ſicco ac puro frigus eſt acrius atque intentius. Πάγος αἰθρίου φανέντος Sophocl. in Amat. Achill. apud Stob. Flor. Grot. p. 263. — *poſitas*, per humum ſparſas, haud diffluentes; ex oppoſ. *pluviae*. *Poſitas pruinas* Propert. I. 8. 7. laudarunt iam alii. Adde Ovid. Faſt. II. 72. *poſita ſub nive terra latet.* Caeterum multos, atque ipſum Bentleium adeo, male habuit verborum iunctura, *audis ut glaciet*, parum memores, uni verbo duas ſaepenumero ac plures adeo paullo diverſas enuntiationes adaptari, e quo aliud, alteri membro congruum, elici oporteat. Res oppido multis animadverſa. Huius ipſius συλλήψεως exempla apud Aeſchyl.

Ingratam Veneri pone ſuperbiam;
Ne currente rota funis eat retro.

Non

Prom. 21. ἵν' οὔτε φωνὴν οὔτε του μορφὴν βροτῶν ὄψει Hom. H. Apoll. 265. εἰσοράασθαι ἅρματα τ' εὐποίητα καὶ ὠκυπόδων κτύπον ἵππων. Verum quidem eſt, quod nonnulli hic afferunt, verba ſenſuum inter ſe permutari, veluti κτύπον δέδορκα Aeſchyl. Theb. 103. et Propert. II. 12. 49. *Vidiſtis moto ſonitus procurrere caelo.* ſed minus accommodata haec ratio eſt h. l.

v. 9. Tralatitiae ſunt amantium artes, quibus puellas ſibi conciliare ſtudent, ut Venerem arrogantiae ac ſuperbiae ultricem ferant. Agath. XIX. 7. (A. Br. III. 40.) Κύπρις γὰρ τὰ μὲν ἄλλα παλίγκοτος· ἐν δέ τι καλὸν ἔλλαχεν, ἐχθαίρει τὰς σοβαρευομένας. Ipſa Venus apud Eurip. Hippol. 6. σφάλλω δ' ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα. Tibull. I. 8. 28. *Perſequitur poenis triſtia facta Venus.* et v. 69. eiusdem elegiae: *Oderunt, Pholoe, moneo, faſtidia Divi.* Exemplis antiquis rem communivit Lambin. — 10. Sententia verſus perſpicua: Noli nimis arrogans eſſe, ne e felicitatis tuae faſtigio ſubito deiiciaris, h. ne amatoribus, quos iam plurimos habes, ſubito deſtituaris, ii te prorſus deſerant. Nam in multitudine amatorum ipſa Lyces ſita erat felicitas. Sed de proverbiali, quae quidem videtur, loquendi ratione recte exponenda admodum laboratur. Nos, miſſis plerorumque intpp. ac VV. DD. doctis ineptiis difficilibusque nugis, rem ipſam videamus. Si poeta ſimpliciter dixiſſet, cave, ne currus retro labatur, ſatis expedita foret ratio, qua proſpera fortuna currui aſſimuletur, qui citato curſu recta antrorſum via feratur: eidemque retro lapſo, fortuna in contrarium ſubito mutata. Quo retulerim equidem loca Virgilii Aen. II. 159. *Ex illo fluere ac retro ſublapſa referri ſpes Danaum*; et Ge. I. 200. *Sic omnia fatis in peius ruere ac retro ſublapſa referri.* Ovid. ex P. IV. 9. 9. 10. *Si fatis genitus melioribus eſſem, et mea ſincero curreret axe rota.* Plin. H. N. VII. c. 44. *Quos non honores currusque* (ratione triumphalis currus habita) *illa ſua violentia Fortuna retro egit?* Eadem fere imago in Cic. Brut. c. 97. *cuius* (Bruti) *in adoleſcentiam per medias laudes quaſi quadrigis vehentem transverſa incurrit miſera fortuna reipublicae.* Eadem plane ratione fortuna ſecunda cum curſu comparatur Ovid. Faſt. VI. 362. *Spes erat*

Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.

O,

erat in curſu. Hinc ἀναστρέφεσθαι ſimpliciter de mutata in peius fortuna; veluti Palladae LXX. 7. (Anal. Br. II. 422.) ἀνεστράφη γὰρ πάντα νῦν τὰ πράγματα, et eidem LXXIII. 1. (Anal. Br. l. l.) ἀνεστράφησαν, ὡς ὁρῶ, τὰ πράγματα, καὶ τὴν Τύχην νῦν δυστυχοῦσαν εἴδομεν, quae poſtrema explicative adiecta ſunt. Sed qûum iſta *ſunis* mentio impediat, quo minus univerſae poetae imagini ſatisfaciat; ſatius erit, illorum ſequi ſententiam (cuius quidem auctor habendus eſt Heynius ad Virg. Aen. II. 169.), qui rotae fune inductae machinam intelligunt, qua moles in altum eleventur; quae quidem praegravantes nimio pondere funem nimis intentum rumpant, ipſaeque cum rota revoluta praecipites ruant. Iam quum felicioris ſortis homines ſollenni ratione in ſummo faſtigio collocati; iidemque, adverſam nacti, retro ruere (appoſite Liv. XLV. 41. *Poſtquam omnia ſecundo navium curſu in Italiam pervenerunt, neque erat quod ultro precarer; illud optavi, ut, cum ex ſummo retro volvi fortuna conſueſſet, mutationem eius domus mea potius quam reſp. ſentiret*) dicantur; valde adpoſita haec felicitatis cum mole in altum promota videri debet comparatio. Laudant Ariſtid. Panath. p. 118. ἐντεῦθεν ἤδη πάντα, ὥςπερ κάλου ῥαγέντος, ἐχώρησεν ὀπίσω, καὶ διελέλυτο Ἀμαζόσιν ἥτε ἀρχή. Eandem Noſtri ſententiam eadem hac imagine exhibent Lucian. Dial. Meretr. III. extr. p. 286. σὺ δὲ πάνυ χαλεπὴ ἀεὶ τῷ ἀνθρώπῳ γεγένησαι, καὶ ὅρα, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, Ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλώδιον (quem Lucian. locum laudat Diogenian. Prov. Cent. III. 89. prava proverbii adiecta interpretatione, et Suid. Cent. III. 58. p. 369. Schott.) et luculentius Ariſtaenet. Epp. II. 1. p. 72. Abr. χρῆσθαι τοῖς γνησίοις ἐρασταῖς φιλικώτερον· πείθου μοι καὶ τῆς ἀμετρίας ἀπόσχου. ὅρα μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείναντες τὸ καλώδιον· μηδὲ λάθῃς λοιπὸν εἰς ἀγερωχίαν μεταβαλοῦσα τὸ φρόνημα· οἶσθα δὲ, ὅσον Ἔρως ἀντιστρατεύειν τοῖς ὑπερηφανοῦσι φιλεῖ. Vnde ſatis frequentatam hanc Graecis fuiſſe, recte ſuſpiceris. — 11. Non te parens *Tyrrhenus*, Etruſcus, *genuit* alteram *Penelopem*, ut, Penelopae inſtar, *difficilis*, aſpera, ſaeva fores *procis*, amatoribus; te, Hetruria oriundam, commodis moribus, facilemque amatoribus eſſe convenit.

O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice ſaucius
Curvat: ſupplicibus tuis

Parcas,

nit. Vnde Hetruriam, priſtinae ſimplicitatis atque ruſticitatis oblitam cum artium elegantia, elegantiores quoque atque laſciviores mores induiſſe, iisque infamem fuiſſe recte colligas: quod etiam aliunde ſatis conſtat. Vid. v. c. Athen. XII. 3. p. 517.

v. 13 *ſqq.* Iam quaſi per lancem ſaturam cumulate apponit omnia poeta, quae expugnandae eius ſuperbiae vim aliquam habitura ſperare poſſet. Pedeſtris ſententiarum enuntiatio atque connexio erat: Quod ſi neque munera, neque preces caet. tantum apud te valent, ut votis te meis obſequentiorem praebeas; miſeratione ſaltem permota aedes tuas mihi, nocte hac intempeſta miſere pereunti, recludas, me admittas. — 14. Neque, quod amore tuo penitus conficior, contabeſco. Suaviter et ornate haec extulit poeta. *Pallor amantium,* amantibus proprius; de quo ſexcenties poetae. Vide, ſi tanti, loca a Burm. ad Prop. I. 1. 22. congeſta. — *tinctus viola,* colore violaceo, ſubflavo. De amante itidem Calpurn. IX. 40. 41. *Eheu nulla meae te tangit cura ſalutis, pallidior buxo,* violaeque ſimillimus *erro.* Χλωροτέρα δὲ ϑάψω ἐμμὶ Sappho V. 17. (A. Br. I. 56. Cf. ad Virg. Ecl. II. 46. — 15. Neque hoc, quod *vir,* maritus tuus, *ſaucius* eſt amore, (Virg. Aen. III. 1.) amat *pellicem,* puellam, alius amore diſtinetur. — *Pieria,* Theſſala, peregrina adeo, quae Romam ſe contuliſſet. Alii cithariſtriam intelligi volunt, a Piero, Theſſaliae monte, Muſis conſecrato, ita dictam; parum probabiliter. — 16. *curvat,* obſtinatum animum tuum frangit, faciliorem te reddit. Χρυσὸς ἐπιγνάμπτει τὰς σοβαροβλεφάρους Paulus Sil. XVI. 6. (Anal. III. 76.) — at *ſupplicibus tuis,* tibi toto animo deditis, *parcas,* ne tam miſere perire ſinas amatores tibi ſupplices factos, ante ianuam proſtratos; miſereat te ſaltem iſtorum. — 17. 18. O tu quae *nec mollior,* durior es, cuius animus non magis flectitur quam *rigida aeſculus,* et quae *nec mitior,* immitior *animum,* crudeliori es animo, aſperior anguibus. *Mauris* auget ſaevitiae notionem. Vulgare adeo eſſet: o duri

Parcas, nec rigida mollior aesculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquae
Caelestis patiens latus.

duri atque saevi animi mulier! Atque hanc orationis conversionem etsi satis commodam poetaque haud indignam iudicem: vel sic tamen iungere malim: *parcas nec mollior* (sc. οὖσα pro εἶναι) caet. quod graeca structura dicatur pro simplici, ne tam dura atque immitis sis tuis amatoribus. — 19. 20. Precibus minae adiectae, ex more amantium. Theocr. ξ. 122. μηκέτι τοι φρουρῶμες ἐπὶ προθύροισιν, Ἄρατε, μηδὲ πόδας τρίβωμες· ὁδ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων νάρκαισιν ἀνιηρῇσι διδοίη. Sensus: non semper iniurias noctis perferam, ante fores tuas excubando. — *latus* delecte de se ante ianuam porrecto (supra II. 7. 18. *latus depone*) — *patiens erit*, sustinebit accumbere *limini* operto. — *aut*, et *aquae caelestis*, pluviae, imbrium; ut in Anthol. Lat. T. I. p. 703. epigr. 292. 10. Sero igitur tuae te poenitebit arrogantiae. Cf. I. 25. 9.

CARMEN XI.

ARGVMENTVM.

Pauca admodum Horatii extant carmina, quae artificiosissimo contextu cum nostro comparari possint; ut adeo minime mirandum sit, iustum eius nexum a bono Homio desiderari, caeterosque fere omnes interpretes in eius descriptione egregie hallucinari. Nos, missis iis, statim ad explorandum Horatiani ingenii incessum studium atque cogitationes nostras convertemus. Lydes, puellae asperae et ferocùlae, animum carmine exoraturus poeta, Mercurium, inventorem lyrae, ipsamque Lyram, tanquam numen, invocat, ut sibi in re tam ardua ac difficultatis plena praesto sint, ipsique modos suppeditent, quibus Lydes duritia emolliatur. Invocationi laudes ac virtutes Lyrae, more priscorum Hymnorum, adnectit, itaque ad loca infera delatus effectus eius in summis Inferni cruciatibus gravissimos ac plane stupendos vividissime designat, sicque fortuito potius quam quaesito transitu in Danaidum saevitia, huiusque poena exponenda immoratur, eamque masculo colorum vigore plane adumbrat. Atque hoc egregio ac divino prorsus artificio in medium argumentum, quod tractandum sibi proposuerat, nosmet subito deductos sentimus a poeta, quem docte adhuc προοιμιάζειν existimabamus. Scilicet gravissima hac crudelissimarum Danaidum

naidum poena propoſita Horatius Lyden docere voluiſſe putandus eſt, ſuperbiam illam delicatam atque faſtidioſam a Diis graviſſime vindicari. Iam ſponte intelligitur, poetae maximae laudi ducendum quod alii vitio ei verterint; fabulamque Danaidum primarium carminis argumentum conſtituere. Tractatio ipſius fabulae admodum lyrica; elocutionisque ornatus ac dignitas admirabilis.

AD LYDEN.

Mercuri, nam te docilis magiſtro
Movit Amphion lapides canendo,
Tuque Teſtudo, reſonare ſeptem
Callida nervis,

Nec

v. 1. De inceſſu ac progreſſu ſententiarum vid. Argum. *Mercurium* invocat poeta, tanquam inventorem lyrae, eiusdemque ſcite pulſandae artificem ſolertiſſimum; res notiſſima. Vide ad I. 10. 6. — Sollemnem in Deorum invocationibus formulam, δύναται γὰρ, *namque potes* (veluti Agath. XXXIII. 5. A. Br. III. 45. ἀλλὰ θεὰ, δύναται γαρ, ἢ ἡβητῆρα μὲ τεῦξον caet. Val. Flacc. II. 490. *Adnue, meque precor, defectaque Pergama monſtris eripe; namque potes.*) varie a poetis exornatam (tanquam Virg. Aen. I. 65. *Aeole, namque tibi Divum pater* caet.) Horatius quoque h. l., miros lyrae eius effectus celebrando, inſigniter nobilitavit. Vulgaris ordo atque ſtructura erat: Dic carmen (v. 7.) lyra, quod obſtinatam Lyden expugnet, ut qui vel lapides cantu animare potueris. — *docilis te magiſtro*, edoctus a te, uſus te magiſtro, tua opera *movit* caet. *Amphionem* ipſam Mercurii lyram accepiſſe, eodemque in arte muſica uſum eſſe magiſtro, diſerte tradit Apollod. III. 5. 5., auctores poetas ſecutus. Ita enim Pauſ. IX. 5. p. 921. Ὁ δὲ τὰ ἐπὶ τὰ ἐς Εὐρώπην ποιήσας, φησὶν, Ἀμφίονα χρήσασθαι λύρᾳ πρῶτον Ἑρμοῦ διδάξαντος. Πεποίηκε δὲ καὶ λίθων καὶ θηρίων (hic excidere quaedam) ὅτι καὶ ταῦτα ᾄδων ἦγε· Μύρων δὲ Βυζάντιος, ποιήσας ἔπη καὶ ἐλεγεῖα, Ἑρμῇ βωμόν φησιν πρῶτον ἱδρύσασθαι Ἀμφίονα, καὶ ἐπὶ τούτῳ λύραν παρ᾽ αὐτοῦ λαβεῖν. Adde Schol. Eurip. ad Phoen. 116. apud Valken. p. 122. Quo quidem cantus eius declarari excellentiam, facile intelligitur. Quam ipſam deſignat poeta ab effectu. *Movit*, effecit *canendo*, ut lapides *moverentur*, attraherentur, mutuoque nexu in muros Thebanos erigerentur; res nota. Λίθον ἄπνεον εἰς δρόμον ἕλκων λυρόκτυπος Nonn. Dionyſ. V. 67. Notiſſimus Noſtri locus, Art. Poet. 394. ſqq. *Dictus et Amphion, Thebanae conditor arcis, ſaxa movere ſono teſtudinis*

et

Nec loquax olim, neque grata, nunc et
Divitum menſis et amica templis:
Dic modos, Lyde quibus obſtinatas
Adplicet auris;

Quae,

et prece blanda ducere quo vellet.

v. 3. *Teſtudinem* ſcite pro lyra poeta adhibuit, ad originem eius in ſeqq. alluſurus. Antiquiſſimam eius formam deſcriptam habes apud Homer. H. Merc. 47 ſqq. ubi vide intpp. Fundus ſeu τὸ κῆτος ibi eſt teſta teſtudinea, quae continebat intendebatque ſonum. — *callida.* quae calles *reſonare*, quae ſcite reſonas *ſeptem nervis*, omnino pro, ſeptem chordis inſtructa, λύρα ἑπτάχορδος, ἑπτάτονος, ἑπτάφθογγος, ut paſſim poetae. Etiam Homer. H. l. 51. ἑπτὰ δὲ συμφώνους οἰῶν ἐτανύσσατο χορδάς. — 5. Quae *olim*, antequam nervis inducereris, *nec loquax*, canora, vocalis eras. *Loqui* docte de lyrae ſono. Λύραν ἀδυεπῆ habes apud Pind. Ol. IX. 13. et ἀδύλογον Ol. VI. 162. Homer. Od. ρ. 270. ἐν δέ τε φόρμιγξ ἠπύει. Virg. Aen. IV. 646. *Obloquitur numeris* caet. et ſaepius alibi. Vide ad IV. 8. 4. — *neque grata*, ἀχρεῖος, nullius uſus, quippe muta. Sed alterum poſuit, ex oppoſitione ſqq. Ad terribilem teſtudinis ſpeciem reſerebat Geſnerus, quod utique mireris. — *nunc*, cantui adaptata, *amica*, quam ſuaviter pro, adhibita lautiorum *menſis*, epulis: Similiter δαιτὸς ἑταίρην vocat Hom. H. l. 31. et Od. ρ. 271. δαιτὸς συνήορον Od. θ. 99. — *templis*, feſtis Deorum ſacris, choreis celebrari ſolitis. (Vnde χοροίτυπος Hom. H. l. 31.) et ipſis ſacrificiis, ut I. 36. 1. Teſtatur quoque Porphyrii nota ad h. l. „Fidicines hodieque Romae in ſacrificiis adhiberi videmus.“ Cf. Boettig. Blanditur autem lyrae poeta, commemorandis honoribus eius, quo faventiorem experiatur. — 7. *Dic modos carminis*, ede cantum, cui *aures applicet*, aurem praebeat, auſcultet Lyde, quo obſtinatus (pro quo ornate ipſae aures *obſtinatae* dicuntur) eius expugnetur animus.

v. 9. Quae puerilibus adhucdum intenta luſibus amores aſpernatur, nihil curat. Puellarem hanc ferociam ac laſciviam vivida admodum comparatione repraeſentavit poeta, ſecutus Anacr. LXI. 9. 10. Πῶλε Θρῃκίη τί δή με νηλεῶς φεύγεις; — νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι, κοῦφά

Quae, velut latis equa trima campis,
Ludit exſultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, et adhuc protervo
Cruda marito.

Tu potes tigris comitesque ſilvas
Ducere, et rivos celeris morari.

Ceſſit

τε σκιρτῶσα παίζεις. Invenilem puellarum levitatem iisdem fere coloribus depictam dedit Sophocl. Trach. 147 ſqq. τὸ γὰρ νεάζον ἐν τοιοῖσδε βόσκεται χώροισιν αὑτοῦ· καί νιν οὐ θάλπος θεοῦ, οὐδ᾽ ὄμβρος, οὐδὲ πνευμάτων οὐδὲν κλονεῖ· ἀλλ᾽ ἡδοναῖς ἄμοχθον ἐξαίρει βίον ἐς τοῦθ᾽ ἕως τὶς ἀντὶ παρθένου γυνὴ κληθῇ. — *latis campis*, ubi liberrime vagatur. — *Ludit exſultim*, σκιρτῶσα παίζει, exultat, laſcivit. Unde σκίρτημα μόσχου Polyxenam tenerae aetatis puellam abſolute appellat Eurip. Hec. 526. *ludere*, παίζειν, pro ſalire; pervulgato loquendi uſu. — *metuit tangi*, tactum refugit, ſe tangi haud ſinit. *Metuere* φυλάττεσθαι pro nolle. ut II. 2. 7. *Tangere*, θίγειν, (Eurip. Hippol. 1044. γυναικὸς θίγειν unde ἄθικτος, ἀθιγὴς de innupta apud Grut. Inſcr. p. 898. IX. et Reineſ. p. 301. 5. Cf. Heſych. v. ἀθίκτορας.) honeſto vocabulo in re turpicula. E Latinis poetis exempla congeſſit Schrader. ad Muſ. p. 204. — 11. *nuptiarum expers*, γάμου, λέχους ἄπειρος, itidem verecunde, pro, quae equum nondum admiſit. — *cruda*, immatura, dura, aſpera *marito*, quae nondum patitur equum *protervum*, libidinoſum, συνουσίας cupidum; ducta a pomis immaturis imagine. Vide ad II. 5. 9. Noſtrum expreſſit Stat. Theb. VII. 298. *expertem thalami, crudumque maritis ignibus, ante diem cupido violabit amore improba connubii.* Cf. Martial. LXIV. 11.

v. 13 *ſqq.* Effecta Orpheae lyrae. Conf. I. 12. 7—12. *Tu potes tigres ducere*, non proprie accipiendum (nam *ducere* ad *comites ſilvas* magis ſpectat) ſed eſt, tu ferociſſima animalia domas, manſueta reddis, adeo quidem, ut depoſita ſaevitia cum minoribus feris concorditer ludant. Cf. Claudian. XXXIV. 25—28. — *comites*, παραπόμπους (Orph. Arg. 260. καί μοι παράπομπος ἔβαινες, οὔρε᾽ ἀποπρολιποῦσα

Cessit inmanis tibi blandienti
Ianitor aulae,

Cerberus: quamvis Furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.

Quin

ποῦσα, uti felicissime persanavit locum Ruhnk. Ep. crit. II. p. 239.) ornate adiectum. — 14. *rivos*, fluvios quantumvis *celeres*, rapidissimum fluminum cursum *morari*, inhibere. Cf. ad I. 12. 9. 10 — 15. *Tibi blandienti*, tuis blanditiis, tuo suavissimo sono deliuitus Cerberus. *Lyra blanditur*, dulcissimos edens modulatus; suaviter admodum, ut θέλγειν gr. veluti Homer. Od. μ. 44. Apoll. Rh. I. 27. θέλκτις ἀοιδὴ Apoll. Rh. I. 515. λιγεᾶν μειλίγματα Μουσᾶν Theocr. XXII. 221. μαλθακόφωνοι ἀοιδαὶ Pind. Isthm. II. 14. — *cessit* retro, non prohibuit Orpheum aditu, propter te. — *Ianitor*, excubans in limine, vestibulo *immani*, vastae, horrendae Plutonis regiae. Nam ad hanc proprie epitheton spectat. Alii ad Cerberum trahunt, minus commode; quum designandae aulae s. locis inferis cum maxime inserviat, et Cerberi immanitas vv. sqq. demum subiiciatur.

v. 17 — 20. Monstrum quantumvis horrendum ac tetrum. Hoc, quo vividior rei imago sensui subiiceretur, specialibus exornavit poeta notionibus iisque ad nostrum quidem sensum parum gratis, a quibus tamen, ad horrorem quippe in legentium animis commovendum efficacissimis, haud abhorruere Virgilius aliique tersissimi iudicii poetae. — Pro villis *centum angues muniunt*, cingunt, ambiunt, unumquodque eius *caput* (nam tricipitem h. l. fingi patet e v. 20.) *Furiale*, Furiarum instar, quibus Furiae incinguntur; ut apud Liv. VII. 17. *sacerdotes eorum* facibus ardentibus, anguibusque praelatis, incessu Furiali *militem Romanum insueta turbaverunt specie*. Alii caput furiale, Cerberi furialis, furibundi explicant; haud male utique. Serpentes autem cum omnibus fere antiquitatis monstris, ad horrorem compositis, cumulate adficti, tum Cerberus Typhonem et Echidnam parentes habebat,

Quin et Ixion Tityosque voltu
Risit invito: stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Audiat

bebat, Hesiod. Theog. 311. *consanguinea redimitum terga caterva* dicit Tibull. III. 4. 87. et serpentinam ei caudam nonnulli tribuunt. Ad Nostrum allusit Senec. Herc. fur. 784 sqq. *trina vasta capita concutiens sono regnum tuetur: sordidum tabo caput lambunt colubrae: viperis horrent iubae; longusque tota sibilat cauda draco.* Adde Lucan. VI. 665. — 19. *Spiritus teter*, tetri, foedi odoris; cuius caussa *sanies* spuma tetra (hoc iterum suppl.) pestilens, *manans*, magna copia ore profluens. Ortum ex hac spuma aconitum, vulgaris narratio est. Vid. Plin. H. N. XXVII. 2. Inter venena *oris Cerberei spumas* refert etiam Ovid. Met. IV. 500. E v. *manet* ad priora (spiritus teter) generalius verbum eliciendum, exeat, prodeat; nota figura; quamquam hoc ipsum loquendi genus poetica ratio haud reformidet. — *trilingui* docte Cerberum τρικάρηνον innuit. Vid. Intpp. ad Hygin. p. 262.

v. 21. Eadem progressio, eademque formula II. 13. 37. De *Ixione* rotae alligato vid. Heyn. ad Virg. Ge. IV. 484. De *Tityo* v. ad II. 14. 8. — *risit* s. riserunt, voluptatem cepere, deliniti sunt tuo cantu, hocque vultu prodiderunt *invito*, quem ad hilaritatem componere admodum difficile erat, propter summos cruciatus, quibus continuo afficerentur. Mira suavitas in oppositis *risit* et *invito*; tum ἐνάργεια magna in enuntiationis brevitate. Adsine est Homericum (Il. ζ. 484.) δακρυόεν γελάσασα, et Stat. Achill. I. 194. *ficto risit Thetis anxia vultu.* — Etiam Danaides laborum oblitae sunt, tuo cantu attonitae. De fabula vide Apollod. II. 1. et intpp. ad Hygin. 168. p. 283. — *urna*, urnae singularum, quibus aquam, in dolium perforatum fundendam, haurirent, *paulum*, aliquamdiu *siccae steterunt*, h. cessarunt aliquantisper ab haurienda aqua Danaides, *dum grato* caet. suavi tuo cantu permulsae.

v. 25. De praeclaro artificio poetae v. Argum. *Audiat*, cum vi, in animum suum penitus admittat, perpendat, Danaidum exemplo admonita Lyde super-

Audiat Lyde ſcelus atque notas
Virginum poenas, et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,

Quae manent culpas etiam ſub Orco.
Inpiae, nam quid potuere maius?
Inpiae ſponſos potuere duro
Perdere ferro.

Vna

ſuperbiam aliquando exuat. *Scelus* necatorum ſponſorum, eique inflictas *poenas*, aquae in pertuſum dolium infundendae. — *notas*, quibus infames (ut III. 4. 70. notus *et integrae tentator Orion Dianae*) factae, poetarumque carminibus traductae ſunt. — 26. *et inane . . . imo*, ἐπεξηγητικῶς haec appoſita, docteque ab antecedentibus disiuncta. *Dolium inane lymphae*, quod non continet infuſam aquam, quippe *pereuntem*, efluentem ſtatim ex *imo fundo*, qui perforatus eſt. Hinc ὑδρείας Danaidum ἀτελεῖς vocat Aeſchin. Axioch. 21. et ipſum dolium τετρημένον Plato in Gorgia p. 231. unde nonnulla delibavit Zenob. Cent. II. 6. in Ad. Schott. p. 28. — *fata*, poenas, divinitus conſtitutas, ut ſaepius. — *ſera*, vel poſt mortem luenda. Declarative ideo adiici puta, quae *manent* deſtinata fato inevitabili (vid. ad I. 28. 15.) conſtituta ſunt *culpis* ſceleratis hominibus. Tibull. I. 9. 77. *At te poena manet, ni deſinis eſſe ſuperba.* — *ſub Orco*, in locis inferis, poſt mortem.

v. 30. *Impiae*, deteſtandae, exſecrabiles, ἀνόσιαι. Magna vis in repetito *impiae*. Vtrumque autem graviter pro tenui, illae. — *quid* enim *maius*, ecquod gravius ſcelus admittere in ſe *potuere?* ita appellare iſtas ſceleſtas conſentaneum eſt. — 31. *potuere*, cum emphaſi, ſuſtinuere (ut in Propert. II. 25. 9. *Lynceu, tune meam potuiſti tangere curam?* et ſaepius alibi) haud reformidarunt, ſponſos *ferro perdere*, occidere. — *duro*, immiti, ad ſcelus procuſo et adhibito; ut enſes impii, horrendi (veluti Tibull. I. 10. 1. qui et *artem* cudendi ferri *immitem* vocat I. 3. 48.) arma ſaeva et innumera alia.

Ad

Vna de multis, face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendide mendax, et in omne virgo
Nobilis aevum.

Surge, quae dixit iuveni marito,
Surge, ne longus tibi ſomnus, unde
Non

Ad ferri naturam nemo, niſi ineptus, trahat.

v. 33. Excepta una Hypermneſtra. Sed eximiam hanc puellam, quo magis caeteras depri̇meret, vide quantis laudibus condecoraverit poeta! — *Vna*, unica *de multis*, de tot puellis. — *face nuptiali digna*, propter humanitatis ſenſum tali coniuge digna. Faces in nuptiis ſponſis praelatas fuiſſe, in vulgus notum. Vnde *taedae iugales*, *faces maritae* caet. ſollennia de coniugio. — 34. *in* erga *periurum*, iura hoſpitalia violantem, perfidum, ſceleſtum *parentem* Danaum. — 35. *mendax erat*, fallebat eum, promiſſis, iureiurando confirmatis, non ſtando. Sed *ſplendidum* erat mendacium, quod ipſi maximae laudi cedebat, honorificentiſſimum erat, quippe οὐκ αἰσχρὸν ἡγητέον, εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει, ap. Sophocl. Philoct. 110. Sed paullo acutius hanc ῥῆσιν Noſter extulit. Simpliciſſime Pindarus, quem Lamb. laudat, Nem. X. 10. Οὐδ' Ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη, μονόψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῖσα ξίφος. Eodem tamen acumine etiam Cic. Mil. 17. *glorioſe mentiri* et *glorioſum ſcelus* Senec. ep. 95. p. 419. Bip. *pulchram* ſ. *honeſtam fraudem* Stat. Theb. X. 186. dixit. Affine eſt Heliodori Aeth. VII. 28. λαμπρῶς ἀπειπεῖν in abnuenda re turpi. — *nobilis.* cuius generoſus animus, humanitas *in omne aevum* ad omnem poſteritatem viget, nunquam intermoritur. *Virgo* forte cum vi, quod integra, pura ab iſto ſcelere manſerit, vel potius quae ſervaverit παρθενίαν. Rem enim ita antiquis poetis expoſitam fuiſſe, docet locus Zenobii Cent. II. 6. de eadem Hypermneſtra: αἱ δὲ κοιμωμένους τοὺς νυμφίους ἀπέκτειναν, πλὴν Ὑπερμνήστρας. Αὕτη γὰρ Λυγκέα διέσωσε, παρθένον αὐτὴν φυλάξαντα.

v. 37. *ſqq.* Animum Hypermneſtrae, tenerrimi affectus plenum

Non times, detur: ſocerum et ſceleſtas
Falle ſorores;

Quae, velut nactae vitulos leaenae,
Singulos, eheu! lacerant. Ego illis
Mollior, nec te feriam, neque intra
Clauſtra tenebo.

Me

plenum quo vividius repraeſentaret poeta, exquiſito artificio, Noſtro haud infrequenti, ipſius oratione explicat. Comparetur cum ea Ovidii Hypermneſtra Heroid. Ep. XIV. et Hypſipyle apud Val. Fl. II. 249. *Surge* cum vi repetitum. Cf. Ovid. I. l. 73. — *iuveni marito*, κουριδίῳ πόσει Homeri, tanquam Il. ε. 414. et Argentarius in lepidiſſimo ep. XXX. 5. (Anal. Br. II. 273.) ubi Mulier bibacula, loca infera ingreſſa, Minoem ita alloquitur: Φέρε κάλπιν ἐλαφρὴν, οἴσω κυάνεον τοῦξ' Ἀχέροντος ὕδωρ. καὐτὴ παρθένιον γὰρ ἀπώλεσα. *ne longus ſomnus tibi detur*, ne ſomnus in aeternum tibi continuetur, ne inde, ab iis, tibi mors paretur, *unde non times*, minime vereris. *Longus ſomnus*, mors: v. ad I. 24. 5. Infulſe totum hunc locum traduxit Auſon. Ephem. I. 17—19. — *falle*, λάθε, clam ſocero et ſcel. ſororibus aufuge; notiſſimo Graeciſmo. — 41. *nactae*, quae inciderunt in vit. adgreſſae vitulos, ἐγκυρσάσαι μόσχοις. Comparatio ipſa haud infrequens Homero, et inde aliis, veluti Senec. Thyeſt. 735. nec minus iuvenum cum vitulis: vid. ad II. 5. init. — 42. *ſingulos*, ſuum quaeque. Mox *eheu* aptiſſimo loco inſertum a poeta. — 43. Ego tantum facinus in me non admittam, *mollior*, humaniore ſenſu praedita. Iam pedeſtris continuandae orationis forma erat, quam ut te *feriam*, occidam, aut *intra clauſtra teneam*, thalamo incluſum ſervem, ab aliis necandum, fugam tuam cohibeam.

v. 45. Ad generoſiſſimos puellae ſenſus ſua luce colluſtrandos egregie haec adpoſita. Vincula atque extrema omnia, quae ſibi certo impendeant, ſusque deque habet, modo Lynceus ſuus ſoſpes evadat. — *Oneret*, fortius ad pathos movendum quam, conſtringat, coerceat, ut apud Senec. Med. 463.; quo itidem appellatio *patris*

Mé pater ſaevis oneret catenis,
Quod viro clemens miſero peperci:
Mé vel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.

I, pedes quo te rapiunt et aurae,
Dúm favet nox et Venus: i ſecundo
Omine:

patris ſpectat, minime h. l. paterni animi. In cuſtodia habitam fuiſſe Hypermneſtram diſerte tradit Apollod. II. 1. 4. — 46. Copioſe pro alterutro, quod clemens fui erga *virum*, ſponſum; vel, quod peperci viro. *clemens* et *miſero* egregie inter ſe coniuncta. — 47. Me patria extorrem agat, exulem patria proturbet. Quae poena iis infligi ſolebat, quos propter conſanguinitatem ultimo ſupplicio afficere nefas putabatur; id quod Hippolyti, aliorumque exemplo ſatis conſtat. Vnde haud mirandum, nullam hic necis, quam pertimeſcat, mentionem factam eſſe a puella. Sed exaggeravit poeta exilii atrocitatem, puellam patria pulſam in deſertos Libyae campos amandando, quos quidem puellam Aegyptiam fama cognitos habuiſſe minime abſonum videri debet. An vero certa quapiam regione exulem antiquior aetas circumſcripſerit, huius rei exempla deſidero. — *extremos*, longiſſime a patria diſſitos.

v. 49. 50. Proripe te hinc quam potes velociſſime quocunque, vel terra vel mari, dum eundi tibi poteſtas eſt. Illud „quocunque vel terra" proverbiali locutione expreſſit poeta, *quo pedes ferunt* (pro quo quaeſitius eſt *rapiunt*, feſtinationis ratione habita) ᾇ πόδες ἄγωσι (Theocr. XIII. 70. πόδες ἄγον, ἐχώρει) ſeu φέρωσι (Lucian. Hermot. 28 p. 707. ἔνθα ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν, ἐκεῖσε ἄπιμεν) h. quo caſus tulerit. Claudian. de R. P. III. 432. *Ibo, ibo, quocunque pedes, quocunque iubebit caſus.* Pro altero „vel mari" eſt, *quo aurae* te rapiunt, quo ventus impellit. Ad hoc alluſit Plato de Rep. L. III. p. 290. Bip. ὅπη ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρει, ταύτῃ ἰτέον. Vtrumque coniunxit Noſter V. 16. 21. *ire, pedes quocunque ferent, quocunque per undas Notus vocabit, aut protervus Africus.* — 50. *Dum* tantum ad *noctis* tenebras pertinet. — *Venus*, tanquam λεχέων ἐπίκουρος, uti audit Co-

Omine: et noſtri memorem ſepulcro
Scalpe querelam.

Colutho 198. — 51. 52. Molliſſimi affectus verſus! etſi a loco et tempore, etiam ab Hypermneſtrae aetate admodum alieni. — *ſcalpe*, incide mei ſepulchri monumento *querelam*, epigraphen, miſerrimi fati indicem, *noſtri memorem*, noſtri utriusque memoriam ſervaturam. Praeclare τῷ *noſtri* argumentum epigraphes, in qua et Lyncei mentio facienda erat, innuit. Indocte plerique de ſola Hypermneſtra cogitant.

CARMEN XII.

ARGVMENTVM.

Innumera paene sunt, quae super huius carminis consilio hariolati sint interpretes. Equidem, ut libere, quae sentiam, profitear, nihil amplius agnosco in hoc carmine, quam iuvenilem lusum poetae in reddenda amplificandaque graeci cuiuspiam poetae, forte Anacreontis, (cuius similis sententia extat:

Χαλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι
Χαλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι.

c. XLVI.) sententia, ad certas personas, quo maiorem ad animum vim haberet, traducta. Quo quidem facillime, praeter initium carminis, (v. 1—5.) quod graecas ideas habet, ipsa metri ratio, quae et ipsa est ludicra, ducit. Hinc elocutio pro argumenti ratione paulo doctior,. ornatusque, quem interdum metri difficilioris necessitas poetae extorsisse videtur, copiosior atque affectatior.

AD NEOBVLEN.

Miſerarum eſt, neque Amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere: aut exanimari metuentis Pa-

v. 1. Generalem ſententiam, miſerrimam eorum conditionem eſſe, quibus amore ac vino, quibus ſollemni poetarum more vitae voluptates continentur, carendum ſit, poeta argumento carminis ita adſtrinxit, ut puellarum vicem doleat, quibus utrumque hoc negatum ſit. *Miſerarum* ſors, conditio *eſt*, miſerae eae dicendae ſunt puellae, quae *neque* ament *neque* caet. Pro *amare* docte eſt *Amori ludum dare*; ſed in explicando hoc loquendi modo ipſos interpretes bonae Rationi miſere dare ludos videas. Nos, miſſis eorum nugamentis, rem ipſam conſideremus. Scilicet Venus, Amor, nota loquendi ratione, imperium exercet in homines, ſed ſaevum ac arbitrarium; quoniam amantes *nullo vivunt conſilio.* (Propert. I. 1. 6. ut Sophocles apud Stob. Grot. p. 241. Κύπρις τὰ θνητῶν συντέμνεται βουλεύματα) Amor igitur homines ludibrio habere, ἄγρια παίσδειν (Moſch. III. 11.) ἐμπαίζειν (Sophocl. Antig. 811. ἄμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἀφροδίτα) hominibus συμπαίζειν (Orph. Hymn. 57. 3. Ἔρωτα — συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις) dictus; homines contra, qui amori penitus ſuccumbunt, *Amori ludum dant*, ludificandos ſe praebent, arbitrario Amoris imperio ſe ſubmittentes. Amor igitur ludum facit hominem (uti Plaut. Captiv. III. 4. 48. *Ut ſceleſtus, Hegio, nunc iste ludos facit*) homo dat contra ludos (ut idem Bacch. IV. 10. 7. *Ego dare me ludum meo gnato inſtitui.*) — *neque mala*, triſtitiam, aerumnas vino *lavere* (antique pro lavare ut III. 4. 61. et alibi) eluere, expellere animo. Infra IV. 12. 20. *Cadus* dicitur *amara curarum eluere efficax.* Propert. III. 15. 6. *Hoc vitium* (*vitioſam curam* Noſtri II. 16. 21.) *ex animo* dilue, *Bacche*, *meo.* Vino omnino vitae ſuavitates poetis deſignari, tralatitium eſt. — *Aut*, ſi amoris potiundi opportunitas detur, *patrui metu* ab eo abſterreri. Venuſte admodum atque ἐναργῶς extulit hanc ſententiam poeta. *Exanimari metuentes* doctius et gravius pro conturbari, perculli metu,

Patruae verbera linguae. Tibi qualum Cythereae
Puer ales, tibi telas, operosaeque Minervae
Studium aufert, Neobule, Liparei nitor Hebri,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques

metu, metuere, obnoxium esse *patruo.* Patruorum austeritas erga fratrum filios famigeratissima. Vide Torrent. h. l. Iam pro patruo docte sunt *verbera linguae patruae*, obiurgationes severae patrui. *Verberare* pro obiurgare, saeve agere, conviciari eleganter dicitur. *Convicio verberare* Cic. ad Div. XV. ep. 16. quod plane respondet Sophocleis (Philoct. 374.) ἀράσσειν κακοῖς. *Metuens verbera saevitiae* e Nostro adoptavit Propert. I. 8. 18. Plaut. Pseud. I. 3. 133. *Verberavisti patrem atque matrem.* Simillime Tatius VIII. 1 dixit τραύματα ῥημάτων et Heliod. p. 392. ed. Schmid. τρώσεις λόγων.

v. 3. Enimvero tu non minus misera es, quae Hebrum perdite amas; siquidem immoderati amoris aestus haud minorem animo tuo aegritudinem atque molestiam creat. Vehementissimum amorem pulcherrime ab effectu designavit poeta, quod consuetorum laborum taedium afferat. Certatim laudant, quod haud dubie Horatio obversabatur, suavissimos Sapphus vv. (Anal. Br. I. p. 56.) γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν, πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς ῥαδινὰν δι' Ἀφροδίταν. Adde Incerti epigr. LIX. (Anal. Br. III. p. 162.) αὐτὴ Κύπρις ἔριθος· εὔκλωστον δὲ γυναικῶν νῆμα καὶ ἠλακάτην ἀργὸς ἔχει τάλαρος. Phaedra apud Senec. Hippol. 103. *Palladis telae vacant, et inter ipsas pensa labuntur manus.* Suaviter autem hoc, quod Amor qualum ac telas surripere fingitur; uti fere Ovidio Amor. I. 1. 4. unum pedem idem surripit. — *Puer ales*, alatus, Amor, ut Mercurius *puer ales* Stat. Theb. IV. 794. *Puerum volatilem* Amorem simpliciter indigitat Ovid. Am. II. 7. 27. *volucrem*, idem ex P. III. 3. 65. — Et *nitor* ἀγλάϊσμα pulchritudo (ut I. 19. 5.) *Hebri*, amor Hebri pulchritudine incensus. *Liparaei*, e Lipara, Aeoliarum insularum una, oriundi. — *qualus* s. quasillus, vas vimineum, in quo mulieres diurna pensa reponebant. Cf. Prop. IV. 7. 37. — *telas* h. l. de opere texi coepto, texendique taedio intermisso optime intelligas.

Eques ipſo melior Bellerophonte, neque pugno
Neque ſegni pede victus: catus idem per apertum
Fugientis agitato grege cervos iaculari, et
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

ligas. Vide doctiſſimam Schneideri de veterum textura disputionem ad SS. R. R. Ind. v. *Tela.* — *ſtudium Minervae,* textoriam artem, a Minerva inventam, res nota. Dicta inde *operoſa* ſ. Ἐργάνη. Vide, ne in re nota morer, Abreſch. ad Ariſtaen. p. 128. et Bergl. ad Alciphr. p. 365. — 6. Exſplendeſcit iſte Hebri nitor, *ſimul* quando *humeros lavit,* natat, in undis Tiberinis; ſed alterum magis delecte, quandoquidem humeri natantis exſerti nitorem oſtendunt. — *unctos,* oleo inunctos. Hebrum campeſtribus ante exercitationibus vacaſſe, quam Tiberi denataret, docte hoc declarat epitheton; quas easdem ſtatim diſertius exponit. — 7. Capit te, quod ſit *eques melior,* equitandi arte praeſtet *ipſo Bellerophonte,* Pegaſi domitore. Ad rem Tibull. I. 4. 12. — *neque pugno,* quod pugilatu, *neque pede victus,* quod curſu excellat, ſemper ſuperior ſit. — *ſegni,* ornat.

v. 8—10. Idem venationis callentiſſimus. Sollertia eius duobus venationis declaratur generibus, et iaculandi arte, et excipiendi venabulo apri peritia prodita. — *Catus,* doctus, peritus (ut I. 10. 3.) *iaculari,* in iaculandis, figendis *cervis, agitato grege,* e latibulo excitatis, atque gregatim *fugientibus per apertum* campum. — 10. *et celer excipere* (ut *celer ſequi* Aiax I. 15. 18. Noſtrum ſecutus Propert. II. 15. 22. *Aut celer agreſtes cominus ire ſues.*) alacer, dexter in *excipiendo* atque venabulo confodiendo apro. *Excipere* verbum venatorium. Martial. XIV. 30. Cf. Burman. ad Val. Flacc. VI. 422. — *fruticeto alto,* βαθείῃ ξυλόχῳ, Homer. Il. λ. 415. πυκινῇ λόχμῃ, Od. χ. 439. βαθείῃ ὕλῃ, Il. ε.

CARMEN XIII.

ARGVMENTVM.

Miram venustatem hoc carmen habet cum a quaesitiore orationis cultu numerorumque suavitate, tum a naturali sententiarum progressione, tali argumento convenientissima. Laudes igitur fontis Bandusii, qui haud longe a villa sua sub monte Lucretili profluebat, poeta a limpidissima eius aqua, locique amoenitate repetit, quibus adeo delinitur, ut sacrificium in posterum diem ei promittat, immortalitatique sese eum carmine consecraturum gratus spondeat. Caeterum et ratio argumenti, quod plane graecum est, et exitus carminis (Fies nobilium tu quoque fontium caet.) abunde manifestant, poetam et in hoc genere cum Graecis, quorum etiamnum bene multa extant carmina, Fontibus dicata, certare voluisse.

AD FONTEM BANDVSIVM.

O fons Banduſiae, ſplendidior vitro,
Dulci digne mero, non ſine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus

Primis,

v. 1. *Fons* rivi *Digentiae* in eo Sabini agri tractu, cui *Banduſiae* nomen. Ita diſerte Scholl. ad h. l. „Banduſia Sabinenſis agri regio eſt, in qua Horatii ager fuit.“ Cf. Noſtri Epp. I. 16. 12. ſſ. Alii Banduſiam nympham fontis, cui et lucus et univerſus pagus ſacer fuerit, ab eaque nomen traxerit, intelligunt; nulla idonea auctoritate. — *ſplendidior*, perlucidior, purior *vitro*, cuius aqua limpidiſſima eſt. Scholl. laudant *vitream Fucini undam* Virg. Aen. VII. 759. Adde Ovid. Her. XV. 157. Graecis eſt ὕδωρ ἀργυροειδὲς, h. διαυγὲς, *purior electro* Virg. Ge. III. 522. Idem de Digentia praedicat Noſter Epp. I. 16. 12. — 2. *digne mero*, duobus modis accipi poteſt; vel, digne, qui mero admiſcearis, cuius aqua temperando mero adhibeatur; quae nova tantum declarandae huius fontis aquae vitro ſplendidioris idea eſſet. Vel, quae reliquis magis conſentaneâ videtur ratio, digne, cui mero libetur; ut ſit pars ſacrificii, quod paraturus eſt poeta. — *non ſine floribus*, qui de poculis hac aqua temperandis cogitant, antecedentibus illi haec verba adnectunt, et *merum non ſine floribus* de poculis coronatis intelligunt: et ne haec ita accepta, temere prorſus a poeta adpoſita videantur, vim in eo quaerunt, quod pocula non niſi in feſtis conviviis coronarentur, et his adhiberetur vinum optimum; unde de laude Banduſii fontis indicatio fieri poſſit. Sed hoc demum eſt argutari. Alii cum Cruquii Schol. verba ad ſqq. trahunt, et haedum floribus coronatum, innui autumant. Durius paulo, ſi quid indico. Noſtram explicationem nova diſtinctione aperiundam cenſuimus. Scilicet ſacrum tribus rebus abſolvi vult poeta, vino libando, floribus ſpargendis, et haedo mactando. Iam, quae ſimplicior totius ſententiae enuntiatio erat: Cras vino, floribus, haedo ſacrum tibi parabo; ut dignus es, ut mereris; ſeu

digne

Primis et Venerem et proelia deſtinat:
Fruſtra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine rivos
Laſcivi ſuboles gregis.

Te

digne mero, floribus, haedo, quibus cras tibi ſacrum faciam; hanc docte variaſſe putandus eſt poeta. His autem tribus Fontis Genio nymphisque fontanis, uti omnino diis agreſtibus, ad quos iſti referendi ſunt, rem divinam factam eſſe, ſatis explorata res eſt. De vino Leonid. Tar. c. XXXV. (Anal. Br. I. p. 229.) Αὔλια καὶ Νυμφῶν ἱερὸν πάγος, αἵ θ' ὑπὸ πέτρῃ πίδακες — ἱλαοὶ τὰ ψαίστα, τό τε σκύφος ἔμπλεον οἴνης δέξασθ'. Cruq. h. l. mulſum intelligit, inductus haud dubie epith. *dulci;* in quo ſi omnino vis quaerenda ſit, de vino horno, quo libari ſolebat (v. ad I. 31. 2.) capere malim. Sed omnino ornat h. l. De floribus Idem c. XXX. (Anal. Br. I. 228.) Ἀγρονόμῳ τόδε Πανὶ — Νύμφαις δὲ σκιερᾶς εὐποίκιλον ἄνθος ὀπώρας, Φύλλα τε πεπταμένων αἱματόεντα ῥόδων. Naiadas autem intelligi reliqua manifeſto docent. Sublegit totum illud epigramma Sabinus Gramm. apud Br. Anal. II. p. 304. Spectat etiam huc Varronis locus de L. L. v. 3. *Fontinalia feriae erunt Fontibus dicatae,* quibus et coronae in fontes coniici et putei coronari *ſolebant. Haedo* fontibus ſacrum fuiſſe factum, vel ex h. l. abunde cognoſcitur. *Ovem Fonti Numam regem mactaſſe* tradit Ovid. Faſt. III. 300. — 3. *donaberis* ſacrum tibi fiet. *Dona, honores* de ſacrificiis, ſollenni uſu. — 4. 5. haedo *anniculo.* Vide quam docte et ornate haec expreſſerit poeta! Satis comta atque abſoluta videri poterat ſententia verbis, *cui,* cuius *frons turgida* eſt, e cuius fronte prorumpunt *prima cornua* (Calpurn. ecl. X. 36. *flavaque maturo* tumuerunt tempora *cornu*); ſed quum naſcentia cornua haedi maturitatem indicent, (unde *maturum cornu* in Calpurn. l. l.) qua ad Venerem exſtimuletur, (apte laudat Boettig. Pallad. XII. 13. *hircus ad ineundam feminam anniculus eſt congruus*) docte poeta frontem eius turgidam ait *deſtinare* h. appetere, cupere *Venerem et proelia* propter hanc ipſam Venerem cum aliis haedis. *Deſtinare* h. l. proprie ac primo ſignificatu poſitum puta; qui eſt, collineare, dirigere aliquo, aliquid petere. Colum. VI. 37. *Equa* deſtinanti h. appetenti

Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nefcit tangere: tu frigus amabile
Feffis vomere tauris
Praebes, et pecori vago.

Fies

tenti pullo afino, *praebet ubera.* Frons adeo *deftinat*, meditatur *praelia*, parat fe certamini, intenta eft praeliis et Veneri, Veneris gratia ineundis. Alii *deftinare* dici volunt pro, conftituere, fpondere, vel orationem ita invertunt, cuius ea aetas eft, qua Veneri et pr. deftinatus fit; nefcio quam bene. — 6. *inficiet* imbuet, tinget *rubro fanguine*, rubefaciet, αἱμάξει *rivos*, aquas tuas, *tibi* in tui honorem, verbo, mactabitur tibi. Catull. XIX. 15. *Sanguine hanc etiam mihi — aram barbatus linit hirculus, cornipesque capella.* Cogita vero aram cefpititiam iuxta fontem erectam. — *gelidos* vel natura, vel arboribus confitos. V. v. 9. — *lafcivi*, petulci, perpetuo epitheto v. Virg. Ecl. 2. 64.

v. 9. *Hora* de quavis anni tempeftate (Cf. I. 12. 16. Epp. I. 16. 15.) maxime de vere et aeftate, fi abfolute ponitur. Hefych. ὥρα, καιρὸς ἔτους, τὸ ἔαρ ἢ τὸ θέρος. Vnde ὥριον ἄνθος, ὡραῖος πλοῦς et alia. *Hora Caniculae* h. l. docte eft pro aeftu qui Caniculae orientis tempore faevit. — *atrox*, vehemens, ferventiffimus, ὥρα χαλεπὰ fimpliciter Alcaeo apud Athen. I. 17. et δίψιος ὥρα Oppian. Halieut. III. 47. dicta. Plin. II. 47. *Ardentiffimo aeftatis tempore exoritur Caniculae fidus, fole primam partem Leonis ingrediente.* vid. ad III. 29. 18. — 10. *nefcit tangere*, numquam ad te pertingit, penetrat, aeftatem non fentis, ob denfam umbram arborum, quae folis radios excludunt. — *frigus amabile*, gratam umbram, refrigerium *praebes*, umbris aquisque tuis refrigeras tauros, *vomere*, arando in aprico folo *feffos*. — *pecori vago*, erranti, pafcenti. Cf. III. 29.

v. 13. *Tu quoque fies unus fontium*, poetarum carminibus *nobilium*, illuftrium, refereris inter illos, ἀριθμήσῃ ἐκείνων, graeca plane ftructura. Vid. Heinf. Lectt. Theocrit. p. 361. Plaut. Mil. glor. IV. 2. 25. *Cedo fignum, fi (una) harunc Baccharum es.* Famigeratiffimi autem antiquis poetis fontes Hippocrene, Dirce, Arethufa, quem *celebratiffimum carminibus poeta-*

Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphae desiliunt tuae.

poetarum fontem vocat Senec. Conf. ad Marc. c. XVII. Ita et *fluvii poetarum carminibus illustres* (Sidon. Epp. I. 5.) sunt Achelous, Eridanus et alii quam plurimi. — 14. *me dicente*, celebrante, carmine extollente *te*. Pro tenui *te* amoenam istius loci faciem oculis paene subiicit poeta, estque haec descriptio tanto appositior, quo dignior hanc ipsam ob caussam fons est, qui carmine nobilitetur. Rei autem imago ita animo informanda: Cogita saxa paulo editiora, a fonte, inde scaturiente, in antri formam excavata (hinc ornate *cavis saxis*) cui ilex (quae proprie h. l. accipienda) *imposita* est, impendet. — *lymphae loquaces*, garrulae, (ut Ovid. Fast. II. 316. *garrulus in primo limine rivus erat.*) suaviter strepentes, iucundissima ad animum specie. Theocrit. VII. 137. τὸ δ' ἐγγύθεν ἱερὸν ὕδωρ Νυμφᾶν ἐξ ἄντροιο κατειβόμενον κελαρύσδει. Idem λαλεῖν de cupressis adhibuit Id. XXVII. 57. qua eadem suavitate *pinus loquentes* facit Virg. Ecl. VIII. 22. — *desiliunt*, suaviter, tanquam saltu sese demittentes; quo respectu *pedes* undis tributi. Noster V. XVI. 48. *montibus altis levis crepante lympha desilit pede.*

CARMEN XIV.

ARGVMENTVM.

Quum Britanni, in quos a. V. DCLXXVII. Augustus, exercitu in Galliam ducto, bellum translaturus videbatur, pacem per legatos ab eo obtinuissent, idem, Galliae rebus, quae per intestinos motus turbatae essent, iterum compositis quum adversus Cantabros, imperium Romanum detrectantes, belli molem convertisset, subito gravi morbo implicitus Tarracone subsistere cogebatur. (Quod nonnulli adiiciunt, rumorem de eius morte Romam pervenisse, populumque seditionibus distrahi coepisse, hoc vero commentum prava v. 2. interpretatio unice exclusit.) Quum igitur perdomitae Cantabrorum gentis, felicisque Augusti fama reditus, spe citioris, Romam perlata esset, poeta publica populo Romano sollemnia hoc carmine indicit, ad eaque privata cuiusque laetitia prosequenda suo ipsius exemplo hortatur. Animatur totum carmen effrenioris gaudii enthusiasmo, omninoque illud exemplo esse potest, qua arte argumentum per se admodum vulgare tractari nobilitarique possit. Exordium grave, utpote publicos familiae Augusti, totiusque populi laetitiae sensus manifestans; levior contra exitus, suos privatim exponens.

Her-

Herculis ritu, modo dictus, o Plebs,
Morte venalem petiiſſe laurum,
Caeſar Hiſpana repetit Penatis
Victor ab ora.

Vnico

v. 1. In huius tetraſtichi ſtructura, ſententiaque inde conſtituenda dici vix poteſt, quantum turbatum ſit ab intpp. Haerent maxime in comparatione Auguſti cum Hercule inſtituta. Plerique eam ad expeditionem Cantabricam referunt, unde Auguſtus victor Italiam repetierit, inſtar Herculis, qui idem iter, caeſo Geryone, cum eiusdem armentis perſecutus ſit; ideoque iungunt: *Caeſar* nunc *Herculis ritu ab Hiſpana ora penates repetit,* et interiecta, *modo dictus morte venalem petiiſſe laurum,* ne langueant, exponunt, qui nuper dicebatur victoriam de Cantabris morte redemiſſe; quae tamen verborum explicatio quantum bonae rationi linguaeque adeo legibus refragetur, in promtu eſt perſpicere. Inſulſiora aliorum commenta commemorare nihil attinet. De verborum ordine vix laborandum videtur, ſi comparationis momenta recte expendas. Scilicet Herculi omnino aſſimulatur Auguſtus tam ob ſuas in longinquas terras expeditiones, quam ob ſigna, quae ſemper inde referret, victricia; ut igitur nihil hac comparatione ad laudes Auguſti ſingi potuerit magnificentius. Splendide ita Auguſtum extulit quoque Virg. Aen. VI. 802. ſqq. *Nec vero Alcides tantum telluris obivit; fixerit aeripedem cervum licet* caet. ad quem locum, qui facile ſaniora ſuppeditare potuiſſet, non attendere intpp., ſemel in transverſa abrepti. Iam vulgarem loquendi formam: Auguſtus, quem modo extremas Hiſpanias adiiſſe, ſ. bello adgreſſum eſſe, audieramus, ecce iam victor inde revertit, poeta, quo magis Herculi parem Auguſtum oſtenderet, ita exornavit: *Caeſar, modo dictus,* quem modo ferebant, fama tulerat, *laurum* victoriam *petiiſſe,* ab Hiſpania (docte hoc poſteriori demum membro inſertum) Hiſpaniae bellum intuliſſe; ſed alterum magnifice prorſus de Auguſto, ſumtis armis inſtar Herculis, victoriae certo atque confiſo. Iam laurum *morte venalem* appellat, *magnis periculis partam lauream,* uti Cic. de Prov.

Vnico gaudens mulier marito
Prodeat, iuſtis operata Divis;
Et ſoror clari ducis; et decorae
Supplice vitta

Vir-

Prov. Conſ. 12. quae adeo cum vitae discrimine emitur, bellicam. Declaratur Auguſtus in potiunda victoria periculorum egregius contemtor hoc epitheto; nihil amplius. Sed aliis quantum impoſuerit, ſupra attigimus. Omnino a poeta tam ſubtilis iudicii vix exſpectari poterat, ut, cum Auguſtus ex morbo, uti rumor divulgaverat, Tarracone deceſſiſſet, victoriam morte ſua partam fuiſſe iactaret. Illud *modo* autem, in quo ſummum interpretationi ſuae de Auguſti mortui rumore praeſidium ponunt, ad totam ῥῆσιν ſpectat, nimirum coepti belli famam victoriae ſtatim ſecutam eſſe famam. — *Caeſar victor*, parta lauru, perdomitis Cantabris, *Penates*, domum, Italiam reviſit.

v. 5. Supplicationes pro felici Auguſti reditu ad omnia Deorum pulvinaria decretas magnifice perſequitur poeta, pompam matronarum, vota pro maritorum, fratrum, filiorum, generorum denique reditu ſuſcepta inter ſacra publica ſolventium ſigillatim percenſendo. — *Mulier*, Livia; quod patet ex adiectis, *gaudens marito*, uxor mariti (illud tamen non ſine vi; quae gloriatur, iactat ſeſe, tali viro nupta) *unici*, viri plane ſingularis, egregii (ut I. 6. 11. et III. 25. 4.); ſplendidiſſima haecce Auguſti eſt deſignatio, quam plane abolent, qui pedeſtrem poetae formam obtrudunt, dictumque eſſe volunt pro, quae *unice*, nulla alia re praeter eum *gaudet*, tenerrime eum amans; quae Livianae pudicitiae laus ſatis ieiuna atque aliena ab h. l. eſt, cum Auguſtus extollendus eſſet. Hinc idem mox *clarus* Dux appellatus v. 7. — 6. *prodeat*, pompam ducat; exquiſitum verbum de greſſu ad gravitatem compoſito. Tibull. I. 9. 70. *Tyrio prodeat apta ſinu*. — *operata*, quae operetur, ſacrum factura; ut Ovid. Am. III. 635. Laudant et Virg. Ge. I. 339. Inepte alii explicant, prodeat, ubi domi prius ſacrum fecerit. Notiſſimae autem locutiones *facere*, ῥέζειν, *operari* Diis, de ſacro parando. — *iuſtis*, qui victoriam, Auguſti virtuti debitam conceſſerint, rebelles Cantabros perdomuerint. Ita eſt *iuſtus triumphus* I. 12. 54. Ovid. Triſt. IV. 2. 11.

in

Virginum matres, iuvenumque nuper
Sofpitum. Vos o pueri, et puellae
Iam virûm expertes, male ominatis
Parcite verbis.

Hic

in fimili re: *Cumque bonis nuribus pro fofpite Livia nato munera det meritis, faepe datura, Deis.* — 7. Altera a Livia, *foror* Augufti, Octavia; tum *matres*, *vitta fupplice*, more fupplicantium *decorae*, incinctae; quod docte eft pro vulgari, fupplicaturae, vota exfoluturae pro generorum ac filiorum reditu. Vt declararet generos poeta, matres *virginum* h. recens nuptarum (ut παρθένοι graecis) docte pofuit, — *nuper fofpitum*, qui nuper e bello Cantabrico fofpites reverterunt.

v. 10. Iam ad eos fe convertit poeta, quibus bellum iftud lugendi materiem praebuerit, monetque, ne importunis lamentis ac querelis facrorum follennitatem interturbent, ac profanent. Ex his nominat poeta *pueros*, patribus, et *puellas iam*, modo *virorum expertes*, orbatos per iftud bellum, ne dubita, quidquid interpretes contra moveant. Quod enim dicunt, talem eius rei mentionem iam ipfam male ominatam et importunam et a fenfu Horatii, qui nunc ipfi rei facrae totus interfit, omnemque triftem ideam averfetur, plane alienam effe, id demum eft fplendide ac graviter argutari. Tum poeticae ne dicam lyricae rationis plane ignarus fit neceffe eft, qui ad *pueros* ex altero membro, *iam virum expertes*, fententiam priori convenientem fc. „iam patrum expertes" recte elici poffe neget. Ieiunam ipforum rationem, pueros et puellas *iam*, nunc, adhuc, virorum expertes, innuptas, quibus adeo nulla pietatis vota folvenda fint, rei tamen facrae fpectatores adfint, ne lafcivia ac petulantia, aetati ifti propria, facra turbent, a poeta tanquam Orbilio, expeditis atque intentatis virgis increpari ftatuentium, refellere non vacat. — *Male ominatis parcite verbis*, abftinete verbis finiftri ominis, infauftis, rem divinam profanantibus δυσφημίαις puta lamentis ac querelis. Cf. ad III. 1. 2.

v. 13. Privata iam cuiusque cum publica certet laetitia. Pro hoc fuo ipfius exemplo ftatim, quo fortius eundem in aliis fenfum excitaret, poeta Augufti reditum

Hic dies vere mihi feſtus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Caeſare terras.

I, pete unguentum, puer, et coronas,
Et cadum Marſi memorem duelli,
Spar-

reditum celebrandum proponit; fere ut I. 37. 1. *Hic dies . . . eximet curas* cumulate pro, hic dies vere mihi feſtus erit, aut hoc die omnes curas miſſum faciam, totum me hilaritati tradam. — *vere feſtus*, egregie ſenſus poetae, cum ſalute Augusti et inde patriae couiunctiſſimos produnt. — 14. *ego nec tumultum — terras.* Splendidum ac magnificum prorſus Auguſti encomium! *Caeſare terras*, imperium orbis terrarum *tenente*, incolumi eo, ſecure vivere licet. — *Non metuam*, haud metuere fas eſt, *tumultum*, bellum; ſed alterum quaeſitius; nam tumultus fere de bellis finitimis ac domeſticis, ſubito magna cum mole erumpentibus dictus, qui adeo maiorem terroris ſpeciem prae ſe fert. Notiſſimus Ciceronis locus Phil. VIII. c. 1 — 15. *nec mori per vim*, mortem violentam, per tales civiles tumultus. Cauſſam appoſuit cur tumultus metuendus ſit. Mireris interpretum ſollertiam, acute ac ſollicite h. l. tumultum, h. bellum civile a vi, h. bello externo, cuius metus poetam noſtrum non attingebat diſtinguentium. Ad ſententiam Noſter IV. 15. 17. *Cuſtode rerum Caeſare non furor civilis aut vis eximet otium.*

v. 17 *ſqq.* Iam feſti iſtius diei laetitiam praecipit poeta effuſiori hilaritati intentus; quo artificio rerum deſcriptio mire animatur. Vid. ad III. 8. 13. Percenſet apparatus convivalis ſollennia, *unguenta*, *coronas*, *vinum*; hoc *peti* afferri iubet vetuſtiſſimum, bibi hoc bono die dignum. Vetuſtatem vini deſignat poeta a bello Marſico, quod alias a Coss. fieri ſolebat. Sed et a re quacunque memorabili conſignatam fuiſſe vini aetatem, patet ex I. 20. 3. Pro vino igitur, Marſo ſ. ſociali bello condito docte eſt *cadus memor*, qui memoriam ſervat *Marſi duelli*, belli Marſici. Geſtum illud ac profligatum ab A. V. c. DCLX. usque ad a. DCLXII. Vt adeo vinum illud

Spartacum ſi qua potuit vagantem
Fallere teſta.

Dic et argutae properet Neaerae
Myrrheum nodo cohibere crinem:
Si per inviſum mora ianitorem
Fiet, abito.

Lenit

iſtud fuerit rarae vetuſtatis, annorum quippe LXVII. Idem memorat Iuven. V. 30. 31. *capillato* (intonſo, adeoque ante a. CCCCLIV. conditum) *diffuſum conſule potat, calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam.* — 19. Adiecta haec, ad vini iſtius raritatem denotandam. *Si qua* ratione, ſi omnino *teſta* aliqua talis vini *fallere potuit*, fefellit, ἔλαθεν, latuit *Spartacum*, non ab eo reperta fuit. — *vagantem* per Italiam, atque diripientem omnia. De Spartaco gladiatore, e Lentuli ludo cum XXX eiusdem ſortis hominibus Capuae erumpente, collectaque valida ſervorum manu magnos exercitus Romanorum fundente, indeque Italiam depopulante, donec a M. Craſſo et Cn. Pompeio deleretur, adi Vellei. II. 20. Flor. III. 20. et Claudian. XXVI. 155.

v. 21. Pſaltriam arceſſi iubet poeta, utpote in ſollenniore comiſſatione. Cf. II. 11. 21. De Neaera v. V. 15. — *argutae*, argute, λιγέως, canentis, liquida voce praeditae; in quo epitheto nullam poetae perſpicio audaciam. Ita eſt *Thalia arguta* IV. 6. 25. ex vulgari lectione, et Epp. II. 2. 90. *arguti poetae.* Martial. VIII. 73. 7. *argutus Tibullus* et Caſſ. Parm. Orph. 1. (Poet. min. Wernsd. T. II. p. 310.) *arguta parens* Orphei, Calliope. — dic, *properet cohibere* propere cohibeat, conſtringat crinem *nodo*, in nodum, non operoſe comat ſe; ſuaviſſima ita morae impatientiam ipſa oratione prodit poeta. Volebat enim, maturet Neaera, ne tantillum moretur omiſſo operoſiori cultu. Similiter II. 11. 22. *dic age cum lyra maturet in comtum Lacaenae more comam religata nodum.* — *myrrheum*, myrrhae unguento delibutum, quod ſane absque ullo fere temporis impendio fieri poterat, et vero etiam diei iſtius ſollennitati accommodatum erat. Longe itaque hanc interpretationem alteri praeferendam eſſe iudico, quam cum

priore

Lenit albefcens animos capillus
Litium et rixae cupidos protervae:
Non ego hoc ferrem, calidus iuventa,
Confule Planco.

priore iam Scholl. afferunt, qua crinem myrrheum dici volunt coloris fufci ac nigricantis; quod minus ad rem pertinet. — 23. *Si mora fiet per ianitorem*, te morabitur, non ftatim intromittet; hinc *invifum*, quatenus puerum moraturus eft; ornat. — 24. *Abito*, illico redito, ne comiffatio longius differatur.

v. 25 *fqq*. Spectant proxime antecedentia, ad fummam carminis parum facientes. Sententia ornate expreffa: Ego, aetate provectior, aequiore repulfae iniuriam fero animo, quam quum iuvenis effem. *Albefcens capillus*, aetas adultior; fed illud proprie; etfi tum effet XLI. annorum. Sed *prae anum* fe ipfe appellat Epp. I. 7. 26. — *lenit animos*, ὀργὴν, fedat, temperat animi impetum, ut Virgil. Aen. I. 57. *mollitque animos ac temperat iras*. — *cupidos* olim *litium*, iurgiorum, pronos ad iurgia ac convicia. — *rixa* ad vim foribus illatam fpectat. Ovid. A. A. 71. *Nec tua nocturna frangetur ianua rixa*. Hinc *proterva*, hominum protervorum, foribus infultantium. — 27. *Hoc*, talem contumeliam haud *ferrem*, tuliffem, quum adhuc effem *calidus iuventa*, per iuventutem calidior, protervior. *Calidum* iuventae frequens epitheton; v. c. Claudian. XXVI. 497. Stat. Silv. V. 2. 62. Iuven. XVI. 369. Ad rem cf. I. 16. 22 fqq. — 28. iuvenis annorum XXIII. Nam L. Munatius Plancus collega M. Aemilio Lepido confulatum geffit a. V. DCCXII.

C A R M E N XV.

ARGVMENTVM.

Vix dubitandum videtur, quin maximam partem hoc carmen e graeco exemplo ductum ſit, quod et alii iam monuere, etſi ab ipſis nihil ſani (v. c. ad v. 3 et 6.) ad firmandam hanc ſuſpicionem allatum deprehendas. Praeter argumenti enim, a poetis graecis multoties tractati (quod vel ex Anthologia graeca abunde patet. Vid. Argum. c. 13. L. IV.) rationem, ipſam eius deſcriptionem, loquendi formas, notiones, comparationes caet. e graecis fontibus derivatas eſſe, facile ei, qui vel leviter eos attigerit, perſuaſum eſſe arbitror. Sed neſcio quo fato acciderit, ut viri quidem docti, graecarum tamen Venerum fere ignari explicando Horatio adſilierint. — Exagitat, atque magna virulentia perſtringit poeta hoc carmine Chloridem quandam, vetulam, iuvenili laſcivia procacem, atque libidinis oeſtro percitam, eique, ut partes iſtas filiae ſuae, iam ſatis adultae, agendas relinquat, ſeſeque ad lanae carpendae ſtudium conferat, acerbe ſuadet; quo quidem utroque vix amarius quidquam feminae ſeneſcenti, deliciasque etiamnum facienti, dici poſſe exiſtimo. In hac argumenti levitate a tractatione atque elocutionis ornatu dotes parandae carmini erant, quas quidem ampla ſatis copia rei intelligens hic a poeta allatas inveniet. Cf. I. 25. et IV. 13.

A D

AD CHLORIN.

Vxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiae fige modum tuae,
Famofisque laboribus:
Maturo propior define funeri
In-

v. 1. Ad invidiam Chloridi faciendam, eiusdemque fordidam vitae conditionem, maxime autem nequiores eius mores exprobrandos initio ftatim orationem attemperavit poeta, a *marito* Ibyco, eoque *paupere* eam defignando. — 2. *tandem*, quae tam diu probrofo huic vitae generi vacafti; tu tam provectae aetatis. Summa ἐνάργεια in hac voce. — *fige modum*, ftatue, pone aliquando finem *nequitiae tuae*, inexhauftae tuae libidini; fed alterum cum delectu: habet enim flagitiofi amoris adiunctam notionem, quo adulteria Chloridis tanguntur. Cf. III. 3. 25. Male nequitiam volunt effe Gall. *coquetterie.* — 3. *Labores* fimpliciter accipiunt pro amoribus, qua eadem notione Nofter *laborare in aliquo* I. 17. 19. dixerit. Vel fic tamen dubito, an alterum loquendi ufus ferat; et *laborare* ibi ad cruciatus pertinet, ex intimo amoris affectu profectos; quibus meretrices minime afficiuntur. Neque tamen omnino Dacerii interpretationem, *labores* de Venereo opere generatim accipiendis admittendam cenfuerim, quamquam hoc fenfu κρυφίους ἀέθλους Mufaeo 230. καμάτους Satyr. Thyillio VII. 6. (οὐκ ἔτ' ἔρωτι, οὐκ ἔτι παννυχίδων τερπομένη καμάτων, Anal. Br. II. 278.) ἡδέα Κύπριδος ἔργα et certamina Veneris (παλαισμοσύνην Ἀφροδίτης) paffim occurrere meminerim; Vid. Schrad. ad Muf. l. l. Sed ftrictiori fenfu *labores* dici putem molimina et artes, quibus Chloris viros, *quaeftus captandi cauffa*, venaretur, atque illaquearet. Vnde *famofi*, quibus infamiam fibi contraxiffet, turpes, pudendi, follenni impudicarum feminarum epitheto. Vid. ad III. 3. 26. Αἰσχρὰν ἐργασίαν fimillime hoc meretricum vitae genus foli quaeftui intentum vocat Ariftaenet. I. 19. p. 49. ubi Abrefch. (p. 122) laudat Demofth. locum pro Cor. p. 160. ἀνέστησεν αὐτὴν ἀπὸ ταύτης τῆς καλῆς ἐργασίας. Quid Gesn. fibi velit, non extrico.

 v. 4. *Pro-*

Inter ludere virgines,
Et ſtellis nebulam ſpargere candidis.
Non, ſi quid Pholoën ſatis,
Et te, Chlori, decet: filia rectius

Ex-

v. 4. *Propior* quum ſis *funeri*, morti proxima, idque *maturae*, quae per ſummam ſenectutem haud inexſpectato accidit, vetula decrepita, tremula, rugis obſita. Talem vetulam Appuleius L. IV. p. 250. Oud. vocat *buſti cadaver extremum*, *vitae dedecus*, *et Orci primum faſtidium*; et *ſimilem ſepulchri* ſeſe Laberius apud Macrob. I. 350 Bip. Senem maritum puellae amore correptum ſimiliter uxor increpat apud Plaut. Caſ. II. 1. 12. appellando eum *Acheruntis pabulum, flagitii perſequentem, ſtabulum nequitiae.* Magis autem ad noſtrum locum adpoſite Ariſtoph. Veſp. 1355. ὦ οὗτος, τυφεδανὲ καὶ χοιρόθλιψ ποθεῖν ἐρᾷν τ' ἔοικας ὡραίας σοροῦ, *maturi funeris*, h. vetulae morti proximae. Ad ſenſum Nicarchi ep. XII. 4. (Anal. Br. II. 352.) ταύτην οὐκ ἄνδρα ζητεῖν νῦν ἔδει, ἀλλὰ τάφον. — 5. *ludere* male de ſaltatione accipitur. Eſt, iocari, laſcivire, *inter virgines* iuvenculas iuvenilem hilaritatem affectare, ut IV. 13. 4. de Lyce vetula: *Fis anus et tamen* — ludisque *et bibis inpudens.* — 6. Coetui te puellarum immiſcendo *ſpargis nebulam*, tanquam nebula appares inter *ſtellas candidas*, lucidas, puellas formoſas, docte ſententiae implicita pulchritudinis cum ſtellis comparatione; de qua v. ad III. 9. 21. Contraria ſententia eandem comparationem adhibuit Arborius el. ad Nympham v. 59. 60. *Tuque puellarum dum ludis in agmine princeps inter virgineos lucida ſtella choros*, apud Wernsd. Poet. min. III. p. 222.

v. 7. *Si quid Pholoën ſatis* per aetatem ac formam decet, *non* ideo et *te decet.* *Pholoës* mentio, utpote filiae eius, (ut diſerte v. ſeq. vocat) admodum amara. Eiusdem meminit I. 33. 7. et II. 5. 17. — 8. 9. *rectius expugnat*, magis ei convenit, apprime decet talis procacitas; pro hoc ſpeciatim poeta: *expugnare*, effringere *iuvenum comiſſantium domos.* Scilicet fidicinae ac cithariſtriae puellae (qualis Pholoe erat v. verſ. 14.) ultro etiam ad aedes amatorum comiſſantium accedere, easque occluſas effringere ſolebant. Luculentus hac de re eſt Senecae locus, ab aliis quoque

Expugnat iuvenum domos,
Pulſo Thyias uti concita tympano;
Illam cogit amor Nothi
Laſcivae ſimilem ludere capreae:

Te

quoque ad partes vocatus, Nat. Quaeſt. IV. praef. *Adulationi uos opponere, non claudere oſtium, et quidem ſic, quemadmodum opponi amicae ſolet, quae ſi impulit, grata eſt; gratior, ſi effregit.* — 10. Bacchae inſtar, *concitae*, excitatae, atque in furorem actae *pulſo tympano*, audito tympani ſtrepitu. Sollemnis hominum impotentia animi quocunque affectu commoti discurſantium atque exultantium cum Bacchis comparatio. Iam Homer. Il. χ. 460. de Andromache, μεγάροιο διέσσυτο Μαινάδι ἴση, παλλομένη κραδίην. Pacuv. in Teucro (Scriv. Collect. p. 71.) *Flexanima tanquam lymphata et Bacchi ſacris commota — — Alcyonis ritu litus pervolgans feror.* Cf. ad Hom. H. in Cer. 386. Tanto autem ſuavior h. l. comparatio, quod vetulam libidine prurientem (qua eadem Chloridem anum pereitam h. l. innuit poeta) Bacchae aſſimulare ſollenne erat. Enata inde proverbia, γραῦς βακχεύει· ἐπὶ τῶν παρ᾽ ὥραν τι διαπραττομένων. ταῖς γὰρ νέαις πρέπει τὸ χορεύειν (Zenob. Cent. II. 95. in Adag. Schott. p. 53. quod idem habetur apud Diogenian. Cent. III. 74. p. 204. adiecto Ariſtophanis loco: γραῦς κάπρωσα καὶ βακχεύουσα.) et γραῦς ἀναθυᾷ ἀντὶ τοῦ, καπρᾷ· ἐπὶ τῶν παρ᾽ ἡλικίαν γυναικιζομένων, ὡς καὶ τὸ, γραῦς ἀναβακχεύει, Diogenian. Prov. Cent. IV. 10. p. 208.

v. 11—16. Illam per aetatem amores atque comiſſationes; te, vetulam, lanam tractare decet. Ornatiſſime ſingula poeta extulit. Illa amore Nothi *coacta* incenſa *ludit* agitatur, discurrit, inſtar capreae; pervulgata comparatione. Dionyſ. Per. 843. παρθενικαὶ, νεοθηλέες οἷάτε νεβροὶ, σκαίρουσι. Cf. Villoiſ. ad Long. Animadv. p. 142. Sollennia quoque, *agi* (*Namque agor, ut per plana citus ſola verbere turbo* Tibull. I. 5. 3.) *verſari*, δονεῖσθαι, de vehementiore amoris aeſtu. — 13. Tibi lanae tractandae ſtudium convenit; ad quod ſe fere redactos vident vetulae meretrices, vitae tolerandae cauſſa. Opportune in hanc rem incerti ep. LXXXII. (Anal. Br. III. p. 166.) Ἡ τὸ πρὶν αὐχήσασα πο-

Te lanae prope nobilem
Tonfae Luceriam, non citharae, decent,
Nec flos purpureus rofae,
Nec pòti, vetulam, faece tenus cadi.

πολυχρύσοις ἐπ' ἐρασταῖς, ἡ Νέμεσιν δεινὴν οὐχὶ κύσασα θεὸν, μίσθια νῦν σπαθίοις πενιχροῖς πηνίσματα κρούει. Ὀψέ γ' Ἀθηναίη Κύπριν ἐληΐσατο· quod plane convenit Tibullianis (I. 6, 77.): *Aft, quae fida fuit nulli, poft victa fenecta ducit inops tremula ftamina torta manu; firmaque conductis adnectit licia telis, tractaque de niveo vellere ducta putat.* Iam lanam *prope Luceriam tonfam*, h. Lucerinam, indigitat, tanquam laudatiffimam. Luceria inde *nobilis* celebratiffima, ob lanae praeftantiam. — *non citharae* caet. neutiquam te vetulam decet, comiffationes obire. Hae fpecialibus notionibus adumbrantur, *cithara, rofis* (pro quo docte eft *flos rofae, ῥόδου ἄωτον*) f. coronis convivalibus, quae Chloridis canos parum deceant (*ferta refundit canities* de Laide vetula. Claudian. XVIII. 91.) denique liberius acta compotatione, quam arguunt *cadi poti*, epoti, *faece tenus*, ἐς τρυγὰ, ad faecem usque. De pfaltriarum in comiffationibus vinofitate paffim poetae. Cf. ad I. 36. 13. Adde Thyilli ep. VII. 4. (Anal. II. 277.) ubi ὀρχηστρὶς Ἀρίστιον laudatur, ἡ τρὶς ἐφεξῆς εἰδυῖ' ἀκρήτους χειλοποτεῖν κύλικας, ubi forte corr. χανδοποτεῖν. et Gaetulii IX. 1. (Anal. Br. II. 168.) τετράκις ἀμφορέως περὶ χείλεσι χείλεα θεῖσα Σειληνὶς πάσας ἐξεφόρησε τρύγας — τοῖόν (aqua non corruptum) σε πρῶϊ πίνεν ἀφειδὲς ἐς ἄγγος ἔχουσα, εἰσότε καὶ νεκύων ἦλθ' ἐπὶ συμμορίην.

CAR-

CARMEN XVI.

ARGVMENTVM.

Αὐτάρκειαν, maximum ad bene beateque vivendum momentum, a poeta multoties decantatam atque commendatam, nova iterum hoc carmine eaque ſplendidiſſima, repraeſentat ſpecie, adeo quidem, ut quoties paupertatis ſenſu ſe beatiſſimum iactet, maximas ab eo ingenii divitias fere expromi animadvertas. Omnino hoc carmen perfectiſſimis Horatiani ingenii monumentis cum propter nobiliſſimarum ſententiarum vim, tum propter lyricam earundem tractationem, ornatumque ſingularem accenſendum eſſe, facile quisque, rei intelligens, largietur. Deſcriptio eius ſatis dilucida: Sententia, aurum ſummi materiem mali eſſe atque irritamentum, exemplis, fabuloſis pariter atque hiſtoricis, ἐναργῶς expoſita, ad excutiendam poſſeſſorum eius conditionem progreditur, eamque miſerrimam eſſe, allatis indicii ſui cauſſis pronuntiat. Tum ſuo ipſius exemplo, hominem mediocri ſorte ſua contentum et iſtis divitum miſeriis carere, et felicitatis ſenſu frui iucundiſſimo, ſeque adeo Sabino ſuo praediolo mortalium feliciſſimum eſſe oſtendit. Maecenāti hos ſuos ſenſus explicat, a quo ipſo poeta mediocritatem niſi vere expeti, certe affectari probe noverat. Caeterum cum initio carminis comparandum omnino Pauli Silent. ep. XVI. in Anal. Br. III. 76.

AD MAECENATEM.

Inclusam Danaën turris aënea,
Robustaeque fores, et vigilum canum
Tristes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris:

Si

v. 1. Sententiam, maximam esse auri vim, nihil tam munitum esse, quod expugnari pecunia non possit, poeta, quo fortius animum percelleret, illustribus statim exemplis, e mythica aetate petitis, communit. *Danaes* fabulam a poetis epicis, qui Persei res gestas carmine persequerentur, et maxime tragicis, Aeschylo in Polydecte, Sophocle et Euripide in eiusdem nominis tragg. varie admodum interpolatam atque exornatam fuisse, donec hanc formam indueret, vel ex Homero (Il. ξ, 319.) colligas. Vulgarem narrationis ordinem discant tirones ex Apollod. II. 1. 4. Hygin. f. 63. et Schol. ad Hom. l. l. Primam huius fabulae faciem facile animo adsequaris, si antiquissimam poetarum in repraesentandis deorum ἐπιφανείαις rationem teneas. Scilicet si divina forma Dii sese hominibus conspiciendos praebent, insolito fulgore oculos mortalium praestringunt, domus tota, quam intrant, subita luce, fulminis instar (Hom. H. in Cer. 279. de Cerere: αὐγῆς δ' ἐπλήσθη πυκινὸς δόμος ἀστεροπῆς ὥς coll. v. 189. de eadem: καί ῥα μελάθρου κῦρε κάρη, πλῆσε δὲ θύρας σέλαος θείοιο.) coruscat, et sic porro. Iam quum aurum et splendor lucis (adde et ignis, ut Pind. Ol. I. 1. et alibi) comparationes vicissim a se mutuarentur, (luculentus in hanc rem locus est Hom. H. Apoll. 155. χρυσῷ δ' ἄρα Δῆλος ἅπασα βεβρίθει, καθορῶσα Διὸς Λητοῦς τε γενέθλην, *Delus resplenduit multa luce*, natis Apolline et Diana) satis consentaneum erat prisco sermoni, pro: Iovem in Danaes conspectum venisse, dicere: Iovem multo auro descendisse in sinum Danaes. Ac ne vanis hariolationibus indulsisse arguar, ecce Pindarum Iovis cum Alcmena congressum antiquo isto sermone eloquentem, Isthm. ζ. 5 sqq. ἢ χρυσῷ μεσονύκτιον νίφοντα δεξαμένα τὸν φέρτα-

Si non Acrisium, virginis abditae
Custodem pavidum, Iupiter et Venus
Risis-

φέρτατον θεῶν. Eadem prisci sermonis ratio obtinet in Semeles et Iovis concubitu, prave a serioribus accepta, ineptissimisque deinceps fabulis implicita ac distorta. Caeterum in tribus hisce tantum, quantum memini, congressibus se deum Iupiter professus a poetis traducitur, cuius figmenti ratio a procreata inde sobole, Hercule, Baccho, Perseo, divinam stirpem divinis rebus perpetratis insigniter adserentibus, unice repetenda est. Sed redeundum in viam. Sententiam: auro Iovem aditum sibi ad Danaen parasse, pulcherrime exornavit poeta. Omnino vulgaris vv. 1—8. enuntiatio erat: Danaë, munitae atque severe custoditae turri inclusa, satis tuta ab adulterorum insidiis videri poterat, nisi Iupiter eludendae custodiae puellaeque vitiandae consilium cepisset. Hoc praeclara inversione, insignique orationis poeticae copia elatum expende. *Turris ahenea*, qua Danae includeretur, ad seriora poetarum figmenta pertinet; enata e thalamo, quem, paulo arctius custoditum (unde Phocyl. 203. παρθενικὴν δὲ φύλασσε πολυκλείστοις θαλάμοισι, in quibus puella dicebatur παρθενεύεσθαι (Lucian. Tim. I. p. 122.) et ipsa inde παῖς κατάκλειστος; vid. ad Callim. fr. 118. p. 486.) puellae nubiles antiquis temporibus inhabitabant. Sed χαλκοδέτους Danaes αὐλὰς habet iam Sophocl. Antig. 958. quas χαλκελάτους θαλάμους dixit Paul. Sil. epigr. in fine Argum. laudato; θάλαμον χάλκεον Pausan. Cor. II. 23. et Apollod. l. l.; *turrem septam* Stat. Theb. I. 253. *aeratam* Claudian. in Eutrop. I. 82. *ferratam domum* Prop. II. 16. 12. et *murum aeratum* idem II. 23. 115. quem *lapideum* appellat Hygin. l. l. qui de ἕρκει, quod domus ambibat, intelligendus est. — *fores robustae*, roboreae, pro firmissimis. *Robustum carcerem* eodem sensu vocat Plaut. Curcul. V. 3. 14. — *canum excubiae*, canes ante fores excubantes, vigilantes, atque amatores noctu (unde adulteri s. amatores *nocturni* v. seq.) prohibentes; atque istorum respectu excubiae dicuntur *tristes*, molestae, graves ipsis. *custodia saeva*, Tib. I. 2. 4. — *munierant*, muniissent, tutam praestitura fuissent, nisi caet. nota forma graeca. — 5 sqq. Venustissima rei imago. Iupiter et Venus, de caelo terras despectantes, in cachinnos solvuntur,

 dum

Riſiſſent: fore enim tutum iter et patens
Converſo in pretium Deo.

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa potentius
Ictu

dum operoſa Acriſii in filiae pudore cuſtodiendo adſpiciunt molimina, quippe quae nihil profutura ſcirent, ſi auro ſibi aditum pararent. Vnde ſuaviſſima oritur figurarum complexio, hinc Acriſii metu et pavore exanimati, illinc Iovis et Veneris, trepidantem Acriſium deridentium. — *abditae*, κατακλείστου, thalamo clauſae. — 6. *Cuſtodem pavidum*, Danaen ſollicite cuſtodientem, oraculi metu. Magna vis eſt huius epitheti h. l. — 7. Probe guari, intelligebant *enim*, *fore*, caet. ita enim orationem ſuppleri debere, facile perſpicitur. Quae abruptior ſtructura, omiſſa *putandi*, *exiſtimandi* notione, ſeq. *fore*, in ſententiis continuandis haud inuſitata eſt poetis. Ita ſtatim Virg. Aen. I. 444. *Effodere loco ſignum — caput acris equi; ſic nam fore bello egregiam* h. unde coniecturam capiebant, fore caet. — *tutum iter et patens*, tuto, a cuſtodibus et canum excubiis (*nam pretium ſi grande feras*, *cuſtodia victa eſt*, *nec prohibent claves*, *et tacet ipſe canis* Tib. II. 4. 33.) et patentibus portis ad eam viam eſſe *Deo*, Iovi in *pretium*, aurum converſo. *Pretium* pro auro abſolute poſuit Lucil. Iun. in Aetn. 541. et *pretioſum imbrem* in hac ipſa fabula idem v. 88. Ovid. Am. III. 8, 29. *Iupiter — corruptae pretium virginis ipſe fuit.* Ad rem Eurip. in Dan. 30. χρυσὸς γεγὼς — — διὰ στέγους ῥεύσειεν ἐν χερσὶν κόρης. Aſclepiad. XXVI. 6. Ζεῦ, διὰ χαλκείων χρυσὸς ἔδυς θαλάμων, Anal. I. p. 216.; et ad totam ſententiam Apollodori gnome apud Brunck. p. 187. Καὶ κλείεσθ' ἡ θύρα μοχλοῖς· ἀλλ' οὐδὲ εἷς τέκτων ὀχυρὰν οὕτως ἐποίησεν θύραν, δι' ἧς γαλῆ καὶ μοιχὸς οὐκ ἐξέρχεται.

v. 9. Nunc demum generalis ſubiicitur ſententia, *nihil eſſe potentius auro*, (Ovid. Am. III. 8. 29.) cuius tamen enuntiatio et ipſa ad ſpeciales notiones revocata atque attemperata eſt a poeta. Aurum *ire amat*, φιλεῖ, non absque vi, audacter vadit, placet ſibi, quod difficultates, quas dispellat et exſuperet, ſibi obiiciantur; graſſatur adeo aperta vi *per medios ſatellites*, ad

Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
De-

ad necandum tyrannum, pro cuius salute isti excubant; cuius rei affatim exemplorum historia suggerit. Alii ad custodes Danae positos trahunt; quae ratio admodum languet. Neque magis commode Schol. Cruq. explicat: per hostium cuneos, et fremitus hosticos. — 10. *Et perrumpit*, penetrat, diffringit saxa, h. res, quas natura habet durissimas. Παροιμιακῶς igitur hoc, propter comparationem cum fulmine, accipere praestat, quam de turribus munitis, vel omnino munitionibus intelligere. Graecum exemplum in toto hoc loco adornando Horatio obversatum fuisse, vix dubito. Forte in animo habuit illa Diphili apud Stob. flor. Grot. p. 369. ἰσχυρότερον (forte v. antec. praecesserat, Διὸς βέλει, fulmine) κρίνω τὸ χρυσίον πολύ· τὰ πάντα τούτῳ τέμνεται καὶ πράττεται. *Adamanta* in hac re posuit Apulei. IX. p. 189. Pric. *Pecuniae cunctae sunt difficultates perviae, auroque solent adamantinae etiam perfringi fores*; ad quem locum Pricaeus Tiberiani gnomen laudat, quae est in Grotii Exc. p. 941. χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα κ' Ἅιδου πύλας. Qui saxa de inaccessis rupibus intelligunt, iis patrocinatur Sophocl. in Alead. apud Stob. Flor. Grot. p. 371. Δεινὸς γὰρ ἕρπειν πλοῦτος ἔς τε τἄβατα, καὶ πρὸς τὰ βατά. — *potentius*, fortius, magis; quam *fulmen icit*, ferit, diffindit saxa.

v. 11. De Amphiarao, Eriphyles uxoris, monilis aurei potiundi cupidae, fraude prodito, et ad bellum Thebanum, quod fatale sibi futurum nosset, protracto, adi Apollod. III. 6. 2. et Hygin. f. LXXIII. et quos laudant ad utrumque interpretes. Iam etsi praeter Amphiaraum, terrae hiatu ad Thebas absorptum, Eriphyle quoque ab Alcmaeone, patris sui necem ulciscente, occisa, et Alcmaeon ipse, ab Alphesiboeae a se repudiatae fratribus necatus, interirent, sicque domus s. familia Amphiarai penitus exstirparetur; a poeta tamen solam Amphiarai mortem h. l. docte atque graviter designari certissime persuasus sum. Est igitur: *domus Argivi auguris*, Amphiarai, *demersa concidit*, ἐνεργῶς, pro *demersa est exitio*, prorsus interiit, deleta est, ipso, familiae stirpe, extincto. Sic Electra Orestem inclamat apud Senec. Agam. 910. *fuge, o paternae mortis auxilium unicum, fuge, et scelestas hostium evita manus; eversa domus est fundi-*
tus,

Demerſa exitio. Diffidit urbium
Portas vir Macedo, et ſubruit aemulos
Reges muneribus. Munera navium
Saevos inlaqueant duces.

Creſcen-

tus, quamquam his cum matre ſuperſtitibus. Ita idem, ſeu quisquis iſtius tragoediae auctor eſt, Herc. Oet. 221. *tibi cuncta domus occidit uni* ademto Hercule, et Virg. Aen. IV. 318. *domum labentem*, Aenea abitum parante, dixit. Phaedr. III. 10. 49. *a radicibus non evertiſſet ſcelere funeſto domum*, interemto filio. Plin. Ep. VII. 19. *mihi domus ipſa nutare, convulſaque ſedibus ſuis ruitura ſupra videtur, licet adhuc poſteros habeat.* Caeterum eandem ſententiam eodem locutionis genere perſequitur Athen. XIII. p. 560. ἀνετράπησαν καὶ ὅλοι οἶκοι διὰ γυναῖκας — — ὁ Ἡρακλέους, διὰ τὴν Ἰόλης ἐπιγαμίαν caet. — *ob lucrum*, aurum, quod Eriphyle, virum prodendo, lucraretur. Χρυσὸν ſimpliciter memorat Homer. Od. λ. 325.

v. 13. Obſerva artem poetae in varianda orationis ſtructura. Quod mythicis hiſtoricum exemplum ſubiicitur, hoc a Noſtri more haud alienum putandum. Vid. I. 10. 13. et 28. 10. *Vir Macedo*, ἀνὴρ Μακεδὼν (ut v. c. ἀνὴρ Θρῇξ, Polymeſtor ſaepius Euripidi audit) Philippus, Alexandri M. pater, qui (Cic. Att. I. 16.) *omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quae modo aſellus auro onuſtus poſſet aſcendere.* Cf. Valer. Max. VII. 2. Laudant et oraculi reſponſum, ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, quod habet quoque Diogenian. Cent. II. 81. in Adag. Schott. p. 195. Cum vi igitur *diffidit*, diffregit, aperuit, *urbium portas*, τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι καταφθείρειν, ut ait Demoſth. περὶ Παραπρεσβ. p. 362. Ita Olynthum, corruptis Laſthene et Euthycrate, aliasque quam plurimas Graeciae urbes expugnavit. Vnde *mercatorem Graeciae* eum vocat Val. M. l. l. et Claudian. XV. 268. *tenuit ſic Graia Philippus oppida; Pellaeo libertas concidit auro.* — 14. *Subruit*, ſubvertit, tamquam actis cuniculis, devicit *reges*, gloriae ac potentiae eius *aemulos*, qui rebus eius ſecundis in ſummam invidiam adducti bellum contra ipſum moviſſent, *muneribus*, corruptis exercituum ducibus. Atque haec ſimpliſſima eademque ſatis appoſita eſt ratio, qua ſenſum

Crefcentem fequitur cura pecuniam,
Maiorumque fames. Iure perhorrui
Late

fenfum h. l. aperias. Poffis etiam accipere: regum opes imminuit, attrivit, aemulationem inter ipfos de principatu excitando, quo mutua invicem fefe clade conficerent, altera vel utraque parte clam muneribus follicitata; fed hoc fubtilius atque longius petitum. Boettigerus autem regem potiffimum Thracum, quem Philippus muneribus a reducendo Paufania avertiffet (Diod. XVI. 3.) intelligendum ftatuit. — Munera blandis infidiis *illaqueant*, inefcant vel *navium duces*, quantumvis ingenio *faevo*, truci, horrido. Suaviter fic opponi vides, *illaqueant* et *faevos duces*. Poftremum hoc ad Menam referunt, Pompeii claffi praefectum, qui, deferto eo, ad Auguftum a. V. DCCXVI. defcifceret, mox, eo relicto, ad Pompeii iterum partes transiret, indeque iterum ad Auguftum fefe conferret. Vid. Dio XLVIII. 45. Caeterum exemplorum dilectum obfervent humanitatis ftudiofi.

v. 17. Nexus: quantacunque autem divitiarum vis fit, neutiquam tamen eas, propter innumera mala, quibus poffefforem fuum affligunt, expetendae funt. Etenim (ita ftatim continuat fenfus poeta, omiffa generali fententia) tantum abeft, ut felicem praeftent fui poffidentem, ut eum potius graviffimis curis continuo premant ac obruant. Miferia ifta cernitur in *cura*, ftudio, cupiditate augendarum opum, quae *fequitur*, comitatur *crefcentem pecuniam*, quae pariter cum pecunia augetur, ficque omnem vitae fructum intercipit. Cf. ad II. 2. 13. Ad verba ac fententiam valde adpofite Paulus Silent. LXXV. 3. (Anal. Br. III. 100.) πλοῦτον ἔχειν ἐθέλω τὸν ἐπάρκιον· ἡ δὲ περισσὴ θυμὸν ἀεὶ κατέδει χρυσομανὴς μελέτη. Suaviter inde χρυσὸς Palladae CX. (Anal. Br. II. 429.) ὀδύνης καὶ φροντίδος υἱὸς dictus. Iam ἐπεξηγητικῶς apponi putanda, *maiorum fames*, divitiarum cumulandarum, amplificandarumque infatiabilis cupiditas. *Maiora* ut gr. τὰ μείζονα, πλείονα· veluti, quem iam Bentl. laudavit, Theocr. XVI. 64. χαιρέτω ὅστις τοῖος. ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη ἄργυρος αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν. Ita ζητεῖν τὰ πλείονα Eurip. fr. Inus apud Stob. Grot. p. 381. Minus docte alii *curam* a *fame* diftingui volunt, ita quidem, ut *curam* de timore amittendi parta intelligant, verentes fcilicet, ne bis idem poeta eloquatur

Late conſpicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.

Quanto

quatur. Sed amat talem copiam Horatius, atque ita fere duas enuntiationes cumulat, ut altera vel magis perſpicua vel ἐναργεστέρα ſit altera. Tum alterum ad ſenſum adcommodatius eſſe quis non ſentit? Atque ita Sulpic. quoque Lupercus Servaſius de Cupiditate (Poet. min. Wernsd. III. 236.) hunc Horatii locum cepit v. 16. *Quis metus hic legum, quaeve eſt reverentia veri, creſcenti numo ſi mage cura ſubeſt? — iure perhorrui* caet. Poſſunt haec antecedentibus ita annecti: quae ipſa cauſſa eſt, cur divitias minime expetendas putem. Pro quo multo ſignificantius ac fortius poeta dixiſſe videri poteſt: *perhorrui*, abhorrui, averſatus ſum, nolui unquam *late conſpicuum tollere verticem*, quod ornate eſſet pro, conſpicuus, inſignis eſſe, ſplendere ſc. opibus, et, quae iis parantur, dignitate atque honoribus. Atque in hac quidem ſententia, Horatio haud utique indigna, intpp. fere acquieſcere videas. Sed, ſi Horatiani ingenii inceſſum bene novi, novam, cur amplas divitias concupiſcendas eſſe neget, cauſſam, docte variata oratione, attexi arbitror, nimirum, quod homines iſtae reddant inſolentes, et arrogantes; quam gnomen ſuo ipſius ſenſu admodum ἐναργῶς poeta prodit. Iam arrogantiam ac ſuperbiam *alte ſublato vertice* indigitat poeta, ſollenni imagine. Rhian. I. 9. (Anal. Br. I. 479.) ὅς δέ κεν εὐόχθῃσι, θεὸς δ' ἐπὶ ὄλβον ὀπάζει — — ἶσα Διῒ βρομέει, κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας ἴσχει. Rufin. XXXVII. 3. (An. Br. II. 399.) coniungit γαῦρα φρονήματα καὶ μέγαν αὐχένα. Ita κόμπον μετάρσιον dicit Eurip. Androm. 1221. Noſter I. 18. 15. *tollens vacuum plus nimio Gloria verticem*, qui locus rem plane conficit. Senſus adeo huius tetraſtichi eſt: Divitiarum comites avaritia et arrogantia, ſeu, ut Eurip. Hippol. Καλυπτ. fr. X. p. 448. Lipſ. ὕβριν τε τίκτει πλοῦτος ἢ φειδὼ βίου. Hominem divitiis elatum ſimiliter Menander (apud Stob. Flor. Grot. p. 111.) vocat πρὸς ὕψος ἠρμένον, λαμπρῶς πλούτῳ γαυρούμενον, ὀφρῦν τε μείζω τῆς τύχης ἐπηρκότα, et πλοῦτον inde κενεαυχένα Zenodot. I. Anal. Br. II. 78. Ad ſententiam accommodate idem Menander (in Brunkii Gnom. p. 193.): ὑπερήφανόν που γίγνεθ' ἡ λίαν τρυφή· ὅ τε πλοῦτος ἐξώκειλε τὸν κεκτημένον εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν ἦν. Iam ſponte intel-

Quanto quisque ſibi plura negaverit,
Ab Dîs plura feret. Nil cupientium
Nudus caſtra peto, et transfuga divitum
Partis linquere geſtio,

Con-

intelligitur, *equitum decus* nihil amplius eſſe, quam honorificam Maecenatis appellationem, nulla continentiae eius ratione habita, qua ſemper in equeſtri dignitate permaneret. Omnino miras argutias ac ſplendida nugamenta ad h. l. ab intpp. copioſe adferri videas, quae nec referre nec refellere vacat. Tenendum utique hoc, ad Maecenatem nunc demum recte converti orationem, quum ſententiam ſuo comprobatam iudicio poeta expromit.

v. 21. Is demum beatus erit, qui ſorte ſua contentus degit; quandoquidem nullis cupiditatibus vexatus, neque augendarum opum ſtudio maceratus, rebus, quas habet modicas, ſecure atque iucunde fruitur. A contrario igitur, ut variaret orationem poeta, expreſſa ſententia, ſeu tertia, qua magnarum opum poſſeſſionem parum expetendam eſſe oſtendit, ratio: in divitiis nullam ſitam eſſe felicitatem, divites continuo angore confici, nullum adeo divitiarum ſuarum fructum habere, ſicque in ſumma rerum abundantia vere egenos ac miſeros eſſe; quae converſio rationi lyricae apprime convenit. Praeclare autem ſententiam iſtam poeta, ad partes vocatis magnificeque exornatis paradoxis Stoicorum formulis, expreſſam, ſuoque, quo maior ei vis accederet, ſenſu confirmatam expoſuit. — 21. Quo plura quisque *ſibi*, animo ſuo *negaverit*; quo magis cupiditatem habendi compeſcuerit, quo minus deſideraverit, appetierit; iam ſequi debebat: tanto plura vere poſſidebit. Suaviter pro hoc *a Diis* δωτῆρες ἐάων (v. ad I. 28. 27.) plura *feret*, accipiet, ob continentiam eum quaſi munerantibus. Commode ad rem laudant Cic. Parad. VI. 3. *Non eſſe cupidum, pecunia eſt; contentum vero ſuis rebus eſſe maximae ſunt certiſſimaeque divitiae;* et paulo poſt: *ſatis eſſe putant, quod eſt: nihil appetunt, nulla re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt.* — *Nil cupientium — geſtio*, equidem cum iis facio, eos ſequor, qui animum ab omni cupiditate integrum habent, ſorte ſua qualicunque contenti. Quum duas partes ſibi finxiſſet poeta, de divitia-

rum

Contemtae dominus ſplendidior rei,
Quam ſi, quidquid arat inpiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

Purae

rum bono admodum diverſe ſtatuentes, ſatis conſentaneum erat, orationis colorem a duobus caſtris ſ. exercitibus ſibi invicem oppoſitis repetere; in quo adeo nihil video, quod recte reprehendi poſſit. Dum igitur alteri harum partium ſe addicit, alteram contrariam eum deſerere, ab ea recedere neceſſe erat. Iam vulgarior enuntiatio erat: nudus nudorum caſtra peto, ſed pro *nudorum* explicatius poeta: *nil cupientium* poſuit. Vnde *nudus* erit, qui in paupertate ſua ſibi placet, qui augendi cupiditatem omnem (non vero, quod inſulſe intpp. volunt, facultates) abiecit, *nil cupit.* Huic mox opponuntur *divites* maiorum fame cruciati, qui divitias miſere concupiſcunt. Horum *partes linquit*, deſerit, non facit cum iis, opes, quas illi enixe expetunt, magnifice contemnendo. Poſtrema „ſervandae metaphorae," (quo et *transfuga*, quod ornate adiectum eſt, ſpectat) uti iam Acron recte indicat, unice inſerviunt. — 25. Dumque ita de divitiis ſtatuo, *dominus ſplendidior* ſum, locupletior, verior, omnino ditior ſum, *rei contemtae*, divitias contemnendo, nihili aeſtimando, adeoque nec concupiſcendo, *quam ſi* in ampliſſima fortuna conſtitutus augendae eius cupiditate torquerer; quo ipſo divites avari inopiam ſuam profitentur. *Nam deeſt avaro, quod habet, quam quod non habet* apud Quinctil. Inſt. Or. VIII. 5. — *Dominus*, cum vi, qui vere eas poſſidet, non ab iis poſſidetur, κρέσσων κτεανῶν Pind. Nem. ϑ. 76. 7. κρείσσων χρημάτων Euripid. Dan. fr. III. p. 430. Facit etiam huc Apollodori fragm. apud Stob. Flor. Grot. p. 91. ἐγὼ γὰρ οὐ τὸν πλοῦτον ἐσίδοιμ' ἐσθ' ὅσος, ἀλλ' ὅστις αὐτὸν κτῆται, εἰ ὑπέρτερος ἐσθ' ὧν ἔχει. Plin. Ep. IX. 30. *Ea invaſit homines habendi cupido, ut poſſideri magis quam poſſidere videantur. Splendidior*, aeque ἐναργῶς, qui divitias non ut avarus abscondit, ſed iis uſu pretium facit. Nam uſu demum opes *ſplendorem* acquirunt, II. 2. 4. — 26. Pro immenſis opibus ſunt latifundia per totam Apuliam porrecta. *Quidquid arat*, proventum agrorum, quos *arat Appulus*, totius Apuliae. *Impiger*. durus, laboris patiens; adpoſito ad

Purae rivus aquae, ſilvaque iugerum
Paucorum, et ſegetis certa fides meae,
Fulgentem inperio fertilis Africae
Fallit ſorte beatior.

Quam-

ad rem epitheto. — 27. *Occultare*, reconditum habere *horreis*. *Dicerer* ad totam ῥῆσιν ſpectat, ſi dicerer, eſſem Apuliae dominus. — 28. *inter opes inops*, propter infinitas cupiditates. Senec. Herc. Fur. 166. *hic nullo fine beatus componit opes, gazis inhians, et congeſto pauper in auro eſt.* Claudian. III. 199. *Nunquam dives eris, nunquam ſatiabere quaeſtu; ſemper inops quicunque cupit.* Ad Noſtrum alluſit Paulinus IX. Natal. *urit defectus miſeri metus, et miſer ardor habendi, atque ita et inter opes inopes, quaſi Tantalus ille, inter aquas ſitiunt, nec habent, quod habere videntur.* Adde Lup. Servaſii el. laud. vv. 13. 14.

v. 29 *ſqq.* Ecce me Sabino meo agello opulentiorem altero, latiſſimas in Africa poſſeſſiones habente! Egregie poeta ſuum felicitatis ex mediocritate ſenſum ſubiunxit, quo dilucidius propoſitae ſententiae veritatem oſtenderet. Iam in agri Sabini deſcriptione mirifice placet amoenitatis eius habita ratio, qua divites, ſoli lucro intentos, minime tangi videas. Eadem fere de iſto praedicat Serm. II. 6. 1. *modus agri non ita magnus, hortus ubi, et tecto vicinus iugis aquae fons, et paulum ſilvae — purae aquae rivus*, Digentia, *ſplendidior vitro* III. 13. 1. — 30. *fides ſegetis*, quae dominum non *vanis eludit ariſtis*, (Virg. Ge. I. 226. coll. Tibull. II. 19.) ager, qui certum proventum praeſtat, nunquam *fallit* (ut Ovid. A. A. I. 450. cf. ad III. 1. 30.); quae laudes ſunt boni ſoli. Ita *tellus ſilvis fidelis* Lucil. Iun. Aetn. 261. dicitur, quae ferendis arboribus accommoda eſt. Contra *tellus infida*, quae *ſegetem negat* Lucan. Pharſ. I. 647. *Eludi Cereris fide* ad Noſtrum dixit Boeth. Conſ. Phil. I. metr. 6. 5. — Agellus meus *fallit fulgentem imperio Africae*, latet poſſeſſorem latifundiorum Africae, ignoratur ei *ſorte beatior* ſc. ὢν, graece prorſus pro, ſorte beatiorem eſſe, poſſeſſionem (nam ita *ſors* accipienda utique h. l.) beatiorem eſſe, h. e. agrum meum opulentiorem eſſe, proventus ubertate omnes iſtius poſſeſſiones exſuperare, nimirum ſi ager dominum modica re contentum nactus eſt, ſors eius

Quamquam nec Calabrae mella ferunt apes,
Nec Laeſtrygonia Bacchus in amphora
Langueſcit mihi, nec pinguia Gallicis
Creſcunt vellera paſcuis:

In-

eius *beatior*, uberior eſt, domino proventu eius contento, quam ampliſſimorum latifundiorum, quorum uberrimo atque ampliſſimo proventu dominus haud ſatiatur. Senſus igitur totius loci eſt: Dives, qui totius Africae proventum colligit, vix ſibi perſuadebit, meum longe uberius eſſe praediolum. Hinc *agri* ſors ſ. poſſeſſio *beata* non eſt, quae poſſeſſorem beatum reddit, ſed fertilis, ubertate praeſtans, proventu uber; uti *beata arva* V. 16. 41. *felix limus* Virg. Ge. II. 188. et ſaepiſſime alibi. De graeciſmo, *fallit beatior* vid. Lamb. et Boettig. ad h. l. Vechner. Hellenol. I. 32. et Iani A. Poet. p. 292. *Fulgere imperio* ſignificantius quam, imperare Africae, h. „latiſſimas in Africa poſſeſſiones habere" uti optime iam vett. Scholl. Ita *regnare* adhibuit Noſter II. 2. 9. Senec. ep. 89. *parum eſt, niſi trans Hadrianum et Ionium Aegaeumque veſter villicus regnet*: et mox: *Quam vultis late poſſidere: ſit* fundus, quod aliquando imperium vocabatur: *facite veſtrum, quidquid poteſtis, dum plus ſit alieni.* Indocte nonnulli de rege Africano vel Proconſule Africae, in Provinciam Romanam redactae, cogitant.

v. 33. Quamquam meae res parum lautae ſunt. Docte iterum divitiae ſpecialium notionum, quas divitum Romanorum latifundia ſuppeditarent, copia a poeta declarantur. Latifundia autem a reditibus, cuiusque regionis praecipuis, exquiſito ornatu indigitantur. Pro vulgari igitur, quamquam nulla in Calabria praedia poſſideam, docte eſt, quamquam Calabria nullos mihi e mellificio praeſtet reditus. De melle Tarentino vid. ad. II. 6. 14. — 34. Neque tractus Campaniae, vitibus conſitos. Formias, Campaniae oppidum, et Formianum inde vinum exquiſita ratione (ut *praelum Calenum* I. 20. 9. *falx Calena* itidem de vino Campano) et *diota Sabina* I. 9. 7. pro vino Sab. poeta ab *amphora Laeſtrygonia* deſignat; nam Laeſtrygonas olim Formianos tractus inſediſſe, notum vel ex Hom. Od. χ. 82. Cf. Ovid. Met. XIV. 233. — *Bacchus* ſ. vinum *langueſcit*, vetuſtatem trahit,

Inportuna tamen Pauperies abeſt;
Nec, ſi plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,

Quam

trahit, miteſcit (ut *molle merum* I. 7. 19. *vina languidiora* III. 21. 6.) *in a.* appoſito ad vinearum multitudinem declarandam ornatu. — *Nec pinguia ... paſcuis,* neque in Gallia Ciſalpina paſcua poſſideo, quae lanigeros greges alant, unde quaeſtum faciam. *Gallicae oves pretioſiores habentur, earumque praecipue Altinates,* Colum. VII. 2. 4. ubi vide Intpp. — *vellera pinguia,* lana denſa, ſpiſſa, qualis eſt ovium pinguium. Vnde oves εὐτρεφέας Homer. Od. IX. 425. itidem δασυμάλλους vocat. Paſcuorum iſtorum praeſtantiam ita ſimul innui, facile intelligas. — *mihi creſcunt,* mihi quaeſtui ſunt, venuſte.

v. 37. Eſt tamen, quantum ſatis. *Pauperies importuna,* propter quam homini nunquam quieto eſſe licet, quae continuo vexat, curisque obruit hominem, χαλεπὴ, θυμοφθόρος, Hesiod. ἐργ. 715. Cogitanda autem *Pauperies* perſona (ut III. 29. 56.) quae adſidet homini, una habitat, eique moleſta eſt. Iam Theogn. 341. Ἆ δειλὴ Πενίη, τί μένεις προλιποῦσα παρ' ἄλλον ἄνδρ' ἰέναι; τί δὲ δή μ' οὐκ ἐθέλοντα φιλεῖς; ἀλλ' ἴθι, καὶ δόμον ἄλλον ἐποίχεο, μηδὲ μεθ' ἡμῶν αἰεὶ δυστήνου τοῦδε βίου μέτεχε, eodem ſuavi ſigmento. — 38. *ſi plura velim* caet. mirifice placet generoſi animi ſenſus, *unicis Sabinis ſatis beati* (II. 18. 14.) etſi largioribus conſequendis Maecenatis munificentia facile ſpem faceret, hocque beneficium prae ſe ferentis. Cf. V. 1. 25. ſqq. Sordidi vero atque abiecti putandi, qui poetam ſimulata hominis ſua ſorte contenti perſona, plura hoc ſubtili, quod ipſis videtur, artificio a Maecenatis liberalitate elicere voluiſſe ſuſpicantur. — 39. *Melius porrigam,* latius extendam, ampliora faciam *vectigalia,* reditus ex agris exiguos, h. l. ipſos agros, agellum meum Sabinum, dum *contraho,* coarcto *cupidinem,* cupiditates, pauca deſiderando, *quod ceſſat ex reditu, frugalitate ſupplendo,* ut Plin. Epp. II. 4. *Porrigere* eodem ſenſu Senec. ep. 89. *Quousque fines poſſeſſionum propagabitis? — — quousque arationes veſtras porrigetis* caet. Praeclare autem opponitur τῷ *contracto.* — 41. *Quam ſi* longinquas

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa. Bene est, cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

ginquos Asiae tractus, eosque fertilissimos possideam. Pro hoc docte est: si *regnum Alyattei*, regis Lydiae, Lydiam, *campis Mygdoniis*, Phrygiis *continuem*, continuatam possideam, *in provinciarum spatium rura dilatem* (ut Senec. l. l. ait), dilatato simul cupidine. *Agros continuare* eodem sensu Liv. XXXIV. 4. Ad sententiam Cic. Parad. VI. 3. *Non intelligunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia. — capit ille ex suis praediis sexcenta sestertia, ego centena ex meis: illi aurata tecta* caet. *infinite concupiscenti, non modo ad fructum ille est sumtus, sed etiam ad foenus, exiguus; ex meo tenui vectigali, detractis sumtibus cupiditatis aliquid etiam superabit. Uter igitur est divitior, cui deest, an cui superat? qui eget, an qui abundat?* — 42. *Multa* qui concupiscunt, egere se profitentur. Idem Cic. l. l. c. 1. *Qui innumerabiles cupiditates habet, hunc quo modo ego appellabo divitem, cum ipse etiam egere se sentiat?* — 43. *Bene ei est*, beatissimus est, cui *Deus obtulit*, nec petenti dedit, *quod satis est*, τὰ ἀρκοῦντα, quae paucis admodum continentur; hinc *parca manu*, modicas facultates.

CARMEN XVII.

ARGVMENTVM.

Iocose Horatius hoc carmine diem crastinum praetexta Genii religione genialiter agendum Aelio Lamiae indicit. feriandi occasione a procellosa ac pluvia tempestate (cf. I. 9. v. 12.) desumta, quam facete crastino die exorituram a cornice monitus Lamiae praesagit. Habet omnino hoc carmen, si incessum eius recte expendas, multum venustatis; proditque amoenum Horatii ingenium, cum amicis (inter quos Lamiam primo loco numeres. Vid. I. 26. 8.) facete iocantis iucundeque convivantis. Lepidos autem poetae iocos et in summa carminis et in toto eius habitu facile deprehendas. Summam Lamiae expectationem, quam exordio fecerat, stemmate eius ab antiquissimo usque Lamo deducendo, reique veritatem partim levibus partim gravioribus argumentis asserendo, tempestatisque a cornice praedictae, commemoratione aliquantisper suspensam, ita extremis demum vv. explicat seu potius eludit, ut crastinum diem Genio omninoque convivali hilaritati dandum pronuntiet. Vrbane se ita simul convivam Lamiae offerre Horatium, urbanum quemque suus facile sensus docebit. Ita vero si totius carminis tibi fingas ingenium, neutiquam ferro opus erit, quo amoenam lepidi poetae luxuriem compescas. Neque mirandum utique, tam artificiosum carminis contextum interpretes minus perspexisse.

AD AELIVM LAMIAM.

Aeli, vetuſto nobilis ab Lamo,
Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne faſtus
Auctore

v. 1. *Vetuſto nobilis ab Lamo*, nobiliſſimae proſapiae, utpote ab ipſo Lamo, Laeſtrygonum rege, deductae. Multas gentes Romanas, tam patricias, quam plebeias, ambitioſe originem ſuam ad Vrbis primordia, atque altius adeo, maxime ad Troiana tempora (cf. Virg. Aen. V. 117—123.) miro luſu etymologico pro fundamento poſito, retuliſſe facile apparet, ſi vel obiter Romanarum familiarum ſtemmata perluſtres. Ita Lamiarum originem Lamo, Laeſtrygonum, vetuſtiſſimorum Campaniae incolarum, rege, deſcendere vulgaris Romae opinio erat, uti ex h. l. cognoſcitur. — 2 ſqq. Facete indulget ſibi poeta in adſtruenda originis iſtius veritate, argumentis a vulgari iſtius rei fama, cui quidem ipſa Lamiarum ſtirps, iam longis retro ſaeculis Romae cognita, fidem faciat, petitis. *Quando*, ſiquidem *ferunt*, conſtans fama eſt, *hinc*, ab iſto Lamo *denominatos* fuiſſe, nomen traxiſſe *Lamias priores*, maiores tuos, primores gentis, et *genus omne nepotum* (in recto caſu), longa nepotum inde orta ſeries, *per memores faſtos* celebrata, cuius memoria in faſtis viget, *or. ducit*, deſcendere putatur ab illo *qui* caet. In poſteriori membro novavit ſtructuram poeta, quae lenius ita procedebat: ferunt Lamias hinc denominatos, et genus nepotum ducere orig. Recte autem diſtinguit poeta priores Lamias a nepotibus eorum, quandoquidem horum demum res praeclare geſtae, quos in Lamiae gratiam leviter attingit, faſtis adſignari potuere, illis ultra Romanae reip. tempora adſurgentibus. *Faſti* docte *memores* dicuntur, qui rerum geſtarum memoriam ſervant; ut IV. 14. 4. Pro *hinc* in altero membro eſt, *auctore ab illo*, propter ſqq. — 6 Formiarum conditore. Plin. H. N. III. 5. *Formiae oppidum, antiqua Laeſtrygonum ſedes.* Easdem Ovid. Met. XIV. 233. appellat *Lami veterem Laeſtrygonis urbem*, τηλέπυλον

Auctore ab illo ducit originem,
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Maricae
Litoribus tenuiſſe Lirim,

Late tyrannus: cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili
De-

τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, Hom. Od. X. 81. Nam Formiae a Lacedaemoniis demum, urbem inſtaurantibus, appellatur. Strabo IV. p. 161. Plura de hac re congeſta vide a Torrent. ad h. l. et Ruperto ad Sil. VII. 276. — *Princeps*, primus, ut III. 30. 13. — *et innantem . . . late tyrannus*, oram Minturnenſem poſſediſſe. Docte iſtam deſignat poeta a Liri flumine (de quo v. ad I. 31. 8.), qua is *Maricae litoribus*, litorali Minturnenſium plagae, *innat*, eam perfluit. Sed alterum magis proprie curſum Liris per paludes Minturnenſes in mare ſeſe exonerantis deſcribit. Innat adeo ſtagnanti paludum aquae, effundit ſe in iſtas paludes. Alii ad lentum placidumque eius curſum, quo ad litoralem Maricae ſilvam defertur, referunt, quod *innare* dici nequit. Et alterum ſatis poetice putandum dici de limpido fluvio (*gemmantem gurgitem* ei tribuit Sil. IV. 350.) coenoſam aquam permeante. *Marica*, inquit Serv. ad Virg. Aen. VIII. 47. „dea litoris Minturnenſium (h. litoralis circa Minturnas plagae, quae paludoſa eſt) iuxta Lirin fluvium, ubi ei lucus conſecratus erat. Vnde easdem oras *umbroſae regna Maricae* indigitat Lucan. II. 424. Eius religionem ad Porphyrionis manſiſſe aetatem, ex eius nota diſcitur. — *late tyrannus*, εὐρυκρείων.

v. 9. Cras pluvia tempeſtas erit. Hoc egregie exornavit poeta. *Eurus demittit* defundit *tempeſtatem*, deorſum ruens, καταΐσσων, nota imagine poetica, qua procellae ex alto (ὑψόθεν, καταταῖγδην, Orph. A. 1180. Arat. Phaen. 423.) in terram praecipites feruntur; unde καταῖξ, et καταιγίδες dictae. Εὔρου χειμερίας καταιγίδας dixit Perſes VIII. 1. (A. Br. II. 5.) et eiusdem venti τρηχεῖαν καὶ αἰπήεσσαν καταιγίδα Leonid. Tarent. XC. 1. (A. Br. 244.) Plura vide ad I. 3. 12. Iam pro, ſilvas commovebit,

Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet, aquae niſi fallit augur

Annoſa cornix. Dum potis, aridum
Conpone lignum: cras Genium mero

Cu-

movebit, vexabit, effecta poſuit, *ſternet*, conſternet *nemus*, humum nemoris, *multis foliis*, decutiet folia arboribus; terra conſtrata erit foliis. Eodem colore tempeſtas adumbratur II. 9. 6 ſqq. — 10. *et litus alga* conſternet, graviſſimas in mari procellas excitabit; nam algae eiectae turbas in maris fundo arguunt. Homer. Il. IX. 4 ſqq. ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα Βορέης καὶ Ζέφυρος· — ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν κορθύεται, πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευαν. Cf. Virg. Aen. VII. 590. — *inutili*, proverbiali algae epitheto (*proiecta vilior alga* Virg. Ecl. VII. 42.) cuius tamen multiplex uſus hodie innotuit. Caeterum, quod a poeta facile expectari poterat, ut ſpecialibus tempeſtatis violentiam repraeſentaret coloribus, temere inde quosdam ſuſpicari arbitror, Lamiae fundum prope Formias fuiſſe, quem ſcilicet petiturus fuiſſet Horatius. — 12. *niſi fallit*, ſi fides habenda eſt *cornici*, *aquae auguri*, impendentem pluviam crocitatione (κρώζουσα Arat. Dioſem. 1002.) adnuntians. Arat. Dioſ. 1022. Χειμῶνος μέγα σῆμα καὶ ἐννεάγηρα κορώνη νύκτερον ἀείδουσα. Cf. III. 27. 10. Ad Noſtrum Ovid. Am. II. 6. 34. *pluviae graculus augur aquae.* — *annoſa*, longaeva, quae adeo non fallitur, longa annorum ſerie edocta. De longa cornicum aetate vid. ad IV. 13. 24.

v. 13. *Dum* igitur *potis* es, dum per pluviam licet, *compone*, para, repone ſub tecto ligna arida, craſtino die foco admovenda, ne fumo nobis moleſtias creent. Nam *circa* focum et *Lares* (V. 2. 66.) *poſita* erat familia, in feſta laetitia, maxime ruri. Feſtive autem poeta praeludit ſequentibus, quae tandem Lamiam, per longas ambages in ſummam exſpectationem adductum, de eius conſilio certiorem faciunt. — *cras Genium* ſ. Larem *curabis*, curam eius geres, veneraberis, ſacrum ei facies. Genii omnino cauſſam praetendebant veteres, quotiescunque ſe lautius atque hilarius excipere vellent; unde natae loquendi formae, *Genio litare*, *placare eum*, *geniales epulae* et ſic porro.

Dum

Curabis et porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

Dum igitur Genio ſacrum parari vult, hoc ipſo diem craſtinum genialiter agendum auguſtiore ſpecie indicere putandus eſt poeta. Vide omnino ad I. 4. 11- 12. Tum Genii ſatis obſcura, ſaepiusque cum Laribus confuſa religio. Vide Cenſorin. de D. N. 33. Igitur et *porco bimeſtri* in *tali* ſacrificio recte locus eſſe poterat, (cf. Schott. Obſſ. II. 14.) etſi mero, ture et libis Genio facere ſollenne eſſet; quod adeo intpp. offendere haud debebat, qui forte *curare cutem* rectius dici opinabantur, quam *curare deos*, h. ſacra iis parare. Ita plane *Larem curare* dixit Plaut. Aulul. prol. 19. In deliciis autem apud vett. erant porcelli, ut ſatis notum. — *bimeſtri.* Decimo a partu die ad ſacrificium idonei erant, iuxta Varronem II. 4. 16. — 16. *Cum famulis,* ſervis, *operum ſolutis,* ab opere diurno per feſtum diem (ut ſtatim carm. ſeq. v. 11. 12.) ſolutis, quod per imbrem vix fieri potuiſſet. Θεράποντας λυσιπόνους Pindar. IV. 72. cum Noſtro comparat Gedik. ad eundem p. 158.

CARMEN XVIII.

ARGVMENTVM.

Faunum Faunalium die (qui in Nonas Decembres incidit, quod e v. 10 ponere licet; alteri enim Faunali idus Febr. consecratae erant) hoc hymno veneratur poeta, precaturque, ut Sabino suo inposterum etiam prospiciat. Adornatum eum esse ad antiquam precum formulam, cum sollenni obtestatione, in promtu est videre. Progreditur inde poeta ad describendam rusticam istius diei laetitiam, rusticis, ut ita dicam, coloribus pro argumenti ratione egregie adumbratam. Oratio in eo facilis, venusta, numerosa. Religioso usui destinatum fuisse hoc carmen credunt Sanad. Dacer. alii; non ego.

AD FAVNVM.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos finis et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
Aequus alumnis:

Si

v. 1. *Amatorem* ſ. ſectatorem *Nympharum fugientium* quod Faunum in ſollenniore carmine poeta indigitat, cum priſcorum hymnorum, munera atque affectiones Deorum exponentium, rationi ſatis conſentaneum videri debet, tum quod poetico huic figmento notio ſubeſt phyſica, quae primaria cultus eius divini cauſſa ſtatuenda eſt. Scilicet cum Deos agreſtes naturae cum rudioris (ut Pan, Priapus, caet.) tum cultioris (ut Dii frugum, vini, pomorum caet. inventores) vim vegetam ac procreatricem ſymbolicam ferret antiquitas, fieri haud poterat, quin poetae, rem ſenſibus obiicientes, vim ipſorum generandi ad amores humanos revocarent, infinitisque amatoriis fabulis involverent, donec tandem ad meros luſus, ludicramque amoris laſciviam res verteretur. Haec ſi animo teneas, ridebis mecum hariolationes interpretum, Faunum Nymphas perſequendo ad Sabina Horatii rura delatum ſic declarari ſtatuentium.

v. 2 *ſqq.* Sollennem precum formulam χαῖρε, ἵλαθι, praeclare ad Fauni, dei agreſtis ac vagi, indolem attemperavit poeta. Pro vulgari: *lenis,* propitius ſis, tuere agros ac greges meos, doctius erat; lenis inviſas, adeas meam villam; pro quo accommodatius eſt: *lenis incedas, abeasque aequus,* propitio numine transeas, utpote de deo, agros et ſilvas continuo pervagante, ac nullibi morante ideoque nec templis culto, ut caetera agreſtia numina. Κακοδαίμονα Faunum deum ἀλεξίκακον (cf. I. 17. init.) faciunt, qui poetam iram huius dei deprecari exiſtimant, *lenis incedas et aequus abeas,* explicantes: neque iratus venias, neque irae veſtigia relinquas. *Lenem* autem et *aequum* recte placidum, benevolum, propitium dici, nemo facile exemplis probari cupiat. — *fines et*

aprica

Si tener pleno cadit haedus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.

Ludit

aprica rura, agros, copia poetica. — *parvos alumnos* h. l. et III. 23. 7. prave utique Scholl. explicant vernulas ruris, θρεπτάρια (uti ὑποκοριστικῶς dicebantur; vid. doctum Valken. Animadvv. ad Ammon. c. III. p. 173.) s. pueros servorum in villa Horatii; quos plerique recentiores intpp. sequuntur, quorum nonnulli, qui *Faunis in quiete ludibria* adscribi e Plin. XXV. 14. nossent, eo tandem prolabuntur, ut ephialten nocturnum a pueris suis Horatium deprecari existiment. Quanto concinnior contra, quanto simplicior precum ratio: Faune, tutare agrum, tutare greges meos! prae altera, quae agris et vernulis prospicit. Pro gregibus autem quaesitius posuit *alumnos parvos*, agnos et hoedos tenellos, foeturam gregis, morbis quippe magis obnoxiam, maxime auctumnali tempore. Hinc III. 23. 7. *aut dulces alumni pomifero grave tempus anno* sc. sentient. Quid apertius isto loco? Quid apertius altero I. 17. 2. de Fauno pecorum custode: *igneam defendit aestatem capellis usque meis pluviosque ventos?* Duobus igitur, arvis et gregibus, quae maxima rei rusticae momenta faciunt, Fauni, arvorum et gregum custodis, benevolentiam puta expeti a poeta. Sed ad alteram interpretationem delapsi sunt intpp., quum semel in animum sibi induxissent, omnia ad avertendam Fauni iram atque noxam spectare.

v. 5. Si quotannis sacro, stato die tibi parando, numen tuum veneror, si Faunalia tua quotannis rite celebro. Sollennis haec Deos obtestandi formula, ubique obvia in poetis. Ornate autem partes sacrificii enumerantur, tus, merum, victima. *Haedus cadit*, tibi immolatur (ut I. 4. 18.) *anno pleno*, impleto, exacto, quotannis. — 6. Si neque largum vinum *deest craterae*, si impleo vino, tibi libando, pateram, si merum tibi libo. Venuste admodum cratera audit *Veneris sodalis*, τερπνοτέρα γὰρ Ἀφροδίτη μετὰ Διονύσου, καὶ τὸ παρ' ἀμφοῖν ἡδὺ σύγκρατον, Lucian. Amor. 12. p. 410. ratione satis manifesta, qua eadem, ἥδιστον πρόπολον βαρυγδούπων Ἐρώτων οἶνον ἀερσίπνουν appellat Ion Chius apud Athen. II. p. 35.; cuius

Ludit herboſo pecus omne campo,
Quum tibi Nonae redeunt Decembres:
Feſtus in pratis vacat otioſo
Cum bove pagus:

Inter

cuius tamen nonnulli parum memores coniunctionem iſtam a Veneris et Bacchi παρεδρίᾳ invenuſte repetunt. Similiter οἶνον Panyaſis in Stob. Grot. p. 105. appellat πάσης συνοπηδὸν ἀοιδῆς, et λάγυνον Marc. Argentar. XXI. (A. Br. II. 271.) κασιγνήτην νεκταρέης κύλικος, eandemque Incertus epigram. LXXVII. 3. (A. Br. II. 165.) Βάκχου καὶ Μουσέων ἱλαρὴν λάτριν καὶ Κυθερείης, quod appoſitiſſimum eſt. Alia de hoc ſodalitio, ut ita dicam, poetico, vide ad I. 25. 19. — Sique *ara* tua *multo odore*, ture aliisque odoris rebus (nam et alias res adoleri conſueviſſe, facile cogas e Tibull. II. 2. 3. *Vrantur pia tura focis, urantur odores*; vid. ibi Heyn. adde Prop. IV. 6. 5.) ei iniectis fumat. — *vetus* praeclare multis retro annis ſacrificia in ea facta innuit.

v. 9 *ſqq.* Effrenior hilaritas, Faunalibus omninoque feſtis Deorum agreſtium diebus propria, vivide admodum adumbrata a poeta ſubiicitur; admixtis qui anguſtiorem rei ſpeciem praeberent, coloribus, a praeſentia Fauni ductis; quod temere a quibusdam reprehendi videas. Laetitiae autem ſenſum, quo, deo adventante, omnis natura perfunditur, ad greges potiſſimum revocavit poeta h. l. quod Faunus iſtorum cuſtos haberetur. Ita, Baccho praeſente, *largo pubeſcit vinea fetu*, apud Virg. Ge. II. 390. Conſ. Calpurn. Ecl. IV. 102—116. Pecus omne *ludit*, exultat, laſcivit (III. 11. 10.) *herboſe campo*, in paſcuis, pratis. Calpurn. l. l. *Adſpicis, ut teneros ſubitus vigor excitet agnos?* in Pales adventu. Ad diei feſtivitatem omnes greges in prata fuiſſe actos neſcio qua de cauſſa ſtatuant nonnulli, quum in Italia initio huius menſis a paſtu necdum revocari ſoleant. — 10. *tibi redeunt Nonae Dec.* quibus tibi ſacrum ſit. *Redeunt*, de ſacro anniverſario. — 11. Sollennis boum iugo ſolutorum in ruſticorum feriis mentio. Tib. II. 1. 15. *Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator, et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus, ſolvite vincla iugis.* — *feſtus pagus*, agricolae diem feſtum, hilarem agentes, laeti *vacant in pratis*, opere intermiſſo feriantur, exultant in

Inter audacis lupus errat agnos:
Spargit agreſtis tibi ſilva frondis:
Gaudet inviſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

in pratis; ſacra enim ruſtica ſub dio celebrabantur. Vid. I. 4. 11. — *otioſo*, libere per prata vagante; ſuavis pictura.

v. 15. Aucta h. l. rei imago, I. 17. 5 ſqq. *Impune tutum per nemus* caet. prodita; colore ab aurea aetate petito. Virg. Ecl. IV. 22. *nec magnos metuent armenta leones.* Cf. V. 16. 51. Invertit autem poeta ſententiam, nam proprie *agnus audax errat*, audacter errat, ſecure vagatur *inter lupos*: *errare* enim de libero ac ſecuro paſtu proprium. — 14. Folia menſe Decembri arboribus delapſa in miraculum vertit poeta, quod ſane Italiae regioni ſatis conſentaneum erat. Referendum ad φυλλοβολίαν, in honorem deorum antiquitus inſtitutam; de qua Virg. Ecl. V. 40. *Spargite humum foliis*, in Daphnidis honorem. Suaviter autem ipſam ſilvam hoc laetitiae ſenſu animat poeta, quod forte a ruſticis iſto die fieri ſolebat. Cf. Schol. Cruq. Igitur *ſilva tibi* adventanti honoris cauſa *frondes ſpargit*, excutit, humum iis conſternit. Atque haec ſimpliciſſima fuerit ratio. Heynius tamen ad Virg. Ecl. IV. 50. de nutantibus adventu dei agreſtis arborum cacuminibus vult intelligi; exquiſitiore utique phantaſmate: cui tamen vereor, ut ratio loquendi ſatis addicat. — *agreſtes*, utpote deo agreſti. — 15. *Foſſorem* ſpeciatim cum delectu memorat poeta, propter graviorem vineae fodiendae, foſſaeque ducendae laborem, a quo per feſtum diem vacuus *gaudet pepuliſſe*, cum intimo laetitiae ſenſu *pellit* quatit *ter pede terram*, tripudiat, ſaltat. — *inviſam*, tot aerumnarum cauſſam, ſuaviter. Eadem ratione *damnatos ligones* Calpurn. Ecl. IV. 117. dictos putabat Wernsd. ad eum locum. Ridicule autem foſſorem nonnulli terrae iſto die ruditer inſultare credunt, quo ſibi tot aerumnas, in ea colenda perlatas, ulciſci videretur.

CAR-

CARMEN XIX.

ARGVMENTVM.

In deſcribendo huius carminis argumento ab interpretibus vel aliena immiſceri, vel praepoſtere ordinem eius conturbari planeque perverti animadvertas. Nunc enim Telephum vel novae Iliados conditorem vel de antiquis hiſtoriis ſubtiliter disquirentem, aut carmine eas cyclio (v. 1. 2.) perſequutum ferunt; nunc carmen ſuper convivium, in quo Telephus de temporum rationibus antiquisque hiſtoriis ſatis intempeſtive diſpiceret, factum aſſerunt; ſunt denique, qui coenam apud ipſum Telephum habitam, in qua praeter coenaculi frigus, vinique parcitatem, poetam Telephi oſtentata eruditio paene enecaverit, ſalſe perſtringi cenſeant. Quae quidem intpp. indicia, a poetica ne dicam lyrica ratione prorſus abhorrentia, refellere nihil attinet. Tu ita ſtatue: Quum Horatii ſodales, de coena ἀπὸ συμβολῶν, *forte in L. Licinii Varronis Murenae novi auguris honorem habenda deliberaturi, conventum antea (nam quamvis coenam* συμβολιμαίαν *deliberatio anteceſſerit neceſſe eſt) agerent, interque confabulandum ſermo, qui ipſe erat hilarior atque liberior, a propoſito ſenſim, ut ſit, ad alia aberraſſet; poeta, nonniſi de convivio cogitans, ut eos inde revocaret Telephum potiſſimum ex his increpat, quem maxime a re ad conſultandum propoſita, eademque iudicio ſuo graviſſima, ad doctas*

nugas

nugas deflectere, in iisque mire ſibi placere animadverteret. Tum ad ipſam convivii futuri hilaritatem delineandam progreditur, quam exquiſito artificio repraeſentat. Regnat in hoc carmine naturalis orationis vigor, a poetae commotioris affectu prodiens; ſententiae nullo artiori nexu praecipitatae, ornate tamen ac vivide expreſſae. Graecum autem poetae obverſatum fuiſſe exemplum, haud vane augureris; forte Ionis Chii II. (Anal. I. 161.) quod harum deliciarum amatoribus hic apponere lubet:

Χαιρέτω ἡμέτερος βασιλεὺς σωτήρ τε πατήρ τε·
ἡμῖν δὲ κρητῆρ' οἰνοχόοι θέραπες
Κιρνάντων προχύταισιν ἐν ἀργυρέοις· ὁ δὲ Χρύσης
οἶνον ἔχων χειροῖν νιζέτω εἰς ἔδαφος·
Σπένδοντες δ' ἁγνῶς Ἡρακλεῖ τ' Ἀλκμήνῃ τε,
Προκλέϊ, Περσείδαις τ' ἐκ Διὸς ἀρχόμενοι,
Πίνωμεν, παίζωμεν, ἴτω διὰ νυκτὸς ἀοιδή.
ὀρχείσθω τις· ἑκὼν δ' ἄρχε φιλοφροσύνης·
Ὅν τινα δ' εὐειδὴς μίμνει θήλεια πάρευνος,
Κεῖνος τῶν ἄλλων κυδρότερον πίεται.

Super initio carminis in Adnotatt. monuimus.

AD

AD TELEPHVM.

Quantum diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Aeaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio:

Quo

v. 1. Maximopere placet poetae ſedulitas, in apparando in Murenae honorem convivio omnes cogitationes defigentis, omniaque ſusque deque habentis, atque adeo indignantis, ſi quae praeter rem a ſodalibus in medium proferri animadvertat. Increpat igitur Telephum, extra oleas vagantem, hoc exordio poeta, eumque ad propoſitum revocat. Vide omnino de dramatica hac exordii adornatione Argum. Neque dubitandum, quin graecum Horatio ante oculos obverſatum fuerit exemplum. Similes ideae occurrunt in Sosionis fragm. apud Athen. VIII. 3. p. 336. τί ταῦτα ληρεῖς φληναφῶν ἄνω κάτω, Λύκειον, Ἀκαδημίαν, Ὠδεῖον, πύλας, λήρους σοφιστῶν; οὐδὲ ἓν τούτων καλόν· πίνωμεν, ἐκπίνωμεν. Anacreon. XXXVI. τί με τοὺς νόμους διδάσκεις, καὶ ῥητόρων ἀκάνθας (ita omnino leg. pro eo quod nunc obtinet, ἀνάγκας) τί δέ μοι λόγων τοσούτων τῶν μηδὲν ὠφελούντων; μᾶλλον δίδασκε πίνειν caet. Et eiusdem epigr. LXXXIV. 1. 2. (Anal. Br. I. 119.) οὐ φίλος, ὃς κρατῆρι παρὰ πλέῳ οἰνοποτάζων νείκεα καὶ πόλεμον δακρυόεντα λέγει. — *Quantum diſtet*, quanto temporis intervallo a ſe invicem diſtent *Inachus*, antiquiſſimus Argivorum rex, a quo ultima temporum procedebat computatio, et *Codrus*, ultimus rex Athenienſium, *non timidus*, promtus paratusque *mori*, μὴ ὀκνῶν θανεῖν, graeca ſtructura. Res ipſa notiſſima vel e Iuſtin. II. 6. — 3. *narras*, cum vi, ληρεῖς, φληναφεῖς, φλυαρεῖς, exponis, expedis nunc iſtas chronologicas difficultates, quum de re gravioris momenti deliberandum ſit, importune tricaris. — et *genus*, ſtirpem nobiliſſimam *Aeaci*, Oenopiae regis, percenſes, Peleum, Telamona, et inde prognatos, Achillem, Teucrum et Aiacem, ſicque nugando delaberis tandem ad *bella*, pugnas *ſub Ilio*, ad Ilium *pugnatas*, editas, factas, novamque adeo Iliada exordiris. *Bella* ſ. pugnam *pugnare*, μάχην μάχεσθαι, notiſſimo

Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum et quota
Pelignis caream frigoribus, taces.

Da

tiſſimo Graeciſmo. *Ilium ſacrum*, Ἴλιος ἱρὴ, Homerico epitheto; veluti Il. δ. 46. propter deos πολιούχους; res nota.

v. 5. Caeterum de re multo maioris momenti, de apparando, quod inſtat, convivio, verbum nullum. Seqq. manifeſte docent, de coena ἐκ συμβόλων adornanda, in qua aequalem quisque impenſarum partem (unde ἰσοτελεῖς dicti), quae in epulas inſumerentur, ſuſtinebat, a Muraenae amicis deliberatum fuiſſe. De conviviis συμβολιμαίοις vide docte diſpicientem Salmaſ. Obſſ. ad Ius Att. et Rom. c. III. p. 62. ſqq. Tangit autem poeta potiora convivii momenta, *quae* illud, iuxta Varronem apud Gell. XIII. 11. *omnibus ſuis numeris abſolutum* efficiunt, *ſi belli homunculi adſint* (quales Horatii ſodales recte tibi fingas) *ſi electus locus* (quo praebente domum caet.) *ſi tempus lectum* (quota hora caet.) *ſi apparatus* (Chius cadus) *non neglectus.* — *cadum Chium*, vini Chii, in pretioſioribus habiti, de quo Athen. I. p. 28. Conf. Serm. I. 10. 24. et Tibull. II. 1. 28. Vnde ſatis apparet, de opiparo ac pollucibili coena eos cogitaſſe. — 6. *quis aquam* ad balneum *ignibus temperet*, calefaciat. Balnei, quod reſpexit poeta, uſus ante coenam ſatis notus apud veteres. Venuſte autem ita de eo disquirit, in cuius domo epulae eſſent celebrandae; unde ſubiicit, *quo praebente domum*, quis domum praebeat, apud quem convivemur; nihil amplius. Aliena eſt ab h. l. de uſu verbi *praebere*, παρέχειν, partes ſumtuum in ſe recipere, obſervatio. Noſter Serm. I. 5. 37. *In Mamurrarum laſſi deinde urbe manemus, Murena praebente domum.* — 7. 8. *et quota* hora epulaturi ſimus, h. utrum de die (v. ad I. 1. 20.) an conſueta hora convivium incepturi ſimus. Pro hoc, quo ſe ad tempeſtiviorem compotationem proniorem oſtenderet, ſuaviter ac feſtive ex ſuo ſenſu, frigoris impatientiſſimo: qua hora *caream ſrigoribus*, caleſiam; coenaculum enim hieme caleſiebat, ut notum. *Pelignis*, quale eſt in Pelignis; quae regio inclementius coelum habet. Auget adeo ſimpliciter, ut *nix Sithonia* III. 26. 10. Sollemnis autem lucu-

Da Lunae propere novae,
  Da Noctis mediae, da, puer, auguris
Murenae: tribus aut novem
  Miſcentor cyathis pocula commodis.

Qui

luculentioris foci mentio in compotatione, ut I. 9. 5. III. 17. 14.

v. 9. Feſtinantem ad pocula poetam omnisque morae impatientem praecepta animo eius convivii futuri hilaritas vivide admodum declarat. Sedent convivae, leges bibendi ponuntur, certatur poculis, convivium agitatur liberius, exoritur clamor inconditus etc. Quo exquiſito artificio, paſſim Noſtro frequentato, rerum ſpecies nova quaſi luce perfundi, totumque carmen mire animari, facile quisque ſentiat. Hoc autem loco tanto maiorem vim habet, poetae impatientia ceſſatori Telepho oppoſita. Caeterum ſymposiarchi perſona ſumta ſqq. a poeta pronuntiari putanda. — *Da*, ἔγχει, ἐπίχει, tempera atque miniſtra poculum *Lunae novae* (altero caſu) in Lunae honorem ebibendum; cuius quidem, uti mox *Noctis*, ratio unice ideo habetur, quod compotatio in multam noctem protraheretur. Vnde et ſomni poculum habet Eubulus apud Athen. I. p. 36. Cf. III. 28. 15. Argutius paullo ad primum Murenae augurium trahunt, quod quidem a media nocte capere ſollenne erat. Caeterum et cyathi in poculum infuſi et ipſum poculum ſollenni loquendi uſu illius dicebatur, in cuius honorem bibebatur, habita ſimul in infundendis cyathis ſyllabarum nominis eius, atque ſingularum adeo vocum ratione, ita quidem, ut unaquaeque deinceps in unoquoque affuſa cyatho, ne fraudi locus fieret, recitaretur. Callim. ep. XXXI. 1. ἔγχει, καὶ πάλιν εἰπὲ, Διοκλέος· Meleag. XCVIII. (A. Br. I. 28.) ἔγχει, καὶ πάλιν εἰπὲ, πάλιν, πάλιν, Ἡλιοδώρας, εἰπὲ σὺν ἀκρήτῳ τὸ γλυκὺ μίσγ' ὄνομα. Cf. eiusd. quod ibi ſequitur ep. XCIX. Adde Poſidipp. X. (A. Br. II. 48.) Eubuli apud Athen. l. l. — *novae*, ortae; nihil amplius. N. autem *mediae*, cum vi, utpote in compotatione ad mediam noctem producta; quamquam parum ſubtiliter de Nocte dea. *Da* ter repetitum ſatis ἐναργῶς Horatii intemperias oſtendit. — *auguris* nuper facti, in auguratus eius honorem.

v. 11. Duo miſcendi vini modos imperat poeta, alterum,

 quo

Qui Muſas amat impares,
  Ternos ter cyathos adtonitus petet
Vates: tris prohibet ſupra
  Rixarum metuens tangere Gratia,

Nudis

quo tribus vini novem aquae cyathi admiſceantur, alterum, quo novem vini cyathi cum tribus aquae temperentur, vel, quod ſimplicius erit, tres aquae partes cum vini una, vel tres vini, cum una aquae parte, ἢ τρεῖς πρὸς ἕνα κύαθοι, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Illud vulgare ac ſobrie potantium temperamentum; Euen. XV. 5. (A. Br. I. 166.) Χαίρει κιρνάμενος τρισὶ Νύμφαις τέτρατος αὐτὸς (ὁ Βάκχος)· (fere ut Tibull. III. 6. 57. *Naida Bacchus amat;* —— *temperet annoſum Marcia lympha merum* coll. Meleagri CXIII. 3. Τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δέ νιν εἴργῃς μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον, et Timothei ἐν Κύκλωπι apud Athen. XI. 465. ἔχευε — ἔμισγε δ' ἅμα Βακχίου νεορρύτω δακρύοισι Νύμφαν) Eiusdem fere temperamenti erant quinque aquae cum duobus vini mixti cyathi. Conf. omnino Athen. X. 7. p. 426. — *miſcentor*, praeclare e ſympoſiarchi perſona. Pind. Nem. 9. 119. ἐγκιρνάτω τίς μιν (κρητῆρα) — — ἀργυρέαισι δὲ νωμάτω φιάλαισι ἀμπέλου παῖδα. Ion Chius II. 2. (A. Br. I. 161.) ἡμῖν δὲ κρητῆρ' οἰνοχόοι θέρωπες κιρνάντων προχύταισιν ἐν ἀργυρέαις. Doctius autem dicitur *pocula cyathis miſcere*, quam cyathos aquae et vini in poculis miſcere, temperare. — *commodis*, ut cuiusque potoris ingenio commodum erit, ſobriis ac modeſtis vinum dilutius; inſanis contra, quales poetae ſunt, meracius bibentibus. Explicatius hoc poeta ſtatim ſubiungit.

v. 13 — 17. Qui Muſas amat, Muſisque amatur, Μουσῶν φίλος ὤν, poeta (Vid. ad I. 26. 1.) *petet* petere eum decet, conſentaneum eſt, novem *cyathos*, ob Muſas *impares*, h. novem. Poetis enim inſania propria. Hinc vates *attonitus*, ἐμβροντηθεὶς, ἐμβρόντητος (ita ποιητὰς ἐμβροντήτους vocat Lucian. Timon. I. p. 99.) μουσόληπτος, propter τὸ ἐνθουσιῶν, cuius cum inſania ſollemnis comparatio. *Attonitas Bacchadas* h. furentes occurrunt apud Iuvenal. VI. 316. et ἐμβροντηθῆναι pro μαίνεσθαι apud Menand. ἐν γεωργῷ apud Grot. Excerpt. p. 713. Alia vid. Hemſterh. allata ad Lucian. l. l. Eandem

fere

Nudis iuncta Sororibus.
Infanire iuvat, cur Berecyntiae
Ceffant flamina tibiae?
Cur pendet tacita fiftula cum lyra?

Par-

fere menfuram pofcit Anacreon apud Athen. X. p. 426. cuius vv. ita conftituendi videntur:

ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ,
κελέβην ὅκως ἄμυστιν
προπίω, τὰ μὲν δὺ' ἐγχέας
ὕδατος τὰ πέντε δ' οἴνου
ὡς ἂν φρέν' ὑβριστιῶσαν
ἀναδεύσας βασσαρήσω,

eiecto putido κυάθους et inferto φρέν' — 15 fqq. Suavis converfio vulgaris fententiae: Verecundiorum portio erunt tres cyathi. — *fupra*, ultra tres, plures quam tres *prohibent* vetant Gratiae *tangere*, exquifitiffimo verecundiae fenfu, pro, capere, bibere; qui Gratiis litant, ternum Gratiarum numerum petunt, ultra tres haud progredi audent. Hinc πρώτην πόσιν Panyafis (apud Athen. I. p. 36.) ἀπονέμει Χάρισι καὶ Ὥραις· τὴν δὲ δευτέραν, Ἀφροδίτῃ· Ὕβρει δὲ καὶ Ἄτῃ, τὴν τρίτην. Item Eubulus apud Athen. l. l. τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω τοῖς εὖ φρονοῦσιν caet. — *rixarum metuens*, abhorrens, aliena a rixis, ut *metuens viri alterius caftitas* III. 24. 22. Cf. Serm. II. 3. 110. et vid. ad II. 2. 7. Male alii. — Gratia *iuncta Sororibus*, docte pro, Gratiae iunctae. Vid. ad III. 21. 22. — *nudis*, nam et nudas eas exhibebat ferior antiquitas. v. Paufan. IX. p. 782. Cf. IV. 7. 6. et ad I. 30. 5.

v. 18. *Iuvat*, volupe, dulce eft (ut IV. 12. extr.) *infanire*, μαίνεσθαι, exultare laetitia; θέλω, θέλω μανῆναι Anacr. XXXI. Infaniam, f. effufiorem poetae hilaritatem egregie decent breviter enuntiatae, abruptaeque fententiae in fqq. Cf. II. 17. 21 fqq. — *cur ceffant flamina tibiae*, cur non inflatur, reboat tibia. *Flamina tibiae*, αὐλῶν, λωτοῦ πνεύματα, Eurip. Phoeniff. 794. Bacch. 128. et faepius alibi. — *Berecyntiae*, in Cybeles facris adhiberi folitae; auget furoris ideam. — 20. *Cur pendet*, cur ceffatur in deripiendis de pariete lyra et fiftula. — *tacita*, muta; opponitur lyra *loquax*, φωνάεσσα (ut in Sapphus fragm. ἄγε, χέλυ δῖα, μοι λέγε, φωνάεσσα δὲ γίνεο apud Vrf. p. 7.) εὔφθογγος et fim. ἠπύτα σύριγξ Quint. Cal. VI. 170. — 21. *Odi parcentes dexteras*, quanto

figni-

Parcentis ego dexteras
Odi: ſparge roſas: audiat invidus
Dementem ſtrepitum Lycus,
Et vicina ſeni non habilis Lyco.

Spiſſa

ſignificantius quam, intolerabilis iſta cunctatio eſt, enecat me haecce ignavia; *parcentes* ſc. deripere, cunctantes der. quae non dudum deripuerint; notiſſimo verbi gr. φείδεσθαι, uſu. Ita φείδεσθαι κελεύθου, de omittenda expeditione Pind. Nem. 9. 47. Explicant fere, otioſas; quod abſolute dici nequit. Trahendum autem magis ad ſuperiora quam ad ſeq. — 22. Roſarum et omnino florum in conviviis uſus multiplex. H. l. menſa potiſſimum roſis inſtrata intelligenda. Cf. ad I. 36. 15. *Neu deſint epulis roſae.* — *Audiat invidus* caet. tota vicinia noſtro clamore percrepet; fere ut Propert. III. 8. 23. 26. *Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis, publica vicinae perſtrepat aura viae,* ubi Burm. cum Noſtro comparat Cic. pro Roſc. 46. *cantu vocum et nervorum et tibiarum nocturnisque conviviis tota vicinitas perſtrepit,* et in Verr. V. 13. Quanto ornatior Noſter, admixto ſenilis invidiae colore: Lycus ſenex, vicinus (vide quam docte disiunxerit haec epitheta poeta, ut locum ſignificantiori faceret) *invidus audiat,* invidia propter ingraveſcentem aetatem rumpatur, dum *ſtrepitum dementem,* inſanientium iuvenum, *audit.* Ion. l. l. v. 7. Πίνωμεν, παίζωμεν, ἴτω διὰ νυκτὸς ἀοιδή. — 24. Vxor Lyci, ei utpote *ſeni non habilis* minus apta, averſans eum, inverſa oratione; proprie enim Lycus, moroſus atque effoetus ſenex, uxori iuvenculae *non* eſt *habilis,* eius animo, moribus caet. minus commodus. Tanto aegrius accidebat Lyci auribus iſte iuvenum ſtrepitus. Caeterum hac Lyci commemorata vicinia venuſte admodum domum deſignat, in qua compotationem inſtitui cupiat.

v. 25. Nexum ita tibi finge: quemadmodum autem illa ſenem Lycum averſatur, ita contra te Rhode efflictim amat, pulchra pulcherrimum. — *Nitidum,* fulgentem, inſignem *ſpiſſa* pingui, denſa *coma,* κομήτην; quae et decoris et vigoris iuvenilis index. Φαιδίμαν κόμαν Paridi tribuit Pind. Nem. I, 102. λιπαρὰν ἔθειραν Theocr. V. 91. χρυσεοχαίταν μαρμαίρων, Eurip. Ion. 887. εὐβόστρυχον αἴγλην eadem ſpecie dixit Irenaeus III. 5. (A. Br. III. 10.) Male nonnulli

Spiſſa te nitidum coma,
  Puro te ſimilem, Telephe, Veſpero,
Tempeſtiva petit Rhode:
  Me lentus Glycerae torret amor meae.

nulli de coma uncta cogitant. — 26. Suavis formoſi iuvenis cum Veſpero, ſtella Veneris comparatio. Laudant Virg. Aen. VIII. 589 ſqq. adde Senec. Hippol. 750 ſqq. Quint. Cal. V. 131. Suaviſſime autem eam adhibuit Plato ep. XXI. (A. Br. I. 173.) Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος, νῦν δὲ θανὼν λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις. — *puro*, recens e mari exorto, vel ſimpliciter, ſplendido. — 27. *tempeſtiva*, ὡραία, πέπειρος, in flore aetatis conſtituta. — 28. Ego minus felix ſum in amore. Pro quo eſt: *me lentus amor torret*, ego lento amoris igne maceror, pereo (cf. ad I. 13. 8.) Glyceram aſperam, immitem expertus. De Glycera v. I. 19. 5 ſqq. Ridicula inſcitia βραδινὰν Ἀφροδίταν cum lento amore h. l. componunt.

CARMEN XX.

ARGVMENTVM.

Monet Horatius hoc carmine Pyrrhum quendam, ut ne temerario ausu Nearchum, puerum delicatum, a puella quadam, amore eius pariter capta, abstrahere conetur; rem enim esse admodum arduam ac periculosam, quandoquidem puella ultima potius expertura sit, quam ut sibi eum eripi patiatur; tum ne periculi quidem pretium fore, in puero superbo atque amatores fastidiente. Haec omnia poeta ἀλληγορικῶς *extulit, puellam cum leaena comparans, pro catulis, quos Pyrrhus sibi ereptum eat, animose decertante. Totum carmen ad verbum plane e graeco poeta expressum esse, et argumenti et tractationis ratio facile evincunt. Primas allegoriae lineas deprehendebat Cel. Schneiderus (Animadvv. in Anacr. p. 107.) in Platonis Charmide T. V. p. 111. Bip.* Καὶ ἐνόμισα σοφώτατον Κριτίαν τὰ ἐρωτικά. ὃς εἶπεν ἐπὶ τοῦ καλοῦ λέγων παιδὸς, ἄλλῳ ὑποτιθέμενος εὐλαβεῖσθαι, μὴ κατέναντι λέοντος νεβρὸν ἐλθόντα μοῖραν αἱρεῖσθαι κρεῶν. Αὐτὸς γάρ μοι ἐδόκει ὑπὸ τοῦ τοιούτου θρέμματος ἑαλωκέναι.

AD

AD PYRRHVM.

Non vides, quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
Dura post paullo fugies inaudax
Proelia raptor:

Quum

v. 1. *Non vides*, non animadvertis, intelligis, *quanto* cum *periculo moveas*, h. quam periculosa res sit, leaenae catulos *movere*, auferre, rapere? Et hoc, demta allegoria, pro, temere agis, qui formosum adolescentem a puella, efflictim istum amante, abducere, abalienare conaris. *Movere* sc. latibulo, pro, amovere, quod sollenne de furto pecudum. Vid. I. 10. 10. Burm. tamen ad Prop. I. 15. 26. explicabat *lacessere*, *irritare*, et ad Nostri locum facere existimabat Graec. proverbium, κύνα καθεύδουσαν μὴ κινεῖν; quam doctrinam huic loco parum opportunam non adsudisset poetae, si ipsum locum curatius inspexisset. *Leaenis* comparantur et alibi ἑταῖραι, ob ferinam, qua adolescentes spoliant lacerantque, indolem, veluti Anaxilae apud Athen. XIII. p. 558. Hoc tamen loco iracundiae magis summique erga catulos amoris (de quo v. Stat. Theb. X. 414.) ratio habita. *Gaetulae* auget feritatis notionem, ut I. 23. 10. — 3. *Post paullo*, mox, statim ubi raptos sibi cubiculo catulos leaena animadvertet, *raptor*, qui temeraria audacia impulsus, catulos ipsi eripere conabaris; graviter pro tenui, *tu*. — *fugies* subterfugere tentabis, detrectabis, *inaudax*, quo quidem meticulosum tuum animum manifestabis, (suaviter igitur τῷ *raptor*, cui audaciae notio inest, adiectum) *praelia dura*, acerrimum leaenae impetum; tergiversaberis cum ea congredi, non sustinebis eius incursum. *Inaudax*, novum vocabulum, ab Horatio ad Gr. ἄτολμος formatum, quod ab aliis iam monitum video. *Tremebundum equitem*, qui raptos tigridis catulos secum avehit, similiter vocat Claudian. R. Pros. III. 265.

v. 5. *Iuvenum catervas* volunt esse amatores puellae, quos ea spernat, ut quae Nearchum solum sequatur, atque in hoc solo votorum summam desigat; hosque

Quum per obſtantis iuvenum catervas
Ibit inſignem repetens Nearchum,

Grande

hosque *obſtare* leaenae perſequenti aiunt, quod eorum interſit, Nearchum ab ea abſtrahi. Vide mihi argutias intpp. Res ita potius animo informanda videtur: Plures huic expeditioni operam navantes cogita, ex his unum, (Pyrrhum) audaciſſimum haud dubie, catulos latibulo aſportantem, celerrimeque aufugientem, reliquos leaenam iaculis confodiendam opperientes. Hos igitur leaenae raptorem ſequenti obſtare exiſtima. Sed vi viam ſibi leaena per oppoſitas has iuvenum venantum (θαλεροὺς αἰζηοὺς Homerus quoque venatores ſimpliciter vocat Il. γ. 26.) catervas faciet, et *ibit repetens*, repetitum, ut recuperet *inſignem* forma, formoſum Nearchum ſuum. Sequi proprie debebat, ut repetat raptos ſuos catulos; ſed, miſſa allegoria, Nearchum poeta poſuit, perſpicuitatis cauſſa, ut II. 7. 15. et alibi. — 7. *grande certamen,* (per appoſitionem haec verba accipienda) ſuper quo (Nearcho) grande certamen, acerrima pugna orietur, decertabitur, *tibine an illi* (puellae) Nearchus *maior praeda cedat*, magis, potius praeda ſ. victoriae praemium cedat, uter veſtrum Nearcho ſit potiturus. Ita difficiliorem hunc locum expediendum eſſe arbitror, etſi nemini intpp. hanc rationem in mentem veniſſe videam. Nearchus per appoſitionem *certamen* dicitur, h. de quo certatur, uſitatiſſima poetis loquendi ratione. Adponam unum Euripidis locum ſatis luculentum, Hippol. 1140. *νυμφίδια δ' ἀπόλωλε λέχη φυγᾷ σᾷ, λέκτρων ἅμιλλα κούραις;* ubi *λέχη* dicuntur *ἅμιλλα κούραις, lectus, coniugium, ſuper quo certabant puellae inter ſe.* Obiectum igitur certaminis, ſive res ſit, ſive perſona, certamen abſolute dictum. Ita Virbius Sil. It. IV. 590. *ultima palma* dictus, qui vincendus reſtat. Exemplorum ſtruem congeſtam vide a Drakenb. ad Sil. VIII. 34. et a Rup. ad eundem I. 479. Etiam Acron et Porphyr. vv. 7. 8. ad antecedentia traxere, hac adiecta duplici explicandi ratione: „Cum per obſtantes iuvenum catervas ibit grande certamen, (haud dubie hoc ſenſu: inter iuvenes acerrime pugnabitur, pugna graviſſima inter iuvenes erit) repetens Nearchum: (quo repetatur N., quo diiudicetur, utrius Nearchus ſit) aut obscura elocutione in Pyrrhum certamen ire dixit, in mulierem, (lege: certamen ire dixit mulierem, deleto *in*)

quae

Grande certamen, tibi praeda cedat
Maior, an illi.

Interim, dum tu celeris ſagittas
Promis, haec dentis acuit timendos,

Ar-

quae certamen cum ea (leg. *eo* ſc. Pyrrho) habitura eſſet, cupiens illi eripere Nearchum; ipſam enim Leaenam grande certamen dixit." Altero igitur loco leaenae verba, grande certamen, appoſita Acron cenſuit; quod etſi per ſe ſatis commode fiat (ut leaena ſ. puella reſpectu Pyrrhi grande certamen dicatur, quatenus Pyrrhus gravem eam adverſariam habiturus ſit.) Ita, ne in exquiſitiori hoc loquendi modo exemplum deſideretur, Tyllio Gemino IV. 5. (Anal. Br. II. 280.) ὁ πτερόεις Ἔρως cum Hercule commiſſus vocatur ὄντως εἷς βαρὺς ἆθλος *grande certamen*) hoc tamen loco ſeqq. vix admittere videntur. Recentiores intpp. disiungunt hos vv. a ſuperioribus, ſupplentque: Tum vero, ubi adſecuta te fuerit, erit, exiſtet grande certamen; ut vero ſententiarum ordo ac nexus ſibi conſtet, ante ſqq. iterum ſupplere neceſſe habent: *de quo admodum dubium eſt*, tibine caet. Vltima iidem recte quidem exponunt: *tune an illa ſuperior futura ſit;* ſed loquendi rationem minus recte expediunt.

Praeda eſt ipſe Nearchus, praedae victori cedens. Nota Aſinii Pollionis verba, quae roganti Caeſari, ut ſecum adverſus Antonium proficiſceretur, reſpondit: *ero praeda victoris.*

v. 9. 10. Interim, dum vos ſtrenue ad certamen accingimini, dum ſuper Nearcho animoſe ac fortiter contenditis. Etiam haec ἀλληγορικῶς expreſſa. Pyrrhus *ſagittas* e pharetra *promit*, leaenae incurſum propulſaturus, eamque confoſſurus; leaena contra *dentes acuit*, θήγει ὀδόντας, invaſura laceraturaque Pyrrhum. Ad aprum hoc proprie ſpectare, (Heſiod. Scut. 388.) monuere iam alii. *Erigere iubas*, et *ſtimulare ſeſe* ad pugnam *caudae verbere* (Lucan. I. 205.) ſollenniora de leone. — 11. Quid vero Nearchus? inter acerrimam de ſe pugnam delicatulus iſte ac ſuperbus puer ventum ſibi flabello facit, parum ſcilicet curans certamen veſtrum, eiusque eventum. Praeclara ſane atque conſummata plane pictura! Adſtat Nearchus, praemium certaminis, idemque *arbiter pugnae*, ἀγωνοθέτης, βραβευτής;

Arbiter pugnae poſuiſſe nudo
Sub pede palmam

Fertur, et leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:

Qua-

βευτής; nam in ipſius poteſtate erat, cuius eſſe vellet. Iam is palmam victori tradendam non, ut agonothetarum mos erat, manu tenet, ſed humi proiectam *ſub pedibus poſitam* habet; quo inſigniter faſtidium ſuperbiaque formoſuli iſtius παιδαρίου et ferocientis, quod penes ſe ſolum ſtet, uter vincat, quod adeo victoriam ſibi ſubiectam teneat, oſtenditur. Nam *pedibus premere*, *ſub pedibus tenere*, eſt pro mero arbitrio dominantium. Exempla locutionis vid. apud Burm. ad Prop. I. 1. 4. — *nudo*, non calceis ſed ſoleis, iisque laxis (Prop. II. 22. 40.) innixo; quod delicatulorum hominum erat, ideoque indecorum habebatur. Scipioni hoc obiectum, quod Syracuſis *cum pallio* crepidisque *inambularet in gymnaſio* apud Liv. XXIX. 19. Domitianum *certamini crepidatum praeſediſſe* tradit Suet. c. IV. — 13. Egregia ὑποτύπωσις pueri mollis et delicati; in ſumma brevitate tanto magis animum feriens. Veſtitus laxus ac fluens, unde humeri aperti ac nudi; comae promiſſae ac per humeros fluitantes, (κόμαι μέχρι τῶν αὐχένων λελυμέναι Long. Paſt. 1. 2. Theocr. V. 91. Λιπαρὰ δὲ παρ' αὐχένα σαίετ' ἔθειρα, Inſignis praeprimis huc facit locus Chaerem. in Excerpt. Grot. p. 845. in deſcribenda per partes iuvenilis formae ſpecie: κόμαι δὲ κηροχρῶτες ὡς ἀγάλματος αὐτοῖσι βοστρύχοισιν ἐκπεπλασμέναι ξουθοῖσιν ἀνέμοις ἐντρύφων φορούμεναι. Plura vide a Valken. allata ad Eurip. Hippol. 202.) caeque *odoratae*, unguentis delibutae; ipſe flabellum manu tenens, eoque commovendo *levem ventum* ſ. auram, qua *recreetur*, (unde ψύγματα Graecis appellata) excitans. Extremae hoc mollitiei apud veteres. Simile exemplum eſt apud Athen. VI. 16. p. 257. ubi delicato puero quidam adſtat, Ther vocatus, τῇ δεξιᾷ Φωκαϊκὸν ψῦγμα τι διακινῶν. Aliud idem l. l. de rege Paphi cui columbae ventulum faciebant, ex Antiphane laudat, πρᾶγμα τρυφερὸν διαφερόντως, quod ibi vide ſis. Eodem nomine Artemonem quendam traduxit Anacreon, cuius fragm. vide apud eundem XII. 9. p. 534.

Ita

Qualis aut Nireus fuit, aut aquofa
Raptus ab Ida.

Ita Herculis defidiam notarunt vett. iuxta Plutarch. in lib. εἰ πρεσβ. πολιτευτέον. p. 913. ἔνιοι τὸν Ἡρακλέα παίζοντες οὐκ εὖ γράφουσιν, ἐν Ὀμφάλης κροκωτοφόρον, ἐνδιδόντα Λυδαῖς Θεραπαινίσι ῥιπίζειν καὶ παραπλέκειν ἑαυτόν. Eadem res in antiquis artis operibus expreffa, v. c. apud Gor. Gemm. Flor. T. I. p. 156. et in Cabin. d'Orl. T. I. p. 112. De flabellis veterum v. Broukh. et Burm. ad Prop. II. 18. 59. Cum Noftro autem comparandus Ovid. Faft. II. 509 fqq. *Ibat* odoratis humeros perfufa capillis *Maeonis, aurato confpicienda finu.* Aurea pellebant rapidos umbracula foles. — 15. *Qualis*, quali coma (nam a coma promiffa praecipue Nearchi venuftas defignatur) et hoc in genere pro, quali fpecie, forma fuit *Nireus*, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα, Homer. Il. II. 673. — *raptus ab Ida* in caelum, Ganymedes. A comarum infigni fpecie eundem Lucian. T. I. p. 215. καλὸν κομήτην appellat. — *aquofa*, Homeri epitheto, cui Ἴδη πολυπίδαξ, πιδήεσσα audit. *Aquofae valles Idae* itidem memorat Ovid. Faft. VI. 15. et *celeberrimam fontibus* dicit Met. II. 218.

CARMEN XXI.

ARGVMENTVM.

Magnas hoc carmen virtutes et colorem vere lyricum habet, sive sententiarum conversionem, ad finem usque servatam, copiosamque varietatem, sive elocutionis ornatum, numerorumque spectes venustatem. Omnino hoc in Horatio quisque paulo acutior facile observabit, tum maxime ab eo exquisitioris doctrinae copias expromi, ubi cum viro docto atque intelligente agit; qualem quidem M. Valerium Messalam Corvinum fuisse, satis constat. Cf. de eo Cic. ep. ad Brut. 15. Virg. Catal. XI. Cir. 54. Tibull. IV. 1. Neque litterarum solum, maxime poeseos atque philosophiae laude florebat eximia, sed et rebus pace belloque (cf. Tib. I. 7. triumphum eius Aquitanicum celebrantem) egregie gestis amicitiam gratiamque Augusti promeruerat, idemque cum Octaviano Cos. fuerat a. V. DCCXXIII. Talis igitur tantusque vir quum coenam apud Horatium condixisset, poeta laetitiae sensum, quo penitus affectus erat, ita expromit, ut vetustum atque optimae notae Massicum suum in Messalae honorem de veterario descendere iubeat. Facta hac sententiarum conversione facile erat poetae, in vini laudes atque effecta (Messalae tamen habita ratione vv. 9—16.) excurrere; super quibus satis ieiune

ieiune intpp. argutari videas. Caeterum, et orationis colorem et ſententias plane graecas eſſe in hoc carmine, ad argumenti rationem aliquantulum inflexas, vix admonitione egere arbitror.

AD AMPHORAM.

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris iocos,

Seu

v. 1. Miram venustatem habet conversa ad amphoram oratio, cui artificiose admodum reliquae deinceps sententiae accommodantur. *Testa* s. amphora *mecum*, eodem, quo ego, anno, L. *Manlio* Torquato, et L. Aurelio Cotta Coss. (est is DCLXXXIX. V. C.) *nata*, docte et ornate pro, quae vinum, istis Coss. natum, reconditum servas. Alii (tamquam Cruquius et Gesnerus adeo) testam natam proprie intelligunt, formatam scilicet e terra figlina, notatumque fuisse in amphoris contendunt annum, quo factae sint. Quod uti temere statui arbitror, ita amphorae aetatem, etiamsi concedas, quod tamen falsissimum est, nova vina semper novis vasis fuisse condita, unde adeo eadem vini, quae amphorae, aetas exsisteret, nemo facile paullo subtilioris iudicii a poeta in vini commendanda vetustate designatam expectet, quum contra pervulgata res sit, vini aetatem Coss., quibus condebatur, nomine amphoris inscripto, notatam fuisse. — 2. Virtutes et effecta vini pro bibentium ingeniis (τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται οἶνος, iuxta Chaerem. apud Stob. Flor. Grot. p. 849.) modoque in bibendo servato varia ac multiplicia suaviter poeta ita declarat, ut ea ipsa vino ingesta amphoraque contenta (qua eadem imagine Macedon. XXI. 4. (Anal. Br. III. 117.) πίθον vocat λιπαρῆς ἔνδιον εὐφροσύνης) dicat. Non agnosco igitur magnum Gesnerum, qui diversos vini effectus diversorum, quae deinceps amphorae indita fuerint, vinorum, unius adeo generis unum eundemque apud omnes effectum esse vult, ita quidem, ut amphora nunc vinum habuerit, quo in rixas homines incaluerint, nunc, quod iocos, nunc, quod somnum excitaverit, et sic porro; quae quam ieiuna sit ratio, facile perspicitur. Sed incidit in hanc perversam opinionem Gesnerus τῷ *seu-seu*, quod neutiquam urgendum. Plures enim ideas, animo occurrentes, ita enuntiat poeta; V. e. c. I. 1. 21. Testa igitur *gerit*, continet *querelas*, quatenus vinum inde haustum homines *querulos* h. morosos

Seu rixam et inſanos amores,
    Seu facilem, pia teſta, ſomnum,

Quo-

moroſos, aſperos; *iocos*, quatenus, modice potum, hilares, atque eos quidem, qui natura ad hilaritatem propenſi ſunt; *rixam* contra, magis iracundos, exaſperatos, ad iſtum animi affectum natura proclives; *inſanos amores*, amantes, ut amore inſaniant; *ſomnum*, ſomnolentos denique reddit, nimis largiter hauſtum, nimia ſui copia. Verbo igitur, vinum, praeter generalem eius vim narcoticam, affectus, ad quos quisque natura propendet, prodit, (nota Theognidis: ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον. cf. Athen. II. 2.) atque inflammat. Eadem fere enumeratione vini virtutes exhibet Euenus XV. (Anal. Br. I. 166.) Βάκχου μέτρον ἄριστον, ὃ μὴ πολὺ, μήτ' ἐλάχιστον· ἔστι γαρ ἢ λύπης αἴτιος ἢ μανίης. εἰ δὲ πολὺς πνεύσειεν, ἀπέστραπται μὲν ἔρωτας, βαπτίζει δ' ὕπνῳ γείτονι τῷ θανάτου. Et Panyaſis apud Stob. tit. XIX. p. 101. Grot. Οἶνος γὰρ πυρὶ ἶσον ἐπιχθονίοισιν ὄνειαρ ἐσθλὸν, ἀλεξίκακον, πάσης συνοπηδὸν ἀοιδῆς. Ἐν μὲν γὰρ θαλίης ἱερὸν μέρος, ἀγλαΐης τε, ἐν δὲ χοροιτυπίης, ἐν δ' ἱμερτῆς φιλότητος, ἐν δέ τε μὲν δήρης (ita cum Wintert. Poet. min. p. 459. legendum) καὶ δυσφροσύνης ἀλεγεινῆς, quem locum (collato Eubuli, quem dedimus ad III. 19. 15.) Horatio obverſatum fuiſſe vix dubitem. Cf. fragm. Heſiodi apud Wintert. p. 115. Eurip. Bacch. 279—83. Theogn. 871 ſqq. — 3. *Rixas* de amantium iurgiis, inter vina obortis, intelligunt (ut I. 13. 11. cf. Propert. III. 6. init.) verbaque *et inſanos amores*, explicative ſubiungi autumant; vix bene. Nam *et* τῷ *ſeu* nunc ſubſtituit poeta, et *rixa* proprie ſumenda. Cf. I. 18. 8. Eurip. Cycl. 552. Πυγμὰς ὁ κῶμος λοίδορόν τ' ἔριν φιλεῖ. — *inſanos* vel perpetuo vehementioris amoris epitheto (ita μαίνεσθαι et *inſanire* ſaepiſſime poetis v. c. Theocr. II. 82. X. 31. Virg. Ecl. X. 22. Vnde et Amor σωφροσύνης ὑβριστὴς φρενόκλοπος, ληστὴς λογισμοῦ Q. Maecio IX. 3. (A. B. II. 238.) audit) vel quatenus vinum amorem inſanum efficit, auget, inflammat. Achill. Tatius II. c. 3. p. 50. Ἔρως δὲ καὶ Διόνυσος, δύο βιαιοὶ θεοὶ, ψυχὴν κατασχόντες ἐκμαίνουσιν εἰς ἀναισχυντίαν, ὃ μὲν καίων αὐτὴν τῷ συνήθει πυρὶ, ὁ δὲ τὸν οἶνον ὑπέκκαυμα φέρων. Οἶνος γὰρ ἔρωτος τροφή. Suaviter hinc Ioni apud Stob. Flor. Grot. p. 449. vinum ἥδιστος πρόπολος βαρυγδούπων ἐρώτων audit. Adde Bacchyl. XI. 2. (Anal. Br. I. 151.) Κύπριδος ἐλπὶς

Quocumque lectum nomine Maſſicum
Servas, moveri digna bono die:

Deſcende

ἐλπὶς αἰθύσσει φρένας, ἀναμιγνυμένα Διονυσίοισι δώροις. — ſomnum *facilem*, vel qui potantibus obrepit, eos opprimit; vel omnino mollem, iucundum. Heſiod. l. l. Ὅστις ἅδην πίνει — — φιλεῖ δὲ ὁ μαλθακὸς ὕπνος. — *Piam* vocat teſtam, reſpectu vini, quod pium eſt erga cultores ſuos, operam ſibi impenſam large remunerando. Sic arborem piam poeta recte dixerit, quae pro cultura fructus benigne praebet. Sed hoc forte ſubtilius atque longius petitum; igitur praeſtat h. l. accipere pro, quae aliquid boni largitur, munifica, benigna; quod utique in genere de vino recte dici poterat, nulla abuſus eius ratione habita. Cf. I. 18. Atque ideo haud temere inter *facilem ſomnum* hoc epitheton interpoſuit poeta. Poſſit etiam teſta reſpectu ſui, pii quippe vatis vel, quae ſacro, forte natali Corvini die ebibatur, pia appellata videri; forte etiam graec. ἱερὸν (*vitem ſacram* I. 18. 1) in animo habuit poeta.

v. 5. *Quocunque nomine Maſſicum ſervas*, docta brevitate pro, cuiuscunque demum *nominis* h. virtutis, indolis ſit, quacunque demum vi polleat, quacunque poteſtate praeditum ſit vinum hoc *Maſſicum*, quod *ſervas*, in te reconditum habes, ſive quod querelas, ſive iocos caet. excitet. Ita iam Acron expediebat hunc locum: „quocunque nomine: ex omnibus ſupra dictis, ſive ad iocos: ſive ad querelas etc." Plerique cum Schol. Cruq. explicant, cuiuscunque Conſulis nomen, ſeu Manlii, ſeu alterius, inſcriptum geras, cuiuscunque aetatis ſis; inſulſa poſt memoratum verſu 1. Manlii conſulatum dubitatione, ac ſententia. Sed in hunc errorem prolapſi ſunt prava verborum ſtructura *quoc. nom. lectum* iungendo; quum *lectum* (docte pro, conditum; nam uvae proprie leguntur) copia poetica τῷ *ſervas* adiectum ſit. Neque vero audiendi ſunt, qui hos vini effectus cum reſpectu ad amphoram ſuam commemorari exiſtimant, ita quidem, ut Horatius Maſſicum ſuum in convivis, quos habiturus eſſet, quorumque bene noſſet ingenia, atque in hoc quidem querelas, in illo iocos etc. excitaturum praeſentiſceret, atque auguraretur; quod vaniſſimum atque ſatis indoctum commentum eſt. Loquitur enim poeta de teſta ſua tanquam de vino in genere, quod vv. 13—20. ſatis manifeſto

Defcende, Corvino iubente,
Promere languidiora vina.

Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te negleget horridus:
Nar-

fefto docent. — *digna* certe es *moreri*, graece, quae movearis, deripiaris ex horreo, f. veterario (ut V. 13. 6. *Tu vina Torquato* move *confule preffa meo*) et ob vetuftatem vini (erat enim circiter XXXIII. annorum) et ob generis praeftantiam (*Mafficum*) *die bono* vel fefto, numini cuipiam facro, ut Plaut. in Poenulo: *die bono, Aphrodifiis*, quem laudat Neap. ad Ovid. Faft. I. 72. *Nunc dicenda* bono *funt bona verba* die; vel quod malim, faufto, quo fcilicet Meffalam Corvinum convivam habeam. — 7. 8. *Defcende promere*, graece prorfus, ut promas, reddas vina tibi indita; fuaviter. *Defcendere* autem iubet amphoram poeta, non tam quod in fuperiore aedium parte repofita effet, quam quia parieti alte adclinata ftaret. Vnde *deripere horreo amphoram* III. 28. 7. — *Corvino iubente*, in honorem eius; forte etiam hoc Meffala, cum fe convivam offerret Horatio, iocofe pactus erat. — *languidiora*, vetuftate mitigata, lenia (III. 29. 2.) cf. III. 16. 35.

v. 9. *Ille*, quamquam *madet*, penitus imbibit, imbutus eft *fermonibus Socraticis*, philofophia Socratica, *te non negliget*, haud afpernabitur te *horridus*, pro ftudiorum, quae tractat, feveritate; ille, utcunque triftis atque aufterus philofophus, te benigne habebit, commodum fe tibi praebebit. *Sermones Socraticos* univerfe de philofophia pofuit poeta, ut *Socraticam domum* I. 29. 14. Vide ibi Not. Si autem fermones proprie accipias, erit: quamquam fermonibus philofophicis abundat, nil nifi philofophiam crepat; quod quidem fere eodem redit. Plin. Epp. III. 12. *Veniam ad coenam: fed fit expedita, fit parca:* Socraticis tantum fermonibus abundet. Docte autem *Socratica* philofophia declaratur Meffalae philofophandi disputandique ratio non fpinofa illa atque maledica, quae Noftris temporibus graffatur, fed modefta, Atticique leporis falibus confperfa. *Sermo* enim *in quo Socratici maxime excellebant, lenis erat minimeque pertinax*, nec leporem excludebat, iuxta Cic. Off. I. 37. — *madet*,

Narratur et prifci Catonis
Saepe mero caluiffe virtus.

Tu

— *madet* praeceptis philofophicis pectus, iis refertum, locutione vel pedeftribus fcriptoribus familiari, qua docti cuiuspiam artis aut fcientiae imbuti vel tincti eadem dicuntur exornati, eiusque aucta notione. Sic Martial. I. 40. 3. Decianum *Cecropiae* madidum *Latiaeque Minervae artibus* et VII. 69. 2. Theophilam *Cecropio rore* (ita legerim pro, *Cecropia dote*) madentem, et eod. lib. c. 51. 5. Pompeium *iure madentem* vocat. Senec. ep. 36. *Perfeveret* — perbibere *liberalia ftudia*, *non illa*, *quibus* perfundi *fatis eft*, *fed haec*, *quibus* tingendus eft *animus*. *Horridum* feverioribus ftudiis, maxime philofophicis, proprium, ob rigidiora atque afperiora philofophorum vivendi praecepta. Hermefianax apud Athen. XIII. 8. ὁπόσοι σκληρὸν βίον ἐστήσαντο ἀνθρώπων, σκολιὴν μαιόμενοι σοφίην. Meleager XXXVII. 3. τὸ ἐπ' ὀφρύσι φρύαγμα σκηπτροφόρου σοφίας. Eodem fenfu *hifpidum Platona* vocat Sidon. c. IX. 233. *mitia* contra *ftudia* poetica. v. Markl. ad Stat. Silv. IV. 4. 49. — 11. 12. Etiam *Catonis virtus*, triftis illa gravitas ac feveritas Catonis, graviffimus ille Cato faepe *mero caluit*, incaluit, θερμάνθη οἴνῳ; ab effectu, pro, largiter fefe vino ingurgitavit, maioribus poculis fefe invitavit benignius. Sunt qui Catonem maiorem f. cenforium cum Scholl. intelligant, afferantque in hanc rem e Plutarchi Cat. Mai. (p. 351. E.) locum, qui tamen nihil amplius docet. quam Catonem *ruri* fubinde lautius coenaffe, (ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον αὐτῷ ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον· reliqua enim, quae fequuntur, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις, ad hilares eius commodosque mores potius quam ad compotationes referas. Praeftat igitur ad Catonem Vticenfem referre, quem fatis conftat provectiore maxime aetate, vino plus iufto indulfiffe. At hoc Catonis iunioris exemplum negant fatis aptum effe h. l. partim quod notius ac recentius fuerit, de quo tamen poeta fando tantum (*narratur*) fibi conftare dicat; partim, quod Meffala parum honorifice cum illo Catone comparetur, qui et tempeftiviora et liberiora convivia agitaverit, noctesque perpotaverit; quod denique *prifcus* fatis dure atque infolenter dicatur is, qui feveris moribus praeditus fit. Sed hoc paucis ita videbitur, quibus exquifitior

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu ſapientium
Curas

tior huius vocis vis ignota eſt. Ita vero Catull. LXIV. 159. *Saeva quod horrebas* priſci *praecepta* parentis, h. Aegei. Plura vid. ad V. 13. 5. adlata. Omnino autem quum Meſſalam poeta illuſtri aliquo exemplo commonefacere vellet, vel graviſſimum virum haud dedecere liberiorem compotationem; in promtu erat Cato noſter, vir vini quidem appetentior, idem tamen incredibili, quam natura habebat, quamque perpetua conſtantia corroboraverat, gravitate (ſunt verba Cic. de Off. I. 31) conſpicuus; adeo quidem, ut hoc ebrietatis vitium in viva hac virtutum imagine excuſatius haberetur, ac paene honeſti nomen obtineret. Atque ita conſtanter loquuntur, ſicubi mentionem iſtius rei faciunt, veteres ſcriptores. Seneca de Tranqu. cap. extr. *Catoni ebrietas obiecta eſt: facilius efficiet, quisquis obiecerit, hoc crimen honeſtum, quam turpem Catonem.* Caeſarem quoque Catonem ob hoc ita reprehendiſſe, ut laudaret, tradit Plin. Epp. III. 12. quem locum omnino vide ſis. Adde Martial. II. 89. *Quod nimio gaudes noctem producere vino; ignoſco: vitium, Gaure, Catonis habes.*

v. 13 *ſqq.* A Catone facilis ac plane naturalis tranſitus erat ad effecta vini in viris ſeſe prodentia, qui Catoni ſunt ſimillimi, h. vel natura graves atque ſeveri, vel continuo rerum abſtruſarum ſtudio ad gravitatem compoſiti, h. philoſophi, qualem Meſſalam fuiſſe vel e v. 9. noſtri carminis abunde conſtat. Appoſitum igitur eſt, quod hoc potiſſimum nomine poeta vini virtutes praedicat. Vinum *tormenta admovet*, quibus expugnet *ingenium durum*, animi duritiem, ſeveritatem, moroſitatem; per conſequens igitur: vinum expugnat, vincit animi gravitatem, exhilarat triſtem ac moroſum natura animum. Doctrinam poetae in enuntianda hac ſententia facile obſerves. Scilicet pectus, quod hilaritati omnem aditum praecludit, munitum quaſi atque obſeptum eſt pertinaci gravitate, atque auſteritate; violentia igitur opus eſt, qua iſta expugnetur vincaturque: vincitur autem *plerumque* (cum verbo enim hoc adv. jungendum) *admotis* vini *tormentis* ſeu machinis, *lenibus* illis ac blandis, quae, etſi efficaciſſima, blanda tamen vi ſeſe pectori inſinuant, illudque profligata gravitate, laetum, hilare ac iocoſum reddunt. Geminus huic plane locus eſt III. 28. 4. *Prome reconditum,*

 Lyde

Curas et arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyaeo:

Tu

Lyde ſtrenua, *Caecubum*, *munitaeque adhibe vim ſapientiae*, ad quem vide quae adnotavimus. Quod ſi vero tormenta cum quibusdam explices βασάνους, admoveri ea h. l. a poeta cogitanda ad duri ingenii frangendam pertinaciam (nam hoc fere iſtis volunt effici) non autem, quod intpp. volunt, ad explorandos tentandosque animos; quae quidem ſententia ab h. l. plane aliena eſt. Vtramvis autem rationem amplectaris, idem ſenſus erit. Caeterum novam h. v. explicandi viam ingreſſus eſt Bentleius, poetas reſpici exiſtimans, quorum ingenium durum plerumque et ſiccum, ubi liberiore vino immaduerit, facile, fluens, copioſum fiat; minus adpoſite ad ſententiarum nexum; ut taceam, iniurium eſſe Bentleium in poétas, quos ſic aridae plerumque et difficilis venae, non εὑρετικοὺς, non pollentes inventione et copia dicat; et, ſi poetarum teſtimoniis, quod facit, pugnare licet, *vinum ingenium offuſcare* itidem evincam Eubuli vv. apud Stob. Flor. Grot. p. 658. (coll. Athen. II. p. 43. F.) ὁ μὲν οἶνος ἡμῖν τὸ φρονεῖν ἐπισκοτεῖ, ὕδωρ δὲ τοὺς πίνοντας εὑρετικοὺς ποιεῖ. — *Lene*, virtutis lenificae, emollientis, ſuaviter adiectum *tormentum*, eleganterque oppoſitum *duro* ingenio, quaſi duritia lenitate vincatur. Comparant intpp. Bacchylidea apud Br. Anal. I. p. 151. γλυκεῖ' ἀνάγκα σευομένα κυλίκων θάλπῃσι θυμόν. *Dulce tormentum* itidem pulchre Voconii παιδάριον vocat Martial. VII. 29. 1. — *ingenium durum*, de animi natura difficili, moroſa, ut apud Terent. Phorm. III. 2. 12. et alios. — 14. *Tu retegis*, recludis, in medium profers *curas ſapientium*, φιλοσόφων μελέτας, quidquid acerrima meditatione extuderunt, nova ipſorum de rebus divinis humanisque dogmata; tu diſertos facis philoſophos, tua ope philoſophorum nodoſae quaeſtiones ac disputationes exiſtunt faciles, dilucidae et copioſae. — *conſilia*, βουλεύματα, h. διανοήματα, decreta, placita philoſophorum. Hoc enim ſenſu βουλεύεσθαι, et βούλευμα Platoni et aliis adhibetur. *Arcana* dicuntur, quatenus vino demum reteguntur atque explicantur; ornat adeo ſimpliciter. Ad ſententiam poetae egregie facit Chaeremon apud Grot. Excerpt. p. 849. τοῖς χρωμένοις (οἶνος) παρασκευάζεται γέλωτα, σοφίαν, εὐμαθίαν, εὐβουλίαν, et Theopomp. apud eund. p. 555. ἡ τρὺξ

Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Vireſque: et addis cornua pauperi,
Poſt te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Te

τρὺξ ἄριστόν ἐστιν εἰς εὐβουλίαν. — *iocoſo Lyaeo*, ope vini, ad luſus ac iocos provocantis. Caeterum inſulſas Intpp. ſuper his vv. hallucinationes tricasque referre atque exagitare nec vacat nec lubet.

v. 17. Nunc demum poeta, liberiorem campum nactus, laudes vini generatim exponit, ad quas ſuperioribus vv. prono quaſi alveo deducebatur. Comparandum in primis cum h. l. Diphili fragm. ab Athen. II. 1. ſervatum: ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε, Διόνυσε, καὶ σοφώτατ', ὡς ἡδύς τις εἶ, ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιεῖς μόνος, τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν, τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν θρασύν. Cf. I. 18. init. Epp. I. 5. 16 ſqq. — 17. *ſpem reducis*, ſperare iterum iubes *mentes anxias*, ſollicitos, melioris ſortis ſpe erigis adflictos. *Spes iubet eſſe ratas* Noſter Ep. laud. v. 17. et IV. 12. 19. *Spes donare novas largus.* — 18. *reducis*, reparas *vires*, ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει, Homer. Il. ζ. 261. quem locum reſpexit Macedonius c. XX. (Anal. Br. III. 116.) μένος μερόπων οἶνον Ὅμηρος ἔφη. — *addis cornua*, das animos, ſpiritus, *pauperi*, humili, proverbiali locutione, qua et Ovidius uſus eſt A. A. I. 238. *Tunc veniunt riſus*; tunc pauper cornua ſumit: *tunc dolor et curae, rugaque frontis abit.* Scilicet κέρατα ἔχειν (cf. Diogenian. Prov. cent. VII. 89.) dicuntur audaces ac fortes. Vnde explicandus Ovidii locus Amor. III. 11. 5. *domitum pedibus calcamus Amorem, venerunt capiti cornua ſera meo.* Οἶνος inde dictus Ioni apud Athen. II. 1. ἀερσίνοους, et Antiphani apud Grot. Excerpt. p. 601. στρατηγὸς, ὃς μόνος θνητοῖς ἄγει τόλμαν. — 19. 20. Adeo quidem, ut ne potentiſſimorum quidem hominum iram ac minas *tremat*, metuat *poſt te*, vino tuo hauſto. (ut *poſt vina* I. 18. 5.) Iam potentiſſimos deſignat poeta per Parthorum ſ. omnino Orientis reges, quos tiaram, ſ. diadema apice munitum imperii habuiſſe inſigne ſatis notum eſt. Cf. I. 34. 14. Tum pro: non tremit reges, magis ἐναργῶς eſt, *regum*

Te Liber, et, ſi laeta aderit, Venus,
Segnesque nodum ſolvere Gratiae,

Vi-

gum apices, maieſtatem, potentiam regum, idque, quo audaciae notio mire exaggeratur, iratorum; pro quo docte ipſi apices irati dicuntur. Paulo aliter ſententiam extulit Bacchyl. XI. 9. (Anal. Br. I. 151.) πᾶσι δ' ἀνθρώποις μοναρχήσειν δοκεῖ. — *neque* horret *arma* enſes *militum* in ſe ſtrictos, audacter pugnat; *in proelia trudit inertem* Noſter Ep. I. l. Macedon. XXI. 5. (Anal. Br. III, 117.) re in maius aucta: αὐτίκα δ' ἡμετέροιο πιὼν κρητῆρα Λυαίου παισὶ καναστραίοις μαρνάμεναι ἐθέλω. Οὐ τρομέω δὲ θάλασσαν ἀμείλιχον, οὐδὲ κεραυνούς, πιστὸν ἀταρβήτου θάρσος ἔχων Βρομίου.

v. 21. Tecum ſuaviter noctem traducemus, ſervata orationis converſione, pro, per totam noctem potabimus. Exquiſite invertit atque exornavit iſtam ſententiam poeta. Proprium ac vulgare erat: Convivium vino, riſu, iocis in ſerum noctis producetur (uti plane effert Liv. XXXIII. 48.); pro hoc doctius eſt, vinum ſ. amphora producit, extendit noctem, quae continuatur per noctem. Quae forma eſt in Prop. IV. 6. 85. loco Noſtri ſimillimo: *Sic noctem patera, ſic ducam carmine, donec iniiciat radios in mea vina dies.* Martial. II. 89. 1. *nimio gaudes noctem producere vino;* et Val. Fl. I. 278. *Thracius hic noctem dulci teſtudine vates extrahit.* Tum inverſa ratione nox (pro qua h. l. *lucernae* ſunt) et quae inter potandum excitantur, amores, ioci, decentior hilaritas (quae docte ad *Liberum*, *Venerem*, et *Gratias* refert poeta) amphoram h. l. producere dicitur. — *laeta*, benevola, propitia. Vid. ad I. 2. 4. 6. Adde luculentum Theocriti locum VII. 156. prave, ut multa iſtius poetae, intellectum, ἁ δὲ γελάσαι, h. laeta, propitia ſit, δράγματα καὶ μάκωνας ἐν ἀμφοτέρῃσιν ἔχοισα, Ceres. — 22. *ſegnes ſolvere*, graece, ad ſolvendum, quae difficulter, omnino non ſoluunt *nodum*, nexum, mutuo amplexu haud divelluntur, Χάριτες συζυγίαι, Eurip. Hippol. 1147. Miſerrime ſuper hac συζυγίᾳ, convivis accommodanda, argutari quosdam cum Baxtero videas. — 23. *Lucernarum* in conviviis nocturnis ſollennis mentio. Vid I. 27. 6. III. 8. 14. — *vivae*, lucentes, λύχνος φιλάγρυπνος Meleag. LXVI. A. Br. I. 20.

Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat aſtra Phoebus.

I. 20. Contra *occidentes lucernae* Petron. c. XXII. — 24. usque ad ſolis ortum. Ion Chius apud Schol. Ariſtoph. Εἰρήν. 835. forte in eadem re: Ἀοῖον ἠεροφοίταν ἀστέρα μείνωμεν, ἀελίου λευκοπτέρυγα πρόδρομον.

CARMEN XXII.

ARGVMENTVM.

Ne nugas antiquas, quas bene multas ſuper conſilio poetae conſecrationisque cauſſa effutiere interpretes, referendo novis hoc epigrammatium nugamentis implicem, (quod bono Iano accidiſſe exiſtimo, in felici amicae Horatii puerperio annuntiato hoc carmen effuſum ſtatuenti) ſatis ſit monere, poetam in graeco aliquo epigrammate, quod nativa venuſtate ipſi praeplacuiſſet, vertendo luſiſſe, cum eoque certaſſe videri. Neque temere hoc ſtatui, facile largientur ii, qui multa adhuc huius generis epigrammata in Anthologiis graecis extare meminerint. Invocationem numinis ſequitur conſecratio, pervulgato more.

AD DIANAM.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantis utero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto,
Diva triformis:

In-

v. 1. De invocatione munerumque Dianae propriorum ad priscorum hymnorum modulum facta enarratione vid. Argum. c. X. Libri I. — *Montium custos nemorumque*, ἡ κατέχεις ὀρέων δρυμούς, ἐλαφηβόλε, σεμνή, in Orphicis in Dian. 35. 10. Declaratur Diana venatrix, οὐρεσίφοιτος, ἀγροτέρη; res nota; vid. ad I. 21. 5. Adde Carm. Saec. 1. — Virgo, παρθένος simpliciter dicta Diana, ob perpetuam ipsi a Iove concessam παρθενίην; vid. I. 12. 22. et Hom. H. in Ven. init. — 2. 3. Ilithyia. *Audis*, exaudis (v. ad I. 2. 27.) praesto es *vocata*, precibus, ut adsis, implorata, arcessita de praesenti Deae auxilio cape. Noster V. 5. 5. *si vocata partubus Lucina veris adfuit.* Theocr. XVII. 60. ἔνθα γὰρ Εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρημένα ὠδίνεσσιν. Ἡ δέ οἱ εὐμενέουσα παρίστατο, καδδ' ἄρα πάντων νωδυνίαν κατέχευε μελῶν. Callim. H. in Del. 132. καλεῖ μόνον Εἰλείθυιαν, et H. in Dian. 21. ὀξείῃσιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες τειρόμεναι καλέουσι βοηθόον. Ipsa enim manum obstetriciam parturientibus praestare credita. Minus igitur accurate *vocata* pro invocata capiunt nonnulli. *Ter* cuius opem puellae iterum iterumque, h. enixe exposcunt, ingravescentibus partus doloribus. Mire argutantur intpp. super hoc ternario numero. — *laborantes utero* μογοστοκούσας, partus doloribus correptas. Ovid. Amor. II. 13. 18. *Tuque laborantes utero miserata puellas, — lenis ades, precibusque meis fave, Ilithyia.* Unde ipsa dicta μογοστόκος, veluti Theocr. XXVII. 29. — *puellas*, nuptas, κουριδίας ἀλόχους; noto loquendi usu. — *adimis leto*, morti eripis, e praesentissimo vitae discrimine incolumes praestas; unde eadem Dea dicta σώτειρα, *opifera* caet. — *Diva triformis* τρίμορφος (Lycophr. 1176.) *tergemina* (Virg.

Imminens villae tua pinus esto,
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

(Virg. Aen. IV. 5. 11.) qua imagine varias ac diversas eiusdem numinis potestates ac vires per naturam diditas, diversisque anni temporibus proditas priscus Orphicorum sermo complectebatur. Splendide hanc Hecates potentiam descriptam vide apud Hesiod. Theog. 411 sqq.

v. 5. *Tua*, sacra tibi *esto pinus*, *villae* meae *imminens*, adstans; sed alterum praeclare de procera arbore. Argutantur intpp. in consilio poetae, quod pinum Dianae consecret, caussamque vel ab Iside vel a Cybele, quas easdem cum Diana inepte statuunt, quibusque pinus sacra fuerit, arcessunt. Si omnino ratio reddi debeat, equidem eam a Diana *nemorum custode* v. 1. repetierim. — 6. Consecrationi sacrum votivum subiicit poeta, verrem quotannis sub ista pinu immolandum. — *per exactos annos*, finito quovis anno, quotannis. — *laetus*, libens, e vovendi formula. Virg. Aen. VIII. 268. *Ex illo celebratus honos*, laetique *minores servavere diem* et mox 279. *omnes in mensam* laeti libant *divosque precantur*; et saepius alibi. — *quam verris sanguine donem*, subter quam verrem immolabo, nihil amplius. De affuso radici pinus sanguine cogitant; temere, arbitror. — *obliquum meditantis ictum*, exquisite pro anni; plane ut III. 13. 4. *Cui frons turgida cornibus primis — proelia destinat*; Hesiodeo ornatu, Scut. Herc. 386. οἷος δ' ἐν βήσσῃς ὄρεος χαλεπὸς προϊδέσθαι κάπρος χαυλιόδων φρονέει θυμῷ μαχέσασθαι ἀνδράσι θηρευτῇσι, θήγει δέ τε λευκὸν ὀδόντα δοχμωθείς. *Ictum obliquum med.* oblique ictus spargere gestit, δοχμὸς ἀΐσσει (Homer. Il. XII. 148.) *in latus iras frangit* (Stat. Theb. VIII. 535.) e natura aprorum.

CAR-

CARMEN XXIII.

ARGVMENTVM.

Optime eos ſtatuere arbitror, qui poetam graeco quopiam, ut ita dicam, fonte prolutum ad tractandum hoc argumentum acceſſiſſe exiſtimant. Egregie tamen illud intextis Romanis ideis ita exornavit nobilitavitque Horatius, ut admodum exiguam inventionis laudem poetae graeco reliquerit. Corrigit hoc carmine poeta meticuloſam ruſticarum mulierum, quae ſacra in agris procurarent, religionem, quotidianis ſacrificiis, iisque pro facultate lautioribus, Deorum pacem expoſcentium, monetque exiguis donis, novilunii diebus oblatis, agrorum ubertatem gregumque fecunditatem abunde a Diis poſſe redimi. Inde defertur ad auream ſententiam: Deos non tam ſacrificii ſumtus, quam pium offerentis animum ſpectare. Mirificum hoc carmen lenocinium habet a ſententiarum veritate atque ſimplicitate, orationisque quaeſita quidem, non affectata tamen, elegantia. Si riſum quaeris, affatim tibi propinabunt intpp. ſuper huius carminis conſilio argutiae.

AD PHIDYLEN.

Caelo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente Luna, ruſtica Phidyle,
Si ture placaris et horna
Fruge Lares, avidaque porca:

Nec

v. 1—4. Egregie exornatur vulgaris ſententia: Satis propitios tibi Deos reddideris, ſi tenui ſacrificio, at pia puraque mente oblato, eos venereris. *Si tuleris*, ſuſtuleris *coelo*, ad coelum, *manus ſupinas*, ὑπτίας. (ὑπτιάσματα χειρῶν Aeſchyl. Prom. V. 1004. docte comparat Boettig.) expanſis palmis; qui ſollennis olim precantium habitus erat. Nota Homerica, χεῖρας ἀνασχεῖν, χεῖρ' ὀρέγειν εἰς οὐρανόν. Vide Lambin. et Torr. Adde Ariſtaenet. II. 2. ὕψου προσανατείνειν τὼ χεῖρε. — *Luna naſcente*, nova, novilunii die, quem ſacrum habebat agreſtis ſuperſtitio. Adpoſitus eſt Catonis locus, quem laudat Torrent. de R. R. 143. *Kalendis — — coronam in focum indat; per eosdemque dies Lari familiari pro copia ſupplicet.* Nam ad Kalendas veterum more naſcentem Lunam referri debere, etſi Horatii tempore anni Iuliani curſus receptus eſſet, bene idem Torr. monet, unde *menſtrua tura, antiquo Lari reddita* vocat Tib. I. 3. 34. De re etiam Acron ad h. l. „Solent ruſticae mulieres in initio primae lunae preces caelo effundere." cuius ſuperſtitionis cauſſa a vi, quam lunae in rerum e terra provenientium ubertatem adſignarent, repetenda videtur. Dicta inde σελήνη αὐγήτειρα, φερέκαρπος Orph. H. VIII. 5. — 3. *placaris*, ſacrum feceris, noto loquendi uſu. — *horna*, ὡραία, hornotina *fruge*, frugum primitiis, diis agreſtibus offerri ſolitis; quibus *Lares* villaticos accenſendos eſſe, dubitari nequit. — *Porci* Laribus immolandi frequens mentio apud veteres. Tibull. I. 10. 26. *Hoſtia erit plena ruſtica porcus hara.* Noſter II. 3. 165. Vnde Lares domeſticos *grundules* dictos cenſet Arnob. I. 19. — *avida* e natura animalis. Ovid. Faſt. I. 349. *Prima Ceres avidae gaviſa eſt ſanguine porcae.*

5—8. Docte enumerat mala atque calamitates, quae ita facile propulſentur. Nam precum formula tam augendae rei quam avertendae calamitatis rationem

Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fecunda vitis, nec ſterilem ſeges
  Robiginem, aut dulces alumni
    Pomifero grave tempus anno.

Nam

tionem habebat; qualis extat apud Caton. c. 141. *Te precor, ut tu morbos, viduertatem vaſtitudinemque calamitates, intemperiasque prohibeſſis, defendas, averruncesque; utique tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandire, beneque evenire ſinas.* — *Fecunda vitis non ſentiet Africum peſt.* conciſa brevitate pro, vinea fecunda erit, largus vitium proventus erit, nulla ab Africo *peſte* ſ. noxa illata. Africus ſ. Auſter cum omnino *nocens* (II. 14. 15.) tum maxime vitibus infeſtus. Pallad. II. 13. *Plagam coeli ſpectare debet locis frigidis meridianam, calidis ſeptentrionalem, tepidis orientem; ſi tamen Auſtros vel Euros regio non habeat inimicos.* — *ſentiet,* experietur, adiecta damni notione, ut III. 27. 22. IV. 4. 25. et IV. 6. 3. et ſaepius alibi. — 6. *Nec robigo* ſegetem ſterilem, infecundam reddet, laedet. Vnum genus ſterilitatis poſuit, tanquam poeta. De rubigine docte diſpicit Boettig. ad h. l. quem vide. Fiebant deae Rubigini ſacra, *ne virides herbas torreret,* Colum. X. 342. Etiam ad grandinem avertendam Senec. Quu. Nat. IV. 6. 7. Exquiſite ipſa rubigo *ſterilis* dicitur, quae ſegetem ſterilem facit. — *aut* variat τὸ *nec,* quod bis poſuerat poeta, more Noſtro familiari. — *dulces alumni,* hoedi et agni, cum delectu (v. ad III. 18. 3.) pro univerſis gregibus. Cato l. l. *paſtores pecuaque ſalva ſervaſſis.* Fetura enim auctumni tempore morbis maxime obnoxia. Cf. I. 17. 4. *dulces* tenelli perpetuo opitheto (Lucret. II. 1158. *Ipſa dedit dulces fetus et pabula laeta.* Virg. Ge. III. 178. *dulces nati,* de vitulis) iuventae proprio. Cf. I. 16. 23. Alii vernas, θρεπτοὺς, intelligunt, quibuscum ludant domini, unde *dulces*; minus accommodate ad reliqua. Vide omnino ad III. 18. 4. — 8. *tempus grave,* nocivum, inſalubre, propter *pluvias ventos* (I. 17. 4.) h. Auſtrum (*per auctumnos corporibus metuendum* II. 14. 16.). Similiter *graves auras* dixit Ovid. Met. VII. 557. *gravem Auctumnum* Noſter Serm. II. 6. 19. *grave caelum* Sueton. Tib. 36. — *pomifero anno* exquiſitiori ſtructura pro *anni* h. partis anni, *pomiferi* Auctumni.

v. 9.

Nam, quae nivali paſcitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
Aut creſcit Albanis in herbis,
Victima, pontificum ſecuris

Cervice tinguet. Te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium

Parvos

v, 9. Pro copia enim (ut Cato l. l. ait) ſi ſupplices, abunde Diis ſatisfactum erit. Aliter habet, in ſacrificiis publicis a Pontifice pro univerſi populi ſalute parandis. Sententiam hanc ita inverſam: lautiores victimas pontifex mactabit, vide quomodo exornarit poeta. *Victima*, pecora, Diis *devota*, deſtinata (*aris ſervata* ut Virg. Ge. III. 159.), *quae paſcuntur* ſaginantur in *Algido*, Latii monte *nivali*, praealto, ac ſaltuoſo; *inter quercus et ilices* docte *porcos ſacres* (uti Plautus eos indigitat Menaechm. II. 2. 16. cf. Varro II. 1. 20.) et *Albanae herbae*, paſcua circa Albam longam (*finitima herba* eadem forte innuit Iuven. XII. 12.) *boves opimos* deſignant. — *creſcit*, nutritur, adoleſcit. In Faliſcis aliquando paſtos fuiſſe cogas ex Ovid. ex P. IV. 8. 39. *Agnaque tam lactens* (in privato ſacro) *quam gramine paſta Faliſco victima* (in publico ſacrificio) *Tarpeios inficit icta focos.* — 12. 13. Iſtam convenit *tingere*, madefacere *cervice*, ſanguine e cervice ebulliente, *ſecures pontif.* h. a pontificibus mactari. Eadem ornatus ratio in Propert. IV. 1. 111. *Idem Agamemnoniae ferrum cervice puellae tinxit*; et in Inſcriptione apud Gruter. p. 95. inſcr. IV. *Lampſacios melior non imbuet hoſtia cultros, quam veniet noſtra victima caeſa manu.* Adde Calpurn. Ecl. V. 27. Vulgariorem ornatum, aram victimae ſanguine tingere adhibuit Catull. XIX. 16. et Virg. Ecl. I. 8. qui primum occurrit apud Eurip. Iphig. T. 404. ἔνθα κούρα διατέγγει βωμούς.

v. 13. Obſerva doctam duarum ſententiarum complexionem, ita disiungendam: *Nihil attinet*, οὐδὲν προσήκει, nihil neceſſe eſt, minime conſentaneum eſt, te iſtos imitari: ſatis erit, abunde Deos venerata eris, corona ipſis oblata. *Tentare* quaeſite pro, placare, propitios tibi reddere velle, *multa caede bidentium*, docte pro, multarum

Parvos coronantem marino
Rore Deos fragilique myrto.

Immunis aram ſi tetigit manus,
Non ſumtuoſa blandior hoſtia

Mol-

rum ovium *caede*, multas oves immolando. — *coronantem*, dummodo corones *deos parvos*, exigua Larium ſimulacra; ſerto e *rore m.* et *myrto* plexo; ex more. Plaut. Aulul. II. 8. 14. *Nunc tuſculum emi et haſce coronas floreas, haec imponentur in foco noſtro Lari.* Cf. eiusd. Com. prol. 24. Iuvenal. IX. 137. colore e Noſtro ducto: *O parvi noſtrique Lares, quos ture minuto, aut farre, et tenui ſoleo exorare corona.* Adde eiusd. XII. 87 ſqq. Abſolvi autem corona oblata ſacrificium putandum; quod prave alii de apparatu eius interpretantur. Vulgarem ac ſimplicem coronam arguunt *ros marinus*, λιβανωτὶς, et *myrtus fragilis*, flexilis (ut *fragilis cera* Iuven. XII. 88.) adeoque tenera, coronis nectendis aptiſſima. Aliter *fragiles laurus* appellat Virg. Ecl. VIII. 82.

v. 17—20. Sententia ſatis expedita, atque ab Ovid. ex Pont. IV. 8. 39. 40. eleganter ita expreſſa: *Nec, quae de parva Dis pauper libat acerra, tura minus, grandi quam data lance, valent,* Diis piam mentem magis quam ſacrificiorum ſumtus reſpicientibus; ſed impeditior eius enuntiatio. Duas fere conciliandorum inter ſe verborum rationes iniri videas. Altera, quam melioris notae intpp. ſequuntur, eſt: Si pia mente Deos veneraris, *ſumtuoſa hoſtia* (in recto caſu) ſacrificium ſumtuoſum *non blandius*, non magis *mollivit*, mollire ſolet (ἀοριστως) placat *Penates averſos*, iratos, ad reconciliandam eorum gratiam valet, quam *far pium et mica* ſc. ſalis, h. mola ſalſa, tenuiſſimum ſacrificium. Haec quidem ſimplicior ratio, Horatio haud omnino indigna. Doctior tamen ac quaeſitior haec altera: manus, *ſi*, quae immunis ſc. a ſcelere, καθαρὰ, *aram tangit*, Deos veneratura, *illa non blandior mollivit*, exquiſite pro, non magis emollit, propitios reddit *Penates av. ſumtuoſâ hoſtiâ*, ſi ſumtuoſum offerat ſacrum, quam *farre* caet. ſi tenue; quod docta inverſione, ad Phidyles animum, huic ſuperſtitioni alligatum, accommodata, eſt pro: manus pii hominis aeque

Mollivit aversos Penatis,
Farre pio et saliente mica.

aeque mola salsa ac lautiore sacrificio litat; mentem puram afferas necesse est, si sacrum tuum qualecunque Diis gratum esse cupis. Sed duram durioris ingenii homines istam rationem crepant, quod nullus video; certe futilia ac nullius plane momenti sunt, quae ei opponuntur. In altera contra ratione horridi quid, ex meo quidem sensu, atque ambigui inest. Nam si sumtuosa hostia pro subiecto, ut Grammatici loquuntur, habetur, poeta haecce voluisse videri possit, sumtuosam hostiam deos quidem placare posse (qualicunque manu oblatam) idem tamen pii hominis tenue sacrum efficere, quod contra poetae et vett. γνώμην est. Philem. III. 1. (Gnom. Br. p. 194.) εἴ τις δὲ θυσίαν προσφέρων, ταύρων γε πλῆθος ἢ ἐρίφων, — — εὔνουν νομίζει τὸν θεὸν καθιστάναι, πεπλάνητ᾽ ἐκεῖνος. — — θεῷ δὲ θῦε διὰ τέλους δίκαιος ὤν, μὴ λαμπρὸς ὢν ταῖς χλαμύσιν ὡς τῇ καρδίᾳ. Cf. Eurip. in Danae, apud Stob. Grot. p. 391. — *Immunem manum* esse ἁγνὴν, puram, docet contextus ratio. Bentl. tamen manum vacuam intelligit, accepto insuper *si* pro *etsi*. *Far pium*, pio animo oblatum et salis *mica saliens* in igne, crepitans. Tibull. III. 4. 10. *Farre pio placant et saliente sale.* Ad sententiam idem IV. 1. 14. 15. *Parvaque Caelestes placavit mica; nec illis semper inaurato taurus cadit hostia cornu.* Cf. Ovid. II. Trist. 75.

CAR-

CARMEN XXIV.

ARGVMENTVM.

Nobiliſſimo incenſus affectu poeta inſectatur hoc carmine luxum ſaeculi ſui perditiſſimum, et, quae inde neceſſario exiſtit, avaritiam, omnium ſcelerum ac maleficiorum matrem ſecundiſſimam, peſtemque reipublicae teterrimam. Quae mala, in ſummum aliquando discrimen civitatem adductura, ut ab ea prohibeantur, ſcelerum licentiam ſeveriſſime vindicandam, ſcelerumque cauſſas, luxum et habendi cupiditatem, tollendas atque exſtirpandas eſſe graviter monet. Vt autem paupertati honos ſuus reddatur, ſicque virtuti iterum locus pateat, hoc ita demum effici poſſe contendit, ſi prava animis eximatur opinio, doceaturque, divitias neminem beatum efficere, continentiam contra atque frugalitatem maximum ad vitam bene beateque agendam momentum eſſe; id quod Scytharum Getarumque exemplo poeta oſtendit. Excellit hoc carmen ſententiarum ſublimium ubertate, elocutionis dignitate ac vi, numerorumque delecta gravitate. Ediſcant illud iuvenes, quibus eſt incoctum generoſo pectus honeſto.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiae,
Caementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,
Si

v. 1—8. Ii, qui beati vulgo censentur, haud immunes sunt a fatali moriendi necessitate, maximeque mortis metu anguntur. Vulgarem hanc, Nostroque saepius (v. c. I. 4. 13. II. 18. 17 sqq. III. 1. 9. sqq.) tractatam sententiam vide, quibus coloribus adumbrarit hoc loco, nobilitaveritque felix Horatiani ingenii ubertas! Primum felicitatis, quam quidem vulgus appellat, notionem uno eius genere descriptam exhibet, idque divitiarum possessione amplissima; tum has speciatim sensu Romano, h. ab ea parte declarat, qua eas potissimum perditissimus Romanorum luxus ostenderet, atque profunderet, in quo quidem ἐνάργεια est; denique miram sententiae δεινότητα adiicit poeta, oratione ad profligatae huius luxuriae hominem conversa, fere ut II. 18. 17. Iam generalis sententia: utcunque divitiis abundes, licet ditissimus sis, vividior sub sensus cadit, per comparationem exposita: licet *opulentior* sis *thesauris Ar.*, quod ornate et docte dictum pro, licet opes Arabum thesauris maiores teneas, divitiis Arabas antecellas. De *beatis Arabum gazis* v. ad I. 29. 1. — *intactis*, integris, quos nondum hostilis manus attigit, expilavit; auget igitur opulentiae notionem. Nota autem satis Romanorum Arabiae felicis potiundae atque exspoliandae, quamquam parum felici cum successu facta, tentamina (v. Argum. Carm. 29. L. I.); unde ipsa *Arabia intacta* audit Propert. II. 8. 20. — India divitiis suis, quaestuosissima pretiosarum mercium exportatione comparatis, aurique venis itidem celebratissima. — 3. Licet *Tyrrhenum omne*, mare inferum, quam longe Italiam alluit, et *Apulicum*, superum, *caementis*, insanis substructionibus, quibus villas magnificas inaedifices, *occupes*; omnino pro, licet utramque, quam longe protenditur, Italiae oram praetexas villis tuis. De qua Romanorum insania vid. ad II. 18. 20. III. 1. 33. *Occupatur* mare villis, in quo primum eae exstruuntur, proprie igitur accipiendum h. l. Mare Hadriaticum

Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Neceſſitas
Cla-

ticum poeta *Apulicum* dixit, quod Apuliam attingit; omnino ad totam ſuperam Italiae oram ſpectat, ſiquidem Tyrrheno oppoſitum. — 5—8. Apodoſis: tamen, ſi fatalis hora inſtat, ſi fatum iubet, nihil eſt, quod te a morte liberet. Docte et antiquo ſermone hoc extulit poeta. Fatum h. l. eſt *Neceſſitas* Ἀνάγκη, Μοῖρα, quatenus omnia ei ſubiecta ſunt, nemo illud effugere poteſt. Declarandae huius potentiae atque immutabilitatis cauſſa tribuuntur ei *clavi*, firmitatis ac violentiae ſymbola, (vid. ad I. 35. 18.) idque *adamantini*, duriſſimae materiae. Ita ἄφυκτα μήδεα παντοδαπᾶν βουλᾶν ἀδαμαντίναις κερκίσιν Αἶσα ὑφαίνεσθαι dicta Sophocli in fr. Phaedr. apud Stob. Flor. Grot. p. 133. et Neceſſitatis ἠλακάτη τε καὶ τὸ ἄγκιστρον ἐξ ἀδάμαντος apud Platon. de Rep. X. p. 762. E. Iam qui Neceſſitatis ſ. Fati violentiam experitur, in quo vim ſuam exſerit, hunc, ſervata, animataque ſymbolica ratione, *clavis* adigit, iis fixum tenet, ut ne elabi queat, idque *ſummis verticibus*, in ſummo vertice eos defigendo. *Alligandi* igitur notio primaria atque unica ſubeſt huic imagini, qua quidem τὸ ἄφυκτον, fatum inevitabile deſignatur. Ita ἐνδεδέσθαι ἀνάγκῃ vel Herod. I. XI. quo etiam ſpectant Homerica: Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ Il. ι. 18. Vnde et δεσμοὺς ἀφύκτους ἀνάγκῃ tribuit Eurip. Alc. 987. et ζεύγματα. Idem Iphig. A. 443. De effectu autem, quem clavus per caput adactus producat, poetam nec cogitaſſe, nec cogitare potuiſſe h. l., quum Neceſſitatem a morte diverſam inducat, quis non videt? Plurimi tamen intpp. immemores prorſus ſymbolicae rationis, priſcique ſermonis indolis, foeda ſcilicet rei imagine, carnificinaque, licet Romanis plane incognita, offenſi in alia omnia, quantumvis abſona, longeque petita, diſcedunt, quibus rem ad ſenſus quidem ſuos atrociſſimam lenire ſtudent. Dacer. *vertices* interpretatur culmina villarum ſumtuoſarum, (e v. 3. 4.) quas cum adeat Neceſſitas, clavosque inibi defigat, earundem dominum metu ac morte corripi; quod inſulſum phantaſma idem ſatis commodum atque praeclarum cenſet. Languida atque obſcura Bentleii ratio eſt, ſummos vertices de clavorum capitibus accipientis, omiſſa plane re, cui infigantur. Alii in

Clavos, non animum metu,
  Non mortis laqueis expedies caput.
Campeſtres melius Scythae,
  Quorum plauſtra vagas rite trahunt domos,
Vi-

in iisdem cogitant res excelſas, earum culmina ſ. apices, quibus fortuna magna et excelſa declaretur. Specioſum ſane hoc. Enimvero, ſi penſiculatius excutias, imaginem inde vagam, nullique plane rei adſtrictam prodire videas, quam tamen certam ſpecialibus quippe coloribus adumbratam, dedit Horatius. Quodſi generatim dixiſſet, Neceſſitatem excelſa quaevis domare, ſibi ſubiicere, ſane, quod diſplicere poſſet, non eſſet. Sed clavis agit hoc loco; res adeo cogitare neceſſe eſt, ſenſibus ſubiectas; unde magnam fortunam, remota translatione, haud intelligi poſſe, facile patet. Fac vero vertices ſint excelſa montium, domuum, quibus fortuna ſplendida ſignificetur: montium ſane aut domuum Neceſſit. clavis adactarum imago neſcio quid monſtri alit, alligandi vinciendique, quae ſymbolicae huic actioni ſubeſt, notione plane ita neglecta, ac deperdita, et omnino ſenteutia, quam volunt eſſe hanc: ſiquidem ſ. quum (ita enim *ſi* accipiunt) neque ſplendidiſſima fortuna a Fati potentia immunis ſit, parum commode collocata atque adnoxa videtur. Caeterum πηκτὴν ἀνάγκην Orphei H. XXXVIII. 10. huc vocabat Geſn. neſcio quam bene. Rectius huc trahas σφυρηλάτην Ἀνάγκαν Pind. in fragm. p. 94. — 7. 8. Mortem haud eſſugies. *Metum* inſtantis mortis h. l. intellige, non generatim, curas, triſtitiam, ut ſere volunt. *Laqueis* retibus, Mors implicat homines, ſatis antiqua notione. Apollon. Rh. I. 1035. τὴν (μοῖραν) γὰρ θέμις οὔποτ' ἀλύξαι θνητοῖσι· πάντῃ δὲ περὶ μέγα πέπταται ἕρκος. Stat. Silv. V. 155. *furvae miſeram circum undique Leti vallavere plagae.* Quo quidem ſigmento itidem τὸ ἄφυκτον atque ἄλυτον deſignatur. Vnde et τῇ Δίκῃ ἄρκυες et ἕρκη tribuuntur, veluti Aeſchyl. Agam. 1622. vid. Valken. ad Herod. p. 545.

v. 9 *ſqq.* Quid? quod ne felices quidem habendi ſunt in ampliſſima fortuna conſtituti, quandoquidem cupiditatibus continuo vexantur, quibus explendis intenti per omnia ſcelerum flagitiorumque graſſantur genera; unde, perverſis, quibus continetur civitas moribus, nullo-

Vivunt, et rigidi Getae:
Inmetata quibus iugera liberas
Fru-

nulloque amplius virtuti ſtatuto pretio, rei ipſi publicae damna infliguntur funeſtiſſima. Praeclare hanc ſententiam poeta contrario Scytharum Getarumque, in paupertate nihil alienum concupiſcentium ſicque *melius*, beatius, *viventium* exemplo proponit atque illuſtrat. Celebratiſſima Scytharum moderatio, alienique abſtinentia apud veteres, unde eosdem δικαιοτάτους ἀνθρώπους appellat Homer.. Il. XIII. 6. Laudant et Strab. VII. p. 462. Iuſtin. II. 2. Ammian. XXII. 6. Magnam autem ἐνάργειαν h. l. habet comparatio in qua cultiſſimus populus ab inculto ſuperatur. *Campeſtres*, qui in aperto campo vivunt, errantes, vagi, perpetuo Scytharum epitheto. Intelligendi h. l. Scythae γεωργοὶ, uti Herod. IV. 18. appellat, diverſi a Nomadibus, ulterius verſus Orientem habitantibus. — 10. Quibus plauſtrum inſtar domus eſt, qui re ac familia plauſtris impoſita vagam vitam ducunt. Expreſſit Horatius graecum epitheton, ἁμαξόβιοι, ἁμάξοικοι, Scythis a conſueto hoc vivendi more (unde *rite*) proprium. Πλεκτὰς στέγας ἐπ' εὐκύκλοις ὄχοις vocat Aeſchyl. Prom. V. 715. Erant enim mapalia cannis conſuta coriisque tecta. Valer. Flacc. VI. 79 ſqq. *plauſtris ad proelia cunctus Coraletae* (Thraciae populus, pro quo Noſter *Getas* habet) *traxere manus: ibi ſutilis illis et domus, et crudo reſidens ſub vellere coniux.* De Scythis Iuſtin. l. l. *Vxores liberosque ſecum in plauſtris vehunt, quibus, coriis imbrium hiemisque cauſſa tectis, pro domibus utuntur.* — 11. *Getae*, Thraciae populus, eadem, qua Scythae, victus ſimplicitate, morumque integritate notus; unde *rigidi*, moribus rigidis, oppoſiti Romanis, luxu effeminatis. Ita *rigidi Sabini* Epp. II. 1. 25. Alii tamen ad regionis, quam incolunt, frigus cum Porphyr. trahunt.

v. 12 *ſqq.* Vtrique huic populo *iugera inmetata* ſunt, terram colunt haud in iugera deſcriptam, nullis limitibus diſtinctam, ſed communem; unde eadem *fruges liberas* iis *fert* profert, praebet, quae ad omnes pertinent, nullius proprias. Docte duo haec commata coniunxit poeta. Agrorum inter veteranos ab Octaviano factam diviſionem reſpici atque deſignari h. l. opinabatur Burm. de Vectig. Rom. I. p. 6. monente Boettig. ad h. l. qui ſatis quidem appoſite Noſtri Serm. II. 2. 115.
meta-

Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua:
Defunctumque laboribus
Aequali recreat ſorte vicarius.

Illic

metatum h. inter veteranos diviſum *agellum* laudat (adde Valer. Catonis Dir. 45. *Pertica quae noſtros* metata eſt *impia agellos*, et Propert. IV. 1. 130.) ſed tangi omnino inſanam divitum Romanorum, latifundia ſua per longinquos tractus porrigendi putem libidinem. Ita graviter opponi ſentias Scythis omnia in medium quaerentibus Romanorum potentiores, vel mari, quo latiores privatae ipſorum fiant poſſeſſiones, detrahentes. *Et Cererem* copia poetica adiectum. — 14. *Nec cultura* eiusdem agri ipſis *placet*, eſt, *longior annua*, anno longius, ſedem quippe quotannis mutantibus. Alternis igitur, ſeu pluribus potius annis inſtitutum inter eos ut agri ceſſarent, ſicque reficerentur, ſtercorationis uſu ipſis ignoto. Nonnulli h. v. ad ſqq. trahunt, hoc ſenſu: Alternis agriculturam exercent, ita ut qui hoc anno agris colendis vacaverint, altero quieſcant. Sed haec vix commode e verbis elicias. Multo impeditior autem illorum ratio, qui Scythis non plus quaeri, quam quantum uni anno ſufficiat, poetam voluiſſe exiſtimant.

v. 15. 16. Agriculturae haecce inter eos conſtat ratio, ut viciſſim opus ruri faciant, ita quidem, ut ii, qui hoc anno illud coluerint, inſequenti immunes ab opere ſint, aliis ipſorum vices ſubeuntibus. Hos *vicarios* appellat poeta, qui vices laborum annuas ſuſcipiunt, *aequali ſorte*, aequa in eos laboris devoluta parte, aequali laboris portione, ſicque *recreant defunctum laboribus*, vacationem iis dando, ipſis ſuccedendo. Caeterum totum hunc de Scythis ac Getis locum inde a v. 12 inſigniter illuſtrant, quae de Suevis tradit Caeſar B. G. IV. 1. iam a Lambino laudatus: *Centum pagos habere dicuntur, e quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſſa educunt. Reliqui, qui domi manſerint, ſe atque illos alunt. Ili rurſus anno poſt in armis ſunt; illi domi remanent. Sic neque agricultura, nec ratio atque uſus belli intermittitur. Sed privati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt, neque longius anno remanere uno in loco incolendi cauſſa licet.*

v. 17 *ſqq.* Laudata Scytharum ſimplici vitae ratione ac con-

Illic matre carentibus
  Privignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
  Coniunx, nec nitido fidit adultero:
Dos eſt magna parentium
  Virtus, et metuens alterius viri

Certo

continentia ad morum, qui iſthac nituntur, integritatem progreditur poeta, ita quidem, ut ſemper Romanum populum avarum illum ac luxu perditum, eundemque ſcelerum, inde propullulantium, infamia laborantem in oculis ferat, notetque. Illic *mulier*, noverca *temperat* docte pro, miſcet pocula, bibendum praebet, *priv. matre carentibus*, orbatis, *innocens*, ſine noxa, ita ut ne noceat ipſis, non veneno inficit pocula, quae privignis parat, uti apud nos fieri aſſolet. Doctior haec poetaque dignior ratio prae altera nimis pedeſtri, qua *temperat priv.* explicant, parcit iis, non ſaevit in eos. Tum hoc potiſſimum maleficii genere novercas in antiquitate traductas docet vel Ovidii Met. I. 147. *Lurida terribiles miſcent aconita novercae.* Adde Virgil. Ge. II. 128. Claudian. XV. 173. — 19. 20. Dotis ibi in deligenda uxore nulla habetur ratio. Pro hoc, quod fere accidit in matrimonio dotis acquirendae cauſſa inito, poeta: ibi *non regit*, in poteſtate habet virum coniux *dotata*, dote freta; *nam quae indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri*; *dotatae mactant et malo et damno viros*, uti Plautus ait Aul. III. 5. 60. Idem Men. V. 2. 16. *Ita iſthaec ſolent, quae viros ſubſervire ſibi poſtulant, dote fretae, feroces.* Laudant et eiusd. Aſin. I. 1. 74. *Argentum accepi, dote imperium vendidi.* — *nec nit. fid. adultero*, non imperioſa ac ſuperba eſt erga maritum adulteri fiducia, vel amatoris adverſus mariti iniurias praeſidio tutata. Ita multo gravior ad notandam morum, qui Romam invaſiſſent, corruptelam exiſtit ſententia, quam ſi explices: non alienum amorem expetit. *Nitido*, ad totum habitum refer, quo feminae placere ſtudet adulter.

v. 21—24. Caſtitas ac probitas uxoris magnae inſtar dotis apud eos aeſtimatur. *Virtus parentum*, cuius ſemina in liberos propagari credita. Vid. ad

Certo foedere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.

O

ad IV. 4. 29. Apposite Eurip. Archel. fr. XX. ἐν τοῖς τέκνοις γὰρ ἡ 'ρετὴ τῶν εὐγενῶν ἐνέλαβε· κρείσσων τ' ἐστὶ πλουσίου γάμου et Antip. Thess. XLVI. (Anal. Br. II. 121.) Παρθένε — ἴσχε σύνεργον ἠλακάτην· ἣν δ' ἵκῃ εἰς ὑμέναιον, Ἀχαιΐδος ἤθεα μητρὸς χρηστὰ φύλασσε πόσει προῖκα βεβαιοτάτην. Ad verba ac sententiam totius loci insigniter facit Hipponactis fr. apud Stob. Flor. Grot. p. 305. dignum ideo, quod hic adponatur: γάμος κράτιστός ἐστιν ἀνδρὶ σώφρονι, τρόπον γυναικὸς χρηστὸν ἕδνον λαμβάνειν. αὕτη γὰρ ἡ προὶξ οἰκίαν σώζει μόνη. ὅστις δ' ἀτρύφερον τὴν γυναῖκ' ἄγει λαβὼν, σύνεργον οὗτος ἀντὶ δεσποίνης (*non dotata regit virum*) ἕχει εὔνουν, βεβαίαν (*certo foedere*) εἰς ἅπαντα τὸν βίον, et Plautina illa: (Amphitr. II. 2. 209.) *Non ego illam mihi dotem duco esse, quae dos dicitur: sed pudicitiam, et pudorem, et sedatum cupidinem, Deum metum* caet. Adde eiusd. Aulul. II. 2. 61. *Dummodo morata recte veniat, dotata est satis.* — *Castitas metuens alterius viri*, ἀλλοτρίου, quae tangi se non sinit (*metuitque tangi* III. 11. 10.) ab alio viro, quae congressum fugit, abhorret ab alieno viro, *certo foedere* matrimonii, dum sancte servat foedus cum marito initum. — 24. *Et*, porro, dotis loco habetur τὸ *nefas peccare*, quod uxores *nefas*, summum flagitium existimant, *peccare*, fidem marito datam fallere, (vid. ad III. 7. 19.) adulteram fieri. — *aut pretium emori*, potest esse, aut, si peccarint, *pretium* μισθὸς, ποινὴ statuta est *mori*, mortis supplicium. Sed parum apposita est haec ratio ad reliqua. Legem enim de adulteriis quomodo uxor dotis loco marito adferat? Igitur praestat altera: dotis loco est, quod *pretium* putant, in pretio habent, pulcherrimum existimant, *emori*, mortem potius subire, quam dedecus illud pati; intentatum vel illatum flagitium morte voluntaria redimunt. Καλὸν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον, Anaxandrides apud Grot. Excerpt. p. 145. Ita Phaedra σωφρονοῦσα apud Senec. Hippol. 1189. *mortem* appellat *pudoris maximum laesi decus.*

v. 25 — 32. Exposita Scytharum in pauperie sua continentia morumque integritate, adumbrataque hoc modo graviterque notata Romanorum effreni opum constipandarum cupiditate

O quisquis volet inpias
  Caedis et rabiem tollere civicam,
Si quaeret pater urbium
  Subſcribi ſtatuis, indomitam audeat

Re-

piditate, enataque inde morum corruptela, ſatis conſentaneum erat, ut remedia poeta, patriae amantiſſimus, ſollicite circumſpiceret, quibus obviam iretur malis, inde in remp. redundantibus, eamque miſere adfligentibus. Ac horum quidem cauſſae quum a ſubverſa diſciplina antiqua repetendae ſint, de hac reſtituenda primo loco cogitari oportere: reſtitui autem non poſſe, niſi ſcelerum licentia tollatur, ſevereque puniatur. Quum ex Suetonio ſatis conſtet, Auguſtum in morum legumque, quarum *perpetuum recepiſſet regimen* (Octav. c. XXVII. extr.), paullo ſeverius inſtituta emendatione ac retractatione adeo ſubinde offendiſſe, ut eas prae tumultu recuſantium perferre non potuerit; admodum probabile eſt, poetam hac ſententiarum converſione Auguſto gratificari voluiſſe hactenus, ut graviſſimis ſancitarum ab eo ſanciendarumque legum cauſſis propoſitis ipſorum civium atque rei adeo publicae ſalutem in comprobandis iis obſervandisque verti oſtenderet. — 25. 26. Magnam ad conciliandos Auguſto, de emendandis moribus cogitantis civium animos ἐνάργειαν habet generatim propoſita ſententia, qua unum tantum poeta, unde reip. ſalus ſperari poſſit, dari ſignificat remedium, quo omnes uti oporteat, qui cauſſam reipublicae ſuſcepturi ſint. *Quisquis*, quicunque e republica *tollere*, penitus abolere volet *impias*, mutuas civium *caedes*, et *rabiem civicam*, furorem civilem, bella civilia. Speciatim haec pro calamitatibus univerſis, quas mores corrupti civitati inflixerint, commemorat poeta, tanquam reip. funeſtiſſima. Originem autem bellorum civilium maxime ab inſano, qui Romam cum divitiis invaſerat, luxu, praeda rapiniſque fovendo, repetendam eſſe, facile perſpicitur. Rem diſerte exponit Lucan. I. 158 — 182. Qui igitur bella civilia exſtincta cuperet, horum ſemina, luxus et avaritia, ei opprimenda erant. — 27. Duo haec commata: Si Patris auguſto nomine appellari, ſtatuasque ſibi erigi cupiat, vide quo artificio poeta coniunxerit. Si *quaeret*, hoc adſequi velit, ut *ſtatuis*, *urbium*, per urbes, per terrarum orbem adeo, qua habitatur.

Refrenare licentiam,
Clarus poſtgenitis, quatenus, heu nefas,
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quaerimus invidi.
Quid

bitatur, in honorem eius ponendis, ſplendidiſſimum *Patris* nomen *ſubſcribatur*, baſi inſcribatur; quod docte ac magnifice eſt pro: ſi optime de republica mereri velit. Hos enim honores non niſi optime de patria meritis viris obtigiſſe ſatis conſtat. Alii iungunt, *Pater urbium*, quae ſane ratio et ſimpliciſſima eſt et ſatis proba, modo intelligas *patrem*, ſoſpitatorem ac conſervatorem *urbium* totius habitati orbis, quem imperio complexus videri volebat populus Romanus, nec vero de urbe Roma, cuius quidem reſpectu Romulus Ovid. Faſt. III. 72. Domitianus Statio audit Silv. III. 4. 48. *Pater inclytus orbis.* Altera tamen ratio et doctior videtur et magnificentior; et vero etiam probabilior ob ſqq. Quum enim poſt mortem demum hos honores virum, qui hoc in ſe recipiat, ſperare iubeat, valde appoſita putanda eſt haec auguſta Patris, tanquam Divi, appellatio, defunctis Impp. inter Deos relatis, deinceps tribui ſolita. Vid. Spanhem. de V. Num. Diſſ. XII. — 28. Is *audeat*, quam praeclare pro, ſibi ſumat, inde procedat, ut caet. Habet enim adiunctam notionem difficultatis ſuſcipiendi laboris, tum quanta animi virtute talem virum praeditum eſſe oporteat, qui reip. cauſſam cum plurimorum invidia atque offenſione ſuſcipere velit, egregie declarat. Is *refrenet*, ſeveriſſimis legibus atque inſtitutis compeſcat, coerceat (ut IV. 15. 10. de Auguſto, *rectum evaganti frena licentiae iniecit:* ubi vide notata) *indomitam*, effrenatam morum *licentiam*. — 30. *Clarus* futurus, unde ſummam nominis claritatem, famam conſequatur apud *poſtgenitos*, poſteros, τοὺς ὀπίσω, μετὰ, γεγεννημένους (v. ad I. 28. 31.), unde adeo ſibi immortalitatem paret. — *Quatenus*, quandoquidem *virtutem*, virum probum, patriae ſaluti proſpicientem *odimus*, invidia proſequimur, carpimus, meritis eius detrahimus, *incolumem*, dum vivit, ſuperſtes, praeſens eſt; *ſublatam* autem *ex oculis*, mortuum tali praeditum virtute, cuius ſplendorem oculi haud ferre poterant, *quaerimus*, deſideramus, laudamus, colimus, veneramur. *Quaerere*, ut Gr. ζητεῖν,

Quid triſtes querimoniae,
  Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges, ſine moribus
  Vanae, proficiunt, ſi neque fervidis

Pars

ζητεῖν, deſiderio perſequi. Stat. Achill. I. 240. Martial. V. 10. 5. *Sic veterem ingrati Pompeii quaerimus umbram:* et ſaepius alibi. — *invidi* praeſenti virtuti, ingrati. Docte hoc poeta ad poſterius comma retulit. Ad ſententiam poetae Mimnerm. VI. (Anal. Br. I. 61.) δεινοὶ γὰρ ἀνδρὶ πάντες ἐσμὲν εὐκλεεῖ ζῶντι φθονῆσαι κατθανόντα δ' αἰνέσαι. Paulo aliter inſtruxit eam Seneca de Benef. IV. 30. petito tamen e Noſtro orationis colore: *Hoc debemus* virtutibus, *ut non praeſentes ſolum illas, ſed etiam* ablatas e conſpectu *colamus.* Appoſite quoque laudant Vellei. II. 92. *Praeſentia invidia, praeterita veneratione perſequimur; his nos obrui, illis inſtrui credimus.* Adde Sophocl. Ai. 973. Epp. II. 1. pr. et 14.

v. 33. Omnes de corruptis civitatis moribus conquerimur, neque tamen remedia pati poſſumus. *Querimoniae,* querelae nihil *proficiunt,* profuturae ſunt, niſi *culpa,* flagitia, ſcelera *ſupplicio,* atrociſſimis poenis *reciduntur,* compeſcantur, luantur, vindicentur. *Acerbitas enim* (Gell. XX. 1. extr.) *ulciſcendi maleficii, bene atque caute vivendi diſciplina eſt. Reciduntur* vulnera, quae mollem manum reſpuunt, quae non niſi ferro adhibito ſanantur. Pulchre Cic. Or. Catil. II. 5. *Quae ſanari poterunt, quacunque ratione ſanabo;* quae reſecanda erunt, *non patiar ad civitatis perniciem manare.* Notiſſima Ovidii: *immedicabile vulnus enſe recidendum, ne pars ſincera trahatur.* Reſpicit autem poeta leges ab Auguſto paulo ſeverius retractatas ſancitasque, quas non niſi *ademta lenitate parte poenarum* (Suet. Aug. 34.) perferre potuerat. — 35. Enimvero, *quid* ipſae hae *leges* proficiunt, *vanae* eae atque inutiles, *ſine moribus,* absque morum antiqua norma, ſine paupertate ac parſimonia, niſi mores legibus obnoxii ſint, ſublata luxuria atque avaritia, quae *fidem,* (Salluſt. Cat. X.) *probitatem, caeterasque artes bonas ſubvertit; pro his ſuperbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere edocet.* Sententiam egregie illuſtrant Plautina (Trin. IV. 3. 25.): *Nunc mores nihil faciunt, quod licet, niſi quod lubet. Ambitio iam more ſancta eſt,*

Pars incluſa caloribus
Mundi, nec Boreae finitimum latus,
Durataeque ſolo nives,
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vin-

eſt, libera eſt a legibus: petere honorem pro flagitio, more ſit. CH. *morem improbum.* St. mores leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam, *magis quis ſunt obnoxioſi, quam parentes liberis.* Iuvenal. XIV. 177. *quae reverentia legum, quis metus aut pudor eſt unquam properantis avari?* Petron. c. XIV. *Quid faciant leges, ubi ſola pecunia regnat.* — 36 ſqq. Si inſatiabilis lucri cupido animos hominum vexat, adeo quidem, ut eius explendae cauſſa maximas aerumnas tolerent, ipſiusque vitae pericula adeant? Pro hoc ſpeciatim poeta: ſi mercator lucri cauſſa torridam frigidamque Zonam (quas inacceſſas inhabitabilesque antiqua ferebat opinio) tentat, penetrat, ac maria traiicit? Iam Zona torrida docte declaratur *parte mundi*, terrae tractu *incluſo*, qui circumfuſus, oppletus eſt *fervidis* ſolis *caloribus*, qui adeo ferventiſſimus eſt. Poteſt et accipi: *pars incluſa*, clauſa ſc. hominibus, invia; inacceſſa propter *fervidos* nimios *calores*, Solis aeſtum. Sed praeſtat prior ratio. Lucan. V. 24. *Vel plaga qua torrens*, clauſusque vaporibus axis, *nec patitur noctes* (cf. Senec. Herc. Oet. 1363.) *nec iniquos creſcere ſoles.* Eratoſthenes de eadem: ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἔκπυρος οἷον ἐρυθρὴ, (*una coruſco ſemper ſole rubens* Virg. Ge. I. 234) τυπτομένη φλογμοῖσιν ἐπεί ῥα μοῖραν ἐπ' αὐτὴν κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν. Zona frigida h. l. eſt *latus* mundi, regio, *Boreae finitima*, plaga Borealis, quam *nives* continuo gelu *ſolo duratae*, induratae, quae nunquam ſole reſolvuntur, adeoque perpetuae tegunt, quae adeo *ſemper* frigore riget. Hoc tamen nequaquam *abigit* arcet a ſeſe, abſterret *mercatorem*, quo minus ad ea loca accedat. — 40. Si *navitae*, mercatores *callidi*, callida arte, navigandi peritia, dexteritate, *vincunt*, domant, ſibi ſubiiciunt *aequora horrida*, aſpera fluctibus, mare procelloſum, ſi vel procelloſo mari navigant? Ita locum ſi accipias, multo efficacior erit ad lucri ſitim caſtigandam. *Callidos* alii nautas dictos volunt, quorum ingenia lucri cupido acuat, in divitiis parandis fraudulentos, falſos, minus accommodate h. l. — 42. Si divitiae honori ſunt, *pau-*

Vincunt aequora navitae?
Magnum pauperies obprobrium iubet
Quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deſerit arduae?

Vel

pauperies contra *magnum opprobrium*, probro habita, atque ideo quaevis, quantumvis ſceleſta *iubet*, ad facinora quaevis inſtigat, quo *bonae* illa *mentis ſoror* (Petron. c. 84.) abigatur atque propulſetur? Salluſt. Cat. XII. *Poſtquam* divitiae honori eſſe coepere, *et eas gloria, imperium, potentia ſequebatur;* hebeſcere virtus, paupertas probro haberi, *innocentia pro malivolentia duci coepit. Igitur ex divitiis iuventutem luxuria atque avaritia, cum ſuperbia invaſere: rapere, conſumere; ſua parvi pendere, aliena cupere; pudorem, pudicitiam, divina atque humana promiſcua, nihil penſi atque moderati habere. Pauperies*, facultates modicae, fortunae mediocritas ea, unde parce ac ſobrie vivitur, quae in maximo antiquitus honore conſtituta, (unde Plaut. Trin. IV. 3. 21. *Vtinam veteres mores*, veteres parſimoniae maiori honori eſſent, *quam mores mali.*) nunc, corruptis civitatis moribus, deſpecta ac moleſta, adeo quidem, ut talis conditionis homines miſeros ſe atque omnium rerum egenos, quibus luxurioſis eſſe non liceat, querantur. Hinc acuto cum iudicio paupertati poeta *egeſtatis* notionem induit, et, quae huius propria erant, in illam transtulit. *Egeſtas* enim *quidvis imperat*, ut rem Plauti verbis (Aſin. III. 3. 81.) eloquar; pro quo doctius poeta: *quidvis et ſacere et pati*, h. ad quaevis, quantumvis ſceleſta *facienda*, et ad quaevis, quantumvis turpia, *patienda*, toleranda, impellit. Lucian. pro Mercede Cond. p. 717. πενία πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ἀναπείθουσα, ὡς ἐκφύγοι τὶς αὐτήν. Valer. Max. II. 6. *Removeatur dulcedo vitae*, quae multa et facere et pati turpiter *cogit*. Apulei Met. IX. p. 189. Pric. *quidvis. facere, quidvis pati paratus*, ad quem locum Pricaeus hunc Graecis familiarem loquendi uſum docte explicuit. Ad ſententiam Timocles apud Stob. Flor. Grot. p. 389. Πολλοὺς γὰρ ἐνίοθ' ἡ πενία βιάζεται ἀνάξι' αὑτῶν ἔργα παρὰ φύσιν ποιεῖν. et Philemon (ed. Cleric. p. 350.) Ἡ γὰρ σπάνις πρόχειρος εἰς τὸ δρᾶν κακά. — 44. Pauperies deſpecta *deſerit virtutis viam*, homines a recti honeſtique ſtudio deducendo, praviſque artibus im-

Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat et turba faventium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas, et lapides, aurum et inutile,
Sum-

imbuendo. In virtute *ardua*, in excelſo collocata, Heſiodeum figmentum, quod plures deinceps poetae exornarunt (vid. doctiſſ. Ruperti ad Sil. IV. 603.) facile agnoſcas. Poteſt et ſimpliciter accipi, in illuſtri poſita, clara, ſplendida, ut ὑψηλαὶ ἀρεταὶ Pind. Ol. V. 1.

v. 45 *ſqq.* Quodſi igitur rempublicam calamitatibus, quibuscum aegre conflictatur, liberatam cupimus, ſcelera, unde eae promanant, non tam legibus compeſcenda, quam radicitus exſtirpanda ſunt. Exſtirpabis autem ſublatis ipſorum cauſſis, luxu et immenſis cupiditatibus. Neque vero has tollas, niſi divitias, fomitem iſtarum atque nutrimentum, ab hominum uſu removeris, paupertatique atque parſimoniae ſuum honorem reddideris. Ita demum reſpublica perſanata ad priſtinum ſplendorem reſurget. — 45. Vel in Capitolium opes deferamus, Diis conſecrandas. Sententiam in Auguſti gratiam a poeta ita adornatam eſſe, facile colligas ex Suetonii (Aug. XXX.) loco, in quo tradit, *Auguſtum opulentiſſimis donis aedes ſacras adornaſſe, ut qui in cellam Capitolini Iovis ſedecim millia pondo auri, gemmasque et margaritas quingenties HS. una donatione contulerit.* — 46. Inter acclamationes populi. Sollenni enim pompa donaria Deorum templis illata fuiſſe ſatis exploratum eſt. *Vocat* clamor turbae faventis (pro quo docte eſt, *clamôr et turba fav.*) dum praeit pompam; eique *favet* h. acclamationibus favorem prodit. Notus ſatis hic verbi uſus, de quo, ſi opus eſt, adiri poteſt Broukh. ad Tib. II. 5. 110. — 47. Vel potius *in mare proximum*, Tyrrhenum, *mittamus*, proiiciamus, e medio prorſus tollamus, ne divitiarum aſpectu amplius conturbemur, irritemur. Proverbialis haec fere locutio de re, quam prorſus abolitam cupimus. Vid. Adag. Schott. p. 47. Egregie autem huc facit Luciani locus, a doctiſſimo Boettigero quoque laudatus, in Tim. §. 56. p. 173. σοῦ δὲ αὐτοῦ χάριν ἐστάλην, ὡς μὴ διαφθείρῃ σε τὸ κάκιστον τοῦτο καὶ ἐπιβουλότατον κτῆμα ὁ πλοῦτος, ὁ πολλοῖς πολλάκις αἴτιος ἀνηκέστων συμφορῶν γεγενημένος· εἰ γάρ μοὶ

Summi materiem mali,
Mittamus, ſcelerum ſi bene poenitet.
Eradenda cupidinis
Pravi ſunt elementa: et tenerae nimis
Men-

μοὶ πείθοιο, μάλιστα ὅλον εἰς τὴν θάλατταν ἐμβαλεῖς αὐτόν. Et in eiusd. Vit. Auct. 9. p. 549. τὰ δὲ χρήματα, ἣν ἔχῃς, ἐμοὶ πυθόμενος ἐς τὴν θάλατταν φέρων ἐμβαλεῖς. — *lapides*, λίθους, uniones, margaritas. — aurum *inutile*, ἄχρηστον, ἀχρεῖον, perniciofum. Antholog. Lat. Burm. T. I. p. 513. *Heu miſera in nimios hominum petulantia cenſus, caecus* inutilium *quo ruit ardor* opum? — *ſummi materiem mali*, unde tanquam fonte, principio (*ſummi*) omnia mala proveniunt. Salluſt. Cat. X. *Igitur primo pecuniae, deinde imperii cupido crevit: ea quaſi* materies omnium malorum *fuere*. Iuſtin. III. 2. de Lycurgo: *Auri argentique uſum*, velut omnium ſcelerum materiam, *ſuſtulit*. Rutil. Itin. I. 357. *Materies vitiis aurum letale parandis, auri caecus amor ducit in omne nefas.* — Si *bene* vere *poenitet* nos *ſcelerum*, ſi vere emendari, ſalvamque remp. cupimus.

v. 51 *ſqq.* Statim e *teneris mentibus*, puerorum animis *eradenda*, evellenda, tollenda ſunt *pravi cupidinis*, pravarum cupiditatum *elementa* ac ſemina, antequam radices egerint; in pueris ſtatim videndum, ne luxu atque otio ipſorum diffluant, ac corrumpantur animi; quos contra *formari*, inſtitui, imbui, adſueſieri oportet *aſperioribus ſtudiis*, exercitationibus, fami, ſiti, laboribus toleraudis; verbo, ſeveriore opus eſt diſciplina in educando puero. Ita vero duo haec commata coniungi debere cenſeo. Alii *cupidinem pravum* avaritiam explicant; recte quidem per ſe, ſed parum commoda h. l. ſententia, qua nunc ipſam avaritiam ex animis radicitus exſtirpatam vellet poeta, quam tamen non niſi materia ſ. cauſſis eius ſubtractis, divitiis ſcilicet, tolli poſſe ſatis prudenter paullo ante monuiſſet. Docte autem poeta verba, *tenerae nimis mentes*, poſteriori membro adpoſuit, ad primum ſtatim comma retrahenda. Quod ipſum fraudi fuit intpp., ut ſenſu totius loci paullum aberrarent. Sunt autem *mentes tenerae*, hominum in tenera aetate conſtitutorum, ſed *nimis*, iuſto teneriores, ultra quam natura fert, nimis molliter habitae, prava inſtitutione effeminatae. Alii

Mentes asperioribus
  Formandae studiis. Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer,
  Venarique timet; ludere doctior,
Seu Graeco iubeas trocho,
  Seu malis vetita legibus alea:

Quum

Alii simpliciter explicant, molles, fluxas, nulla aetatis ratione habita; male, vel propter *formandae*. — 54. Nostri adolescentes parum curant campestria studia, omninoque duriores labores reformidant. E campestribus exercitationibus equitationem in specie memorat poeta. Cf. I. 8. 3 sqq. *Ingenuus puer*, adolescens Romanus, sed cum vi, quatenus studia, quae hominem ingenuum decent, omittit. In *rudis nescit*, observa copiam poeticam. Imperitiam pueri ulterius arguit poeta τῷ *haerere* pro, insidere *equo*. — 56. *Timet;* στυγεῖ, aversatur, abhorret, recusat (ut I. 8. 8. *timet* Tiberin tangere) *venari*, utpote nimis aerumnosam molli atque imbecillo corpori exercitationem. Cf. Serm. II. 2. 9. Epp. I. 18. 49. — *doctior*, peritior est, magis callet, habiliorem se ostendit ad ludendum trocho et alea. Eadem oppositio Serm. I. l. *vel si Romana fatigat militia* (h. venatio et caeterae exercitationes) *assuetum graecari* h. trocho aliisque ludicris deditum studiis. Vnde h. l. *tr. graecus*, utpote graecae originis, audit. De trocho multi multa. Vid Schefer. de re Vehic. I. 6. p. 57 sqq. et H. Mercurial. de Arte Gymn. III. 8. ubi trochi typos adpositos deprehendes. — *Seu iubeas* — *seu malis*, ad utrumque paratissimum declarat, estque omnino pro vulgari, tam, quam. — 58. *Alea*, qui tesserarum propric ludus erat, mox omnes complectebatur, in quibus casus regnabat: quumque Romanorum insania magnam ac totam subinde rem familiarem ei subiicerent; et infamiae nota et poenis publice sancitis ea compescebatur; unde *legibus vetita* h. l. Mature hoc factum fuisse, colligas ex Ovid. Trist. II. 470. *Sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes: haec est ad nostros non leve crimen avos. De alea condemnatos* memorat quoque Cic. Phil. II. 23.

v. 59. Patre interea divitiis, quoque, quantumvis scelesto modo, constipandis intento. Pulchre opponitur filio turpiter opes pro-

Quum periura patris fides
  Consortem socium fallat et hospitem,
Indignoque pecuniam
  Haeredi properet. Scilicet inprobae
Crescunt divitiae: tamen
  Curtae nescio-quid semper abest rei.

profundenti nefaria patris avaritia. *Quum*, interea dum *periura fides*, periurium, perfidia (ut l. 18. 16.) patris, h. pater periurio *fallat*, perfide decipiat caet. Noster Serm. II. 3. 126. *Quare, si quidvis satis est, periurus, surripis, aufers undique?* — *Consortes* dicebantur, qui certam pecuniae summam (*sortem*) negotiandi caussa conferrent: unde pro sua cuiusque summa et lucrum et damnum, quod inde emergeret, commune esset; iidem inde dicti *socii*, et collegium *societas*; res nota. Cumulavit h. l. poeta *cons. socium*, cum satis fuisset, consortem, vel sortis socium. In maximo autem ista fraus habita crimine. Bentl. laud. Cic. pro Rosc. Amer. c. 40. *In rebus minoribus socium fallere turpissimum est*, et mox: *Recte igitur maiores eum, qui socium fefellisset, in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere.* — 61. Ita fraudulenter agit, ut *properet* enixo studio coacervet, paret *pecuniam haeredi* filio *indigno*, aleatori, graecanti. Iuvenal. XIV. 177. *quae reverentia legum, quis metus aut pudor est unquam properantis avari?* — 62. *Scilicet* quantumvis *crescant divitiae*, immense ita augeantur. *Improbas* vocat, vel improbe, nefariis modis (quos proxime indigitaverat) congestas, vel omnino, nimias, immensas, vel denique, quae homines improbos reddunt, scelerum irritamenta. Prior tamen ratio convenientior h. l. — 64. Tamen *nescio quid*, praeclare, quum avari inexplebilis cupiditas ipsa nesciat, quantum *absit* desit *rei curtae*, parvae, exiguae, ex istorum hominum opinione.

CARMEN XXV.

ARGVMENTVM.

En poetam efferatiſſimo ſurore, dum Auguſti laudes meditatur, correptum ac vere debacchantem! en Dithyrambum Romanum nulli Graecorum (quantum ex iſtorum fragmentis coniectare datur) inferiorem! Tanto niſu poetam extolli, in altosque nubium tractus tendere ſentias, ut oculorum eum vix adſequaris acie! Quid mirum igitur, intpp. ac VV. DD. in aliis ſatis acutos, in huius carminis rimando conſilio ſpiſſa offuſos caligine hebeſcere ac prorſus viſu deficere! Omnino ſunt quaedam Horatii carmina, quae ne a doctiſſimis quidem viris legi cupiam, niſi ipſi ſint

cupidi ſilvarum aptique bibendis
Fontibus Aonidum,

niſi ingenio polleant, ſublimium phantaſmatum capaci, et, ut breviter dicam, Horatio ſint ſimiles. — Iam Horatius, Auguſti laudum acri thyrſo percuſſus, attonitusque rerum magnitudine, materiaeque amplitudine excelſiſſimorum phantaſmatum, inde animo eius, dum eloqui ea conatur, obiectorum exuberantia ita confunditur, ut extra ſe rapi, Bacchicoque ſurore ſe tentari exiſtimet. Atque in hoc ſurore Bacchico, qui per totum carmen decurrit, ad primariam eius cauſſam expro-

promendam, ſeu potius animo, graviter iſta quaſi vexato, excutiendam omnes vires convocat, ſed in ipſo eluctandarum Auguſti laudum (rei quippe nimis arduae) conamine ſaepius tentato collabitur ac plane concidit. Scilicet ita demum dignum Auguſto elogium exire poterat, quod ſplendidius, diſertiusque iudicandum, quam longiſſimum perque omnia laudum momenta diductum carmen panegyricum, quale illud putidum ac ieiunum ad Meſſalam eſt, quod terſis Tibulli adrepſit numeris, quodque ego, peſſimus omnium poeta, feciſſe nollem. Sed illa ipſa ἐνάργεια ac δεινότης in ſolo laudandi niſu compreſſa in graviſſimos errores vel acutiores homines impegit, ut vel aliud carmen circumſpicerent, quo laudes Auguſti perſecutus eſſet poeta, hocce tantummodo ei praeſatus; vel, in quo ſibi acutiſſimi viderentur commento, non incallide poetam, qui ad Auguſti laudes dicendas excitatus fuiſſet, tergiverſari ſtatuerent: indigni prorſus, quibus talis laudator contingat.

AD BACCHVM.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum? Quae nemora, aut quos agor in
ſpecus,

Ve-

v. 1. Vividiſſimis initio ſtatim poeta enthuſiaſmum coloribus depingit, quo ſe correptum, et ad ſublimes, quibus tumet, ſenſus cantu evolvendos incitatum ſentit. Scilicet magnitudine rerum geſtarum Auguſti animus eius ita conturbatur atque percellitur, ut impotens ſui bacchetur, ingentiumque phantaſmatum ſibi obiectorum impetu plane auferatur poeta. Quo quidem Auguſti extollendi modo, ſane, quid auguſtius, exquiſitius, ſplendidiusque ſingi cogitarique poſſit, non video. Iam quum excelſioris enthuſiaſmi Bacchus auctor (utpote μανίας, quacum enthuſiaſmus comparatur v. III. 4. 6., θεὸς) perhibeatur, conſentaneum ſane et vero etiam poetis ſollenne eſt, naturam eius plane ad Baccharum habitum ac furorem conformatam repraeſentare. Simulantes igitur Bacchi orgia poetae in nemorum receſſus feruntur (I. 1. 30.) Bacchum vident, cum comitatu ſuo discurrere, εὐάζειν caet. ſemetque ipſos ab eo, Maenadum inſtar, a thyrſo percuti ac in furorem agi ſentiunt. Igitur eo percitus poeta ἐνθουσιῶν exclamat: *Quo me rapis tui plenum*, tuo numine, tua vi perculſum atque attonitum. *Plenum Bacchi pectus* ſimiliter dixit II. 19. 6. — 2. Explicative τῷ *quo* ſubiunguntur *nemora* ac *ſpecus*, loca ſolitaria, Bacchis frequentari ſolita. Praeclarum etiam hoc, quod priorem ſtructuram ſtatim relinquit incitatus poeta. *Aut* familiare Horatio, ubi duas ideas eloquitur, animo ſimul obiectas. Caeterum ſollenne fuiſſe Graecis Dithyrambos hac Baccharum formula exordiri, cum ipſa rei natura fidem facit, tum recte illud colligas e Plautino loco (Menaechm. V. 2. 82.) ubi Menaechmus ita ſe furere ſimulat: *Evoe*, *Evie*, *Bromie*, *quo me in ſilvam* venatum (hoc voc. corruptum; forte: *evatum*, antiquo verbo, unde *evans* manſit) *vocas*. — 3. *velox*, praeceps, citato curſu. Vere bacchantem tibi poetam cogita. Igitur vix bene de ingenii niſu interpreteris. — *Mente nova* quippe a Deo poſſeſſa, alio plane mentis habitu, expulſo priſtino

Velox mente nova? Quibus
Antris egregii Caeſaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inſerere et conſilio Iovis?

Di-

ſtino ſenſu (Claudian. XXXIII. 5.), ob novas animo eius obiectas rerum ſpecies, novos ac ſubliniores ſenſus, a Deo immiſſos. — *quibus antris audiar*, in quae antra abreptus *audiar meditans*, mediter atque canam Auguſtum, quibus in antris reſonent immortales Auguſti laudes? Iam evolvitur poetae enthuſiaſmus, in Auguſto defixus. Praeclare autem atque exquiſite prorſus ſingula. In antra concedit poeta canturus, noto phantaſmate. Vid. ad III. 4. 40. — *egregii*, incomparabilis, ut I. 6. 11. — *meditari* de poetis, ut μελετᾶν, animum ad canendum componere, omnes in argumento aliquo tractando cogitationes defigere, tum docte pro, canere. Iam duobus modis verborum iunctura inſtitui poteſt. Pedeſtrior eſt: *audiar*, reſonent antra, *meditans inſerere*, dum meditor, id unice ago, ut inſeram caet. Quanto doctior, commotoque poetae multo accommodatior altera haec paullo audacior ſtructura: quibus antris audiar *meditans*, meditando, canendo, cantu meo *decus ſtellis inſerere*, quod copioſo ornatu dictum, pro audiar canens, canam Auguſti decus! Pro vulgari, celebrare, extollere, ſplendide eſt, *decus*, gloriam Caeſaris *ſtellis* caelo *inſerere*, inferre atque ipſi *conſilio Iovis*, deum inter Divos conſiliantes (III. 5. 17.) repraeſentare. Excelſiſſimus in hoc ſpiritus! tanquam divinos honores poeta Caeſari praeſtet, cuius nomen carmine ſuo immortalitati conſecret; quae eaedem ideae ſunt IV. 8. 22 ſqq. *Aeternum* ornate τῷ *decus* ſimpliciter adiectum videri poſſit, ut ſit, immortale, aeternitate dignum, eximium; ſed lyrica ratio ſuadet, ut *aeterni* notio τῷ *inſerere ſtellis* iungatur, ut ſit pro, decus aeternum facere, quod ſit ἀποθεώσει, cuius anguſtam ſtatim immiſcet ſpeciem.

v. 7. Pulchre decet arrogantia iſta poetam, ab argumenti, quod tractat, maieſtate ſumta; quo ita afflatur, ut ſe plane divinum quoddam prologuuturum audacter affirmet; quo quidem divino prorſus artificio exquiſitiſſimas Auguſti laudes contineri, vel hebetior animadvertat. *Dicam*, proferam, canam *inſigne*,

Q 4 quod

Dicam insigne, recens, adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in iugis
Exsomnis stupet Evias,
  Hebrum prospiciens, et nive candidam
  Thra-

quod prae omnibus emineat, singulare prorsus, *recens*, nunquam auditum, *adhuc indictum ore alio*, a nemine adhuc tractatum. Omnes se facile superare in hoc argumento poeta ait, quandoquidem nemo adhucdum par Caesari exstiterit, (unde significanter admodum *egregii* v. 4.) cuius facta quemquam tam sublimium phantasmatum capacem reddere potuerint; egregie prorsus. Iam vide, quo modo totum locum depriment iutpp.

v. 8. Egregie iam *mentem novam* suam repraesentat poeta. Scilicet, dum immortalium factorum Caesaris admiratione occupatus eius animus ad celebranda ea progredi audet, ecce rerum magnitudine plane obstupefactus confunditur, novoque afflatu perturbatur. En disertissimum atque eloquentissimum in solo canendi nisu poetam, atque egregium plane laudatorem! Mens, Augusti admiratione attonita, *stupet* aeque ac *Evias exsomnis*, Baccha, somno, audito tympani sonitu, experrecta, istoque ad novos furores recreata. Novo igitur statim furore Baccham correptam puta designari a poeta. Eurip. Bacch. 691. αἱ δ' ἀποβαλοῦσαι θαλερὸν ὀμμάτων ὕπνον, ἀνῇξαν ὀρθαί. Pervertunt totum locum, qui Baccham somno expergefactam, furore solutam et ad se redeuntem a poeta significari existimant. Vnde poetae quoque furorem, qui cum maxime tumultuari incipit, resolvi credere consentaneum foret. Iam stuporem exornant rigidi ac truces oculi, quibus attonita Baccha oppositam sibi regionem intuetur, fere ut apud Eurip. Bacch. 1085. ἔστησαν ὀρθαὶ, καὶ διήνεγκον κόρας; unde totius loci pulcherrima pictura existit. Commemorantur loca, Bacchis frequentata, quorum ipso adspectu novos furores Baccha concipit, *Hebrus*, Thraciae fluvius, *Thrace* (quae partibus eius docte apponitur) *nive candida*, nivalis χιονώδης (Orph. Arg. 1370.) ac *Rhodope*; mons eiusdem regionis, orgiis Bacchi sacra. Pro hoc ornate, *lustrata pede barbaro*, h. barbararum, quam barbarae, h. Bacchae Thraciae pervagantur, orgia celebrantes. *Thraces barbari* pervulgata loquendi ratione.

v. 12.

Thracen, ac pede barbaro
Luſtratam Rhodopen. Vt mihi devio
Ripas et vacuum nemus
Mirari libet! O Naïadum potens
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos:
Nil parvum aut humili modo,

Nil

v. 12. Bacchae ſtuporem, quocum ante ſuum ipſius tantum comparaverat (ipſe enim adſtupebat divinis Auguſti laudibus) iam in ſummo enthuſiaſmi fervore ſuum plane facit, iisdemque coloribus exornat, adſumto iterum primorum verſuum phantaſmate. *Vt libet* volupe eſt (laeta enim haec mentis, Baccho plenae, perturbatio II. 19. 6.) *mihi devio,* in ſolitariis locis vaganti (v. ad II. 19. 1.) *mirari,* adſtupere (v. ad III. 29. 11.) *ripis* praeruptis, et ſonoris, quae continent, fluentis (reſpondet enim *Hebro* v. 10.) et *nemori vacuo,* deſerto, ſolitario; uti *devio* paullo ante. Splendide nugantur intpp. qui ad Auguſti laudes referunt; quas poeta primus (*devio,* verſanti in carminis argumento a nemine trito) et ſolus (*vacuum nemus,* in quo ipſe ſolus vagetur) digne ſcribere ſibi arroget.

v. 14. Novo exſtimulatus furore nova Auguſti celebrandi ſubit poetam audacia. *Potens,* in cuius poteſtate ſunt, qui choros ducis *Naiadum* ac *Baccharum,* plane Orphico verſu H. LIII. 6. Ναΐσι καὶ Βάκχαις ἡγούμενε κιττοφόροισι. vid. ad II. 19. 3. — *valentium vertere,* radicitus evellere *fraxinos.* Exempla vid. apud Eurip. Bacch. 109. 1066. 1093. et 1102.

v. 17. *Nil paruum . . . . loquar,* iterum ad Auguſtum redit, in quo enthuſiaſmus eius defixus eſt. *nil parvum,* inſigne v. 7. — *aut,* nec *humili modo,* humilibus modis, ſublimi cantu. Pind. Ol. 9. 19. οὔτοι χαμαιπετέων λόγων ἐφάψῃ, ἀνδρὸς ἀμφὶ παλαίσμασιν φόρμιγγ' ἐλελίζων. — *nil mortale loquar,* canam, quod aeternum ſit, quo immortalitati eum conſecrem. Praeclare de hoc enthuſiaſmo poetico Senec. de Tranqu. Animi cap. extr. *Non poteſt grande aliquid et ſupra caeteros loqui, niſi commota mens. Cum vulgaria et ſolita*

Q 5 con-

Nil mortale loquar. Dulce periculum eſt,
O Lenaee! ſequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino.

contemſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior, tunc demum aliquid cecinit grandius ore mortali, ratione forte huius loci habita.

v. 18. Debacchatur iam poeta, ipſa bacchantium exclamatione *o Lenaee*, ἰὼ Βάκχε, adhibita, audacterque orationi inſerta. *Dulce* eſt, iucundum eſt ad animum, enthuſiaſmo corripi, et pro hoc, afflari a Baccho; plane ut II. 19. 6. *Plenoque Bacchi pectore turbidum laetatur*. Iam quum corpus, incumbente deo, periclitaretur, h. graviter affligeretur (quod prodebant vaticinantes diſtortis corporis motibus); docte poeta ſacrum iſtum horrorem vocat *periculum*. Iam furorem iſtum iterum bacchicum ſimulat verbis, *ſequi deum*, rapi ab eo per ſilvas ac montes. — 20. *Cingentem* ſibi (ne dubita) *tempora vir. pampino*, Bacchum. Forte epitheton Dithyrambicum in animo habuit poeta, quod per ſuae linguae leges diſtrahendum ac pluribus verbis enuntiandum erat. Similiter *ornatus viridi tempora pampino Liber* IV. 8. 33. Ad argumentum carminis ſi poſtrema transferas, erit: Proiectiſſimae quidem audaciae eſt, Auguſtum celebrare; ſed alea iacta eſto.

C A R M E N XXVI.

ARGVMENTVM.

Totum hoc carmen plane e graeco ſonte fluxiſſe, et argumenti ratio, et vero maxime eiusdem tractatio, exornandarumque ſententiarum ratio ſatis evincunt. Bacchylidem auctorem haud inepte ſuſpiceris e v. 10. Sed idem argumentum ſexcenties a poetis graecis tractatum eſſe, dedicatoria, quae in Anthologiarum libris ſuperſunt, abunde comprobant carmina. Quae ſi animo teneas, vanas VV. DD. de Venere marina eiusque ſacello vel publico vel privato diſceptationes mecum licebit rideas. Veneribus ſuis haud omnino eſt, quod deſtitutum hoc carmen queraris. Chloes arrogantia ac faſtidio victus poeta amoribus ſeſe plane renuntiaturum ita oſtendit, ut inſtrumenta, quibus artem amatoriam exercuerit, Veneri, eius praeſidi, ſollenni more dedicet, adiecto pio, ſi Diis placet, voto, ut Chloes ſuperbia ab ea puniatur. In quo tamen ipſo, uti in ipſa dedicatione (v. 6.) ſubſilientes priſtini amoris igniculos animadvertere licet, in quo animi humani naturam, egregie expreſſam animadvertas.

A D

AD VENEREM.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non ſine gloria:
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,

Lae-

v. 1. *Nuper* admodum, adhuc ſcilicet, antequam Chloes faſtidium expertus eſſem. — *vixi*, fui *idoneus*, ἤρεσκον (primitivo ſignificatu) commodos mores adprobavi, placui *puellis*, ab iis expetitus. Similiter Terent. Andr. IV. 2. 13. *Hanc mihi expetivi*, *contigit*: conveniunt mores. Forte tamen hoc ſtatim verſu amoris cum militia comparatio incipit, et Horatius *idoneum* h. bonum militem (ut Tibullus de ſe I. 1. 75. *Hic ego dux milesque bonus* in effringendis puellarum foribus) ſe fuiſſe iactat, qui puellarum animos facile expugnare potuerit. Cf. Propert. I. 6. 29. — 2. *militavi*, huic amoris militiae nomen dedi, vacavi, amoris caſtra ſecutus ſum, *non ſine gloria*, ita me geſſi, ut magnam inde laudem ac victoriam reportarem; pro vulgari, felix in amore fui. Pervulgata amoris cum militia comparatio. Notiſſima Naſoniana: *Militat omnis amans, et habet ſua caſtra Cupido.* — 3. Nunc taedet amori amplius vacare, pro hoc continuata imagine a re militari deſumta: Nunc arma emeritis ſtipendiis, Veneri, militiae iſtius praeſidi, libet conſecrare. Magnum autem in hac enuntiatione delectum obſervabis, ſi cuiusque artis inſtrumenta, omiſſo eius exercitio, deo, in cuius tutela ars eſſet, ſuſpendi conſueviſſe memineris. *Arma* intellige inſtrumenta omnia, quorum uſus Horatio in Amoris caſtris fuerat, barbiton, funalia, vectes, arcus, infra v. 7. commemorata. De ſolo barbito cogitant plerique, minus accurate. — *defunctum bello*, amoris militia, quae non amplius amatoria carmina ſonat. Ad lyram docte tranſtulit, quod magis poetae proprium erat. Intelligenda autem potiſſimum ᾄσματα παρακλαυσίθυρα, ad lyram cantari ſolita. — 4. *paries habebit*, habeto (graeca temporum permutatione); parieti adfigam, ſuspendam. — 5. Qui *cuſtodit* φρουρεῖ (uti fere Prometheus apud Aeſchyl. P. V. 31. πέτραν φρου-

Laevum marinae qui Veneris latus
Cuftodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia, et vectes, et arcus
Oppofitis foribus minaces.

O

φρουρεῖν dicitur, ei affixus) fervat, eft a *laevo Veneris latere*, parte; unde haud inepte colligas, in templi parte, quae intrantibus a dextra eft, donaria olim fufpenfa fuiffe. Caeterum de templo Veneris Genetricis, in Divi Iulii honorem ab Augufto dedicato accipi volebat Sanad., quod in eo Venus ἀναδυομένη, Apellis opus, tefte Plin. XXXV. 10. collocata fuiffet. Alii privatam Veneris religionem, domeftico facello a poeta cultam intelligi malunt. Vide Argum.

v. 6. Vividiffima pictura hominis, qui puellae faftidiis victus amori nuntium mittere videri cupit, eundemque, dum hoc ipfum agit, vehementiffimum, quo adhuc flagrat, invitus prodit atque manifeftat; quam plane ex animo humano defcriptam dixeris. Cf. omnino I. 19. 13. — *ponite* θέσθε, proprio dedicationis vocabulo, v. c. Catull. XIX. 10. XX. 6. et faepiffime alibi. — Sequuntur arma, quae in Veneris militia poetae ufui fuerant, f. inftrumenta comiffabundi. *Funalia* funes cerati, (λαμπάδα, κηρο-χίτωνα fuaviter appellat Antip. Theff. XIII. 1. A. Br. II. 112.) faces, taedae, quae ei ad Chloen poft comiffationem media nocte eunti praeluxerant. Suo hunc morem exemplo illuftrat Prop. I. 3. 9. Sollennis inde taedarum in comiffatione mentio. Antiphanes apud Athen. VI. 10. ἐπὶ κῶμον, εἰ δοκεῖ, ἴωμεν, — δᾶδα καὶ στεφάνους λαβόντες. Iisdem minabantur fores ac tectum incendere, fi puellarum afperitas vi graffandum moneret. Theocr. II. 128. εἰ δ' ἄλλα μ' ὤθεῖτε καὶ ἁ θύρα εἴχετο μόχλῳ, πάντως καὶ πελέκεις, καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. Turpilius apud Non. v. Turbam: *Nemo unquam vidit ebrium ire interdiu, neque turbam facere, neque fores exurere.* Ovid. Amor. I. 6. 58. *Aut ego iam ferroque ignique paratior effem, quem face fuftineo, tecta fuperba petam;* et A. A. III. 570. *Nec franget poftes, nec faevis ignibus uret.* Atque hoc potiffimum nomine funalia h. l. inter alia, quae ad vim faciendam parata effent, inftrumenta commemorari exiftimem. — *Vectes*, effringendis foribus adhiberi folitos; res nota. Eiusdem

O quae beatam, Diva, tenes Cyprum, et
Memphin carentem Sithonia nive,

Re-

dem fere usus esse debuere *arcus* (si omnino lectio sana); nam dicuntur *minaces*, hostiles, vim inferentes, vi effringentes fores *oppositas*, clausas.

v. 9 — 12. Cum voto absolvit dedicationem poeta; quod et alibi occurrit. *Diva, quae tenes Cyprum*, Κύπροιο ἐϋκτιμένης μεδέουσα, Hom. H. in Ven. 292. nota ratione; v. ad I. 3. 8. *beatam*, opulentam, maxime e mercatura: ὀλβιώτατοι δὲ νησιωτῶν οἱ Κύπριοι, διὰ τὸ θαλαττοκρατῆσαι, Eustath. ad Dionys. Perieg. 508. Cf. I. 1. 13. et III. 29. 60. Vnde et vetus eius nomen *Macaria* apud Plin. V. 31. ad quod forte allusit Horatius. — 10. Ex priscorum hymnorum ratione plura loca, ubi Veneris religio domestica erat, poeta commemorat. Memphi eam cognomine Hospitae cultam fuisse, auctores sunt Herod. II. 112. et Strabo XVII. p. 1161. a. — *carentem nive*, ἀχείμαντον, (Bacchylideo epitheto apud Athen. I. 17. p. 20. τὴν ἀχείμαντόν τε Μέμφιν καὶ δονακώδεα Νεῖλον.) h. calidam, e natura istius regionis. — *Sithonia* qualis est in Thracia, epitheto a regione translato, in qua summa eius copia. Ita *frigoribus Pelignis* Romae carere vult poeta III. 19. 8. Calpurn. XI. 51. *Sithonius feret ille nives, Libycosque calores.* Ornat adeo simpliciter. Sed mire in hoc v. argutari hallucinarique videas intpp. — 11. *regina*, ἄνασσα, δέσποινα, sollemni Dearum appellatione. Iam pro vulgari, ulciscere, puni Chloes arrogantiam, docte poeta: *tange*, feri, percute Chloen *arrogantem*, ob eius arrogantiam *flagello sublimi*, in sublime educto, quo gravior plaga sedeat; pulchre! Sollenne poetis ultionem divinam per flagellum divinitus impactum declarare. Ita est θεοῦ πληγὴ apud Incert. in Stob. Grot. p. 119. Δίκης ῥόπτρον h. ἡ θεόθεν τιμωρία Eurip. Hippol. 1171. (uti plane dea Δίκη τῇ ῥάβδῳ παίουσα τὴν Ἀδικίαν repraesentata erat in arca Cypseli apud Pausan. V. 18. p. 422.) Δαίμων μάστιγα ἐρείδει Sophocl. in Oil. apud Stob. Grot. p. 473. Notissima quoque Furiarum verbera. Quum igitur haec e poetica loquendi ratione diiudicanda sint, nollem VV. DD. eo delapsos esse, ut Venerem, quam in sacrario suo Horatium habuisse credunt, flagello accinctam fuisse statuerent, quae sane idea a Venere marina alienissima est. Sunt qui de Chloe Horatio propitia

Regina, sublimi flagello
    Tange Chloen semel arrogantem.

pitia reddenda explicent, flagello ad amorem instiganda; imagine quidem obvia (ita Medea apud Pind. Pyth. IV. 390. ἐν φρεσὶ καιομένα dicitur δονεῖσθαι μάστιγι Πειθοῦς; et Aristaen. II. 2. ὑπ᾽ Ἔρωτος ῥαπισθῆναι, quatenus μάστιγι aliquis impellitur, instigatur; unde μάστιξ θεῖα Aeschyl. Prom. 687. est vis divina, in furorem agens, furor divinitus iniectus. Ad cestum Veneris suaviter hoc phantasma traduxit Martial. VI. 21. 9. *arcano percussit pectora loro; plaga iuvat; sed tu iam, Dea, caede duos.*) ab hoc tamen loco admodum aliena. — *semel*, praeclare ardorem et odium hoc adiecto profitetur poeta.

CARMEN XXVII.

ARGVMENTVM.

Longum foret, omnes, quibus intpp. virique docti indulserint, super huius carminis consilio eiusque adornatione insulsas opiniones percensere atque examinare, satis officio boni interpretis fecisse rati, si iustam carminis descriptionem adposuerimus. Dehortaturus poeta Galateam quandam ab itinere, quod in Graeciam factura erat, non malis quidem auspiciis eam retineri ait, quum, etiamsi pessima imminerent, avertere ea atque corrigere in promtu esset; sed instare hibernum tempus, tempestatibus, quas secum ferat, periculosissimum; de hoc ei laborandum esse, quod nulla arte propulsari queat. Adblandiri quidem nunc sudum caelum, ventumque ferentem, sed admodum fallax serenum esse, Europae exemplo abunde comprobari. Hoc illustrat in eoque illustrando haeret poeta, summus affectuum ad vivum delineandorum artifex! Ad pedestris scriptoris ἀκρίβειαν cogi poetam lyricum facile sentias, si nobilissimum eius spiritum atque impetum cohibitum, si exitum carminis, in praestantissimis totius antiquitatis ingenii operibus indicandum, cum superciliosa Criticorum cohorte abesse malles. Adeo ad naturam animi aestuantis expressa, et oratione comtissima elaborata sunt omnia! Sed Europae exemplum, quod

abs-

abſterrendae Galateae proponatur, minus aptum eſſe clamant vitio creati cenſores. Recte utique, o boni, ſi in Chriarum ſcriptore ſimilitudo ad rem propoſitam exigenda foret. Sed taedet, piget pudetque tam quaeſitis ineptiis longius immorari. Tu vero compara cum toto carminis habitu Propert. I. 8.

AD GALATEAM.

Inpios parrae recinentis omen
Ducat, et praegnans canis, aut ab agro
Rava

v. 1 *sqq.* Exordium huius carminis, quod in recensendis tam scaevorum quam faustorum ominum generibus usque ad v. 16. decurrit, ad nostrum quidem sensum parum omnino habet, quo nos detineat; sed iniurium foret, e nostrorum temporum ingenio de talibus statuere, quae Romanorum religionibus, his auspiciorum ominumque captandorum superstitionibus implicitis, satis excusantur. Libenter iis utuntur, atque adeo latius exsequendis indulgent poetae, quod, quum in rebus sensui subiectis versentur, ornatum ac tractationem poeticam facile admittant. Ideo eosdem in rerum magicarum descriptione fere luxuriare videas. Tum hoc carmen est ad puellam, de exitu itineris forte nimis trepidam ac male ominantem, cui animum ita reddere conatur Horatius. Dici enim vix potest, quam superstitiose Romani olim antequam iter ingrederentur, fortuitis rebus attenderint, indeque vel boni vel mali ominis caussas derivaverint. Vid. vel Tibull. I. 3. 9—20. Iam sententiarum progressionem, paullo impeditiorem, ita tibi explica: Non infausta quidem, quae tuum iter morentur, habes omina, neque ea ego tibi profecturae apprecer, quamvis te retinere cupiam, ut potius, quum semel iter apud te certo constitueris, ipse Deos rogem, ut bona, quae felicem profectionis tuae exitum spondeant, omina mittant; sed adversari tibi anni tempus inclementius ipsa probe intelligis caet. Iam pro: haud infausta profecturae tibi omina apprecer, docta conversione est: Impii iter talibus ominibus, quibus pessimus eventus respondeat, auspicentur! Ad *impios* abominationem, quam in hostes convertere sollenne est (v. vel v. 21. nostri carminis) praeclare deflexit poeta, ut Galateam nil tale merentem ostenderet. Facile autem a poeta exspectari poterat, ut infaustorum ominum species nonnullas adnumeraret. De *parra* parum explorata tenemus, ad meropum aliis, aliis ad vanellorum eam genus referentibus. Apicem eam in capite habere, et viridioris coloris esse, constat; nec minus de insuavi

Rava decurrens lupa Lanuvino
Fetaque volpes:

Rumpat et ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquom ſimilis ſagittae

Ter-

ſuavi eius cantu, Paullinus ad Auſon. ep. 2. 36. *Si confers fulicas cycnis, et aedona parrae.* Ad noſtrum locum tenere ſufficit, fuiſſe cantum eius a laeva auditum (nam a dextra condicere putabatur; Plaut. Aſin. II. 1. 13. *Cornix eſt ab laeva; corvus, parra a dextera; conſuadent.*) inauſpicatiſſimum. Prudent. II. 570. *Cur Cremerae campis cornice vel oſcine parra nemo Deûm monuit, perituros Marte ſiniſtro ter centum Fabios? — recinentis*, quod cantu edit. In compoſito non arguendum, quaſi ſit: cantu ab itinere revocantis. — 2. *Ducat*, dux ſit itineris, quatenus ominis oblati in re ſuſcipienda ratio habetur; h. l. docte eſt pro: eveniat, accidat iis hoc omen. — *Canis* occurſus per ſe ſcaevus; (Plaut. Caſ. V. 4. 4. *caninam ſcaevam ſpero meliorem fore*) ſcaevior, graviditatis tempore; quod omnino, uti et poſt partum, inauſpicatiſſimum habitum; unde *feta vulpes*, quae recens enixa eſt, v. 4. De cornice Plin. X. 12. *inauſpicatiſſima, foetus tempore; hoc eſt, poſt ſolſtitium.* Etiam a ſexu ominis diri vim auctiorem repraeſentare voluiſſe videtur poeta: quod patet e v. ſeq. — 3. *Lupa rava*, ravis oculis, quorum color inter flavum et caeſium eſt, γλαυκὸς, torvam prae ſe ferens ſpeciem; unde Minerva γλαυκῶπις, leo γλαυκιόων Hom. Il. υ. 172. Heſiod. Scut. 430. et ſimilia. Optime igitur Colum. VIII. 2. 9. *ravidi vel nigrantes oculi*, Geoponica XIV. 16. reddunt, εὐχάροποί τε ταῖς ὄψεσι καὶ μελανόφθαλμοι. Eſt igitur lupa torvo adſpectu, βλοσυρὴ, χαροπὴ; αἱμωπὸς, uti paſſim poetae. Ad colorem fere referunt intpp. — *Lanuvium*, Latii oppidum, haud longe a via Appia; per quam transverſo curſu lupam ferri puta. — *decurrens*, nam haec depreſſior. Docte autem poeta Lanuvina lupa iter Galateae Brunduſium verſus innuit.

v. 3. Serpens *rumpat iter* docte explicant, interrumpat, ſcindat; quatenus per transverſam viam feratur, eam oblique traiiciat; ſed vereor, ne nimis docte. Ego, adi. *inſtitutum* ſecutus, ſimpliciter intelligo: ſiſtat

Terruit mannos. Ego cui timebo,
Providus aufpex,

Antequam ftantis repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Ofcinem corvum prece fufcitabo
Solis ab ortu.

Sis

fiftat iter, quod impii inftituerant, ulterius progredi vetet; quod infaustiffimum hóc prodigium haberetur. Sententia fane eadem, nimirum, ferp. obliqua iis occurrat via: fed alterum fimul repraefentat ominis diritatem. Atque ita hunc locum cepit quoque Lucil. Iun. Aetn. 570. *Cauffa latet, quae rumpat iter, cogatque morari.* — 6. *Si per obliquum terruit*, breviter pro, oblique viam traiiciendo *terruit*, terret *mannos*, curfu eorum velociffimo inhibito. Praecipua enim mannorum virtus in velocitate. Ovid. Am. II. 16. 49. Vid. ad V. 4. 14. — *fimilis fagittae*, egregie velocitatem, qua ferpens elevatur atque provolvitur, depingit.

v. 7 *fqq.* Ego te fauftis potius ominibus profequar, deosque precer, ut laeta tibi auguria mittant, ablegatis triftibus. *Ego ei, cui timebo*, de cuius falute follicitus ero, augar, utpote mihi fummopere amatae, *providus aufpex*, providens, profpiciens, augurium ut procurem, *fufcitabo corvum prece*, evocabo precibus, h. precabor deos, ut corvum mittant (plane ut Virgil. Georg. I. 157. *votisque vocaveris imbrem*) *ofcinem*, qui cum clangore advolet a folis ortu, ab Oriente. *Ofcines* aves dici, quae augurium voce, *praepetes*, quae volatu faciant, in vulgus notum. Porro corvus a laeva *clamans*, bonum; a dextra *volans*, malum augurium habitum; omnino in genere tenendum, praepetes bonas h. faufti augurii, fuiffe malas ofcines, et contra. Ab ortu autem folis profpera fuiffe corvi omina, adverfa ab occafu, ait Schol. huiusque rei veritatem fe pluries expertum contendit bonus Mancinellus. — *Antequam* mala obnuntientur. Igitur anteverti atque procurari ifta poffe arte augurali, creditum. Pro omine malo in fpecie eft *avis divina*, divinans (ut A. P. 218. Serm. I. 9. 30. et alibi) praefagiens *imbrem imminentem*, impendentem, futurum,

Sis licet felix, ubicumque mavis,
Et memor noſtri, Galatea, vivas:
Teque nec laevus vetet ire picus,
Nec vaga cornix.

Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. Ego, quid ſit ater
Ha-

turum, h. cornix; quod facit, dum *repetit*, petit (facit enim hoc, quoties pluvia imminet) accedit ad *paludes*, aqua ſeſe perfuſura. Cf. Arat. Dioſ. 217 ſqq. Plin. XVIII. 35.

v. 13. Hoc (ſc. ut fauſtum iter habeas) ita volo, uti tibi ubicunque degere lubet, feliciſſimam vitam ex animo cupiam. Blande admodum iſta poeta, deſiderii ſui affectum ad puellae voluntatem accommodando. *Sis licet felix* (haud adverſor tuae voluntati, imo, ut felix iſtud iter eveniat, deos rogo) *ubicunque mavis, et vivas,* disiunxit poeta, quod concinnius ita eſſeras: Vivas felix, ubicunque placuerit, *memorque noſtri*, quo ſolo deſiderium noſtrum ſolamur. Poſteriora amoris ſui teſtificandi cauſſa a poeta adiici putanda; nam ad ſententiarum contextum parum faciunt. Notiſſima Albiana: *Vivite felices memores et vivite noſtri.* — 15. Nullae te aves inauſpicatae morentur. Ex his memorat *picum laevum*, a ſiniſtra parte malum auſpicium facientem, et *cornicem*, item a laeva mala portendentem. Virg. Ecl. I. 18. *Saepe ſiniſtra cava praedixit ab ilice cornix. vaga*, φοιτῶσα oruat.

v. 17. *Sed* ipſa *vides*, perſpicis, quam graves hoc anni tempus ſecum tempeſtates ferat, quibus Adriaticum mare, quod ingreſſura es, potiſſimum infeſtatur. Tempeſtates imminentes deſignat poeta ab occaſu Orionis, a quo excitari eae creditae. Apoll. Rh. I. 1201. εὖτε μάλιστα χειμερίη ὀλοοῖο πέλει δύσις Ὠρίωνος, ὑψόθεν ἐμπλήξασα θοὴ ἀνέμοιο καταῖξ. Vid. omnino ad I. 28. 21. *Orion pronus*, in devexa caeli parte conſtitutus, trepidat ad occaſum, feſtinat (quatenus praeceps fertur, ut *Arcturi cadentis impetus* III. 1. 27.) vergit, in eo eſt ut occidat, *magno* cum ventorum *tumultu*, maximas in mari tempeſtates excitante. Monet igitur puellam de iis, quae proxime per

Hadriae, novi, ſinus, et quid albus
Peccet Iapyx.

Hoſtium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis Auſtri, et
Aequoris nigri fremitum, et trementis
Verbere ripas.

Sic

per naturae leges certo eventura ſint. Fruſtra igitur ſunt, qui, ut poeta ſibi conſtet (nam adhuc caelum ſerenum putandum) *trepidare tumultu* dictum volunt pro, aeſtuare tumultus excitandi cupiditate, quod longius petitum videtur. — 18. Ipſe expertus ſum, quam tempeſtuoſum ſit mare Hadriaticum. Pro quo poeta: *quid ſit*, quale, quam horrendum ſit, *Hadria*, mare Hadr. ſi in *atros ſinus* curvetur, fluctibus intumeſcat; exquiſite. Nam fluctus *ſinum trahunt* (Virg. Ge. III. 238.), unde ſinus pro ipſo fluctu. Similiter Hadria *Calabros ſinus curvare* dicitur I. 33. 16. Vulgo explicant mare, quod curva litora ambiunt. — *Ater*, μέλαν κῦμα v. c. Hom. Il. ψ. 11. Apoll. IV. — 20. De Iapyge v. ad I. 3. 4. *albus*, caelum ſerenans, ut *albus Notus* I. 7. 15. — *Quid peccet*, quam fallax eius ſerenum ſit, quod affert, quam facile ſidem datam fallat, immutando ſubito caeli ſereni faciem; venuſta translatione.

v. 21 — 24. Oratio ita continuanda erat: Novi ego, quantas turbas Auſter in iſto mari excitet. Pro hoc poeta, quo periculi magnitudo mirifice augetur, adhibita imprecationis formula: *Sentiant*, experiantur cum malo ſuo (nam fere ubique mali notionem huic v. admiſcuit poeta) *motus*, maris fluctus ab Auſtro *oriente*, ſurgente excitatos. Forte tamen ſimplicius erit *motus*, impetus *Auſtri*, Auſtrum impetuoſum intelligere, quo mota ab eo in mari tempeſtas deſignetur. Sive de vento ſive de mari intelligas motus *caeci* erunt, ſubito ingruentes, haud praeviſi, vel furentes (quaſi caeca mente, inſani inſtar, feratur Auſter) vel atri h. vel Auſtri (δνοφερὴ θύελλα de turbine Orph. Arg. 1180. cf. I. 5. 7.) vel maris atri. Omnino de hoc ambigui ſenſus epitheto v. Heyn. ad Virg. Ge. II. 502. De Auſtro *arbitro Hadriae*, eiusdem *duce turbido* v. I. 3. 14. III. 3. 5. *Vxores* ac *pueros* ad rem vocat, utpote

Sic et Europe niveum doloſo
Credidit tauro latus, et ſcatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis ſtudioſa florum, et
Debitae Nymphis opifex coronae,

Nocte

utpote magis trepidos in tali discrimine. — 23. *Aequoris fremitum*, fragorem, βρέμοντα τρικυμίαις πόντον, (Eurip. Troad. 83.) βρόμον ἠχήεντα βαρυγδούποιο θαλάσσης, (Muſae. 206.). — *nigri* turbati, tumidi. — 24. *Ripas*, litora, fluctuum *verbere*, ictu, appulſu *trementes*, percuſſas; niſi et hic verbera Auſtri, undas impellentis, intelligere malis. Meleag. L. 5. (A. Br. I. 16.) ἀνέμων μάστιξι θάλασσα τραχὺ βοᾷ. Spectant autem haec poſtrema ad ſolam tempeſtatis exornationem, in qua fluctuum ad litus alliſorum ſollennis mentio. Vid. vel Noſtri I. 11. 5.

v. 25. *Sic et* Europa, fallacibus tauri blanditiis illecta, conſcenſoque eius tergo in mare abrepta, graves temerarii auſi poenas luit. Vide Argum. Illa, qua erat ſimplicitate, nihil doli ſuſpicata, *credidit latus*, fidenter ac remiſſe (hanc enim admiſcuit notionem poeta huic enuntiationi. Vid. II. 7. 18.) inhaeſit tergo *tauri doloſi*, vel doloſe blandientis, vel omnino falſi, latente ſub eo Iove. — *niveum*; pulchrum. — 26. Seque miſere deceptam, periculis obiectam ſenſit. *Palluit*, cohorruit, aſpectu *ponti belluis ſcatentis*, belluoſi, (IV. 14. 47.) Homerico epitheto, ἁλὸς κητωέσσης, πόντου μεγακήτεος, Od. III. 158. Eandem verbi ſtructuram adhibuit Sil. I. 101. *evantes Maſſylae palluit iras.* Caeterum Hellen, ὀχήματος παραδόξου (arietis) ἐπιβᾶσαν, καὶ ἀποδοῦσαν ἐς βάθος ἀχανὲς, ſimiliter ἐκπλαγεῖσαν, καὶ τῷ θάμβει ἅμα σχεθεῖσαν exhibet Lucian. Dial. M. IX. p. 313. — *mediasque fraudes.* cum horrore vidit, ſe periculis, in quae fraude incidiſſet, circumventam teneri, ſe in mediis periculis, quae non amplius effugere liceret, conſtitutam eſſe. — *audax*, temeraria; venuſte τῷ *palluit* ad latus poſitum.

v. 29. Quae *nuper* admodum, paullo ante, luſibus puellaribus

Nocte ſubluſtri nihil aſtra praeter
Vidit et undas.

Quae ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater o, relictum
Filiae nomen, pietasque, dixit,
Victa furore!

Vnde?

laribus indulſerat, ea nunc noctu per mare vehebatur. — *Studioſa florum*, intenta, occupata floribus legendis, *opiſex cor.* quibus Nymphis *coronam* ex voto *debitam* conſertura eſſet; ſuaviſſima ſimplicitate. Eadem de Daphnide ac Chloe habet Long. I. 4. τὰ ἄνϑη συνέλεγον. καὶ τὰ μὲν εἰς τοὺς κόλπους ἔβαλλον· τὰ δὲ, στεφανίσκους πλέκοντες, ταῖς Νύμφαις ἔφερον. — 31. *Nocte ſubluſtri*, quae maligna ſtellarum luce paullum illuſtrabatur; accommodate ad terrorem augendum. — *nihil aſtra praeter vidit et undas*, conveniunt cum Moſchi 129. ἀλλ' ἀὴρ μὲν ὕπερϑεν ἔνερϑε δὲ πόντος ἀπείρων.

v. 33 *ſqq.* In Europae oratione, quam artiſicioſe intexuit poeta, divina prorſus omnia, ſive ſenſuum affectuumque varietatem atque veritatem, ſive orationis, qua perturbatior puellae plane repraeſentatur animus, conciſae abruptaeque ſpectes δεινότητα, ut adeo in conſummatiſſimis eam antiquitatis operibus cum terſioris iudicii hominibus iure ponere liceat. — Simulac *tetigit*, attigit, appulit Creten, *centum oppidis potentem* C. oppida habentem, ἑκατόμπολιν, Homerico epitheto, Il. β. 649. Cf. V. 9. 29. — 34. Multum πάϑους habet ſimplex exclamatio, quacum compone Eurip. Med. 166. ὦ πάτερ, ὦ πόλις, ὧν ἀπενάσϑην. *Pater o, nomen rel. filiae*, o cariſſimum patris nomen, *filiae* a filia, a me, relictum, quem turpiter reliquerim, deſeruerim. Contortior ratio eſt, ſi filiae ſecundo caſu accipias, hoc ſenſu: O pater, o ego miſera, quae filiae nomen reliquerim, penitus exuerim; ſed hoc demum ſubiicitur. — *O pietas* erga patrem, *victa furore*, temerario meo auſu prorſus neglecta, quam dementi conſilio abiecerim, prodiderim; verbo, demens ego, quae patrem, penates deſeruerim. Minus vigoris habet Acronis iunctura, *dixit victa furore*, non amplius repreſſo irae affectu.

v. 37.

Vnde? quo veni? Levis una mors eſt
Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe commiſſum? an vitiis carentem
Ludit imago

Vana

v. 37. Summum ſtuporem Europae, ſenſibus externatae, egregie depingunt illa: *unde? quo veni?* quae admodum deprimunt intpp., qui ita diluunt: ego ſuſtinui dulcem et innocentem apud patrem vitam (*unde*) cum hac adultera ac miſera (*quo veni*) commutare. Eodem plane affectu Turnus Maronianus, Aen. X. 670. *Quo feror, unde abii, quae me fuga, quemve reducet?* Minus graviter Stat. Achill. 248. de Achille: *ſtupet aere primo, qui loca? qui fluctus? ubi Pelion? omnia verſa atque ignota videt, dubitatque agnoſcere matrem.* — *Una mors levis*, levior eſt, haud ſatis eſt ad luendam *culpam* flagitium, quod virgines in ſe admiſerunt; abiectae pudicitiae crimen gravius eſt, quam ut digne ſatis vindicari queat. Ex intimo amiſſi pudoris ſenſu, qui facile crimen exaggerat, haec dici putanda. Per conſequens autem poeta extuliſſe videri debet ſententiam; o quae ſcelerum omnium ſceleſtiſſimum ſcelus patrare ſuſtinuerim! Noſtrum exſcripſit auctor Herc. Oetaei, obeſae naris homo v. 866. *Levis una mors eſt: levis, at extendi poteſt.* Propert. IV. 4. 17. *Satis una malae potuit mors eſſe puellae*, laudavit iam Lamb.

v. 38. Praeclara eſt atque plane ex animi humani natura ducta haecce puellae, quae probe ac pudice vitam antea egiſſet, de admiſſo tam inſigni ſcelere dubitatio, a poeta egregie exornata. Vulgare erat: Vigilone an ſomnio? Similiter in magno gaudio repente oblato Ariſtaen. II. 14. *μεταξὺ δέ πως προσαπιστοῦσα, πρὸς ἐμαυτὴν ἔφασκον· ἆρα ἐγρήγορα, ἢ πλανῶσί με τῶν ὀνειράτων εἰκόνες; ὑπὸ τοῦ σφόδρα γὰρ ἐπιθυμεῖν ἐλάμβανέ μέ τις ἀπιστία.* Cf. ibi Abreſch. p. 259. Iam, vigilone, verene illud in me admiſi facinus? utrumque hoc vide quam docte copulaverit (quod idem in antitheſi tenuit), adiectoque poenitentiae ſenſu (*ploro turpe comm.*) exornaverit poeta! — 39. *An* ſomnio, pro quo ornatiſſime eſt: *an ludit*, illudit, decipit *imago*, εἴδωλον, viſum, ſomnianti obiectum, idque *vanum*, falſum, quippe e porta ſomni eburnea emiſſum. Nam

 ſomnia,

Vana, quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentis
Carpere flores?

Si quis infamem mihi nunc iuvencum
Dedat iratae! lacerare ferro, et

Fran-

ſomnia, quae in locis inferis collocata, in ſuperas auras evolant, ac vera quidem, per corneam, falſa per eburneam ſomni portam emitti credita; Homerico phantaſmate Od. τ. 562. a Virgilio exornato Aen. VI. 894. Iam imago iſta *ducit* affert h. l. *ſomnium*, quatenus ſpeciem ſui ſomniantis ſenſibus obiicit. — *vitiis carentem*, ita ut adulterii crimine vacem, admodum ἐναργῶς, pro tenui, me. Ex Noſtro profecit Claudian. XXVII. 21. *Additur ecce fides, nec me mea luſit imago, irrita nec falſum ſomnia miſit ebur.* Adde Val. Flac. IV. 531. — 42. In hoc haeret puella, ita argumentando: *meliusne fuit*, qui enim mihi perſuadeam, me maluiſſe, potius habuiſſe, *ire per longos fluctus*, longinquum mare traiicere, tam periculoſum iter ſuſcipere, quam floribus in amoeniſſimo prato carpendis vacare? — *recentes*, novos (IV. 1. 32.) τέρεν' ἄνθεα. Venuſte iucundum florilegii laborem deſignat hoc epith. poeta.

v. 45. Haud incerta amplius, vere iſta omnia accidiſſe, acerba poenitentia incitata ſaeviſſimaque ira accincta, furibundae inſtar, in auctorem mali, quod naturae ſenſui conſentaneum erat, convertitur, graviſſimam de eo vindictam ſumtura. Magnopere animum percellit furoris muliebris ſpecies, ulciſcendi ſtudio ad quaevis audenda aggrediendaque, quantumvis viribus longe inferior ſit, animoſi atque promti. — *Si quis dedat*, utinam detur mihi *nunc*, ita affectae, ira percitae, hinc explicatius adi. *iratae;* vellem mihi dari obviam iuvencum *infamem*, deteſtandum, inviſum (uti Venus illud v. 71. falſe puellae exprobrat). Magnam cum h. l. ſimilitudinem habet, quae Geta loquitur apud Terent. Adelph. III. 2. 12. unde initium delibare liceat: *vix ſum compos animi; ita ardeo iracundia. Nihil eſt quod malim quam illam totam familiam dari mihi obviam — ſeni animam primum extinguerem ipſi,*

qui

Frangere enitar modo multum amati
Cornua monſtri.

Inpudens liqui patrios Penatis:
Inpudens Orcum moror! O Deorum
Si quis haec audis, utinam inter errem
Nuda leones!

Ante-

qui illud produxit ſcelus: tum autem Syrum impulſorem, vah quibus illum lacerarem modis; vide omnino reliqua. — 46. *Enitar lacerare*, quam ἐναργῶς pro, *lacerarem*, diſcerperem, atque ipſa eius *cornua frangerem*, comminuerem; huic verbo adpoſitum τὸ *enitar*, vide quantam vim exſerat. Pro *eius* ſuaviſſima antitheſi eſt, *monſtri*, tauri adſpectu foedi, exſecrandi, qualis nunc Europae indignabundae videbatur, quem ipſum *modo*, dum in pratis luderet, *amaſſet*, blande palpando, atque adeo oſculando. Vid. Moſch. 93. ſqq. Male *monſtrum* nonnulli taurum dici autumant, vel quod Iupiter ſub eo latuiſſet; quod tamen ignorabat puella: vel, quod in humanam ſeſe formam mutaſſet. Ita vero parum quadrant adi. *modo m. amati*.

v. 49. Nunc ad ſe redit, ſeque ipſa probris lacerat damnatque. *Impudens* fui, quod *patrios Penates*, patriam liquerim; multo tamen magis *impudens* nunc, quod non ſtatim morte flagitium luerim. Κλίμακα in altero membro facile ſentias. *Orcum moratur*, qui mortem differt, quae ipſi dudum ſubeunda foret. *O deorum* caet. Maximam vim habet ſubito ad Deos converſa oratio; tum quod Deorum benignitatem ac miſerationem in hoc agnoſcit, ſi belluae, quibus dilanietur, ſibi obiiciantur. Etiam hoc ad animum eius perturbatiorem ſatis accommodate, quod dubitanter admodum preces proponit, quarum rationem ullum Deorum eſſe habiturum vix ſperet; uti fit in ſumma trepidatione ac deſperatione. — Vtinam *errem inter leones*, leonibus ſubito me circumventam videam, praedae iis der. — *nuda*, vel proprie, veſtium qualicunque munimento deſtituta, quod leones aliquantisper moraturum puellaris ſibi perſuaderet ſimplicitas; vel, absque auxilio, ſola. Prius tamen poëta dignius, atque venuſtius.

v. 53.

Antequam turpis macies decentis
Occupet malas, teneraeque ſuccus
Defluat praedae, ſpecioſa quaero
Paſcere tigris.

Vilis Europe, pater urguet abſens,
Quid mori ceſſas? Potes hac ab orno

Pen-

v. 53. Antequam lenta morte conſumar, fame conficiar. Profecta haec e priſco humanitatis ſenſu, quem etiamnum animadvertere licet, quo exigua in propinquorum aut ſibi dilectorum funere luctus ſolatia haberent, ſi illaeſo atque integro corpore mori ipſis contigiſſet. Sophocl. Antig. 829. οὐκοῦν κλεινὴ καὶ ἔπαινον ἔχουσ' ἐς τόδ' ἀπέρχῃ κεῦθος νεκύων οὔδε φθινάσι πληγεῖσα νόσοις, οὔτε ξιφέων ἐπίχειρα λαχοῦσα. Cf. Eurip. in Philoct. fragm. V. p. 464. Lipſ. Lucian. in Luc. 55. extr. p. 603. Luculentius Stat. Silv. II. 1. 154. *Gratum eſt, fata, tamen, quod non mors lenta iacentis exedit puerile decus, manesque ſubivit integer, et nullo temeratus corpora damno.* Adde Ei. Theb. IX. 732. Apulei. p. 188. Oud. Idem igitur votum floridae aetatis puellae, cui ſemel pereundum ſit, a poeta tribui, in hoc nemo facile iudicium eius deſideret. Sed miris hariolationibus h. l. indui videas intpp. Iam expende ornatum verborum. *Macies turpis occupat*, extenuat, deturpat *malas decentes*, dehoneſtat genarum pulchritudinem. — *Succus defluit* corpori (pro quo quaeſitius eſt, *tenerae praedae*, puellae tenerae, feris deſtinatae), corpus contabeſit, areſcit. Succus enim vegetae aetati proprius, unde eadem *aetas tumida* caet. vid. ad II. 5. 10.; cui opponitur corpus aridum, exſuccum, γῆρας ξηρόν. — *Specioſa* dum adhuc ſum integro corpore; quod ipſum ſpecioſum dici poteſt, ex oppoſ. corp. macie confecti. — *quaero paſc. tigres*, cupio tigribus obiici, praedae dari; ſed alterum opimae praedae adiunctam notionem habet.

v. 57. Furorem animique ex amiſſo pudore gravem aeſtum vide quam vivide adumbret explicetque poeta! Eo tandem puella progreditur, ut de morte ſibi conſciſcenda deliberet; deliberantique ſibi patrem, quem omnia, quae ſibi acciderint, re-

ſciſſe

Pendulum zona bene te ſequuta
Laedere collum.

Sive te rupes et acuta leto,
Saxa delectant, age, te procellae
Crede

ſciſſe autumat, truculento vultu adſtare imaginatur, et ipſum ad exſequendum quam primum ſupplicium ſeſe inſtigantem, variaque mortis genera, quae in eius manu ſint, liberaliter ſuggerentem. Mirare artificium poetae, in puellae ſenſibus, intexta patris oratione explicandis. — *Vilis*, abiecto pudore, abiecta. — *urget*, inſtat tibi, delecte pro tenui, inquit, propter ſeqq. — 59. *Potes hac ab orno* caet. graphice prorſus, vel hac ab arbore pendere potes. *Laedere collum zona*, nihil amplius eſſe arbitror, quam zonam collo circumdare, adiuncta tamen arctioris impreſſionis notione. Ita *laedere oſcula*, de *preſſis*, quae Martial. IV. 54. 1. vocat, *oſculis* I. 13. 15. ubi plura vide. Nam ſuffocationis ſeu eliſarum faucium notio quaerenda in adi. *pendulum*; quod *ab hac orno* (nam haec τῷ *pendulum* iungenda) pendeat. Eſt adeo: Potes collo tuo zonam iniicere, ita ut ex hac arbore pendeas; nam τὸ *pendulum* ad corpus maxime ſpectare, facile quisque videt. Eodem fere ornatu Sophocl. Antig. 1237. τὴν μὲν κρεμαστὴν αὐχένος κατείδομεν βρόχῳ μιτρώδει (*zonae*) σινδόνος καθημμένην. Ac in hac enuntiatione acerba cunctationis ineſt exprobratio, quaſi collum laedere timuerit puella; ſed hoc forte ſubtilius. Eadem acerbitas in *bene te ſequuta*, quam opportune huc attuliſti. Caeterum de hoc zonae uſu paſſim veteres. Cf. Aeſchyl. Suppl. 456. Ariſtodic. I. 3. (A. Br. II. 260.) Parthen. ἐρωτ. παθημ. c. XI.

v. 61. Variatur oratio, quae ita continuanda erat: potes etiam ab hoc ſaxo mortem petere. Pro eo eſt, vel ſi *rupes et acuta ſaxa*, rupes acutis, prominentibus ſaxis *te delectant*, eas mavis, praefers, *leto*, quibus letum tibi conſciſcas. Ποιητικώτερον tamen videtur, ſi *acuta leto*, h. quae acie ſua mortem facile inferant, iungas. — age *crede*, committe te *veloci procellae*, ventis, qui ſatis cito te deferant, delabere per auras, praecipita te iſthinc; nota loquendi ratione. Haud diſſimilia Acciana apud Cic. Tuſc. II. 7. *Heu quis ſalſis fluctibu'*

Crede veloci: niſi herile mavis
Carpere penſum,

Regius ſanguis, dominaeque tradi
Barbarae pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, et remiſſo
Filius arcu.

Mox,

fluctibu' mandet me ex ſublimi vertice ſaxi?

v. 63. Summa acrimoniae vis tam in verbis quam ſententia, qua ad mortem audendam ſeſe excitari ſentit puella. *Niſi* forte tu, *regius ſanguis* regio prognata genere, ſervitium tolerare mavis. Pro ſervitio ſpeciatim poeta ponit *penſi herilis*, h. ab hera iniuncti, ſ. lanae quotidie *carpendae* ac filis deducendae h. nendae opus, in ſervili conditione commemorari ſolitum. — 65. *dominae barb. tradi*, in alius feminae poteſtatem venire, dominam nanciſci, cuius forte pellex fieri cupias. Summum virus in his.

v. 66. En malaciam inter ſaeviſſimos affectuum tumultus ſubito exporrectam, tantoque blandius animum ferientem ac permulcentem! Poſtquam puellae affectus in ſummam ἀκμὴν excreverat, adeo quidem, ut res ad exequendum parandae necis conſilium ſpectaret; hoc demum momento Venus, diu miſero iſto ſpectaculo maligne laetata, e nube prodit, ac miſeram ſolatur. — *Aderat*, dudum aſtabat Venus, audiveratque *querentem* de miſeria ſua Europam. Praeclare ita munit viam poeta ad ſeqq. — *perfidum*, perfide, maligne *ridens*, inter maximos Europae eiulatus, ac dolores. Idem epith .c Noſtro adſumſit Appulei. p. 411. Oud. — 67. *remiſſo arcu*, nervo laxato, quippe opere ex animi ſententia ad exitum perducto. Suavis pictura.

v. 69. *Mox*, tum, *ubi ſatis luſit*, ubi ſatis ludibrio habuit puellam, ſatiata tandem ſaevo iſto ſpectaculo. Novos ludos, quos Europae Venus fecerit, poſtquam ſe conſpiciendam praebuerit, comminiſcuntur h. l. intpp. quos ego non video. Ipſa Veneris oratio, ad conſolandum compoſita, multum amaritudinis admixtum habet, quod loquentis perſonam admodum decet; tum in exitu gravis,

quo

Mox, ubi luſit ſatis, Abſtineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae,
Quum tibi inviſus laceranda reddet
Cornua taurus.

Vxor invicti Iovis eſſe neſcis:
Mitte ſingultus: bene ferre magnam
Diſce fortunam: tua ſectus orbis
Nomina ducet.

quo fortius Europae, quae tanta fortuna indignam ſeſe geſſiſſet, animum feriret. *Abſtineto irarum et rixae*, ab ira, (notiſſima ſtructura) ſedulo te hortor ac moneo, ne, quod pulchre minata es, in iram effundaris. — *calidae*, animi calidi, commoti indicis. Cf. III. 14. 27. — 71. *Quum* taurus iterum in conſpectum tuum veniet. Pro quo cum amara minarum eius irriſione eſt, *laceranda reddet cornua*, praebebit tibi cornu., quae dilaceres. — *inviſus*, infamis iſte v. 45.

v. 73. *Neſcis eſſe uxor*, graece, pro, neſcis, non intelligis, te eſſe *uxorem*, expetitam amplexu a Iove. — *invicti*, exſuperantiſſimi, valde adpoſite. — 74. Id felicitatis faſtigium attigiſti ut cavendum tibi ſit, ne ea efferaris; feliciſſimam te putato. Sed gnomes formam ſententiae docte induit poeta, paſſim celebratae. Eurip. Suppl. 124. Τί δ' εὐτυχοῦντες; οὐκ ἐπίστανται φέρειν, *male felicitatem ferunt* ut Senec. Conſt. Sap. c. 11. Adde Rutil. Itin. I. 497. — 75. *Nomina tua ducet*, a te nomen trahet, accipiet *ſectus orbis*, docte pro, pars *ſecti orbis*, terrarum, Europa.

CARMEN XXVIII.

ARGVMENTVM.

Leve admodum argumentum, satis docte tamen ac venuste ab Horatio tractatum. Offert se Lydae, libertinae atque fidicinae (quod e toto carminis habitu conviviique adornandi ratione sole clarius patescit) convivam poeta, convivandi occasione a Neptunalibus (quae in a. d. V. Calend. Aug. incidunt) desumta. E sapientia eius v. 4. prave accepta serio cogunt nonnulli, intelligi oportere „matronam Romanam nobilem, honestam, doctam eandem, item valde gravem ac severam, caeterum amicam Horatii decoro sensu" Ohe! Placet in hoc carmine Horatii sedulitas atque morae impatientia, qua totum mire animatur. Neque abest doctrina atque ornatus quaesitior in singulis sententiis. Graecum tamen exemplum ad manus fuisse, hinc inde apparet.

AD LYDEN.

Feſto quid potius die
   Neptuni faciam? Prome reconditum,
Lyde, ſtrenua Caecubum,
   Munitaeque adhibe vim ſapientiae.

In-

v. 1. Sententiam, hunc diem hilariter agere convenit, vivida inverſione neque tamen ſatis diſerte, ut decebat eius affectum, expoſita, poeta extulit: *Quid potius*, quod magis conſentaneum ſit *feſto* huic Neptuni diei, Neptunalibus, *faciam*, quam potando eum tranſigere. Alia alii ſupplent atque commiſcuntur, quae minus ad rem faciunt. — 2. *Prome* e veterario *ſtrenua* πρόθυμος, pro adv. ſtrenue, προθύμως, noto graeciſmo, v. c. Theocr. XXV. 252. λὶς αἰνὸς ἀπόπροθεν ἀθρόος ἆλτο, ubi alterum epith. ἀθρόος verbo ἆλτο, adverbialiter, ἀθρόως, iungendum. — *Caecubum*, cadum vini Caecubi (de quo I. 20. 9.) *reconditi*, interius repoſiti (ut *interior nota Falerni* II. 3. 8.) tanquam melioris notae, ſervatique ad feſtas dapes, ut de eodem V. 9. 1. Tum plurium annorum Caecubum opus habebat, antequam miteſceret. — 4. *vim adhibe*, vim admove, expugna, pelle animo *ſapientiam*, σωφροσύνην, temperantiam, ſobrietatem, ſapientiae praeceptis confirmatam, adeoque indulge genio, totam te ita in hilaritatem effunde, ut tetricis ac ſeveris inſipida videare. Ita *ſtultitia* et *deſipere* eſt IV. 12. 27. Docta eſt ad h. l. Porphyrionis nota: Graeci aiunt, vim ſapientiae adhiberi per vinum; quae tamen vereor, ut huic loco ſatis commoda ſit. Graecis enim ſimpliciter οἶνος βιᾶσθαι dicitur, veluti Theogn. 495. οἰνοβαρέω κεφαλὴν — — καί με βιᾶται οἶνος, ἀτὰρ γνώμης οὐκ ἔτ' ἐγὼ ταμίης ἡμετέρης. Eodem ſenſu ἀμπέλου παῖς βιάτης audit Pind. Nem. IX. 122. Cf. ad III. 21. 13. Ad ſententiam Meleag. LVI. 5. (An. Br. I. 17.) Κωμάσομαι — — ἐῤῥίφθω σοφίας ὁ πολὺς πόνος. — *munita* docte ſapientia dicitur, quod proprie in animum cadit, adverſus omnia ſapientia munitum atque obſirmatum. Quo ſenſu Homero φρένες dicuntur πυκιναὶ, Heſiod. Theog. 608. mulier ἀρηρυῖα πραπίδεσσι et alibi νόος πεπυκασμένος, Moſch. III. 15. νέος

Inclinare meridiem
Sentis: ac, veluti ſtet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Ceſſantem Bibuli Conſulis amphoram.

Nos

νόος δέ οἱ ἐμπεπύκασται. Attius apud Cic. de Div. I. 22. *Vide ne, quem tu eſſe hebetem deputes, aeque ac pecus, is ſapientia munitum pectus egregium gerat.* Quint. Cal. II. 264. στερεῇσιν ἀρηράμενον φρεσὶ θυμὸν dicit, quem Martial. I. 40. *magnae ſubnixum robore mentis.* Paullo aliter σοφίαν in alto poſitam, ad quam pauci enituntur, καλλίπυργον vocat Ariſtoph. Nub. 1020. quam diſertius exponit Lucret. II. 7. *nil dulcius eſt, bene quam munita tenere edita doctrina ſapientum templa ſerena, deſpicere unde queas alios* caet. quocum conf. Lucian. Nigrin. 18. p. 57. et Stat. Silv. II. 2. 131.

v. 5. *Meridies inclinat,* docte pro, dies vergit ad occaſum. Non nimis ſtricte accipiendum h. l. ſed ut Macrob. I. 3. *mediae noctis inclinatio* primum diei tempus dicitur, ita h. l. de die magnam partem praeterlapſo cogitandum. Formata autem haec locutio ad Graecorum rationem, quibus, aequa utrimque diei lance, μεσημβρία σταθερὰ, ἵστασθαι, meridies ſtare, ſole in ſummum caeli faſtigium evecto (qui et ipſe tunc ſtare dicitur. Nicand. Theriac. 469.) exquiſite dicitur. Vid. omnino eruditam Ruhnk. notam ad Tim. p. 235. Omnino convivium tempeſtivius inſtitui cupit poeta. — 6. Neque dum tamen de auſpicanda compotatione cogitas. *Veluti ſtet,* non properet, cito ad finem decurrat *dies volucris,* cuius fuga velociſſima ſit. *Haud ſegnis ſtat remeatve dies,* Tibull. I. 4. 28. Seneca Herc. fur. 179. *volucrique die rota praecipitis vertitur anni.* Vid. Markl. ad Stat. Silv. V. 1. 17. — 7. *Parcis deripere,* non deripis (notiſſimo τοῦ φείδεσθαι uſu) *horreo,* de vini veterario (de quo pariter adhibuit Colum. XII. 2. 2.); quod in ſuperiori oeco erat, ubi cadi alte repoſiti erant. Unde proprie *deripere.* Vid. III. 21. 7. — *Ceſſantem* ſuaviter adiectum, tanquam ipſa convivium moretur, non ſatis cito ex Horatii impatientia deripientem ſecuta. Eadem venuſtate Virg. Aen. VI. 210. de aureo ramo: *Corripit Aeneas extemplo avidusque refringit cunctantem,* reſpectu Aeneae avidi. Nam ſi proprie accipias, Sibyllae ſibi haud

Nos cantabimus invicem
  Neptunum, et viridis Nereïdum comas:
Tu curva recines lyra
  Latonam, et celeris ſpicula Cynthiae:
Sum-

haud conſtaret effatum v. 146. Sta.. Silv. I. 5. 11. *cunctantemque impelle chelyn*, uti ibi ſcribendum, eſtque vel, move, deripe, vel impelle fides (ut Tib. II. 5. 3. *impellere chordas*) *cunctantes*, tacitas, quae dudum ſonare debuiſſent. Parum ipie h. l. amphoram ceſſantem nterpretantur, tot annis otioam, vel, quam ceſſas deporare, quod linguae rationi adverſatur. — *Bibuli conſulis*, M. Calpurnio Bibulo Cos. reconditam, conſulatus eius nota ignatam. Incidit is in a. V. DCXCIV.

v. 9. Cantu quoque hunc feium diem celebremus. Cum ompotationi Neptunalia praecendat, ſatis conſentaneum eſt, antui hymnos ſubiici. — *invicem*, alternatim, ἀμοιβαίως. — 10. *virides Nereidum comas*, dmodum poetica ratione, pro, Nereidas virides ſ. caeruleas omas habentes, κυανοπλοκάμους (Q. Cal. V. 345.) epitheto a maris colore ad deos marinos ſollenni more traducto. Stat. Silv. I. 5. 16. *Ite deae virides, liquidosque advertite vultus, et vitreum teneris crinem redimite corymbis;* ubi ter (*virides deae, liquidi vultus, vitreus crinis*) epitheton a mari ductum videas, quod vix probaveris. Ovid. Triſt. I. 2. 59. *Proh Superi — viridesque dei, quibus aequora curae.* — 11. *Tu recines*, viciſſim canes *lyra curva*, convexa; vid. ad I. 10. 6. — 12. *Latonae* in hymnis in Apollinem et Dianam, ſuae laudes tributae, maxime, quod tam praeclaram prolem partu edidiſſet. Vid. ad I. 21. 5. — *ſpicula Cynthiae*, Dianae (a Cyntho, Deli monte) quod iterum poetica ratione dictum pro, Dianam ſpicula ſ. tela geſtantem, pharetratam, τοξοφόρον, ἰοχέαιραν. Simillime Callim. de Apolline H. in eund. 18. 19. εὐφημεῖ καὶ πόντος, ὅτε κλείουσιν ἀοιδοὶ ἢ κίθαριν, ἢ τόξα, Λυκωρέος ἔντεα Φοίβου.

v. 13. *Summo carmine*, tum denique, poſtremo nos una cantabimus deam, *quae tenet Gnidon*, Gnidi numen ἐγχώριον, (v. ad I. 3. 1.) Venerem. De Venere Gnidia v. I. 30. 1. — *Cycladas*, quae omnino νήσων ἱερωτάται Callim. H. in Del. 3. audiunt, maxime Delum Veneri

Summo carmine, quae Gnidon
Fulgentisque tenet Cycladas, et Paphon
Iunctis visit oloribus:
Dicetur merita Nox quoque naenia.

neri quoque sacram fuisse, cum ex h. l. tum ex Pausan. IX. 605 et Plutarch in Thes. c. 9. quos laudat Spanh. ad Callim. H. laud. v. 308. abunde cognoscitur. — *fulgentes* vid. ad I. 14. 19. — De Venere, *Paphi* culta, res pervulgata. — *visit* invisit, frequentat *iunctis* curru suo *oloribus*, invecta curru oloribus iuncto. Docte ita illud *tenet* variavit poeta. Caeterum hae Deorum ἐπιδημίαι, quas tangit hoc orationis colore Horatius, satis frequentatae vett. De Veneris curru olorino vid. ad Propert. III. 2, 39. et ad Stat. Silv. I. 2. 42. Lo[...] autem Veneri consecrata ha[...] temere cumulari a poeta dixer[...] si eum priscorum hymnoru[...] naturam ita repraesentare v[...] luisse cogites. — 16. *Nox qu[...] que* (utpote in nocturna co[...] potatione, ut III. 19. 10[...] *dicetur*, celebrabitur, ornabit[...] *naenia*, hymno, carmine, [...] hil amplius. — *merita*, ὡσπ[...] εἰκὸς, merito Nocti honos [...] habendus. Caeterum haec ἄ[...] ματα diversas cantiunculas co[...] stituere, ipsa argumentoru[...] eius abunde commonstrat ratio[...]

C A R M E N XXIX.

ARGVMENTVM.

In huius carminis percenſendis celebrandisque virtutibus facile deficias vel

ſi tibi linguae
Centum atque ora ſient totidem vocesque liquatae,

ut Hoſtiana (Macrob. VI. 3.) noſtra faciamus. Adeo et in ſumma carminis, et in ſingulis eius partibus omnia elaboratiſſima, excellentiſſima, atque omni laude ſuperiora! Potuit quae maxima virtus eſſe, fuit. Quae quo melius intelligantur, de argumento, eiusque tractatione ita habe: Maecenatem invitat poeta, ut, relictis urbanis negotiis, aliquantulum temporis ad ſe in villam concedat, genioque ibi indulgeat, momentis, quibus eum expugnare conatur, partim ab urbis faſtidio, quod luxus eius aliquando gignat, partim a ferventiſſimo anni tempore deſumtis. Quum autem Maecenatem praefectura Vrbis, quam tum ſuſtineret (ab a. DCCXXXIII.) ſollicitiusque paullo gereret, maxime, quo minus copiam ſui faceret, impediri intelligeret; poeta, a nimia iſta ſollicitudine eum dehortaturus graviter oſtendit, certis curas iſtas circumſcribi oportere finibus, ne bona, quae praeſens hora

 lar-

largiatur, penitus elabantur; futurarumque rerum curam vanam esse atque inutilem. Hinc fluminis exundantis ritu provolvitur concitatior poetae spiritus, ex suo de rebus humanis, praesentisque temporis in vitae incertitudine, fortunaeque inconstantia fructu arripiendo, sensu altus atque nutritus. Exultare poetam dicas, immensumque profundo ore ruentem, ubi veros animi sensus prodit, nunc enuntiationis brevitate, nunc exuberantia sua (vide mihi v. 33 sqq.) animum mirifice afficientes. Qui hoc perlecto carmine non incaluerit, nae ille Apolline, Musis, Gratiisque aversis in dias se luminis auras proiectum nullus dubitet.

A I

AD MAECENATEM.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verſo lene merum cado,
Cum flore, Maecenas, roſarum, et
Preſſa tuis balanus capillis

Iam

v. 1. Auguſtius atque illuſtrius exorſurus carmen poeta Maecenatem Tyrrhenorum ſeu Etruſcorum regum (pro quo exquiſitiori iunctura eſt, *Tyrrhena regum progenies*; qua eadem idem Propertio loco mox adducendo *Etruſcus ſanguis regum*, pro, Etruſcorum regum ſ., audit) ſtirpe oriundum praedicat, quem hac ſua origine ſibi admodum placere tantoque maiorem inde continentiae laudem captare intelligeret, quod, quum ſumma in rep. conſequi potuiſſet, equeſtri dignitate contentus eſſet. Idem quaeſitum lenocinium in Propert. III. 7. 1. *Maecenas eques, Etruſco de ſanguine regum, intra fortunam qui cupis eſſe tuam*; coll. vv. 21 — 30. De regia Maecenatis ſtirpe vid. ad I. 1. 1. et intpp. ad Prop. l. l. — *tibi eſt apud me*, in tuum uſum parata a me ſunt, deſtinata tibi ſunt. *Iam dudum*, non quod diu iſta domi ſuae Maecenati ſervaverit, quae admodum ieiuna ratio foret, ſed omnino impatientiam, qua amicum exſpectat poeta, egregie declarat. — 2 — 4. Idem exordium in ſimili argumento cum eadem convivalis apparatus enumeratione eſt IV. 11. *Merum lene*, πρᾶον, vetuſtate emollitum, lenius factum, (ut *molle merum* I. 7. 19.) languidum (III. 21. 8.) annoſum, idque ſervatum in *cado non ante verſo*, qui ante hunc diem non inverſus eſt, integro, intacto adhuc. Eſt adeo pro: cadus vini vetuſtiſſimi, adhuc plenus, tibi apud me eſt; fere ut IV. 11. init. *Eſt mihi nonum ſup. annum plenus Albani cadus.* Paullo apparatius, hilariusque convivium Maecenati ita denuntiari, in promtu eſt videre. Eodem ſpectant ſqq. *Vertebatur* autem cadus, dum vinum inde effundebatur (Plaut. Stich. V. 4. 32. *quamvis deſubito vel cadus verti poteſt.* Cf. Noſt. Serm. II. 8. 39.) idemque inverſus ſtatuebatur (*capite ſiſtebas cadum* idem Plaut. Mil. III. 2. 36.) vino exhauſto. Si

Iam dudum apud me eſt. Eripe te morae:
Ne ſemper udum Tibur et Aeſulae
Declive contempleris arvum, et
Telegoni iuga parricidae.

Fa-

cadum non ante verſum ſimpliciter interpreteris, recentem, cui primum vinum infuſum ſit, neſcio quam gravis ſit, quae vino inde accedit, commendatio, et alterum aptius utique liberiori compotationi. — 3. *flore roſarum*, ῥόδων ἀώτοις (ut Callim. ep. L. 3.) roſis. — 4. *balanus*, ſeu myrobolanus (ἡ τῶν μυρεψῶν βάλανος Aelian. X. 11.) glans, e cuius nucleo oleum exprimebatur, cuius ad pretioſiſſima unguenta uſus erat. Cf. Dioſcorid. III. c. 154. De natali arboris ſolo agit Plin. XII. 21. — *preſſa tuis capillis* oleum e balano expreſſum, omnino pro unguento balanino, quo crines tuos perfundas, inungas, pro tenui, tibi, in tuum uſum.

v. 5. *Eripe te morae* non ſimpliciter eſt, amove a te, pelle moras, feſtina; ſed uti ſeqq. ſuadent, expedi te iis, quae te iucunditate ſua detinent, a quibus aegre divelleris: de quibus explicatius ſtatim poeta. — 6. *Ne ſemper* in domo tua intra urbem deliteſcas, deſideas. Iam domum Maecenas magnifice alteque exſtructam habebat in hortis Esquilinis, unde in totam urbem adiacentesque regiones latiſſime proſpectus pateret, quo eum admodum delectatum fuiſſe ex h. l. colligas. Igitur pro iſto vulgari, adiecta hac morae cauſſa, poeta: ne ſemper *contempleris*, e domo tua proſpicias, ne usque delecteris, detinearis iucundiſſimo in amoeniſſimas regiones proſpectu. Sed has ſpeciatim adumbrat, oculisque ſubiicit poeta. De Tiburtinae regionis ſuavitate v. I. 7. 12. — *udum*, ὑγρὸν, rivis et fontibus irriguum; perpetuo epitheto. Ovid. Faſt. IV. 71. *Et iam Telegoni, iam moenia Tiburis udi ſtabant.* Cf. I. 7. 14. IV. 3. 10. Caeterum male nonnulli de Tiburtina Maecenatis villa h. l. cogitant, quo totius loci vis infringitur, et cui repugnant vv. 9 — 11. Tum illa oppida in Romae conſpectu eſſe diſerte ait Strabo V. 238. — *Aeſulae declive arvum*, Aeſulam, coloniam Romanam, in declivi poſitam. — 8. *iuga collis*, collem, in quo Telegonus urbem condidit, Tuſculum in alto ſitum. Ovid. Faſt. III. 92. *Factaque Telegoni moenia celſa manu.*

Faſtidioſam deſere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte

manu. De Telegono, qui inſcius Vlyſſem patrem trygonis radio, ſagittae praefixo, interficeret (unde *parricida*) vid. Boettig. ad h. l. Beckmann. ad Antig. Mirab. c. 22. p. 53. intpp. ad Hygin. F. 127. inprimis Schott. Obſſ. hiſt. III. c. 17.

v. 9. Deſere aliquantiſper urbem, ipſa lautitiarum copia *faſtidioſam*; niſi potius (etiam propter v. ſeq.) ad domus eius copiam referre praeſtat, hoc ſenſu: Linque aliquandiu domum, omnibus vitae deliciis copioſe inſtructam, omitte aliquantiſper lautitias iſtas, ipſa copia ſua, uſuque haud intermiſſo ſatietatem ac faſtidium creantes; quibus opponantur (v. 15.) *coenae paup. ſine aulaeis* caet. — 10. *Moles propinqua nub. ard.* eſt ipſa alta (V. 9. 5.) Maecenatis domus, ſ. *turris Maecenatiana* in Esquiliis. Cf. Sueton. Ner. 38. Eius delineatio extat in Lauri ſplendore antiquae Vrbis T. II. t. 104. *Regias moles* ſimiliter dictas habes II. 15. 2. eademque ratione *Hadrianea moles*, Mauſoleum Hadriani, in turrim excreſcens, appellatum; de quo v. Schoepflin. in Apotheoſi Impp. Rom. p. 85. Suaviter opponit regali Maecenatis aedificio parvum ſuum larem poeta v. 14. — 11. *Omitte*, noli *mirari*, ne te tantopere Vrbis illecebrae capiant, ut inde abſtrahi nequeas. *Mirari* enim poetis eſt, obtutu defixum haerere (ut III. 25. 14. *Vt mihi devio ripas et vacuum nemus mirari libet*) et quidem cum laetitiae ſenſu (Prop. I. 11. 3.), capi alicuius aſpectu (ut I. 4. 19. IV. 9. 15. V. 5. 11.) delectari aliqua re. Male confundunt intpp. cum verbi τοῦ *amare* et *ſpernere* uſu poetico, pravumque inde canonem criticum conſtituunt. — 11. Luxum deliciasque urbis Romae praeclare poeta ita eloquitur, ut iniucundi, moleſtique, quod iis admixtum eſt, ſenſum in Maecenate ſimul excitet acuatque, quo facilius eum inde abducat. Immanem igitur epularum luxum *fumo* deſignat poeta, e fumariis prodeunte, tectisque ac plateis aeſtatis tempore (ad quod ſpectat hocce carmen) quum ſol altiſſimus eſt, continuo incubante, aeremque gravante. Senec. ep. LIV. *Vt primum gravitatem urbis exceſſi, et illum odorem culinarum fumantium, protinus mutatam valetudinem ſenſi.* Forte tamen fumus de coenarum apparatius factarum nidore accipiendus, cuius

Omitte mirari beatae
Fumum et opes ſtrepitumque Romae.
Ple-

cuius iucundiſſimus ad Maecenatem penetraret ſenſus, quoque itidem Claudium in Saliari coena apparanda ictum narrat Sueton. c. 33. ut adeo ſimpliciter lautiores epulas innuat, a quibus aliquantiſper Maecenatem avocare conetur poeta. Nam ignis adeoque fumi grandioris ſollennis mentio in coena lautius inſtructa. Martial. VII. 27. 5. *Pinguescant madido tetri nidore Penates, flagret et exciſo feſta culina iugo.* — *Opum* generaliorem notionem interpoſuit poeta, more, quo ſpeciei genus immiſcet, ipſi haud infrequenti. Vid. I. 10. extr. I. 31. 6. et alibi. Hoc loco perſpicuitati maxime inſervit. Nemo enim facile fumum ſtrepitumque miraretur, niſi manifeſta opum ſ. ſplendoris atque luxus eſſent argumenta. Qua ipſa de cauſſa Romae addi putandum epith. *beatae* h. ſplendidae, opulentae. Quid vero? ſi *opes* in menſis divitum expoſitas, aurea atque argentea vaſa, tricliniorumque magnificentiſſimum ornatum, eburneos lectos purpureis ſtragulis inſtratos, aulaea, laquearia aurea, pavimenta opere teſſellato polita, etc. quibus *mundae coenae ſine aulaeis et oſtro* opponantur. ſtrictiore ſenſu interpreteris? quod ſane, perpenſis omnibus, adcommodatiſſimum h. l. videtur. — *ſtrepitum* etiam ab omnibus intpp. generatim de clamore foreuſi, diſcurſantium tumultu, quem *urbis fremitum* Plin. Epp. III. 5. et *vaga murmura* Stat. Silv. I. 1. 67. vocat (acute etiam Martial. XII. 57. *ad cubile Roma eſt*, h. eo penetrat urbis ſtrepitus), accipi video. Sed revocanda idea ad coenae lautioris tumultuoſiorem apparatum, miniſtrantium ingenti numero diſcurſus, convivantiumque liberiorem compotationem. Atque ita demum Romam ſatis ἐναργῶς *beatam* dici, in promtu eſt videre. De ſtrepitu hoc convivali v. Virg. Aen. I. 725. Adde Stat. Theb. I. 515. *dictis parere miniſtri certatim accelerant. Vario ſtrepit icta tumultu regia: pars oſtro* caet. et Achill. II. 81. *Iamque atria fervent regali ſtrepitu et picto diſcumbitur oſtro.* Caeterum hoc tetraſtichon Licentium in carm. ad Auguſtinum v. 71. ſqq. *Et nunc Romulidum ſedes et inania* (ſ. immania pro, et inania) *tecti culmina, bacchataſque domus* (convivales ſtrepitus) *vanosque tumultus deſererem*, ob oculos habuiſſe haud inepte ſuſpicabatur Wernsdorf. Poet. min. T. IV. p. 871.

v. 13.

Plerumque gratae divitibus vices,
Mundaeque parvo ſub lare pauperum
Coenae, ſine aulaeis et oſtro,
Sollicitam explicuere frontem.

Iam

v. 13 *ſqq.* Inverſa atque amplificata antecedentium vv. ſententia, ad Maecenatem, ut urbis deliciis aliquantiſper careat, et in Sabinum ſuum commigret, perſuadendum egregie concinnata. Docte autem coniunxit poeta duo haec commata: vices gratae ſunt divitibus, et, quo vices diſertius exponuntur: coenae mundae — — explicuere frontem. *Vices*, mutata per aliquod tempus vivendi ratio *grata*, multum iucunditatis habens, nato quippe e continua fruendi copia faſtidio; tum gratiores divitibus lautitiae ſuae exiſtant neceſſe eſt, quibus aliquamdiu caruerint. Vnde in praeceptis Epicuri erat, *τοῖς πολυτελέσι ἐκ διαλειμμάτων προσέρχεσθαι*, Diog. Laert. X. 131. laudante Boettig. — 14. *Coenae* haud opiparae quidem ac ſumtuoſae, at *mundae*, haud ſordide apparatae, munda ſupellectili expoſitae (ubi *ſplendet in menſa tenui ſalinum* II. 16. 14. cf. Epp. I. 5. 7.) *ſub lare parvo*, ſub exiguo tecto *pauperum*, ab hoſpite paupere adornatae, *plerumque explicuere* haud raro explicare ſolent *frontem ſollicitam*, curis corrugatam, obductam, h. diſpellunt eorum ſollicitudinem, curas, quae fere ipſos comitantur; verbo, exhilarant eos. — *ſine aulaeis et oſtro* absque tricliniari magnificentia. „Aulaea ſub cameras in triclinio tendebantur, ut ſi quid pulveris caderet, ab ipſis exciperetur" uti recte Schol. ad Serm. II. 8. 54. Iis tum demum locus erat in tricliniis, quibus non laqueata tecta eſſent; vid. ad II. 16. 11. *Oſtro* autem ſ. conchyliatis periſtromatis (ut Cic. appellat Phil. II. 27.) h. purpureis ſtragulis lecti, in quibus convivae diſcumbebant, inſtrati erant (Virg. Aen. I. 700. *ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro*, eodem ornatu). Atque haec ratio plenius delineat triclinium magnifice exornatum, quam aliorum, aulaeum et oſtrum nota figura pro, aulaeum purpureum, accipientium.

v. 17. Iam ferventiſſima aeſtas eſt, qua omnes ex Vrbe rus evolant. Docte iſtam ab ortu ſtellarum earumque cum ſole coniunctione deſignat. *Andromedae pater*, Cepheus, ſidus, ſub cauda Vrſae minoris, VII. Id.

Iam clarus occultum Andromedae pater
Oſtendit ignem: iam Procyon furit,
Et ſtella veſani Leonis,
Sole dies referente ſiccos.

Iam

Id. Iul. oriens. Pro, oritur, docte eſt, *oſtendit*, ἀναφαίνει, exſerit *ignem* ſuum, ſtellam ſuam, h. in conſpectum venit. Catull. LXII. 7. *Nimirum Oetaeos oſtendit Noctifer ignes.* Virg. Ge. IV. 232. *Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum Plius. Clarus*, ἀριπρεπής, ſeu ſimpliciter, de ortu coſmico, dum in conſpectum venit, exoriens; ex oppoſ. *occultum*, occultatum, priusquam oriretur. — *Procyon* ſ. *Antecanis* unus ex Orionis canibus venaticis, Idib. Iul. exoritur, quem XI. diebus poſt ſequitur Canicula ſ. ſtella primae magnitudinis in ore canis maioris, Sirii appellatione frequentata. Conf. Plin. XVIII. 28. Colum. XI. 2. 53. Quo eodem tempore (XIII. Cal. Aug.) Sol primam Leonis partem ingreditur, quod *Leonis ſtella* h. l. indigitatur. Exquiſita autem ratione ardentiſſimum aeſtum, qui in iſtorum ſiderum ortus incidit, ab iisdem repeti omninoque mediam aeſtatem iis deſignari a poetis, pervulgatum eſt. Igitur *Proc. furit* aeſtu, quatenus aeſtum graviſſimum ortu ſuo ciet. Nam *furere, bacchari* exquiſite de nimio calore poetis uſurpatur. Cf. III. 3. 55. Hinc et *ſtella veſani Leonis*, ſidus veſanum Leonis, *rabidus*, (Lucan. VI. 337.) *ſaevus radiis Leo* (Idem I. 655.). Similiter Icarii canis ſtellam *protervam* vocat Ovid. Amor. II. 16. 14. — 20. *referente*, iterum adducente, *dies ſiccos*, tempus ſiccum, δίψιον ὥρην, ab caloris effectu. Vnde Sol ἀζαλέος Apoll. Rh. IV. 679. et Σείριος ἀζαλέος Heſiod. Scut. 153. Atque hac ipſa caloris deſignatione Maecenatem poeta ad ſitim in villa ſua pellendam cohortari putandus eſt, poetarum graecorum, quos Noſter h. l. expreſſit exemplo. Alcaeus apud Athen. X. p. 430. B. τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται· ἁ δ᾽ ὥρα χαλεπὰ, πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος. Anacreon in Steph. fragm. poet. lyr. p. 140. Φιάλην πρόπινε παισὶν, ἵνα νέκταρος πότοιο παραμύθιον λαβόντες φλογερὸν φυγόντες ἄστρον (reliqua deſiciunt). Eupolis ἐν Κόλαξι apud Grot. Excerpt. p. 501. Πίνειν γὰρ αὐτὸν — — ἐκέλευ᾽ ἵνα πρὸ τοῦ Κυνὸς τὸν πνεύμον᾽ ἔκλυτον φορῇ. Denique Theogn. 1005. ἄφρονες ἄνθρωποι καὶ νήπιοι, οἵτινες

Iam paſtor umbras cum grege languido
Rivumque feſſus quaerit, et horridi
Dumeta Silvani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.

Tu, civitatem quis deceat ſtatus,
Curas, et Vrbi ſollicitus times,

Quid

οἵτινες οἶνον μὴ πίνουσ᾽ ἄστρου καὶ κυνὸς ἀρχομένου.

v. 21 — 24. Praeclare bucolicis, ut ita dicam, ulterius ferventiſſimum anni tempus poeta adumbrat coloribus, a villa ſua, in qua nunc commoraretur, ei ſuppeditatis. Vel ſic tamen haudquaquam dubitare licet, poetae in adornanda hac pictura graecum obverſatum fuiſſe exemplum. Incerti ep. CCLX. (quod Alcaei venditant intpp. ad Tibull. I. 1. 27.) v. 5. Χὠ ποιμὰν ἐν ὄρεσσι μεσαμβρινὸν ἀγχόθι παγᾶς συρίσδων, λασίας θάμνῳ ὑπὸ πλατάνου καύματ᾽ ὀπωρινοῖο φυγὼν κυνὸς, in Anal. Br. III. p. 203. Paſtor *feſſus* aeſtu (ita plenius Virg. Ecl. II. 10. *meſſores rapido aeſtu feſſos* vocat,) *umbras rivumque*, umbroſam ripam *quaerit*, eo compellit *gregem*, et ipſum nimio calore *languidum*. Boettig. laudat Perſ. III. 6. *iam patula pecus omne ſub ulmo eſt.* — *dumeta Silvani*, arbuſta, Silvano ſacra. *Horridus* dicitur, vel quatenus cum Pane Graecorum Φριξοκόμᾳ (Anyte III. 1. An. Br. I. 161.) αὐχμήεντι (Hom. H. in Pan. 6.) a Latinis permutatur, vel, quod ſimplicius, quatenus inter deos agreſtes eſt, qui inculti ac horridi. Cf. Tib. I. 4. 4. Tum ipſa Silvani imago, qualis a poetis et in monumm. antiquis delineata extat, arundinibus ac frondibus capite et *inculto* pinus *termite* (Grot. Cyneg. 20.) manus gravati ſatis horridam ſpeciem prae ſe ferre putanda eſt. Ad Noſtrum *Silvanum horridum* vocat Martial. X. 92. 6. Indocte quidam epith. ad arbuſta horrida traducunt. — 24. Ne ad amnium quidem ripas tenuiſſimae aurae refrigerium ſentire licet; nam in ſumma malacia leviſſima ibi aurae flabella animadvertas. Venti *vagi*, φοιταλέοι πολυπλανεῖς (Oppian. Hal. I. 45.), ornat; uti quoque ripa *taciturna*, vento taciturno, ſilente.

v. 25. Vel ſic tamen rus ſecedere gravaris, haud perpelli potes,

Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus:

Ri-

potes, propter reip. salutem, in qua omnes curas tuas configis. Vid. Argum. *Tu curas*, unice hoc agis, *quis dec. civ. status*, quomodo optime stet civitas, uti omnibus suis partibus integra persistat respublica. *Civiles* has Maecenatis *curas* Noster vocat III. 8. 25. — 26. *Vrbi sollicitus*, urbis saluti sollicite prospiciens, quanto gravius pro pedestri dignitatis eius appellatione, Vrbi praefectus. Qua eadem vi: *Romanae tu vigil urbis eras*, de eodem Incert. in obit. Maecen. 14. Eadem vigilantiae laude eum condecorat Vellei II. 88. *ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens, atque agendi sciens.* — *Times* vel de extremis imperii Romani finibus, Orientem atque Septentrionem versus. Orientis populos speciatim cum delectu ponit *Seras*, extremos qui Romanis innotuere, Orientis incolas, hosque potissimum propter finitimos Parthos, in Romanos fines continuo incursantes; pro quibus est *Bactra*, urbs regionis Bactrianae primaria, pro universo Parthorum regno, *Cyro* quondam *regnato*, possesso; nota loquendi ratione. Vid. ad II. 6. 11. — *Tanais*, accolae eius, Scythae, *discordes* inter se, intestinis motibus distenti, quo minus infestandis nostris finibus vacare queant; praeclare hoc epitheto vanam Maecenatis sollicitudinem arguit poeta.

v. 29. Ne te nimium excrucies de futuris, quae consulto Deus mortalibus praevideri noluit, ne instantium metu praesentis temporis fructus intercipiatur. *Prudens* prudenti consilio, sapienter, consulto; ut I. 3. 22. — *exitum futuri temporis*, quae futuro tempore eventura sint, futuros casus, futura. — 30. *calig. nocte premit*, spissis tenebris involvit, occulit, celat hominem Deus. Scilicet futura sunt τὰ πόρσω longinqua, *quod ultra est* (II. 16. 25.) quibus caliginem praetexunt Dii, ne mortalium oculorum acies ea attingat. Theog. 1037 sqq. Πρήγματος ἀπρήκτου χαλεπώτατόν ἐστι τελευτὴν γνῶναι, ὅπως μέλλει τοῦτο θεὸς τελέσαι. Ὀρφνὴ γὰρ τέταται· πρὸ δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι

Ridetque, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adeſt, memento

Conponere aequus: caetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo

Cum

ἔσεσθαι σὺ ξυνετὰ θνητοῖς πείρατ' ἀμηχανίης. Incert. apud Stob. Flor. p. 409. *Ζώοι τὶς ἀνθρώπων τὸ κατ' ἦμαρ, ὅπως ἥδιστα πορσύνων, τὸ δ' εἰς αὔριον αἰεὶ τυφλὸν ἕρπει.* Eurip. Iphig. Taur. 476. πάντα γὰρ τὰ τῶν θεῶν εἰς ἀφανὲς ἕρπει, κοὐδεν οἶδ' οὐδεὶς κακόν. Iam Pind. Ol. XII. 13. τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φράδαι. Ad Noſtrum Iuvenal. VI. 556. *genus humanum damnat caligo futuri.* — 31. *Ridet* hominum ſtultitiam ac vanitatem, *ultra fas,* ultra quam convenit, ultra modum, miſere *trepidantium,* ſollicitorum, (ut II. 11. 4.) rerumque futurarum metu praeſentium fructum abiicientium. — 32. Imo vero *quod adeſt,* praeſens tempus, praeſentem qualemcunque fortunam, ſtatum, *memento componere,* συγκατατίθεσθαι, h. εὖ διοικῆσαι (v. Toup. Emend. in Suid. T. III. p. 203.) compone, eo utere *aequus,* animo aequo, neque adverſis depreſſo, neque ſecundis elato, ſapienter. En graecam gnomen ad verbum plane expreſſam: τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, μέμνησο, veteribus celebratiſſimam. Cratinus apud Suidam v. τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν· ἄνδρας σοφοὺς ἔχρην τὸ παρὸν πρᾶγμ' εἰς δύναμιν θέσθαι καλῶς, uti locum conſtituit Toup. T. III. p. 216. Alia loca occupavit Hemſterhuſii diligentia ad Lucian. T. I. p. 485. quem adi.

v. 33. *Caetera,* τὰ δ' ἄλλα (Amphis apud Athen. VIII. 336. C. ὅστις δὲ θνητὸς γενόμενος μὴ τῷ βίῳ ζητεῖ τι τερπνὸν προσφέρειν, τὰ δ' ἄλλ' ἐᾷ caet. adde Eurip. Alc. 792.) quae in poteſtate tua non ſunt, ſed fortunae arbitrio ſubiacent, τὰ τῆς Τύχης, ea nullo conſilio regere aut mutare potes, in his fortuna regnat. Praeclare atque exquiſite prorſus haec rerum humanarum viciſſitudo fluvio aſſimulatur, nunc leniter defluenti, (quae laetioris ſortis imago eſt) nunc impetuoſiſſimo, omniaque vaſtanti, (adverſa fortuna ingruente). Eadem imagine τῇ Τύχῃ a Graecis ῥεύματα tribui videas. Incert. apud Stob. Ecl. phyſ. Grot. p. 155. ἅπανθ' ὁρῶ ἅμα τῇ Τύχῃ ῥέοντα, μεταπίπτοντά τε. Pind. Ol. II. 62.

ῥοαὶ

Cum pace delabentis Etrufcum
In mare, nunc lapides adefos,

Stirpisque raptas, et pecus et domos
Volventis una, non fine montium
Clamore vicinaeque filvae,
Quum fera diluvies quietos

Irri-

ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλας εὐθυμίαν τε μέτα καὶ πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν. Palladas CXIX. 1. (A. Br. II. 431.) οὐ λόγον, οὐ νόμον οἶδε Τύχη, — — τοῖς ἰδίοις ἀλόγως ῥεύμασι συρομένη. Idem CXXI. τὰς ἀκαίρους μεταβολὰς τὰς τοῦ βίου vocat ῥεῦμ' ἄπιστον τῆς ἀνωμάλου Τύχης. coll. eiusdem c. LXXIV. (A. Br. II. 423.) Vnde rerum naturam, continuo mutatam, fluvio comparabat ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα Heraclitus iuxta Plat. Cratyl. p. 265. A. Paullo aliter rem adornavit Senec. Ep. XXIII. extr. *Caeteri eorum more, quae fluminibus innatant, non eunt, fed feruntur. Ex quibus alia lenior unda detinuit, ac mollius vexit, alia vehementior rapuit; alia proxime ripam, curfu languefcente, depofuit; alia torrens impetus eiecit in mare.* — *feruntur*, curfum fuum tenent, ea non magis inhibeas aut certa ratione regas, quam curfum *fluminis*, Tiberis, qui nunc *medio alveo*, aqua vix alvei medium tangente, modica, *cum pace*, placide ac leniter (adfumfit hoc Flor. IV. 2. *ubi pax fluminis rediit*) in *Etr. mare delabentis*, fefe evolventis. — 36. Nunc intumefcentis, torrentique impetu late ftragem edentis. *Ferventem immenfumque ore profundo ruentem* poetam in hac defcriptione quis non fentiat, admireturque? Eadem fere enumerat Incert. El. de Fort. viciff. 23 fqq. in eadem adverfae fortunae cum torrente comparatione: *Vt gravis hiberno torrens de monte volutus obvia non magnu arbuta vertit ope; faepe domus etiam, faepe addita moenia raptat* caet. Stat. Theb. IX. 466 fqq. *nec mole liquenti contentus carpit putres fervantia ripas arbufta, annofasque trabes, eiectaque fundo faxa rotat.* — *lapides adefos*, οὓς τε κυλίνδων χειμάῤῥους ποταμὸς μεγάλαις περιέξεσε δίναις, Theocr. XXII. 50. *laevia faxa* I. 17. 12. — 37. *ftirpes*, arbores radicitus evulfas. — *raptas volventis*, raptantis atque *una volventis*, fecum

Irritat amnis. Ille potens ſui
Laetusque deget, cui licet in diem
Dixiſ-

ſecum provolventis, proturbantis. 38. *non ſine m. clamore*, cum ingenti montium fragore. Sil. IV. 521. *Cum ſonitu ruit in campos, magnoque fragore avulſum montis volvit latus, obvia paſſim armenta, immanesque ferae ſilvaeque trahuntur. Clamor*, βοὴ, de ſonitu, paſſim poetae. — 40. Quum *fera diluvies*, Tiberis immaniter exundans, *amnes*, qui eum influunt (puta Anienem, Clanium, Nar, alios), *quietos irritat*, e quiete ſua proturbat, eodem furore accendit, ut, alveum egreſſi, late campos populentur; quod Tiberi tumido, indeque flumina, quae ſeſe in eum exonerare ſolent, aſpernante, accidere neceſſe eſt. Rem expedit Plin. Epp. VIII. 17. *Tiberis alveum exceſſit — — Inde, quae ſolet flumina accipere, et permixta devehere, velut obvius ſiſtere cogit, atque ita alienis aquis operit agros, quos ipſe non tangit*; vide reliqua, quae de Aniene ſubiungit. *Ira, furor*, de amnium incrementis, marique tumido, pervulgatiſſimum. Praeclare vero invicem collocata *quietos* et *irritat*.

v. 41. *Ille* demum *ſui potens*, κρατῶν, ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ, *ſui poſſeſſor*, (ut Senec. ep. XII. vocat) ab omni cupiditate atque affectu liber, qui non rebus externis, quarum domina Fortuna eſt, ducatur, ſed in ſe ipſo felicitatis cauſſas habeat, ſicque *laetus*, laete, placide, tranquille *deget*, beatus dicendus eſt, *cui* vere *licet in diem dixiſſe*, quovis die dicere: *Vixi*, h. hodiernum, ſ. praeſens, quod mihi datum eſt, tempus hilariter atque ſecure tranſegi, nulla futuri ſollicitudine in animum admiſſa, neque vitae fructu in craſtinum dilato. Ea enim demum *vita* appellanda eſt, quae iucundum ſui fructum largitur: βίος ἐστὶν, ἄν τις τῷ βίῳ χαίρῃ βιῶν, in Brunkii Gnom. p. 225. Hinc *vivere* ſignificanter admodum pro *vita frui*. Plato Comicus apud Athen. III. 23. p. 103. πότους ἑωθινοὺς πίνει διά σε νῦν — — ζῆν δ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτ' ὥς λέγουσιν οἱ σοφοί. Agath. XXVI. 7. (A. Br. III. 43.) Πῖνε γέρον, καὶ ζῆθι. Cic. ad Attic. XII. 2. *Homini non recta, ſed voluptaria quaerenti nonne* βεβίωται; Martial. LVIII. 7. *Cras vives, hodie iam vivere, Poſtume, ſerum eſt. Ille ſapit, quisquis, Poſtume, vixit heri.* Enixe inde vett. Epicuri commendatur gnome, τοῦ μηδὲν ἀναβάλλεσθαι, et *praeſentis horae donis* (III. 8. 27.) frui, τὸ τερπνὸν ἐφαμέριον

Dixiſſe, Vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato,
Vel ſole puro: non tamen irritum,
Quodcumque retro eſt, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.

For-

ριον διώκειν Pind. Iſthm. VII. 57. τοὐφήμερον ζῆν ἡδέως, Incert. apud Athen. VIII. p. 336. Antiphanes apud eund. III. p. 103. οὐ βέβαιον οὐδὲν ἐστὶ, πλὴν ὃ ἂν καθ᾽ ἡμέραν εἰς ἑαυτὸν ἡδέως τις ἀναλίσκειν τύχοι. Palladas XXIX. 5. (A. Br. II. 413.) εὔφραινε σεαυτὸν, — — λήθην τοῦ θανάτου τὸν Βρόμιον κατέχων· τέρπεο καὶ — — τὸν ἐφημέριον βίον ἕλκων· τἄλλα δὲ πάντα Τύχῃ πράγματα δὸς διέπειν, imitatus Euripidea (Alc. 791.): εὔφραινε σαυτὸν, πῖνε· τὸν καθ᾽ ἡμέραν βίον λογίζου σόν· τὰ δ᾽ ἄλλα τῆς Τύχης. Adde eiusd. Bacch. 908. Senec. Ep. CI. *Propera vivere, et ſingulos dies ſingulas vitas puta. Qui hoc modo ſe aptabit, cui vita ſua quotidie fuit tota, ſecurus eſt.*

v. 43. Craſtinum diem nihil ad me pertinere exiſtimans, neque ex futuro ſuſpenſus. Ne tantillum igitur penſi habet, utrum *Pater*, Iupiter *cras* polum *atra nube*, ſpiſſa caligine *occupet*, involvat, obducat, an *ſolem purum* nulla nubecula obfuſcatum oſtendat; quid boni aut mali craſtinus dies afferat. Notiſſima Theocriti: Ζεῦς ἀλλόκα μὲν πέλει αἴθριος, ἀλλόκα δ᾽ ὕει. Ad ſententiam Seneca ep. CI. *Stabilita mens — — quidquid deinceps dierum rerumque venturum eſt, ex alto proſpicit, et cum multo riſu ſeriem temporum cogitat.* — 45. Vnice beatus iis, quae perceperim; hoc ſolum meum indicans, quod a tergo eſt; quod nec Deus mihi eripiat. *Non irritum efficiet*, haud abolere poterit, *quodcunque retro eſt*, praeteritum tempus (v. II. 11. 5.), huiusque hilariter exacti ſenſum iucundiſſimum. 47. *Non diffinget*, immutare poterit, *et*, aut, quod *fugiens hora*, tempus praeteritum, *ſemel vexit* ſecum avexit, abſtulit, proprium, quod mihi tribueret, habuit (male nonnulli *vexit* volunt eſſe, attulit) fructum, gaudia praeterita, infecta reddet, τὰ μὲν πραχθέντα οὐδὲ Κλώθω ἂν ἔτι ἀνακλώσειεν, οὐδ᾽ Ἄτροπος μετατρέψειε, Lucian. de conſcrib. hiſt. 38. p. 52. Pind. Ol. II. 29.

Fortuna ſaevo laeta negotio, et
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

Lau-

29. τῶν δὲ πεπραγμένων ἀποίητον οὐδ' ἂν Χρόνος, ὁ πάντων πατὴρ, δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. Eandem ſententiam Agathon apud Ariſtot. Eth. VI. 2. ita effert: μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα, laudante iam Lamb. Adpoſite Senec. de Vit. Brev. 10. *In tria tempora vita dividitur. Ex his — — quod egimus certum eſt. Hoc eſt enim, in quod Fortuna ius perdidit, quod in nullius arbitrium reduci poteſt. Haec eſt pars temporis noſtri ſacra ac dedicata, omnes humanos caſus ſupergreſſa, extra regnum Fortunae ſubducta, haec nec turbari nec eripi poteſt: perpetua eius et intrepida poſſeſſio.* Noſtrum imitatione expreſſit Auct. el. LXII. L. III. Anthol. Lat. Burm. v. 7. *Pervixi: neque enim Fortuna malignior unquam eripiet nobis, quod prior hora dedit.*

v. 49. Equidem, potens mei, fortunae mancipium eſſe nolo. Arbitrium Fortunae exquiſite delineatur a poeta. — *laeta*, quae gaudet *ſaevo negotio*, ſaeve, crudeliter cum hominibus agere ſueta, ſaeva, μεταβολαῖς χαίρουσα παντοίαις Τύχη, Menand. apud Stob. Flor. p. 443. Agathias LXVI. 4. (A. Br. III. 56.) Τέρψιν ὀλισθηρῆς οὐ δεδάηκε Τύχης. Claudian. XVIII. 24. *Hoc regni, Fortuna, tenes? quaenam iſta iocundi ſaevitia, humanis quantum bacchabere rebus?* — 50. *Pertinax*, διατεινομένη, *ludere*, quae pertinaciter, continuo ludit *ludum inſolentem*, inſolenter ac arbitrarie homines tractat, *miris modis ludos facit hominibus*, ut Plaut. Merc. II. 1. 1. παίζει τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα (Lucian. Nigr. 20. p. 58.) ſollenni loquendi ratione. Proxime ad Noſtrum Boeth. Conſ. Phil. II. 2. ubi Fortuna loquitur: *Haec noſtra vis eſt, hunc continuum ludum ludimus.* Idem II. metr. 1. *gemitus, dura quos fecit, ridet. Sic illa ludit, ſic ſuas probat vires, ſuique magnum* (leg. *magnumque ſaeclis*, v. Aſkew Spec. novae ed. Aeſchyli p. 10.) *monſtrat oſtentum. Fortuna ludos ſibi faciens* Senec. de Tranqu. 11. Παίγνιον ἐστὶ Τύχης μερόπων βίος, Palladas CXX. 1. (A. Br. II. 431.) adde Macedonii XXXIX. 1. (A. Br. III. 122.) Cf. Ovid.

 ex

Laudo manentem: ſi celeris quatit
Pennas, reſigno quae dedit, et mea
Vir-

ex P. IV. 3. 49. Orationis colorem e Noſtro petiit Veſtrit. Spurinna III. 11. (Wernsd. Poet. min. III. 362.) et Apulei. VII. p. 149. Pric. Caeterum ex Euripideis: πτηνὰς διώκεις, ὦ τέκνον, τὰς ἐλπίδας, οὐχ' ἡ Τύχη σέ· τῆς Τύχης δ' οὐχ εἷς τρόπος, Noſtrum profeciſſe exiſtimabat Valken. Diatr. p. 251. parum probabiliter. — 51. *Transmutat honores*, modo in hunc, modo in alium confert *honores*, munera ſua, quibus hominem decorat, extollit. Hinc ornate adiectum, *incertos*, qui poſſeſſorem continuo permutant, inſtabiles. — 52. *Benigna*, εὐμενὴς, propitia, favens *nunc mihi* caet. Praeclare ita paratur tranſitus ad ſqq.

v. 53. Stoicae ſcholae dogma: *Sapiens non amat divitias, ſed mavult: non in animum illas, ſed in domum recipit: non abigit illas, ſed abeuntes ſecurus proſequitur*, Senec. de V. B. X. 21. Idem c. 20. *Ego divitias et praeſentes et abſentes aeque contemnam: nec, ſi alicubi iacebunt, triſtior; nec, ſi circa me fulgebunt, animoſior. Ego Fortunam nec venientem ſentiam, nec recedentem.* Igitur *laudo manentem*, ſi hoſpitio me ſuo dignatur, in domo mea perſtat, pro, lubens dona eius accipio, utpote quae maiorem virtuti meae ſubminiſtrent materiam. *Fortuna manens* in numis ad ſeriores [illegible]lationes Impp. factas ſpectat, uti recte animadvertit Boettig. — *ſi celeres quatit pennas*, ſi abitum parat, me deſerit: ſed alterum praeclare de Fortuna alata, de qua non minus ſplendide Aeſchylus apud Stob. Ecll. phyſ. Grot. p. 137. ἅ τε χάρις λάμπει περὶ σὰν πτέρυγα χρύσεον. Maxime autem in diſceſſu alatam repraeſentant, propter opes cito evanidas. Lucian. Tim. 20. p. 130. Ὁπόταν δὲ ἀπαλλάττεσθαι δέῃ, πτηνὸν ὄψει, πολὺ τῶν ὀρνέων (vel quod praeſtat, ὀνείρων) ὠκύτερον, ad quem locum Πλούτου ὠκεῖαν πτέρυγα Eurip. Meleag. fr. XIII. p. 456. Lipſ. ab Hemſterh. iam adferri video. Idem Electr. 948. Ὁ δ' ὄλβος — — ἐξέπτατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χρόνον. Hinc vim τοῦ *celeres* facile ſentias. — *reſigno*, reſtituo ei, *quae dedit.* Deſumtum verbum a re argentaria veterum, ubi pecunia ad argentarii menſam *perſcribebatur*, h. per aſſignationem ſolvebatur, pro quo h. l. eſt *reſignare.* Cf. Epp. I. 7. 34. Mutui enim loco ſapiens Fortunae bona habet, quae adeo non admittit, ſed reddit. Senec. de Tranqu. 11. *Quandocunque autem reddere iu-*

Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quaero.

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere, et votis pacisci,
Ne Cypriae Tyriaeque merces

Ad-

iubebitur, non queretur cum Fortuna; sed dicet, quia imperas, cedo gratus libensque. Si quid habere me tui volueris, etiam nunc servabo: si aliud placet; ego vero factum signatumque argentum, domum, familiamque meam reddo, restituo, — *mea virtute me involvo*, in internis animi bonis acquiesco, quae sunt ἀναφαίρετα. *Nam si a me regnum Fortuna atque opes eripere quivit, et virtutem non quiit*, Attius apud Macrob. VI. 1. Tritissima enim Stoicis gnome: ἀρετῆς βέβαιαι δ' εἰσὶν αἱ κτήσεις μόναι, uti Sophocl. in Eriphyle (Stob. Grot. p. 3.) enuntiat. Suavis autem rei imago: Sapiens, anuissis seu potius redditis omnibus, virtutis amictus pallio incedit, hoc ipsi decus atque ornamentum. Eadem venustate Athen. VII, p. 291. de Dionysio Heracleote, qui a Stoa in Epicuri hortos migrasset: ὃς ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα ἄνθινα μετημφιάσατο. Paullo argutius de Vlysse, cum quo ναυαγήσαντι Virtus συνεκνήχεται, Basil. de legendis Graecis p. 91. Grot. τοσοῦτον δεῖν αἰσχύνην ὀφλῆσαι γυμνὸν ὀφθέντα μόνον, ἐπειδήπερ αὐτὸν ἀρετὴ ἀντὶ ἱματίων κεκοσμημένον ἐποίησε. — 55. Et paupertatem amplector; pro quo suavissima imagine est: Paupertatem, puellam indotatam quidem, at probam ac honestam *quaero*, eius consortium expeto, domo mea Fortunae discessu vacuefacta. Paupertas *proba*, *bonae mentis soror*, ut venuste ait Petron. c. LXXXIV. μήτηρ σωφροσύνης. Pallad. CXII. (A. Br. II. 430).

v. 57. Atque in hac paupertate mihi admodum placeo, quippe quae a curis me immunem praestet, quibus divites continuo anguntur. Pro hoc angoris statim caussas adnumerat poeta, planeque easdem, quae habet III. 1. 25 sqq. *Non est meum*, οὐ τοῦ ἐμοῦ τρόπου τοῦτο, (Aristoph. Σφηκ. 996.) Plautina locutione. Asin. I. 3. 37. *quia nihil habes, maledictis te eam ductare postulas. Ar.* Non meum est. *Ci.* nec meum

qui-

Addant avaro divitias mari.
Tum me, biremis praesidio scaphae
Tutum per Aegaeos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

quidem edepol, *ad te ut mittam gratiis*. Cf. Mil. Glor. IV. 8. 53. Rud. II. 3. 11. — 57. *si malus procellis Africis* Africo fractus *mugiat*, fragorem edat (plane ut I. 14. 5. *Et malus celeri saucius Africo antennaeque gemant*) reboet, pro simplici, incumbente tempestate. — 58. *ad preces miſ. decurrere*, descendere (Virg. Aen. V. 782.) καταβαίνειν εἰς λιτὰς (Herodot. I. 116.) misere Deos precibus sollicitare. — *votis pacisci*, gravius est, quam vota nuncupare; qui enim vota Diis facit, mutuam eorundem operam redimere cupit. Vnde *precem emacem* dixit Perf. II. 3. Ad Nostrum Senec. Nat. Quaest. IV. 7. *Negant posse fieri, ut cum grandine aliquis paciscatur, et tempestates munusculis redimat, quamvis munera etiam Deos vincant.* — 60. 61. Ne merces naufragio pereant. Pro hoc est, *addant divitias*, ditius reddant mare, praedae sint mari; tanquam invideat mari divitias suas, naufragiis partas, suoque damno auctas. — *avaro*, quod insidiatur, inhiat nautarum opibus; praeclare. — m. *Cypriae Tyriaeque*, e Cypro ac Tyro advectae. Cf. I. 1. 13. et III. 26. 9.

v. 62. Tum ego potius, quando alii, deprehensi tempestate, de servandis opibus miserrime laborant, in tali periculo constitutus, aequissimo rerum mearum iacturam ferens animo, nave oneraria, tempestati diripienda, relicta, conscensaque scapha, ei adnexa, nudus in litus evadam, seu, demta allegoria: qualescunque opes meas aequo, si fortuna ita ferat, auferri mihi sinam animo. *Aura me feret*, navigabo, evadam *Aegaeos tumultus*, tempestatem maris Aegaei gravissimam, qualis in mari Aegaeo est; hoc enim procellosissimum vett. habitum. Vnde *Aegaeae hiemes* proverbialiter saevissimae dictae, veluti Stat. Silv. V. 2. 5. Claudian. XXXII. 12. — *tutum praesidio*, tutatum, fretum *scapha* procellis minus obnoxia. — biremi, δικώτῳ. — *geminus*que *Pollux*, Dioscuri; v. ad I. 3. 2. Adposite ad totum h. l. Paul. Silent. LXXI. 5. (A. Br. III. 93. ἡ δ᾽ ἀρετὴ σταθερόν τι καὶ ἄτροπον· ἧς ἐπὶ μούνης κύματα θαρσαλέως ποντοπόρει βιοτου.

CAR-

CARMEN XXX.

ARGVMENTVM.

Generosissimo spiritu apotheosin suam hoc carmine exsequitur poeta, quum lyram, officio suo cum laude defunctam, Apollini consecratam suspendere, poesinque lyricam missam facere certo apud animum suum constituisset. Hoc ita instituit poeta, ut illud consilium non ab effoeta ingenii vena (cuius nostri temporis poetae, ut videri volunt, ne rationem habere quidem videas) profectum esse facile appareat. Quo illud tamen modo discussum fuerit, vid. in Argum. IV. 1. 1. Auguratur igitur magnifico sensu, immortalibus ingenii operibus innixo, nominis sui immortalitatem, poesi lyrica, quam primus Latio intulerit, partam atque fundatam laurumque a Musa sibi imponi nobilissima cum arrogantia postulat. Regnat in hoc carmine summus ingenii lyrici splendor, excelsissimorum phantasmatum ubertate, ornatusque exquisitissimi copia animum feriens.

Exegi monumentum aere perennius,
Regalique ſitu pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo inpotens
Poſſit diruere, aut innumerabilis

An-

v. 1. *Exegi monumentum*, peſſime hic et apud Ovid. Metam. XV. 871. *Iamque opus exegi*, interpretantur, finivi, abſolvi; quo pedeſtrius vix quidquam in tam ſplendido exordio dici poteſt. Eſt utique: erexi, in altum eduxi monumentum; quo ſenſu ἐλαύνειν, ἐξελαύνειν paſſim apud Graecos occurrit. Iam carminum ſuorum monumenta cum iis comparat, quae homines ad propagandum ipſorum ad poſteros nomen aere aut congeſta ſaxorum ſtrue educere ſolent; quibus ſuum quidem et ad perennitatem famamque durabilius eſſe atque illuſtrius generoſo ſpiritu pronuntiat. Comparatio ipſa Pindaro iam frequentata; veluti Nem. IV. 131. κελεύεις στάλαν θέμεν, Παρίου λίθου λευκοτέραν, h. *hymnum concinnare*, quem itidem λίθον Μοισαῖον vocat Nem. VIII. 80. — *aere perennius*, longius duraturum monumento aereo, ſtatua aerea, titulis, aeri inciſis, quibus rerum geſtarum memoriam poſteris tradere laborant. — 2. Atque ipſis Pyramidibus *altius;* unde adeo maiorem conſecuturus ſum nominis gloriam; nam hanc potius ob cauſſam Pyramides in comparationem adductas putaverim, quam propter ſtabilitatem ac firmitatem, quamquam et hoc nomine ſint famigeratiſſimae. Nam operis perennitatem v. 1. iam deſignaverat poeta; tum praeter admirabilem ſtructuram ab altitudine maxime eas celebrari ſatis conſtat. Pro Pyramidibus eſt *regalis ſitus*, poſitus P., moles poſita, conſtructa ſumtibus vere regiis, ſumtuoſiſſime exſtructa; unde *Pyramidum ſumtus ad ſidera ductos* vocat Propert. III. 1. 57. atque ita accipere magis Horatianum eſt (cf. *regias moles* II. 15. 1.) quam ſi regum opera eas eductas interpreteris.

v. 3 *ſqq.* Sequitur comparationis exornatio ſplendidiſſima, ad Pindari πρωτότυπον artificioſe concinnata, Pyth. II. 7 ſqq. ἕτοιμος ὕμνων θησαυρὸς — τετείχισται· τὸν οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν ἐριβρόμου νεφέλας, στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ' ἀνε-

Annorum ſeries, et fuga temporum.
Non omnis moriar: multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Vsque ego poſtera
Cre-

ἄνεμος ἐς μυχοὺς ἁλὸς ἄξοι παμφόρῳ χεράδι τυπτόμενον. Nec minus ſplendide Simonidis de occiſorum ad Thermopylas perenni fama, XV. 5. (A. Br. I. 124.) ἐντάφιον δὲ τοιοῦτον οὔτ' εὐρὼς, οὔθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει Χρόνος, ἀνδρῶν ἀγαθῶν. Conf. omnino Incerti ep. DCXV. (A. Br. III. 281.) Propert. l. l. Ovid. l. l. Martial. VIII. 3. 5. X. 2. et epigr. CCLXI. CCLXXII. in Anthol. Burm. T. I. 447 ſqq. — *imber edax*, diſſolvens compagem ſaxeam, arrodens aes, titulos aeri inſcriptos illata rubigine exedens. Ad poſterius maxime traxerim. Similiter eſt *tempus*, *vetuſtas edax* et ſim. — 3. *Aquilo impotens*, immodice furens, vehementiſſimus. Si ad totam ῥῆσιν epitheton trahas, erit, impotentior eſt quam ut diruere poſſit, omnino non diruet; quae ratio non plane quidem damnanda videtur. Verior tamen altera. Martial. I. 50. 19. *Aut cum December canus, et bruma impotens Aquilone rauco mugiet.* Senec. Hippol. 276. *Cupido impotens flammis ſimul et ſagittis.* Adde Catull. IV. 18. Boeth. C. S. I. 4. 14. —4. *aut innumerabilis. . . . fuga temporum*, copioſe pro, aetas longiſſima, ita quidem, ut illud longum ſaeculorum decurſum, hoc omne, quod futurum eſt, tempus deſignet. De *fuga temporum* vid. ad II. 14. 1.

v. 6. 7. *Non omnis*, totus *moriar*, eſſe deſinam, *multa*, eaque meliori *mei parte* ſuperſtite. Docte diſiunxit iſta, novoque alterum membrum inſtruxit ornatu poeta. Nota autem imagine poetae ſe et famam, vel ſuis ipſorum carminibus partam vel aliis inde tributam, eiusdem perſonae ac conditionis faciunt. Hinc ex parte tantum ſeſe morti obnoxios profitentur, ut h. l. poeta. Ovid. Triſt. V. 14. 5. *Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur, nec potes in maeſtos omnis abire rogos.* Idem in fine Metam. 875. *Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis aſtra ferar.* Martial. V. 25. 5. *Quem chartis famaeque damus populisque loquendum? Quis Stygios non vult totus adire lacus?* — 7. *Vitabit Libitinam*, effugiet mortem, immortalis erit; eadem fere ornatus ratione, ac II. 20. 7. III. 3. 16. Adde Tyllii III. (A. Br. II. 103.) de Sappho: μή με θανοῦσαν τὴν Mi-

Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita Virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,

Et

Μιτυληναίαν ἔυνεπ' ἀοιδοπόλου·
— — γνώσεαι ὡς Ἀΐδεω σκότος ἔκφυγον. Ovid. Trist. III. 7. 54. *Effuge venturos, qua potes, usque rogos.* Adde eiusd. ex P. III. 2. 32. Martial. X. 2. 7. Ducta h. l. loquendi ratio a Venere Libitina, cui funerum cura concredita, ob apparatus funebres, in eius templo repositos. Libitinam igitur *vitat*, nihil rei est cum ea, qui morti haud obnoxius est.

v. 7. *Ego crescam laude postera*, laus, gloria, nomen meum crescet apud posteros, *usque recens*, ita ut nova in dies incrementa capiat, novis usque auctibus apud posteros vigebit, nunquam inveterascet. En vatem vere venturi praescium ac Delphica cortina veraciorem! Imitatus est locum Prop. III. 1. 34. *tui casus memorator Homerus posteritate suum crescere sentit opus.* — *dum* Roma cum Capitolio stabit, h. in aeternum; nam de aeternitate Capitolii atque Vrbis suae certissima Romanorum erat opinio. Vnde *aeternae Romae, Aeternitatis imperii* frequentissima in numis Romanorum iactantia. Exquisita autem imagine illud extulit poeta; *dum*, donec Pontifex M. sacra publica curaturus, *scandet* ascendet *Capitolium*, sacra *Virginum* Vestalium pompa deductus; quod sollenne erat in sacris publice faciundis. — *tacita* praeclare augustum religiosae pompae praebet speciem. Nostrum locum imitatus est Martialis IX. 2. 5. *Tarpeia summi saxa dum Patris stabunt: dum voce supplex, dumque ture placabit matrona Divae dulce Iuliae nomen, manebit altum Flaviae decus gentis cum sole et astris cumque luce Romana.*

10. *Dicar* ego Apulus, memorabunt posteri, me Venusia, Apuliae oppido, oriundum, *principem deduxisse*, primum fuisse, qui *Aeolia* Alcaei et Sapphus *carmina*, modos, *ad Italos modos deduceret*, traduceret, qui Graeca carmina lyrica ad modos Italos accommodaret, ita ut Romanis modis, fidibus (subiectis nimirum Latinis verbis) resonarent, indeque *ex humili*, quum humili genere ortus esset, *potentem* factum, apud populares suos fama ac gratia floruisse, ingenio nobilitatem consecutum fuisse; omnino

Et qua pauper aquae Daunus agreſtium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos. Sume ſuperbiam

Quae-

omnino pro, me primum Romanorum extitiſſe, qui, Graecorum exempla ſecutus, poeſin lyricam cum laude tractaret. Doctius idem de elegia ſua ad Graecos conformata III. 1. 3. *Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos Itala per Graios orgia ferre choros.* Ingenui vero animi poetam, qui, quum magnifice admodum de ſe loquatur, neque quantum ipſe Lyricis graecis debeat, neque quam obſcuros natales habuerit, non tam reticeat, quam potius iactabundus profiteatur. Illud „ego Apulus" vide quam ornaverit poeta! qua parte, ubi *Aufidus*, Apuliae fluvius, *violens obſtrepit*, violenter fluit, impetuoſe atque cum fragore ruit, καναχηδὰ ῥέει; e natura illius fluvii, vid. IV. 14. 25. Serm. I. 1. 58. — 11. Diſertius Apuliam deſignat ab antiquo eius rege (ut II. 6. 11. et III. 29. 27.) *Dauno, qua*, ubi is *regnavit populorum*, ἦρξε λαῶν, imperitavit populis, quam regionem ille in ditione habuit, *aquae pauperem*, aridam, ſiccam; perpetuo Apuliae epitheto. Cf. V. 3. 16. Ovid. Met. XIV. 510. *Iapygis arida Dauni arva.* Sed audacter Horatius Daunum ipſum aquae vocat pauperem; quod a lyrica ratione haud alienum putandum. Caeterum alium alii ordinem verborum inſtituunt, quorum nullum facile adprobabis.

v. 14 — 16. Laurum iam Muſam poſcit vates ea digniſſimus, ipſa hac arrogantia ſua placens atque amabilis. Communicat autem poeta ſuperbiam ſuam cum Melpomene, tanquam Muſa ſua lyrica, quacum principatum inter poetas Romanos lyricos obtinuerit; quo eodem ſpiritu Propert. III. 1. 9. *Quo me Fama levat terra ſublimis, et a me Nata coronatis Muſa triumphat equis. Sume ſuperbiam*, haud te iam dedecet ſuperbia, haud vana illa, ſed *quaeſita*, parta, innixa *meritis*. — 15. et mihi *cinge comam lauro*, impone lauream Delphicam, Apollineam, vatibus debitam. — *volens*, propitia, de Diis ſollenni formula (Pind. Iſthm. VI. 63. εἰ — — ὦ Ζεῦ πάτερ, θυμῷ θέλων ἀρὰν ἄκουσας caet. Heſiod. Theog.

Quaesitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Theog. 446. de Hecate ποίμνας — θυμῷ γε θέλουσα ἐξ ὀλίγων βριάει) maxime in precationibus adhibita; v. c. in sacris lustralibus apud Catonem c. 142. *Mars pater, te precor quaesoque, uti sies volens propitius mihi, domo, familiae* caet. Alia vid. apud. Pric. ad Apul. IV. p. 237.

Q. HORATII FLACCI

C A R M I N V M

LIBER QVARTVS.

Q. HORATII FLACCI

CARMINVM

LIBER QVARTVS.

CARMEN I.

ARGVMENTVM.

Quartum hocce carminum lyricorum volumen ex longo intervallo ab Horatio, idque Augusti potissimum hortatu, qui ita cavere studeret, quo minus, quae in Nerones, privignos suos, ipsius iussu ab eo composita essent, interciderent carmina ἐπινίκια, prioribus tribus fuisse additum, a Suetonio (in vita eius) proditum est. Ex quo tamen loco temere eos agere arbitror, qui non pleraque, quod quidem verissimum videtur, sed omnia

omnia prorſus, quae in hoc libro continentur, nova, h. poſt tres demum libros emiſſos, a poeta conſcripta eſſe opinentur carmina; quum in his nonnulla deprehendantur, quae ad anteriora, id quod abunde ipſorum arguit indoles, referri debeant tempora. Dicendum igitur potius, poetam partim ea, quae dudum parata neque dum tamen in vulgus edita (certe non in faſcem collecta) ſervaret, partim, quae tunc temporis primum compoſuiſſet, in unum volumen coniecta, tum primum una cum Neronianis (c. IV. et XVI.) edidiſſe carmina, atque hoc adeo ſenſu, quae a Suetonio tradantur, accipienda eſſe apparet. — Iam ad primum carmen quod attinet, ad luſus illud poeticos, tractationi lyricae aptiſſimos, eosdemque ab aetatis iſtius hominibus cupide expetitos lectitatosque (qua ipſa de cauſſa hunc ipſi huius libri fronti praefixum eſſe ſuſpicor) unice referendum eſſe, argumenti eius abunde adſtruere videtur levitas. In quo quamquam amoris naturam atque ingenium ad amuſſim plane deſcripſerit; illud tamen tantum abeſt ut paullo iniquius de moribus poetae, quod quidem iuvenuſtos homines quosdam facere videas, ferre nos cogat iudicium, ut in repraeſentando cum tanta colorum veritate amoris, a quo tamen immunis eſſet, affectu ſummum eum potius admirari deceat artificem. Deprecatur autem amorem ſibi quinquagenario a Venere iniectum, cumque ad Paullum Maximum, iuvenem nobilem, pulchrum ac divitem, qui ei ideo aptior ſit, eleganter amandat; dumque ſe iam plane nuntium amori miſiſſe ſignificat, ecce iterum graviſſimo ſeſe amoris aeſtu pertentari animadvertit,

quem

quem invitus quidem ſed venuſte admodum explicat. Omnino magnum ſeſe poetam oſtendit hoc carmine Horatius, ſive argumenti eius tractationem, ſive elocutionis doctrinam ſpectes atque comtam venuſtatem: in quo tamen a graecis eum ſubinde profeciſſe, vix dubitari poteſt. Caeterum quamquam pro explorato, quisnam ille Paullus Maximus fuerit, vix ſtatui poſſe exiſtimem; ſatis tamen probabilis eorum videtur opinio, qui Paullum Fabium Maximum, qui, quamquam multo ſerius, quam hoc carmen ſcriptum eſt, cum Q. Aelio Tuberone (a. V. DCCXLIII.) conſul fuit, intelligunt.

A D V E N E R E M.

Intermiſſa, Venus, diu
 Rurſus bella moves. Parce, precor, precor!
Non ſum, qualis eram bonae
 Sub regno Cinarae. Deſine, dulcium
 Mater

v. 1. Ecce iterum ad amorem, cui dudum finem imposuiſſe mihi videbar, compelli me ſentio! Pro quo nobilius phantaſma eſt, quod a Venere ſeſe denuo ad amorem inſtigari dicat; quo et vehementiam eius, et quod invitus, quippe fere quinquagenarius, ei ſuccubuerit, praeclare declarat. Cf. omnino I. 19. 9 ſqq. Aeſtum poetae vivida ſtatim prodit orationis ad Venerem converſio. — *bella moves*, ad amoris militiam me excitas; nota imagine. Vid. ad III. 26. 2. — *rurſus*, poſt militiam hanc diu intermiſſam, qui diu amori haud vacaverim. — *Parce*, cogita Venerem inſtantem poetae reluctanti, tantoque gravius urgentem; ineſt adeo vehementiſſimi amoris notio, etiam repetito *precor* luculenter prodita. In hoc ducem forte habuit poeta Alcaeum, cuius fragm. ſervarunt Hephaeſt. p. 16. et Schol. Ariſtoph. Plut. 302. δέξαι με κωμάζοντα, δέξαι, λίσσομαί σε, λίσσομαι.

v. 3. *Non* iam amplius vigor aetatis ſupereſt, amoribus aptiſſimus. Florem aetatis ſuae pulchre poeta a Cinarae amoribus deſignat, quos eius primos iucundiſſimosque fuiſſe recte inde colligas. *Cinaram* immatura morte obiiſſe ex IV. 13. 21. conſtat. Tenerrimi igitur affectus plena eſt eius in recta h. l. mentio. — *bonae*, moribus probis, minime meretriciis. Tibull. II. 4. 45. *At bona quae, nec avara fuit* caet. *Immunem* ſe *Cinarae placuiſſe* ſcribit Epp. I. 14. 33. — 4. *Regnum* proprium amicarum; cui *ſervitus* amatorum opponitur; pervulgata ratione. Vid. ad II. 8. 18. Vulgare utique erat, quum Cinarae addictus eram, eam unice amabam.

v. 4 — 7. Pulchre exornatur amplificaturque antecedentium vv. ſententia. Pro vulgari: ne me, nimis aetate provectum, amare cogas, doctius erat, ne me tuo imperio iterum ſubiicias; iuxta pervulgatam Graecis lo-

Mater ſaeva Cupidinum,
Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis. Abi,
Quo blandae iuvenum te revocant preces.
Tem-

loquendi rationem, δμηθῆναι ὑπ' Ἔρωτος, et ſim. Speciali hanc exornavit idea, a domandis fingendisque equis petita. Quae eadem iam adhibita eſt ab Hermeſian. el. v. 85. Οὐδ' οἳ δεινὸν Ἔρωτος ἀπεστρέψαντο κυδοιμὸν Φαινόμενον, δεινὸν δ' ἦλθον ὑφ' ἡνίοχον. Sed explicatius Noſter. *Flectit imperiis* (quamquam proprie iungendum τῷ *durum* tertio caſu), ad ſui arbitrium impetioſe fingere tentat Venus poetam *circa luſtra decem*, annos iam L excedentem, adeoque *iam durum* iſti imperio, minus tractabilem, docilem. Mirum acumen in antitheſi *durum* et *mollibus*; nam *mollia* ſunt Veneris *imperia*, quae blanda vi ſua animum impellunt, quibus lubenter ſe ſubmittunt homines, lum amori per aetatem ſunt abiles. Similiter eſt γλυκεῖα ἀνάγκη, *lene tormentum*, de quo vid. ad III. 21. 13. Amoris igitur naturam exprimi puta hoc epitheto; uti pervulgatius amor dicitur *blandus*, *lenis*, *flexanimus*, θελξίφρων et ſim. Ad aetatem *mollem aptamque egi* (Ovid. A. A. I. 10.) referunt nonnulli; ut *imperia mollia* ſint, aetati molli, iuvenili adhibenda; neſcio quam bene. *Durum* ſ. duri oris equum refractarium dici, notum. Venus *mater Cupidinum* dicta, ut I. 19. 1. — *ſaeva*, quae ſenem amare cogat, vel ſimpliciter τὸ πικρὸν aut vehementiam amoris delineat. — *dulcium* vel tenerorum (fere ut eadem Ovid. Am. III. 15. 1. *tenerorum mater Amorum* audit) perpetuo iuventae epitheto; vel ſollenni Amoris attributo, Ἔρως γλυκύς, ἀγανὸς caet. Cf. I. 9. 15. Ita acceptum ſuaviter vides opponi τῷ *ſaevo*. — 7. 8. *Abi* ad iuvenes, quibus deſideratiſſima es. Praeclare ita tranſitum parat ad ſeqq. poeta. Vulgarius erat, quo iuvenes te precibus vocant, ſ. ad iuvenes, qui te precibus expetunt. — *blandae* auget deſiderii vim. Cf. III. 23. 18. In *revocant* non argutandum, quaſi Venus antea iam affuiſſet iuvenibus; ſed eſt pro ſimplici, vocant. Ceterum inverſa ſententia rem ad Somnum traduxit Stat. Silv. II. 4. 14.

v. 9 ſqq. Tempeſtivius, opportunius adibis, conferes te in domum Paulli Fabii *Maximi*;

Tempeſtivius in domum
  Paulli, purpureis ales oloribus,
Comiſſabere Maximi,
  Si torrere iecur quaeris idoneum.

Nam-

gratior ibi ſedes tibi erit, maiorem inde gloriam feres, Maximo, forma, aetate caeterisque virtutibus, quae paratam ei victoriam ſpondeant, conſpicuo. Exquiſitum artificium, quo laudes Maximi tanquam aliud agens intexuerit poeta, obſervarunt iam alii. Iam Veneris migrationem in domum Maximi vide quam ſplendide inſtruxerit poeta! — *ales*, πτερόεσσα, πτηνή, volans h. celerrime per aerem vecta *oloribus*, ope cycnorum alitum, quod docte eſt pro, curru ab oloribus ducto *comiſſabere in domum M.* vehere, intrabis Maximi aedes. *Comiſſari*; comiſſatum ire, *in domum*, plane ut Graeci, κωμάζειν πρός τινα (Theocr. III. 1. Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα) κῶμον ἄγειν πρός τινα (Bion XI. 4. ἐμὶν ποτὶ ποιμένα κῶμον ἄγοντι — — τὺ διδοῖ φάος;) κωμάζειν εἴς τινα (ut in Proverb. apud Suid. ἄκλητοι κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι apud Schott. Adag. p. 346. qui ex eodem p. 413. laudat: εἰς μελίττας γ' ἐκώμασας) quum proprie ſit, amicorum domos adire diei feſti agendi aut hilarioris compotationis gratia, facile perſpicitur, quam delectum hoc verbum ſit pro vulgari, concedere in domum M. Innuit enim Maximi domum Veneri aptiſſimam, utpote hilarioribus iuvenum compotationibus frequentatam, adeoque riſui, iocis laſciviaeque vacivam. Hinc Anacr. VI. 12. ὁ δ' Ἔρως ὁ χρυσοχαίτης μετὰ τοῦ καλοῦ Λυαίου, μετὰ τῆς καλῆς Κυθήρης — κῶμον μέτεισι χαίρων. Cf. III. 18. 6. — Olores *purpurei*, nitidi, ob pennarum laevitatem atque candorem. Nam ſplendor in purpura laudatiſſimus. Πτερὰ πορφυρέα forte eodem ſenſu Boreae tribuit Pind. Pyth. IV. 326. Res paſſim notata VV. DD. Vid. Geſn. ad Claudian. XXIX. 7. et. Wernsd. Poet. min. III. p. 308. Ineptias plurimorum intpp. adponere nihil attinet. — 11. *Si quaeris*, alludeſcit tibi, *iecur idoneum torrere*, animum cuiuspiam, qui amori magis idoneus, amando aptior ſit, amore accendere. *Iecur* libidinis ſedes, ut in vulgus notum: *torreri* de amoris igne dicitur; notiſſima ratione. Vid. III. 9. 13.

13. *Namque et nobilis*, quum nobili genere ortus ſit, ſc. ex illu-

Namque et nobilis, et decens,
Et pro ſollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Late ſigna feret militiae tuae:
Et quandoque potentior
Largis muneribus riſerit aemuli,

Alba-

illuſtri Fabia gente, *et decens*, forma inſignis. *Decor* iuvenili aetati proprius. Supra II. 11. 6. *fugit retro levis iuventas et decor.* — 14. Etiam ingenii dotibus inſtructiſſimus. Pro hoc ſpeciatim: vir eloquentiſſimus, magnum eloquentia ſua nomen adeptus. Sed novum ad laudem facundiae eius momentum facit, reis impenſa opera, ut II. 1. 13. — *non tacitus*, diſertiſſimus, ſi quando reorum cauſſam agat. — *ſollicitis* ut *maeſtis* l. l. perpetuo reorum epitheto. Cf. Ovid. A. A. I. 460. Faſt. I. 22. ex P. I. 2. 118. Martial. V. 16. 6. — 15. *Puer*, iuvenis *centum artium*, *μύρια εἰδὼς*, ingenio eximio artibusque exculto. *Centum doctum conſilia* ſimiliter Plaut. Pſeud. II. 3. 12. *primarum artium principem* Terent. Ad II. 3. 6. Atque ita accipere praeſtat quam de aſtutis machinationibus, quibus amatores illaqueare ſtudent puellas; quod Maximo minus dignum foret. — 16. Is in tuis caſtris, tuus miles *late ſigna* atque arma victricia *feret*, circumferet, ubique victoria potietur, omnia expugnabit. Sollenne iſtud de victore exercitu.

v. 17. *Et quandoque*, quandocunque, ubi felix in amore fuerit, votis potitus fuerit. Pro eo ſuaviter poeta, ſervata militiae imagine, ad rem magis accommodata: ubi *potentior* factus, praelatus fuerit *aemulo*, rivali; pro quo ſignificanter eſt, *largis muneribus aemuli*, aemulo ampliſſimis donis puellae animum expugnante. *Potens*, *potior*, de amatore, *priores partes* (Ter. Eun. I. 2. 71.) deiecto rivali apud amicam *habente*. Plaut. Menaechm. II. 3. 8. *huic ultro fit, ut meret, potiſſumus noſtrae domi ut ſit.* Idem Stich. I. 2. 41. *Quem aequius eſt nos potiorem habere quam te?* Cf. III. 9. 2. Iam *potentior riſerit* graece dictum puta pro, *riſerit*, laetatus fuerit, ſe potentiorem factum aemulo; ſtructura noſtro frequentata. — 19. Tum tibi, voti compos factus, ſplendidum templum ſtatuet.

Albanos prope te lacus
Ponet marmoream, ſub trabe citrea.
Illic plurima naribus
Duces tura, lyraeque et Berecyntiae
De-

tuet. Vota Veneri in amore ſecundo nuncupata paſſim poetae memorant; h. l. templum a Maximo Veneri vovendum promittit poeta, pro re iſtius lautiori. Cf. II. 18. extr. Igitur vix putem, allegoricam v. 16. rationem a poeta continuari, reſpicique imperatorum, in bellum proficiſcentium morem, Diis templa, aras caet. vovendi reque bene geſta dedicandi. — *Te marmoream ponet*, imaginem tuam de marmore factam ſtatuet. Idem orationis color in epigr. Aeneidi praefigi ſolito (Catal. VI. 9.): *Marmoreusque tibi, dea, verſicoloribus alis in morem picta ſtabit Amor pharetra.* Ita paſſim Demoſthenes, χαλκοῦν τινα ἱστάναι pro aeneam alicui ſtatuam erigere. Vid. Wolf. ad eius orat. Leptin. p. 339. *Ponere* pro dedicare, conſecrare, proprio hac de re vocabulo. Cf. III. 26. 6. — *ſub trabe citrea*, ſub tholo (ibi enim Deorum ſtatuae collocari ſolitae) de materia citrea vel laminis citreis expolito. Docte autem ita declaratur templum Veneri una cum ſtatua eius conſecrandum; cuius magnificentiam ab una eius parte deſcriptam exhibet. *Citro* enim, arbori in Atlantis confiniis provenienti, maximum Romae ſtatutum pretium, adeo quidem, ut menſae inde factae latifundiorum pretio pares aeſtimarentur. Maximus radicis eius ac tuberum uſus fuit in ſellis, lectis, (Perſ. I. 53.) lacunaribus (Apulei. V. init. *ſumma laquearia citro et ebore curioſe cavata*) pavimentis (v. Feſt. in *pavimenta poenica*) caeteraque ſupellectili, ſegmentis eius inducenda, propter macularum ac colorum a venis, quibus diſtincta ſunt, provenientium varietatem. Locus claſſ. apud Plin. XIII. 15. Cf. Salmaſ. ad Tertull de Pall. p. 433. Ciacon. de Triclin. p. 20. et intpp ad Apul. l. l. — *prope lacus*, lacum *Albanum*; qui erat in nemore Albano. De eo Liv. V. 15. Virg. Aen. IX. 587. De monte Albano Nolter Epp. II. 1. 27. Villam Maximum in ea regione habuiſſe, cum Scholl. recte ſtatuas.

v. 21. *Illic* maximo numen tuum honore proſequetur, ſumma religione colet Maximus. Docte haec ſpecialibus ideis expoſita a poeta. — *Duces*, trahes nari-

Delectabere tibiae
  Mixtis carminibus, non ſine fiſtula,
Illic bis pueri die
  Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
  In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
  Iam, nec ſpes animi credula mutui,

Nec

naribus, penetrabit nares tuas *plurimus turis* incenſi odor, multum turis tibi adolebitur. Elocutionis ratio in his minus quidem auguſta, ad totius tamen carminis ingenium ac habitum ſatis accommodata. — 22--28. Ibi choros puerorum ac virginum inſtituet, hymnos ad lyrae ac tibiae numeros in tuum honorem cantantes. Paullo diductiore ornatu haec poeta. *Delectabere*, audies, *carmina*, ſonos, modos (ut III. 11. 7.) *lyrae* ac *tibiae* permixtos, *non ſine*, una cum *fiſtula*. De lyra ac tibia, rei ſacrae adhibitis, ſatis conſtat; vid. I. 36. 1.; fiſtulae autem talis uſus in monumm. antiquis ſatis obvius. — 25. Chori puellarum ac puerorum in omnibus fere ſacris adhibiti; vid. Argum. Carm. Saec. Hoc loco *bis die laudant*, laudes, hymnos Veneri canunt, ut in ſacris Iliacis; de quo vid. Heyn. ad Tibull. I. 3. 31. — 27. Cum ſaltatione, h. ita ut chorus ad certos carminis numeros moveretur, decantari ſolitos fuiſſe hymnos, in vulgus notum. Pro inceſſu ad numeros compoſito eſt *quatere*, pulſare *humum*, ut I. 4. 10. et ſaepius alibi. *Ter* certos modos h. l. deſignare videtur. — *candido* docte chorum forma inſignem innuit. — *In morem Salium*, ornat, ut I. 36. 12.

v. 29 — 32. Me quidem iam amoris pertaeſum eſt. *Nec ſpes* caet. ne tum quidem, ſi ſperare ſ. induci poſſim, ut credam, *animum mutuum* fore, me redamatum iri. *Animus mutuus* eodem amoris affectu percitus. — *credula*, quae facile iſtud perſuadet amanti, fallax, cum vi; ineſt enim ratio, cur amoris omnis poetam taedeat. — 31. Nec comiſſari iuvat. Suaviter hoc propter v. 11. et quod comiſſationes ad iuvenilem amoris laſciviam pertinerent. Speciatim

Nec certare iuvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus. —
Sed cur, heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua ſilentio?
Nocturnis ego ſomniis

Iam

ciatim autem illud poeta τῷ *certare mero*, bibendo (Vid. ad I. 36. 40.) h. liberiore compotatione et coronis convivalibus (pro quo eſt, *vincire*, redimire, circumdare tempora *floribus novis*, recentibus) extulit.

v. 33. Vanitatem horum dictorum ecce redarguunt amoris, diu ſuppreſſi, nunc ſubito prorumpentis manifeſta indicia, quae poetae invito excidunt. Omnino multam artem oſtendit poeta in tractando hoc loco. Exquiſita ſtatim apoſtrophe ad Ligurinum, fundi calamitatem. Tum oratio ambigentis eſt in re tam manifeſta, quaſi ſibi ipſe vix perſuadeat, ſe in luto adhuc haerere. — 34. *lacrima rara*, quae furtim derepit genis, ipſi nec advertenti elapſa. Appoſite Meleag. LIII. 1. (A. Br. I. 16.) Αἰεί μοι δύνει μὲν ἐν οὔασιν ἦχος Ἔρωτος, ὄμμα δὲ σῖγα πόθοις τὸ γλυκὺ δάκρυ φέρει. Cf. I. 13. 6. Adde Lucian. DD. VI. p. 271. — 35. Alterum amoris indicium *ſilentium*, haeſitatio *inter verba* in media oratione. Virg. Aen. IV. 76. de Didone amore ſaucia: *incipit effari*, *mediaque in voce reſiſtit*, qui locus ductus ex Apollon. III. 685. πολλάκι δ' ἱμερόεν μὲν ἀνὰ στόμα θῦεν ἐνισπεῖν· φθογγὴ δ' οὐ προὔβαινε περαιτέρω. A Noſtro Sapphica magis expreſſa: ἀλλὰ κάμμεν γλῶσσ' ἔαγε. *Lingua cadit*, vox concidit, intercipitur *ſilentio*, obmuteſcit plane. — *parum decoro*, parum decenter.

v. 37. Cum variatis imaginibus vides orationem quoque docte variari a poeta. Somnia Ligurinum eo ſtatu referunt, quo poetae interdiu curam ſui iniecisset. Praeclare adeo exornatur ita vulgaris ſententia, etiam per ſomnos tua mihi obverſatur imago; quod et ipſum invito ſuccumbentem amori poetam oſtendit. — *iam captum teneo*.

Iam captum teneo, iam volucrem ſequor
Te per gramina Martii
Campi, te per aquas, dure, volubilis.

teneo, nunc tenere mihi videor, nunc ſequor *volucrem*, volantem, celerrimum *per gr. campi M.* in campo M. — 40. Te, finitis exercitationibus. natantem in Tiberi. *Volubiles* vel perpetuo epitheto, vel a natatu eius; quod malim. Vim quaeſivit poeta a repetito *te*, quod facile animadvertas. *Durum* ac ſuperbum Ligurinum oſtendit c. X. huius libri.

CARMEN II.

ARGVMENTVM.

Quum Augustus perdomitis, qui rem Romanam afflixissent, Germaniae populis, maxime Sygambris, quibus, acceptis obsidibus, pacis leges imposuisset, in maxima Romae exspectatione esset (quamquam eam tum frustrarentur curae ipsius ad Galliam atque Hispaniam componendam conversae), omnesque intentius id agitarent, ut redeuntem eum summo cum apparatu ac splendore exciperent, poeta vel sponte, ut et ipse in publicae laetitiae communionem veniret, vel a Iulo Antonio excitatus, ad Augusti reditum ac triumphum carmine celebrandum, ita se componit, ut, quum Pindarici spiritus artisque argumentum professus esset, ingenii sui modulum atque imbecillitatem excuset, Antoniumque vicissim, quippe tanto conatui unice parem, ad illud in se recipiendum, sedulo exhortetur. Quae conversio dici vix potest, quam exquisitam poetae artem in Augusti magnitudine repraesentanda augendaque ostendat, maxime, si eum vi ac spiritu plane Pindarico ista profiteri videas. Ita enim hoc carmen instruxit poeta, ut Pindarici ingenii gravitatem, magnificentiam, adde etiam redundantiam (inde a v. 5.) assequi voluisse videri debeat, etsi omnino inde, quod fere intpp. volunt, ab Antonio ei Pindaricum, quo Au-

Auguſti triumphum extolleret, carmen iniunctum fuiſſe, ſtatuere vix neceſſe arbitror. Dum autem munus iſtud Antonio demandat, ſingulare poetae artificium vide, quo ipſe illud, per partes eundo ac praecipiendo, quae in iſto carmine deſcribi cupiat, explere conatus ſit. In quo etiam illud animadverſione dignum eſt, quod, quo magis vigerent omnia, rem ad pompam triumphalem transtulerit, carmenque epinicium cum formulis triumphatori acclamari ſolitis plane commiſcuerit. Quod ipſum quum a Pindarica ratione haud alienum ſit, tum confuſum laetitia poetae animum in Auguſti reditu mirifice oſtendit. Scriptum autem hoc carmen eſſe iam exeunte a. DCCXXXVIII. quo Auguſtum poſt devictos Sygambros Romam ſtatim triumphantis habitu rediturum fama ferret, vel inde ſuſpicari licet, quod nulla dum Rhaetorum ac Vindelicorum, proximis demum annis victorum, in eo occurrit mentio. Caeterum de Iulo Antonio, Marci e Fulvia filio, vid. Dio LIV. 26. Vellei. II. 100. et ad v. 33.

AD IVLVM ANTONIVM.

Pindarum quisquis ſtudet aemulari,
Iule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Monte

v. 1. Nobiliſſimum ac vere Pindaricum exordium! Vulgaris vv. 1 — 32. ſententia erat: Auguſti victoriis celebrandis impar ſum; Pindari ingenium exprimas neceſſe eſt, ſi cum laude in tam gravi argumento verſari cupias. Quod quam arduum ac difficile ſit, facile perſpicitur. Adeo ille ſupra omnes eminet in quovis poeſeos genere. Iam intelligis, opinor, exquiſitum artificium poetae in convertenda tractandaque hac vulgari ſententia, ad Pindaricam rationem plane conformatum. Quo illud ſtatim pertinet, quod primariam ſententiam qua Auguſti laudibus canendis ſe ſufficere negat, ita convertit, ut ſimpliciter ſe Pindarum exprimere velle ſibi non arrogare profiteatur, hocque generatim eloquatur, *quisquis* caet. Qui Pindarum ſibi aemulandum proponit, ad eius maieſtatem adſurgere conatur, ſane quam periculoſam rem ille aggreditur. Παροιμιῶδες quid poſterioris ſententiae habet enuntiatio, quod et ipſum amat Pindarus, tantoque adpoſitius h. l. ob volatum, poetis tribui ſolitum. — *nititur pennis*, ſuſtinetur, librat ſe in aere (ut Virg. Aen. IV. 252. *paribus nitens Cyllenius alis*) alis *ceratis*, cera connexis; quod conatus temeritatem magis oculis ſubiicit, quam generalius, factis, formatis, *ope Daedalea*, Daedali artificio. Eſt adeo pro, volatus eius altior haud tutior eſt, quam Icari; volat ita, ut Icari ſortem experturus ſit, ex alto decidat. Hoc per conſequens poeta: *daturus nomina ponto.* Res nota vel ex Ovidio. Cf. Senec. Herc. Oet. 685 et 690. — *vitreo*, viridis coloris, caeruleo. Vid. ad I. 17. 20. Caeterum ſpectat huc Quintiliani locus, Inſt. Or. X. 1. 61. etiam propter ſqq. hic adponendus: *Novem Lyricorum longe Pindarus princeps, ſpiritus magnificentia, ſententiis, figuris, beatiſſima rerum verborumque copia, et velut quodam eloquentiae flumine; propter quae Horatius eum merito credidit nemini imi-*

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas,
Fervet immenſusque ruit profundo
Pindarus ore:

Lau-

imitabilem. De Iulo Antonio vid. Argum.

v. 5. Pindarum poetarum longe principem, neminique adeo imitabilem dum oſtendere vult poeta, ecce magnitudine eius perculſus transverſimque raptus in laudes eius, tanquam ſolam hanc exornandam carmine ſumſiſſet materiem, copioſius exundat, hocque ipſo feliciſſimum ſeſe Pindari imitatorem probat. Praeclare autem Pindaricas virtutes, ſpiritus eius magnificentiam, beatiſſimamque rerum verborumque copiam una imagine poetica, et ipſa Pindarica, et maſculo vigore expreſſa repraeſentat poeta. Scilicet ſollenne Pindaro aliisque poetis, phantaſmatum ubertatem, copioſum verborum ornatum, ſonoram numeroſamque orationis volubilitatem *flumini* comparare. Ita ῥοὰς Μουσᾶν habes Nem. VII. 17. et ἐπέων ῥοὰς Iſthm. VII. 26. Magis ſplendide Ol. X. 13. Νῦν ψᾶφον ἑλισσομέναν ὅπα κῦμα κατακλύσσει ῥέον; denique Ὁμηρικὸν ῥεῦμα eſt in epigr. incert. n. DXIX. 3. Anal. Br. III. 260. Iam, quo concitatiorem Lyrici iſtius ſpiritum referret, auctiorem exhibuit iſtam imaginem poeta, comparando eum *amni* de monte praeceps ruenti, quem *imbres aluere*, auxere *ſuper ripas*, docta brevitate pro, ita ut ripas evagetur *notas*, quibus contineri ſolitus erat; Homerica exornatione, Il. XI. 492. ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι χειμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ caet. Talem εὔροιαν, ut ſimiliter Plato in Phaedro T. III. p. 258. appellat, Demoſtheni ac Ciceroni tribuit Iuven. X. 119. *utrumque* largus et exundans *leto dedit* ingenii fons. — Eodem impetu, eadem immenſa copia praecipitatur exundatque Pindari ſpiritus atque ubertas. Sed praeclare continuatur a torrente deſumta imago, ſicque plane commiſceri comparans cum comparato videas; quae ipſa Pindaro admodum frequentatur ratio, veluti Pyth. IV. 515. et ſaepius alibi. — *fervet*, καχλάζει, ζέει, ἀναζέει, aeſtuat, concitato ſpiritu fertur, et *immenſus ruit*, πολὺς ῥεῖ (quod Demoſthenes de Pythone Byzantio ait) *torrente dicendi copia* (Iuven. X. 9.) exuberat *Pindarus ore profundo*

Laurea donandus Apollinari,
Seu per audacis nova dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege ſolutis:

Seu

fundo h. os profundum, βαθὺ στόμα, Pindari. Poteſt etiam iungi, *immenſus ore profundo*, quod copioſe dictum eſſet pro alterutro, immenſo ſ. profundo ore ruit Pindarus. Εὔροα στόματα ſimiliter Eurip. in Hippol. Καλυπτ. fr. IX. 3. p. 448. Lipſ. et orationem Aeſchyli χειμάῤῥῳ οἷα καταῤῥομένην Dioſcor. XVII. 4. (Anal. Br. I. 497.) dicit. Omnino *os* proprium poetis ob vim atque copiam dicendi; unde μέγα στόμα Homerus Antip. Sid. LXIX. 1. (A. B. II. 24.) στόμα δεξιὸν πάντων ἀρχαίων Aeſchylus Dioſcor. l. l. atque vel Velleio I. 18. 3. *os Pindari* dicitur. Optime autem *os profundum* Pindari illuſtrat Cratini fragm. apud Suid. v. Δωδεκάκρουνον στόμα. Ἄναξ Ἄπολλον, τῶν ἐπῶν τῶν ῥευμάτων! καναχοῦσι πηγαὶ, δωδεκάκρουνον στόμα, Ἰλισσος ἐν φάρυγγι. Idem phantaſma eſt in Callim. H. Apoll. 106. οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐδ' ὅσα πόντος, ἀείδει et in Stat. Silv. V. 3. 103. *effreno nimbos aequare profatu*, quod tamen propius ad verba Vlyſſis νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσι Homeri Il. III. 222. accedit; qui locus omnino pro fundo haberi debet. *Magno nobis ore ſonandus eris* Ovid. A. A. I. 206. *Magni nunc erat oris opus* Propert. II. 10. 12. Contra βραχὺ στόμα exuberante argumenti materie, Pind. Nem. X. 35.

v. 9. Poeta, in quovis poeſeos genere principatum obtinens, excellens, *ſeu*, *ſeu*. — *Donandus laurea*, coronari dignus, tanquam victor, in agone poetico; palmam auſert, praeſtantiſſimus eſt. *Apollinari*, inuſitata forma pro, Apollinea, ornante epitheto, ut *lauru Delphica* III. 30. 14. — 10. Concitatiorem atque plane effrenem Dithyrambici carminis impetum, ſummam mentis perturbationem ac σχῆμα Βακχικὸν prae ſe ferentem, vide quam vivide ac ſignate deſcripſerit poeta! Iam pro vulgari: Dithyrambos ſcribere, doctius et ad enthuſiaſmi, qui Dithyrambis cum maxime proprius eſt, declarandam indolem accommodatius eſt, *verba devolvere*, orationem torrentis inſtar praecipitare *per Dithyrambos*, ſervata exundantis fluvii imagine. — *nova verba*, haud vulgaria, com-

Seu Deos, regesve canit, Deorum
Sanguinem, per quos cecidere iuſta
Morte Centauri, cecidit tremendae
Flamma Chimaerae:

Sive,

compoſitione, (τῶν γὰρ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ (imo *ſeſquipedalia*) μάλιστα ἁρμόττει τοῖς Διθυράμβοις Ariſtot. Poet. c. 22.) iunctura, ſignificatu denique innovata, cum novo orationis habitu, atque ſtructura. Vnde *audaces*; quod et ad ſqq. referendum. — 11. *numeros lege ſolutos* intellige effrenes, liberiores, concitatiores, quos amat atque requirit adeo efferatior enthuſiaſmi aeſtus. Eſt adeo: *fertur numeris, lege ſolutis*, praecipitatur, exundat *numeris:* allegoria iterum a fluvio deducta. Is enim *legem* ſervat, aquis intra alveum defluentibus; qua *ſolvitur*, dum exundat. Ita ſi explices, rei et ornatui poetico ſane quam accommodatum erit. Referendum adeo ad inceſſum Dithyrambici carminis vegetum, atque incitatum, ſententiarum flumine per plures verſus atque ſtrophas adeo exuberante. Alii lege ſolutos numeros dici volunt, quibus nulla certa verſuum harmonia ſubeſt, ubi non eiusdem metri vv. certis intervallis ſeſe excipiunt, ſed promiſcua metri ratio eſt. Quod etiamſi pro explorato ſtatuatur, minus tamen poeticum videtur.

v. 13. Sequuntur Παιᾶνες, Ὕμνοι et Ἐγκώμια Pindari; illud quidem carminis genus cum Hymnis *Deorum*, hoc *regum* ſ. heroum laudes complectens. Ad Paeanas ſpectat Servii nota ad Virg. Aen. X. 737. „*Pindarus opus ſuum; quod et hominum et deorum continet laudes, Paeanas vocavit*" quae quam accurata eorum deſcriptio ſit, quum hodie, iis plane deperditis, dictu admodum difficile ſit, tum rei ulterius explorandae hic locus non eſt. Servianam tamen rationem optime tuearis, ſi *Hymnos* et *Encomia* generali *Paeanum* vocabulo a Pindaro deſignata fuiſſe ſtatuas; quam ipſam ob cauſſam utraque hic forte coniunxerit Horatius. — *Deorum ſanguinem*, filios; nam omnes heroes genus ſuum ad deos referebant, ut in vulgus notum. Heroes autem *reges* dicti, graeca ἀνάκτων appellatione, in Homero, Pindaro, et aliis, de Diis heroibusque paſſim obvia. Βασιλεῖς διογενεῖς male huc vocant nonnulli intpp. quod vel ſeqq. evincunt. — 14. Encomia ornatius exponit poeta, allatis eorum argumentis, a Pindaro tractatis. Primum,

Sive, quos Elea domum reducit
Palma caeleſtis, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore ſignis
Munere donat:

Fle-

mum, quod deſignatur a poeta, extollebat Herculis, Theſei ac Pirithoi virtutem in Centaurorum ὕβρει, ipſorum caede vindicanda oſtenſam; ad quod haud dubie fragmentum ſpectat, quod ad ἄδηλα reiectum eſt, n. LX. p. 111. De ipſa fabula vid. ad I. 18. 8. — *iuſta morte ceciderunt*, iure caeſi ſunt, ob vim Hippodamiae intentatam. 15. 16. Alterum, Bellerophon Chimaeram occidens. Cf. ad I. 27. 23. et quae de fabula iſta acute diſputat Boettig. in Deſcript. Vaſ. P. I. p. 101. — *flamma Chimaerae*, Chimaera πυρίπνοος, ut II. 17. 13. Hinc *tremenda* ἄμαχον τέρας.

v. 17 — 20. Carmina ἐπινίκια in Hieronicas, quae ſola nobis haud invidit fortuna. *Sive dicit*, canit, celebrat eos, *quos palma* caet. victores in ludis Olympicis. Hos pro univerſis Graeciae ludis memorat poeta, tanquam illuſtriores caeteris, quod vel e ſplendido Pind. Ol. I. 1. exordio intelligitur. *Palma Elea*, in ludis Olympicis, iuxta Elidem habitis, parta *caeleſtes domum reducit*, non eſt, quod fere volunt, inverſio vulgaris ſententiae, victoriam domum reportant, eoque caeleſtes ſunt; quae Horatio parum digna eſt; ſed potius, *caeleſti*, ſplendido, plane eximio ipſos in civitates ſuas redeuntes honore beat, glorioſiſſimum ipſis reditum munit, ſpeciali, qui victoribus a civibus ſuis haberetur, honore memorato pro generali, quos Diis exaequat victoria, ad ſummum felicitatis faſtigium evehit, uti paſſim de iis Pindarus loquitur. Vid. ad I. 1. 6. unde Vitruvii locum, L. IX. praef. qui noſtrum mire illuſtrat, hic transferre operae pretium erit: *Graecorum maiores hieronicis ita magnos honores conſtituerunt, uti non modo in conventu ſtantes cum palma et corona ferant laudes, ſed etiam quum revertantur in ſuas civitates cum victoria triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.* — 18. E certaminum generibus poſuit poeta pugilatum, πυγμὴν, et certamen equeſtre: in quo poſſis et *equum*, κέλητα, ſolum victorem intelligere, quandoquidem is ipſe victoriae in-

Flebili ſponſae iuvenemve raptum
Plorat, et vires animumque moresque
Aureos educit in aſtra, nigroque
Invidet Orco.

Multa

inſignibus atque honoribus, numis, inſcriptionibus, et ſtatuis condecorari ſolebat; de quo adeo poeta rectiſſime dicere poterat, palmam eum *caeleſtem*, h. eximie honoratum *domum reducere*, quamquam haec *pugilis* magis reſpectu dicta a poeta, uti et ſeqq. — 19. 20. quod *munus*, carmen epinicium *potius* eſt, praeferri meretur *centum ſignis*, ſtatuis, in victoris honorem erigi ſolitis; quod adeo maximum victoriae ornamentum eſt, propter eius diuturnitatem. In exornanda hac ſententia poetam ſeſe ad exordium Pind. Nem. V. οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ᾽ ὥστ᾽ ἐλινύσοντα μ᾽ ἐργάζεσθαι ἀγάλματ᾽ ἐπ᾽ αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότα, compoſuiſſe, facile fidem facit narratio, quam ibi Schol. affert ſuper initii iſtius adornatione.

v. 21 — 24. Θρῆνοι, de quibus vide iudicium Dionyſii Halic. T. II. p. 128. Cf. Schneider. ad fragm. Pind. p. 30 ſqq. Iam vulgare, ſeu carmine epicedio mortuos laudat, delecto poeta ſpeciali iſtius generis argumento, inde delibato, tenerrimique affectus pleno, expoſuit. *Iuvenemve*, ſive iuvenem *plorat*, θρηνεῖ (proprio vocabulo) carmine ἐπικηδείῳ proſequitur, *raptum*, praematura morte ereptum *ſponſae flebili*, contriſtatae, maerore inde oppletae; ornat. — 22. *educit in aſtra*, extollit, celebrat cum carmine aetatem laturo (ut Catull. VI. 16. *Volo te ac tuos amores ad caelum lepido vocare verſu*) propter eximias eius animi corporisque dotes. *Vires animumque*, ἀνδρείαν, ἀρετὴν, Pindarico ſenſu. — *mores aureos*, ἦθος χρυσοῦν, optimos. Vid. ad I. 8. 9. — et morti eripit, mori iſtas virtutes non ſinit; exquiſite, ex *invidiae*, quae alteri, quidquid boni habet, eripere geſtit, natura. Cf. IV. 8. 25. Contra Ἀΐδης βάσκανος dictus Leonid. Tar. LXXXI. 4. (A. Br. I. 241.) quatenus homines virtute quapiam conſpicuos immatura aetate rapit.

v. 25. Excelſus ingenii Pindarici niſus, qui in iſtis carminibus, a Noſtro percenſitis, deprehenditur, praeclare cycni, altiſſime volantis, ſpecie iam repraeſentatur atque ſenſibus

Multa Dircaeum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego, apis Matinae
More modoque,

Grata

plane subiicitur a poeta. Poetis quum propter τὸ ἐνθουσιῶν, quo incalescunt et efferuntur, volatus tribuatur (v. ad II. 20. 1. Adde Pind. Pyth. V. 152. ἐν Μοίσαισι ποτανός), exquisita est huius phantasmatis exornatio, quae eos cycnis, et altius enitentibus, et, ut poetarum saltem credi vult persuasio (Callim. H. Apoll. 5. ὁ δὲ κύκνος ἐν ἠέρι καλὸν ἀείδει), inter volandum suavissimum cantum edentibus, assimulat. Iam vulgaris sententiae: Pindarus, cycni instar, effertur, in altum evolat; enuntiatio est prorsus Pindarica, commixtis comparantis et comparati coloribus, a Nostro passim ad partes vocata. — *Dircaeus cycnus*, Pindarus Thebanus a Dirce, fonte Boeotiae, fabulis famigeratissimo. Similiter Alcaeus κύκνος Λέσβιος, si Codd. lectionem sequaris, dictus Incert. ep. DXX. p. 6. T. III. p. 260. cf. Anthol. Brod. p. 155. et Anacreon κύκνος Τήιος Antip. Sid. LXXVI. (A. B. II. 27.) ὁ Τήιος ἐνθάδε κύκνος εὕδει. Cf. I. 6. 2. — *Aura levat*, graphice de volatu, ut I. 2. 48. — *multa aura*, πνεῦμα μέγα, δεινὴ ἀέλλη. qua cycni *penna haud tenuis* (II. 20. 1.) ad enitendum opus habet, quaque altissime elevatur. Alii expediunt, *multum* eum aura levat, eodem quidem sensu; quod tamen nescio an poeticus sermo ferat. Certe in Virgilii locis, quae afferunt (Ge. I. 187. II. 166.) parum praesidii videtur esse huic explicationi. — 26. *Quoties*, quando exsurgit, sublimem volatum molitur. *Nubium tractus*, regiones, nubes *altae*, pro summo aere. Proprie autem poetae dicendum fuerat: multa aura in altas nubes elevat cycnum, quoties volatum parat, evolat. — 27. Ego vero humilia sector, vix supra terram attollor. *Repentes per humum sermones* suos similiter designat Noster Epp. II. 1. 250. Quo suavior autem ad cycnum illustriorque existeret oppositio, dulcissima illam eademque aptissima apis flores humi pervagantis atque mella legentis exornat imagine, cum eaque studium suum confert mellitus poeta. Celebratissimae sunt poetis graecis, maxime Pindaro, κῆποι Χα-

Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas operoſa parvus
Carmina fingo.

Con-

Χαρίτων, λειμῶνες Μουσῶν, quorum flores poetae vel decerpere, iisque, quem celebraturi ſunt, coronare, vel, apum inſtar, depaſcere profitentur. De priore phantaſmate expoſuimus ad I. 26. 8. Allatis ibi locis adde Pind. fr. p. 53. Heyn. ὑφαίνω δ' Ἀμυθαωνίδαις ποικίλον ἄνδημα. Poſterius mirifice illuſtrat Platonis locus, a Boettig. iam laudatus, in Io. T. IV. p. 187. Bip. λέγουσι γὰρ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων, ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ νάπων δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν, ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι. Vnde provenit ſollennis poetarum cum apibus comparatio. Ἀτθίδα μέλισσαν inde Sophoclem perhibet antiquitas, iuxta Schol. ad eius Tragg. atque hac appellatione indigitat eum Hermeſianax apud Athen. XIII. p. 598. Sappho quoque Πιερικὴ μέλισσα λιγύθροος dicta in epigr. apud Vrſin. p. 5. et Erinna νεαοιδὸς μέλισσα, Μουσῶν ἄνθεα δρεπτομένη Leonid. Tar. LXXXI. 1. (A. Br. I. 241.) Inde Claudian. XXIX. 6. *flores aeterno — veris honore rubentes fons Aganippea Permeſſius educat unda; unde piae paſcuntur apes et prata legentes transmittunt ſaeclis Heliconia mella futuris.* Hinc carmina ſimpliciter, *mel*, *favi Muſarum* dicti, νέκταρ χυτὸν Pind. Ol. VII. 12. Incert. ep. DXXIII. (A. Br. III. 261.) Λέσβιον Ἠρίννης τόδε κηρίον ἁδὺ τι· μικρὸν, ἀλλ' ὅλον ἐκ Μουσέων κιρνάμενον μέλιτι, et poetarum *labia nectarea*, *mellita*, quae ulterius perſequi nihil attinet. Magnam autem venuſtatem imagini conciliat oratio ad anthologiam et mellificium accommodata. — *Matina*, Matini, Apuliae montis, Venuſiae, poetae patriae, vicini incola. Iam hoc epitheto lectorem ad ſe revocare putandus poeta. — 28. *More* circa flores vagandi et *modo* mellis inde conficiendi, ſi omnino diverſa notione poſuit poeta. — 29. *thyma carpentis*, δρεπομένης, depaſcentis ſuccos mellis inde delibantis. — *grata*, dulcia, quibus lubentiſſime immorantur. — *per laborem plurimum*, laborioſe, multo cum labore, ſedulitate, ipſis inſita. — 30. Volitans *circa nemus et ripas*, floribus abundantes, *Tiburis*; ſuaviter pro, in ſeceſſu

X 2 Ti-

Concines maiore poëta plectro
Caesarem, quandoque trahet ferocis
Per sacrum clivom, merita decorus
Fronde, Sygambros:

Quo

Tiburtino. Eodem colore, ab apibus ducto, Antiphanes κρηναῖα καὶ ἀνθεσιπότητα μέλεα vocat apud Grot. Excerpt. Trag. p. 631. — *uvidi* perpetuo epitheto. Vid. ad III. 29. 6. — 31. *carmina operosa*, operose, instar apis (nam huic πόνος proprius in melle faciendo. Phocyl. 159. κάμνει ἠεροΦοῖτις ἀριστοπόνος τε μέλισσα caet.) *fingo*, πλάττω, vocabulo de mellificio proprio: v. c. Antip. Sid. XLVIII. 5. (A. Br. II. 19.) ξουθὸς περὶ χείλεσιν ἑσμὸς ἔπλασε κηρόδετον, Πίνδαρε, σεῖο, μέλι. Spectat autem τὸ *operosum* ad poetarum μελέτην, et ipsam ideo pro carminibus poni solitam. — Τῷ *parvus*, quod imaginem ab ape petitam suaviter continuat, se tenui facultate poetica praeditum profitetur modestus poeta.

v. 33. *Tu* vero (pro quo signate est *poeta*) multo dignius victoriam Augusti de Sygambris reportatam *concines*, carmine celebrabis. Antonium heroico metro Diomedeas (f. Diomedeida. Ad rem conf. Heyn. Exc. ad Virg. Aen. XI. 245.) scripsisse XII. libris et nonnulla alia oratione soluta tradit Schol. Cruq. Graviore lyrae sono opus est, in argumenti gravioris tractatione; lyra adeo impellenda *maiore plectro*, cui *levius* opponitur, in levi materia. Vtrumque coniunxit Ovid. Met. X. 150. *Cecini plectro graviore Gigantas, sparsaque Phlegraeis victricia fulmina campis: nunc opus est* leviore lyra. Vid. omnino ad II. 1. 40. Docte ita designavit Antonium grandioris spiritus poetam, qui epicam gravitatem lyra sustineret. *Concines*, canes ad lyram, s. lyra, ut saepius Ovidius; veluti Amor. III. 9. 24. Fast. IV. 110. Poeta enim et lyra accinunt invicem. Cf. I. 32. 2. Male Scholl. concines *mecum*, quo totius carminis vis perimitur. Mirum autem, de verborum iunctura *mai. pl. concines*, dubitari potuisse. — 34 — 36. Graphica Augusti triumphantis descriptio! — *quandoque*, pro quando, ut et alibi Noster. — *trahet*, verbum usitatum poetis de captivis. Vid. ad II. 4. 5. Cum vi h. l. pro, in triumpho ducet, *Sygambros*, adiecta vinculorum notione, quibus traherentur. Similiter II. 12. 11. *ducta-*

Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere, bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.

Concines laetosque dies, et Vrbis
Publicum ludum, super impetrato

Fortis

ductaque per vias regum colla minacium. De re vid. Dio LIV. 20. Flor. IV. 12. — *feroces*, auget Augusti gloriam; *caede gaudentes* iidem populi dicti IV. 14. 51. — 35. *per clivum* Capitolii, per quem pompa triumphalis in Capitolium ducebatur; res nota. — *sacer*, propter Capitolium, Deorum sedem, vel si linguae ratio ferat, propter sacram triumphi pompam, clivum adscendentem. Male Porphyr. de via *sacra*, qua triumphus in Capitolium ibat, accepit. — *decorus fronde*, redimitus lauro, laureatus. — *merita*, devictis Sygambris. Iniustum triumphum a poeta ita declarari volunt intpp. sine caussa.

v. 37—40. *Caesarem*, maximum et optimum Principem. *Nihil maius*, neque maior unquam quisquam, *meliusve*, neque melior eo extitit. Eadem forma I. 12. 17. adde Ovid. ex P. I. 2. 100. *Alma* nihil maius Caesare *terra ferat.* Pro „extitit" delecte poeta, *fata et Divi donavere terris*, gigni voluere, concessere mortalibus, propter adiunctam summi boni, quo universus terrarum orbis recreatur, notionem. — *boni*, θεοὶ ἀγαθοὶ (uti etiam in numis occurrunt. Vid. Spanhem. de praest. et usu Num. T. II. p. 336.) benevoli; apposito epitheto. Cf. IV. 5. 1. — 39. 40. *Nec dabunt*, donare possunt, *quamvis tempora in priscum aurum redeant*, iterum mutentur, si vel maxime aurea aetas reditura sit; quia in ista omnes probi. — *priscum*, in qua primi hominis vixerunt. Ad sententiam Noster Epp. II. 1. 17. de Augusto: *nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.*

v. 41. Praeclarum poetae artificium est, quo Augusti triumphum, dum Antonio canendum iniungit, ipse vere celebrat, praeformando ei suggerendoque ad illud carmen materi-

Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.

Tum meae (si quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars: et, o sol
Pul-

teriam, quae ab eo digeratur. — *publicum ludum Urbis*, ludos a Senatu pro felici Augusti reditu Diis votos, nunc edendos, *impetrato* illo a Diis, reduce Augusto facto. Vota pro incolumi Augusti reditu publice privatimque fuisse facta iisque sese exsolvisse populum diserte tradit Dio LIV. 19. et 27. — *fortis*, Gallia, Germania et Hispania perdomita. — *forum litibus orbum*, in quo nullae caussae aguntur; declarantur *dies laeti* s. festi, per quos ab consuetis negotiis vacabant Romani. Alias sollenne hoc iustitium in publica calamitate.

v. 45. Varias ab intpp. rationes iniri videas ad difficillimam, mea quidem sententia, vv. 45 — 52. sententiam eiusque cum antecedentibus nexum expediendum ac declarandum; quamquam sunt, quibus de difficultate loci parum exploratum videatur. Equidem mea ita tenebo, ut probabilioribus, si quae allata videro, primus omnium applaudam. Designatam proximis vv. 41 — 44. dierum festorum, quibus populus Romanus laetitiam suam de recepto Augusto testificaturus sit, sollennitatem, quam ab Antonio cani velit, poeta ipse vividissimis coloribus adumbratam subiicit, partes istas ab Antonio sibi demandatas, etsi iis explendis se plane imparem profiteatur, in se recipit, egregieque tuetur. Deseruit igitur vulgarem sententiarum seriem, ita fere instituendam: Concines tu laetitiam universi populi, faustis acclamationibus eam prodentis, ipsam hanc statim subiiciendo, atque ita describendo, ut suos laetitiae sensus primarios faciat, quamquam eos, intentiore voce ostensos, in effreniori omnium gaudio atque exultatione vix perceptum iri sperare audeat. Occupatur igitur iam poeta describenda revertentis Augusti pompa, animoque praecipit, quantis eum plausibus populus Romanus excepturus sit, sicque munus capessit, cui se subtrahere videri vult. Haec si animo teneas, rectius de singulis statuere licebit. *Tum*, ubi Augustus Urbem

Pulcher, o laudande, canam, recepto
Caesare felix.

Tuque dum procedis, Io triumphe,
Non semel dicemus, Io triumphe,
Civitas omnis, dabimusque Divis
Tura benignis.

Te

bem intraverit, *accedet* acclamantium turbae (minime vero, ad magnificos cantus tuos sc. Antonii, ut volunt) adiungetur *bona*, magna *pars meae vocis*, acclamabo ei altissima, qua potero, voce; inter acclamantium voces mea imprimis exaudietur, *si quid loquar audiendum*, si tamen quid efficere potero, si vox mea, quantumvis intenta, exaudiri poterit; exquisite prorsus ita Augustus declaratur universo populo desideratissimus, cui ardentissima studia sua ita adprobare annititur, ut de praerogativa cum quovis contendat. Importuni igitur sunt, qui Horatium Antonio succinentem (quo quid sibi velint, ne adsequaris quidem) faciunt, et verbis *si quid loquar aud.* verecundiae sensum subiiciunt; quo vix alienius quidquam adferri poterat. — 46. Sequuntur acclamationum formulae, *o Sol pulcher, o laudande*, o lucem pulcherrimam, o diem praeclarum, qui te nobis restituit. Pro hoc ex sua persona poeta: *canam*, accinam, acclamabo ego *felix*, felicissimum me mortalium existimans, adeoque laetus, exultans ob *receptum*, redditum *Caesarem.*

v. 49. Si satis constaret, quod quidem admodum probabile videtur, illos quoque, qui triumphatorem in pompa praecederent ac sequerentur, suum *io triumphe* victori acclamasse, versus hos ita expediendos censuerim: *Dum tu* in ista pompa *procedis* et exclamas (quod Pindarica ἐνεργεία omittitur) *io triumphe;* nos turba spectatrix, (pro quo est, *civitas omnis*) *non semel*, iterum iterumque *dicemus*, respondebimus, vicissim acclamabimus, *io triumphe*, sensu sane quam commodo, reique dignitate conveniente. Atque ita etiam ratio apparet, cur poeta non Augustum sed Antonium e pompa triumphali posuerit. Si tamen paullo durior haec videatur explicatio, di-

Te decem tauri, totidemque vaccae,
Me tener ſolvet vitulus, relicta
Matre, qui largis iuveneſcit herbis
In mea vota,

Fronte curvatos imitatus ignis
Tertium lunae referentis ortum,

Qua

dicendum, univerſam pompam triumphalem Antonio, parte eius, deſignari, idque non aliam ob cauſſam, quam quod carmen hoc ad eum ſcriptum ſit: quae ſane quam levis ſit, in promtu eſt videre. Aliorum argutias, quas bene multas adfudere huic loco, excutere nihil attinet. — 51. *tura dabimus*, adolebimus *Diis benignis*, reditum Caeſaris benigne praeſtantibus. Incendi iſta ſolebant in aris, per plateas, quas pompa iſta attingeret, erectis.

v. 53. Ab incenſo ture naturali ordine defertur poeta ad deſcribenda ſacrificia, publice privatimque iſto die Diis offerenda. Sed revocat iterum generalem ſententiam ad ſe et Antonium, et utriusque ſacrum cuiusque facultatibus accommodat. Simillimus exitus eſt II. 17. Iam pro vulgari: tu exſolveris voto, immolandis decem tauris, immolabis X tauros, quos Diis voviſti; ego vitulum: nobilius eſt, *te ſolvent X tauri.* Trita ſatis loquendi ratione, qua vota nuncupantes *obligari* Diis, reque, quam propter facta ſunt, exitum habente, iisdem *debere* (Virg. Aen. XI. 52.) dicuntur; *ſolvuntur* adeo, nomen expungunt, qui, quae voverant, Diis offerunt. — 54. *tener v. relicta matre*, vixdum a matre depulſus, *quem iam pudet ubera matris ducere*, ut in eadem re Iuven. XII. 8. — 55. qui *iuveneſcit*, adoleſcit, *in mea vota*, deſtinatus huic ſacro votivo. Cf. ad III. 23. 11. — 57. 58. *imitatus fronte*, cornua gerens fronte ſimilia *curvatis ignibus*, cornibus *Lunae*, *tertium ortum referentis*, die tertio a novilunio orientis. Moſch. II. 87. ἶσα τ' ἐπ' ἀλλήλοισι κέρα ἀνέτελλε καρήνου ἄντυγος ἡμιτόμου κεραῆς ἅτε κύκλα σελήνης. Peſſime alii ad ſeqq. trahunt, et notam μηνοειδῆ deſignari contendunt. — 59. 60. *niveus videri* λευκὸς ἰδέσθαι (v. c. Theocr.

Qua notam duxit, niveus videri,
Caetera fulvus.

Theocr. XI. 20.) candidus ea parte, *qua notam duxit*, habet, alba nota infignis; nihil amplius. *ducere, trahere*, de nota f. macula, quae diverfo colore diftinguitur, follenne. — *caetera* τάδ' ἄλλα, reliquis corporis partibus. Eadem rei fpecies in θεσταύρῳ apud Mofch. II. 84. Τοῦ δ' ἤτοι τὸ μὲν ἄλλο δέμας ξανθόχροον ἔσκε, κύκλος δ' ἀργύφεος μέσσῳ μάρμαιρε μετώπῳ.

CARMEN III.

ARGVMENTVM.

Feliciſſimum mortalium facultate ſua poetica quaeſitaque inde carminibus inter populares ſuos fama ita ſe hoc carmine iactat Horatius, ut in ſumma arrogantia arrogantiae prorſus expers videri cupiat, hocque inſigni artificio omnem a ſe invidiam amoliatur. Quo quidem lenocinio ita te deliniri ſentias, ut Horatium, ita de ſe loquentem, non tantum ſuſpicias, ſed te amoris etiam quodam erga eum affectu perfundi animadvertas. Atque hanc potiſſimum cauſſam ſubeſſe arbitror, quod hocce carmen in venuſtiſſimis Horatiani ingenii monumentis unanime omnium aetatum habuerit iudicium. Nimirum Muſis dum ſe acceptum ferre profitetur, quod vi ingenii poetica polleat, ſtudiisque poeticis ita deditus ſit, ut unice inde, vel ſplendidiſſimis laudum titulis poſthabitis, gloriae ſibi quaerendam exiſtimet materiem; tantum abeſt, ut hanc ſibi ipſe vindicet gloriam, gloriabundique perſonam induat, ut potius ad Muſas eam totam referat, iisque, quae illud in ſe munus contulerint, gratum ſuum teſtari geſtiat animum. Facile ex his intelligitur, quam feliciter in tractando hoc argumento poeta verſatus ſit, ſicque, quam a natura tributam haberet, ſatis luculenter comprobaverit venam ingenii poeticam. Ex-

Exquisitae ac doctae argumenti tractationi docta accedit ac nitida elocutio, numerorumque admirabilis suavitas; ut omnino hoc carmen in consummatissimis antiquitatis operibus habere fas sit. Quamquam autem magna inter hoc et L. I. c. 1. intercedat similitudo; obvia tamen animadversio est, utrique suum esse habitum, suam tractationem: quum in altero studium suum poeticum, in hoc maxime partam inde aeternam nominis iactet gloriam.

AD MELPOMENEM.

Quem tu, Melpomene, ſemel
Naſcentem placido lumine videris,
Illum

v. 1 — 12. Qui facultate poetica pollet, ad poeſin natura factus eſt, is unice eius ſtudio delectatur, unice inde laudem quaerit. Minus arrogantiae atque invidiae habet ſententia generatim propoſita, quam ſi initio ſtatim hac ſe felicitate poeta extuliſſet; quo etiam facit illud, quod Muſarum propitio numini hanc facultatem partamque inde laudem acceptam fert. (Vide Callim. locum, mox ad partes vocandum.) Iam quibus Muſae propitiae ſunt, quos amant; in hos munera ſua liberaliter conferunt, hi poetae evadunt; vid. ad I. 26. 1. Pro illo Horatius: quem *naſcentem*, vix dum in luminis auras editum Muſae (e quibus *Melpomenem* ponit, forte poeſeos lyricae reſpectu; quo adeo ſententiam ad ſe tacite convertit) *placido lumine viderint*, placidis oculis, placido vultu, εὐμενῶς, adſpexerint; ſuaviſſima imagine poſt Heſiodum (Heſiod. Theog. 82. ὄντινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο, γεινόμενόν τ᾽ ἐσίδωσι — — τῷ μὲν ἐπὶ γλώσσῃ γλυκερὴν χείουσιν ἀοιδὴν caet.) a graecis poetis paſſim adhibita varieque exornata. Callim. XXII. 4. ὁδ᾽ ἤεισεν κρείσσονα βασκανίης. Οὐ νέμεσις. Μοῦσαι γὰρ ὅσους ἴδον ὄμματι παῖδας μὴ λοξῷ (ut recte praefert Ruhnk. ep. cr. II. p. 146.) πολιοὺς οὐκ ἀπέθεντο φίλους. Theocr. IX. 35. ἐμὶν Μῶσαι φίλαι· οὓς γὰρ ὁρεῦντι γαθεῦσαι, τὼς δ᾽ οὔ τι ποτῷ δαλήσατο Κίρκη, h. ii nullis aliis illecebris capiuntur. Stat. Silv. V. 3. 121. *Protinus exorto dextrum riſere Sorores Aonides, pueroque chelyn ſubmiſit et ora imbuit amne ſacro iam tum tibi blandus Apollo.* Omnino Dii bona ſua cum hominibus communicant ſolo adſpectu, ſuavi figmento. Ita Fortuna reſpicit (Ariſtaen. I. 19. init. Μελισσάριον εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς, εἴπερ ποτε καὶ νῦν εἶδεν ἡ Τύχη) quem felicem; Libertas (Virg. Ecl. I. 28.), quem liberum praeſtat. De Gratiis pulchritudinem ita donantibus vide Meleagri XXIII. 1. (A. Br. I. 9.) et Ariſtaeneti I. 11. Haud minus ſuave phantaſma eſt, quo afflatu ſolo Dii in homines agunt. Sed iſta non huius loci.

Illum non labor Isthmius
  Clarabit pugilem, non equus inpiger
Curru ducet Achaico
  Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
  Quod regum tumidas contuderit minas,
    Osten-

loci. Quod autem a partu statim illud contingit, huic forte notio subest, poetam nasci, non arte fingi. — *semel* spectat ad totam sententiam, qui semel Musarum sacris initiatus est, is numquam inde abstrahetur. Mire tricantur in hoc voc. nonnulli.

v. 3. Is illud studium suum poeticum potius habebit caeteris, quibus mortales ad summum felicitatis fastigium enituntur, gloriam adeo poeticam vel victoriae in ludis sacris Graecorum ac triumpho splendidissimo praeferet. Magnifice hoc tractatum atque exornatum a poeta. — *Illum non labor Isthmius* caet. is non id aget, ut in ludis Isthmiis victor evadat. Pro ludis Graeciae universis poeta *laborem Isthmium* posuit, h. certamina in ludis I. κάματον (Pind. Pyth. V. 62.) τετραοριᾶν πόνους (Isthm. III. 28. et IV. 79. coll. Hesiod. Scut. 305 sq.) et inde *Eleos labores* Stat. Silv. IV. 4. 31.; e certaminibus autem *pugilatum*, πυγμὴν, et *quadrigarum cursum* τετραορίαν. — *clarabit*, conspicuum, insignem, reddet; antiquo verbi significatu. — *Non*, neque *equus impiger*, impigro cursu suo, *currum victorem ducet*, efficiet, ut currui victor insistat, non victor vehetur curru, non laborabit ille de victoria ἐν τεθρίπποις potiunda. Recte plerique de victoris in patria reditu accipiunt, de quo vid. ad IV. 2. 17. — *Achaico*, Graeco: Romana designatione; unde cum Boettig. haud male de Olympico certamine curuli, quod caeteris insignitius erat, h. l. intelligas. Vid. ad I. 1. 3.

v. 7. Vide, quam exquisita copia victoriae notionem eiusque splendorem variaverit poeta! Vulgare, is non curabit bellica laude inclarescere, non adspirabit ad summam bellicae virtutis gloriam, Romani triumphi specie egregie repraesentatur. — *Res bellica*, res bello strenue gesta, *Ducem ornatum Del. foliis ostendent Capito-*

Oſtendet Capitolio:
Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt,
Et ſpiſſae nemorum comae,
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romae principis urbium
Dignatur ſuboles inter amabilis
Va-

pitolio, docte pro, ornabunt eum triumphali lauru, efficient, ut triumphans Capitolium aſcendat; de quo v. ad IV. 2. 35. Rem bellicam illuſtrant, *quod regum tumidas minas*, inſolentiam, ſuperbiam, qua tumidi imperio Rom. interitum minati fuerant, fortius quam, reges feroces *contuderit*, fregerit, perdomuerit. *Tumere* exquiſitum verbum, tam iactantiae (ut Phaedri *graculus inani tumens ſuperbia* I. 3. 3.) quam irae proprium; quae utraque notio τῷ *minae* ſubeſt. — *folia Delia*, laurus, Apollini Delio ſacra. Caeterum exornavit triumphi ſpeciem *regum* devictorum commemoratione poeta, cum quod ante currum triumphalem agerentur, tum quod ipſum regium nomen Romanis inviſiſſimum eſſet. Cf. II. 12. 12.

v. 10 *ſqq.* Sed is Muſis unice vacabit, inde nomen ſibi quaeret. Poeticum ſtudium venuſte declaratur receſſu poetarum atque otio in amoeniſſima regione, cuius adſpectu ſenſus ipſorum excitati inflammatique ingenium εὐφαντασίωτον reddunt. Vid. ad I. 1. 30. Iam pro amoeniſſima regione in genere Tiburtinam memorat, eamque ſuaviſſimis coloribus depingit; tum pro poeſi univerſa *carmen Aeolium*, lyricum (v. ad III. 30. 13.) ponit; utrumque ſui ſtudii habita ratione. Pro Tibure ſunt *aquae*, Anio, Albula caet. *quae T. praefluunt*, praeterfluunt (ut IV. 14. 26.) agrum Tiburtinum, inde *fertilem*; et *ſpiſſae nemorum comae*, ſpiſſa, denſa nemora, *Tiburni lucus* I. 7. 13. — 12. *fingent nobilem c. Aeol.* docta brevitate pro, fingent, eum poetam lyricum efficient, ut magnam a poeſi lyrica famam trahat, conſequatur.

v. 13 — 16. Iam apertius loquitur poeta, ſibique hanc ingenii poetici laudem ac famam Muſarum beneficio inter populares ſuos contigiſſe profitetur. *Romae ſuboles*, noto uſu loquendi, pro, Romani; ut *proles*

Vatum ponere me choros:
　Et iam dente minus mordeor invido.
O, teſtudinis aureae
　Dulcem quae ſtrepitum, Pieri, temperas:
O,

les Auſonia Virg. Aen. IV. 236. *proles Arcadiae* Id. Aen. X. 429. et ſaepius alibi. — *princeps urbium*, imperii Romani, quod per totum terrarum orbem porrigitur, ſedes, *domina* IV. 14. 44. Martial. XII. 8. *Terrarum Dea gentiumque, Roma, cui par eſt nihil et nihil ſecundum.* — 14. *dignatur me ponere*, modeſtius quam, ponit, inſerit me *vatum choro*, poetis lyricis (ut I. 1. 35.) aequiparat me Graecis lyricis: Nam *chori* lyricae poeſi proprii. — *amabiles*. vel perpetuo chori epitheto χορὸς ἐρόεις (Hom. Od. XV. 193.) ἱμερόεις, (Il. XV. 603.) χαρίεις, Muſae. 35. vel habita ſententiae ratione, inter inſignes, praecipuos poetas me ponit. Prius tamen, ſi quid iudico, magis poeticum videtur, etſi alterum Horatio honorificentius. — Et iam *invidia maior* ſum (ut de ſe II. 20. 4.); minus iam invidis ac malevolis hominum obtrectationibus mea obnoxia ſunt carmina. Pro invidia eſt *dens invidus*, quatenus detrahit alterius laudi, deterit eius merita. Ovid. Triſt. IV. 10. 123. *Nec, qui detrectat praeſentia, Livor iniquo ullum de noſtris dente momordit opus.* Idem ex P. III. 4. 74. *laedere vivos Livor et iniuſto carpere dente ſolet.* Vnde eidem *edax* Amor. I. 15. 1. Martial. V. 28. 7. *Rubiginoſis cuncta dentibus rodit.*

v. 17 *ſqq.* *Totum hoc*, quidquid arte poetica valeo, quamtumcunque mihi laudis inde obtigit, *tui, o Pieri*, Melpomene, *muneris* eſt, tibi ſoli acceptum fero. Amolitur ita a ſe gloriae invidiam; quamquam de ſe vel ſic, quod ſe Muſis amicum fert, generoſum ſenſum prodit. Vv. 17 — 20. egregie Muſam lyricam repraeſentant. *Quae temperas*, regis, *moderaris* (ut I. 24. 14.) *ſtrepitum teſtudinis*, docte pulſas citharam, ut *dulcis ſtrepitus*, ſuaviſſima exiſtat modulatio, *potens lyrae*, I. 6. 10. Male *temperare ſtrepitum* de fidium intendendi arte accipiunt, uti ad concentum opus ſit; imo exquiſite eſt pro, tractare citharam, ſonos elicere. Propert. II. 25. 80. *Tale facis carmen docta teſtudine, quale Cynthius impoſitis*

O, mutis quoque piſcibus
Donatura cycni, ſi libeat, ſonum!
Totum muneris hoc tui eſt,
Quod monſtror digito praetereuntium

Ro-

tis temperat articulis. Strepitus teſtudinis, πάμφωνοι ὀμοκλαὶ, Pind. Iſthm. V. 35. κέλαδος ἑπτάτονος λύρας, Eurip. Iphig. T. 1129. ad concentum nervorum refer. Minus recte alii. — 19. 20. Hymni ſpeciem habet breviter at ἐναργῶς ſatis adumbrata Deae potentia. *Donatura*, quae largiri potes vel *piſcibus mutis* ἀφώνοις (ἄφωνα γὰρ δὴ τάγε καθ' ὕδατος διαιτώμενα, Lucian. Halc. p. 176. unde ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, tritiſſimo proverbio; de quo vid. Eraſm. Ad. p. 165.) *ſonum* θρόον *cycni*, κύκνειον στόμα, (uti eſt in An. Br. III. p. 261. c. DXXIV. 2.) h. vocem iucundiſſimam; vid. ad IV. 2. 25. — Proverbialiter inde Κύκνου ἀοιδότερον, veluti Dioscorid. XX. 6. in Anal. Br. I. 498. — 22. *Quod* ſummam in poeſi lyrica laudem conſequutus ſum, quod in omnium ore verſor. Publicam hanc famam atque admirationem pulchre ita deſignat, ut ſe iam a populo praetereunte digitis demonſtrari dicat. Vulgaris demonſtrationis formula erat, *hic eſt*, οὗτος ἐκεῖνος. Nota Perſii, *pulchrum eſt monſtrari, et dicier, Hic eſt*. Martial. V. 13. 3. *toto legor orbe frequens, et dicitur, Hic eſt*. Idem IX. 98. 3. *quod turba ſemper in omni monſtramur digito, rumpitur invidia*. Lucian. in Somn. p. 16. τοιαῦτά σοι περιθήσω τὰ γνωρίσματα, ὥστε τῶν ὁρώντων ἕκαστος τὸν πλησίον κινήσας δείξει σε τῷ δακτύλῳ, Οὗτος ἐκεῖνος, λέγων. Idem Harmon. p. 851. in eiusdem artis muſicae excellentia: ἡ δόξα, ἡ παρὰ τῶν πολλῶν, καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐν πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ· καὶ ἤν που φανῶ, εὐθὺς ἐπιστρέφεσθαι πάντας εἰς ἐμὲ, καὶ λέγειν τοὔνομα, Οὗτος ἐκεῖνος Ἁρμονίδης ἐστίν, ὁ ἄριστος αὐλητής. Ita Horatius ſe digito monſtrari appellarique audit *Romanae fidicinem lyrae*, principem gentis ſuae poetam lyricum. Similiter Ruſus Ovidio *Pindaricae lyrae fidicen* dicitur ex P. IV. 16. 28. Cf. Noſtr. Epp. I. 19. 32. — 24. *Quod ſpiro*, quodcunque poetici ſpiritus mihi eſt; ne dubita. Ita IV. 6. 29. *Spiritum Phoebus mihi Phoebus artem carminis nomenque dedit poetae*.

Sci-

Romanae fidicen lyrae:
Quod ſpiro et placeo (ſi placeo) tuum eſt.

Scilicet *ſpirare, ſpiritus* de ſublimiori poeſeos genere, maxime epico, admodum frequentatum. Alcaeus Meſ. V. 3. (A. Br. I. 487.) ἔπνεε δ' ἵππου ἔργματ', ἀειζώων ἁψάμενος Χαρίτων. Sic Sappho ἴσα πνέοισα Μούσαις dicitur Dioſcorid. XXV. 3. (Ibid. p. 499.). *Spirare triumphos* Stat. Theb. I. 18. Recte adeo de poeſi lyrica h. l. — *ſi placeo,* blande admodum interiectum.

CARMEN IV.

ARGVMENTVM.

Consummatissimum sui generis hoc carmen atque omnibus plane numeris absolutum cui non, vel leviter boni pulchrique sensu contacto, admirationem sui iniecit atque expressit? quis quaesitissimis laudibus lyricas eius virtutes unquam adsecutus est? Et sane quantum ubique sanguinis atque nervorum! qui nisus! quae spiritus magnificentia! quae rerum verborumque maiestas! quam divinum tractationis artificium! ut iure mihi contendere posse videar, in illud fastigium hocce eximio opere adductam conspici poesin lyricam, ultra quod non nisi temerario conatu evehere eam quisquam audeat, utque adeo locupletissime inde ostendi possit, quam validus ingenio Horatius fuerit, et quam mascule (ut, quae de Stesichoro Quinctil. X. 1. prodidit, ad Nostrum transferam), maximis bellis et clarissimis canendis ducibus, epici carminis onera, nullis prorsus Graecorum poetarum allevatus adminiculis, lyra sustinuerit. Quam enim splendidam laudum materiem, a sua gente proditam, tractandam suscepisset, eandem sensu ac spiritu prorsus Romano perfusam animatamque facile quisque, rei intelligens, animadvertit. Sed, quo magis poetae virtus elucescat, age, ipsum carmen propius intueamur. Est illud ἐπινίκιον, in Drusi ac Tiberii, Neronum, privignorum Augusti, laudibus bellicis,

a

a devicta Rhaetorum et Vindelicorum gente reportatis, occupatum, ipſiusque Auguſti iuſſu, ut diſerte tradit Suetonius (non modo ſaeculare carmen componendum iniunxit, ſed et Vindelicam victoriam Tiberii Druſique, privignorum ſuorum) et haud dubie inde Porphyrion (ad hoc c. „haec eſt ecloga, propter quam totus hic liber compoſitus ſ. editus eſt.) compoſitum. Rhaeti quidem, gens bellicoſiſſima, atque crudeliſſima, incolebant Alpium declivia, ab oriente meridiem verſus vergentia, (terram adeo Griſonum ac Tirolenſium) et ad Veronam usque Comumque pertingebant iuxta Strab. IV. 142. et alios. Vindelici, Rhaetis contermini, τὰ ἐκτὸς παρώρεια, adeoque plagam ſeptentrionalem, quae maxime per Bavariae fines porrecta Tirolenſis agri partem complectitur, tenebant. Vterque hic populus quum partim Galliam togatam, partim Italiae finitimas partes adſiduis incurſionibus vexaret, miſſus primum ab Auguſto Druſus contra Rhaetos cum exercitu (a. V. DCCXXXIX.) in Tridentinis ad Alpium radices eos obviam ſibi factos fudit fugavitque; mox, quum ab Italia repreſſi Galliam togatam urgerent, cum Tiberio, adiutore operis ei ab Auguſto dato, cum diviſis copiis Vindelicis eos aggreſſus, perdomuit. Vid. Dio LIV. 22. Iam quum illud in Druſo maxime admiratione dignum eſſet, quod admodum XXIII. annorum iuvenis, tantas res confeciſſet, poeta τηλαυγέστατον carmini ſuo poſiturus πρόσωπον iuvenilem eius ferociam cum aquila ac leone comparat, qui, quam primum adoleverint, generoſam ipſorum indolem, editis ſtatim

 pa-

patriae virtutis documentis, luculenter exſerant; unde adeo generoſa Druſi, clariſſimis maioribus orti, indoles optime perſpiciatur. Neque tamen vel ſic Druſus illud effectum dare potuiſſet, niſi in Auguſti domo cum Tiberio fratre caeleſtium praeceptorum diſciplinis innutritus conformatusque fuiſſet. Ita enim demum, ſi bono ingenio bona acceſſerit inſtitutio, praeclarum ac divinum quiddam exiſtere, uti contra, absque hac, optimam quamque indolem degenerare. Quantum hoc ad Auguſtum extollendum, in eumque Neronum laudes derivandas momenti habeat, facile intelligitur. Tum a Druſi iuvenis generoſa virtute ad maiores eius, a quibus eam quaſi hereditate accepiſſet, poetae impetus provehitur, et in illuſtrando C. Claudii Neronis ſplendidiſſimo et ad conſervandam rem Romanam efficaciſſimo facinore, in Hasdrubale opprimendo deſignato, omnem vim ſuam exſerit atque deponit. Atque hunc locum tanta gravitate atque ſublimitate ſenſuum, tanta affectus ἐνεργείᾳ, tanto imaginum ſplendore, orationisque maſculo vigore, tanta denique arte illuminavit atque perſequutus eſt rei magnitudine incenſus poeta, ut dignitatem ac maieſtatem lyricae poeſeos inſigni aliquo exemplo repraeſentare voluiſſe videatur. Quo enim illuſtriores Claudii Neronis laudes eſſent, magnifica ipſius Hannibalis oratione, infenſiſſimi Romanorum hoſtis, eas perſequutus eſt, atque ita campum ſibi aperuit, in quo ſimul invictam Romanorum vim, Punico iſto bello oſtenſam, explicare poſſet: quae haud dubie magnificentiſſima eſt pars carminis.

A D

DRVSI LAVDES.

Qualem miniſtrum fulminis alitem,
Cui rex Deorum regnum in avis vagas
Permiſit, expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flavo,

Olim

v. 1. Magna ſtatim virtus in exordio. Poeta rei a Druſo iuvene tam ſplendide adminiſtratae magnitudine tumens ac percitus, eiusdemque, ut fert animi commotioris impetus, ſubito evolvendae planeque repraeſentandae cupidus, comparationibus orationem involvit, quarum delectus pariter atque exornatio magnificentiſſima ſummum facile prodit artificem. Iam quum Druſus primae militiae rudimenta tanta cum laude in debellandis Vindelicis poſuiſſet, facile exſpectari poterat, fore, ut, quod ei glorioſiſſimum eſſet, maxima luce a poeta colluſtraretur. In utraque igitur comparatione iuventutem maxime ſpectari oportere, facile perſpicitur. Iam ſententiarum hunc ordinem ſtatue: Sicuti aquila, vixdum volandi facto periculo, vires ſuas in ovibus, mox, audacior facta, in draconibus experitur; vel ut caprea leonis catulum ad ſe accedentem videt; talem Druſum videre Vindelici. — *Qualem alitem*, notiſſima forma, pro, qualiter, veluti alitem caet. — *miniſtrum fulminis*, Iovi fulmina miniſtrantem, *Iovis armigerum* ut Stat. Theb. III. 532. *vectorem fulminis* idem ib. 507. Cauſſam figmenti inde repetunt, quod aquila fulmine haud tangatur. Plin. X. 3. *Negant unquam ſolam hanc alitem exanimatam fulmine: ideo armigeram Iovis conſuetudo indicavit*, laudante iam Boettig. — 2. *regem avium*, ἀρχὸν οἰωνῶν (Pind. Pyth. I. 13.) βασιλέα οἰωνῶν (Id. Ol. XIII. 29.). Sed explicatius poeta, adiecta imperii accepti cauſſa, more Pindarico. — *rex Deorum* quaeſita Iovis deſignatione, in regnis distribuendis; quod ipſa verborum collocatio (*rex D. regnum* in a.) oſtendit. — *aves vagas*, ἠεροφοίτους, ornat; ut

Olim iuventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium:
Vernique, iam nimbis remotis,
Inſolitos docuere niſus

Ven-

ut III. 27. 16. — 3. *permiſit*, tribuit, conceſſit; ſed alterum maieſtate Iovis dignius. — *expertus fidelem* caet. quod operam ſuam Iovi in Ganymede rapto approbaſſet. Scilicet *fidelis* is eſt, qui, quod in ſe recepit, praeſtat alteri. Plaut. Perſ. I. 1. 49. *Obſecro te, reſecro; operam da hanc mihi fidelem.* Sequitur autem vulgarem narrationem poeta, qua aquilae miniſterio Iovem in rapiendo Ganymede uſum tradunt. Vid. Apollod. III. 12. 2. ad quem locum vide, quae de fundo fabulae acute monet Heyn. Alii ipſum Iovem aquilae ſpecie ſumta Ganymedem rapuiſſe perhibent; quos ſequitur Lucian. DD. IV. p. 208. θέσπιν ἀέλλην, h. aura ſublatum Ganym. ſimpliciter memorat Hom. H. in Ven. 208. — *flavo*, ξανθῷ (ut Hom. H. l. 202.), pulchro, docte cauſſam raptus innuit; Γανυμήδεα μητιέτα Ζεὺς ἥρπασ' ἑὸν διὰ κάλλος, Hom. l. l. Caeterum male ingenioſi ſunt, ac parum commode poetam ab illorum iniuria defendunt, qui a re alienos hos tres vv. dicunt, nova comparationis momenta in iis anxie rimando, et quidem miniſtrum fulminis et regem avium in Druſo agnoſcendo, qui nunc primum exercitum ducat, Auguſtique (qui cum Iove alias comparetur) quaſi fulmen gerat. Imo aquilam ab imperio eius in aves fulminisque miniſterio poeta deſignavit, quo auguſtior comparationis exiſteret ſpecies; nihil amplius.

v. 5. Vulgare erat: ut ales iuventa ac patrio vigore compulſus nido evolat. Pro hoc multo fortius eſt, *iuventas*, iuvenilis ferocia et *patrius vigor*, ingenita animi indoles, μένος ἐγγενὲς, *nido* eum *propulit*, ἀορίστως, expellit, exigit. *Olim*, primum, ex oppoſ. τοῦ *mox* v. 9. et *nunc* v. 11. quod eſt pro vulgari, primum, deinde, denique. Alias *olim* comparationi inſervit ſimpliciter, absque ulla vi, ut ὥς ποτε, οἷα τε πολλά. — *laborum inſcium*, exornat et exponit τὸ *olim*, volandi adhuc rudem; ſed alterum quam exquiſite de aquila, *quae contra ſolis exorientis radios contendit volare* (ut Hygin. Poet.

Venti paventem: mox in ovilia
Demisit hostem vividus inpetus:
  Nunc in reluctantis dracones
    Egit amor dapis atque pugnae:

Qua-

Poet. XVI.), quae altissime evolat, enititur. Facile vides opponi *laborum inscium* τοῖς *insolitos docuere nisus.* Mirum itaque, *labores* omnes intpp. accipere potuisse de aquilae certaminibus cum aliis animantibus; quae sententia ab h. l. plane aliena est, tum multo ποιητικώτερον, illustrandaeque rei, quae depingitur, multo accommodatius alterum. — 7. 8. et in altum enititur. Graphice et ornate haec expressit poeta. Aura tollitur, levatur (ut IV. 2. 25. *Multa Dircaeum levat aura cycnum*) eaque sustinetur avis, altum petens; hinc praeclare venti *docent* aquilam *nisus insolitos,* prima volandi conamina, dum ope ventorum, iis sustentatus, in altum primum enititur, volatum experitur. *Nisus,* ut paulo ante *labor,* operosa aquilae molimina innuit, quae adeo in *primam* eius iuventutem (quam etiam v. *paventem* venuste designat) cadunt, quam docte poeta v. 7. ulterius declarat. Ventos autem *vernos* cogita veris adultioris, primam aestatem, unde passim poeta colores in veris descriptionem infert (vid. v. c. IV. 7. 4. et ei. libri 12. 4.), quod tum demum annum formosissimum Italiae regio habet. Igitur haud plane a naturae ordine ac lege aberrasse dicendus est poeta, qui prima pullorum aquilae volandi tentamina sub aestatis initium retulerit, maxime, si sub clementiore Italiae caelo citius editos citiusque adultos cogites. Nam poetam plane in ordinem cogere velle, Scaligeranae hoc morositatis est. Vide, si vis, hypercriticum hunc virum in Poet. VI. c. 7. adversus quem monuere alia alii, quae, quum ad poetam parum fructuosa sint, excutere non est animus. Modo teneas hoc, poetam h. l. non de aquilae aetatis incrementis disquirere, sed ponere ea, quae augendae rei momentum aliquod faciant, naturae haud plane contraria. — *iam nimbis remotis,* exornant veris notionem. Nam ἔαρ κρυερῶν νεφέων ἐλατήρ, Oppian. Cyneg. I. 119.

v. 9. *Mox,* volandi periculo facto, ubi nidum reliquerit. Magna poetae ars cernitur in prodendis aquilae incrementis

 subi-

Qualemve laetis caprea pafcuis
Intenta, fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulfum leonem,
Dente novo peritura, vidit:

Vi-

fubitis, ad maiora in dies audenda eam exftimulantibus. Praedae intentus primum oves aggreditur. *Vividus*, acer *impetus demittit* aquilam, ornate pro, cum impetu defertur, (ὑψιπετὴς, Hom. Il. μ. 201.) deorfum ruit; e natura accipitrum. Male *impetum* explicari fere videas inftinctum, *patrium vigorem* v. 5. — *ovilia* vel fimpliciter oves pafcentes, vel feptis eas inclufas intellige. Ad rem Epicrates apud Athen. XIII. p. 570. οὗτοι γὰρ (αἰετοὶ) ὅταν ὦσι νέοι, ἐκ τῶν ὀρῶν πρόβατ' ἐσθίουσι καὶ λαγὼς μετέωρ' ἀναρπάζοντες ἀπὸ τῆς ἰσχύος. — *hoftem*, cum vi, pro tenui, eum. — 11. *Nunc amor*, cupido *dapis* delectius quam, praedae, *et pugnae egit*, agit, impellit eum, praedae pugnaeque cupidus aggreditur *dracones*, magnos ferpentes. Imago aquilarum cum ferpentibus depugnantium paffim frequentata poetis. Vid. Cerda ad Virg. Aen. XI. 751. Quum pugna ifta luctae quandam fpeciem habeat propter ferpentium *nexus multiplices quibus aquilarum alae ligantur* (Plin. X. 4.) et utriusque inde cafum, hinc docte poeta *dr. reluctantes* dixit, pro, repugnantes. Eodem ornatu Virgil. l. c. 754. *fibilat ore arduus adfurgens: illa haud minus urget adunco luctantem roftro.* Antipat. Theff. XLIV. 4. (A. Br. II. 120.) τοὔνεκα καί μιν αἰετὸς ἐκ νεφέων ὀξὺς ἔμαρψεν ἰδὼν πλοχμοῖς δ' εἰλιχθεὶς πέσεν.

v. 13. Cumulat comparationes poeta, veritus fcilicet, ut tam praeclare geftae rei menfuram fatis impleturus fit verbis; quod omnino a poetis fit, ubi in re aliqua memorabili vivide oculis fubiicienda laborant. Tum multum iucunditatis habet ifta phantafmatum ubertas ac varietas. Praeclare autem poeta imaginem ita elocutus eft, ut aptiffimus inde exifteret tranfitus. Vide enim quam concinne fefe excipiant, *vidit*; *videre* caet. Singula comparationis vivide fatis adumbrata. *Capreae* metum atque horrorem mirifice augent adi. *laetis pafcuis intenta*, unice paftu opimo (cum vi igitur *laetis*, pinguibus, quae omnes eius in fe cogita-

Videre Rhaetis bella ſub Alpibus
Druſum gerentem Vindelici: quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia ſecuri

Dex-

gitationes converterant) detenta, nulli metui vacans; igitur tanto magis percellitur, leonem ſubito conſpicata. — 14. Leo iuvenis deſignatur ornatu a domeſticis animalibus petito. Nam iis proprium eſt, *lacte depelli*, in ablactatione. De leone adeo erit, qui primum praedatum exit, cibum petiturus. Iam duae fere rationes iniri poſſunt, quibus verba inter ſe concilies. Vulgarior haec: *ab ubere lacte fulvae m. depulſ.* in qua ubertas lactis aliquam ad leonem viribus iam ſatis validum declarandum vim habere videri poſſit: doctior tamen et exquiſitior altera, qua copioſe adiici putanda, *ab ubere fulvae matris;* quae ratio in Pindaro frequens admodum, lyricumque poetam haud dedecens. Scilicet has negligentiore ſtructura cumulatas ideas inter ſe cognatas fere animadvertas, ita ut altera alteri lucem affundat, ſicque utraque rei vivide declarandae inſerviat. — *dente novo peritura*, a quo ſibi certam necem paratam intelligit; docte inverſa oratione pro, *vidit*, videt leonem, potiundi eius cupiditate, appropinquare. — *dente novo*, ferae ſanguine necdum rubefacto, tincto.

v. 17. Talem, tam praevalida vi *Druſum* annorum XXIII. iuvenem *videre* caet. De *Rhaetis* et *Vindelicis* vide Argum. Primam autem poeta pugnam innuit, qua Druſus Rhaetos apud Alpes Tridentinas obviam ſibi factos celeriter profligavit (διὰ ταχέων ἐτρέψατο, Dio Caſſ. LIV. 22.). Igitur *Vindelici*, Rhaetis finitimi, *videre* Druſum *bella gerentem*, maxima virtutis bellicae ſpecimina edentem *ſub Rhaetis*, Rhaeticis *Alpibus*, fuſis ad Alpium radices Rhaetis. Docte igitur *hi* Alpibus *Rhaeticis* a poeta deſignati putandi; quamquam ad Tridentinas A. proelio cum iis Druſus congreſſus eſſet. Sed recte ita efferri poterat propter continua Alpium Rhaeticarum et Trident. iuga. De Vindelicis autem nondum his vv. agi puta; nam hi ſerius una cum Rhaetis, qui ab Italia repreſſi, Galliae togatae imminerent, a Druſo Tiberioque, adiutore operis ab Auguſto dato, eorumque

Dextras obarmet, quaerere diſtuli;
Nec ſcire fas eſt omnia: ſed diu
Lateque victrices catervae,
Conſiliis iuvenis revictae,

Senſere, quid mens rite, quid indoles,
Nutrita fauſtis ſub penetralibus,

Poſ-

que legatis, diviſis copiis, diverſisque locis fuſi atque perdomiti, Dione teſte l. l. Igitur accurate poeta h. l. loquitur, dum Vindelicos Druſi virtutem primum in Rhaetis *vidiſſe*, mox ſemet ipſos *ſenſiſſe* ait. — 18. Iam armorum, quae in pompa triumphali praeferri ſolerent, quaeque, quum in Germanis populis maximam haud dubie apud Romanos mirationem facerent, genus notandum paulisper deflectit poeta, ita tamen, ut iſtam ingenii phantaſmatum copia exuberantis atque ita confuſi, ut, quod Pindaro quoque haud raro accidiſſe videmus, a rei ſe ſumma abduci pateretur, culpam faſtidioſa, qua rem iſtam, ſibi obiectam, ſtatim miſſum faceret, ſuperbia, ut ita dicam, redimeret, atque corrigeret. Cf. Obſſ. — *quaerere diſtuli*, inquirere ſuperſedeo, non lubet, *unde mos deductus . . . . dextras obarmet*, docte pro, unde mos deductus ſit (*magnanimis mos ductus avis* Valer. Fl. VI. 125.), unde morem Vindelici traxerint, ut *dextras ſecuri obarment*, ſecuri pro gladio utantur, *Amazonia*, quaſi fere Amazonas inſtructas fuiſſe conſtat. *Per omne tempus*, eſt vel, inde ab antiquiſſimis temporibus, vel, quod omnino de Germanis tradit Tacitus, quod non belli tantum tempore ſecuri armati ſint, ſed omnia omnino negotia dextra ſecurigera obire ſoliti ſint. — 22. *Nec fas eſt*, conſentaneum eſt, disquirendae huic rei immorari, non vacat ad has disquiſitiones deſcendere. Quo quidem ipſo Horatium indicii ſui ſubtilitatem, a re aliena cum indignatione repudiantis, egregie oſtendere, quis non ſentit? Generatim autem expreſſit ſententiam poeta, Pindarica gravitate. Forte cum hoc Noſtri loco haud inepte conferas Pind. Iſthm. I. 85 ſqq. *Sed* h. l. corrigentis eſt, et ad propoſitum revertentis, conſueta vel pedeſtri orationi ratione.

v. 25.

Possit, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.

Fortes creantur fortibus et bonis:
Est in iuvencis, est in equis, patrum
Vir-

v. 25. *Sensere*, cum vi (ut IV. 6. 5.), gravissima clade accepta, cum malo suo intellexere, quanta vis esset bonae indolis, si bona institutio accesserit. Exquisitam artem poetae vide, qua magnam Drusi laudum partem haud ambitiose quaesita ratione cum Augusto communicat! — *quid posset*, quantum efficere valeret, *mens* et *indoles*, ingenita animo virtus, animi generosa indoles, ab Augusto exculta; pro quo splendide est, orationi divinitatis eius specie inducta: *rite nutrita*, bona institutione exculta, *sub faustis penetralibus*, in Augusti domo, tanquam Dei domicilio formata, propitium Augusti numen experta. Nam *rite* ad religiones pertinet, et *fausta penetralia* de templo propitii numinis docte adhibitum a poeta. *Innutritum caelestium praeceptorum disciplinis* Tiberium in domo Augusti educatum similiter fert Vellei. II. 94. 2. tralatitia adulatione; et de Druso Ovid. Consol. ad Liv. 38. *Caesaris illud opus, voti pars altera vestri, occidit*, satis docte ac magnifice. — *vv.* 27. 28. declarative subiecti. Nunc demum enim Augusti numen cognoscitur, quod Neronum puerorum curam ac tutelam gerat. — *animus paternus*, affectu paterno (ut II. 2. 6.), institutione atque praeceptis ostenso.

v. 29 *sqq.* Haeret poeta in amplificanda proximorum vv. sententia, quo magis intelligeretur, Nerones, quamquam ingenii dotibus instructissimos (id quod ab ipsorum generis nobilitate facile exspectari poterat), Augusto potissimum debere, quod tales evaserint. Hoc generatim, Pindarico more, poeta extulit: adesse quidem in generosae stirpis hominibus virtutis materiam, sed doctrina atque institutione opus esse, quibus illa fingatur, et ad summum perducatur; aliter enim corrumpi atque degenerare. Hoc, quod omnem contactum poeticum refugere videtur, vide quibus poeta illuminaverit coloribus! Sed in singulis graecos habuit, quos duces Horatius seque-

Virtus: neque inbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Doctrina ſed vim promovet inſitam,
Rectique cultus pectora roborant:

Vt-

ſequeretur. *Fortes et boni* procreant ſimiles ex ſe, propagant virtutis ſemina. Eurip. in Alcmae. apud Stob. Grot. p. 363. ὡς ἀληθὲς — ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα, κακῶν δ' ὅμοια τῇ Φύσει τῇ τοῦ πατρός. Idem in Archel. apud eundem p. 359. ἐν τοῖς τέκνοις γὰρ ἡ 'ρετὴ τῶν εὐγενῶν ἐνέλαμψε ex emendatiore lectione Valken. Diatr. ad Eurip. p. 162. Pindarus Pyth. VIII. 62. Φυᾷ τὸ γενναῖον ἐπιπρέπει ἐκ πατέρων παισὶν λῆμα. — 30. Quod idem obſervatur in generoſorum animalium fetu. Pro hoc in ſpecie ſtatim, *patrum virtus*, generoſa indoles taurorum et equorum apparet in pullis ipſorum. Latius idem perſequutus eſt Senec. Troad. 536 ſqq. *Generoſa in ortus ſemina exſurgunt ſuos. Sic ille magni parvus armenti comes* caet. Martial. VI. 38. 7. *Acris equi ſuboles magno ſic pulvere gaudet; ſic vitulus molli praelia fronte cupit.* Similiter Eupolis ἐν Δήμοις apud Grot. Excerpt. tr. p. 499. οὐ δεινὸν οὖν κρείους με μὲν γεννᾶν τέκνα, ὄρνεις δ' ὁμοίους τοὺς νεοττοὺς τῷ πατρί; Contra Ecdorus apud Stob. Grot. p. 365. ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ Φύσις τίκτει κακόν· ὡς ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται. — *inbellem feroces* magna vis horum epith. ad univerſam ſententiam, ipſa eorum collocatione adiuta.

v. 33 *ſqq. Sed doctrina*, ἡ παίδευσις, bona inſtitutio, praeceptio *promovet*, auget, perficitque *vim inſitam*, generoſam animi indolem, τὸ ἐγγενές. Quintil. I. O. XII. 2. *Virtus, etiamſi quosdam impetus a natura ſumit, tamen perficienda doctrina eſt.* Boettig. laudat Cic. pro Arch. 15. *Quum ad naturam eximiam et illuſtrem acceſſerit ratio quaedam, confirmatioque doctrinae, tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolet exſiſtere.* In eandem ſententiam Eurip. Hec. 600. ἔχει γε μέντοι καὶ τὸ θρεφθῆναι καλῶς δίδαξιν ἐσθλοῦ, et Iphig. in A. 561. τροφαὶ θ' αἱ παιδευόμεναι μέγα φέρουσ' εἰς ἀρετάν. — 34. *Cultus recti*, recta diſciplina; quatenus animus ea excolitur, ad recta et honeſta perdo-

Vtcunque defecere mores,
Indecorant bene nata culpae.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Teſtis Metaurum flumen, et Hasdrubal
De-

ducitur. — *roborant*, confirmant *pectora*, perficiunt naturalem indolem. Cic. Quaeſt. Tuſc. II. 4. *Fortes — multo magis adiuvat ratio, quae quibusdam quaſi praeceptis confirmat vim fortitudinis.* Et paullo poſt: *ut ager quamvis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt; ſic ſine doctrina animus. Ita eſt utraque res ſine altera debilis.* — 35. 36. Inverſa ſententia cum αὐξήσει, *utcunque*, quandocunque *mores*, morum diſciplina *deficit*, deſtituit indolem, ubi abeſt bona educatio; ſed docte effecta eius poſuit poeta, *mores*. — *culpae*, vitia, *indecorant*, nitorem detrahunt, maculam adſpergunt, deformant *bene nata*, τὸ εὐφυὲς, εὐγενὲς, bonam indolem; degenerat illa, in vitia prona. Fortius adeo eſt, quam, perit virtus animi, non exculta. Dedecus quidem, τὸ αἰσχρὸν proprium de vitiis, cum vi tamen h. l., quatenus in homine bene nato, ut ita dicam, deprehenduntur, quibus adeo natalium ſplendor offuſcatur. Iam contemplare divitias poetae in declaranda εὐγενείᾳ (*fortes* et *boni*, *vis inſita*, *pectora*, *bene nata*) et παιδείᾳ (*doctrina*, *recti cultus*, *mores*) expoſitas!

v. 37. Celebrata Neronum generoſa indole, a maioribus accepta, ſatis proclivis poetae ad celebrandas horum virtutes via erat, unde ampla ſatis de futura iuvenum iſtorum magnitudine iudicandi daretur copia. Satis autem habuit, unum at ſplendidiſſimum avitae virtutis exemplum in C. Claudio Nerone proponere. Qui bello Punico II. a. V. DXLVI. quum Haſdrubalem cum nova belli mole Italiae faucibus imminere intellexiſſet, relictis clam cum delecto milite, quae in Lucania adverſus Hannibalem teneret, caſtris in Vmbriam profectus Haſdrubalis exercitum praevalidum collatis cum M. Livio Salinatore ſignis ad Metaurum flumium adgreſſus maxima clade penitus contrivit. Vid. Liv. XXVII. 43 ſqq. Atque huius plane eximiae virtutis imagine incenditur poetae animus, adeo quidem, ut generoſo ad perſequen-

Devictus, et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,

Qui

quendum tam ſplendidum argumentum, quod a carminis conſilio neutiquam alienum videretur, impetu abreptus in rei huius magnitudine vividiſſime oculis ſubiicienda haereat, uniceque occupetur. Vid. Argum. Vivida ſtatim initio orationis converſio, *quid debeas, o Roma*, pro, quantum resp. Romana Neronum familiae *debeat*, quam inſignia eius ſint merita, teſtatur victoria de Hasdrubale a Claudio Nerone reportata. Poſterius pluribus ideis eloquutus eſt poeta, ita ut generalem (*Hasdrubal devictus*) et ſpeciales, quae rem exornarent amplificarentque, promiſcue adponeret; frequentata Noſtro ratione. Sollenne autem poetis, fluviis et locis virtutum teſtimonia denuntiare. Iam Eurip. Herc. fur. 368. de Centauris ab Hercule caeſis: ξύνοιδε Πηνειὸς ὁ καλλιδίνας, μακραὶ τ' ἄρουραι πεδίων ἄκαρποι. Catull. LXIV. 358. *Teſtis erit magnis* (Achillis) *virtutibus unda Scamandri.* — *Metaurum* (adiective) *flumen*, Metaurus, Vmbriae fl. pugna iſta, ad eum commiſſa, famigeratiſſimus. Sil. VII. 486. *Multaque Hasdrubalis fulgebit* (innoteſcet) *ſtrage Metaurus.* Hinc Sidon. Epp. I. 5. *illic Metaurus, cuius ita in longum felicitas uno die parta porrigitur, ac ſi etiam nunc Dalmatico ſalo cadavera ſanguinolenta decoloratis gurgitibus inferret.*

v. 39 *ſqq.* Victoria, quae primum Italiam poſt multorum annorum calamitates, ab Hannibale inflictas, recreavit, ab interitu ſervavit. Offuſa erat Italiae denſiſſima caligo, dum calamitatibus conflictaretur; unde emerſit, priſtinaque iterum luce effulſit, incolumitate eius per Neronem praeſtita ac ſtabilita; quas imagines nec pedeſtris oratio reformidat. Cic. pro Roſc. Am. 32. de bello civili, *tanquam ſi offuſa reip. ſempiterna nox eſſet, ita ruebant in tenebris, omniaque miſcebant.* Valer. Max. V. 2. *funus et tenebras imperio minitari.* De *luce* v. ad IV. 5. 5. — *pulcher dies*, lucidus, fauſtus, ut IV. 2. 47. — *fugatis Latio* a Latio, ab Italia *tenebris*, luctuoſis calamitatibus finem imponens. — 41. qui primus *riſit*, effulſit, reſplenduit (v. ad IV. 11. 6.) ſalutifer fuit Italiae, *adorea*, gloria bellica, victoria, iſto die parta; ornatius quam, quo die prima ſalutis affulſit ſpes populo Romano, victoria parta.

Qui primus alma rifit adorea,
Dirus per urbis Afer ut Italas,
Ceu flamma per taedas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.

Poft

parta. *Ador, adoreum far, adorea*, praemium militibus victoribus distributum, mox pro ipfa gloria bellica, atque adeo victoria dici coeptum. Conf. Claudian. XXI. 284. Plin. XVIII. 3. *Gloriam a farris honore adoream appellabant.* — *alma*, profpera, falutari populo Romano; ornat.

v. 42. Primus, *ut*, ex quo Hannibal Italiam infeftavit, infedit. Summam ἐνάργειαν, qua hoc expreffit poeta, vel hebetior perfpiciat. Maxime vero admirabilis delectus verbi *equitare* de hofte, qui continuis victoriis infolentior factus terram hoftilem populabundus pervagatur, ipfi regioni, urbibus ferociter infultat. Vid. ad V. 16. 12. et 17. 74. Eadem notione Graecis ufu venit, καθιππεύειν, καθιππάζεσθαι χώραν et fim. Habes igitur hoc uno verbo adumbratam imaginem Hannibalis, ab Alpibus in Bruttios usque per totam paene Italiam impune graffantis, ferroque atque incendiis omnia vaftantis, qualem hiftoriae fides abunde adftruit. Hinc δεινῶς *dirus Afer* fimpliciter Hannibal dictus; cf. III. 6. 36. Etiam *urbes Italae* fignificanter pro Italia pofitae, in vaftitate eius delineanda. Iam hoftilem vim atque impetum Hannibalis poeta, quo iufta eius obiiceretur animo fpecies, duabus comparationibus illuftrat, delectu pariter atque exornatione, tum enuntiationis brevitate infignibus. Summam enim rapiditatem ac violentiam, adiuncta noxae idea, defignat *flamma*, ignis, filvae, eique piniferae (*taedis*), immiffus, et procella mari incumbens, pro qua fpeciatim eft *Eurus*, *undis Siculis* infeftiffimus, maximas in mari Siculo turbas ciens. Vtriusque impetum defignavit poeta verbo, quod proprie ad Hannibalem fpectat; unde adeo illa notio affumenda, nota figura; quamquam et Ventis bigas a poetis tribui (Ita Βορέαν ἅμιππον dixit Sophocl. Antig. 997. Ζέφυρον ἐν οὐρανῷ ἱππεύσαντα Eurip. Phoen. 220.) et ἱππεύειν, διφρεύειν omnino de citatiore motu adhiberi videas veluti Eurip. Suppl. 993. κατ᾽ αἰθέρα, ἵν᾽ ὠκυθόαι Νύμφαι ἱππεύουσι

δι᾽

Poſt hoc ſecundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
Vaſtata Poenorum tumultu
Fana Deos habuere rectos:

Dixit-

δι' ὀρφναίας. Nonn. Dionyſ. XXXIII. 339. Ἀστερίην — ἄστατον ἱππεύουσαν ἀμοιβάδι σύνδρομον αὔρῃ ------ ἐνεῤῥίζωσεν Ἀπόλλων. Caeterum, quantum momentum iſta ad augendam Neronis gloriam habeant, in promtu eſt videre. Eodem ſpectant ſequentia, omnia, quae poſtea Romani proſpere geſſerint, a Neronis victoria, tanquam fonte, derivantia.

v. 45. *Poſt hoc*, ἐπὶ τούτῳ, victis ſemel hoſtibus, nova in dies res Romana incrementa cepit, proſpere omnia ceſſere Romanis. *Pubes Romana*, exercitus Romanus (ut *iuvenum recens examen* I. 35. 30. *pubes Latia* Avien. D. O. 310. et ſaepius alibi) *crevit usque,* eſſe poteſt, crevit animo, magis magisque animo obfirmatus eſt, continuis antea cladibus ad deſperationem adactus, *ſecundis laboribus*, proſpera belli fortuna uſus; vel, gloria eius bellica in dies aucta eſt ſecundis praeliis; quod ſimplicius et magis adpoſitum videtur. *Labores* μόθος, de *gravi Martis opere* (Virg. Aen. VIII. 516.) ſollenne; Sil. III. 89. *diſcede periclis incerti Martis durosque relinque labores*, h. πόνον αἰπύν, Homer. Il. XI. 600. Ita πόνος δορύσσοος ἀνδρῶν Theogn. 965. Sed pervulgata talia. — 46 ſqq. Et Italia reſpiravit aliquando, Hannibalis furorem non amplius pertimeſcens. Quo quidem ſenſu Romanos ſtatim poſt Hasdrubalis cladem animatos fuiſſe, adeo quidem, ut Hannibalem perinde haberent, ac ſi exceſſiſſet Italia, diſerte tradit Polyb. XI. 3. Iam reſtitutam ſecuritatem publicam docte poeta ab effectu, idque ab inſtauratis per Italiam religionibus deſignat; in quo auguſta admodum ſpecies eſt, aucta inſuper appoſita Poenorum, iſtas conculcantium, impietate. *Tumultus* ſignate de Poenis, variis per Italiam discurſibus ſubitum continuo pavorem incutientibus. — *impius,* qui nec fanis Deorum peperciſſet; adpoſito epitheto, quod ad Poenos proprie ſpectare, vix opus eſt monere. — *Fana Deos hab. rectos*, reſtituta ſunt templa deorum, viguit iterum ipſorum cultus, ἀνωρθώθη τὰ ἱερά. Scilicet ὀρθὰ graecis dicta, ſarta tecta-

Dixitque tandem perfidus Hannibal:
Cervi, luporum praeda rapacium,
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.

Gens,

tectaque; et ὀρθῶσαι, *in integrum restituere*, pristinae incolumitati reddere, veluti ὀρθῶσαι πόλιν, ἐπὶ χώραν ἕσσαι, urbem civilibus turbis concussam erigere, incolumem praestare, Pind. Pyth. IV. 485. Vide Boettig. ad h. l. Adde Eurip. Iph. A. 24. Igitur *Dii recti*, ὀρθὰ τὰ τῶν θεῶν, instauratis sacris, cultu Deorum.

v. 49. Praeclaro et ad Neronis laudem efficacissimo artificio poeta victoriae istius magnitudinem ita extollit, ut ipsorum hostium in summam inde rerum desperationem adactorum, confessione bellum istud Punicum vere ea profligatum fuisse pronuntiet, hocque imminentis Carthagini fati praesagium Hannibalis, quo maior rei esset gravitas, oratione explicet. Stamina eius deprehendas fere in effato Hannibalis, audita Hasdrubalis clade, *agnosco fortunam Carthaginis*, iuxta Liv. XXVII. 51. et inde Flor. II. 6. unde optime de poetae arte, in tractando eo exornandoque prodita, statuere licebit. Oratio vivida ac concitata, imagines fortissimae, lineisque magis ostensae, quam coloribus adumbratae; summaque ἐνάργεια in antithesibus. Summa autem orationis, *virtus* Romanorum tantum abest ut cladibus infringatur, ut adversis potius enitescat, verbo, *invicta*; ex ipsa Romanorum fortuna, quam isto bello experti fuerant, ducta; *Marte* quippe in eo ita *ancipite*, *ut propius periculum fuerint, qui vicerunt*, Liv. XXI. 1. Cf. Iunonis oratio Virg. Aen. VII. 293. — *tandem*, maximis demum cladibus ad hanc confessionem coactus, victa demum indomita eius ferocia; praeclaro e persona Hannibalis. — *perfidus*, qui, excisa Sagunto, foedus ruperat, bellum nefarie inceperat. Sic Martial. VI. 19. *periuria Punici furoris* istud bellum et Stat. Silv. IV. 6. 77. ipsum Hannibalem *periuro ense superbum* vocat. Vel omnino animum eius *perfidia plus quam Punica* (Liv. XXI. 4.) infamem notare voluit poeta. Certe generalius de Punica fide acceptum paullo languidius in tali loco videtur. — 50. Vide quanta brevitatis virtus sit enuntiatae sententiae: insanos nos, qui ultro aggrediamur, bello petamus, quos effugere satius erat. Insaniam istam vivide

Gens, quae cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuſcis aequoribus ſacra,
Natosque maturosque patres,
Pertulit Auſonias ad urbis,

Du-

vivide declarat poeta comparatione, cum ipſa ſententia mira arte contexta. Cf. III. 2. 10. Nos *Poeni* Romanos *ſectamur*, cervi lupos. (Hos enim oppoſitionis vis poſtulabat. De Romuli lupa poetam cogitaſſe, nemini facile Baxterus perſuaſerit.) Proprie igitur erat, *cervi ſectamur* lupos, *quos* . . *triumphus*, *praedae* quippe certiſſimae iis futuri. Sed docte hoc inſeruit poeta (*praeda rapac. lup.*) et in altero (*ſectamur, quos* caet.) comparati magis ratio habita. — 52. *fallere et effugere* eos, λαθεῖν, fuga impetum eorum eludere, ſeſe ſubducere, *triumphus opimus eſt*, pulcherrimae inſtar victoriae habendum, in ſumma felicitate ponendum. Nota opima ſpolia; unde docte triumphus opimus dictus.

v. 53. Plane inſitam Romanae genti eſſe invictam vim atque fortitudinem, adeo quidem, ut ab ipſis cladibus calamitatibusque nova incrementa capiat, poeta ut oſtenderet, ad ipſa populi ſui primordia recurrere neceſſe habet, luculenter iſtud comprobantia: de quibus Hannibali, in Italia ſeneſcenti (uti ipſe ait apud Liv. XXIX. 3.) utique conſtare poterat. *Gens*, ſtirps gentis Romanae, Aeneadae, qui ne patriae quidem interitu (docte hoc epith. *cremato* involvit poeta) animo conciderunt, ſed novis ſedibus quaerendis intenti *fortes*, fortiter, aerumnoſis viae laboribus ac periculis haud deterriti, petiere Italiam. Hoc anguſtiore ſpecie poeta; tanquam ſola erga Deos atque infirmam aetatem pietate ducti tantos labores toleraverint. — 54. *Sacra*, *θεοὺς πατρῴους*, Veſtam, caeterosque deos patrios, maxime Penates. Virg. Aen. II. 293. *Sacra ſuosque tibi commendat Troia Penates; hos cape fatorum comites.* Res curate tractata ab Heyn. in Exc. IX. L. II. Aen. p. 304. — *iactata*, quatenus ipſi Troiani graviſſimam tempeſtatem in *Tuſco*, Tyrrheno mari experti; docte. Virgil. Aen. I. 71. *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor, Ilium in Italiam portans victosque Penates*; ubi vide quae ſequuntur. — 55. *Pii* Aeneae maxime reſpectu, *natum* Iulum et *maturum* aetate Anchiſen ſecum aſportantis, haec com-

Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido,
Per damna, per caedis, ab ipſo
Ducit opes animumque ferro.

Non

commemorari exiſtima. In *pertulit* ſummae conſtantiae notio; et *Auſoniae urbes* docte Italia dicta, ab Auſonibus, antiquis Italiae incolis. Vide omnino Heynii Exc. IV. ad Aen. VII. 57. p. 129.

v. 57 *ſqq.* Gens iſta, quum cladibus attritam ac paene confectam putes, tum *velut ab ſtirpibus laetius feraciusque* (ut de eadem Liv. VI. 1.) *renaſcitur*, exſurgit; *maior ſemper frequentiorque pro tot caeſis exercitibus ſuboleſcit*, quod de eadem iidem Carthaginienſes praedicant apud Liv. XXIX. 3. Igitur quam appoſita iſtius gentis cum ilice, poſt amputationem laetius efflo-reſcente, novumque, quo ſeſe extollat, robur adepta, comparatio ſit, in promtu eſt videre. Ilex *tonſa*, attonſa, acciſa; ramis amputatis. *Brachia* arborum *tonde*, Virg. Ge. II. 368. — bip. *duris*, στιβαροῖς, dure impactis; vel ſimpliciter e duro ferro. πέλεκυς χαλκήλατος. v. 58. ſuaviter exornat comparationem. De *Algido* v. ad I. 21. 6. — *feraci nigrae frondis*. ſaltuoſo, ſilvis conſito, ut frondes nigrae ſint umbroſae, ut I. 4. 11. et I. 21. 7. Forte tamen in ſpecie Algidum quercubus atque ilicibus feracem deſignare voluit poeta epith. *nigrae*, iſtis proprio (uti et μελάνδρυα Graecis), etiam propter denſam umbram iſtarum arborum. Ad rem v. III. 23. 9. — 59. 60. Docte iterum (ut vv. 50 ſqq.) comparationem commiſcuit cum ſententia poeta, utriusque aequali fere ratione habita. Nam etiam *damna* et *caedes* ilicis tonſae dici poſſunt. Suave autem oxymoron, *damnis* Roma *opulentior* facta, quod imitatus eſt Rutil. Itin. I. 120. *Adverſis ſollenne tuis, ſperare ſecunda: exemplo caeli* (lunae) ditia damna *ſubis*. Similiter *creſcere malis* de Hercule Senec. Herc. fur. 33. *damnis dives ab ipſa ſuis* de hydra Ovid. Heroid. IX. 96. Adde eund. Met. IX. 193. — 60. *ducit opes animumque*, novas vires, novum robur acquirit, animoſior facta, *ab ipſo ferro*, ſecuri amputata; h. graviter adflicta, maximas clades experta, de Romana gente.

v. 61. Novas comparationes eiusdem illuſtrandae ſententiae

ſub-

Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem:
Monstrumve submisere Colchi
Maius, Echioniaeve Thebae.

Merses

subnectit poeta, oratione tam scite variatas, ut comparationis speciem in iis vix agnoscas. De Hydra Lernaea, e cuius uno reciso capite innumera alia succrescerent, narrationem pete ab Ovid. Met. IX. 69 sqq. Cf. Intpp. ad Hygin. f. 30. et ad Apollod. II. 5. 2. Simile effatum Pyrrhi apud Flor. I. 18. *Video me plane Herculis sidere procreatum, cui, quasi ab angue Lernaeo, tot caesa hostium capita de sanguine suo renascuntur.* Sed frequentatum omnino vett. enatum inde proverbium ὕδραν τέμνειν, ubi ex uno malo, quod sustuleris, nova copiose emergere animadvertas; de quo vid. Torrent. h. l. et Erasm. Adag. p. 319. — *Hydra non firmior,* firmius *crevit in Herculem,* docta brevitate pro, non magis *secto corpore*, resecto uno capite novo succrescente capitum numero, virium incrementa cepit, quibus obniteretur Herculi. Nova adversus Herculem *subrecta* capita docte τῷ *crevit* designat poeta. — *vinci dolentem,* omnibus viribus annitentem, ne vinceretur, graviter colluctantem cum hydra aegerrimeque vincentem; immense auctas hydrae vires docte ita declarari puta. Iolai demum ope Herculem id effecisse, in vulgus notum. — 65. Neque draco caede sua feracior ac terribilior fuit. E satis eius dentibus provenisse γηγενεῖς idque armatos, notum vel ex Ovid. Met. III. 101 sqq. Prodigiosum hunc terrae partum docte *monstrum* poeta appellat, quod *Colchi et Thebae*, terra Colchica ac Thebana *submisere*, protulere; Iasone Colchis, Thebis Cadmo dentes istos serentibus. Elegans est usus verbi *submittere*, ἀναπέμπειν, de rebus, quas terra gignit, passim notatus VV. DD. veluti Burm. ad Val. Fl. III. 528. et ad Propert. I. 2. 9. — *Echioniae*, Boeotiae, ab Echione, uno terrigenarum, e reliquis, mutuis ictibus pereuntibus, cum quatuor aliis superstite.

v. 65 *sqq.* Similiter qua verba qua sententiam Hannibal apud Liv. XXII. 14. init. *Cum eo nimirum hoste res est, qui nec bonam nec malam ferre fortunam potest; seu vicit, ferociter instat victis; seu victus est, instaurat cum victoribus certamen.* Idem apud Iustin. XXXI. 5. *Aliis bellis*

Merſes profundo, pulchrior evenit:
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Proelia coniugibus loquenda.

Car-

lis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepiſſe occaſionem loci temporisque, agros diripuiſſe, urbes expugnaſſe; cum Romano, ſeu occupaveris prior aliqua, ſeu viceris, tum etiam cum victo et iacente luctandum eſſe. Sidon. Apoll. c. VII. 6. *Adverſis ſic Roma micat, cui fixus ab ortu ordo fuit creviſſe malis.* In Noſtro mire animum percellit nervoſa brevitas, quae antitheſibus vigorem addit. *Merſes profundo*, ſi mari eam penitus immergas, immerſam putes, h. calamitatibus oppreſſam, cladibus confectam; ecce *pulchrior*, glorioſior *evenit*, emergit, in malis maior exiſtit. Quanto fortior Noſter imitatore ſuo Rutil. Itin. I. 129. *Flevit ſucceſſus Hannibal ipſe ſuos. Quae mergi nequeunt, niſu maiore reſurgunt, exſiliuntque imis altius icta vadis. Mergi*, ut βαπτίζεσθαι, de malis, quibus opprimimur, uti contra ἐκνεῦσαι, iis liberati, nota poetica loquendi ratione. — 66. Cogita par luctatorum compoſitum; illum, adverſario ſtatu deiecto ac labante victoriae iam imminentem, hunc collectis viribus inſurgentem, alterumque *integrum* adhuc, h. ne loco quidem motum, uno impetu proſternentem. *Cum laude* igitur *proruit*, maiori laudi ei cedit, quod exhauſtus paene viribus adverſarium *integrum*, integris viribus ac *victorem*, victoriae iam certum *proruit*, terrae affligit. Forte dicta haec reſpectu Hasdrubalis, cum exercitu integro atque Hiſpaniarum victore in Italiae faucibus a Romanis toties ab Hannibale fuſis ad internecionem caeſi. — 68. *coniugibus loquenda*, cum vi, de quibus coniuges querantur, quorum triſtiſſimam memoriam ſervaturae ſint, maritis ipſorum in iis caeſis, adeoque atrociſſima, funeſtiſſima. Catull. LXIV. 349. 50. *Illius egregias virtutes claraque facta ſaepe fatebuntur gnatorum in funere matres.* Altera ratio, *coniugibus* (tertio caſu) *loqu.* quae victores coniugibus enarrent, ut in Ovidiano: *narrantis coniux pendet ab ore viri*, a Schol. Cruqu. iam allata, minus gravitatis habet pro affectu loquentis.

v. 69. Pulchre ſubiicitur Romanis poſt cladem animoſioribus Hannibal, eadem accepta,

de

Carthagini iam non ego nuntios
Mittam ſuperbos: occidit, occidit
Spes omnis et fortuna noſtri
Nominis, Hasdrubale interemto.

Nil Claudiae non perficient manus:
Quas et benigno numine Iupiter

De-

de ſummis rebus deſperans! quo victoriae iſtius magnitudinem mirifice extolli, in aprico eſt videre. *Iam non*, non amplius *mittam*, mittere licebit *Carthagini*, Carthaginienſibus, *nuntios ſuperbos*, qui victoriam *ſuperbam*, magnificam,glorioſam (ut *triumphus ſuperbus* I. 35. 4.) annuntient. Sed docte ipſi *ſuperbi* dicti; partem iſtius gloriae ſibi vindicantes, elati gentis ſuae gloria. Quam acerba autem haec priſtinae felicitatis, cum praeſente fortuna collatae, recordatio! Miſſi autem ſaepius Carthaginem victoriae nuntii, quos Livius diſerte memorat, veluti poſt cladem Cannenſem, XXIII. 11. — 70. Magna δεινότης in repetito *occidit*. — *fortuna noſtri nominis*, rerum noſtrarum, noſtrae gentis, noſtra. Ita acceptum convenit fere iis, quae idem apud Liv. XXVII. 51. dicit, *agnoſco fortunam Carthaginis*; hocque ad Neronis laudes ſatis ſplendidum foret, quod eius victoria Carthaginienſium regni ruinam traxiſſet. Vel ſic tamen praeſtare arbitror, *fortunam noſtri nominis*, de Hannibalis fortuna bellica cum Hasdrubalis exercitu extincta accipere. Atque hoc iubent anteced. v. 69. et *ſpes omnis*. Etiam Livius XXVIII. 12. *Poſt Hasdrubalis vero exercitum cum duce*, in quibus ſpes omnis repoſita victoriae fuerat, *deletum, cedendoque in angulum Bruttium caetera Italia conceſſum* caet. valde adpoſite.

v. 73. Tam inſigni edito opere maxima quaevis in poſterum ab ipſo hoc Claudio, eiusque poſteris, virtutum ſuarum heredibus (iuxta illa, *fortes creari fortibus*) perpetratum iri recte ominari licet. Exquiſitum poetae artificium eſt, quo ipſum Hannibalem futurae gentis Claudiae magnitudinis vatem fert, ſicque orationem ad privignos Auguſti, primarium huius carminis argumentum, inflectit. Male nonnulli poetam iterum loqui autumant; quo totius tetraſtichi vis plane infringitur. *Nil non*,

Defendit, et curae ſagaces
Expediunt per acuta belli.

non, omnia perficient *manus Claudiae*, gens Claudia, manu ſtrenua, fortis; omnia proſpere ab iſta gerentur. Docta reique apta periphraſis eſt *manus Cl.* in declaranda iſtius gentis fortitudine bellica; ut *manus Herculea* II. 12. 6. — 74. *Quas*, quandoquidem gentem iſtam *Iupiter benigno numine*, Deorum favor *defendit*, tutatur. *Sanctos* inde *acceptosque numinibus Claudios* dixit Tacit. Ann. IV. 64. Deſignatur feliciſſimus rerum ſtrenue ac prudenter inceptarum perfectarumque eventus. Adoptavit etiam Florus II. 6. *Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam Deorum.* — 75. *curae ſagaces*, conſilia ſagacia, ingenii ſagacitas prudentia in adminiſtrando bello ſpectata: Supra *conſilia* ſimpliciter dicta v. 24. — 76. *Expediunt per acuta belli*, docte et breviter pro, transmittunt incolumes per maxima belli diſcrimina, ex iisque adeo expediunt. *Acuta belli*, *pugna acuta*, ὀξὺς Ἄρης, ὀξὺς ἀγὼν, θοαὶ μάχαι (Pind. Pyth. VIII. 37.) de pugna ancipiti, atrociſſima. Similiter δι' ὀξείας δραμεῖν, ἐπὶ τῶν διακινδυνευόντων, quod proverbium eſt apud Zenob. Cent. III. 15. et ἐπὶ ξυροῦ εἶναι Theocr. XXII. 6.

CARMEN V.

ARGVMENTVM.

Magnum facile agnoſcas poetam in exquiſita ac plane perfecta Auguſti laudum, quas huius carminis argumentum fecit, pertractatione. Tantam enim Auguſti laudationi, adlatis idoneis rerum argumentis, conciliavit veritatis ſpeciem, ut nihil plane adulationis aut vanae oſtentationis ei adſperſum vereque, pectus poetam, quum iſta ſcriberet, diſertum feciſſe, dicere liceat. Tum artificium poetae in quaeſite laudando Auguſto haud unum animadvertas. Primum, quantis Auguſtum meritis inſignem tibi fingas neceſſe eſt, quem, diutius abſentem, univerſus populus Romanus impatientiſſime deſideret, ac paene ſuſpiret? quo ſane tenerrimi amoris ac pietatis, a felicitatis ei debitae ſenſu profectae, vix liquidius affectus oſtendi poterat. Deinde, ne in turpem adulationem prolapſus ac ſimulate loquutus videri poſſet, cauſſas quidem, quibus civium animos ſibi conciliaſſet, non ambitioſe adtexit, ſed docte ab effectis, ſuaviſſima felicitatis iſtorum temporum pictura declaratis, colligendas dat. Tandem, quo rectius de immortalibus eius in patriam meritis ſtatuatur, magnitudine eorum univerſum populum ita attonitum atque affectum ait, ut, quum humana ſorte paene altiora ſint, Auguſtum, publicae iſtius privataeque

que

que felicitatis auctorem, non possit, quin summa veneratione ac pietate, tanquam numen tutelare, prosequatur, utque diutissime inter se moretur, quotidie voveat. Ad libationes tam publicas quam privatas, quae iam a. V. DCCXXIV. Senatus Augusto decrevisset, ultima haec spectare, in proclivi est animadvertere. Atque ex his a me dictis, quae huius carminis summa, quamque artificiosa argumenti sit tractatio, satis expeditum esse arbitror. Caeterum quantum suavitatis atque hilaritatis vel ipsis huius carminis insit numeris, vix admonitione egere arbitror.

AD AVGVSTVM.

Divis orte bonis, optime Romulae
Cuſtos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus Patrum
Sancto concilio, redi.

Lucem

v. 1. *Divis orte bonis* explicant, nate *Diis bonis*, abſolute, θεῶν ἀγαθῶν. εὐμενῶν ſc. ὄντων, θεῶν ἕκητι, Diis propitiis, Deorum beneficio terris date! fere ut IV. 2. 37. de eodem: *quo nihil maius meliusve terris fata donavere bonique Divi;* haud inepte quidem, neque indigna h. l. rei ſpecie. Auguſtior tamen h. l. Auguſti *Dei* compellatio, quatenus in gentem Iuliam adſcitus ad Deos genus ſuum referret, ac meritorum magnitudine, dum adhuc in terris degeret, ita dici appellarique mereretur. Cf. III. 5. 2. Epp II. 1. 15. Atque haec per totum fere carmen regnat idea. Thall. Mileſ. I. 2. (A. B. II. 164.) Καῖσαρ, ἀνικάτων ἔκγονε Ῥομυλίδων! αἰθερίην γένεσιν σέο μέλπομεν. Praeſtat adeo multo ſimplicior ratio, oriunde a Divis, *bonis*, qui tantum tamque beneficum Romanis numen ex ſe naſci voluerint. — 2. *Cuſtos gentis Romulae,* Romuleae, itidem tanquam Deus ἐγχώριος, tutelaris, ut Neptunus *cuſtos Tarenti* I. 28. 29. Infra idem Auguſtus *tutela praeſens Italiae* IV. 14. 43. et *rerum cuſtos* adiuncta divinitatis notione, audit. *Romulus*, adiective ut *Dardanus* et plurima alia vocabula. — *abes* a gente tua, *iam nimium diu*; quo admodum molliter deſiderii impatientiam prodit. — 3. *pollicitus maturum reditum,* te multo maturius, brevi rediturum, *ſancto,* auguſto, *Patrum concilio*, ordini, Senatui. Similiter *ſanctiſſimum graviſſimumque orbis terrae conſilium* Senatum appellat Cic. Cat. I. 9. *ſanctum Senatum* Virg. Aen. I. 426. — *redi*, en votorum ſummam, uno verbo expoſitam!

v. 5. Exhilara iterum adventu tuo patriam, per longam abſentiam moerore proſtratam. Suaviſſima haec imagine extulit poeta. Obnubila omnia ſunt (quae ſollennis triſtitiae imago eſt; expreſſa quoque a Virg. Aen. II. 92. *vitam in tenebris luctuque trahebam.* Cf. IV. 4. 40.) ab-

Lucem redde tuae, Dux bone, patriae:
Inſtar Veris enim voltus ubi tuus
Affulſit, populo gratior it dies,
Et ſoles melius nitent.

Vt

abſente te; igitur *redde lucem patriae*, diſpelle iſta nubila *luce tua*, te reddito, quo ſe tanquam Solis luce recreatam patria ſentit. Aeſchyl. Perſ. 298. ubi Atoſſa, poſtquam Xerxem cladi ſuperſtitem audiſſet: ἐμοῖς μὲν εἶπας δόμασιν φάος μέγα, καὶ λευκὸν ἦμαρ νυκτὸς ἐκ μελαγχίμου. Homer. Od. XVI. 25. in ſummi gaudii teſtificatione; ἦλθες, Τηλέμαχε, γλυκερὸν φάος. In aliis Homeri locis ſalutis primariam notionem habet, quae huc non faciunt. *Ducis* minus ambitioſa Auguſti appellatio, etiam ſub Impp. frequentata, quod regium nomen Romanis exoſum eſſet. Exempla acervatim conſtipavit Markl. ad Stat. Silv. IV. 1. 46. Nonnulla quoque habet Burm. ad Propert. II. 13. 20. In *patriae* cave argutcris; dictum uti *pater patriae* et ſim. — *tuae*, tibi penitus addictae; tantoque deſideratius reditum tuum eſſlagitanti.

v. 6. Vide quam ſplendide *lucis* notionem exornaverit poeta; in quo iterum divinitatis Auguſti ſubeſt idea. Scilicet benevoli numinis praeſentia inſolito fulgore (vid. ad III. 16. 1.) aut candida nube (uti irati caliginoſa); qua amictum eſt (v. ad I. 2. 31.) prodi credita; unde adeo tota natura refulget, laetioremque faciem induit. Notiſſimus Lucretii (I. 6 ſqq.) locus de Venere: *Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila caeli adventumque tuum: — — tibi rident aequora ponti, placatumque nitet diffuſo lumine caelum:* quod phantaſma varie exornatum eſt a poetis. Igitur Auguſti *vultus inſtar Veris affulget*, reſplendet, per naturam fulgor eius diffunditur, Veris (perſonam cogita, uti in ſplendidiſſima pompa apud Lucret. V. 736. Cf. IV. 7. 9.) adventantis inſtar, quod diſpulſis nubibus ſerenitatem reducit. Dictum inde Ἔαρ χρύσειον, κρυερῶν νεφέων ἐλατὴρ Oppian. Cyneg. I. 119. Hinc ſuaviter Theocr. VIII. 41. 43. παντᾷ ἔαρ — — ἔνθ' ἁ καλὰ παῖς ἐπινίσσεται, laudante Boettig.; et venuſtas, veris inſtar affulgens, Χαρίτων ἔαρ Iulian. LVII. 1. (A. Br. II. 506.) et Alexand. Aetol. V. 7. (A. Br. 497.) πρωθήβης, ἔαρος θαλερώτερος; ſecuti Theocr. XIII. 45.

cui

Vt mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora
Cunctantem ſpatio longius annuo
Dulci diſtinet a domo,

Votis

cui Νυχεία ἔαρ ὁρόωσα dicta. — 7. dies, menſes, anni *eunt*, procedunt, obvia ratione, poetis admodum frequentata. Vide ad IV. 7. 12. — 8. *Soles*, Φάεα, quatenus cuique diei ſuum ſolem adſignant. *Memini me condere Soles* ſimiliter Virg. Ecl. IX. 82. — *melius*, purius *nitent*, ſervata imagine pro, recreatur patria te praeſente.

v. 9. Molliſſimum deſiderii affectum, quo Patrem ſuum patria pie proſequitur, egregie poeta cum materna ſollicitudine comparat, quae per longiorem unici filii abſentiam vigorem atque incrementa cepit maxima. Comparationem per ſe dulciſſimam et ad movendos animos aptiſſimam vide quam ἐναργῶς expoſuerit, animaveritque poeta. Augetur deſiderii affectus itineris ſuſcepti difficultate atque periculo, vivideque ad coelum expanſis in litore matris, vota metu duplicantis, manibus oſtenditur. Acuant talibus locis humanitatis ſenſum, homines invenuſti frigidiorisque ſanguinis. Profecit autem poeta ex Homeri Od. XVI. 17. comparatione, quamquam paullo aliter adornata: ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἀγαπάζει ἐλθόντ' ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ, μοῦνον, τηλύγετον, τῷ ἐπ' ἄλγεα πολλὰ μογήσῃ· ὡς τότε caet. Cum Noſtro certamen inſtituit Oppian. Hal. IV. 335 ſqq. ὡς δ' ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα ἀχνυμένη στέλλησι· νόος δέ οἱ εἶδον ἀλύει, ὅσση οἱ μεσσηγὺς ἁλὸς χύσις, ὅσσά τε κύκλα μηνῶν· ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης κύμασι δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι, σπεύδειν λισσομένη· καί μιν πόδες οὐκ ἔτ' ὀπίσσω ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ ἐπὶ πόντον ὀπωπάς. Intellige autem iuvenem, adverſis ventis, quo minus e Bithynia, quo mercaturae cauſſa profectus fuerat, reditum parare poſſet, prohibitum ac detentum. Docte hoc Carpathii maris, quod ei transeundum erat, et *Noti*, redeunti Italiam adverſi mentione facta innuit poeta. — *Notus invido flatu*, flatus Noti invidi, Notus invidus, adverſus, matri filii reditum invidens; ornate. — *Carpathii maris aequora*, ſolleuni copia poetica pro, Carpathium

mare,

Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore demovet:
Sic desideriis icta fidelibus
Quaerit patria Caesarem.

Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas:
Paca-

mare, de quo vid. ad I. 35. 8. — *distinet*, seiunctum eum tenet *a domo dulci*, desiderata, ultra annum. Pro quo ornatius est, *cunctantem*, ita ut ei desidendum sit, a domo abesse cogatur *longius*, diutius *annuo spatio*, anno. Magis autem poeticum erit, si iungas *distinet trans aequora*, quam *cunctantem trans aequora*.

v. 15. Praeclare omnia cumulat poeta, quibus sollicitudinem matris, salvum filii reditum a Diis impetrandi ob oculos ponat. *Votis*, Diis pro incolumi filio nuncupatis, *vocat iuvenem*, Deos exorare studet, ut reddant sibi filium. *Precibus vocare imbrem* similiter Virg. Ge. I. 157. *Ominibus* faustis captandis, aut, si sinistra appareant, iis averruncandis. Vtrumque coniungi sollenne. Liv. praef. in fin. *Cum bonis potius ominibus, votisque ac precationibus Deorum libentius inciperemus* etc. — 14. *non demovet faciem*, Exis in mare oculis prospicit, unde eum venturum sperat. — 15. Eodem tui desiderio flagrat universus populus. — *desideriis icta*, πόθῳ βληθεῖσα, ἱμέρῳ πεπληγμένη, ut Aeschyl. Agam. 555. et 1215. *Desiderio perfixa iuvenci*, Lucret. II. 360. Omnino de quovis vehementiore animi affectu poetis adhiberi, in vulgus notum est. — *fidelibus*, fidem, amorem, pop. Rom. in te testantibus, pio animo profectis; significanter. — 16. *quaerit*, suaviter desiderii notionem exponit. Cf. III. 24. 32. Alia vide apud Markl. ad Stat. Silv. III. 5. 52. Omnino *desid. icta quaerit*, delecta copia est pro vulgari, desiderat *Caesarem* suum, quod ipsum quam auguste pro tenui, te.

v. 17 *sqq.* Vt omnem simulatae pietatis suspicionem excludat poeta, caussas subiicit, a quibus ardentissimum illud desiderium proficiscatur, insignia ipsius in remp. merita; quae docte ab effectis declarata statim sub-

Pacatum volitant per mare navitae:
Culpari metuit Fides:

Nullis polluitur caſta domus ſtupris:
Mos et lex maculoſum edomuit nefas:
Lau-

ſubiiciuntur. Declarat autem ea ab ſumma omnium rerum abundantia, ſecuritate, innocentia, morumque integritate; quibus quum auream aetatem fere deſignari conſtet, in promtu eſt artem poetae perſpicere, qua Auguſteum ſaeculum cum aureo compoſuerit. Bos *tutus*, tuto, ſecure *rura perambulat*, otioſe in pratis paſcitur. *Perambulare*, quod alias eſt errare, palare, vagari, de paſtu gregum. Bovem aratorem intelligunt nonnulli, neſcio quam commode propter ſeqq. et omnino ſuavior ſecuritatis imago, grex libere per prata vagans, dum paſcitur. — Venuſta eximiae ubertatis imago: *Ceres* et *Fauſtitas*, quae alibi Abundantia, Copia (C. Saec. v. 60.) *nutriunt rura*, fecundant ſegetes, unde largus proventus exiſtit. Conſimilis imago apud Tib. IV. 1. 163. *Non illic* colit arva *deus Bacchusve Ceresve*. Noſtrum ante oculos habuit Sil. XII. 375. *Arva coquit nimium* — — *caetera propenſae Cereris nutrita favore*. — *alma*, benevola, in largiendis frugibus. Ad ſententiam IV. 15. 5. *tua, Caeſar, aetas fruges et agris retulit uberes*. — 19. *Nauitae*, ſpeciatim mercatores, *volitant per mare*, ſecure maria traiiciunt, quippe *pacata*, non amplius infeſtata, compoſitis bellis civilibus. Appoſite laudant, quae nautae Auguſto ſinum Puteolanum praetervehenti acclamarunt, *per illum ſe vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui*, apud Sueton. Aug. 98. *Volitare* praeclare laſciviam et audaciam nautarum in ſumma ſecuritate depingit. Vide vel Erneſti Clav. Cic. h. v. — 20. *Fides metuit culpari*, cavet, ne culpetur, omnino non culpatur, ſincera, incorrupta, integra eſt ab omni fraude; nota loquendi ratione.

v. 21. Per te reſtituta diſciplina publica, reducti mores maiorum. Effectum maxime hoc Auguſtus voluit latis legg. Iuliis de adulteriis, quae omnis morum corruptelae fontem haberet. Cf. III. 6. 17. — *Nullis polluitur* caet. Matrimonia caſta ſunt, nullis ſtupris *polluta*, contaminata. Notae graecorum lo-

Laudantur ſimili prole puerperae:
Culpam Poena premit comes.

Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fe-

loquendi formulae, *μιαίνειν*, *αἰσχύνειν λέχος*, hac de re. — 22. More priſtino reſtituto, latisque, quae adulteria compeſcerent, legibus. Sed nova ſententia ornate expoſuit poeta. — *edomuit*, coercuit, exſtirpavit *nefas*, flagitia, h. adulteria, quaeſito verbo. Nam *Licentia evagatur*, cui lex *frenum iniicit*, illam compeſcens, ut IV 15. 10. ubi vid. Not. — *maculoſum*, foedum, turpe, communi flagitiorum epitheto, quatenus *νόμον μιαίνουσι* (ut Incert. apud Stob. Grot. p. 119.) vel homini notam inurunt; tum ſollenne poetis, *labes adulterii* (ut Ovid. Am. III. 5. 44.) *libidine foedus et maculoſus* Tacit. Hiſt. I. 7. et ſimilia. Reſpondet igitur *τῷ polluitur*. — 23. Caſtitatis ſideique uxoris in maritum maximum apud antiquos argumentum *proles* marito *ſimilis*. Laudatis iam ab aliis poetarum locis, Heſiod. Ἐργ. 233 ſqq. Theocr. XVII. 44. Catull. LVIII. 225. et Martial. VI. 27. 3. adde Athen. V. p. 190. Noſſidis ep. VII. 4. (A. Br. I. 195.) ἦ καλὸν ἔκκα τέλει τέκνα γονεῦσιν ἴσα. Ovid. Triſt. IV. 5. 31. Alia habet Abreſch. ad Ariſtaen. Lectt. p. 120. — 24. *Culpam premit* pede, ſtatim ſequitur, inſtat ei *Poena*; flagitia ſtatim vindicantur; ne dilatione robur acquirant, latiusque ſerpant impunitatis illectamento.

v. 25 *ſqq*. Securitatem externam civitati Romanae ab Auguſto effectam vivide delineat poeta, commemoratis ſpeciatim, qui imperium Rom. antea infeſtaſſent, atrociſſimis hoſtibus, nunc partim edomitis, partim repreſſis. Vividum ſecuritatis ſenſum vivida pulchre prodit oratio. De *Parthis* domitis vid. ad III. 5. de *Scythis*, ultra Iſtrum repreſſis v. II. 9. 23. De *Germanis* v. IV. 4. denique de *Cantabris* v. II. 6. 2. et III. 14. init. — *gelidum Scythen*, *gelidae orae*, (I. 26. 4.) Septentrionis incolam. — 26. Quis *fetus Germaniae horridae*, docta epithetorum permutatione, pro *fetus Germ. horridos*, Germanos adſpectu truces, immani virium robore quantumvis feroces; ita enim accipi debere, docet oppoſitionis (*τῷ paveat*) elegantia, Ar-

Fetus, incolumi Caesare? quis ferae
Bellum curet Iberiae?

Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores:

Hinc

Atque hoc sensu *feram Germaniam* dixit Ovid. Trist. IV. 2. 1. et ex P. II. 8. 39. (ubi eadem oppositio: *Sic fera quam primum pavido Germania vultu* caet.) *Germaniam atrocem* Priscian. Perieg. 275. *Germanos truces* idem 294. Infra V. 16. 7. *fera caerulea Germania pube.* Ad horridam, qua Taciti adhuc squalebat aetate, Germaniae faciem vix bene referas; quamquam *horrere* proprium hac de re verbum. Eadem virtute Valer. Fl. II. 645. *licet hinc saevas tellus alat horrida gentes*, ubi *saevus* τῷ *horrida* lucem suam affundit. Caeterum incolas telluris, in qua nati eductique sunt, *fetus*, subolem, atque alumnos dici, notum vel e Catull. LXIII. 50. *Patria o mea creatrix, patria o mea genetrix.* Avien. Descr. O. 311. de hac ipsa re: *Italidum vi moesta paludivagos Germania flevit alumnos.* Delecta autem h. l. in Germanorum atrocium descriptione imago, quasi γηγενῶν naturam ii referant, terra sati. *Fetus* autem adhibuit poeta, non quod instar catulorum ferarum essent, sed propter Germaniam matrem; cuius fetus est, quicquid intra eam gignitur. Caeterum orationis colorem e Nostro duxit Sil. I. 230. *atros chalybis fetus humus horrida nutrit*, satis feliciter. — 27. In *incolumi Caesare* magna δεινότης est, et ad totam ῥῆσιν spectat; hoc vivente, huius nominis terrore contremiscunt gentes! — *Iberia fera*, propter Cantabros feros, bellicosos.

v. 29. Succedunt suavissimae tranquillae atque inter iucundissimos labores actae vitae picturae, quibus animum post horridarum gentium enumerationem mirifice deliniri sentias. Ex opere autem rustico gratam tantum eius speciem repraesentat, vini culturam, atque ex hac ipsa genus quoddam, quod nec taedii nec defatigationis offensionem habet. Tum ipsam hanc impendi vides operam ad vitam genialiter agendam; quam statim exquisita ratione ad Augustum, felicitatis istius auctorem, relatam subiicit. — *Condimus diem*, dum inter opus, quo per totum diem occupati eramus, conditur, elabitur, occidit; quod de sole magis proprie dici, in

Hinc ad vina redit laetus, et alteris
Te menſis adhibet Deum:

Te multa prece, te proſequitur mero
Defuſo pateris: et Laribus tuum
Miſcet

in promtu eſt videre. Atque ita iam Callim. ep. II. 3. ἥλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν, et inde Virg. Ecl. IX. 52. Paullo argutius Claudian. LII. 13. *Idem condit ager ſoles, idemque reducit,* pro, in eodem agro ſemper verſatur. Saepiſſime autem ſolem cum temporis ſpatio, quod curſu ſuo efficit, h. die permutari, in vulgus notum. — *in collibus* vitiferis, vinetis. — *ſuis*, quorum nunc tuta poſſeſſio eſt; quae bellis civilibus admodum incerta erat. — 30. Et maritat arbores vitibus, alligat vites arboribus; nota loquendi ratione. Vid. ad V. 2. 10. — *viduas*, antequam iis alligarentur vites; ornat. Proprie autem *arbores viduae*, oppoſ. *vitibus maritis*, ut Iuvenal. VIII. 78. *Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.* Catullus tamen *vitem viduam* appellat LXII. 49. — 31. *Hinc*, abſoluto diurno opere, *redit* (nam quovis die hoc facit) *ad vina*, compotationem inſtituit, *laetus convivia curat*, ut de agricolis Virg. Ge. I. 301. — *menſis alteris*, ſecundis *te adhibet*, tanquam *deum* ἐπιτραπέζιον. Alludit poeta ad Graecorum morem, qui deorum tutelarium parva ſigilla menſis ſuis adponerent, quibus poſt epulas libarent. Notiſſimus Alexandri Hercules ἐπιτραπέζιος, *Genius tutelaque menſae*, Lyſippi opus unius pedis menſura, quem pulchre deſcribit Stat. Silv. IV. 6. Cf. omnino quos laudat Barth. ibi ad v. 32. Orationis colorem Virgil. quoque inde duxit Aen. V. 62. *adhibete Penates et patrios epulis, et quos colit hoſpes Aceſtes.* Non igitur h. l. ſimpliciter eſt, tibi, ut deo, libat; nam hoc v. 33. demum ſubiicitur; quamquam libationes Auguſto publice decretas transferendo huic graeco mori anſam poetae dediſſe recte ſtatuas. De iis Dio LI. 19. p. 457. ἐν τοῖς συσσιτίοις, οὐχ ὅτι τοῖς κοινοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδίοις, πάντας αὐτῷ σπένδειν ἐκέλευσαν. Eundem apud Graecos regibus habitum honorem fuiſſe docet Luciani Catapl. I. p. 633.

v. 33. Te *proſequitur*, colit, honorat multis precibus, et *mero*

Miſcet numen, uti Graecia Caſtoris
Et magni memor Herculis.

Longas o utinam, Dux bone, ferias
Praeſtes Heſperiae! — dicimus integro
Sicci

mero pateris defuſo, libatione facta. Nam preces et libationes τιμαὶ θεῶν, unde *laticum libavit honorem* Virg. Aen. I. 736. et ſexcenties alibi. Factas autem fuiſſe preces inter libandum docet vel I. 31. 2. *quid orat, de patera novum fundens liquorem?* Ad ſententiam Ovid. Faſt. II. 637. *Bene nos, patriae, bene te, Pater, optime Caeſar, dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.* Thall. Mileſ. I. 3. (A. Br. II. 164.) de eodem vel Tiberio: ἀμφὶ δὲ βωμοῖς γηθοσύνους (ſ. γηθόσυνοι) λοιβὰς σπένδομεν ἀθανάτοις (ſ. ἀθανάτῳ). — *Laribus miſcet* inter θεοὺς πατρῴους, gentis conſervatores refert *tuum Numen, uti Graecia* heroas ſuos, Dioſcuros et Herculem. Diis σωτῆρσι adnumerat. Hinc paſſim in nummis Auguſtus *Parens* et *Conſervator* P. R. dictus. Iungi autem oportere: *uti Graecia* Caſt. et Herc. Diis ſuis miſcet, vix dubitandum. — *Memor* ornate docteque adiectum pro, propter ingentia ipſorum merita. Plenius ita Cic. Off. III. 5. *Herculem hominum fama*, beneficiorum memor, *in concilio Caeleſtium collocavit.* Ad rem conſ. III. 3. 9 ſqq. De libatione Herculi fieri ſolita diſerte Ion II. 5. (A. Br. I. 162.) σπένδοντες δ' ἁγνῶς Ἡρακλεῖ τ' Ἀλκμήνῃ τε — ἐκ Διὸς ἀρχόμενοι πίνωμεν caet.

v. 37. Diu *praeſtes*, largiaris, concedas *Heſperiae*, Italiae tuae has *ferias*, hanc tranquillitatem ac ſecuritatem, utinam hanc felicitatem diuturnam eſſe velis! quam ſplendide de Auguſto, tanquam deo, pro vulgari, diu vivas! Minus graviter, quamquam eodem divinitatis adſumto colore Thall. ep. l. v. 6. εὐχομένοις ἡμῖν πουλὺ μένοις ἐπ' ἔτος. Ornatum forte Noſter repetiit ab ἐπιδημίαις Deorum; nam iis praeſentibus feriatur tota regio, feſtis epulis, choreis caet. occupata; qualem vitam otioſam atque iucundam Auguſto Romani debeant. — *dicimus*, precamur te mane et veſperi. Vtrumque exornavit poeta. *Die integro* nulla dum parte ſui demta. — *Sicci* vino needum irrigati. Vid.

Sicci mane die, dicimus uvidi,
Cum Sol Oceano ſubeſt.

Vid. I. 18. 3. Cf. Plaut. Aſin. V. 2. 7. Pſeud. I. 2. 51. H. l. ſimpliciter ornat, et inſervit oppoſ. *uvidi*, madidi, βεβρεγμένοι, de quo conſule Villoiſ. Animadv. ad Long. p. 141. — 40. *Sol Oc. ſubeſt*, e poetica ratione; ſuaviter a compotatione nocturna tempus veſpertinum deſignatur.

CARMEN VI.

ARGVMENTVM.

Sollenne, quod ludis saecularibus, a. V. DCCXXXVII. magna religione celebrandis, in templo Apollinis Palatini a choro puerorum ac puellarum caneretur, carmen ab Augusto scribere iussus Horatius, quo augustiorem muneri isti, sibi admodum honorifico, speciem ac dignitatem conciliaret, Apollinem hoc carmine, quod quidem, respectu saecularis carminis, προοιμίου appellatione optime indigites, antea invocat, eumque, ut se, carmen illud meditantem, adiuvet, divinoque afflatu dignetur, rogat. Iam, quum maxima iam apud populares suos lyricae poeseos fama vigeret, id quod huius ipsius muneris iniuncti ratio abunde ostendit, satis poeta habet, Apollinem orare, ut, quam ei acceptam ferat laudem poeticam, nunc tueatur, integramque conservet. Tum, ut omnia recte peragantur, sumta chorodidascali persona ad chorum convertit se, monetque eum, ut gravissimis, quas in se tuendas receperit, ne desit partibus, proposita, qua studium eius acuat, iucundissima quondam rei bene gestae recordatione. Iam in tractando hoc argumento quomodo versatus sit poeta, paucis dispiciamus. Magnificum statim prorsus est, quod universo carmini antiquioris hymni habitum induerit. Cuius quum praecipua pars in laudibus exorandi numinis

nis posita sit, delecte admodum poeta eas Apollinis virtutes percenset, quae maximum ad futuram rem Romanam momentum haberent. Igitur exposita Apollinis a Niobe Tityoque sumta vindicta in Achille, ab eodem sagittis confosso, haeret, in exornandaque huius facti magnitudine sibi maximopere indulget; quod quidem, non tam nisum lyricum secutus, quam potius summo cum iudicii acumine fecisse videri debet, quandoquidem sola Achillis morte effectum est, ut Troiana gens, non plane deleta, laetioribus incrementis revirescere potuerit. Quae quam adposita ad carminis saecularis argumentum sint, facile quisque intelligat. Tum religioso, ut ita dicam, incessu gravitateque concinna ubique sententias procedere videas, masculo orationis vigore probe corroboratas.

AD APOLLINEM.

Dive, quem proles Niobea magnae
Vindicem linguae, Tityosque raptor
Senſit, et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,

Cae-

Vr. 1 — 25. Occupatur poeta celebrandis Apollinis laudibus, ſpeciali inſignium operum ab ipſo editorum, quae maximam numinis eius potentiam arguunt, adtexto recenſu; quo quidem priſcorum hymnorum faciem plane repraeſentari facile intelligas. De Niobe vid. loc. claſſ. apud Hom. Il. ω. 602 ſqq. Cf. intpp. ad Hygin. f. 9. ad Ovid. Metam. VI. 146. et ad Apollod. III. 5. 6. *Proles Niobea*, liberi Niobes; de quorum numero ad h. l. disquirere cum quibusdam parum fructuoſum ad poetam foret. — *vindicem*, ultorem *magnae linguae*, μεγαληγορίας, iactantiae matris. *Magna lingua*, *magna loqui*, ut μεγάλη γλῶσσα, μέγα μυθεῖσθαι, apud Graecos. Sophocl. Antig. 128. *Ζεὺς μεγάλης γλώσσης κόμπους ὑπερεχθαίρει.* Theocr. X. 10. *μηδὲν μέγα μύθευ.* Μιλ. *οὐ μέγα μυθεῦμαι.* Tibull. II. 6. 11. *Magna loquor, ſed magnifice mihi magna locuto excutiunt clauſae fortia verba fores.* Ovid. Triſt. 3. 29. *Illo nec levius cecidi, quem magna locutum repulit a Thebis Iupiter igne ſuo.* De Niobe Stat. Theb. III. 192. *magniloquos luit impia flatus Tantalis, innumeris quum circumfuſa ruinis corpora tot raperet terra, tot quaereret ignes.* Dicta inde Niobe κακόγλωσσος Callim. II. Del. 96. ἀθυρόγλωσσος Theodoridae VII. 2. (A Br. II. 42.) λάλος Antipat. Theſſ. LV. 2. (A. Br. II. 123.) — *ſenſit*, cum vi, graviter expertus eſt, gravem maternae temeritatis poenam luit; ut ſaepius. Senec. Oedip. 472. *Senſere terrae te Dahum feroces.* Idem Agam. 829. *Te ſenſit Nemeaeus arcto preſſus lacerto fulmineus leo.* — De *Tityo* vid. ad II. 14. 9. III. 4. 77. *Raptor*, qui vim Dianae inferre conaretur; ſollenne hoc de ſtupro violento. Vid. v. c. Senec. Hippol. 627. et 726. — 3. 4. Achillem a Paride, tela Phoebo dirigente, confoſſum iri vaticinatur Hector moribundus apud Hom. Il. XXII. 359. 60. quem ſequitur Virg. Aen. VI. 57.

So-

Caeteris maior, tibi miles inpar:
Filius quamquam Thetidos marinae
Dardanas turris quateret tremenda
Cuſpide pugnax.

Ille,

Sophocl. Philoct. 333. Τέθνηκεν ἀνδρὸς οὐδενὸς, θεοῦ δ' ὑπὸ τοξευτὸς, ὡς λέγουσιν, ἐκ Φοίβου δαμείς. Vid. Intpp. ad Hygin. f. 107. — *Phthius*, Φθιώτης, a Phthiotide, Theſſaliae tractu, cui imperabat. — *prope victor Troiae*, ſublato, qui Troiae excidium morabatur, Hectore. De eodem II. 4. 10. *Tradidit feſſis leviora tolli Pergama Graiis*, ubi vide Not. — *altae*, αἰπεινῆς, Homerico Troiae epitheto.

v. 5. In Achille haeret poeta, Homericis, quibus rem exponeret, invitatus imaginibus. Omnino lyricae rationi ſatis conſentaneum videtur, alia transmittere aut breviter attingere, alia vero copioſius tractare atque omni ſpiritus poetici ἐναργείᾳ inſtruere; cuius rei apud Pindarum et Noſtrum ſatis luculenta extant exempla. Hoc autem loco magnam tractationis artem hac ipſa amplificatione oſtendit poeta, quandoquidem mors Achillis maximum inſtaurandae in Latio Troiae momentum faciebat. Vid. vv. 21 ſqq. Caeterum Achillis virtutem inſigniter extollit poeta, quo maior inde Apollini gloria accederet. Iam vv. 5—8. vulgaris enuntiatio erat: quamquam heroum, qui ad Troiam veniſſent, fortiſſimus eſſet. *Caeteris* Graecis *maior*, μείζων (ut Aeſchyl. VII. adv. Theb. 427.) fortior, ἄριστος Ἀχαιῶν (Hom. Il. I. 412.). *tibi* ſoli *miles*, πολεμιστὴς ὢν, *impar* pugna, inferior tecum congreſſus, pugna decernens; haec notio ſubeſt τῷ *miles*. — 6. *Quamquam* ille ſummo virium robore polleret. Hoc admodum ἐναργῶς illuſtri eius rei documento deſignatur a poeta. Pro, ille, quanta cum vi, *filius Thetidis marinae*, utpote qui dea natus eſſet. In hoc plerique totius ſententiae vim ponunt, quod vix putem. Tum ſaltem ita ſententia conſtituenda foret: quamquam ſe Thetidis filium immenſo virium robore probaret; quod ad noſtram rationem proxime accedit. — 7. *turres*, proprie pinnae, propugnacula murorum, tum ipſi muri, ut πύργοι, στεφάνα πύργων Eurip. Hec. 910. πύργοι θεόστευκτοι Troiae, Simmias Bip. 12. (A. Br. I. 210.) *Quatit* eas, convellit, labefactat Achilles *pugnax*

tre-

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut inpulſa cupreſſus Euro,
Procidit late, poſuitque collum in
Pulvere Teucro.

Ille non, incluſus equo, Minervae
Sacra mentito, male feriatos

Troas

tremenda cuſpide, oppugnans aggreſſus eas, infixa iis fortiter lancea, ſolo haſtae impulſu. Excelſiſſima imago, qua vaſtae vires Achillis magnifice repraeſentantur. Ad Noſtrum, *Achilleis infelix Troia lacertis quaſſata* dicta in Anthol. Burm. T. I. p. 634. Ad falaricam ornatum verborum transtulit Sil. VI. 215. *ſuetamque movere excelſas turres immenſae cuſpidis haſtam* et VII. 485. *Punica Romuleos quatient mox ſpicula muros.*

v. 9—12. Achillem πελώριον (Il. Φ. 527.), quo totius tetraſtichi vis redit, egregie poeta repraeſentat ab amplo ſpatio, quod cadens occupavit, Homerica ſpecie, comparationibusque uſus. *Procidit*, procubuit *late*, ἐκτετάνυστο ſ. ut de Achille Hom. Od. ω. 39. 40. σὺ δὲ στροφάλιγγι κονίης κεῖσο μέγας μεγαλωστί. Vaſtam corporis molem vivide declarant comparationes, et ipſae ex Homero ductae; veluti Il. Y. 414. Vid. Cerd. et Heyn. ad Virg. Aen. V. 448. Adde Heſiod. Scut. 421. — *icta*, caeſa ferro. — *mordere* poetis res dicuntur invicem nexae (ut *fibula* Virg. Aen. XII. 274. Stat. Theb. VII. 659.) vel mole ſua (ut *ancorae uncus morſus* Aen. I. 169.) aut vi fortiter impactae ut h. l. — *impulſa Euro*, deiecta vento. — *poſuit collum*, collapſa cervice (ut apud Virg. Aen. IX. 434.) iacuit *in pulvere*, κάππεσεν ἐν κονίῃσι (unde κατεστοδημένοι, occiſi, apud Aeſchyl. Sept. c. Theb. 811.) *Teucro*, ad Troiam.

v. 13. Ille totam Troianorum gentem, quae inſita animo eius erat truculentia ac feritas, penitus exſtirpaſſet, ſicque omnem inſtaurandae aliquando in Latio Troiae ſpem intercepiſſet, *ni* caet. Acute poeta hanc de Achillis ſaevitia, quae nulli Troianorum parſura fuiſſet, coniecturam ducit ab animi eius ferocia atque immanitate, per totam Iliada conſpicua. Cf. Il. v. 467.

Troas et laetam Priami choreis
Falleret aulam:

Sed palam captis gravis, heu nefas! heu!
Nefcios fari pueros Achivis
Vre-

467. fq. Praeclare autem ad Achillis brutam animi ferociam luce fua collustrandam attemperata ab Horatio omnia, adfcitis ab Ilio per fraudem capto coloribus. Ille non *falleret*, fed *ureret*, *ni*, pro fefelliffet, ufliffet, nifi caet. nota graecitate. *Ille non* fraude Troianos oppreffiffet, Troiam cepiffet, uti poft mortem eius factum. De *equo* durateo h. l. exponere, nihil attinet; adeant, quibus opus eft, Virg. Aen. II. 14 fqq. Q. Cal. XII. 66 fqq. — *Minervae facra mentito*, qui mentiretur, fe Minervae facrum, ἀνάθημα, effe, docte pro, quem Graeci Minervae pro reditu votum (Virg. Aen. II. 17.) vel ad eam propter Palladium furreptum placandam exftructum fimularent. — 14. *male* cum maximo infortunio fuo, fatis intempeftive *feriatos*, ob fimulatum Graecorum difceffum feriantes, otio folutos, diem feftum fecure atque hilariter agentes. — 15. *laetam choreis*, indulgentem choreis. Suavior haec ad animum imago, quam fi Priami *aulam* f. regiam fomno vinoque fepultam exhibuiffet poeta.

v. 17—20. Sed aperto Marte urbem expugnaffet, incendioque abfumfiffet, omnesque ad unum Troianos occidiffet. Agnofce poetam cum in connectenda artificiofe fententia, tum in eadem graviter ac ornate enuntianda. — *palam* ἀμφαδὸν, ut Agath. LXIII. (A. Br. III. 58.) ἁ κλεινὰ Πριάμου πόλις, ἅν ἀλαπάξαι Ἑλλάνων δεκέτης οὐκ ἐπάλασσεν Ἄρης ἀμφαδὸν, ἀλλ' ἵπποιο κακὸν ξύλον. Magnifice Capaneus apud Stat. Theb. X. 477. *Nunc nunc mihi vincere pulchrum* tefte die: *mecum* clamore et pulvere aperto *ite* palam *iuvenes*. — *gravis captis*, βαρὺς ἑαλωκόσι, crudeliter cum captae urbis incolis agens, immaniter in eos faeviens; cuius rei fpecies ftatim fubtexit poeta. Ita βαρὺς Πέρσαις Alexander dictus Theocr. XVII. 19. οἷς σὺ γένοιο βαρὺς Rhian. VII. 4. (A. Br. I. 481.). — 18. *Nefcios fari pueros*, νήπια τέκνα, infantes, ac vel *latentem* adhuc *in matris alvo*, neque dum natos *ureret flammis*, igni Troiae ardentis inieciffet. Praeclare ita Troiae incendium involvit poeta. Poftre-

 m-

Vreret flammis, etiam latentem
Matris in alvo:

Ni, tuis victus Venerisque gratae
Vocibus, Divom Pater adnuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.

Doctor

ma ex Agamemnonis oratione expressa apud Homer. Il. VI. 57 sqq. τῶν (Τρώων) μήτις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον. χεῖρας θ' ἡμετέρας· μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι· ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι καὶ ἄφαντοι.

v. 21. Nisi Achilles occisus fuisset. Pro hoc suavissima ad Romani imperii origines, quae Achillem ante Troiae eversionem tollendum suaderent, conversione facta: nisi *Divum pater*, Iupiter non omnino delendos Teucros statuisset, novam iis in Latio urbem condendam concessisset, quae caput orbis terrarum futura esset. Concesso autem hoc etiam in Achillis letum consensisse Iovem haud necesse erat, ut disertius exponeret poeta. Caeterum antiquum, ut ita dicam, Horatius obtinet, quod a Diis gentis eius tutelaribus sese Iupiter exorari patitur; quod cum ad maiestatem Iovis recte aestimandam fieri necesse erat, tum quod absque eius nutu, cui populorum fata alligaret antiquitas, ne caeteris Diis quidem in homines quidquam liceret. Acute hoc iam observavit Luctat. ad Stat. Theb. V. 276. quod epicis poetis, Homeri auspicia secutis, passim frequentatur. Quae species etiam ad Romani imperii dignitatem ac splendorem augustior videri debet. — *victus vocibus*, motus precibus Apollinis et Veneris *gratae*, cuius ideo preces efficacissimae, *adnuit rebus Aeneae*, concessit Aeneae (noto graecismo) caeterisque Danaum reliquiis, *muros*, novam urbem, Romam, *potiore alite*, melioribus, quam quibus Troia condita fuisset, auspiciis, *ductam*, exstruendam, verbo, quae aeterna foret. *Ducere muros* vel omnino est, educere, struere, vel, quod malim, fossa ducta locum exstruendo muro desinire, quod ipsum auspicato siebat. Ita plane respondet gr. ἐλαύνειν, veluti Hom. Il. IX. 349. ἐλαύνειν τάφρον. Atque hac virtute *ducere muros* accipere praestat pro-

Doctor Argivae fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis:
Dauniae defende decus Camenae,
Levis Agyieu.

Spi-

propter adi. *molirique arcem* et feqq. in defignandis rerum fundamentis occupata apud Virg. Aen. I. 413. De aufpiciis in condenda nova fede captis nota res vel ex Callimacho H. Apoll. 55. Φοίβῳ δ' ἑσπόμενοι πόλιας διεμετρήσαντο ἄνθρωποι, ubi vides διαμετρήσασθαι idem effe, quod fpecialius Nofter, *ducere muros.*

v. 25. Nova Numinis invocatione facta (quod et ipfum ad prifcorum hymnorum formam adcommodate fit) poeta ad preces tranfit. *Fidicen* λυρόεργε (ut Apollo audit in Orphic. Argon. 7.) qui lyram pulfas, εὐφόρμιγξ, λύρας, ἀοιδάων μεδέων, Callim. H. Del. 5. — *doctor Thaliae*, h. l. Mufae lyricae, *Argivae*, (ut *Graiae Camenae* II. 16. 38.) qui docuifti Graecos lyrica carmina (λύρας ὤπασε θέσπιν ἀοιδὰν Φοῖβος, ἁγήτωρ μελέων Eurip. Med. 424.) qui lyricos poetas Graecos numine tuo afflafti. Cum delectu hoc; nam ad iftos exprimendos Horatium fefe compofuiffe fatis conftat, et ipfe pallim prae fe fert. — 26. *qui Xantho lavis amne crines:* doctius et quaefitius quam, εὐχαῖτα, ἀκερσεκόμα. Supra III. 4. 61. *Qui rore puro Caftaliae lavit crines folutos.* — 27. *Defende*, tuere, fuftenta *decus Camenae*, Camenam; fed alterum ἐναργῶς, quatenus Horatius magnum carminibus lyricis nomen inter Romanos (cf. III. 3. extr.) adeptus effet. Illud autem fplendide pro vulgari, adfis, praefto fis mihi canenti. — *Daunia* opponitur *Argivae Thaliae*, Appula, mea; nihil amplius. Ita *Romanae* fefe *fidicinem lyrae* Nofter fert III. 3. 23. — 28. *Agyiei* cognomento Apollinis Athenis per vias (ἀγυιὰς) religio erat, in quibus arae ipfi erectae erant. Ariftoph. Σφηκ. 870. Sollennis inde haecce in Graecorum hymnis compellatio. Adi, quos bene multos laudat Valken. ad Eurip. Phoen. 634. — *levis*, λεῖος ὑπάνεν; vide, fi tanti putes, Ruhnk. ep. crit. I. p. 66. Spectat autem ad *aeternam Phoebi iuventam* (Tibull. I. 4. 37.) epitheton. Certatim laudant Callim. H. Apoll. 36. θηλείαις οὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

v. 29. 30. Senfus, quos his vv. explicuit poeta, unice profecto

Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis, nomenque dedit poëtae.
Virginum primae, puerique claris
Patribus orti,

Deliae tutela Deae, fugacis
Lyncas et cervos cohibentis arcu,

Les-

fectus puta a verbis, *def. decus Camenae.* Nam illud *decus* se Apollini acceptum ferre, nunc iactanter subiicit. Atque haec arrogantia multum gravitatis habet in poeta, qui augusta χοροδιδασκάλου persona sumta chorum carminis saecularis modos edocturus est. Ita enim demum muneri poetae, ut ita dicam, saecularis se parem ostentare poterat. Enthusiasmum poetae plerique h. l. agnoscunt, quo se ab Apolline exauditum, canendoque carmini saeculari iam idoneum profiteatur; quod quam alienum ab h. l. sit, cum moderatior atque aequabiliter per totum carmen procedens spiritus, tum ipsa enuntiandi ratio (*artem carminis, nomen poetae*) satis manifestat. — *Spiritum*, excelsiorem ingenii nisum, vim lyricam, τὸ ἐνθουσιῶδες, εὐφαντασίωτον, ut II. 16. 38. *mihi — spiritum Graiae tenuem Camenae Parca non mendax dedit.* — *artem carminis,* τέχνην μουσικὴν, lyram scite pulsandi; modos, numeros carminis intellige. Vtroque designat facultatem suam poeticam Horatius. — *nomen poetae,* quod *ponar inter vatum choros,* IV. 3. 15.

v. 31. Afferta carminum suorum divinitate poeta ad chorum convertitur, ipsa eius splendida professione ad condiscendos modos iam excitatum atque praeparatum. — *Virginum primae,* natalium splendore, e clarissimis gentibus ortae, *puerique,* iuvenes eiusdem prosapiae. Ad rem vid. Argum. carm. Saec. — 33. *tutela,* qui in tutela estis *Deliae deae,* Dianae. Hanc solam tutricem chori appellat Horatius, quum et Apollini suae partes essent, tanquam poeta. Ad rem Catull. XXXIV. init. *Dianae sumus in fide, puellae et pueri integri.* — 34. *cohibentis arcu,* sistentis fugam, graphice pro, figentis sagitta, ferientis *lyncas* et *cervos;* plane ut apud Callim. II. Dian. 16. ὁππότε μηκέτι λύγκας, μήτ' ἐλάφους βάλλοιμι. — *fugaces* prae-

Lesbium ſervate pedem, meique
Pollicis ictum,

Rite Latonae puerum canentes,
Rite creſcentem face Noctilucam,
Proſperam frugum, celeremque pronos
Volvere menſis.

Nupta

praeclare reſpondet τῷ *cohibentis.* Caeterum haec Dianae a muneribus eius deſignatio et ipſa priſcorum hymnorum naturam redolet — 35. *Servate,* obſervate, attendite ad *pedem,* menſuram, numeros *Lesbios,* metri Sapphici, quo Carmen Saeculare expreſſum eſt; cantum et inceſſum accommodate ad illud, et ad *ictum pollicis,* ad modos percuſſa a me lyra editos, ad modorum menſuram (*Takt*) in carmine ſaeculari canendo (arte enim iungendi vv. 37—40. antecedentibus). Pro carmine ſaeculari docte argumentum eius tanquam in tabula repraeſentat poeta. *Rite,* ex antiqua religione, ſeu ut Tibullus ait, *ritus ut a priſco traditus extat avo,* II. 1. 2. Male ad carminis leges referunt. — *Latonae puerum,* Λητοῦς παῖδα, auguſtiore appellatione, itidem hymnis frequentata. — 38. Dianam πολυώνυμον primo *Noctilucam* appellat, Romana religione; eo enim cognomine in Palatio cultam fuiſſe conſtat e Varr. de L. L. IV. 10. Luna *dicta Noctiluca in Palatio; nam illi noctu lucet templum.* Eadem ratione Graecis dicta νυκτιφαής, νυκτιλαμπής. Cf. Verheyk ad Anton. Lib. c. XXIX. — *creſcens face,* lumine, αὐξομένη (Orphic. II. 8. 4.) ad lunae auctus refer. — 39. *proſperam frugum,* quae fruges proſperas reddit, rore nocturno. Quo eodem nomine Ἠὼς ἀεξίφυτος audit Meleag. CX. 5. Οἳ δ' ἁπαλὴν πίνοντες ἀεξιφύτου δρόσον Ἠοῦς. Dicta inde φερέκαρπος, Orph. II. 8. 5. Catull. c. l. 19. *Ruſtica agricolae bonis tecta frugibus exples.* — *celerem volvere,* noto graeciſmo (ut I. 15. 18.) quae celeriter volvit, curſu ſuo celeri efficit, ut *menſes proni,* prono curſu decurrant; *curſu menſtruo metiens iter annuum* Catull. l. l.

v. 41 *ſqq.* Novum incitamentum, quo ſtudia puerorum ac virginum acuat, poeta a rei praeclare geſtae iucundiſſima aliquando recordatione ductum ſub.

Nupta iam dices: ego Dìs amicum,
Saeculo feſtas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horatî.

ſubiungit. Quo quidem ii ſeſe erigant, quibus recte actorum laborum fructus aut plane intercipitur, aut longiſſime oſtenditur. Trivialem cannam poeta prodidiſſet, ſi, quod intpp. volunt, ſimpliciter pueris puellisque praediceret, fore, ut magna cum voluptate aliquando recordentur, ſe carmen ſaeculare ceciniſſe, qui admodum ieiunus foret exitus. Vim igitur quantamvis habent illa *reddidi carmen*, et *docilis modorum*, de quibus ſtatim. Puellas ſolas alloquitur poeta, tanquam poeta; in quo adeo non argutandum, uti nec in *nupta iam*, quo ſuaviter futurum tempus declaratur. *Carmen* Diis, Apollini et Dianae *amicum*, gratum, in eorum honorem compoſitum atque ritu religioſo decantandum. — 42. Quando *ſaeculum* exactum *referret*, eo ſinito redirent *feſtae luces*, φάεα, feſti ludorum ſaecularium dies. — 43. *reddidi*, cantu geſtuque plane expreſſi, *docilis modorum*, docilem me praebendo ediſcendis reddendisque modis Horatii, illud voce, manu, geſtu, inceſſu plane repraeſentavi, uti dignum erat tanta ſollennitate. — *vatis*, auctoris carminis; ſed illud multo auguſtius.

CAR-

CARMEN VII.

ARGVMENTVM.

Qui diligentem huius carminis cum Nostri I. 4. comparationem instituere volet, facillimo ipsi constabit negotio, proprias utrique, quamquam in eodem argumento occupato, inesse dotes lyricas, fecundumque atque a sententiarum variatarum exornatarumque copia instructissimum iure habebit, quod in poeta suspiciat ingenium. Alterius enim quum incessus paullo laetior sit atque hilarior, a phantasmatum vigore mire adiutus; huic quidem poeta gravitatem quandam admiscuit, quo penitius sensuum, quos illud explicat, vis ac veritas in legentium animos descenderet. Iam ad fruendas vitae voluptates cohortaturus poeta, quamquam iisdem fere argumentis, a vitae brevitate, communique moriendi necessitate ductis, defungatur; eadem tamen nova plane ratione in nostro adornata tractataque videas. Quumque alterum ipsam veris amoenissimam tempestatem vitae hilariter agendae momentum faciat; ab eiusdem descriptione nostrum diverso plane consilio exordiri poeta putandus est. Scilicet a vere, quo quidem scriberet hoc carmen Horatius, ad reliquas anni partes progressus e continuis ipsarum vicibus velocitatem temporis ita colligit, ut deducta inde vitae humanae brevitate ad praesentis horae fructum capiendum notat

tanto acrius exhortetur, quo in certa hac vitae brevitate incertior dierum ſumma ſit, quam nobis Dii admenſi ſint, ut quibus ne craſtino quidem fidere liceat. Tum moriendi conditionem ita mortalibus propoſitam ſubiicit poeta, ut ea ipſa, quum omnem ſpem reditus in vitam plane abſcindat, de fruendis vitae voluptatibus graviter admoneamur. Caeterum L. Manlium Torquatum nepotem eius, quo Cos. Horatius natus fuerit, ad quem etiam eſt Epp. I. 5. cum Sanadono optime accipias.

AD TORQVATVM.

Diffugere nives: redeunt iam gramina campis,
Arboribusque comae:
Mutat terra vices: et decrefcentia ripas
Flumina praetereunt;

Gratia

v. 1. Cum initio conf. I. 4. init. — *diffugere*, liquefacta, foluta eft, contabuit *nix*. Forte de caelo nivali (ut Colum. III. 1. vocat) cogitavit poeta, quod veris initio, pulfis nubibus nivem defundentibus, purum refplendet. Anacreon XXXVII. 7. ἀφελῶς δ' ἔλαμψε Τιτὰν, νεφελῶν σκιαὶ δονοῦνται. — *gramina redeunt*, iterum proveniunt in *campis*, pratis; praeclare verbum refpondet τῷ *diffugiunt*. *Comae*, *crines* de foliis ac frondibus, vulgari poetarum ufu. Caeterum Baxterum in *redeunt* mire argutum deprehendas, qui fcite illud a poeta adhibitum contendit, quod et barba et crinis redire dicatur; hocque in animo illi fuiffe oftendere fubiectum voc. *comae*. Sed amat Nofter annuas vices, et quae per eas fiunt verbis cum *re* compofitis declarare, quod paffim fraudi fuit intpp. Vide *c.* c. II. 10. 15. III. 8. 9. II. 18. 10. III. 29. 20. C. Saec. 22.

v. 3. *Mutat terra vices*, variat faciem, colorem, novum ex nova anni f. veris viciffitudine (I. 4. 1.) vultum induit, mutatur per novas anni vices; docte. Nam *vices terrae* de colore eius, per annuas vices apparente, ac pro diverfa anni tempeftate variante, dictae. Igitur terrae iam facies laeta, hilaris; campis, in quibus unda per hiemem ftagnaverat, exfertis ac viridantibus; quod ftatim fubiicit poeta. E Noftro colorem mutuatus eft Salei. Baffus ad Pif. (Wernsd. Poet. min. IV. 261.) 133. *Ipfa vices natura fubit, variataque curfus ordinat, inverfis et frondibus explicat annum.* — *flumina*, quae per hiemem in campos exundaffent, iam *decrefcunt*, detumuere, ac *ripas* fuas *praetereunt*, intra eas, iam altiores factas, fefe continent. De adultiore vere intelligi oportere, res ipfa clamat. Senec. Herc. Oet. 588. de Acheloo: *quum iam tumidas vere peracto poneret undas*,

Gratia cum Nymphis geminisque Sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne ſperes, monet Annus, et almum
Quae rapit Hora diem.

Fri-

undas, gracilisque gradu ſerperet aequo. Alii de veris ingreſſu cogitantes, totius loci faciem pervertunt, dum exponunt, flumina, exigua antea, nunc nivibus aucta ripas *praetereunt*, evagantur; quo ſenſu *praeterire* vix bene latinum videtur. Similiter Claudian. XVII. 234. *Acrior ac rapidus tacitas praetermeat ingens Danubius ripas.* Ad rem Noſter IV. 12. 3. *nec fluvii ſtrepunt hiberna nive turgidi.*

v. 5. 6. Verni temporis amoenitatem ſuaviſſimo Gratiarum cum Nymphis ſaltantium phantaſmate explicat poeta, quo mirifice veris deſcriptio animatur. Conf. I. 4. 5 ſqq. *Gratia cum geminis Sororibus*, Gratiae, *nudae*, recinctae, ſolutis zonis; vid. ad I. 30. 5. et III. 19. 17. II. l. docte mitem aëris temperiem innuit. Iungendum autem, quo maior ei vis accedat, τῷ *audet.* — *ducere choros* h. l. ſimpliciter pro, ſaltare.

v. 7. 8. Hae ipſae vices annuae quum graviter admoneant de veloci vitae decurſu, age, fruamur praeſenti, quod in noſtra poteſtate eſt, tempore, quum ne craſtino quidem confidere liceat. Prius perſequitur late poeta in ſeqq.; poſterius vero, de vita in ſumma eius brevitate recte fruenda, leviter tantum attingit (v. 19. 20.), et Torquato inde colligendum relinquit; plane ut II. 14. — *Annus* praecipiti curſu praeterlabens, celerrima fuga ſeſe proripiens, et, in quo multo magis velociſſimam temporis fugam obſervare licet, *Hora*, dea viciſſitudinis temporum, *quae rapit*, aufert, praecipitat quemque *diem*, quam ornate pro, diei cuiusque *almi*, cuius fruendi nobis copia data eſt, fuga perniciſſima *monet*, *ne ſperes immortalia*, ſatis luculenter oſtendit, vitam non aeternum duraturam, vitam citiſſime praeterlabi. Sed maiorem vim habet oratio, in gnomes formam redacta. Pind. Iſthm. V. 20. θνατὰ θνατοῖσι πρέπει: et VII. 60. τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἕδραν. Grot. Excerpt. Trag. p. 923. θνητὰ χρὴ τὸν θνητὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνητὸν φρονεῖν. Magis adpoſite Incert.

ep.

Frigora mitefcunt Zephyris: Ver proterit Aeftas,
Interitura, fimul
Pomifer Auctumnus fruges effuderit: et mox
Bruma recurrit iners.

Damna

ep. DCLV. (A. Br. III. 290.) μή σύ γε, θνητὸς ἐὼν, ὡς ἀθάνατος τι λογίζου· οὐδὲν γὰρ βιότου πιστὸν ἐφημερίοις.

v. 9—12. Quo magis praeceps temporis tranfitus intelligatur, quatuor anni tempeftates, ad quas facilis ab Hora, iftarum praefide, tranfitus erat, poeta percenfet, maxime continuae, qua fefe invicem urgent f. excipiunt, viciffitudinis habita ratione. Ornatiffime autem fingula, et in *fuccedendi* exprimenda notione delectiffima varietas. *Frigora*, frigus hiemale *mitefcit*, folvitur flatu Zephyri, hiemi fuccedit ver, fere ut I. 4. 1. *Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni.* *Aeftas* contra *proterit*, graviter, et quo caloris vehementia egregie adumbratur, pro, pellit, excipit Ver. Nam tempus, quod praeteriit, cedit fequenti (praeclare Sophocl. Ai. 675. νιφοστιβεῖς Χειμῶνες ἐκχωροῦσιν εὐκάρπῳ Θέρει. Iuvenal. IV. 56. *iam letifero cedente pruinis Auctumno.*); hoc adeo inftat, promovet, pellit proxime praeterlapfum. Salei. Baff. ad Pif. 138. *Ver fugit Aeftates: Aeftatum terga laceffit pomifer Auctumnus, nebulis ceffurus et undis.* Ovid. Met. X. 164. *repellit Ver Hiemem, Pifcique aries fuccedit aquofo.* — 10. Notetur elegans in brevitate concinnitas. — Ipfa etiam Aeftas viciffim *interitura* eft, ad occafum vergit, φθίνει; nam anni tempora certis fpatiis atque intervallis poetico phantafmate pariter per caelum feruntur, atque annus, menfes (hinc *menfes caeli* Virg. Ge. I. 335.), dies, caelo *procedere* (Idem Ecl. IV. 12.) *volvi* (Idem Aen. I. 269.) ac deorfum agi dicuntur. Conf. Ovid. Met. II. 25.—30. Vnde etiam Vertumno in caelo locum adfignat Tibull. IV. 2. 13. *Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo mille habet ornatus.* Forte etiam allufit poeta ad graecam Auctumni appellationem, φθινόπωρον. — 11. Simulac *Auctumnus* in confpectum prodit. Pro hoc fuaviter, *Auctumnus*, e finu (ut *Pax* apud Tib. I. 10. 68. *praefluat et pomis candidus ante finus*) vel ex Amaltheae cornu, quod geftat, *fruges effundit*, larga copia

omnium

Damna tamen celeres reparant caeleſtia lunae:
Nos, ubi decidimus,

Quo

omnium generum fructus defundit, praebet. *Pomiſer,* pomis incinctus caput, ut Bacchus (vid. ad III. 23. 8.). Noſter V. 2. 17. *Vel cum decorum mitibus pomis caput Auctumnus arvis extulit.* — 12. *Bruma iners,* vel perpetuo frigoris epitheto (v. ad I. 22. 17.) quatenus per hiemem omnis procreandi vis ceſſat; vel, quod inertes reddit, ceſſante opere ruſtico, χεῖμα δύσεργον, Bion. VI. 5. *hiems ignara colono* Virg. Ge. I. 302. Priore ſignificatu poſuiſſe videtur Ovid. ex P. I. 2. 26. — *recurrit*, redordiens curſum ſuum, quem emenſus fuerat. Vid. ad v. 1.

v. 13. Enimvero anni tempora, quae obire videmus, annuis vicibus redeunt; nos, ſemel peractum vitae curſum non redintegramus. Contrarium, ſcil. morte intermitti vitam, non eripi, Seneca inde cogit ep. 36. *Obſerva orbem rerum in ſe remeantium: videbis in hoc mundo nihil exſtingui, ſed vicibus deſcendere ac reſurgere. Aeſtas abit, ſed alter annus illam adducit: hiems cecidit, referent illam ſui menſes: Solem nox obruit, ſed ipſum ſtatim dies abigit* caet. Iam veris, aeſtatis, auctumni, hiemisque tempora viciſſim recurſantia luna in orbem ſuum redeunte docte atque apte ſatis (maxime ſi annos vett. lunares cogites) repraeſentat poeta. Nam Sol et luna *ducunt caelo lubentem annum,* (Virg. Ge. I. 6. quocum compone Aeſchylea Agam. 5. Καὶ τοὺς φέροντας χεῖμα καὶ θέρος βροτοῖς λαμπροὺς δυναστὰς, ἐμπρέποντας αἰθέρι ἀστέρας et Theocr. XVI. 71. Οὔπω μῆνας ἄγων ἔκαμ' οὐρανὸς, οὐδ' ἐνιαυτούς) in comitatu adeo ipſorum ſunt dies, menſes, annus (vid. ad v. 10.). In luna autem manifeſtior anni revertentis obſervatio eſt; unde eam adſumſit poeta. *Lunae* igitur, h. menſtruus lunae decurſus (ut II. 18. 16.) *celer,* celeriter *reparat,* reſarcit, reſtituit *damna,* iacturam, interitum anni partium, refert adeo, reducit revoluta in orbem anni tempora, quae perierant. — *caeleſtia,* quatenus eius interitus caeli ſ. ſiderum curſu efficitur; ornat. Minus appoſite alii *damna* decreſcentis lunae, quae eadem creſcendo *reparet*, intelligunt; quamquam utrumque verbum proprie de hac re adhiberi poetis probe ſciam. Ovid. Met. I. 11. *Nec nova creſcendo reparabat cornua Phoebe.* Manil. Aſtron. II. 95. *Et cum damna tuus*

Quo pius Aeneas, quo dives Tullus et Ancus,
Pulvis et umbra ſumus.

Quis

nuas imitantur Delia vires. Petron. c. VI. 5. apud Wernsd. P. M. IV. p. 306. *lunaeque ſenectus, et reparatus honos.* Sidon. XV. 41. *quid menſtrua lunae incrementa parent, totidem cur damna ſequantur.* Denique in Anthol. Burm. I. p. 137. *reparatum Cynthia ſormat lucis honore iubar.*

v. 14. Sententia Catulliana: *Soles occidere et redire poſſunt: nobis, quum ſemel occidit brevis lux, nox eſt perpetua una dormienda. Nos ubi* eo *decidimus*, devenimus, deſcendimus, *quo Aeneas* caet. ſuaviſſimo euphemiſmo pro, ubi ſemel mortui ſumus, adiecta communis moriendi neceſſitatis, quae nec egregiis hominibus parcat, notione. E gentis ſuae antiquitate poeta memorat *Aeneam pium* (quod nec ipſi adverſus mortem profuerit. Nota Ovidii (Amor. III. 9. 37.) *Vive pius; moriere pius*) *Tullum Hoſtilium* et *Ancum Marcium*, utrumque (nam utrique τὸ *dives* accommodandum) *divitiis* ac potentia ſua a moriendi neceſſitate haud immunem. Praeiverat Lucret. III. 1038. *Lumina ſic oculis etiam bonus Ancu' reliquit, qui melior multis quam tu, fuit, improbe, rebus: inde alii multi reges, rerumque potentes occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* Conf. Epp. I. 6. 27. *Divites* autem dicti, temporum iſtorum, quibus viverent, habita ratione. Nam quod *Ancum pauperem* appellat Claudian. XV. 109. facit hoc Impp. poſt Caeſarem comparatione, ut bene ibi Geſn. Tum reſpicitur ipſorum, qua regum, potentia, tum temporis ſatis valida. Etiam Liv. I. 31. ait, *in magna gloria magnisque opibus regnum Tulli ac totam rem Romanam* fuiſſe, et c. 33. *non urbem tantum hoc rege* (Anco) *creviſſe, ſed etiam agrum ſinesque.* Caeterum ad totius loci ſententiam eiusque adornationem plane egregie facit fragm. Sotionis apud Athen. VIII. 3. p. 336. πίνωμεν — — χαίρωμεν ἕως ἔνεστι τὴν ψυχὴν τρέφειν (*quae dederis animo*) — — — ἕξεις δ᾽ ὅσ᾽ ἂν φάγῃς τε καὶ πίῃς μόνα (*manus avidas fugient heredis*) σποδοὶ δὲ τἄλλα Περικλέης, Κόδροι, Κίμων, quae poſteriora plane reſpondent vv. 15. 16. — 16. *Pulvis et umbra ſumus,* fere proverbialiter, in nihilum redacti ſumus, unde Oreſtem adhuc vivum Soph. Electr. 1165. σποδόν τε καὶ σκιὰν ἀνωφελῆ vocat. Anacr. IV. 9. ὀλίγη κόνις κεισόμεσθα. Ad ſententiam

 ſimul

Quis ſcit, an adiiciant hodiernae craſtina ſummae
Tempora Di ſuperi?
Cuncta manus avidas fugient haeredis, amico
Quae dederis animo.

Quum

ſimul facit incertae trag. fragm. apud Grot. Exc. trag. p. 623. Πᾶσιν δὲ θνητοῖς βούλομαι παραινέσαι τοὐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν τὸ μηδέν ἐστι καὶ σκιὰ κατὰ χθονός· μικροῦ δὲ βιότου ζῶντ᾽ ἐπαύρεσθαι χρέων. Similiter epigr. in Muratorii Inſcr. T. I. p. 1521. ἡμεῖς δὲ πάντες οἱ κάτω τεθνηκότες ὀστέα τέφρα τε γεγόναμεν, ἄλλα δ᾽ οὐδὲ ἕν.

v. 17. Anacreontea ſententiarum progreſſio (XV. 9 ſqq.): τὸ σήμερον μέλει μοι, τὸ δ᾽ αὔριον τίς οἶδεν; ὡς οὖν ἔτ᾽ εὐδί᾽ ἐστὶ, καὶ πῖνε καὶ κύβευε, καὶ σπένδε τῷ Λυαίῳ. Palladas XXIX. 1. (A. Br. II. 415.) πᾶσι θανεῖν μερόπεσσιν ὀφείλεται, οὐδέ τις ἐστὶν, αὔριον εἰ ζήσει θνητὸς ἐπιστάμενος. Τοῦτο σαφῶς, ἄνθρωπε, μαθὼν, εὔφραινε σεαυτόν caet. Cf. Theocr. XVI. 24. Callim. ep. XV. 1. Novum autem hoc ad beate vivendum momentum, ex vitae incertitudine ductum. — *an Dii adiiciunt*, adiecturi ſint *ſummae dierum hodiernae*, diebus, quos exegimus (cf. I. 4. 15.), vel *craſtina tempora*, diem craſtinum. E Noſtro profecit Seneca ep. 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanquam cogat agmen,* et conſummet *atque expleat vitam.* — Craſtinum ſi adiecerit Deus, *laeti recipiamus.*

v. 19. 20. Quocirca fruere vita, dum licet. Sed novum huic fruendae vitae praecepto, quo altius in Torquati animum penetraret, momentum implicuit, nimirum, omnia ei perire, quibus Genium ſuum defraudaverit, et pro hoc multo efficacius, omnia haeredi avido cedere, quae ſibi negaverit. Conf. II. 3. 20. II. 14. 25. — *Cuncta ea haeredis manus avidas*, avide ad ea, te adhuc vivo, iam exporrectas, *fugient*, elabentur iis, eripies iis; ſuavi phantaſmate. Id igitur tuum ſcito, *quod animo dederis*, quod tibi impenderis. *Animo dare* graecae elegantiae eſt, ψυχῇ δοῦναι, uti iam plenius Aeſchyl. in Perſ. 843. 44. ψυχῇ διδόντες ἡδονὴν κατ᾽ ἡμέραν· ὡς τοῖς θανοῦσι πλοῦτος οὐδὲν ὠφελεῖ. Simonides apud Stob. Grot. p. 407. ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι

χαρι-

Quum ſemel occideris, et de te ſplendida Minos
Fecerit arbitria:
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Reſtituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:

Nec

χαριζόμενος. Adde Theocr. XVI. 24. *Sibi et ſuo Genio praeſtare* Senec. ep. 65. ubi notat, ganeones ita loqui. — *amico*, quod id ipſum, quod ei obſequitur, abunde declarat; appoſito epitheto.

v, 21. Vbi ſemel vita defunctus fueris; hoc ulterius exornatur a poeta. — *et* inferorum iudicium ſubieris, pro hoc docete atque honorifica ad Torquatum inflexione, ubi Minos *de te arbitria ſplendida fecerit*, honorificentiſſimam vitae laudabiliter actae a te ſententiam tulerit, praeclare de te ſtatuerit. Ita *arb. ſplendida* praeſtat h. l. accipere; de auguſta, quam iudicia, maxime infera, habeant, ſpecie cogitant nonnulli; neſcio quam bene. Pervulgatum autem, *arbitria* pro iudiciis univerſis poni. De inferis pariter habet Senec. Thyeſt. 14. Herc. Oet. 1007. et alii. — 25. Nihil te in vitam *reſtituet*, reditum in vitam haudquaquam impetrabis. Adornatum ſic a poeta, quaſi Torquatus cauſam ſuam apud Minoem agat, linguaeque ſuae facundia, qua excelleret, reditum ex inferis ſibi parare conetur, praetento ſummo *generis* ſplendore, ac *pietate*, vita probe transacta. Eadem haec alias tanquam avertendae mortis momenta adferuntur a poetis, veluti Prop. III. 16. 11. *Quid genus aut virtus, aut optima profuit illi mater.*

v. 25. Quandoquidem ne ipſi Dii quidem fatorum leges infringere ac reſolvere valent. Hoc ſtatim exemplis illuſtratum attexitur. De Hippolyti fabula adeant, quibus opus eſt, Euripid. et Senec. eiusdem nominis tragoedias, et Hygin. f. 47. ibique intpp. Noſter h. l. antiquiorem fabulae repraeſentat faciem, qua fruſtra Hippolytus a Diana ab inferis repetitus ſit. Nam reſuſcitatum eum ab Aeſculapio, aut a Diana ex inferis reductum, et in nemore Aricino abſconditum fuiſſe, haec ſeriorum, diverſis modis fabulam tractantium, commenta ſunt; quorum fidem ita clevat

poeta.

Nec Lethaea valet Theſeus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

poeta. — *Non liberat*, haud eximere, eripere valet *Hippol. pudicum*, meliori ſorte dignum *infernis tenebris*, Ἀΐδου σκότῳ, locis inferis. — 27. 28. De *Pirithoo* v. ad III. 4. extr. Etiam haec fabula diverſis modis tractata eſt. Apud Homer. Od. λ. 650. Pir. et Theſeus apud inferos ſunt, quem ſequitur Virg. Aen. VI. 601 et 617. H. l. ita adornata videtur fabula, ut Theſeus tum demum vinculis conſtrictus fuerit, cum liberandi Pirithoi conſilium cepiſſet. — *vincula abrumpere*, demere, ſolvere vinculis; omnino pro, in vitam reducere. — *Lethaea*, ornat.

CAR-

CARMEN VIII.

ARGVMENTVM.

Si Alcmanis carmen, cuius fragmentum servavit Eustathius (vid. ad v. 10.), quodque Nostro prima adornandi exordii stamina suppeditasse videtur, aetatem tulisset; rectius utique de pretio, huic carmini ab inventi laude dicendo, statuere liceret. Etenim si omnino argumenti rationem singularumque partium tractationem atque exornationem curatius expendas, haud vane maximam carminis partem e graecis fontibus fluxisse augureris; hocque adnotatione nostra, quoad eius fieri potuit, ostendere conati sumus. In quo ipso tamen admirari licet poetae artem, qua colores Graecos cum Romanis ita commiscuit, ut hosce flores plane sub Italo caelo natos, et circa nemus uvidique Tiburis ripas a poeta fuisse lectos facile tibi persuadeas. Pertinet eo praeter exempla, ex historia Romana allata (vv. 15 sqq. et 22.) statim exordium, a more, qui Romae vigeret, deductum. Scilicet, ut tandem ipsius carminis argumentum expediam, quum Saturnalibus, aliisque statis diebus dona sibi invicem Romani missitare solerent, Horatius C. Marcio Censorino, quem carminibus delectari nosset, strenae loco hoc carmen mittit, quo ei obstrictum suum ostenderet animum, illudque munus suum verbis ita exornat, ut pretiosissimo cuique facile praeferendum

dum indicet. Ita ad splendidissimum de poeseos efficacia locum deductus poeta poetas solos esse adserit, qui rerum gestarum famam multo certius quam monumenta iis erecta ad posteritatis memoriam propagent, quid? quod viris immortalibus operibus editis immortalitate dignis coelo adlegant, et in Deorum numerum referant, laudatis in hanc rem Romulo, Aeaco, aliis. Caeterum quum duo Romae illustres fuerint Censorini, pater et filius, probabilius est, C. Marcium Censorinum qui a. DCCXLVI. cum C. Asinio Gallo Cos. fuit, quemque, „demerendis hominibus genitum" appellat Vellei. II. 102. *intelligere.*

AD CENSORINVM.

Donarem pateras grataque commodus,
Cenſorine, meis aera ſodalibus;
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum: neque tu peſſima munerum
Fer-

v. 1. *Donarem commodus,* commodum, benignum, liberalem me praeberem in eo, quod donarem *ſodalibus meis* caet. Ita ſatis commode expediunt Lambinus, alii. Sed quaeſitior et ornatior iunctura exiſtit, *commodus meis ſodalibus*, ἅρμενος τοῖς ἐμοῖς φίλοις (fere ut Plato de Pindaro XXVIII. 1. (A. Br. I. 174.) Ἅρμενος ἦν ξείνοισιν ἀνὴρ ὅδε, καὶ φίλος ἀστοῖς (in animo haud dubie habuit Pind. Nem. VIII. 64.) Πίνδαρος, h. *aptus amicis*, ut Noſter II. Serm. 3. 43.) *donarem*, pro, *commodus*, liberalis forem erga ſodales, *donando* caet; eodem quidem ſenſu. Ex muneribus, die natali, Saturnalibus, aliisque feſtis diebus a beatioribus mitti ſolitis, memorat poeta *pateras, aera, tripodas.* Vtrum *pateram* proprie ſumſerit poeta, ut ſit, qua libari ſollenne; an de poculo capaci amplique orificii (ut apud Virg. Aen. I. 739.) cogitaverit, vix definias. Si ſeqq., *praemia fortium Graiorum*, etiam τοῖς *pateras* et *aera* apponi dixeris, praeferendum utique erit poſterius. Nam in Graecorum certaminibus pocula quoque victoribus propoſita fuiſſe ſatis e Pindaro conſtat; v. c. Ol. IX. 137. Nem. X. 81. Iſthm. I. 28. — 2. Iungere quidem licet *pateras et aera*, noto loquendi uſu, pro, pateras aereas; ſed praeſtat h. l. copioſa munerum enumeratio, et *aera* docte vaſa aerea dicta, quibus maxima ab arte accedebat commendatio. Cf. v. 5. — *grata*, gratum animum teſtantia, quibus amicos remunerarer. Ita fere iam Schol. Cruq. multoque exquiſitius eſt, quam intelligere iucunda, expetita. — 5. *tripodes* quaevis ſupellex dicta, tribus pedibus fulta, ut menſae, vaſaque ampliora, tam ἄπυρα, ut crateres, quam quae igni admovebantur; vid. Torrent. ad h. l. Eos *praemia fortium Graiorum*, h. praemia fortitudinis in ludis gymnicis apud Graecos fuiſſe, ſatis liquet ex Homero (Il. XIX. 264. et inde Virg. Aen. V. 110.) Heſiodo (Scut.

Ferres, divite me fcilicet artium,
Quas aut Parrhafius protulit, aut Scopas,
Hic faxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.
Sed

(Scut. 312.) Pindaro (Ifthm. I. 27. τριπόδεσσιν ἐκόσμησαν δόμον καὶ λεβήτεσσιν φιάλαισί τε χρυσοῦ γευόμενοι στεφάνων νικαφόρων) et aliis. Hoc loco vel exornationi fimpliciter infervit docte huius rei iniecta mentio, vel, quod, fatis probabile videtur, Romae fua tempeftate talia fubinde pro ipfis antiquis victorum praemiis habita ac venditata fuiffe ita indigitat poeta. Nam antiqua omnino declarari artis opera, aperte docent feqq. Ad certamina autem funebria aetatis heroicae quidam ifta referre malunt, epith. *fortium* illecti, et maioris dignitatis cauffa; fed illuftriora utique Hieronicarum praemia, et ipfa nonnifi *fortitudine*, ἀρετῇ (Pindarico ufu) acquifita. — 4. non *peffima munerum*, exquifitum, egregium munus aliquod tu *ferres*, auferres, acciperes; ut *praemia ferre* et fim. — 5. Scilicet fi *dives* effem *artium*, poffiderem, domi meae haberem talia antiqua artis opera. *Artes* de opere affabre facto paffim poetae. Vid. Broukh. ad Prop. III. 7. 39. Nofter Epp. I. 6. 17. *marmor vetus, aeraque et artes fufpice.* — 6. Pro, artium *antiquarum*, exquifito cum delectu *Parrhafii* et *Scopae*, maximorum artificum, opera ponit. *Parrhafius*, Ephefius, maximum arte pictoria nomen adeptus, ac propter certamen cum Zeuxi initum famigeratiffimus, floruit circa Ol. XCV. De eo adi Iun. Catal. p. 141. eundemque de *Scopa*, nobili ftatuario, p. 195. et Winkelm. Monum. ined. praef. p. 70. — *protulit*, eius ingenium extudit; exquifitum verbum, tanquam inventor artis fuerit, quam perfeciffet. Eodem fenfu apud Tib. I. 10. 1. *Quis fuit horrendos primus qui protulit enfes*, ubi vid. intpp. — 7. 8. quam ornate pro, *hic*, Scopas, arte ftatuaria *ille*, Parrhafius, pictoria excellens. — *Sollers ponere*, graece, pro, ingeniofus, intelligens, mirus artifex in *ponenda*, efformanda e *faxo nunc Dei nunc hominis* (auget artificis peritiam) ftatua. *Ponere*, ἱστάναι, follemne hac de re vocabulum. Cf. Toup. Em. ad Suid. T. III. p. 92. ed. II. Ad alterum generalius nota zeugmatis figura affumendum, *follers* referre *liquidis coloribus* ad vivum delineandi in tabula
Deos

Sed non haec mihi vis: nec tibi talium
Res eſt aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina poſſumus
Donare, et pretium dicere muneri.

Non

Deos hominesque. *Liquidi referunt miranda colores* Noſtrum iuxta dixit Valer. Fl. II. 467. Adde Sidon. c. XXIII. 503.

v. 9. *Sed haec* iſtarum rerum *vis*, copia, mihi haud ſuppetit. — *nec res tibi*, res tua familiaris talium operum *eget*, domum ſatis inſtructam habes iſtis artis operibus. Haec docte *delicias* appellat, quia ab elegantiae ac magnificentiae ſtudioſis cupide expetuntur; quo ſenſu etiam Ciceroni adhibitum videas Verr. IV. 23. Vide Erneſti in Cic. Clave h. v. Hinc Seneca Hippol. 210. *domos delicatas*, talibus refertas vocat. Sed ipſum locum apponere iuvat, ut turpem ei maculam detergamus: *non placent ſuetae dapes, non tecta ſani moris, aut vilis cibus. Cur in penates rarius tenues ſubit haec delicatas eligens peſtis domos?* De menda in vv. *aut vilis cibus* latente conſentiunt omnes, nemo tamen ulceri manum admovet. Tu lege quantocius, *aut vilis ſcyphus*, v. c. fagineus, qui memoratur Tib. I. 10. 8. *Faginus adſtabat quum ſcyphus ante dapes*, in ſimili deſcriptione. — 10. *neque animus* tibi *egens*, appetens eſt talium, qui in ſumma iſtarum rerum abundantia novis usque inhiet, numquam ſatietur. Nam homo cupidus ſe egere profitetur. Alcman. (apud Euſtath. Il. ε. p. 414.) οὐ γὰρ πορφυρᾶς τόσσος κόρος, ὥστ' ἀμύνασθαι. Cf. Valk. ad Eurip. Phoen. Schol. p. 691.

v. 11. Praeclara oppoſitio: Minus te capiunt iſtae deliciae, quam carmina; his magis *gaudes*, delectaris. Suaviter autem excipiunt ſeſe *carminibus; carmina*, ut *muneribus; munera* III. 16. 15. et paſſim. — 12. *pretium dicere muneri*, de hoc munere recte ſtatuere, quanti aeſtimandum ſit, pronuntiare; quum res cupiditatis, quae iſtae ſunt deliciae, incertae admodum aeſtimationis ſint, libidine ſemper modum excedente. Facile perſpicitur, quantivis pretii illud ſuum munus poetam ita deſignare, longeque iſtis anteferre; id quod ſequentia ſole clarius oſtendunt.

v. 13 ſqq. Declarat iam poeta, quanti hoc muneris genus haberi debeat; ſcilicet ſola carmina immortalitatem nominis praeſtare, pereuniora ea eſſe rerum

Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus; non celeres fugae,
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,

Non

rum gestarum monumenta, quam reliqua, quibus virtutis famam homines ad posteros propagare annitantur, utpote quae temporis iniuriis obnoxia sint et angustia terrarum parte contineantur. Sed rem statim Scipionis Africani maioris, Ennii carminibus aeternum nomen adepti, exemplo illustratam subiecit poeta, quo magis eius veritas elucesceret. Omnino locus, qui sequitur, poetam magnae artis atque doctrinae tam in sententiarum conversione quam in singularum partium exquisita exornatione ostensae, prodit; qua ipsa tractatione eum haud vulgare pretium huic suo dono, Censorino mittendo, adiicere voluisse videri debet. Iam vulgarem rationem: Ennii carmina clarius indicant laudes Scipionis, quam monumenta publica, statuae, inscriptiones, in eius honorem positae, invertit, adpositisque laudum eius argumentis exornavit Horatius. — *Marmora*, monumenta marmorea, *incisa notis*, insignita, consignata literis, epigraphe, titulo, qui honoris habiti caussam, adeoque rei egregie gestae argumentum ostentat, in ipsorum basi inciso. *Marmor inciditur notis*, quae ei insculpuntur; quae minus pervulgata loquendi ratio est, quam, *notas incidere marmori*. *Notae* autem complectuntur omnia, quibus designatur aliquid, h. l. epigraphe in basi subiecta. Cf. III. 24. 28. — *publicis*, venuste *notis* adiicitur; nam hoc ipsum ostendebat nota s. inscriptio, veluti: *Scipionis virtuti posuit* S. P. Q. R. Neque tamen urgendum h. l. epitheton, sed sententia generaliter (quod etiam docet v. seq.) proponi a poeta putanda, quum publice Scipioni positi monumenti nulla extet memoria. Igitur orationem v. 15. demum ad Scipionem inflecti, sicque specialius cum generali a poeta docte contexi, dicendum. — 14. quam ornate pro, quae clarorum hominum memoriam servant, continent. *Spiritus et vita redit*, reviviscunt *boni duces* ἀγαθοὶ, qui res bello strenue gessere, in ore hominum versantur virtute ipsorum monumentis publicis condecorata; *post mortem*, quamquam ipsi desiere in vivis esse. Τῷ *ducibus* prona via ad Scipionem deferri poetam facile quisque sentit. — 15. Poetico iam orna-

* Non incendia Carthaginis inpiae, *
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant

Lau-

ornatu explicat poeta argumenta notarum f. titulorum monumentis incisorum. Vulgare igitur erat: tituli qui Scipionis facta recenfent, *non clarius* caet. Iam e Scipionis praeclaris facinoribus unum tantum, fed illuftrius, quod quidem maximum componendo bello momentum faceret, pulfum ab eo ex Italia Hannibalem, adponit poeta. — *fugae Hannibalis,* quod traiecto in Africam exercitu Hannibalem Italia fubmoverit revertique in Africam coegerit. — *celeres,* propter fubitum eius ex Italia, quam tot annos poffediffet, exceffum. Ouwens tamen Noct. Hag. III. 1. p. 353. pugnam ad Zamam factam refpici exiftimat, unde Hannibal *biduo et duabus noctibus Adrumetum, quod abeft a Zama circiter millia paffuum trecenta, perveniffet,* iuxta Nep. in eius vita c. 6. parum probabiliter. Poetam enim generatim loqui, oftendit vel fequens verfus. — 16. *Reiectae retrorfum Hannibalis minae* duobus modis expedire licet. Poteft effe: Hannibal minax retro reiectus, repreffus, Italia eiectus; ut *Cimbrorum minae* Propert. II. 1. 24. Vel, quod utique praeferendum videtur tanquam fignificantius: *minae,* excidium urbis, everfioque imperii Romani, quam Hannibal minatus fuerat, (ut Epod. IX. 9. *minatus Vrbi vincla,* de Sex. Pompeio) animo conceperat, a Scipione *retrorfum reiecta,* in ipfum reiecta, ipfius regno viciffim intentata, Africam traiiciendo, ibique ferro atque igni graffando. Schol. Cruq. explicat *minas reiectas,* pro nihilo ductas; haud indocte quidem (v. ad III. 9. 20.) fed parum commode vel propter adi. *retrorfum.* — 17. Si hunc verfum retinendum cenfeas, *incendia Carthaginis* vel generaliter et poetice pro, belli incendia (ut Virg. I. 556. Alia exempla pete a Klotz. ad Tyrt. p. 90.) per Carthaginem, h. Africam fparfa ac didita, accipienda; ut adeo incendii notione bellum latius ferpens atque Africam adeo involvens declaret; vel bina caftra Syphacis et Hasdrubalis ab Scipione incenfa, (Liv. XXX. 5. 6.) crematacque Carthaginienfium D. naves (Liv. XXX. 43.) a poeta innui putandae; quod minus probabile videtur, quamquam hanc maxime fententiam intpp. fuffulciant. Vtraque tamen ratio quam dura fit, in promtu eft videre. Vid. Obff.

Laudes, quam Calabrae Pierides: neque,
Si chartae ſileant, quod bene feceris,
Mer-

Obſſ. — *imviae*, perfidae, perpetuo Poenorum epitheto. — 18. Iſtis titulis *non clarius indicantur*, non magis celebrantur, minus innoteſcunt Scipionis laudes, κλέα (v. c. Theocr. XVI. 2.) res eius geſtae (ut *laudes* Caeſaris I. 6. 11.); minus adeo efficaces ſunt inſcriptiones ad famam Scipionis ad poſteritatem propagandam, quam *Calabrae Pierides*, Muſa, carmina Ennii Calabri (vid. Gronov. Obſſ. L. IV. p. 784. Lipſ.) Annales. Pro, laudes Scipionis, ſummo cum delectu eſt, *eius*, *qui ab Africa* a ſe *domita*, vectigalique facta *nomen lucratus rediit*, Africani cognomento condecoratus eſt, cui nomen Africano obtigit. Nam hanc ipſam appellationem virtute ſua redemerat; hinc *lucratus*, quaeſite, quia praemii inſtar ipſi ea ceſſerat. T. Fabro intemperias ſuas hic egeſtas nemo facile recti iudicii homo ei invidebit.

21. Connexuit poeta, quae pedeſtris ratio ita diſpeſcuiſſet: quandoquidem virtuti ſoli carminibus honos ſuus aeternumque decus paratur, conſtat; ſola haec immortalitatem praeſtant. Cui non in mentem veniunt illa Lucani IX. 980. *O ſacer, et magnus vatum labor! omnia fato eripis et populis donas mortalibus aevum.* Sed propius huc ſpectant Pindarica (fr. Schneid. p. 5.) πρέπει δ' ἐσλοῖσιν ὑμνεῖσθαι καλλίσταις ἀοιδαῖς· τοῦτο γὰρ ἀθανάτοις τιμαῖς ποτιψαύει μόνον ῥηθέν.· θνάσκει δ' ἐπιλασθὲν καλὸν ἔργον. Cf. Eiusd. Nem. VII. 18 ſqq. et vid. ad IV. 9. 25. — *Si chartae ſileant*, niſi litteris conſignentur, h. carminibus celebrentur. *Chartas*, carmina ſua indigitat etiam IV. 9. 31. ut *Maeonias chartas* Homeri carmina Ovid. ex P. IV. 12. 27. — *quod bene feceris*, praeclarorum facinorum *mercedem tuleris*, nullum fructum capies, fruſtra laboraveris. Manifeſte Horatius expreſſit tam verba quam ſententiam Pindar. Ol. X. 109. Καὶ ὅταν, καλὰ ἔρξαις (*quod bene feceris.* Idem Nem. IV. 135. vocat καλὰ ἔργματα loco ſimillimo, ad v. 28. ad partes vocando) ἀοιδᾶς ἄτερ (*ſi chartae ſileant*) εἰς Ἀΐδα σταθμὸν ἵκηται, κενεὰ πνεύσαις (*neque mercedem tuleris*) ἔπορε μόχθῳ βραχύ τι τερπνόν. — — ἔχοντι δ' εὐρὺ κλέος Κόραι Πιερίδες Διός. Doctior autem iunctura eſt *merces* illius, *quod b. f.* quam, *ſi chartae ſ.* id, *quod b. f. Merces*, fructus laboris, rei bene geſtae,

Mercedem tuleris. Quid foret Iliae
Mavortisque puer, ſi taciturnitas
Obſtaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum

Vir-

geſtae, gloria, aeternum nominis decus, carminibus conciliatum, ἄποινα μόχθων, ut Pind. Nem. VII. 23. et Iſthm. IX. 1. λύτρον εὔδοξον καμάτων, uti κῶμον ſ. hymnum ibi appellat.

v. 22 *ſqq.* Sublecta etiam haec e Pindaro Pyth. III. 198. Νέστορα καὶ Λύκιον Σαρπήδον' ἀνθρώπων φάτις, ἐξ ἐπέων κελαδεννῶν, τέκτονες οἷα σοφοὶ ἅρμοσαν, γινώσκομεν. Tum ſubiicitur eadem generalis ſententia, quam ſimiliter Noſter v. 28. inſeruit: ἁ δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς χρονία τελέθει. Sed ſuum plane fecit iſtum locum Horatius, felix imitandi artifex, et exemplorum delectu et comtiore orationis cultu ac variatione. *Quid foret* Romulus, multo ἐναργεστέρως quam, tantum abeſt, ut Romulum deum habituri fuiſſemus, ut ne noſſemus quidem eum, quamquam Marte atque Ilia genitum. Facile ita perſpicitur, quanta virtute a poeta Romulus deſignetur a natalibus eius, nihil ipſi ad immortalitatem profuturis, niſi vatum acceſſiſſet opera. — *Si* vatum *taciturnitas*, ſilentium, *meritis* eius (pro quo cum dignitate eſt, *Romuli*) *obſtaret*, obſtitiſſet, ſi merita eius ſilentio obducta fuiſſent, vate deſtituta. — *invida*, iniuria, iniqua, quatenus meritis praemia ſua denegat, ea obliterat; ornate, ut *lividas Obliviones* IV. 9. 33. Caeterum Ennium potiſſimum a poeta reſpici, Romuli virtutis praeconem, nemo ambiget.

v. 25. *Aeacus* immortalis factus, vatum opera. Magnificum prorſus eſt, quod heroas divinis honoribus Muſarum maxime beneficio mactatos pronuntiat, quos nominis tantum immortalitate ab iis ornari oſtenſurus erat poeta. Eadem excelſa notionum permutatio eſt III. 25. 5. 6. — *Virtus*, ingenii praeſtantia, ἀρετή. — *favent*, bene illi cupiunt poetae, quem carminum ſuorum argumentum faciunt, propter immortalitatem ei tributam. Hinc *favor*, ut τιμὴ (veluti Pind. Nem. VII. 46. vid plura ad I. 26. 10.) de poetae ſtudio, in laudando aliquo occupato. — *lingua*, ἀοιδὴ, carmina vatum. — *potentium*, exquiſite, quum de immortalitate carminibus concilianda agatur. Iſta igitur va-

Virtus, et favor, et lingua potentium
Vatum divitibus conſecrat inſulis.
Dignum laude virum Muſa vetat mori:
Caelo Muſa beat. Sic Iovis intereſt

Opta-

vatum opera Aeacum *ereptum Styg. fluctibus conſecrat div. inſulis*, mori non paſſa eſt, ſed *conſecratum*, divinis honoribus condecoratum collocavit in *beatis inſulis*, Elyſio. *Fluctus Stygii*, de locis inferis, ſ. morte, ut κῦμ' Ἀΐδα, Pind. Nem. VII. 45. loco ſimili: κοινὸν γὰρ ἔρχεται κῦμ' Ἀΐδα — — τιμὰ δὲ γίνεται (eſfugit iſtos fluctus), ὧν θεὸς (Muſa) αὔξει ἁβρὸν λόγον, quem Muſa conſecrat. Simonides XXXIII. 3. (A. Br. I. 132.) Οὐδὲ τεθνᾶσι θανόντες· ἐπεὶ σφ' ἀρετὴ καθύπερθεν κυδαίνουσ' ἀνάγει δώματος ἐξ Ἀΐδεω. Alia vid. ad III, 3. 16. — *Conſecrant* poetae, quem carmine celebrant; ut I. 26. 11. *Hunc Leſbio ſacrare plectro* caet. Hoc loco, uti iam dixi, anguſtiore ſenſu accipiendum. De *divitibus* ſ. *beatis inſulis* vid. ad V. 16. 41. Hoc loco tenere ſufficiat, cum Elyſio campo ſaepius eas permiſceri, atque heroibus fere iſtam ſedem ab antiquitate adſignari, uti Menelao apud Eurip. Hel. 1695. (coll. Homer. Od. IV. 563 ſqq.) Achilli, Eurip. Androm. 1262. Diomedi in Calliſtrati Scol. 6. (A. Br. I. 155.) et aliis.

v. 28. Muſa *vetat mori*, haud interire ſinit, aeternum parat nomen *viro laude digno*, qui carmine celebrari meruerit. Τοιγὰρ ἀοίδιμος ἔργοις, ἀθάνατόν τε μιν αὔξουσι Μοῦσαι, Μναμοσύνας θύγατρες, Ariſtotel. Scol. 20. (A. B. I. 1[illegible].) — 29. Et vel *caelo*, caeli munere *beat*, divinos honores largitur, deum facit. Auguſtior haec rei ſpecies eſt, quam ſi dixiſſet Horatius, a poetis nos edoceri, homines inter deos fuiſſe receptos. In heroum, quos Muſarum beneficio caelum eſcendiſſe ait, enumeratione expende divitias poetae, quibus ἀποθεώσεως notionem variaverit. *Sic*, poetarum carminibus effectum, ut *Hercules epulis Iovis interſit*, cum Diis epuletur; quem quidem ſollennem deſignandae divinitatis modum de Hercule potiſſimum a poetis adhiberi putem, ad quietam eius exantlatis per univerſum orbem terrarum innumeris laboribus, otioſamque inter deos vitam declarandam. Vnde et Hercules ἀποθεωθεὶς *quieſcentis* ſtatum habet in anaglypho a Corſinio (Herculis quies et expiatio, ſ. a. et l.) illuſtrato; eandemque ob cauſ-

ſam

Optatis epulis inpiger Hercules:
Clarum Tyndaridae ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt aequoribus ratis:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ſam ei ne τιμαὶ quidem ſ. munera, quantum ſciam, decreta, quae eius ἡσυχίαν turbatura fuiſſent. Πολυφαγίαν eius ita notari, vix equidem exiſtimem. Ad rem Lucian. DD. XXIV. 2. οἱ μὲν Ἀλκμήνης καὶ Σεμέλης υἱοὶ — — εὐωχοῦνται ἀφροντίδες. Alia vid. ad III. 3. 11. — *optatis* ad totam ſententiam ſpectat: optaverat Hercules, ut ſibi aliquando ab iſtis laboribus, quos *impiger*, impigre, fortiter, toleraſſet, reſpirare liceret; adeoque, iucundo iam otio fruitur in caelo. — 31. *Tyndaridae*, Dioſcuri, *clarum ſidus*, (v. ad I. 3. 2.) hoc divinum munus, τιμὴν, a poetis conſecuti ſunt, ut *rates quaſſas*, tempeſtate iactatas, in *infima aequora*, fundum maris detruſas, inde *eripiant*, extrahant, ferventque; quam venuſte, pro, Dii σωτῆρες facti. Ad rem ac verba Eurip. Electr. 991. οἱ δὲ φλογερὰν αἰθέρ' ἐν ἄστροις ναίουσι, βροτῶν ἐν ἁλὸς τιμὰς σωτῆρας ἔχοντες, et Theocr. XXII. 6 ſqq. et 17. ὑμεῖς τε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νῆας αὐτοῖσι ναύταισιν ὀϊομένοις θανέεσθαι. Adde Lucian. DD. XXVI. et ibi doctam Hemſterh. notam. — 33. Nova numinis deſignandi ratio, a Virgilio quoque adhibita Ecl. V. 79. *Vt Baccho Cererique, tibi ſic vota quotannis agricolae facient; damnabis tu quoque votis.* Etiam Homer. Il. χ. 364. de Hectore: ᾧ Τρῶες κατὰ ἄστυ θεῷ ὣς εὐχετόωντο, i. h. deum habuerunt Hectorem. *Liber vota bonos ducit ad exitus*, preces, ad ſe factas, ratas eſſe iubet, exaudit, adeoque divinos honores adeptus eſt. Intelligenda autem maxime vota agricolarum, uberem ruris proventum precantium. Nam Bacchus deus agreſtis, ut in vulgus notum; vid. ad III. 8. 6. Etiam verbis: *ornatus viridi tempora pampino* numinis notionem poeta ſubieciſſe videri poſſit, ut corona iſta diadematis loco poſita ſit, Diis proprii. Eodem Herculem ἀποθεωθέντα redimitum repraeſentat laudatum anaglyphum.

CARMEN IX.

ARGVMENTVM.

Quod in praecedenti carmine tantum colligendum dediſſet poeta, nimirum, carminibus ſuis immortalitatem paratam eſſe, generoſo hoc ſpiritu initio ſtatim huius carminis profitetur, certisque, quae eius rei fidem faciant, argumentis adſerit. Quae quidem ſplendida profeſſio, facile intelligitur, quantum ad encomii, Lollio dicendi, amplitudinem ac dignitatem recte aeſtimandam momenti habeat. Expoſito igitur ſuo de aeternitate carminum lyricorum ſuorum ſenſu magnifice ſeſe poetis graecis lyricis ingerit, atque tacite comparat, quos, etſi ad epicam Homeri gravitatem non adſurgant, haud minus tamen operibus ſuis immortalitatem eſſe conſequutos in confeſſo eſſe. (Deprimi fere ab intpp. poetam animadvertas, rem ſuam ita agere opinantibus: habere quidem Romam poetas, quamquam alio in genere, ſe maiores; nihil tamen illud impedire, quominus carmina ſua lyrica aetatem latura ſint: uti nec poetarum graecorum lyricorum carmina illuſtrius Homeri epos obſcuret. Sed altera ratio poeta dignior, ac verior; nam et alibi ſeſe Lyricis graecis adiungere amat, v. c. I. 1. extr. IV. 3. 15.). Tum, quo illud ſpectet, quod de carminibus praedicaſſet, ſubiicitur, nimirum, aeternam nominis gloriam ſolis carminibus pro-

provenire, ſolum adeo eum poſt mortem vivere, qui talem virtutum ſuarum praeconem nactus fuerit, quum aliis, qui iſto deſtituti ſint, quamvis rerum geſtarum magnitudine haud minus conſpicui fuerint, memoria ipſorum penitus abolita, haec benefactorum ſuorum merces intercipiatur. (*Copioſe ac ſplendide, quod quidem facile exſpectari poterat, hic locus a poeta tractatus eſt; quocum contendere iuvabit carm. praeced. inde a v. 20.*). *Quos quidem, ſi poſteritatis ratio habeatur, ne hilum quidem ab iis, qui inertiae ſeſe per totam vitam dediderint, differre quum in aprico ſit; haud ego committam* (*pergit poeta*), *ut virtus tua, immortalitate digniſſima, oblivioni tradatur, ſicque laborum tibi tuorum fructus pereat. Delatus ita ad rem, quam ſibi propoſuerat, poeta in laudes Lollii effunditur, hasque ita tractat, ut facile appareat, Lollium tum temporis, quo haec de eo praedicaret Horatius, talem virum aut vere fuiſſe, aut certe magna cum ſpecie prae ſe tuliſſe.*

AD LOLLIVM.

Ne forte credas interitura, quae,
Longe ſonantem natus ad Auſidum,
Non ante volgatas per artis
Verba loquor ſocianda chordis.

Non

v. 1. Sententiam, carmina ſua aetatem latura eſſe, immortalia fore, oratione ad Lollium, quem aeternitati conſecraturus eſſet, converſa poeta explicat, certisque argumentis communit, quo iuſtius laudationi ſuae ſtatui ab eo poſſet pretium. *Ne forte credas*, noli in animum inducere, ne exiſtimes, *interitura* eſſe lyrica mea carmina. Poſtrema haec praeclare exornavit poeta, adſumta priſca κιθαρῳδοῦ idea. *Verba*, Pindarica ſimplicitate de carminibus, ut λόγοι Pyth. V. 63. ῥήματα Nem. IV. 10. — *ſocianda chordis*, aptanda citharae (ut II. 12. 4.) ad lyram canenda. Ovid. Met. XI. 5. *cernunt Orphea percuſſis ſociantem carmina nervis.* Εὐλογίαν φόρμιγγι συνάορον eadem plane ratione lyricum carmen indigitat Pind. Nem. IV. 8. — *quae* ego, *ad Auſidum natus*, Appulus (cf. III. 30. 10.) *loquor*, cano (ut λαλεῖν Theocr. XX. 29. cf. III. 25. 18.) meditor. — *longe ſonantem*, ἐπὶ μακρὸν αὔτέοντα (ut de Styge Hermeſian. 5.) κελάδοντα, rapidum. Cf. III. 30. 10. IV. 14. 25. — *per artes*, arte *non ante* inter Romanos *vulgata*, lyrica; princeps inter Romanos arte lyrica. Cf. III. 30. 13. IV. 5. 22.

v. 5. Etenim, ſi Homerus principatum inter poetas obtinet, hoc non impedit, quo minus poetae Graeci lyrici in honore ſint, immortalitatemque conſequantur. Generoſo ſpiritu poetam ſeſe lyricae Graecorum cohorti immiſcere atque aequiparare docta hac ſententiae converſione, facile quisque ſentit. In adornando autem toto hoc loco magna doctrina, elocutionis copia, inſignisque in ſumma brevitate, qua, quid cuique lyricorum poetarum proprium, deſignat, ars poetae apparet. Caeterum eadem ſententiarum progreſſione Antip. Theſſ. XXIV. 6 ſqq. (A. Br. II. 115.) εἰ δ᾽ ὕμνων σκᾶπτρον Ὅμηρος ἔχει, καὶ Ζεύς τοι κρείσσων Ἐνοσίχθονος· ἀλλ᾽ Ἐνοσίχθων τοῦ

Non, ſi priores Maeonius tenet
Sedis Homerus, Pindaricae latent,
Ceaeque, et Alcaei minaces
Steſichorique graves Camenae:

Nec,

τοῦ μὲν ἔθυ μείων, ἀθανάτων δ' ὕπατος. Καὶ ναετὴρ Κολοφῶνος ὑπέζευκται μὲν Ὁμήρῳ, ἀγεῖται δ' ἄλλων πλάθεος ἡμιθέων. Homerus *priores ſedes*, προεδρίαν, primum locum inter poetas tenet, unanimi antiquitatis calculo. Τοῦ πᾶσαι μετόπισθεν ἀριστεύουσιν ἀοιδαὶ, ut emblema Rhapſodi habet Hom. H. Apoll. 173. Leonid. XLIX. 5. (A. Br. I. 233.) ὑμνοπόλους ἀγεληδὸν ἀπημάλδυνεν Ὅμηρος λαμπρότατον Μουσῶν φέγγος ἀνασχόμενος. Ἄριστον ἀοιδῶν Homerum refert Theocrit. XVI. 21. eundem inter *Heliconiadum comites unum ſceptra potitum* Lucret. III. 1055. Propert. I. 7. 3. Adde Hermeſian. el. 27 ſqq. — *Non* ideo *latent*, obſcuratae, ingloriae ſunt, nimio Homeri fulgore praegravantur, atque obruuntur (ita Menander *omnibus eiusdem operis auctoribus fulgore quodam ſuae claritatis tenebras obduxiſſe* dicitur Quinctil. X. 1.) *Camenae* lyricae, carmina lyricorum poetarum. Ex his ſuo iudicio potiores percenſet poeta. Agmen ducit Pindarus, *novem Lyricorum longe princeps* (unde *regnator lyricae cohortis* audit Stat. Silv. IV. 7. 5.) *ſpiritus magnificentia, ſententiis, figuris, beatiſſima rerum verborumque copia, et velut eloquentiae quodam flumine,* ut vere de eo Quinctil. I. O. X. p. 219. Bip. — 7. *Ceae*, Simonidis Cei. Saepius idem ſimpliciter Κήϊος ἀοιδὸς audit; veluti Theocr. XVI. 44. Moſcho in Bionis epith. 92. quamquam idem natale ſolum haberet Bacchylides. Simonidis *praecipua virtus in commovenda miſeratione* (hoc ad θρήνους eius ſpectat) *ut quidam in hac eum parte omnibus eiusdem operis auctoribus praeferant*, ut idem Quinctil. l. l. quod idem iudicium habet Dionyſ. Halic. in cenſ. SS. — *minaces* Alcaei, *quibus tyrannos inſectatur*, ut Quinctil. l. l. quae eius carmina in praeſtantioribus idem habet. Eadem virtute Incert. ep. DXIX. 7. (A. Br. III. 260.) in recenſu lyricae enneadis: Καὶ ξίφος Ἀλκαίοιο, τὸ πολλάκις αἷμα τυράννων ἔσπεισεν, πάτρης θέσμια ῥυόμενον. — 8. *Steſichorus, ingenio validus, epici carminis onera lyra ſuſtinet. Reddit enim perſonis in agendo ſimul loquendoque dignitatem* caet. Quinctil. l. l. Vnde *graves* eius

Nec, ſi quid olim luſit Anacreon,
Delevit aetas: ſpirat adhuc amor,
  Vivuntque commiſſi calores
    Aeoliae ſidibus puellae.

Non

eius Camenae, propter μεγαλοπρεπές. Statio Silv. V. 3. 154. Steſichorus *ferox* audit, quatenus ferociam perſonarum oratione repraeſentat. Eundem ζαπληθὲς ἀμετρήτου στόμα Μούσης vocat Antipat. Sid. LXXVII. 1. (A. Br. II. 27.) quod plane reſpondet iis, quae Quinctil. l. l. ſubiicit: *ſi tenuiſſet modum, videtur aemulari proximus Homerum potuiſſe; ſed redundat, atque effunditur.* Niſi tamen ibi potius in laudem Steſichori eſt, ut IV. 2. 3. ubi vide notata. Noſtrum expreſſit Sidon. IX. 217. *Non hic ſpectes — laeſi Archilochi feros Iambos, vel plus Steſichori graves Camenas.*

v. 9. Nec *delevit*, abolevit, *aetas*, durat adeo, viget adhuc, *ſi quid*, quidquid *luſit*, levioris, amatorii argumenti compoſuit Anacreon. Notus τοῦ *ludere* de levioris argumenti tractatione uſus. Similiter παίζειν, παίγνια Gr. eodem ſignificatu. — 10. Extant adhuc Sapphus carmina amatoria. Mira haec ſuavitate extulit poeta. Exquiſita imagine carmina, quae amores continent, eosdem *ſpirare*, iis incaleſcere dicuntur. Simonides LV. 3. (A. Br. I. 136.) de Anacreonte: ὃς Χαρίτων πνείοντα μέλη, πνείοντα δ' Ἐρώτων τὸν γλυκὺν ἐς παίδων ἵμερον ἡρμόσατο. Incert. ep. DXX. 1. (A. B. III. 260.) ἔπνεε τερπνὰ ἡδυμελιφθόγγου Μοῖσα Σιμωνίδεω. Carmina adeo adflant amorem, (προσπνείουσιν Ἔρωτα, ut de Berenice Theocr. XVII. 50.) amorem excitant legentibus. Iam vulgarius erat: leguntur adhuc carmina, amorem Sapphus *ſpirantia*, teſtificantia; pro quo inverſa ratione eſt, *ſpirat adhuc* Sapphus *amor*, fere ut in Critiae fr. apud Athen. XII. p. 600. de Anacreonte: Οὔ ποτε σοῦ φιλότης γηράσεται, οὐδὲ θανεῖται. — 11. *Vivere*, βιοτεύειν, de carminum perennitate paſſim occurrit, veluti apud Pind. Nem. IV. 11. ἀειζώοι Χάριτες de carminibus. Argute Sidon. II. 313. *funera ſervat cantus, et aeterno vivunt in carmine mortes.* Hoc tamen loco multo venuſtius eſt, ſi ad caloris naturam accommodes: *calores Aeoliae puellae*, Sapphus, amoris eius flamma adhuc ardet (ut *vivus ignis*, *vivae lucernae* caet.) nova

Non ſola comtos arſit adulteri
Crinis, et aurum veſtibus inlitum
Mi-

nova usque alimenta capit. — *commiſſi fidibus*, lyrae concrediti, tanquam arcanae curae pectoris, quas aliis fateri pudor eam prohiberet; pulcherrime pro, ad lyram cantati. E graeco fonte ductas has eſſe Veneres, colligas ex Porphyr. ad haec Noſtri Serm. II. 1. 30. *Ille velut fidis arcana ſodalibus olim credebat libris*, ubi haec notat: Hoc Lucilius ex Anacreonte graeco traxit et Alcaeo, quos ait Ariſtoxenus libris propriis vice amicorum uſos fuiſſe. Ita quoque Pind. Pyth. VIII. 40. εἰμὶ δ' ἄσχολος ἀναθέμεν πᾶσαν μακραγορίαν λύρᾳ τε καὶ φθέγματι μαλθακῷ, et Nem. III. 19. ἐγὼ δ' ἐκείνων τέ μιν ὀάροις λύρᾳ τε κοινώσομαι. Ad ſententiam Poſidippus apud Athen. XIII. p. 596. Σαπφῷ, αἱ δὲ μένουσι φίλης ἔτι καὶ μενέουσιν ᾠδῆς αἱ λευκαὶ φθεγγόμεναι σελίδες οὔνομα σὸν μακάριστον.

v. 13. Aſſerta carminibus immortalitate poeta ad propoſitum ſuum ita progreditur, ut oſtendat, ſolis carminibus effici, ut rerum egregie geſtarum fama haud in obſcuro ſit, et ad poſteros pertingat; hocque ſole clarius inde perſpici ait, quod omnia, quantumvis egregia, iisque, quae a poetis celebrata aeternum nomen adepta ſunt, haud inferiora facinora obliterata, oblivionique tradita ſint, quibus laudator ſuus defuerit. Ab hac poſteriori ſententia, omiſſis prioribus, quibus tranſitus fieret, incipit poeta, eamque ſpeciatim aetate, ut ita dicam, Antehomerica ſplendide ita exornat, ut plane ſimilia iis, quae divinae Iliados argumentum conſtituant, pariaque fortitudinis exempla innumera ante Homerum extitiſſe pronuntiet, de quibus tamen, quum praecone ſuo deſtituantur, vel plane nulla, vel admodum tenuis famae aura ad nos perlapſa ſit. Iam „haud primum ad poſteros memorabile bellum Troianum fuit" vide, quam ſplendidis coloribus, ex Homero ductis, illuſtraverit poeta! Sed hic ipſe nimius colorum fulgor, quaeſitiorque ornatus, quem Ilias ſuppeditaret, praeſtrinxit intpp. oculos, ut has figurarum complexiones non unius argumenti tabulam ſed plurium ſibi a poeta obiici picturas exiſtimarent. Sic, ut in uno haeream, plures extitiſſe a poeta innui volunt, quae forma, amoribus caet. Helenae fuerint ſimiles; quas omnes ſane nemo facile oblivioni traditas con-

Mirata, regalisque cultus
Et comites, Helene Lacaena:
Pri-

conquereretur. Sed memoratur Helena, tanquam belli Troiani caussa. — 13. *Non sola Helena* illicitis indulsit amoribus. Docte haec expressa a poeta. *Ardere aliquem*, nota structura poetica. Iam vulgarior ratio ferebat: Helena non sola arsit adulterum comtis crinibus, amore accensa est Paridis *adulteri*, amatoris (nihil amplius; vid. v. c. Senec. Med. 456.) *crinibus* promissis eleganterque *comtis* h. pulchri, laudata pulchritudinis parte pro universa. Qua quum in amorem Helena pellecta esset, hinc multo exquisitius est, *arsit crines ad.* Similiter Aristoph. Eccles. 950. πάνυ γάρ τις ἔρως με δονεῖ τῶνδε τῶν σῶν βοστρύχων. Paul. Silent. XXXIV. 5. (A. Br. III. 81.) ἐγὼ ξανθίσμασι χαίτης ἔκχυτον ἐκ στέρνων ἐξεσέβησα νόον. Hinc εὐπλόκαμον Τιμοῦς Φιλέρωτα κίκιννον vocat Meleag. LXVI. 1. (A. Br. I. 20.). Ad rem cf. I. 13. 14. — 14. *aurum vestibus illitum*, vestes operis Phrygionii, auro intextas, pictas; res nota. *Phrygianas auro spissas* vocat Seneca de Benef. I. 3. *Linere*, *illinere*, ut πάσσειν gr. de intextis filis aureis, vel auri bracteis vesti inductis, sollemnia. Χρυσόπαστον ἐσθῆτα vocat Lucian. Necyom. 16. p. 479. Χρυσοβαφεῖς ἄνακτας Phrygiae reges Simmias in Bipenni v. 11. *Purpura atque auro illitas vestes* e Nostro duxit Senec. Hippol. 387. Similiter Paridem repraesentat Eurip. Iphig. Aul. 73. ἀνθηρὸν μὲν εἱμάτων στολῇ, χρυσῷ τε λαμπρὸν, βαρβάρῳ χλιδήματι, et, quem in animo forte habuit poeta, Troad. 991. ὃν εἰσιδοῦσα βαρβάροις ἐσθήμασι, χρυσῷ τε λαμπρὸν ἐξεμαργώθης φρένας. — 15. *mirata*, capta iis. Vid. I. 4. extr. III. 29. 7. et V. 3. 10. — *cultus regales*, pretiosum apparatum cuiuscunque generis. Ovid. Heroid. XVII. 221. *At fruar Iliacis opibus, cultuque beato.* — 16. *comites*, comitatum, qui magnificentiam luxuriamque Asiaticam prae se ferret. Ovid. Her. XIII. 60. *et sequitur regni pars quotacunque sui.* — *Lacaena*, forte cum vi, quae in Spartana regia nihil tale vidisset. Eurip. Troad. 996. οὐδ' ἦν ἱκανά σοι τὰ Μενέλεω μέλαθρα, ταῖς σαῖς ἐγκαθυβρίζειν τρυφαῖς.

v. 17. *Primusve*, neque primus *Teucer* fuit, qui *tela arcu direxerit*, collineaverit. Nota Teucri sagittandi dexteritas ex Hom. Il. XII. 350. (τόξων εὖ εἰδὼς) XIII. 313. (ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ) et aliis. — Cy-

Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non ſemel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve ſolus

Dicenda Muſis proelia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus gravis
Ex-

Cydonio, Cretico, a Cydone, Cretae urbe; ornat. Nam Cretes ſagittandi arte famigeratiſſimi. Cf. I. 15. 17. Callim. fragm. 284. — 18. *Non ſemel Ilios*, Ἴλιος ἱρὴ (ut ſaepius Homerus) Ilium *vexatum*, bello petitum atque expugnatum. De fortiori hoc h. verbi ſignificatu v. ad II. 9. 3. Alluſit ad h. l. Ovid. Triſt. II. 318. *Cur non Argolicis potius quae concidit armis, vexata eſt iterum carmine Troia meo.* Caeterum Troiae bis captae frequentior narratio; vid. intpp. ad Hygin. f. 89. et Burm. ad illa Propert. III. 1. 32. *Troia bis Oetaëi numine capta dei.* Τευκρίδα τρίπορθον refert Doſiades in Arae II. fundamento. — 19. *pugnavit proelia*, ut *pugnata bella ſub Ilio* III. 19. 4. nota graecitate pro, pugnas geſſit, ſtrenue pugnavit. *Idomeneus*, Cretenſium dux, *ingens*, bello inclytus (ut *ingens Paullus* Sil. XVII. 298. *ingentior armis* Aeneas Virg. Aen. XI. 124. et ſaepiſſime alibi) ἀγαυὸς, ἀγακλυτὸς, δουρικλυτὸς, quae Homerica eius ſunt epitheta. Ad ſtaturam corporis referunt nonnulli; in quo minor laus eſſet. *Sthenelus*, Capanei f. et ipſe inter potiores Graecorum habitus. Vid. I. 15. 24. — *pr. dicenda Muſis*, digna, quae a poëtis celebrarentur, quae aeternitati conſecrarentur.

v. 22. A Graecis ad Troianos tranſit poeta. *Hector ferox*, θρασὺς, ut mox *acer*, pro, fortis, bellicoſus. *Deiphobus*, Troianorum, excepto Hectore, fortiſſimus, θεοείκελος (Hom. Od. IV. 276.) Quint. Cal. XI. 340. Δηΐφοβός τε μενεπτόλεμος κρατερός τ' αἰχμητής. — 23. *graves excepit ictus*, fortiſſime pro patria dimicarunt, obiecere ſeſe hoſtibus, gravia vulnera paſſi ſunt. Illud, pro patria, quam exquiſite, *pro pudicis coniugibus puerisque*, pro imbelli patriae ipſorum ſexu et aetate. — *primus*, graviter claudit ſententiam.

v. 25.

Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus puerisque primus.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: ſed omnes inlacrimabiles
Vrguentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate ſacro.

Paul-

v. 25 *ſqq. Sed quam multos clariſſimos ſuis temporibus viros ſcriptorum inops delevit oblivio!* ut Boethii verbis Conſ. Phil. II. 7. ſententiarum nexum declaremus. Omnes *urgentur*, premuntur (ſollenne hoc de ſpiſſis tenebris. Vid ad I. 4. 16. *Iam te premet nox;* et I. 22. 20.) *longa*, aeterna *nocte* per longa ſaecula (ut apud Theocr. loco mox laud.) eorum fama in obſcuro eſt, oblivioni traditi ſunt; exquiſito ornatu, cuius auctorem habes Pind. Nem. VII. 18 ſqq. Ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. Ornatius extulit Antip. Sid. XLVII. 3. (A. Br. II. 19.) μνήμης οὐκ ἤμβροτεν, οὐδὲ μελαίνης Νυκτὸς ὑπὸ σκιερῇ κωλύεται πτέρυγι. — *illacrimabiles*, indefleti, quia nemo ipſorum facta novit, neque infortuniis adeo, quibuscum ſubinde indignis modis conflictati erant, commovetur. — *ignoti*, deleta ipſorum memoria. Laudant Theocr. XVI. 42. ἄμναστοι δ', τὰ πολλὰ καὶ ὄλβια τῆνα λιπόντες δειλοῖς ἐν νεκύεσσι μακροὺς αἰῶνας ἔκειντο. Cſ. ad II. 8. 21. — *carent quia vate*, nullum virtutis ſuae praeconem nacti. — *ſacro*, ſollenni vatum et poetarum epitheto.

v. 29. Praeclare tranſitum ad Lollium munit ſibi poeta conſectaria ſententia: homines rebus egregie geſtis ſua aetate vel maxime conſpicuos, neque tamen carminibus celebratos, ratione poſteritatis habita, nihil prorſus differre ab inertibus. Magna ἐνάργεια in brevitate eſt, qua hanc ſententiam elocutus eſt poeta. *Virtus*, oppoſ. *inertiae*, ea maxime intelligenda, quae rebus ſtrenue ac fortiter gerendis ſeſe exſerit, efficax, (tanquam Herculis V. 3. 17.) obeundis laboribus ac periculis exercita, glorioſa facta. — *celata*, quae occultatur poſteris, in oblivionem venit, vate deſtituta. In veteri gnome, quam laudat Pind. Nem. IX. 16. ſimiliter eſt, τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. —

paul-

Paullum ſepultae diſtat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis
  Chartis inornatum ſilebo,
    Totve tuos patiar labores

Inpune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Eſt animus tibi

Re-

paullum, minimum *diſtat inertiae*, h. ab inertia, parum differt ab ea. Nihil refert ad memoriam, utrum ſtrenuum an ignavum te geſſeris, ſi nemo te laudaverit. — *Sepultae*, in obſcuro latentis, nullo facinore ſeſe prodentis; praeclare. Proprie homo iners *ſepulto* ſ. mortuo ſimilis eſt (Sil. III. 145. *quantum etenim diſtant a morte ſilentia vitae?*) quatenus in tenebris (ἐν σκότῳ καθήμενος ut Pind. Ol. I. 152. Hinc Eurip. fr. apud Stob. Flor. Grot. p. 197. ἡ δ᾽ εὐλάβεια, inertia laborem refugiens, σκότον ἔχει) vitam deſidem agit, lucem exoſus.

v. 30. Ego te haud ſilentio praetermittam, ita ut *meis chartis*, carminibus, *inornatus* ſis, haud celebreris. Poſtrema ornate adiecta. *Ornantur* res praeclare geſtae, carminibus expoſitae; ſplendida ac ſollenni poetarum profeſſione. Pind. Nem. IX. 23. ἐπασκήσω κλυταῖς ἥρωα τιμαῖς. Alcaeus Meſſ. VII. 5. (A. Br. I. 487.) de Homero: Θέτιν κύδηνε καὶ υἱέα (unde *honoratus Achilles* A. P. 120.) καὶ μόθον ἄλλων ἡρώων. Alia vid. ad I. 26. 10. — *labores*, ut κάματος, μόχθος ſaepius Pindaro de praeclaris facinoribus; veluti Ol. X. 112. loco valde adpoſito, Pyth. V. 62. Nem. VII. 23. — *Obliviones*, Oblivio, Λήθη tanquam perſona *carpit*, extenuat, deterit, abolet virtutis monumenta, rerum geſtarum memoriam; ſuavi phantaſmate. Λήθη μαραίνεσθαι haud diſſimiliter Antip. l. l. Senec. de Benef. III. 32. *eos iam conſumſiſſet oblivio, niſi illos ſiliorum gloria e tenebris eruiſſet.* — *lividas*, invidas magnitudini rerum geſtarum, quaeſito epitheto. Cf. III. 8. 24. — *impune*, ita ut nemo licentius graſſantes reprimat.

v. 34. Et ſane dignus es, qui carmine extollaris, cuius ad poſteros pertingat memoria; ut qui animum habeas *rerum prudentem*, rebus agendis idoneum, multo

Rerumque prudens, et ſecundis
Temporibus dubiisque rectus:

Vindex avarae fraudis, et abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniae:
Conſulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus

Iu-

multo rerum uſu exercitatum. Spectat hoc ad Lollii σύνεσιν πολιτικὴν, imperatoriasque virtutes, quas partim fauſto (v. Iul. Obſequ. 131.) partim minus proſpero fortunae eventu (nota Lolliana clades vel ex Suet. Aug. 23.) explicuit. Niſi potius de recta agendi ſentiendique norma, ad philoſophiae regulas ac placita exacta, ob ſqq. accipere praeſtat; uti fere Schol. Cruq. „vere es philoſophus; quia *rerum prudentes* philoſophi ſunt ac dicuntur.„ Ita *rerum* otioſe fere adiectum videri debet, ut ſaepe; vel ad rectam agendi normam referendum. — *ſecundis temp. dubiisque rectus,* in utraque fortuna aequus, qui neque in ſecundis temp. effertur (cf. III. 27. 74.) neque in *dubiis*, adverſis, periculoſis, deprimitur, adeoque *rectus*, erectus perſtat. Cf. II. 3. 1.

v. 37. Laudes iuſtitiae atque temperantiae Lollii. Vulgare erat: Eſt animus tibi ab omni cupiditate liber, integer. Pro hoc gravius, *vindex*, qui vindicat, ulciſcitur, poenae depoſcit *fraudem avaram*, ſcelera ex avaritia orta; idemque *abſtinens pecuniae,* minime appetens divitiarum, non augendae rei intentus, continens. *Pec. ducens ad ſe cuncta,* προσάγουσα, vel ſimpliciter, quae miras illecebras habet, nos ſibi ſubiicit, ut non tam, quid virum iuſtum deceat, quam quod e re noſtra ſit, ſpectemus. Quod effet de Lollio iudice, nullis corruptelarum machinis labefactando; vel, quatenus pecunioſorum gratiam omnes ſectantur, ut Schol. Cruq. Equidem prius praeferam. — 39 ſqq. Sequuntur notiones *virtutis,* Stoicis formulis expoſitae. Scilicet e Stoae praeceptis in ſapientem cadit regnum, ſummus magiſtratus, ſummae divitiae caet. quatenus neque honorum neque opum cupiditate animus eius ducitur, quatenus id ſolum, quod honeſtum eſt, ſequitur, nulla utilitatis habita ratione. Iam quum conſulatus Romae ſummus magiſtratus isque annuus

Iudex honeſtum praetulit utili, et
Reiecit alto dona nocentium
Voltu, et per obſtantis catervas
Explicuit ſua victor arma.

Non

nuus eſſet, poeta Lollium ob virtutem iſtam *non unius anni*, ſed perpetuum declarat *conſulem*. Plane ut III. 2. 19. *Nec ſumit aut ponit ſecures arbitrio popularis aurae.* Illud *quoties* exornationi, quam a conſulatu annuo repetiit poeta, unice debetur, minimeque urgendum. Eſt ſimpliciter: perpetuum animus tuus conſulatum gerit, quandoquidem *honeſtum τὸ καλὸν praetulit*, praefert *utili*, rectum a pravo diſcernit, illudque ſectatur. Specialem notionem pro generali virtutis poſuit poeta, atque eam quidem, quae illuſtre eius documentum praebet, incorruptam animi integritatem, nullis muneribus expugnabilem. Iam quum alterum alteri praefert animus, de utraque ſtatuit, *iudicat*. Docte igitur *iudex bonus* audit, dum recte ſtatuit, honeſtum praeferendo; et *fidus*, dum oſtenſa utilitate a recti tramite haud deflectit, in recto, neglecta utilitate, perſeverat. Facile intelligitur, haec exornandae ulterius ſententiae adiici; nam ſeveriores Stoici ne iudicium quidem de honeſto et utili admittendum eſſe cenſebant. Adpoſite ad h. l. Cic. Off. III. 4. *Qui autem omnia metiuntur emolumentis et commodis, neque ea volunt praeponderari honeſtate, hi ſolent in deliberando honeſtum cum eo, quod utile putant, comparare: boni viri non ſolent. Etenim non modo pluris putare, quod utile videatur, quam quod honeſtum; ſed haec etiam inter ſe comparare, et in his addubitare, turpiſſimum eſt.* — 42 — 44. exornant proxime praecedentem ſententiam. *Reiecit*, aſpernatur munera *nocentium*, hominum perditorum, cauſſae ſuae diffidentium, ideoque vim legibus facere conantium, *alto vultu*, qui animi magnitudinem prodit, magnifice ea contemnendo, διαϱάμενος, quod comparat Toup. Em. in Suid. I. p. 94. Ob oculos habuit h. l. Sil. XVI. 281. Caeterum omnia iſta animo Lollii attribuuntur, exquiſita ratione; quatenus ab eius iudicio proficiſcuntur. — 45. Nova amplificatur imagine ſententia, a milite deſumta, qui, pugnandi ardore in medios hoſtium acies provectus, ab iisque inter-

Non poſſidentem multa vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus ſapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati,
Peiusque leto flagitium timet,

Non

terceptus *arma ſua explicat*, ferro ſe expedit, viam ſibi aperit, *per obſtantes*, oppoſitas ſibi atque circumfuſas hoſtium *catervas*, reditum morantes, feliciterque evadit. Vnde *victor* ornate adiectum. Sed docte ipſam comparationem ſententiae involvit poeta, cuius nuda enuntiatio erat: muneribus expugnari nequit virtute adverſus cupiditates munitus animus. Male ſeduli ſunt, qui allegoricas catervarum armorumque notiones ſigillatim adnumerant.

v. 45 *ſqq.* Lollii αὐτάρκειαν laudaturus poeta in generalem ſententiam orationem inflectit; quae plane lyrica ratio eſt, Pindaro frequentiſſima. Vulgaris continuatio erat: Eſt animus tibi, ſorte ſua qualicunque contentus. Sed iterum deflectitur oratio ad exprimendam Stoicae virtutis imaginem. *Non recte vocaveris*, non is vere dicendus eſt, eſt *beatus*, qui divitiis affluit, imo is *rectius nomen b. occupat*, ſibi vindicat, vere beatus eſt. — 47. *qui callet*, novit *uti*, ut Claudian. III. 216. *natura beatis omnibus eſſe dedit, ſi quis cognoverit uti.* — *ſapienter*, ut ſapientem decet; quod tu facis. *Munera D.* h. l. media ſignificatione accipienda, quaecunque hominibus a Diis obtingunt, tam proſpera, quam adverſa δῶρα θεῶν. Vid. ad Hymn. in Cer 147. H. l. ad paupertatem potiſſimum (quae explicative ſubiungitur v. 49.) praeſtat referre, et ipſam μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων, iuxta Heſiod. Ἐργ. 719. Eurip. Alc. 1074. Χρὴ δ' ὅστις εἶ σὺ, καρτερεῖν θεοῦ δόσιν. Is adeo beati nomine dignus, qui *pauperiem* divinitus datam *pati callet*, aequo animo ſuſtinet, modica ſorte contentus eſt, aequo animo iis caret, quae non poſſidet, verbo, αὐτάρκης. Male *mun. deorum* divitias explicant, quae opponantur *pauperiei* v. ſeq. — *duram*, cuius bene ferendae magno animo opus eſt, vel ſimplici-

Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

pliciter, σκληρὰν, χαλεπήν. Notum Stoicorum dogma: *Solus ſapiens dives*, quamvis vere pauper. — 50. qui *peius*, magis *flagitium timet*, qui nulla vi, nullis minis, ne morte quidem propoſita a recto demovetur, deduci poteſt. Cf. init. L. III. 3. — 51. *non ille timidus* ὤν, nec timet, haud cunctatur pro patria mori, duplici graeciſmo.

CARMEN X.

ARGVMENTVM.

Et argumenti ratio, et elocutio poetica, paullum quaesitior, ac graecis plane floribus contexta, facile fidem faciunt, Horatium graeci cuiusdam poetae lusum hoc carmine repraesentare voluisse. De quo tanto minus dubitari posse existimo, quo plura eius generis, per Anthologiorum libros dispersa Παιδικῶν *exempla satis luculenta suppetant. Cf. omnino, quae ad v. 2. epigrammata, de formae detrimento, accedente barba, pueros monentia, excitavimus, collato Theocriti* Παιδικῷ, *quod in Harlesii ed. p. 479. extat. Ligurinum, formosum puerum eundemque superbum, ita ad obsequium sui pellicere studet poeta, ut eum de caduco primae aetatis flore graviter admoneat, proposita simul certa quamquam nimis sera fastidii eius poenitentia. Ad iuvenilia Nostri meletemata poetica, quibus Graecos plane exprimendos sibi proponeret, hoc carmen referri debere, facile quisque cordatior sibi persuasum habebit.*

AD LIGVRINVM.

O crudelis adhuc, et Veneris muneribus potens,
Inſperata tuae quum veniet pluma ſuperbiae,
Et,

v. 1. *Crudelis adhuc*, qui ſuperbe tractas, faſtidis amatores, dum in flore aetatis conſtitutus es. Sed haud diu ei iſtam mentem fore, aetate iſta ferocula cito avolante, praeclare τῷ *adhuc* innuit poeta. — *et Veneris muneribus potens*, propter eximiam tuam pulchritudinem. Formae venuſtatem et quae alia amoris illectamenta ſunt, δῶρα Ἀφροδίτης multi poſt Homer. Il. III. 54. dixere, quos cum taedio lectorum hic percenſere nihil attinet. Iam *potens* iſtis muneribus eſt, qui formae praeſtantia omnes in amorem ſui raptat, cui nihil reſiſtit. Propert. II. 4. 28. *Cynthia forma potens, Cynthia forma levis.* Idem III. 18. 7. *Eſt tibi forma potens, ſunt caſtae Palladis artes.* Scilicet τὸ κάλλος τυραννίδα ἔχει, ut eſt apud Stob. Tit. LXIV. p. 410. et *imperium*, *regnum* ſatis frequentata in re amatoria. — 2 *ſqq.* Vbi pulcherrimam iſtam formae ſpeciem aetas abſtulerit. Pro hoc venuſte ſpecialibus momentis defluentis pulchritudinis facies repraeſentatur a poeta. Primum floris iuvenilis damnum, lanugo, genarum nitori infeſta. Martial. I. 32. 5. *teneri ſordent lanugine vultus.* Stat. Silv. III. 4. 65. *ne prima genas lanugo nitentes carperet* (praepoſtere Markl. repoſuit *ſpargeret*) *et pulchrae fuſcaret gratia formae.* Maximum autem illud formae detrimentum habitum in delicatulis pueris; unde pleni hac de re Anthologiorum graec. libri. Cf. ſi tanti videtur, Automedontis II. (A. Br. II. 207.) Stratonis ep. XIII. 3. (A. Br. II. 362.) ei. XXVIII. 5. XXXIII. 1. Rufini XXXVIII. (A. Br. II. 399.) Eratoſth. I. 3. (A. Br. III. 123.) Incerti ep. XIX. (ib. p. 155.). Lucian. Amor. 24. p. 424. in quibus paene omnibus locis iniecta cito promicantis lanuginis mentione ad obſequium pueros ab amatoribus compelli videas, ut h. l. Iam pro lanugine *plumam* adhibuit poeta, nova prorſus ratione, in poeta lyrico tamen facile ferenda, maxime ſi gr. πτίλα ei in animo fuiſſe me-

Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,

Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,

Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam:

Dices, heu! quoties te in speculo videris alterum,

Quae

memineris. — *insperata*, ἡ ταχὺ φυομένη ut in Eratosth. l. l. inopinato *veniet*, ἐπέλθῃ, ἐπανθήσῃ, crescet, *tuae superbiae*, tibi, dum adhuc ea cares, superbo, ut *meae insolentiae*, V. 17. 15. — 3. Comarum per humeros sparsarum sollennis vegetae ac formosae aetatis significatio; tum habitus is erat παιδαρίων. Theocr. XIII. 6. ἤρατο παιδὸς τῶ χαρίεντος Ὕλα, τῶ τὰν πλοκαμῖδα φορεῦντος. Magis huc spectat Rufini ep. l. v. 3. νῦν μοι προσπαίζεις, ὅτε τὰς τρίχας ἠφάνικάς σου τὰς ἐπὶ τοῖς σοβαροῖς αὐχέσι πλαζομένους. Cf. III. 20. 14. V. 11. 28. — *humeris involitant*, in humeros dependent, promissae sunt. — *deciderint*, defluxerint, rariores per aetatem factae fuerint. — Et quum *color*. qui *nunc prior*, praestantior, pulchrior est *flore rosae*, rosa *punicea*, purpurea, verbo color purpureus, roseus *mutatus verterit Ligur.* docta brevitate pro, mutatus fuerit, evanuerit, et inde *Ligurinus* (quam venuste pro, *tu*) h. Ligurini facies in *hispidam*, pilosam (τραχὺ ἀντὶ τοῦ πάλαι μαλακοῦ πυκασθὲν ἰούλοις τὸ γένειον, Lucian. l. l. p. 426.) versa fuerit. Ad barbam potius, quam ad rugas, equidem traxerim.

v. 6. Sero tum tuae te poenitebit arrogantiae. Suaviter et ἐνεργῶς expressa ista a poeta. — *te videris alterum*, prorsus immutatum. Theocr. XX. 20. ἐξαπίνας με θεὸς βροτὸν ἄλλον ἔτευξε. Lucillius XII. 5. (A. Br. II. 319.) ἢν ἐθέλῃς δὲ πρόσωπον ἰδεῖν ἐς ἔσοπτρον ἑαυτοῦ, οὐκ εἰμὶ Στρατοφῶν, αὐτὸς ἐρεῖς ὀμόσας. Similis lusus Epigoni II. 1. (A. Br. II. 306.) ἡ τὸ πάλαι Λαῒς πάντων βέλος, οὐκ ἔτι Λαῒς — — οὐ μὰ Κύπριν, γνώριμος οὐδ' αὐτῇ Λαΐδι Λαῒς ἔτι. Cf. Auson. ep. 55. quocum compone Iuliani ep. IV. in A. B. II. 494. — vv. 7. 8. e Terent. Hec. I. 1. 17. sqq. *Eheu me miseram! cur non aut isthaec* *mihi*

Quae mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?

mihi aetas et forma eſt, aut tibi haec ſententia, expreſſos eſſe, monuere et alii. Iidem laudant Auſon. ep. XIII. *Nunc piget, et quereris, quod non aut iſta voluntas tunc fuit, aut non eſt nunc ea forma tibi.* — *cur eadem mens*, idem ſenſus, qui *hodie*, nunc eſt, non *puero* mihi, dum puer eſſem, *fuit?* — 8. *his animis*, hoc animi ſenſu, ſc. fruendi amoris deliciis. — *genae incolumes*, integrae, imberbes, uti bene Cruq. ſchol.

CARMEN XI.

ARGVMENTVM.

Magnam hoc carmen virtutem habet a tractationis ſimplicitate, naturalique, quam orationis haud operoſus cultus mire adiuvat, venuſtate. Et ſane, quam accommodata iſta et argumenti rationi ſedatiorique, qui per totum carmen regnat, poetae ſint affectui, quum ipſa res vel hebetiori lectori fidem faciat; non opus eſt, pluribus oſtendere. Quum Idus Apriles, qui dies Maecenatis natalis eſſet, magna cum religione apparatiorique convivio celebrandas ſtatuiſſet; Phyllidem, quam huius ſacri vellet participem, ita rogat poeta, ut ſimul impedimenta, quae eam remoratura eſſe praevideret, occupet ac diſcutere conetur. Quum enim Telepho, iuveni nobili, oculos et animum illa adieciſſet, iſtique amori Venerem haud faventem experiretur, unde adeo animi aegritudinem contraxiſſet maximam, poeta conſolaturus atque ad vitam ac hilaritatem revocaturus illam, ſedulo hortatur, ut omni ſpe Telephi potiundi, alius quippe feminae, genere ac divitiis potentioris, amore beati, plane abiecta, in amore, qui ipſi conveniat, acquieſcat, ſeque, quem ad finem vitae conſtantem in iſto experturam ſpondet, ne aſpernetur. Lentum utique amatorem dixeris Horatium, qui ita cum amica, a ſe alienata, agat; ſed in provectiore aetate, in qua calor eius iuvenilis deſerbuiſſet, carmen hoc ſcripſiſſe Noſtrum, ex

eius

eius exitu recte ſuſpiceris. — Caeterum quod parum docte Acron ad v. 21 notaverat, „utrum ad eamdem Phyllidem, an ad aliam loquatur, incertum eſt, quia nomen non prodidit" id cupide Sivrius arripuit, novamque ideo a verſu iſto exordiri oden ſtatuit. Denique plerique Phyllidem fidicinam ſtatuunt v. 34. inducti, parum probabiliter; et rectius inde cogas, fuiſſe puellam doctam, poeticisque ſtudiis deditam (quod etiam vv. 25—28. commonſtrant), atque etiam hactenus Horatii amori commodam.

AD PHYLLIDEM.

Eſt mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus: eſt in horto,
Phylli, nectendis apium coronis:
Eſt ederae vis

Multa,

v. 1—12. Obſerva ſimplicem munditiis poetam in deſcribendo ſacri domeſtici conviviique apparatu; fere ut III. 29. init. quod cum noſtro comparaſſe utile erit. *Albani* vini duas Athen. I. p. 26. refert ſpecies, il udque a XV. demum anno ἀκμάζειν perhibet. In pretioſioribus habitum fuiſſe, vel hic locus oſtendit. Adde Serm. II. 8. 16. ubi in optimis recenſetur. Tertium ei locum adſignat Plin. XIV. 6. qui idem Eugenias uvas, a Tauromenitanis Siciliae montibus in Albanum agrum translatas fuiſſe tradit XIV. 2. laudante Torrent. Cf. Martial. XIII. 109. — *ſuperantis* aetate, excedentis *nonum annum*, vetuſti. — 2. *plenus*, non ante verſus ut III. 29. 2. Docte effuſiorem compotationem futuram innuit. — *eſt*, πάρεστι, parati ſunt flores, *nectendis coronis*, ad nectendas coronas convivales. Ex his memorat poeta *apium* et *ederam*, ex quibus conſertam coronam itidem habet Theocr. III. 23. στέφανον — — κισσοῖο φυλάσσω ἐμπλέξας καλύκεσσι, καὶ εὐόδμοισι σελίνοις. De apio hortenſi (quod ex h. l. cognoſcitur) coronis adhibito inſigne eſt Anacreontis fragm. apud Athen. XV. 4. p. 674. ἐπὶ δ' ὀφρῦσιν σελίνων στεφανίσκους θέμενοι νῦν θαλεῖαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. Neque negligendum, quod habent Scholl. „Alcaeus frequenter ſe dicit apio coronari.“ Vide Torrent. ad II. 7. 24. De *edera* res pervulgata. — *vis multa*, inſignis copia. — 5. *qua*, quibus *religata*, implicita, crinibus *fulges*, reſplendes, cum propter viridem colorem coronae in genere, tum quod hederae poeticae dictae fructus croceus eſt. Vid. Schreber ad Theocr. I. 30. Eſt adeo ſimpliciter pro: qua coronari ſoles; quae tamen paullo languidior ſententia videtur. Erigere eam alii ſtuduere hoc modo: qua *fulges*, venuſtior appares, mire places. Sed nec hoc ſatis, ut ingenue fatear, omnino facit.

v. 6.

Multa, qua crinis religata fulges.
Ridet argento domus: ara caſtis
Vincta verbenis, avet immolato
Spargier agno.

Cuncta feſtinat manus: huc et illuc
Curſitant mixtae pueris puellae:

Sor-

v. 6. *Domus ridet*, explicatiorem faciem habet, reſplendet *argento*, vaſis argenteis, ad huius diei ſollennitatem purgatis. Noſter Epp. I. 5. 7. *Iam dudum ſplendet focus et tibi munda ſuppellex.* Hinc proprium *ridere* ſ. *ſplendere* de apparatiore convivio. Phaedr. IV. 24. 20. *Splendebat hilare poculis convivium.* Operoſius iam Catull. LXIV. 44. *at ſedes — ſplendent auro atque argento, candet ebur ſoliis, collucent pocula menſis; tota domus gaudet* (γελᾷ) *regali ſplendida gaza.* Cf. ad II. 18. 2. *Decorae aedis* eadem ſignificatio eſt I. 30. 4. Laudant Alcaei, μαρμαίρει δὲ μέγας δόμος χαλκῷ apud Athen. XIV. 5. — *ara* ſacrificio parata eſt. Pro hoc ſuaviter, *avet ſpargier*, adſpergi cupit agni immolati ſanguine. Catull. XIX. 15. *Sanguine hanc etiam mihi — — aram barbatus linit hirculus, cornipesque capella.* βωμοὺς διατέγγειν ſimiliter Eurip. Iphig. T. 404. Intellige autem aram ceſpititiam, *vinctam*, munitam, redimitam *verbenis caſtis*, herbis ſacris. Imitatus eſt locum Iuven. XII. 1. *Natali, Corvine, die mihi dulcior haec lux, qua feſtus promiſſa deis animalia ceſpes exſpectat.*

v. 9. 10. Sollennis diſcurſantium famulorum in inſtruendo convivio mentio. Vid. ad III. 29. 12. *Cuncta*, omnium manus *feſtinat*, intenta, occupata eſt apparandis epulis; quod ſtatim verbis, *huc et illuc curſitant*, magis graphice ſubiicitur. — 10. *mixtae pueris puellae*, pueri et puellae; ſed alterum rem oculis magis ſubiicit. — 11. 12. quam ornate pro, flamma denſum fumum agit, maior hodie ignis accenſus eſt. *Flammae trepidant rotantes* (ita iungere praeſtat), trepide h. celeri motu in altum agunt fumum, adeo, ut *rotetur*, turbinibus convolutus altum petat; auget luculentioris ignis ideam. — *Sordidum*, vel ſimpliciter nigrum, vel ſordes tecti faſtigio inferentem. Ita *culmen multo* lu-

Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.

Vt tamen noris, quibus advoceris
Gaudiis: idus tibi ſunt agendae,
Qui dies menſem Veneris marinae
Findit Aprilem:

Iure

lumine ſordidum vocat Stat. Silv. IV. 5. 14. Martial. VII. 27. 5. *Pinguefcant madido tetri nidore Penates, flagret et exciſo feſta culina iugo.* Caeterum de fumi receptaculis cave h. l. cogites, quae multo ſerioris ſunt temporis. Vid. Beckmanni Geſchichte der Erfindungen caet. Vol. 2. p. 391. ubi de hoc ipſo loco diſpexit.

v. 13. *Quibus advoceris gaudiis*, ad quae *gaudia*, ad quem feſtum diem hilariter agendum voceris. *Gaudia*, ut IV. 12. 21. *ad quae ſi properas gaudia.* — 14. Scito, *Idus* Apriles eſſe, quae *tibi agendae ſunt*, quas te apud me celebrare oportet. *Agere* diem feſtum, vel pedeſtri orationi conſentaneum. Pro Idus *Apriles* eſt, qui dies *findit*, iduat, dividit, medius eſt menſis Aprilis. *Iduum* etymon a poeta tangi, in promtu eſt intelligere. Macrob. Sat. I. 15. *Nobis illa ratio nominis vera propior aeſtimatur, ut Idus vocemus diem, qui menſem dividit. Iduare enim Etruſca lingua dividere eſt.* Veneri ſacrum fuiſſe menſem Aprilem, ſatis conſtat. Cauſſam rei venuſte deſignat poeta epith. *marinae* ἀναδυομένης, e mari iſto menſe exortae. *Tunc enim cruore de ſuperno ſpumeo Pontus globo caerulas inter catervas, inter et bipedes equos fecit undantem Dionen de maritis imbribus.* Pervigil. Ven. 9 ſqq. Idem innuere videtur Ovid. Faſt. IV. 60. 61. *Veneris menſem Graio ſermone notatum auguror: a ſpumis eſt dea dicta maris.*

v. 17. Idus Maecenatis natales. Sententiam, quae nullum paene ornatum admittere videbatur, vide quomodo nobilitaverit poeta, adſperſo pietatis colore. — *ſollennis*, in feſtis habendus mihi. — *ſanctior*, maiori religione colendus, magis celebrandus proprio natali die. Tibull. IV 5. 1. *Qui mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi ſanctus, atque inter feſtos ſemper habendus erit.* Neque in-

Iure ſollemnis mihi, ſanctiorque
Paene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus adfluentis
Ordinat annos.

Telephum, quem tu petis, occupavit,
Non tuae ſortis iuvenem, puella
Dives et laſciva, tenetque grata
Conpede vinctum.

Ter-

iniucundum erit cum Noſtro comparare Cenſorin. de Die nat. c. III. *Quum ſinguli homines ſuos tantummodo proprios colant natales; ego tamen duplici quotannis officio huiusce religionis adſtringor. Nam quum ex te tuaque amicitia honorem, dignitatem, decus atque praeſidium, cuncta denique vitae praemia recipiam; nefas arbitrer, ſi diem tuum, qui te mihi in hanc lucem edidit, meo illo proprio negligentius celebravero. Ille enim mihi vitam, hic fructum vitae atque ornamentum peperit.* — *ex hac luce*, inde *ordinat*, digerit, numerat *annos* aetatis ſuae. — *adfluentes*, ſuccreſcentes, deinceps accedentes. Sed alterum quaeſitius propter adiunctam copiae notionem, quod ad Maecenatis, vitae cupidiſſimi, animum magnam vim habet. — *meus*, quanta in brevitate ἐνάργεια!

v. 21. Occupat poeta, quae forte Phyllidem detentura ſint, quo minus commodam ſeſe ei praebeat, adlatis, quae ei rem perſuadeant, argumentis. *Telephum*, eius animum *occupavit*, in amorem ſui pertraxit, ut tibi vacare nequeat. — *quem tu petis*, expetis, cuius amore flagras; ut I. 33. 13. *me melior quum peteret Venus*, et ſaepe alibi. In ſeqq. praeclare adornata omnia ad Phyllidem a vano iſto capiendi Telephi conatu abſterrendam. *Iuvenem non tuae ſortis*, paulo acerbius, appoſite tamen, quo incepti vanitatem penitius intelligat, pro, magnae fortunae, nobilitatis iuvenem; tum puella, quam amat, *dives* et *laſciva*, inſignis protervitatis, quae per iuvenilem aetatem miras illecebras habet; ideoque *tenet*, detinet Telephum *grata compede vinctum*, irretitum amore ſui habet, quo ſibi

Terret ambuſtus Phaëthon avaras
Spes: et exemplum grave praebet ales
Pegaſus, terrenum equitem gravatus
Bellerophontem:

Sem-

ſibi beatiſſimus ille videtur. Vincula, compedes de amore frequenter admodum poetis in uſu. Tibull. I. 1. 55. *Me retinent vinctum formoſae vincla puellae.* Adde Ei. I. 9. 79. Δεσμὸς ἀλυκτοπέδης de eodem Incert. ep. XVIII. 2. (Anal. Br. III. 154.).

v. 25. Quam periculoſa res ſit, maiora, quam quae ſibi conveniant, expetere, Phaethontis ac Bellerophontis exemplo graviter declarat ſtatim poeta. *Phaethon ambuſtus*, τυπεὶς πρὸς στέρνα κεραυνῷ ἡμιδαὴς Φαέθων (Apollon. Rh. IV. 598.), κεραυνῷ καταιθαλωθεὶς, pro, exemplum Phaethontis, fulmine a Iove icti, *terret avaras ſpes*, abſterrere debet, ne immodicas ſpes concipiamus, ne nimia concupiſcamus. Ita *animum laudis avarum* dixit Noſter Epp. II. 1. 179. *caedis avarus* Claudian. XXVI. 606. — De Bellerophonte, a Pegaſo, quum rerum ſucceſſu elatus caelum affectaret, excuſſo et in campos Aleios deiecto adi quos laudant intpp. ad Hygin. f. 57. p. 122. Eadem fabula oſtendit Pindarus (Iſthm. VII. 60 ſqq.) vota temeraria haud impune fieri: τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον Θεῶν ἕδραν. ὅ τε πτερόεις ἔρριψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς οὐρανοῦ σταθμοὺς ἐλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν Βελλεροφόνταν Ζηνός. Pallad. LXII. 1. (A. Br. II. 420.) μηδὲν ἄγαν, τῶν ἑπτὰ σοφῶν ὁ σοφώτερος εἶπεν· — — οὕτω Πήγασος ἵππος ἀπώλεσε Βελλεροφόντην, βουληθέντα μαθεῖν ἀστροθέτους κανόνας. — *exemplum grave praebet*, graviter admonet; ut Propert. IV. 1. 109. *Exemplum grave erit Calchas.* — *ales*, πτηνὸς, alatus, divinitatis eius (a Neptuno quippe et Meduſa procreati vid. Apollod. II. 3. 2.) argumentum; docte igitur ineſt oppoſitio τοῦ *terreni* equitis. — *gravatus equitem*, qui gravate ferret, ſeſſorem haud ſuſtineret Bellerophontem, excuteret eum, quum coelum petiturum intelligeret, *terrenum*, mortalis conditionis, quem coelum affectare nefas eſſet; ſumma vis in hoc epitheto. *Gravari dominos* ſimiliter Lucan. VII. 284.

v. 29. Illa te exempla admonent, ut *ſequare*, ſecteris, eligas

Semper ut te digna ſequare, et, ultra
Quam licet ſperare nefas putando,
Disparem vites. Age iam, meorum
Finis amorum, —

Non enim poſthac alia calebo
Femina, — condiſce modos, amanda
Voce quos reddas: minuentur atrae
Carmine curae.

gas *te digna*, quae te ſequi conſentaneum eſt, ſententioſe, pro *te dignos*, amatores, tuae ſorti convenientes; ὄφρα τὶς τᾶν ἐν δυνατῷ φιλοτάτων ἐπιψαύειν ἔραται, Pind. Pyth. IV. 163. in ſimili argumento. — *nefas putando ſperare*, neque ulterius ſpes tuas porrigendo, παπταίνειν τὰ πόρσω, μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι, Pind. Pyth. IV. 39. maiora concupiſcendo, *quam licet*, quam fas eſt, τὸ παρ' δίκαν γλυκὺ, ut in Bellerophontis exemplo Pind. Iſthm. VII. 67. — 31. *Diſparem vites*, non tuae ſortis iuvenes; φίλει δ', ὥςπε ζόης, τὸν ὅμοιον ἔχειν ἀεὶ, Theocr. XXIX. 20. — et in meo potius amore adquieſcas, quem perpetuum tibi polliceor. Praeclare hanc ſententiam ſeqq. intexuit poeta. *Age iam*, quapropter da te mihi, ades mihi in celebrando Maecenatis natali. — *meorum amorum finis*, cuius amorem non niſi morte deponam, in qua amores meos finiam. — *alia calebo*, alius amorem expetam, nota loquendi ratione. — 34. *condiſce modos* carminum, quae *reddas voce*, canas (ut IV. 6. extr. *ego Diis amicum — reddidi carmen docilis modorum v. H.*) feſto iſto die. Quo quidem *carmine*, cantu *minuuntur curae*, nos hilariter iſtum diem traducamus, agamus; nihil amplius. Sed per gnomen expreſſa ſententia, more Noſtro perquam familiari. Male *curas* nonnulli ad Phyllidis improſperum amorem Telephi trahunt. Ad rem Calpurn. XI. 19. *Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.* — *atrae*, triſtes.

CARMEN XII.

ARGVMENTVM.

Admodum ſapere ſibi viſi ſunt nonnulli viri docti, qui ad Virgilium quendam myropolam vel omnino mercatorem, neutiquam autem ad ſacrum illum vatem, Horatium hoc carmen ſcripſiſſe contenderent, veriti ſcilicet, ne lucri ſtudio, a quo immunem eum eſſe negat poeta (v. 25.) ſacro illi vati macula quaepiam aſpergeretur. Sed huic metui quum iuſta interpretatione obviam ierimus, atque ipſa Bentleii ratio, quae omnia huius libri carmina ultra Virgilii aetatem reiicit, tam infirmo talo innitatur, ut nullum omnino rei momentum faciat; nihil ſane impedit, quo minus illud os ſacrum Phoebi, Virgilium poetam, ab Horatio hoc carmine compellatum nobis perſuadeamus. Quumque parum recte gravitatem in tam levi argumento deſideres; ita familiaritatem, quae Horatium inter atque Virgilium intercederet, in iocos, quos illa utique amat, effuſam, hoc carmine luculenter proditam recti quisque iudicii facile agnoſcet. De coena collatitia cum Virgilio ſuo ita tractat Horatius hoc carmine, ut, quum vinum ſe praebiturum ſpondeat, ab eo unguentum (at quantillam rem ad ingentem vini cadum!) conferri poſtulet, ſique conditio placeat, ſtatim ad ſe, miſſis omnibus, quae convivium moratura ſint, cum iſto advolet, adiectis,

quae

quae ad illud compellant, argumentis, a ſicciore anni tempeſtate (1 — 12.) vitaeque brevitate (26 ſqq.) deſumtis. Propter v. 15. (iuvenum nobilium cliens) recte Sanad. hoc carmen ante a. DCCXXXV. collocat. Cf. Catull. c. XIII. eiusdem argumenti, hilariorisque inceſſus.

AD VIRGILIVM.

Iam Veris comites, quae mare temperant,
Inpellunt animae lintea Thraciae:
Iam nec prata rigent, nec fluvii ſtrepunt
Hiberna nive turgidi.

Ni-

v. 1 — 12. Cum ſuaviſſima hac veris deſcriptione comparaſſe iuvabit Noſtri I. 4. init. et IV. 7. init. Procedit Ver cum pompa ſua (quam magnifice deſcriptam vide apud Lucret. V. 756. ſqq.); e qua poeta ſatis habet apponere *animas Thracias* Θρηκίας πνοὰς (Aeſchyl. Agam. 665.) Aquilonem. Alias in comitatu Veris eſt Zephyrus (unde *pater veris* Claudiano audit XXXIII. 240.) maxime ubi illud a mari pacato navigationique iterum patefacto deſignatur, ut h. l. Ita v. c. Meleag. CX. 9. ἤδη δὲ πλώουσιν ἐπ' εὐρέα κύματα ναῦται πνοιῇ ἀπημάντῳ Ζεφύρου λίνα κολπώσαντες. Cf. ad I. 4. init. Adde Marc. Agentar. XXIV. 3. (A. Br. II. 272.) in veris deſcriptione; ad Noſtrum plane attemperata: χειμῶνες ἀπέδραμον, ἄρτι δὲ κῦμα γλαυκὸν θηλύνει πρηΰγελως Ζέφυρος· ἤδη καὶ φιλότεκνος ὑπὸ τραυλοῖσι χελιδὼν χείλεσι καρφίτην πηλοδομεῖ θάλαμον· ἄνθεα δ' ἀντέλλουσι κατὰ χθόνα. Satyr. Thyilli epp. vide ad v. 5. Vnde et h. l. Zephyros plerique intelligendos ſtatuunt, quos etiam Homerus Θρήκηθεν ſpirare (Il. IX. 5.) perhibuerit. Sed indocta haec intpp. diſputatio, et recte alii Aquilones eos aſſumendos ponunt, qui veris initio flare incipiunt, ut diſerte Colum. XI. 2. 21. *X. Cal. Mart. venti ſeptentrionales, qui vocantur Ornithiae, per dies XXX. eſſe ſolent; tum et hirundo advenit.* Ariſtot. de Mundo c. IV. οἱ δὲ Ὀρνιθίαι καλούμενοι ἐαρινοί τινες ὄντες ἄνεμοι, βορέαι εἰσὶ τῷ γένει. Iam quod ſimpliciſſimum fuerat, iam ſpirant verni Aquilones, hoc poeta ſuaviſſima pictura animavit, quae ipſa in veris notatione ſollennis eſt. Vid. ad I. 4 2. — *mare temperant*, mitigant, componunt, λειαίνουσι, hibernis fluctibus tumidum. — 2. *impellunt lintea*, λίνα, intendunt, κολποῦσι, vela, ſicque navem *impellunt*, promovent; graphice prorſus pro, mare navibus aperiunt. — 3. *Prata* non amplius *rigent*, horrent

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, et Cecropiae domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum eſt ulta libidines.

Di-

horrent (quod proprium hiemis. Illuſtravit loquendi rationem Heinſ. ad Ovid. Faſt. I. 498.), gelu adſtricta ſunt; inverſa ratione pro, virent, floribus amicta ſunt, et hoc pro universo, iam germinant, flore ſe induunt omnia. Cf. I. 4. 4. — *nec fluvii ſtrep. turgidi*, ornate pro non turgent, exundant *nive hiberna*, aquis ex nive ſoluta collectis aucti, detumuerunt; quae adultioris veris ſignificatio eſt. Vid. ad IV. 7. 3. *decreſcentia ripas flumina praetereunt.*

v. 5. Hirundinis in veris adventu frequens poetis mentio. Eodem ornatu Antip. Sid. XXXVII. 3. (A. Br. II. 16.) ἤδη δὲ πλάσσει μὲν ὑπώροφα γυρὰ χελιδὼν οἰκία, λειμώνων δ' ἁβρὰ γελᾷ πέταλα. Satyr. Thyill. V. (A. Br. II. 277.) eadem veris adumbratione: ἤδη πηλοδομεῦσι χελιδόνες, ἤδη ἀν' οἶδμα κολποῦται μαλακὰς εἰς ὀθόνας Ζέφυρος. ἤδη καὶ λειμῶνες ὑπὲρ πετάλων ἐχέαντο ἄνθεα, καὶ τρηχὺς σῖγα μέμυκε πόρος. Cf. eiusd. ep. VI. init. Docte autem poeta rem mythicis exornatam dedit coloribus. De fabula ipſa exponere huius loci non eſt; adeant, quibus opus eſt, Ovid. Met. VI. 412 ſqq. et SS. mythographos, eorumque intpp. — *Ityn flebiliter gemens*, flebili cantu Ityos necem lugens, παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον (Homer. Od. XVI. 522.) ob vocem querulam. Splendide Ariſtoph. Avv. 210 ſqq. χύσον νόμους ἱερῶν ὕμνων, οὓς διὰ θείου στόματος θρηνεῖς, τὸν ἐμὸν καὶ σὸν πολύδακρυν Ἴτυν ἐλελιζομένη διεροῖς μέλεσι Pamphilus I. 1. (An. Br. II. 258.) κάμμορε κοῦρα, μυρομένα κελαδεῖς τραυλὰ διὰ στομάτων, ſecutus Mnaſalc. IX. 1. (A. Br. II. 193.) Τραυλὰ μινυρομένα, Πανδίονι παρθένε, φωνᾷ caet. — *Cecropiae domus aeternum opprobrium*, κακὸν ἔλεγχος, ὄνειδος (ut ſaepius Homerus; v. c. Il. II. 235. V. 787. et inde alii) pro, quae aeternam infamiae notam inuſſit, infamem reddidit *domum Cecropiam*, gentem Atticam, quod *male*, crudeli, immani ſcelere *ulta eſt libidines*, libidinem *barbaram*, infandam, cum immani crudelitate expletam. — *regum*, Terei, regis Thraciae. Vulgarius erat, regiam libidinem; quae nonniſi in re-

giam

Dicunt in tenero gramine pinguium
Cuſtodes ovium carmina fiſtula,
Delectantque Deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.

Adduxere ſitim tempora, Virgili:
Sed preſſum Calibus ducere Liberum
Si geſtis, iuvenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.

Nar-

giam h. impotentem, ſaevam dominationem, quae ſuo omnia iure agit, cadere poteſt. Vnde *regum* generatim poeta extulit.

v. 9. Dulciſſimum tetraſtichon, quod ſuaviſſimos veris tabulae colores adſpergit; quod mire adblandiri debuit Virgilio, poetae bucolico. Vide autem, quam docte variaverit illa: *Ac neque iam ſtabulis gaudet pecus* I. 4. 3. Paſtores *dicunt carmina fiſtula*, canunt fiſtula, ut Theocr. XX. 29. κῆν αὐλῷ λαλέω, κῆν δώνακι, κῆν πλαγιαύλῳ et ſupra III. 4. 1. *dicere melos tibia.* — in *gramine tenero*, vere renato, quod ſuaviter hoc epitheto indigitatur. — Suavem paſtorum cantum ſuavi Panis auſcultantis adumbrat phantaſmate. Pro Pane docte eſt *deus, cui pecus.... placent*, qui pecoris cuſtodiam gerit, et *cui placent* (ut Callim. H. Dian. 187. πολίων δέ τοι εὔαδε Πέργη. Τηΰγετον δ' ὀρέων) qui libenter commoratur, cui ſacri ſunt *nigri*, umbroſi (ut *nigrae ſilvae* I. 21. 7.) *colles* Arcadiae, Lycaeus, Cyllene, alii, unde Πὰν Λυκαῖος, Ἀρκὰς, Ταναγραῖος caet. dictus.

v. 13. A calore verno, qui ſub Italiae caelo gravior eſt, ſuaviter potandi cauſſas derivat poeta, ut III. 29. 17 ſqq. — *tempora*, anni tempus *adduxit ſitim*, excitavit ſitim, bibendi nos admonet; unde ὥρα δίψιος de aeſtate apud Graecos. — 14. *Sed*, enimvero, *ſi geſtis ducere*, ἕλκειν (vid. ad III. 3. 34.), bibere *Liberum*, vinum *Calibus preſſum*, Caleno praelo domitum (ut I. 20. 9.), Calenum. — 15. *Iuvenes nobiles* ſatis probabiliter intelligunt Tiberium et Druſum Nerones, Auguſti privignos, quorum *clientem* lepide Virgilium poeta fert, quod iis familiariter uteretur. Eſt adeo honorifica appellatio Virgilii, apud ſum-

Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis adcubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.

Ad

ſummos reip. viros gratioſiſſimi, cui molliſſima ambitionis eius adſperſa eſt cavillatio. Sed mirifice intpp. argutari videas. — 16. Vinum *merebere*, redimes, Caleni bibendi tibi copia fiet, *nardo* viciſſim data, allato nardi unguento; paria faciamus, ego vinum dabo, tu unguenta adferto. Facetior Catull. XIII. De nardo vid. ad II. 11. 16.

v. 17. Facete in collatitia hac compotatione haeret poeta, iocoſeque Virgilio liberalitatem ſuam imputat, qui exiguo unguenti vaſculo totum vini exquiſitiſſimi cadum opponat. Suaviter igitur *parvum onychem* opponi vides ingenti vini *cado*. *Onyx factum aliquid ex onyche, ut vas unguentarium, potorium*, Plin. VIII. 2. Intelligendum autem marmoris genus, colorem unguis humani referens, alabaſtri appellatione frequentatum, e quo maxime vaſcula unguentaria confici ſolita. Συρίῳ δὲ μύρῳ χρύσει' ἀλάβαστρα Theocr. XV. 114. Cf. Plin. XXXVI. 7. Propert. II. 10. 30. Eiusdem nominis gemmam ad eundem uſum (quamquam paullo rarius) adhibitam fuiſſe docet Plin. l. l. c. 8. laudante Boettig. quem omnino vide. Serioribus tempp. vitreis vaſculis unguenta incluſa fuiſſe docet Antiphili epigr. VI. 6. (A. Br. II. 170.) νάρδον, ὑπὸ γλαύκης κλειομένην ὑάλου. — *eliciet*, efficiet, ut deſcendat *cadus*, demovebit eum; ſuaviter. Male vulgo, a me elicies. — 18. Qui nunc *adcubat*, repoſitus eſt in *horreis Sulpiciis*, in apotheca Sulpicii vinaria, unde eum mihi paraturus ſum. Plurima talia Romae fuiſſe horrea, quae magnam vini, olei caet. copiam aſſervarent ſingulatim vendendam, ſatis probabile eſt; atque in his Sulpicii cuiusdam apothecam vinariam maxima fama floruiſſe, recte ex h. l. colligas. Memoratu digna eſt Porphyrionis ad h. l. nota, „Sulpicii Galbae horrea dicit; hodieque autem Galbae horrea vino et oleo ſimilibusque aliis referta ſunt.“ — 19. Cadus laetitiae dator! *largus donare*, graece, ad donandum *ſpes novas*, quo poto animus nova ſpe extollitur; *tu ſpem reducis mentibus anxiis*, de amphora III. 21. 13. — *efficax eluere*, ad eluendum ex animo, abſtergendum, *amara* cu-

Ad quae ſi properas gaudia, cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tinguere poculis,
Plena dives ut in domo.

Verum pone moras et ſtudium lucri:
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Miſce

curarum, amaras curas, ad exhilarandum animum. Senec. de Tranqu. An. XIV. *nonnunquam et usque ad ebrietatem veniendum —; eluit enim curas, et ab imo animum movet. Mala vino lavere* ſimiliter eſt III 12. 2. ubi plura notata vide.

v. 21. Si *ad haec gaudia*, ad hanc convivii laetitiam *properas*, eius particeps eſſe cupis, ſi haec conditio tibi placet, hanc legem accipis. Ad ſolam voluntatem ſpectat *τὸ properas*, per conſequens expreſſam, ne ineptum acumen ſententiae inſeratur, ſi properas, propera, quod ſubiicitur. — 22. *velox veni*, advola cum tua *merce*, unguento nardino, e Syria miſſo. Cf. II. 11. 16. Alii unguentum mercem dici ſtatuunt, quatenus vinum eo Virgilius redempturus ſit; quod longius petitum videtur. — *non ego meditor*, animus non eſt, *plena dives ut in domo*, quod quidem divites facere ſolent, *te meis poculis tingere*, vino te meo irrigare, *τέγγειν*, inebriare, pro, vinum praebere tibi *immuni*, *ἀσυμβόλῳ*, ita ut nihil de tuo conferas. — *domus plena* de magna opulentia, ut *plenae Arabum domus* II. 12. 24. ubi vide.

v. 25. *Pone moras et ſtudium lucri*, duobus explicari modis poteſt, poeta haud indignis; vel, ne detinearis, lucri in emenda nardo faciendi ſtudio, ut lucreris aliquantulum, ſalubri eam emendo pretio, quo compotatio differatur neceſſe eſt; vel, quod praeſtat, ne diu expendas, uter noſtrum in hac collatione aliquid lucelli faciat. Reliqua, quae intpp. ad h. l. afferunt, futilia ſunt, ac prorſus ridicula. — 26. *Memor ignium nigrorum*, rogi, adeoque mortis. *Nigri*, quatenus ad res inferas pertinent, ut *inviſae cupreſſus* II. 14. 23. *Ignes atros* eodem ſenſu Ovid. Faſt. II. 561. Lucan. II, 299. Ad exſtinctas rogi ſavillas male referunt nonnulli. — 27. *Miſce*, im-

Miſce ſtultitiam conſiliis brevem:
Dulce eſt deſipere in loco.

immiſce, *dum licet* (ita iunge), *ſtultitiam brevem*, paululum, in aliquod tempus, *ſtultitiam* h. hilaritatem, *conſiliis*, ſeverioribus ſtudiis; omitte aliquantiſper ſeria, atque luſibus, conviviique hilaritati vaca. Inſania, dementia, μαίνεσθαι vocabula propria effuſioris laetitiae, quae h. l. ſtultitia eſt, ex opinione moroſorum hominum. — 28. *Dulce* eſt *deſipere*, inſanire, hilaritati ſe dare, genio indulgere, *in loco*, ἐν καιρῷ, aliquando, ſuo loco ac tempore. Callim. ep. XXXVII. 2. εἶ δ' οἴνῳ καίρια συγγελάσαι. Ducta vero ex Anacreonte (XIII. 12.) θέλω, θέλω μανῆναι, vel alio Graeco poeta ſententia; ut colligere eſt ex Senec. de Tranqu. An. in ſine: *Sive Graeco poetae credimus, aliquando et inſanire iucundum eſt.*

CARMEN XIII.

ARGVMENTVM.

Quum Lyce quaedam, quae amatores ſuos olim admodum ſuperbe habuiſſet, aetate in ſenium vergente ultro iam, depoſita arrogantia, iuvenum amores expeteret, puellaremque procacitatem ac laſciviam in ſumma deformitate anili prae ſe ferret; Horatius, et ipſius rei foeditate, in qua admodum difficile eſt, Satyram non ſcribere, et vero maxime, quod ipſe quondam faſtidia eius expertus eſſet (cf. III. 10.), ulciſcendi ſtudio commotus atque incenſus improbos laſcivae huius vetulae mores hoc carmine ita depexos dat, ut primarium omnino illud eius generis exemplum haberi debeat. Adeo omnes colores tincti ſunt felle plus quam Archilochio! Quam amarulentum ſtatim in exordio poetae gaudium a Lyces deformitate pariter atque impudenti laſcivia, quae ei olim imprecata eſſet, et propter quae iam contemtui riſuique iuvenibus eſſet, conceptum! quam acerba poſt laudatam Chiae floridam pulchritudinem turpitudinis iſtius, per partes expenſae, irriſio, priſtinaeque, cuius nullum ſuperſit veſtigium, formae recordatio! Illud denique, quod Lyce non tam propitiis quam iratis numinibus protecta hac ſola de cauſſa ad extremam ſenectutem perveniat, ut ridendam ſuam praebeat iuvenibus anilem libi-

libidinem, ecquam ad animi ſeminei impotentiam habere putes efficaciam? Neque vero hac argumenti tractatione inferiores habendae ſunt elocutionis poeticae virtutes, a doctrina, copia atque ἐνεργείᾳ commendatiſſimae. Comparent autem cum Noſtro Venerum graecarum cupidi Meleagri LXXVII. (A. Br. I. 22.)

AD LYCEN.

Audivere, Lyce, Dî mea vota, Dî
Audivere, Lyce. Fis anus, et tamen
  Vis formosa videri,
    Ludisque et bibis inpudens,

E

v. 1. Initio statim exultat poeta, voti compos factus. Voti eius summa erat: ut Lyce cito deflorescerer, atque in hac pulchritudinis iactura puellarum lasciviam atque protervitatem prae se ferret, iuvenumque fastum vicissim experiretur. Iam pedestre erat: Facta es, Lyce, quod voveram, petulans ac lasciva anus! Sed maior δεινότης in disiuncta sententia, ipsa verborum collocatione mirifice adiuta. Tum maxima erumpentis gaudii vis in geminato priore commate, maximaque in repetito Lyces nomine irrisio. *Audiunt* Dii *vota*, quae rata esse iubent, noto loquendi usu. Vid. ad I. 2. 27. — 3. *tamen*, quo summam omnium in te indignationem moves, *vis formosa videri*, formam adhuc tuam iactas, facis ea, quae tantum formosas puellas addecet. Haec exponit seqq. poeta. — 4. Etiamnum te comissationibus ingeris, in iisque *impudens ludis*, haud pudet te vetulam puellari lascivia iocari (ut III. 15. 5.), lusus procaciores puellarum imitari, *bibere* (vid. ad III. 15. 16.) et bene potum *cantare*. Postremum hoc exquisita prorsus acerbitate tinxit poeta! *Cantu tremulo*, fracta prae senio voce, *sollicitas Cupidinem*, permovere cupis, ut ad te veniat, h. canticis amatoriis iuvenes venaris, in amorem tui pellicere conaris, *lentum*, cunctantem, non audientem te, non obsequentem tibi; quatenus irriti Lyces in iuvenes assultus erant. *Cantum tremulum* fere διλόγως accipiunt, qui et per aetatem et per libidinem tremit; vix bene. Ad sententiam Tibull. I. 2. 89. *Vidi ego, qui iuvenum miseros lusisset amores, post Veneris vinclis subdere colla senem; et sibi blanditias tremula componere voce.*

v. 6. Praeclare continuatur Amoris lenti imago, novis, quibus Lycen acriter pungeret, coloribus illustrata. Enimvero *ille* desidet apud *Chiam* (nomen puellae

Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas. Ille virentis et
Doctae pſallere Chiae
Pulchris excubat in genis.

Inportunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Den-

puellae proprium puta), libenter ibi moratur. Venuſte admodum ac graeca plane ſuavitate morae iſtius cauſſas, Chiae pulchritudinem, expedivit poeta. — *virentis*, floridae aetatis puellae; vid. ad I. 25. 17. — 7. *doctae pſallere*, fides pulſandi, iisque accinendi. *Dulces docta modos et citharae ſciens* III. 9. 10. — 8. *excubat*, inſidet *genis pulchris*; ſuaviſſima deſignandae eximiae pulchritudinis, quae continuo oculos atque animum in ſe defigit, imagine, a Graecis deſumta. Sophocl. Antig. 796. Ἔρως — — ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεάνιδος ἐννυχεύεις. Simplicior Phrynichus apud Athen. XIII. p. 604. λάμπει δ' ἐπὶ πορφυρέαις παρῇσι φῶς Ἔρωτος. Plato VI. 2. (A. Br. I. 170.) de formoſa vetula: ἧς καὶ ἐπὶ ῥυτίδων δριμύλος ἕζετ' Ἔρως. Ariſtaenet. II. 1. ἀπηνθηκότι σώματι οὐ πέφυκε προσιζάνειν ὁ Ἔρως· οὐ δὲ ἂν εὐανθές τε καὶ εὐῶδες ᾖ, ἐνταῦθα καὶ ἐνιζάνει καὶ μένει. Oculos Amori ſedem attribuit Meleag. XCI. 10. (A. Br. I. 26.) οὔ με λέληθας, τοξότα, Ζηνοφίλας ὄμμασι κρυπτόμενος. Ita et Alcimus in Anthol. Burm. I. p. 546. *O blandos oculos* — — *illic et Venus et leves Amores, atque ipſa in medio ſedet Venuſtas.* Eandem imaginem ad *Horam* traduxit Pind. Nem. VIII. 3. ἅτε παρθενίοισι καὶ παίδων ἐφίζοισα βλεφάροις caet. Vnde Alciphron III. 65. πρόσωπον αὐτῷ τὰς Ὥρας αὐτὰς ἐπικαθημένας ἔχει. Ita et Gratias oculis ἐγκαθιδρυμένας fingit Ariſtaen. I. 1. easdemque ἐνορχουμένας ταῖς παρειαῖς Alciphr. III. 1. p. 274. at Strato XXIII. 5. (A. Br. II. 364.) σεῖο περισκιρτῶσι πρόσωπα τοξόβολοι, ψυχέων ἅρπαγες ἀλλοτρίων.

v. 9. Amor enim, aſpernatus vetulas, merito te, anile dedecus, faſtidit. Etiam in huius ſententiae enuntiatione graeca omnia. Pro tenui, ille, docte et cum irriſione eſt, *importunus*, quod verbo iungendum, *importuno*, inhumano more *transv.*

Dentes te, quia rugae
Turpant et capitis nives.

Nec

transv., parum commodum se praebet, morose, fastidiose *transvolat*, παρπέταται, praeterit, *aridas quercus*, annosas vetulas, eas contemnit. Quo sensu *praeterire* adhibuit Noster A. P. 342. et Ovid. Her. XXI. 179. Met. VIII. 299. *transire* Stat. Theb. V. 26. Quo eodem sensu Graeci παρέρχεσθαι, παραδραμεῖν (Theocr. XX. 31. τὰ δ' ἀστυκὰ μ' οὐκ ἐφίλασεν, ἀλλ' ὅτι βωκόλος ἐμμὶ, παρέδραμε) usurpant. Vid. Abresch. ad Aristaen. II. 16. p. 263. Hinc adposite Strato LXXI. 5. (A. Br. II. 375. νῦν δὲ τὸ (κάλλος) μὲν διόλωλεν· ἐπῆλυθε δ' ἡ τριχάλεπτος δαίμων· χοἱ θέρατες νῦν σε παρερχόμεθα. Pro eo hoc loco est *transvolare*, utpote de Amore, puero alato. Callim. ep. XXXIII. 5. Χοὐμὸς Ἔρως τοιόςδε· τὰ μὲν φεύγοντα διώκειν οἶδε, τὰδ' ἐν μέσσῳ κείμενα παρπέταται. Simillima vero sententia atque ornatu est fragm. Anacreontis, quod Lucianus in Herc. 8. (T. III. p. 86.) orationi ita intermiscuit: καὶ ὁ Ἔρως σὸς, ὦ Τήιε ποιητὰ, εἰσιδών με ὑποπολιὸν γένειον, χρυσοφαέννειν πτερυγοῖν ἢ ἀετοῖς παραπετέσθω, καὶ ὁ Ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ. — *aridas*, effoetas senio *quercus* γεράνδρυα, proverbialiter, de extrema senectute. Cf. Diogenian. Cent. III. 77. Apposite Aristaenet. II. 1. δίδου τοῖς σοῖς ὀπωρώναις τὴν ὥραν τρυγᾶν, μετ' ὀλίγον ἔσῃ γεράνδρυον, Myrinus II. 1. (A. Br. II. 107.) Τὴν μαλακὴν Παφίης, Στατύλλιον ἀνδρόγυνον, δρῦν ἕλκειν εἰς Ἀΐδην ἡνίκ' ἔμελλε Χρόνος caet. ad quem illustrandum Toup. (Emend. in Suid. T. III. p. 280.) docte laudat Artemid. II. 25. Δρῦς δηλοῖ καὶ πρεσβύτην διὰ τὸ πολυετές. Cf. et Abresch. ad Aristae. l. l. Similiter *aridas frondes*, mulieres vetulas opponit *hederae virenti puellaeque myrto* puellis floridis succique plenis Noster I. 25. 17. ubi nos vide. — *refugit*, cohorrescit foedo tuo aspectu, fastidit, contemnit te. In repetito *te* magna acrimonia est, uti et in speciali tetri vultus delineatione. Te *luridis*, nigris *dentibus* te *rugis* ac *canis* turpem, deformem. Pro canitie poeta *capitis nives*, caput nive conspersum posuit, graeca audacia. Diogenis Laert. in Bianta (quod Antipatro alii tribuunt) quod extat in Anthol. Brod. III. p. 422. τῇδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤγαγεν Ἑρμῆς εἰς Ἀΐδην πολιῷ γήραϊ νιφόμενον, laudavit iam Lamb. Adde Antip. Thess. XXI. 5. (A. Br. II. 114.)

τίθει

Nec Coae referunt iam tibi purpurae,
Nec clari lapides tempora, quae ſemel
Notis condita faſtis
Incluſit volucris Dies.

Quo

τιθει δέ μιν; ὡς πρό γε τοῖον, ὡς αὖτις πολιῷ γῆραϊ νιφόμενον. Reſpexit hunc locum Quinctil. VIII. 6. *Sunt et durae translationes; i. e. a longinqua ſimilitudine ductae, ut* capitis nives.

v. 13 *ſqq.* Neque vero adſcititius ornatus operoſusque cultus, quod reris, iuventutem reparat, pulchritudinemque revocat. Venuſte in hanc rem Lucian. VI. 1. (Anal. Br. II. 309.) τὴν κεφαλὴν βάπτεις, τὸ δὲ γῆρας οὔποτε βάψεις, οὐδὲ παρειάων ἐκτανύσεις ῥυτίδας. μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ κατάπλαττε· —— οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί. τί μαίνεαι; οὔποτε Φῦκος καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην, Ornatus duas ponit ſpecies poeta, veſtem Coam et margaritas. Illa e ſubtiliſſima bombycum, quos Cos, Aegaei maris inſula, aleret, lanugine conficiebatur, in ſummoque pretio habita erat. Vnde in munditiis muliebribus ſollennis eius mentio. Tibull. II. 53. *Illa gerat veſtes tenues, quas femina Coa texuit, auratas diſpoſuitque vias.* Adde Ei. II. 4. 29. Noſtrum Serm. I. 2. 101. Propert. I. 2. 2. II. 1. 5. IV. 5. 23. Ad rem cf. Plin. H. N. XI. 23. Pretioſiorem hanc veſtem facit poeta purpura, qua tincta eſſet; quod ſubinde factum vel ex h. l. apparet. Forte aliam quoque tingendae veſtis tangere cauſſam voluit poeta, nimirum, ne, quum eſſet pellucida (Serm. I. I. *Cois tibi paene videre eſt ut nudam*), exſucca atque ſenilia Lyces membra proderet. — *lapides clari,* pellucidi uniones, margaritae, *lucida concha* Tib. II. 4. 30. *lapidum fulgor* Virg. Cul. 64. *lapis* ſimpliciter vocatus Tib. I. 8. 39. — *tempora, quae ſemel* praeterierunt, aetatem iuvenilem. Proprie res per tempora geſtae faſtis *includuntur* ſ. deſignantur, quibus tamen notandis ipſum tempus praeterlapſum digeritur (unde Ovid. Faſt. I. 1. *Tempora cum cauſſis Latium digeſta per annum*) atque conſignatur. Iam pro vulgari, quae faſtis condita ſ. incluſa (nam alterutrum ſuffecerat) ſunt, docte *Dies,* tempus ulterius provectum ea condit; quatenus hic ipſe proceſſus temporis facit, ut conſignari praeteritum neceſſe ſit. — *notis,* quatenus rerum antiquitus geſtarum

Quo fugit Venus? heu! quove color? decens
Quo motus? Quid habes illius, illius,
Quae ſpirabat Amores,
Quae me ſurpuerat mihi.

Felix

rum memoriam ſervant, earum notitiam poſteritati tradit. — *volucris* v. III. 28. 6.

v. 17 *ſqq.* Amara irriſione, quam ſimulato dolòre (*heu!*) exacerbat, continuat poeta vv. 10 ſqq. ſententiam, ita inflexam, ut ne tantillum quidem priſtinae formae in Lyce reſiduum apparere dicat. Quae ipſa priſcae pulchritudinis recordatio cum per ſe magnam ad urendam Lycen vim habet, tum gravior ad animum eſt, per partes diducta, maxime oratione ad ipſam Lycen converſa, atque interrogationibus praecipitata, plane ut in Rufini ep. XXXVII. 1. (A. Br. II. 399.) ποῦ σοι κεῖνα, Μέλισσα, τὰ χρύσεα καὶ περίοπτα τῆς πολυθρυλλήτου κάλλεα φαντασίης; etc. — *Venus*, formae venuſtas, gratia. — *Colorem* non ad genas tantum ſed omnino ad totius corporis florem (σῶμα εὔχροον) vegetamque formam referre praeſtat; etiam propter ſeqq. — *decens motus*, in habitu corporis atque inceſſu. Nam in hoc decus ſpectatur. Tib. IV. 2. 8. *Illam, quidquid agit, quoquo veſtigia movit, componit furtim ſubſequiturque Decor.* Ovid. A. A. III. 299. *Eſt et in inceſſu pars non temnenda decoris — — haec movet arte latus* caet. — 18. Nihil plane reliqui tibi eſt, quo olim in amorem tui rapiebar. *Quid habes illius, quae ſpirabat Amores facies?* doctiore ſtructura pro, *quid* amplius *habes*, quantulum reſtat *illius faciei, quae ſpirabat Amores*, amoris illectamento; graeca venuſtate. Heſiod. Scut. 8. Τῆς καὶ ἀπὸ κρῆθεν, βλεφάρων τ' ἀπὸ κυανεάων τοῖον ἄηθ' οἷόν τε πολυχρύσου Ἀφροδίτης. Hinc ſuaviter Anacr. (Steph. poett. lyr. p. 142.) παῖδα ἁπαλὴν vocat Κύπριν ὅλην πνέουσαν. Philodemus, Horatii deliciae, XVIII, 5. χρὼς ἀργυρίδωτος ἔτ' ἀμβροσίην, ἔτι Πειθὼ, πάσας ἔτι στάζοι μυριάδας Χαρίτων. Eodem ſenſu Paulus Silent. IX. 1. ὄμματα dicit πόθου πνείοντα, A. Br. III. 74. — 20. quae me ita amore accenderat, ut mei vix compos eſſem; tralatitia vehementiſſimi amoris ſignificatione. Nota Sapphus: τό μοι τὰν καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν, et inde Catulli: *miſero quod omnes eripit ſenſus mihi.* Archiloch. XXIV. (A.

Felix poſt Cinaram notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinarae brevis
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem

Cornicis vetulae temporibus Lycen:
Poſſent ut iuvenes viſere fervidi,

Multo

(A. Br. I. 44.) Τοῖος γὰρ Φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίην ἐλυσθεὶς πολλὴν κατ' ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχευε κλέψας ἐκ στηθέων ἀπαλὰς φρένας. Apollon. Rh. III. 289. de Medea, amore faucia: καὶ οἱ ἄηντο στηθέων ἐκ πυκιναὶ καμάτῳ φρένες. Add. Strato XXIII. 4. (A. Br. II. 364.) Noſtrum imitatus eſt Auctor ep. CCLXVI. L. III. Anthol. lat. Burm. T. I. p. 687. *Me mihi ſurripuit contraria flamma ſororum, pulchra Theis oculis, ore nigella Melas.* — 21. *felix*, eximia prorſus *poſt Cinaram*, quae ſoli Cinarae pulchritudini cederet, inferior eſſet, hincque *nota*, fama hominum et carminibus celebratiſſima. — et *artium gratarum*, „quae oculis, nutu ſuperciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratia, totius denique corporis motu placet" ut ſatis liberaliter annumerat ſchol. Cruq. Verbo igitur, *artes gratae* ſunt illecebrae, quibus in amorem rapimur. Propert. I. 4. 13. *Ingenuus color, et multis decor artibus.*

v. 22 *ſqq.* Sed fata *breves annos*, breve vitae ſpatium *Cinarae dedere*, conceſſere; Cinara mature obiit; molle in hoc πάθος. — 24. Te contra ideo faſtidit Orcus, ut in ſummum iuvenum contemtum adduceres, largam iuvenibus ridendi copiam praeberes; acerbe admodum. Obſerva doctam cum antecedentibus orationis connexionem: eadem fata *ſervatura Lycem*, vitam Lyces extentura, prolongatura, *parem temporibus cornicis vet.*, eo usque, donec aequaret annos cornicum. De cornicum longaevitate nota res. vid. III. 17, 13. Similiter γραῦν τρικόρωνον vocat Agath. VII. 1. (A. Br. III. 55.) et Lucilius XXXI. (A. Br. II. 323.) Λαΐδα κορωνεκάβην Myrin. IV. 2. (A. Br. II. 108.) — 26. Tibull. I. 6. 81. de tali vetula: *Hanc animo gaudente vident iuvenumque catervae commemorant merito tot mala ferre ſenem.* — *poſſent viſere non ſine riſu*, ut riderent *iuvenes fervidi* aetate, perpetuo in-

Multo non ſine riſu,
Dilabſam in cineres facem.

iuventae epitheto; uti frigus ſenio proprium. — 28. *Facem* pulchritudinis tuae, qua iuvenes olim accendebas, *in cineres dilapſam*, redactam, verſam, exuſtam. Eadem ſuavitate Meleag. XLIV. 2. (A. Br. I. 15.) πυραυγὴς πρίν ποτε, νῦν δ' ἤδη δαλὸς, Ἀπολλοδότος. Auxit rei ſpeciem Martial. III. 93. 19. *Virumque demens cineribus tuis quaeris prurire*; et X. 90. 2. *Quid buſti cineres tui laceſſis?* Hinc σβεννῦναι, de obſoleta forma. Rufin. VIII. 1. (A. Br. II. 392.) Οὕτω σου τὸ καλὸν χρόνος ἔσβεσεν, — — ἁ πόσσους κατέφλεξε τὸ πρὶν θεοείκελον ἄνθος. Vid. eruditam Ruhnkenii notam ad Tim. p. 40. Caeterum orationis colorem a Noſtro mutuatus eſt Lucil. Iun. Aetn. 421. *in cinerem putresque iacet dilapſus arenas.*

CAR-

CARMEN XIV.

ARGVMENTVM.

Quamquam in eodem fere, quod quarto huius libri carmini ſubiectum eſt, hocce occupetur argumento, neque tractationis plane diſſimilis ratio ſit, quandoquidem in utroque laudes Druſi ac Tiberii bellicas ad Auguſtum exquiſita ſenſuum converſione referri videas; diverſa tamen, qua ad eundem ſcopum contendat, via poetam incedere animadvertas. In altero enim, quum, praeter generis nobilitatem, inſtitutioni potiſſimum ac praeceptis Auguſti magnitudinem ac gloriam Neronum innixam oſtendiſſet; ſummam laudum hoc carmine in Auguſtum ducto ab auſpiciis h. iuſſu, copiis, conſiliis eius, quibus tantas iſti res confeciſſent, argumento, convertit. Quamquam autem noſtrum ad alterius maieſtatem non aſſurgat; ſatis tamen nervorum atque dignitatis omnino pro argumenti gravitate habet, tum maxime conſpicuum eſt elocutionis ornatu, numerisque, nunc rapidioribus, nunc remiſſis, prout argumenti poſtularet indoles. Iam, quo rerum ab Auguſto geſtarum magnitudinem ampliſſimaque in rempublicam merita quam ſplendidiſſime repraeſentaret poeta, a Senatus populique univerſi ſtudio, in excogitandis novis, quibus Auguſtum ornarent, honoribus occupato (de quo vid. Dio LIV.) exorſus, vix ullos reperiri poſſe contendit.

tendit, qui pares eius sint virtutibus. Ita naturalis ad Augusti laudes progressus erat, quas quidem ita deinceps explicat, ut exposita, amplissimeque, ut quae proxima Augusti extollendo materies esset, exornata recentissima eius, quam de Vindelicis per Tiberium reportasset, victoria, gentiumque ab eo devictarum recensum acto, Augustum inde totius orbis terrarum pacatorem atque Deum ἐπόψιον *magnifice repraesentet. Ad a. V. c. DCCXLI. quo novis quaesitioribusque Augustum rediturum Senatus ornandum decrevisset honoribus, referendum esse hoc carmen, ipsum eius abunde adserit initium.*

A D

AD AVGVSTVM.

Quae cura Patrum, quaeve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque faſtus
Aeter-

v. 1. Poetam rerum ab Augusto geſtarum magnitudine attonitum intimeque percitum ſatis vivide exordium ſtatim oſtendit. Vulgarem ſententiam: Auguſti in remp. Romanam merita ampliora ſunt, quam ut iis dignus parque honos haberi queat, per ſe ſplendidam, Auguſtoque honorificentiſſimam, vide qua ἐνεργείᾳ amplificaverit Horatius. Quanta autem cum vi, *quae cura* caet. pro, quantumvis *Patres* ac *Quirites*, h. Senatus populusque Romanus in exquirendis *honorum muneribus*, h. honoribus in Auguſtum conferendis laborent, omnemque ingenii ſollertiam adhibeant, *plenos* tamen, h. eos, qui exacte reſpondeant Auguſti *virtutibus*, exaequent eius merita, vereor ut reperturi ſint. Facile perſpicitur, τῷ *plenis* totius ſententiae vim ſubiici oportere. Iam pro, honores in Auguſtum conferre, multo ſignificantius et ad immortalia Auguſti opera deſignanda delectius eſt, A. *virtutes in aevum aeternare*, h. ita celebrare, ut ipſarum memoria *in aevum* perduret, aeternitati conſecrare, congerendis in eum *honoribus*, iisque (nam ἐπεξηγητικῶς haec ſubiici putanda) titulis ſ. *per titulos* ac *memores faſtus* proditis; quae quidem fere honorum, quibus cives de patria optime meritos ornare ſolerent Romani, erant genera. Nam *tituli* h. l. complectuntur monumenta publica, ſtatuas, arcus, numos caet. quibus inciſae epigraphae memoriam eius, cui honor iſte haberetur, ad poſteritatem propagabant. Cf. III. 24. 27. *Faſti* autem (pro quo *faſtus*, antiqua forma, adhibuit poeta, teſte Priſciano VI. p. 711. quod antiquo verbo *aeternet* praeclare convenit) et rerum praeclare geſtarum, et honorum publice ideo decretorum notationes continebant. Ad poſterius h. l. retulerim, quum de praemiis Auguſti virtuti decernendis hic agatur. Appoſite Ovid. Faſt. II. 15. *tua proſequimur ſtudioſo pectore, Caeſar, nomina, per titulos ingredimur-*
que

Aeternet? o, qua ſol habitabilis
Illuſtrat oras, maxime principum:
Quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper,

Quid

quo tuos; et apertius, commemorato uno honoris genere, idem Faſt. I. 9. *Invenies illic et feſta domeſtica vobis: ſaepe tibi pater eſt, ſaepe legendus avus;* vid. et, qui ibi ſequuntur vv. 13 et 15. — *memores*, docte, ut III. 17. 4. Noſtrum reſpexit Symmach. Epp. X. 32. *Certe ille eſt Praetextatus, quem iure Conſulem feceratis, ut faſti memores celebre nomen extenderent.*

v. 5. *Qua* parte, quascunque *oras terrae habitabiles Sol illuſtrat*, per univerſum terrarum orbem, qua eſt habitabilis, τὴν οἰκουμένην; nam extremae terrarum partes *extra Solis vias* poſitae. Cf. Virg. Aen. VI. 797. et ibi Heyn. Iam ſi de ſententia loci, de qua tamen parum ſollicitos videas interpretes, curate quaeras; facile intelligas, nihil inſulſius cogitari poſſe hac Lambini explicatione: principum, qui terrarum partes habitabiles incolunt, maxime! Neque accipiam cum quibusdam, cui totus terrarum orbis ſubiectus eſt; ſed repraeſentatur Auguſtus princeps plane *egregius* (ut I. 6. 11. III. 25. 4.) *unicus* (III. 14. 5.), cui nemo per totum terrarum orbem par inveniatur, cuius adeo in remp. meritis par honos haberi vix queat. Principis igitur ſollennis appellatio Auguſti habenda, et ſumma vis ponenda in τῷ *maxime*. — 7. Qui modo Vindelicos ſubegiſti, *expertes* adhuc *Latinae legis*, non antea perdomitos a Romanis, iis primus pacis leges tamquam victor edixiſti. *Edicta Iulia* ita accipienda IV. 15. 22. ubi vid. notata. Adde Stat. Theb. I. 19. *adactum legibus* Romanis *Iſtrum*. *Didicere te, quid Marte poſſes*, graeca ſtructura, Noſtro paſſim frequentata (v. c. I. 17. 24.) pro, *didicere*, graviter experti ſunt, ſenſere, *quid*, quantum bello valeres, quae tua in bello virtus eſſet. *Diſcere*, ut *noſcere* I. 15. 27. *ſentire*, aucta verbi vi.

v. 9 — 13. Sub tuis enim auſpiciis Druſus egregie bellum adverſus iſtas gentes adminiſtravit. Quum auſpiciorum habendorum ius penes eum ſolum eſſet, qui cum ſummo imperio praeeſſet exercitui, huiusque adeo nomine a legato, cui mandatum bellum eſſet, omnia gerern-

Quid Marte posses. Milite nam tuo
Drusus Genaunos, inplacidum genus,
Breunosque velocis, et arcis
Alpibus inpositas tremendis,

Deie-

rerentur; facile perspicitur, in Augustum, qui summo in perpetuum imperio ornatus solus auspiciorum potestatem haberet, rerum a Neronibus egregie gestarum laudem recidere. Cf. v. 33. Potestatem istam docte designavit poeta *milite tuo*, sub tuis auspiciis adversus hostes ducto. — 10. Rhaetis et Vindelicis substituit poeta *Genaunos* et *Breunos*, gentes Cisalpinas, istis finitimas, bellique socias (Cf. Strabo IV. p. 316.) quo maior ex devictarum gentium multitudine victoriae esset species ac dignitas. — *implacidum genus*, quantumvis trucem ac ferocem gentem; fere ut Libyes, *genus intractabile bello* dicti Virgil. Aen. I. 339. Appositum igitur hoc ad augendam Drusi virtutem ac gloriam. Immanem istius gentis morem, quo (iuxta Strab. IV. p: 142.) οὐ μόνον ἀνδροφονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι νηπίων ἀῤῥένων προέρχονται, καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνουσιν, ὅσας φαῖεν οἱ μάντεις ἀῤῥενοκύειν, a poeta respici statuit Lamb. et alii. — *Br. veloces*, qui pugnam statariam detrectantes subitis undique in hostes incursionibus factis in tuta montium sese continuo reciperent, qui adeo difficulter debellari possent. — *arces*, castella, *Alpibus tremendis*, summis Alpium iugis *impositas*, more istarum gentium. — *deiecit*, curiose delectum verbum; nam non solum *arces*, ad quas illud proxime spectat, sed et *Genauni* et *Breuni*, ad quos etiam referendum, pulchre *deiecti* dicuntur, h. ex Alpibus deturbati victique (*coniurato deiectos vertice Dacos* dixit Stat. Theb. I. 20. *Et periturorum deiecit tela Gigantum*, Petron. de mutat. R. R. 208.) vel simpliciter, prostrati; ut Claudian. XXVI. 164. *qualem Stilicho deiecerit hostem, Thraces et Aemonii poterunt Moesique fateri.* Haud opus igitur Zeugmate. — *acer*, acriter, fortiter eos aggressus. — *plus vice simplici*, ita ut non vicem tantum hostibus rependeret, sed multo gravius, quam accepisset, iis damnum infligeret. *Vices* enim, ἀμοιβὴ, illatae iniuriae compensatio, ultio. Vid. ad I. 28. 32. Bene Schol. Cruq. „quia plures hostium prostraverat, quam perdiderat. Drusus enim laesus pacari non poterat, nisi duplicem inferret in-

Deiecit acer plus vice ſimplici.
Maior Neronum mox grave proelium
Commiſit, inmanisque Rhaetos
Auſpiciis pepulit ſecundis:

Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae

Quan-

iniuriam." Inſcite plerique, plus quam ſemel, quod nec latinum nec poeta dignum eſt. Alii ad ſeqq. trahunt, et, Virgilium Aen. II. 433. *nec ullas vitaviſſe vices Danaum* pro cauſſa ſua allegantes, exponunt, non uno congreſſu, non una pugna. Sed Virgilii locus parum praeſidii huic interpretationi ſuppeditat; nam et ibi eſt: copiam ipſis feci, caedem a me factam ulciſcendi, pugnam haud defugiendo, obtuli me ipſorum ultioni: ſubiicitur enim: *et, ſi fata fuiſſent, ut caderem,* meruiſſe manu, h. ſtrage inter hoſtes edita.

v. 14. *Mox* rem, ut plane geſta erat, indigitat. *Maior* enim *Neronum*, Tiberius, tum demum adverſus Rhaetiae populos ab Auguſto miſſus, quum a Druſo ab Italia reiecti Galliae imminerent, Dio LIV. 22. Τῷ *grave* vulgarem locutionem *praelium commiſit*, redemit nobilitavitque poeta. Eſt enim, gravi clade Rhaetos afflixit, ac *pepulit*, in fugam vertit, diſperſit eorum copias, pugnam *ſecundis* Auguſti *auſpiciis*, quae feliciſſimum exitum ſponderent, capeſſendo. — *immanes* corpore ac virium robore. Supra v. 10. *implacidum genus.*

v. 17. *Spectandus*, egregium ſui ſpectaculum praebens, cuius fortitudo mirationem faceret, *in certamine Martio*, pugna, ἔκπαγλος ἐν πόνοις Ἐνυαλίοιο, uti plane Pind. Iſthm. VI. 79. 80. *Certamen, labor, opus Martis*, bella, pugnae; nota loquendi ratione. Vid. ad IV. 4. 45. Docta autem iunctura, *ſpectandus*, *quantis ruinis fatigaret* d. m. *pectora*, pro vulgari: admirabilis prorſus, quum maximis ruinis caet. ſeu, maxima virtute conſpicuus, qua hoſtes contunderet. — quantis *ruinis*, cladibus *fatigaret*, infringeret, ad deſperationem adigeret *pectora*, feroces hoſtium animos. — *devoti morti liberae*, qui in libertate mori mallent, quam ſervitutem pati.

Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas

Exercet Auſter, Pleïadum choro
Scindente nubis: inpiger hoſtium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignis.
Sic

pati, qui adeo pro libertate ad internecionem dimicarent; qua quidem hoſtium pertinacia Tiberii virtutem mirifice illuſtrari, quis non ſentit? Alludit autem poeta ad morem, Germanis populis communem, morti ſeſe pro patriae libertate, re in ſummum diſcrimen adducta, ſollenni ritu devovendi atque conſecrandi; cuius paſſim exempla commemorantur.

v. 20. Praeclare illuſtratur Tiberii in hoſtibus continuo perſequendis caedendisque oſtenſa virtutis ferocia Auſtri ſub ortum Pleiadum maximas in mari turbas excitantis imagine. *Qualis*, quanta rabie, vi, *Auſter* undas *exercet*, agitat, proturbat *indomitas*, ei reluctantes (ut I. 1. 15. *Luctantem Icariis fluctibus Africum* caet.) contra eum inſurgentes; nota tempeſtatis cum pugna (ut I. 9. 11.) in qua ſemper Auſtro victoria cedit (unde *arbiter*, *dux* maris Noſtro I. 3. 15. et III. 3. 5. dictus), imagine. Delectum autem epith. *indomitas*, quod hoſtium contra mortem obſirmato animo egregie reſpondet. *Pleïadum choro ſcindente nubes*, exquiſito ornatu pro, ſub ortum Pleiadum. *Pleiadum chorus*, Pleiades, propter ſtellarũm, quae iſto nomine inſigniuntur, poſitum, choreae ſpeciem referentem. Cf. Propert. III. 5. 58. De aſtrorum choreis per caelum agitari creditis (de quibus Tib. II. 1. 88. quocum contendere iuvabit Eurip. fr. Pirith. n. II. p. 468. Lipſ. et Dionyſ. H. Apoll. 17. in A. Br. II. 254.) parum commode cogitant h. l. nonnulli. Iam quum ortus Pleiadum, qui X. Cal. Mai. incipit, laetiorem caeli faciem reducat, ac mare iterum aperiat, nihil ſane ad declarandas res hoſtium penitus conciſas aptius Auſtri imagine excogitari poterat, ſub illud tempus in fluctus debacchantis, eosque ita *debilitantis* (ut I. 11. 5.), ut plane ſubſidant, rebellandi animo plane abiecto. Signate igitur *ſcindente nubes*, ortu ſuo

 nubes,

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni praefluit Appuli,
Quum saevit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris:

Vt

nubes, per hiemem collectas, dispellente, pro vulgari, in conspectum prodeunte. — *impiger vexare*, in vexando, impiger vexans, instando conturbans atque affligens *hostium turmas*, κλονέων φάλαγγας (Hom. Il. V. 96. et inde Mimnerm. in An. Br. I. p. 522. v. 3.) De huius verbi vi vide ad III. 2. 4. — 24. et *equum* immittere, concitare, *per medios ignes*, qua pugna ferventissima est, qua acerrime depugnatur. Ita fere Acron. h. l. expedit, recte utique ad sensum; praestat tamen proverbialiter dictum accipere, *per ignem ire*, διὰ πυρὸς μολεῖν, in re periculi plena. Vid. ad II. 1. 7.

v. 25. Cumulat comparationes poeta. Tiberii virtutem sua luce collustrare gestiens. Exquisita autem ac splendida imago est, qua Tiberius hostium cuneos perrumpens, lateque stragem edens torrenti, omnia vastanti, assimulatur. Iam Homer. Il. V. 87. de Diomede: Θῦνε γὰρ ἀμπεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς χειμάῤῥῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας — — πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε κάλ' αἰζηῶν· ὣς ὑπὸ Τυδείδῃ πυκιναὶ κλονέοντο φάλαγγες Τρώων. Hoc speciali *Aufidi*, fluvii *violentis* (III. 30. 10.) ac rapidi, exornavit imagine poeta. — *tauriformis*, ταυρόμορφος, taurino capite, vel capite cornuto; nam utrumque de fluviorum Diis perhibent poetae et monumenta antiqua, veluti in Cabinet d'Orleans T. I. p. 129. Sic ταυρόμορφον ὄμμα Κηφισοῦ πατρὸς Eurip. Ion. 1261. Rationem figmenti optime expedit Schol. ad Eurip. Orest. 1378. ὅτι παραπλησία τῷ μυκήματι τῶν ταύρων ἡ ἀπήχησις τοῦ ὕδατος ποιεῖ ἐν τοῖς σφοδρῶς ῥέουσι ποταμοῖς, quod Homeri locus comprobat, Il. XX. 237. ubi de Scamandro: μεμυκὼς ἠΰτε ταῦρος. Vnde et Neptunus ταύρεος Ἐννοσίγαιος et Oceanus ταυρόκρανος dicti Hesiod. Scut. 104. et Eurip. Or. l. l. — 26. Ornatius quam, Apuliae fluvius. — *praefluit*, alluit. Vid. IV. 3. 10. — 27. *saevit*, θύει, exaestuat, tumet. Nam *ira* sollenne de intumescente fluvio. Vid. Barth. ad Stat. Theb. V. 393. — *diluviem meditatur*, praeclare de fluvii Deo,

Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata vaſto diruit inpetu,
Primosque et extremos metendo
Stravit humum, ſine clade victor:
Te

Deo, ſtragem per campos immiſſis iis aquis edituro, undas per agros explicante. Forte antiquum poetam, qui de Clanio idem dixerat, ſequutus eſt poeta; unde ſua hauſit Vib. Sequ. p. 21. *Clanius, Acerrae in Campania, qui, quum creverit,, meditatur peſtem terrae.*

v. 29. Eodem *vaſto*, immani, praecipiti *impetu* hoſtes adortus *diruit*, disiecit, turbavit *eorum agmina*, confertos hoſtium globos. — *ferrato*, ferro praecincta, armata; docte. Σιδηρείην μάχην ſimili ornatu dixerat Anyte XX. 2. (A. Br. I. 201.). — 31. 32. Maximamque ſtragem edidit inter eos. Caeſorum hoſtium copiam exquiſitis coloribus repraeſentavit poeta. *Meſſuit*, demeſſuit, proſtravit hoſtes, *a primis*, proximis ad *extremos* usque caedem continuans. Virg. Aen. X. 513. *Proxima quaeque metit gladio, latumque per agmen ardens limitem agit*, laudavit iam Schol. Cruq. Idem uſus τοῦ ἀμᾶν apud Graecos; veluti Aeſchyl. fr. apud Stob. Grot. p. 199. ἀλλ' Ἄρης φιλεῖ γ' ἀεὶ τὰ λῷστα πάντ' ἀμᾶν στρατοῦ. uti praeclare locum ſanavit Valken. Diatr. Eurip. p. 225. quem omnino vide ſis. Ingentes autem ſtragis acervos innuit hoc verbum, a meſſoribus translatum; unde elegans caedentium cum iis comparatio apud Homer. Il. XI. 67 ſqq. quocum contenderunt Viri docti Catulliana LXIV. 334. de Achille: *Namque velut denſas proſternens cultor ariſtas ſole ſub ardenti flaventia demetit arva, Troiugenum infeſto proſternet corpora ferro.* Adde Eurip. Euryſth. fr. II. p. 446. Lipſ. de Hercule, Hydrae capita reſecante: πάντας δ' ἐξεθέρισεν, ὡς στάχυν πύριμον, σπάθῃ κολούων φασγάνου μελανδέτου. — 32. *ſtravit humum*, conſtravit, operuit terram caeſorum corporibus. — *ſine clade victor*, ἀναιμωτὶ; incruentam Druſi Tiberiique victoriam, de gentibus reportatam, tradit quoque Vellei. II. 95. *Vterque Rhaetos Vindelicosque — maiore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum eorum ſanguine perdomuerunt.*

v. 33. Iterum praeclara inflexione poeta Tiberii laudes cum

Te copias, te conſilium et tuos
Praebente Divos. Nam, tibi quo die
Portus Alexandrea ſupplex
Et vacuam patefecit aulam,

Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddidit exitus,

Lau-

cum Auguſto communicat; de qua vid. ad v. 9. Hoc enim ſummam rerum obtinente geſta omnia erant *copiis*, *conſilio*, quo bellum iſtud adminiſtraretur, et *auſpiciis* eius feliciſſimis. Pro hoc poeta: *te Divos tuos*, quos conſtanter propitios expertus es, h. auſpicia, quae feliciſſimum eventum ſponderent, *praebente*. Docte autem ita auſpicia deſignantur a poeta, quatenus iis futura mortalibus Dii manifeſtant. *Sui* autem, propitii, ut paſſim poetae. Vid. v. c. Tib. III. 3. 28. et ibi Heyn. Noſtrum ob oculos habuit Ovid. Triſt. II. 173. *Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas, auſpicium cui das grande Deosque tuos.* Adde eund. A. A. I. 191. *Auſpiciis animisque patris, puer, arma movebis, et vinces animis auſpiciisque patris.*

v. 34. Declarat iam *ſuos* Auguſti *Divos*, h. conſtantem Numinum erga eum favorem, captamque ab eo Alexandriam in hanc rem allegat poeta, quod eodem ipſo die, quo cum Rhaetis ac Vindelicis debellatum eſſet, Auguſtus, XV annis ante, Alexandriam cepiſſet; quem quidem IV Cal. Sept. intpp. ad h. l. et ad Dionem LI. 19. ſtatuunt. *Fortuna* igitur (quam explicative *Diis ſuis* ſubſtituit poeta) *proſpera* eodem die *reddidit*, iterum praebuit, eosdem dedit Auguſto *ſecundos belli exitus*, ſubactis Vindelicis, *luſtro tertio*, XV annis poſt, quam Alexandriam eidem aperuiſſet, capiendam praebuiſſet. Convenit hoc plane cum temporum ratione; capta a. V. DCCXXIV. Alexandria, finitoque a. V. DCCXXXIX. bello cum Vindelicis geſto. Alexandriam captam admodum auguſta repraeſentat ſpecies: Cogitanda *Alexandria* mulier (uti paſſim genius urbis in numis exhibetur) *ſupplex*, ad Auguſti genua advoluta, eique victori ſeſe ſubmittens ac dedens; qui habitus paſſim in monumm. antiquis occurrit. Iam pro, victori ſeſe tradidit, ſignatius eſt, patefecit claſſibus tuis *portus* ſuos,

et

Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus adrogavit.

Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae:

Te,

et *aulam vacuam*, regiam desertam, Antonio et Cleopatra in Mausoleo, in quod confugerant, exspirantibus.

v. 39. 40. Atque ita *adrogavit*, adiecit, addidit *peractis imperiis* (tertio casu) rebus, quas olim imperator bello gessisti, pristinae tuae gloriae bellicae, *laudem*, novam gloriam ex victoria Vindelica, et *decus optatum*, eximium, exquisitum. Nonnulli *imperiis peractis* sexto casu accipiunt, ut sit, bello, quod Tiberius auspiciis tuis gereret, peracto, finito; parum docte. Caeterum Nostri verba sublegit Phocas grammaticus de Hist. 22. (Wernsd. Poet. min. III. 412.) de Virgilio: *perenne Romulae voci decus arrogavit carmine sacro.*

v. 41. Ad reliquas terrarum gentes ab Augusto perdomitas poeta, tumens eius laudibus, progreditur, quo *fortunam* eius *prosperam* illustriorem reddat. De *Cantabria* ab Augusto demum in provinciae formam redacta v. ad II. 6. 2. et III. 8. 22. De *Medis* s. Parthis v. III. 5. init. — *Indus*, v. ad IV. 15. 23. — *Scythes*, v. ad II. 9. 23. et III. 8. 23. — *profugus*, ob erraticum eius vivendi morem, ut I. 35. 9. — 43. *miratur*, maiestatem nominis tui revereretur, splendide pro, se tibi submittit, abiecto rebellandi animo, ut mox v. 52. *venerari.* — *tutela praesens*, numen tutelare, quod praesens venerari datur, quum Iovis absens sit. Vid. III. 5. 2. et I. 12. extr. — 44. *Italiae*, totiusque terrarum orbis; pro hoc docte *Romae dominae*, quae orbi terrarum dominatur; perpetuo eius epitheto, v. c. Ovid. Rem. 291. vid. Wernsd. ad Calpurn. IV. 161. p. 133. Explicatius Rutil. Itin. 193. *Nec locus ille mihi cognoscitur — — qui dominas arces et caput orbis habet.*

v. 45 *sqq.* Admiscet iam colores suos poeta, ne in Geo-

Te, fontium qui celat origines,
Nilusque, et Ifter, te rapidus Tigris,
Te belluofus qui remotis
Obftrepit Oceanus Britannis:

Te non paventis funera Galliae
Duraeque tellus audit Iberiae:

Te

grapho te verfari putes, easdemque fere gentes ab ipfarum fluviis indigitat. Aegyptum adeo declarat *Nilus, qui celat origines fontium*, cuius fontes ignorantur; quos noftris demum temporibus, indefeffis ftudiis apertos effe conftat. De ignoto Nili capite v. Plin. V. 9. Ovid. Amor. III. 6. 40. (qui fere ut Nofter: *qui patriam tantae tam bene celat aquae*) Tibull. I. 7. 24. Lucan. X. 190. Martial. de Spect. III. 5. Aufon. ep. IV. 8. et Sidon. VII. 44. — Iftri fontes et ipfos vett. ignoratos fuiffe iunctura *Nilusque et Ifter* indicari iudicabat Gesner. Quod quamquam verum fit (Senec. Quaeft. nat. IV. 1. *Danubium* (Nilo) *fimilem natura philofophi tradiderunt*, quod et fontis ignoti, *et aeftate quam hieme maior fit*. Aufon. Epigr. IV. 1. *Danubius penitis caput occultatus in oris*) hoc tamen loco ita ftatuere minime neceffarium arbitror. Intellige autem Iftri accolas, Dacos et alias ab Augufto devictas gentes. — *Tigris*, Armeniae fl. ita ob *rapiditatem*, fagittae fimilem, Medis dictus; ad Tigranem regem Armeniis a Romanis conftitutum hoc refer. — 47. 48. Ad legationem a Britanniae regulis ad Auguftum a. V. DCCXXXIV. (cf. Strabo l. IV. p. 138.) miffam fpectant hi vv. Vid. ad III. 5. 3. Britanniam infulam docte declarat poeta per *Oceanum, Britannis obftrepentem*, alluentem, circumfluentem ipforum infulam. Idem ornatus II. 18. 20. — *belluofus*, belluis fcatens (ut III. 27. 26.) μεγακήτης; verbo a Noftro cufo; cuius auctoritatem fequutus eft Avien. Or. mar. 204. (Wernsd. P. min. p. 1201. T. V.).

v. 49, *Tellus Galliae*, Galli, *funera*, mortem *non paventes*, feroces, fortes. Lucan. I. 460 fqq. *quos, ille timorum maximus, haud urget leti metus; inde ruendi in ferrum mens prona viris, animaeque capaces mortis, et ignavum rediturae parcere vitae*. — 50. *Iberiae durae*, ferae fupra

Te caede gaudentes Sygambri
Conpositis venerantur armis.

pra IV. 5. 27. — *audit* ἀκούει. tibi obtemperat. — 51. Denique *Sygambri*; de quibus v. IV. 2. 36. — *caede gaudentes*, efferi, torvi, ut Iuven. IV. 147. eos indigitat. — 52. *Compositis armis*, reconditis telis, laxoque arcu, ut de Scythis III. 8. 23. adeoque nihil hostile amplius prae se ferentes. Alii, compositis bellis, vel quatenus ipsi Sygambri compositi, h. quieti erant; male utrumque. Observa divitias poetae in varianda *devictarum* gentium notione conspicuas; item delectum epithetorum, victoriae gloriam mirifice iuvantium.

CARMEN XV.

ARGVMENTVM.

Augustum, belli pariter atque pacis artibus inclytum, celebraturus novissimo hoc carmine Horatius, belli quidem laudibus splendidissime ita absolutis, ut iis digne canendis sese plane imparem profiteatur, in Augusto pacificatore ornando haeret, eiusque merita in rempublicam ample magnificeque extollit. Quorum quidem quo illustrior esset species, Augustum poeta repraesentat tanquam Numen Romanorum tutelare, cuius ἐπιφάνεια civitatem, internis externisque malis graviter afflictam prostratamque recreaverit, et ad summam magnitudinem ac felicitatem provexerit. Frui enim iam per eum populum Romanum summa securitate, atque omnium rerum abundantia, conversis civium ad colendas pacis artes, maxime agrorum cultum, quem quidem metus hostilis ac rei bellicae cura sufflaminasset, studiis; debellatum ab eo Parthum, pacatumque omnino totum terrarum orbem; revocatam porro saluberrimis latis legibus pristinam morum integritatem ac sanctitatem. Non minus igitur splendide quam vere Vellei. II. 89. Nihil Dii hominibus praestare possunt, quod non Augustus populo Romano repraesentaverit. Finita bella civilia, sepulta externa, revocata pax; restituta vis legibus; rediit cultus agris, sacris honos, securitas

homi-

hominibus; leges emendatae utiliter, latae ſalubriter ſaet. Vnde quam carus acceptusque populo ſuo Auguſtus ſit, praeclara prorſus, quaque intimum amoris ac pietatis affectum prodit, imagine oſtenditur inde a v. 25. — Regnat omnino per totum carmen ſedatior ſpiritus, compoſita gravitas, aequabilisque ſententiarum progreſſio; accedit oratio comta ac decora magis, quam nimio fulgore ſenſuum vim hebetans; quae quidem quantam ad carminis argumentum vim habeant, in promtu eſt animadvertere. Caeterum poſt a. DCCXLIV. illud ſcriptum eſſe, Ianus tertium clauſus (v. 9.) manifeſte prodit. Cum noſtro autem comparaſſe utile erit c. V. huius libri, ut poetae copiam in eiusdem fere argumenti tractatione pernoſcas.

AVGVSTI LAVDES.

Phoebus volentem proelia me loqui
Victas et urbis, increpuit lyra,

Ne

v. 1—4. Augusti res bello strenue gestas carmine extollere conantem absterret ingenii tenuitas. Pro hoc augustior et ad Augusti laudes bellicas magnificentior imago est, qua ab ipso Apolline se ab isto nimis calide capto impetu audacique conatu revocatum esse pronuntiat. *Me loqui volentem*, canere aggressum *proelia et urbes victas*, Augusti victorias, subito adstans Phoebus *increpuit lyra*, lyra tacta admonuit, *ne* caet. Super ordine verborum magnum inter VV. DD. est dissidium. Scholl. cum Torrent. Baxt. et aliis iungunt, me volentem *loqui lyra* Phoebus increpuit. Expeditissima sane haec ratio, et *loqui lyra* satis commode dicitur ut IV. 12. 9. ubi vide Not. Dura tamen haec, si quid indico, propterque ambiguitatem vitiosa verborum traiectio! Praestat igitur multo simplicior, concinnior itemque doctior iunctura, *increpuit lyra*; quod tamen cave cum Dacer. et Sanad. de lyra Horatio impacta accipias, quae parum liberalis fuisset admonitio, et, si loquendi usum sequaris, non tam cohibitum quam potius ita excitatum ad canendum poetam dicas. Ita de Baccho Ovid. Am. III. 15. 17. *Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus*, et passim. Neque assentiar iis, qui interpretantur, vehementiore tactu lyrae obiurgavit, admonuitque me, *ne*; quam sententiam a Iano potissimum exornatam videas. Is Phoebum cogitandum existimat tanquam choragum (imo χοροδιδάσκαλον), qui cantum meditanti poetae adstat, aberrantemque *increpat*, h. corrigit, legitimum sonum lyra, quam manu tenet, praeeundo. Speciosa sana haec; quae tamen si severius exigas, haud scio an displicitura sint. Nam *increpare lyra* s. *lyram* simpliciter est, pulsare fides, nulla vehementiae aut indignationis adiecta notione. Ovid. Her. III. 118. *Threiciam digitis increpuisse lyram.* Adde Am. II. 11. 32. Tum manifesta dilogia est in v. *increpare*, quod est et obiurgare, et pulsare lyram; cum quo posteriori non apparet, quomodo concilientur verba *me volentem*. Ego quidem h. l. agnoscam Apollinem orationi suae, cuius tan-

Ne parva Tyrrhenum per aequor
Vela darem. Tua, Caeſar, aetas

Fruges et agris retulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Iovi,

De-

tantum argumentum ſatis habet apponere poeta, προοιμιάζοντα; deſumta a veterum praeludiis, ſollenni cantui praeiri ſolitis, imagine. Audito igitur bellico, ut ita dicam, poetae cantu, ſubitus adſtat vati Apollo, audientiamque ſibi facturus lyram tangit, atque tum demum oratione commonefacit poetam, ne tenuis grandia conetur. En idem prorſus phantaſma Ovidio A. A. II. 493. uſurpatum: *Haec ego quum canerem, ſubito manifeſtus Apollo* movit inauratae pollice fila lyrae. — — *Is mihi, laſcivi* dixit, *praeceptor amoris* caet. ubi ſimiliter mota prius lyra vatem alloquitur. In Noſtro igitur eſt, *lyra* prius tacta, *increpuit*, docta brevitate pro, obiurgavit, admonuit me, *ne* caet. Eadem fere rei ſpecies, uti acute animadvertit Heynius, in Tibull. III. 4. 39 ſqq. de Apolline: *Hanc primum veniens plectro modulatus eburno felices cantus ore ſonante dedit. Sed poſtquam fuerant digiti cum voce loquuti* (h. abſoluto prooemio) *edidit haec dulci triſtia verba modo:* ubi eius oratio ſubiicitur, quam quam Phoebo parum digna. In Virgilio Ecl. VI. 3. alia rei imago in eadem re: *quum canerem reges et praelia, Cynthius aurem vellit, et admonuit* caet. — 3. Ne maiora viribus meis aggrederer. Pro hoc docte poeta, *ne parva vela darem*, ne exigua rate *per aequor* navigarem, altum peterem. Scilicet grande atque vaſtum argumentum tractaturus profundioris oris poeta *pelago dat vela patenti*, ut ſimillime, qua verba, qua ſententiam Virg. Ge. II. 41. tenuis contra venae, atque in tenui materia occupati *cymba in exiguo lacu ludit*, Ovid. Triſt. II. 330. Vtrumque coniunxit Propert. III. 7. 3. *Quid me ſcribendi tam vaſtum mittis in aequor, non ſunt apta meae grandia vela rati.* — *Tyrrhenum* pro quovis vaſto mari.

v. 4. Magna ἐνέργεια in eo cernitur, quod, ad quas eum Auguſti virtutes Apollo tractandas convertiſſet, ipſas earundem tractatione ſtatim ſubiecta praecipiat atque manifeſtet. Vulgaris tranſitus erat: igitur contineam me in celebrandis Auguſti

Derepta Parthorum ſuperbis
Poſtibus, et vacuum duellis

Ianum Quirinum cluſit, et ordinem
Rectum evaganti frena Licentiae

Iniecit,

guſti pacis artibus. Iam pedeſtrem enuntiationem ſententiae, tu pacem terrarum orbi reddidiſti, vide qua arte nobilitaverit amplificaveritque poeta. Pacem reſtitutam exquiſite deſignant bona atque commoda eius, propter quae maximopere expetitur, frugum ubertas, abundantia; eaque ad auguſtam aureae aetatis ſpeciem revocantur a poeta, ad quam repraeſentata ab eodem morum iſtius aetatis ſpectat ſanctitas vv. 10 ſqq. Conf. omnino IV. 5. 17 ſqq. *Tua aetas retulit*, vidit referri, tua aetate *relata*, reddita eſt *agris*, frugum ubertas, revocato a te (quae vis τῷ *tua* ineſt) ipſorum cultu. Rediit cultus *agris*, effectore Auguſto, diſerte Vellei. l. in argum. laudato. — 6. Signa a Parthis recepta a. V. DCCXXXIV. Quam rem, glorioſiſſimi inſtar triumphi ab Auguſto habitam et a poetis iſtius aevi ideo ſplendidiſſimis verbis extolli ſolitam, etiam hic primo fere loco commemorari vides. Pacata autem per Auguſtum externa innuere putandus poeta devicti ſubiugatique Parthi, acerrimi Romanorum hoſtis facta mentione. — *reſtituit Iovi*, templo Iovis Capitolini intulit, tanquam ſpolia imperii Romani Conſervatori conſecravit Auguſtus triumphator; quae auguſtior imago eſt, quam ſi, fidem hiſtoricam ſequutus, Marti Vltori ea dedicata poeta perhibuiſſet. Qua de re vid. Dio LIV. 8. Ovid. Faſt. V. 585 ſqq. — 7. *derepta*, detracta templorum *poſtibus*, quibus Parthi adfixerant. Mos ſpolia Diis conſecrandi, ſuſpendendique eorum templis notus vel e Virg. Aen. VII. 183. Ad rem Noſt. Epp. I. 18. 56. *templis Parthorum ſigna refigit*. Repraeſentari autem ea tanquam vi erepta, Parthis bello perdomitis, quae iis tantum metus extorſiſſet, vix opus eſt monere. — *ſuperbis*, tam egregio anathemate ſuperbientibus; venuſte.

v. 9. Sueton. Aug. c. 22. *Ianum Quirinum, ſemel atque iterum a condita urbe ante memoriam ſuam clauſum, in multo breviore temporis ſpatio, terra marique pace parta clauſit. Ianum*, h. Iani templum *cluſit*, an-

Iniecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artis:

Per

antiqua verbi forma, de hac re follenni. Vid. Oudend. ad Suet. l. l. Omnino amant poetae ritus antiquos ipfis antiquis verborum formis (ut hic *duella* et *clufit*) vetuftisque Deorum indigitamentis (Ianum *Quirinum*) referre atque defignare. Ianum *Quirinum* optime illuftrat Macrob. I. 9. *In facris quoque invocamus Ianum Quirinum — quafi bellorum potentem, ab hafta, quam Sabini curim vocant.* Poteftatem huius verbi reddidiffe videtur Lucanus, *Ianum belligerum* appellando, I. 62. — *vacuus duellis*, f. vacare bello docte Ianus dictus, quatenus claufus fignum eft imperii bello vacui. — 10 fqq. *et* reduxit difciplinam veterem, latis falubriter legibus. *Frena iniecit*, compefcuit, cdomuit morum *licentiam*, ufitata imagine, ab equo indomito defumta. Supra III. 24. 29. *indomitam audeat refrenare licentiam.* Iam Plato de Legg. III. p. 591. ὁ τρίτος σωτὴρ, ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ τὴν τῶν Ἐφόρων δύναμιν. Leges autem frena eleganter dictae, quatenus in ordinem cogunt hominem ac reprimunt, quominus praefcriptos legg. terminos excedat. Antiquus poeta apud Cic. de Orat. III. 41. *exfultantem te et praefidentem tibi repriment validae legum habenae.* — *evaganti*, migranti, excedenti, non fervanti *rectum ordinem*, rectam agendi normam, recti f. *virtutis viam deferenti*, ut III. 24. 44. — 11. *emovit*, funditus exftirpavit, excidit *culpas*, adulteria, feveriffime in ea animadvertendo, et mores publicos emendando. Hinc fupra IV. 5. 22. *Mos et lex maculofum edomuit nefas. Emovere* docte adhibitum de vitiis cum ipforum fundamentis evulfis atque abolitis. — 12. *revocavit*, reduxit *artes veteres*, maiorum inftituta, continentiam, parfimoniam, verbo, antiquam Romanorum difciplinam; de qua paffim Nofter.

v. 13. *Per quas* Roma *pulcherrima rerum facta eft* (Virg. Ge. II. 535.), in immenfum excrevit, orbis terrarum imperium adepta. *Latinum nomen*, non eft fimpliciter h. l., res Romana, populus Romanus; fed

Per quas Latinum nomen et Italae
Crevere vires, famaque et imperî
Porrecta maieſtas ad ortum
Solis ab Heſperio cubili.

Cuſtode rerum Caeſare, non furor
Civilis aut vis exiget otium,

Non

ſed reip. dignitas, ſplendor, ut apud Cic. Or. pro Sex. Roſc. 18. loco valde appoſito: *non alienos* (agros) *cupide appetebant; quibus rebus* — — rempublicam, atque hoc imperium et populi Romani nomen *auxerunt*, eadem fere cumulatione. — *Italae vires crevere*, Romana civitas incrementa cepit, robur nacta eſt. — *Imperii maieſtas*, ſplendide pro, imperium, adiecta notione amplitudinis, quae illud ab omni iniuria tutum praeſtat. — *porrecta*, extenta *ab Heſp. cubili*, Solis occaſu *ad ortum* eius; terrarum orbem amplexa. Tibull. II. 5. 57. *Roma tuum nomen terris fatale regendis* — — *quaque patent ortus, et qua fluitantibus undis ſolis anhelantes abluit amnis equos*.

v. 17 *ſqq. Cuſtode rerum Caeſare*, dum Auguſtus terrarum orbi proſpicit, ei imperat; ſed alterum magnifice de Auguſto, tanquam deo. Vid. ad IV. 5. 2. Simplicius III. 14. 14. eadem ſententia: *ego nec tumultum, nec mori per vim metuam tenente Caeſare terras*; et IV. 5. 27. *Quis Parthum paveat* — — *incolumi Caeſare?* — *non furor* caet. haud metuenda erunt bella civilia. *Furor* et *vis civilis*, ardor civium (III. 3. 2.) ſeditio, legum refractis repagulis, violenter graſſans, bellum inteſtinum. — *exiget*, exturbabit e tranquilla ſede ſua *otium*, pacem, evertet tranquillum reip. ſtatum. — 19. 20. Vlterius exornatur belli civilis notio, ab eius cauſſa, diſſidiis civilibus. *Ira*, inimicitiae civium, odia, *quae procudunt enſes*, quae ad vim procedunt, unde bella et caedes enaſcuntur; ſuaviter. Αἶσαν φασγανουργὸν dixit Aeſchyl. Choeph. 645. — 20. Et totas civitates communi belli incendio

Non ira, quae procudit enſis,
Et miſeras inimicat urbis.

Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia, non Getae,
Non

dio involvit; quod ſaepius in bellis Romanorum civilibus factum conſtat. — *inimicat,* fortiore ſignificatu, exaſperat, ut infeſtis animis inter ſe confligant, ad arma capeſſenda excitat. Ita fere Statius Theb. II. 419. *hoſtiles inimicant claſſica turmas*, h. excitant, ut arma rapiant, pugnae ſe parent. Male fere: *ira inimicat urbes*, inimicas inter ſe reddit; quod idem per idem eſſet. Praeclare autem decet hoc antiquum verbum poetam lyricum, quod et alii monuere. *Amicare* inde novavit Stat. Theb. III. 470.

v. 21. Neque ab externo hoſte quidquam timendum erit, imperante Auguſto. Cf. IV. 5. 25 ſqq. et IV. 14. 41 ſqq. Pro, externi populi bello haud laceſſent remp. Romanam, ſplendidius eſt, iugum imperii, ab Auguſto iis iniectum, haud excutient, non rebellabunt, Auguſti maieſtatem reveriti. Docte enim hac ſententiae converſione terrarum orbem Auguſti victoriis peragratum ſimul declarat poeta, eos potiſſimum populos memorando, qui nuper demum Romano ſeſe iugo ſubmiſerint. — *qui Danubium bibunt*, Iſtri accolae, Rhaeti, Pannones, maxime Daci; quos ſpeciatim memorat poeta, *Getarum,* finitimi ipſis populi, appellatione eos complexus. Nam Getas ultra Dacos verſus Pontum Euxinum ſedes habuiſſe tradit Strabo VII. p. 467. Sed Dacos Romanis Getas dictos diſerte ait Plin. IV. 12. *Ab eo* (Iſtro) *in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes* — — alias Getae, Daci Romanis dicti, *alias Sarmatae* caet. Repreſſi autem Daci ultra Iſtri ripam a Lentulo a. V. DCCXXXIV. mox rebelles a Tiberio perdomiti. Vid. ad II. 9. 23. III. 8. 18—22. *Non rumpent* pacis conditiones, foedera cum iis inita ſervabunt; pro hoc magnificentius, *edicta Iulia*, leges devictis populis ab Auguſto impoſitas; ut IV. 14. 7.

Non Seres, infidive Perfae,
Non Tanain prope flumen orti.

Nosque et profeftis lucibus et facris,
Inter iocofi munera Liberi,

Cum

7. *Vindelici legis expertes Latinae*, necdum domiti. Inepte leges Iulias de adulteriis et alias cogitant Lamb. et Torrent. — 23. Nota *Serum* legatio, Augufti amicitiam petere iuffa, et a Romanis pro obfequii confeffione accepta. Vid. Propert. III. 3. 5. et ibi Burm. — Parthi *infidi*, quantumvis antea perfidi, non amplius imperium Romanum detrectabunt. — 24. Nec Scythae, *Tanais* accolae; res notiffima.

v. 25. Suaviffima oppofitio: Exterae gentes nominis tui majeftatem reverentur; nos, maximo felicitatis cumulo a te beati ornatique, tenerrimo te amore profequimur, et tanquam numen beneficum veneramur. Eft omnino locus, qui fequitur, dulciffimi affectus plenus, id quod fuo quisque fenfu facile cognofcet. *Nos* beatiffimi otio atque fecuritate fruentes auctorem tanti muneris, tanquam Deum falutarem, libatione atque hymnis veneramur. De libationibus Augufto a Senatu decretis vid. ad IV. 5, 33. — *profeftis lucibus, et facris*, quovis die pietatem tibi noftram approbamus. *Luces*, dies *profefti*, h. l. omnes non fefti, (ἀναλόγως τῷ *profanus*) qui tamen fefta conviviorum hilaritate fub Augufto traducerentur Romanis. Privatum igitur cuiusque domi fuae Augufto habitum honorem defignat poeta, oppofitum publicae religioni, *facris* diebus eidem inftitutae. — 26. Inter convivia hilariter agitata, menfis fecundis; nam tum demum bibi libarique Diis coeptum. Docte igitur libationem Augufto fieri folitam declarant *munera Liberi*. — *iocofi*, ἐγερσιγέλωτος, iocos excitantis; cf. III. 21. 2. — 27. Cum liberis coniugibusque noftris; praeclare haec exornant domefticae felicitatis picturam. Idem praecipit Cic. Catil. III. 10. in fupplicatione ob fervatam a fe remp. publice decreta, *celebratote illos dies cum con-*

Cum prole matronisque nostris,
Rite Deos prius adprecati,

Virtute functos, more patrum, duces,
Lydis remixto carmine tibiis,
Troiam-

coniugibus ac liberis vestris. — 28 *sqq. rite*, ritu sollenni *deos prius adprecati*, libatione cum precibus caeteris Diis facta, *canemus* laudes gentis Iuliae. Hoc admodum docte ac splendide poeta, pristinum *patrum* s. maiorum *morem*, Graecis maxime frequentatum ad partes vocando, quo fortia patrum facta ad tibiam super epulis canerentur. Laudant Cic. Tusc. I. 2. *Est in* Catonis *Originibus*, *solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.* — *virtute functos*, qui magnas res patrare sustinuerunt, qui gravissimos labores atque aerumnas virtutis caussa tolerarunt, maxima facinora edidere. *Virtus* enim, ἀνδρεία, strenue agendo, ac perseverando maxime spectatur; ea adeo *fungimur*, edentes virtutis specimina. Laudant et explicant Nostri locum e Cic. Tusc. I. 45. *Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectae functus est munere*; nescio quam recte. — 30. *carmine*, hymno *remixto*, ἀναμεμιγμένῳ, admoto, attemperato ad *tibias*, ὀμφᾷ μελέων συναύλοις, ut in Pind. fr. p. 68. Heyn. Idem fere ornatus apud Val. Fl. V. 100. de Orpheo: *mixtoque sonantem percutit ore lyram.* Nisi forte poeta innuerit harmoniam τὴν μιξολυδιστὶ, Sapphus inventum, iuxta Aristoxenum apud Plutarch. de Mus. p. 2082. Ita *carmen* simpliciter esset cantus, sonus, modus (Tonart) *remixtus tib. Lydiis* vel compositus cum modo Lydio, vel qui certis intervallis cum altero permutaretur. Sed hoc reconditius, atque quaesitius. *Tibiae Lydae*, quibus canitur ad modum Lydium, qui vigoris plenus erat, conviviisque adeo aptissimus. Lucian. Dial. Mer. XV. p. 322. ἤδη δὲ προχωροῦντος τοῦ πότου, ἐγὼ μὲν ὑπέκρεκόν τι τῶν Λυδίων caet. — 31. *Troia* tanquam Romanorum metropolis, ad partes vocatur a poeta propter oriundos inde *Anchisen*, et *Veneris progeniem*, gentem Iuliam,

Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

liam, ab Iulo, Anchisae et Veneris nepote descendere creditam, in quam Augustus adoptatus esset; quem exquisite plane ita tangi, in promtu est videre. Nam ipsum a poeta *progeniem Veneris* dici vix putem, quamquam *clarus Anchisae Venerisque sanguis* in C. S. v. 50. audiat.

Q. HORATII FLACCI

EPODON LIBER.

Q. HORATII FLACCI

EPODON LIBER.

CARMEN I.

ARGVMENTVM.

Quamquam ex hoc carmine ſole clarius pateſcat, Maecenatem a. V. DCCXXIII. quum imminente pugna Actiaca Senatores equeſtrisque dignitatis viri Brunduſium evocarentur (Dio L. 11.) eodem proficiſci in animo habuiſſe; in tanto tamen ſcriptorum hiſtoricorum pariter atque poetarum, ſi auctorem el. in obitum Maecen. (v. 45. 46. Quum freta Niliacae texerunt lata carinae, fortis eras circum, fortis et ante Ducem), incertae aetatis hominem, excipias, ſilen-

tio, recte utique dubites, an res eventum habuerit, nedum, quod tam affirmate cum Scholl. ponit Meibomius, eundem Liburnis, quae maximum victoriae momentum fecissent, ab Augusto praepositum fuisse existimes. Quum vero multo probabilius sit, quod Massonius (vit. Hor. p. 143 sqq.) satis idoneis adstructum argumentis ivit, Maecenatem, dum Augustus abesset, Vrbi praefectum constitutum fuisse; carmen hocce ante, quam illud profectionis consilium ab Augusto, demandata ei Vrbis praefectura, discussum fuisset, scriptum esse optime statui arbitror. Horatius igitur, quum discessuro Maecenati comitem se professus domi manere iussus esset, tenerrimum amicitiae suae affectum hoc carmine ita testatum facit, ut, quum aegritudinem ex absentia eius se nimis molliter laturum intelligat, obniti ei, propositumque suum in subeundis fortiterque perferendis militiae laboribus adprobare conetur. Quam ne a lucri cupiditate, qua fere mortales ducantur, profectam existimet pertinaciam, abunde iam sibi, intra naturae fines viventi, ab eodem prospectum gratus affirmat. Quae uti haud ambitiose quaesita videri debet accepti beneficii commemoratio; ita animi sui sordes proferunt, qui ampliora Horatium a Maecenate extorquere voluisse aliis persuadere conantur. Caeterum mollissimum amoris affectum inprimis esse, qui insigne huic carmini pretium faciat, admonitione vix egere arbitror.

AD

AD MAECENATEM.

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,

Para-

v. 1. Pedeſtris connectendae orationis forma erat: quum tibi conſtitutum ſit, ad bellum navale proficiſci; *quid nos* caet. Multo gravior autem atque ad Maecenatis animum periculis obeundis paratiſſimum declarandum efficacior eſt ſententia, ita enuntiata, quam, quod Bentleius volebat, dubitanter, ſeu interrogative propoſita. Iam pro generali: profecturus es ad bellum navale; ſpeciales poeta adſumſit colores, quos diverſa certaminis ſuppeditaret ratio, quibusque periculorum, Maecenati ſubeundorum, magnitudo illuſtraretur. Quo maior enim periculi animo obiiceretur ſpecies, ex Auguſti navalibus copiis ſolas Liburnas naves commemorat, iisque immanes Antonii naves opponit. Sed videndum prius, quam tenere praeſtet orationis ſtructuram, verborumque ſenſum. Sunt qui, auctoritatem vet. Schol. ſecuti, Maecenatem Liburnis ab Auguſto praepoſitum a poeta declarari ſtatuant, explicentque: *ire inter alta nav. propugnacula,* discurrere inter maiores Octaviani naves, ad ordinandum navale praelium, caeteraque ad pugnam neceſſaria expedienda; quae ducis munia obeat *Liburnis*, quippe celerrimis. Ita partim Scholl. et Barth. Advv. LVII. 14. Sane *τὸ ire inter n.* ita acceptum, ſatis ſignate dictum, et *propugn. nav.* maiores naves, unde Octaviani milites pugnarent, recte poſſe dici, nemo facile dubitet. Sed ſi vel maxime de re ipſa conſtaret, multo tamen et ad hiſtoriae fidem exactius, et vero etiam ἐναργέστερον erit, ſi *Liburnas* delecte pro univerſa Octaviani claſſe, quatenus *Actiaco praelio cum Liburnorum auxiliis praecipue victus eſſet Antonius* (Veget. de Re mil. IV. 33.), et *alta nav. propugnacula*, h. naves altis propugnaculis munitas pro Antonii claſſe a poeta poni ſtatuas. Huius enim naves, praeter *novenos remorum ordines, turribus atque tabulatis allevatae, caſtellorum et urbium ſpeciem* prae ſe ferebant, iuxta Flor. IV. 11. Vnde de his potiſſimum Virg. Aen. VIII. 691. *pelago credas innare revulſas Cycladas* caet. Cf. Dio L. 18. Hinc facile perſpicitur, fortiori ſigni-

Paratus omne Caeſaris periculum
  Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos, quibus, te, vita, ſi ſuperſtite,
  Iucunda; ſi contra, gravis?
Vtrumne iuſſi perſequemur otium,
  Non dulce, ni tecum ſimul?
An hunc laborem mente laturi, decet
  Qua ferre non molles viros?

Fere-

ſignificatu accipienda eſſe illa, *ibis inter a. n. p.* h. immiſcebis te audacter, paratus es aggredi exiguis Liburnis Antonii naves ipſa mole horribiles; in quo adeo magna Maecenatianae virtutis laus eſt. Longius petita magisque pedeſtris ratio eſt, ſi ita iungas: Ibis Liburnis, paratus ſubire periculum — inter alta n. p. — 3. *Paratus,* promtus, omnia cum Caeſare ſubeundi pericula, in periculi ſocietatem cum Caeſare venire.

v. 5. Quae igitur noſtrae in re tam ancipiti partes erunt, *quid nos* capiemus conſilii, *quibus vita,* ita demum *iucunda* atque expetenda videtur, ſi *ſuperſtite te* fuerit, contigerit, quae contra, non ſuperſtite te, *gravis* futura eſt. Eadem tenerrimi amoris teſtificatio II. 17. 5—8.

v. 7—10. Vtrum te ſequemur, an domi remanebimus? Sed praeclare ita inſtruxit orationem, ut facile intelligeretur, ſe illud ſecuturum, quod bono civi, maxime vero amori ſuo erga Maecenatem conſentaneum foret. — *perſequemur otium,* perſeverabimus, perſtabimus in otio. *Otium* h. l. oppoſitum belli aerumnis ac laboribus, eſt adeo vita deſidioſa, otioſa, domi exacta. Minus commode Schol. Cruq. carmina intelligit, quae ab otioſis ſcribantur. — *iuſſi* a te remanere. Subleſta ſunt, quae tradunt Scholl., Horatium, Maecenate agente, ab Auguſto meruiſſe militiae vacationem, quum ſolos Equites et Senatores Auguſtum ante pugnam Brunduſium evocaſſe ſatis conſtet e Dione LI. 11. — 8. 9. *an laborem* militiae, μόθον, ἔργα Ἄρηος, belli moleſtias, *mente,* animo *quo decet non molles,* h. ſtrenuos, fortes *viros,* fortiter, uti par eſt, laturi ſumus, tecum tolerabimus.

v. 11.

Feremus; et te vel per Alpium iuga,
Inhofpitalem et Caucafum,
Vel occidentis úsque ad ultimum finum,
Forti fequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo,
Inbellis, ac firmus parum?
Comes minore fum futurus in metu,
Qui maior abfentes habet.

Vt

v. 11. Infurgit cum poetae affectu oratio. Magna vis in repetito *feremus*, certum eft, ftatutum eft mihi, te fequi, fi vel longiuquiora ac vel maxime periculofa loca peteres. Tralatitia haec apud poetas fummi amoris fignificatio. Vid. ad II. 6. 1. Hoc loco tanto appofitior, quo opportunior eius in parando itinere mentio. Ex inviis ac periculofis regionibus poeta pofuit *Alpium iuga*, Alpes, quarum immenfa altitudo longe porrigitur, et *Caucafum inhofpitalem*, ἄξενον. Vid. ad I. 22. 6.; ex longinquis autem *ultimum finum*, extremum verfus Occidentem maris finum, Oceanum, et hunc pro terrarum ultima, ei adiacente, Iberia. Sinu quidem proprie fretum Gaditanum poetam defignare voluiffe videri poffit, quod ipfum pro Oceano effet; fed et Oceani finus cum virtute eft, quatenus terras ambit, claudit.

v. 15. Quamquam parum in me tibi periclitanti praefidii fore probe intelligam, id quod facile tibi concefferim; hoc tamen inde confequar commodi, quod praefens minori angar follicitudine quandoquidem, iuxta Ovid. Her. I. 12. *res eft folliciti plena timoris amor*, et Senec. Troad. 515. *Levius folet timere, qui propius timet.* Quaeras forte, *quid tuum laborem*, te laborantem, cum laboribus ac periculis conflictantem *iuvem*, fublevem, quam tibi opem afferre queam, *meo lab.* fi periculorum particeps fiam? — 16. Vt qui fim *imbellis ac firmus parum*, ἀπτόλεμος καὶ ἄναλκις, Homerica cumulatione. — 18. quam abfens. Hoc generali gnome extulit. *Maior metus*, follicitudo magis *habet*, ἔχει, tenet, infinuat fefe abfentibus.

v. 19 — 22. Vltima delecta comparatione, ab avibus, pullis

fuis

Vt aſſidens inplumibus pullis avis
Serpentium adlapſus timet
Magis relictis; non, ut adſit, auxili
Latura plus praeſentibus.

Liben-

ſuis timentibus, ducta, exornavit poeta. Senſus quidem comparationis ſatis expeditus, ſed elocutio et ſtructura verborum paullo impeditior. Quod primum ſeſe offert, eſt: *ut avis, aſſidens impl. pullis*, dum aſſidet, adeſt, praeſens eſt pullis, *timet* quidem *ſerpentium allapſus*, metuit quidem ſerpentes; *magis* tamen timet, ſollicita eſt, *relictis* iis, (vel dandi caſu, quos reliquerit, vel auferendi, ubi nido avolaverit), quamquam abſens: *ut adſit*, ſi vel maxime praeſens ſit, iis (pro quo ornate et copioſe eſt, *praeſentibus*, quatenus ipſa praeſens iis facta) *non plus auxilii* allatura ſit, non magis eos praeſentia ſua tueri poſſit. Forte tamen concinnior (nam hiulci quid ineſt verbis *timet* et *magis relictis*), certe doctior haec altera ratio, huic interpunctioni ſuperſtructa: Vt, aſſidens inplumibus pullis, avis ſerp. allapſus timet magis relictis, hoc ſenſu: ut avis, quae aſſidere ſolet, incubat, fovet pullos, dum implumes ſunt (naturam adeo avis ſimpliciter his ad exornandam ſententiam adiectis exprimi putandum) magis ſerpentium allapſus timet relictis (tertio caſu), adeoque eos non deſerit, iis, quantum licet, incubat, metuens ne per abſentiam ſuam ſerpentes nido inſidientur: *non*, neque tamen, licet adſit, praeſentia ſua quidquam iis profutura. In qua tamen quum facile offendat ambiguitas, quae τῷ *aſſidens* ineſt, equidem amplectar hunc tertium modum: ut aſſidens timet, adſidet pullis, timens magis relictis, quoniam maius iis a ſerp. periculum fore credit, ſe abſente. Caeterum maternam avium ſollicitudinem multae poetarum illuſtrant comparationes, inde deſumtae. Aeſchyl. Theb. 293 ſqq. Δράκοντα δ' ὥς τις τέκνων ὑπερδέδοικε λεχέων δυσευνάτειρα πάντροφος πελειάς. Claudian. R. P. III. 141 ſqq. *Sic aeſtuat ales, quae teneros humili fetus commiſerit orno, allatura cibos, et plurima cogitat abſens; ne fragilem ventus diſcuſſerit arbore nidum, ne furtum pateant homini, neu praeda colubris.* Adde Stat. Achil. I. 212 ſqq. et, quae Lamb. laudat, Theocrit. XIV. 39 ſqq. Oppian. Halieut. V. 579.

v. 23 *ſqq.* Atque hoc equidem facio non quaerendarum opum

Libenter hoc et omne militabitur
  Bellum in tuae ſpem gratiae;
Non ut iuvencis inligata pluribus
  Aratra nitantur meis:

Pe-

opum cauſſa, ſed ſola ſpe promerendae tuae hoc obſequio benevolentiae, amicitiae. Illud reſpicit militiae praemia, veteranis bello iſto civili ab Octaviano promiſſa, ac, finito eo, distributa. Hinc divitiarum notio ad agrorum poſſeſſiones, quae militibus aſſignabantur, revocata a poeta. Errant igitur, qui iſta munificentiae Maecenatianae faciunt, quae Auguſti eſſent. — *hoc bellum militabitur*, ſocium me tibi in hoc et omnibus, quibuscunque tu interfueris bellis, adiungam, tecum belli pericula promto animo capeſſam, *in ſpem tuae gratiae*, tui ſolius gratia, vel potius, ſperans me ita gratiam apud te initurum, tibi ita placiturum; ex oppoſitione praemiorum publice propoſitorum. — 25. Neutiquam vero, ut amplas agrorum poſſeſſiones, latifundia, mihi inde quaeram. Latifundiorum notionem, quo vividius ſenſibus ſubiiceret, docta partium enumeratione vivide repraeſentavit, tum ſingulas partes mire exornavit poeta. Pro, poſſidere iugera, eſt, colere, arare iſta, ſollenni ratione. V. v. c. III. 1. 10. Tum pro, ut arem iugera, quaeſitius eſt, *ut nitantur*, innitantur, inſigantur, premant, proſcindant ſc. terram *aratra mea.* Quod quum paullo durius ſit ſupplere, vide an probabilior haec altera ſit explicandi ratio: *aratrum nititur*, obnititur *iuvencis*, quatenus aegre ac difficulter ab iis promovetur, vomere in terram depreſſo, iucunda et ad ſenſus veritatem compoſita imagine. Denique fundi amplitudinem docte deſignant *plures* iuvenci (Boeth. Conſ. Ph. III. metr. 3. *ruraque centeno ſcindat opima bove*), aratro ſ. iugo aratri *illigati*, pro quo inverſa ratione aratra iuv. illigata dicuntur. — 27. Rem pecuariam, haud contemnendam fundi partem, nobiliſſimis Calabriae et Lucaniae paſcuis, indigitat. Cum enim Calabria per aeſtatem nimio calore gravaretur, Lucania contra propter montes ac ſaltus temperatior eſſet, in utraque regione divites Romani paſcua habebant, ut gregibus ipſorum aeſtiva in Lucania, et hiberna in Calabria eſſent. Ita enim appellat iſta Varro III. 9. 16. Noſter Epp. II. 2. 177. *Quid vici proſunt,*

aut

Pecusve Calabris ante ſidus fervidum
  Lucana mutet paſcua:
Nec ut ſuperni villa candens Tuſculi
  Circaea tangat moenia.

Satis

aut horrea, quidve Calabris ſaltibus adiecti Lucani? Iam pro: pecus Calabra paſcua Lucanis mutat, perpetua ſtructurae inverſione eſt: Calabris Lucana mutat, h. e. e Calabria in Lucaniam agitur. Vid. ad I. 17. 2. — *ante ſidus fervidum*, ante ortum Sirii, ſub menſem Iulium. *Calabri populator Sirius arvi* Val. Fl. I. 683. — 29. 30. Tertia fundi ruſtici pars, *villa*, cuius amplitudinem ac magnificentiam his vv. a poeta deſignari vix dubitandum. Sed elocutionis ratio paullo obſcurior. Barth. Advv. IV. 13. verba: *villa tangat moenia Circaea Tuſculi* explicat, pari cum illis aeſtimetur pretio, par ſit ſtructura et aequabilis, parum commode. Acron: nolo continuare agros Tuſculanos usque ad Circaeum ſc. promontorium, ſ. Circeios. Disiunxit adeo villam Tuſculi a Circaeis moenibus, itaque ambiguitatem vix ferendam orationi intulit, et villam non de aedificiis ſed de fundi agris capiendam ſtatuit. Quod poſterius Cruquii Schol. quoque amplexum eſſe video. Ait enim: ut dilatentur termini agrorum meorum usque ad Circaeum oppidum T. ſ. Prave uterque. Nam agrorum ſpatioſos tractus iam admenſus eſt poeta vv. 25. 26. et *candens v.* non niſi de aedificiis ſplendidis h. l. agi ſole clarius oſtendit. Omnibus ſollicite perpenſis, equidem poetam hoc velle ſtatuo: neque id quaero, ut villa mea Sabina Tuſculum attingat, h. aedificia eius adeo dilatentur, ut ad Tuſculi ſuburbia continua ſerie porrigantur. De villis multarum urbium faciem praeſtantibus vid. ad II. 15. 1. Hinc facile perſpicitur, *moenia Circaea Tuſculi* eſſe pro, m. Tuſculi *Circaei*, h. a Telegono, Circes et Vlyſſis filio, conditi. Vid. ad III. 29. 8. — *candens*, marmore expolita; omnino aedificiorum magnificentiam declarat. — Tuſculum *ſupernum*, abſolute accipiendum, in colle ſitum, ratione adiacentium camporum depreſſiorum habita.

v. 31. Satis *tu me feciſti locupletem* (Epp. I. 7. 15.) Sabino donato. Similiter II. 18. 12. *nec — largiora flagito, ſatis beatus unicis Sabinis.* — 32 — 34. Ego, ab avaritia pariter atque luxuria, praecipuis acer-

Satis superque me benignitas tua
Ditavit: haud paravero,
Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

acervandarum opum caussis, alienissimus, nihil amplius desidero, in agello meo acquiesco. *Haud paravero*, comparabo, meum non est, congerere divitias, quas aut *terra premam*, abscondam, defodiam, avari instar, aut luxuriose *perdam*, disperdam, profundam. Avarum doctè Chremetis persona illustrat, e Menandri Thesauro (uti docte Boettig. e Donato ad Ter. Eun. Prol. 10. colligit) adducta. Nam Terentiani Chremetis ingenium h. l. importunum est, quamquam ita Scholl. — *Nepotes* homines luxuriosi atque gulosi dicti; res notissima. Vid. Casaub. ad Pers. VI. 71. et Dorvill. ad Charit. VII. 1. Hinc *discincti*, soluta, laxa veste conspicui, quod molliorum erat ac luxu diffluentium. Vnde *otia discincta* docte vocat Ovid. Am. I. 9. 41. Cf. Lamb. Caeterum rem universe intelligendam esse, facile apparet; quum tamen Maecenatem fere discinctum fuisse satis constet, extitere nonnulli, inficeto rure inficetiores illi, qui tacite ei ab Horatio opprobrium factum contenderent.

CARMEN II.

ARGVMENTVM.

Quam parum sibi constent hominum, quos sua cupiditas ducit, vota atque consilia, adeo quidem, ut quemque fere sui poeniteat, luculenter admodum Alphii foeneratoris exemplo ostendit hoc carmine poeta. Confectus ille enectusque innumeris, quas res foenebris habet, curis ac molestiis, vitam rusticam, otiosam illam, eandemque maximis utilitatibus iucunditatibusque refertam, summis extollit laudibus; itaque potiorem habet, ut amplectendam eam rusque commigrandi certissimum consilium capiat: idemque tamen paullo post, victus lucri studio, ad ingenium pristinamque vitae consuetudinem redit. In praestantioribus haud dubie ingenii Horatiani monumentis hoc carmen habendum est, cum ob naturalem argumenti, in vitae rusticae adumbrandis deliciis copiosi, suavitatem, tum ob insignes Veneres poeticas, imaginum varietate, orationis comta munditie, delectaque epithetorum proprietate ei adfusas. Fuere, qui cum v. 66. carmen finitum, illudque totum intra vitae rusticae laudes contentum mallent, quandoquidem percepta ex eo voluptas extremis versibus, Alphium sordidum hominem, ista loquentem prodentibus, admodum infringatur ac deleatur; ita vero haberemus congeriem imaginum rusticarum poetice tractatarum, sed anima, ut ita dicam, prorsus

ſus deſtitutam, nulloque certo conſilio factam, quod quidem ne idyllii quidem luxuriantius in ſe deſiderari patitur ingenium, nedum lyrica ratio, quae hactenus tantum talia lenocinia haud refugit, atque anquirit adeo, quatenus viam, qua ad ſcopum aliquem ſibi propoſitum tendit, amoeniorem efficiunt; Cuius generis plures apud Noſtrum carminum ingreſſus ſunt; veluti I. 4. et 9. IV. 7. init. Quumque ab imaginum potiſſimum veritate venuſtatis ſenſus exiſtat, veri autem ſummam ſpeciem habere neceſſe ſit, quod invito quaſi cuiquam excidit; neſcio, an hac ipſa adornatione iucunditatis aliquid rei accedat; qua eadem poeta conſequutus eſt hoc, ut probabile, quod de vitae ruſticae praerogativa proferret, videretur iudicium, Alphio quippe inditum, homini delitiarum, quas vita urbana proprias habet, ſatis gnaro. Adpoſita adeo inde a v. 49. victus urbani ac ruſtici comparatio, in qua illud mirae venuſtatis eſt, quod iſte lautitiis ſe urbanis haud aegre cariturum profiteatur, quarum tamen quam molliter ferat deſiderium ipſo earum apparatus facto recenſu abunde oſtendit. Caeterum eiusdem Alphii meminit Colum. I. 7. 2. ubi hoc eius dictum refert: *v e l o p t i m a n o m i n a n o n a p p e l l a n d o m a l a f i e r i*, quo hominem iſtum abunde cognoſcas. Cum vitae autem ruſticae deſcriptione comparent humanitatis ſtudioſi Virgil. Ge. II. 458 ſqq. Martial. I. 56. Claudian. . 52. et e Graecis Ariſtoph. fragm. apud Stob. Floril. p. 213. et Liban. Progymn. p. 88. ed. Morell.

Beatus ille, qui procul negotiis,
 Vt prifca gens mortalium,

Pa

v. 1. Quo certius de vitae rufticae praerogativa conftet, poeta, antequam ad ipfas, quas in fe habet, enarrandas voluptates atque iucunditates progreditur, cum aliis quaeftuofis, quae fua tempora fuppeditarent, eam componit generibus, notatis fimul, a quibus illa immunis eft, aerumnis ipforum atque moleftiis. Delectus in fingulorum recenfu, loquentisque perfonae rationis a poeta habitae obvia animadverfio eft. Iam illud *beatus* magna ἐνεργείᾳ initio ftatim pofitum, et expreffum potius Alphio, homini, in rei foenebris exercitio fibi beatiffimo vifo, fed eiusdem curis tunc temporis mifere confecto, quam ex animi eius fententia prolatum. — *procul negotiis*, haud diftrictus vitae negotiofae moleftiis. Negotia enim ad omne vitae genus pertinent, quod et moleftias et periculi metum fecum fert, maxime quaeftuofum: cui opponitur vitae rufticae *otium* (ut I. 1. 16. *otium et oppidi laudat rura fui*; adde Virg. Ge. II. 468. *latis otia fundis* et Cul. 72. *Otiaque invidia degentem ac fraude remota*) quippe fuis contentae, neque adeo augendae aut amittendae rei cura ac follicitudine vexatae. Difertius mox, inde a v. ; talia negotiofae vitae genera e: ponuntur a poeta. Vnde facil apparet, minus commode h. de folo foenoris exercitio a qu busdam accipi. Optime ia Schol. „negotia dicit moleft urbanae vitae. — 2. *Vt prif gens mortalium*, qualis vita a tiquiffimorum hominum fui Illud in genere a poeta temp defignari putem, quo homin in focietatem primum colle ad agros colendos unice ftud fua conferrent, nullo necdu habendi ardore, per cupiditat demum excitato, vexati; qua quidem fimplicitatem atque fr galitatem in unaquaque gen aliquando extitiffe manifeftu eft. Arateam hanc aureae aetat notionem, ad rei veritatem m gis defcriptam, recte dixeri Phaenom. 108 fqq. Οὔπω λε γαλέου τότε νείκεος ἠπίσταντ οὐδὲ διακρίσιος περιμεμφέος, οὐ κυδοιμοῦ· αὔτως δ' ἔζωον, χαλεπ δ' ἀπέκειτο θάλασσα· καὶ βί οὔπω νῆες ἀπόπροθεν ἠγίνεσκο ἀλλὰ βόες καὶ ἄροτρ (quocum cf. Hygin. P. A XXV.) expulfo τῷ τερατώδει frugibus fponte nafcentibus, vi ac mellis fluentis, quae pr tritae aetatis iftius funt poetaru exornationes. Senec. Hippo

48

Paterna rura bubus exercet ſuis;
Solutus omni foenore.

Neque

485 ſqq. *Non alia magis eſt libera, et vitio carens,* ritusque melius, vita, quae priſcos colat, *quam quae relictis moenibus ſilvas amat* caet. Maiorem autem δεινότητα (adde et dignitatem ac veritatem) ſententia habet, ita accepta, quam ſi ad priſcam Romanorum vivendi normam illam adſtringas; apud quos quidem etſi *cura ruſticationis* (ut Colum. Praef. ad I. 13. ait) *gloriae eſſet* (Cato de R. R. . 1. *Maiores noſtri — virum bonum quum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam bonumque colonum. Ampliſſime laudari exiſtimabatur, qui ita laudabatur.*); cum eorundem tamen bellicoſo finesque dilatandi animo cupido reliqua vix concilies. Tum omnino obſtare videtur elocutionis ratio. Signanius certe Virg. Ge. II. 532. *Hanc olim veteres vitam coluere Sabini, hanc Remus et frater* caet. — 3. *exercet rura bubus,* occupatur in verſanda, ſubigenda vomere terra, arat rus, agricola. Similiter *exercere collem vomere* Virg. Aen. VII. 798. Ge. II. 356. *preſſo exercere ſolum ſub vomere,* et 418. *ſollicitare tellurem.* Agrum exercitatum ac multa aratione reſolutum dixit Pallad. X. 10. 2. Ὥνα ταράσσειν ἀλκῷ χερῶν iam Pind. Ol. II. 113. — *paterna,* a maioribus haereditate transmiſſa, nullis acceſſionibus in regni ſpeciem amplificata, qualia divitum Romanorum latifundia Horatii aetate erant. Cf. III. 16. 31. Eandem continentiae laudem exhibet Noſter I. 1. 11. *Gaudentem patrios findere ſarculo agros* caet. Similiter villulam ſuam celebrat Auſon. Id. III. 1. *Salve, herediolum, maiorum regna meorum, quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.* Noſtrum expreſſit Claudian. LII. 1. *Felix, qui patriis aevum transegit in agris.* — *ſuis,* cum vi. Ariſtoph. I. in argum. I. κεκτημένον ζευγάριον οἰκεῖον βοοῖν. — 4 ſqq. Nullis, quae reliquos rei quaerendae modos comitantur, curis diſtrictus; colit adeo agellum ſuum animo otioſo ac tranquillo, hanc ipſam ob rem beatiſſimus ab Alphio iudicatus. E praecipuis autem divitiarum parandarum modis foenus primo loco ponit, ſatis obvia ratione. Reliquos, qui ſequuntur, complectitur Claudiani c. l. v. 7. 8. *Non freta mercator tremuit, non claſſica miles; non rauci lites pertulit ille fori.* — *Solutus omni foenore,* nihil omnino rei habens, haud implicitus rei foenebris negotiis, *animo gaudens ac foenore*

liber

Neque excitatur claſſico miles truci,
Neque horret iratum mare;

Forum-

liber Martialis inde IV. 89. 6. *Impediunt* curae, negotia, animum; quibus *ſolvitur*, iis liber. Vid. ad I. 22. 11. Prave utique nonnulli explicant: nihil prorſus debens alteri, ab aere alieno liber. — 5. Neque *miles*, dato militiae nomine, labores atque aerumnas, quas militia habet, experitur, perpetitur. Erat illa iſtis temporibus maxime quaeſtuoſa, cum propter aucta militibus ſtipendia, conſtitutaque finita militia praemia, tum propter immanem praedandi licentiam. Vid. Heyn. ad Tib. I. 1. 1. Iam aerumnoſam militiam per turbatos *claſſico* h. ſigno capeſſendae pugnae in repentino hoſtili incurſu edito, ſomnos declarare, ſollenne poetis. Tib. c. l. 4. *Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent*, ubi vide eiusdem viri Not. Atque ita acceptum maiorem ſententiae vigorem conciliat, quam ſi de ſigno primo quovis diluculo, ad milites ſomno excitandos dari ſolito (*κοιμωμένους τὸν ὄρθρον ἐν τῷ πολέμῳ διεγείρουσιν αἱ σάλπιγγες*, Polyb. XII. p. 666. Caſaub. Vnde in pacis commodis refert Bacchyl. apud Stob. T. LIII. *χαλκέων δ' οὐκέτι σαλπίγγων κτύπος, οὔτε συλᾶται μελίφρων ὕπνος ἀπὸ βλεφάρων*, certatim a VV. DD. cum Tibullianis collatus) h. l. cogites. — *truci*, minaci, (ut *minax murmur cornuum* II. 1. 17.) vel cuius ſonus horrorem ciet, unde *claſſicus horror* nove dictus Salei. Baſſ. in Piſ. 129. ubi v. Wernsd. — 6. Neque periculis, quae mercaturae propria ſunt, obnoxius eſt. Cato R. R. init. *Eſt interdum praeſtare mercaturis rem quaerere, ni tam periculoſum ſiet; — at ex agricolis quaeſtus ſtabiliſſimus conſequitur, minimeque invidioſus.* Mercaturam docte poeta per navigationem in longinquas terras deſignat, ut III. 1. 26. et alibi. Alii militiae deſcriptionem h. v. continuari autumant; parum commode: quamquam maris in eadem rationem habitam a Noſtro videas II. 6. 7. — *iratum mare.* tumidum, tempeſtuoſum, timens inde vitae ac mercibus ſuis. Cf. I. 1. 16. et III. 1. 26. et 29. 60. — 7. *forum vitat*, non cauſſas in foro agit, tanquam patronus, inclareſcendi atque honorum divitiarumque inde conſequendarum ſtudio. Ita accipere praeſtat, quam de litibus, quas ipſe ſectetur. Martial. V. 20. 5. *Nec nos atria, nec domos potentum, nec lites tetricas, forumque triſte noſſemus.* Senec. Herc. fur. 172. *Hic clamoſi rabioſa fori iurgia vendens,*

im-

Forumque vitat, et ſuperba civium
  Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
  Altas maritat populos,

Inuti-

improbus iras et verba locat. — *vitat limina,* non adit, frequentat atria *civ. potentiorum,* patronorum, ſalutandi eos ac deducendi cauſſa. *Lim. ſuperba* proprie poſſunt accipi de atrio ſuperbo, ſplendido; nam hoc curioſa magnificentia veteres exornaſſe ſatis conſtat. Vid. III. 1. 45. Multo tamen magis appoſitum erit, ſi intelligas ea, quae clientes ſuperbe habent, communicata cum iis dominorum ſuperbia. Senec. trag. laud. 164. *Ille ſuperbos aditus regum, durasque fores, expers ſomni colit.* Atque ita hunc locum cepit Columella I. Praef. 7 ſqq. qui omnino initium huius carminis in rem ſuam vertit, unde, quum Noſtro aliquid inde lucis adfulgeat, potiora delibanda ſtatuimus: *Caetera* (praeter agriculturam) *diverſa et quaſi repugnantia diſſident a iuſtitia. Niſi aequius exiſtimamus, cepiſſe praedam ex militia* (v. 5.) —— *an bellum peroſis maris et negotiationis* (v. 6.) *alea ſit optabilior, ut ſe ſluctibus audeat credere, ſemperque longinqui litoris peregrinus ignotum pererret orbem? An foeneratio* (v. 4.) *probabilior ſit, etiam his inviſa, quibus ſuccurrere videtur? Sed ne caninum quidem, ſicut dixere veteres, ſtudium praeſtantius locupletiſſimum quemque adlatrandi et contra innocentes et pro nocentibus* (v. 7.) — *conceſſum intra moenia et in ipſo foro latrocinium? An honeſtius duxerim mercenarii ſalutatoris mendaciſſimum aucupium circumvolitantis limina potentiorum* (v. 8.) *ſomnumque regis ſui rumoribus augurantis? neque enim roganti, quid agatur, intus reſpondere ſervi dignantur.*

v. 8. Sequuntur parvae vitae ruſticae tabulae, in quibus eam rerum faciem repraeſentari vides a poeta, quae vitam illam otioſam omnibusque curis vacuam ſenſibus noſtris ſubiicit, quaeque in tenui animique potius recreandi cauſa ſuſcepto labore uberrimos cultori fructus ſuppeditat. Adiecta inter haec amoeniſſimi ruris deſcriptio; dies feſti genialiter acti, et ſic porro. — *Ergo*, οὖν, γὰρ, καὶ γαρ οὖν, ut itaque, quae vitae eius partes ſunt, perſequar, enarrandi initium faciam, ruſticus agit hoc, ut caet. nota inchoandi formula, veluti Colum.

Inutilesque falce ramos amputans
 Feliciores inſerit;
Aut in reducta valle mugientium
 Profpectat errantes greges;

Aut

X. 35. Tum ſollenne Noſtro, res, quae deinceps diverſisque temporibus fiunt, per *aut* — *aut* copulatas enuntiare. Iam ex operibus ruſticis primo loco ponit vitium culturam; quam quidem una eius ſpecie, propaginibus per agros diſponendis, ordinandisque, deſignat. Hanc docte et ornate extulit. *Populos vitium propagine*, novellis vitibus *maritat*, vites adiungit, copulat populis, ſollenni ac propria fere SS. ruſticis hac de re locutione. Plin. XIV. 1. In Campano agro *populis nubunt*, *maritasque complexae* atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato curſu ſcandentes cacumina aequant. Colum. XI. 2. 79. *Vlmi quoque vitibus recte maritantur. Vlmo coniuncta marito* vitis Catull. LXII. 54. Supra IV. 5. 30. *Et vitem viduas ducit ad arbores*, et paſſim alibi. Propagatio autem fiebat *propaginibus* ſ. ramis in terram curvatis ac defixis (unde *preſſos propaginis arcus* Virg. Ge. II. 26.) ut cum ea coaleſcerent; unde, quum radicibus actis convaluiſſent (*adultae*), quod tertio anno fieri tradit Colum. de Arbor. 7., in arbuſta transferebantur. Rem tradit Plin. XVII. 23. Colum. de Arbor. VII. Optimum hunc vitium proventum aſſerit Virg. Ge. II. 63. *melius propagine vites reſpondent. Populis* etiam, praeter ulmos, vites adiunctas fuiſſe, diſerte memorat Plin. XVI. 37. idque propter altitudinem, quia vites *naturaliter in ſublime procedunt, tum et materias ampliores creant, et fructum aequaliter percoquunt*, Colum. de Arb. 6. Adde eund. de R. R. V. 6. 4. *Vitem maxime populus videtur alere, deinde ulmus* caet. Claudian. XIV. 20. *lento premitur palmite populus.* — 11. 12. Eadem imago in Ariſtoph. l. c. ἔπειτ᾽ ἀκούειν προβατίων βληχωμένων. *Mugitusque boum mollesque ſub arbore ſomni non abſunt.* Virg. Ge. II. 470. et Martial. III. 58. 10. *Truces in alto valle mugiunt tauri, vitulusque inermi fronte prurit in pugnam.* — *Greges mugientium*, mugientes greges, βοῦς ἐριμύκους, ut *balantum grex* Virg. Ge. I. 272. — *errantes*, paſcentes in valle *reducta*, ſinuoſa, ut I. 17. 17. — 13. 14. Inſitio, de qua Virg. Ge. II. 73 ſqq. Non ad vites tan-

Aut pressa puris mella condit amphoris;
Aut tondet infirmas oves;
Vel, quum decorum mitibus pomis caput
Auctumnus arvis extulit,

Vt

tantum, sed ad reliqua etiam arborum genera referenda. Amputat ramos *inutiles*, steriles, resecat sarmenta, quae nec ipsi fructus ferunt, et aliis impedimento sunt, inseritque *feliciores*, felicioris proventus, fertiliores ramos. Virg. Ge. II. 81. *ingens exiit ad caelum* ramis felicibus *arbos*. Adde Grat. Cyneg. 442. Potest etiam insitio arborum silvestrium intelligi, quae vel infecundae sunt, vel feros tantum fructus proferunt, quibus fecunditas ac mitior natura felicioribus ramis inseratur.

v. 15. Mellatio. *Mella pressa*, mel favis *in saligneum qualum vel tenui vimine rarius contextum saccum* (Colum. IX. 15. 12. *sabanum* vocat Pallad. Iun. 8.) congestis expressum, eliquatum. *Spumantia cogere pressis mella favis*, Virg. Ge. IV. 140. Transfertur inde atque reconditur in amphoras, s. *vasa fictilia*, iuxta Colum. l. l. 13. — *puris*, ne mel corrumpatur. — 16. *Oves infirmae*, e natura earum, *imbelle*, *molle pecus*, uti passim audiunt. Alii: quae morbis sunt obnoxiae; quod quidem magis ferendum, quam, quod Baxterus affert: fluore alvi laborantes, quem propter ovium clunes detondere necesse sit; quod sane inter voluptates rusticas vix commode locum suum tueretur.

v. 17—22. Vel, Auctumni tempore, poma et uvas legit. Auctumnale tempus splendida imagine repraesentatur a poeta. *Auctumnus*, Genius istius anni temporis, *effert arvis caput*, e terra exsurgit, suaviter et habita fructuum e terra provenientium ratione pro, in conspectum venit, apparet, procedente suo anni tempore, sollenni phantasmate. Vid. IV. 7. 11. Iam ἐπιφάνειαν eius, ut omnino Deorum ruralium (cf. Virg. Ge. II. 390 — 2.) quum largissimus naturae proventus sequatur; facile perspicitur, summam omnium rerum ubertatem hac imagine simul declarari. — *decorum*, revinctum *mitibus pomis*, ramis pomiferis. Vid. ad IV. 7. 11. — 19. *Vt gaudet decerpens*, decerpere, vivide et ornate pro, magno cum voluptatis sensu decerpit *pira insitiva*, quae ipse inseverit; quod ipsum est, quo exultat. Delecto adeo

Vt gaudet insitiva decerpens pyra,
Certantem et uvam purpurae,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Siluane, tutor finium.
Libet iacere, modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.

La-

adeo haec poeta pro universis pomis posuit. — 20. *certantem* colore *purpurae*, βότρυν πορφύροντα, πορφύρεον (Maec. X. 3. Zonae III. 5. in A. Br. II. p. 80. et 239.) quae *purpureum colorem ducit*, Ovid. Met. III. 485. Cf. II. 5. 12. — 21. Primitiarum Diis agrestibus oblatarum mentio suaviter iniecta in hominis rustici probitate ac pietate adversus Deos adumbranda. *Munera*, *munerari* de sacrificiis passim. Tib. I. 1. 19. *Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri custodes, fertis munera vestra, Lares.* E Diis agrestibus specia-tim poeta commemorat *Priapum*, hortorum, et *Silvanum*, ruris Deum praesidem: Pro quo in specie h. l. audit *tutor finium*, quatenus finibus regundis praeerat, lapide terminali religione eius sancito. Dictus inde *Orientalis* ὅριος, *cui est in consinio lucus positus, a quo inter duos pluresve fines oriuntur*, iuxta vet. auct. de Limit. p. 294. Goes. Cf. Bronzi d'Hercul. T. I. p. 262. — *Pater*, communi Deorum epitheto.

v. 23. Suavissima otiantis rustici in amoenissima regione imago! Desidiam eius praeclare depingunt duae enuntiationes *modo — modo*, ut I. 1. 21. — *antiqua*, annosa, adeoque patula, umbrosa. — 24. gramen *tenax* densitate sua, densum; vel, quod recens actis radicibus terrae firmiter adhaeret, novum, viridissimum. Illud tamen praeferam. Longius petitum videtur, quod Torrentius affert: quod recubantem virore suo oblectat ac detinet. Sanadoni explicatio: quod vestigia impressa servat, minus suavem infert ideam. — 25. *Interim*, dum lentus in umbra aut in toro gramineo recubat, delectatur aquarum lapsu. *Labuntur altis ripis*, intra alveum suum, ita ut ripae altiores sint. Forte tamen profundos amnes innuit hoc epitheto, quibus v. 27. tenuiores rivos opponit. Cui opinioni robur additur Senecae loco Hippol. 508 sqq. e Nostro ducto: *hic aves querrulae fremunt — — iuvat aut amnis vagi pressisse ripas, cespite aut nudo leves duxisse*

Labuntur altis interim ripis aquae;
Queruntur in ſilvis aues;
Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus,
Somnos quod inuitet leves.
At quum Tonantis annus hibernus Iovis
Imbres niveſque conparat,
Aut

duxiſſe ſomnos, ſive fons largus citus defundit undas, ſive per flores novos fugiente dulcis murmurat rivo ſonus. — 26. Inter dulciſſimos avium concentus. *Queri, querelae* ſollennia de cantu avium, ut *μύρεσθαι, μινυρίσματα* Graecis poetis. — 27. *fontes lymphis manantibus,* aquarum ſuarum lapſu, curſu, aquae fontium *obſtrepunt*, *ἀντιαχεῦσι*, obmurmurant ſc. avium querelis, cum leni ſtrepitu profluunt. Propert. IV. 4. 3. *Lucus erat felix hederoſo conſitus antro, multaque nativis obſtrepit arbor aquis.* Lene autem murmur docte poeta *l. manantibus*, deſignat. Nam *manare* de leni curſu aquarum ſollenne. — 28. *Quod* murmur fontium. Ad poſterius retulit membrum poeta, quod omnium eſſet. Vulgaris ſententia erat: inter quae ſomno indulgere volupe eſt, quae ſuaviſſimum acceſſunt, conciliant ſomnum. Ovid. Met. XI. 604. *Invitat ſomnos crepitantibus unda lapillis.* Cf. Virg. Ecl. I. 54. Stat. Theb. I. 585. *ſuadetque leves cava ſiſtula ſomnos.* — *leves*, molles, utpote hominis curarum expertis. Cf. II. 16. 15. et III. 1. 21. Comparent cum toto hoc loco humanitatis ſtudioſi Theocr. Epigr. IV. 5 ſqq. Virg. Cul. 144 ſqq.

v. 29 ſqq. At inſtante hieme venationi et aucupio vacat. *Annus hibernus*, anni tempus hibernum, hiems, ut *frigidus annus* Virg. Aen. VI. 311. *horrens annus* Stat. Theb. IV. 1. *pomifer annus* Noſter III. 23. 8. vid. Intpp. ad Grat. Faliſc. p. 58. Burm.) *comparat*, colligit, adducit *imbres* et *nives*, quatenus per illud tempus ingruunt, ac defunduntur. Annus *Iovis* dicitur, antiqua notione, quatenus horarum anni arbiter eſt ac moderator; nihil amplius. Vid. ad I. 12. 15. 16. Invertunt alii orationem, et Iovi iſtas partes attribuunt hoc modo: Iupiter per hiemem imbrem u. comparat, commoda quidem ſententia, cui tamen vereor, ut linguae leges addicant. — *Tonantis*, perpetuo Iovis epitheto.
Ad

Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obſtantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos;
Pavidumque leporem, et aduenam laqueo gruem,
Iucunda captat praemia.

Quis

Ad rei tamen deſcriptionem trahi vult Toup. in Suid. T. II. p. 164. comparato Ariſtoph. fragmento: Καὶ ξυννένοφε, καὶ χειμέρια βροντᾷ μάλ' εὖ. Caeterum imbrium mentio hiemi illata Italici ſoli ingenio ſatis conſentanea, et frequentata poetis. Infra XIII. 1. *imbres nivesque deducunt Iovem.* — 31. 32. *Aut — aut* pro et — et. *Apros hinc et hinc*, undique, *trudit*, compellit, cogit *in plagas ob antes*, oppoſitas, praetentas, immiſſa *multa cane*, *multis canibus.* Amant in canibus venaticis feminina poetae, utpote ſagacitate praepollere credita, v. c. Lucret. I. 400. *canes ut montivagae perſaepe ferai naribus inveniunt intectas fronde quietes.* — *acres*, ἀγρίους, ἀγριόδοντας. Ad rem cf. I. 1. 28. — *Aut tendit amite*, ſuspendit amitibus, *retia*, *dolos turdis*, quibus turdis inſidietur, eos capiat. — *rara*, ornat ſimpliciter. *Amites* „hodieque appellari furculas, quibus retia in venatione vel in aucupio ſuſpenduntur" notat Porphyr. ad h. l. *leves*, levigati, in hunc uſum expoliti. *edacibus*, appoſito epitheto, quibus ideo facile imponitur. Martial. l. I. v. 26. *Sed tendit avidis rete ſubdolum turdis.* Ad ſententiam Seneca tr. l. 500. *aperto aethere innocuus errat, callidus tantum feris ſtruxiſſe fraudes novit.* — 35. *grus advena*, e genere adventicio, ut Varro vocat III. 5. 7. qui, inſtante hieme, ex ſeptentrionalibus plagis tepidiores regiones commigrat. *Captat* praeclare utrique accommodatum. — *iucunda praemia*, dulciſſimam inſidiarum ſtructarum mercedem, praedam. Ovid. Rem. Am. 208. *Lenius eſt ſtudium, ſtudium tamen, alite capta, aut lino aut calamis praemia parva ſequi.* Propert. III. 11. 46. *Pana tibi comitem de rupe vocato, ſive petes calamo praemia, ſive cane.*

v. 37. 38. In expedienda horum verſuum ſententia interpretes

Quis non malarum, quas amor curas habet,
Haec inter obliviſcitur?

Quod

pretes mire fluctuare ac diverſa amplecti videas, quae tamen omnia impediti quid ac ſalebroſi habent. Alphii potiſſimum rationem habent, qui *amorem* de habendi cupiditate, augendarumque opum ſtudio explicant, quod quidem moleſtiis ſuis haud careat, quas tamen in tot ac tantis vitae ruſticae commodis, illarum taedia longe exſuperantibus, facile ferendas indicet Alphius. Sed, ut taceam, amorem nusquam abſolute de avaritia dici, quis non videt, tabulas, a poeta ſcitiſſime adornatas, illata vitae ruſticae rei foenebris cura, plane confundi ac miſere perturbari? Quod ſi vero poetae mentem eſſe velint: ruſticum amoris ſ. opum coacervandarum ſtudii inter has delicias ruſticas plane *obliviſci* h. e. ne cogitationem quidem in animum admittere, adeoque nec eius aerumnis affici, videant, quam opportunam h. l. ſententiam inferant, quantamque omnino vim poetae verbis faciant. Alii Alphium amores ſuos, quos parum proſperos in urbe expertus eſſet h. l. profeſſum volunt; quo ipſo tamen vitae ruſticae et urbanae colores permiſceri manifeſtum eſt; tum multo magis conſentaneum erat, aerumnas, quas ei plurimas res foenebris obiiceret, commemorari. Equidem, quod ſimpliciſſimum atque ante pedes eſt, amplector hoc: In tanta, inquit poeta, utilitatis, quam vita ruſtica praebet, ubertate, delectationisque varietate quis non leviora, quae omnino humanae naturae propria ſunt, ferenda exiſtimet incommoda? pro quibus poetam amoris cruciatus in ſpecie ponere putandum eſt. Hos autem cum ipſo amore opere faciundo venandique ſtudio optime diſcuti abigique ſatis locuples auctor eſt Ovid. Rem. A. 199. *Vel tu venandi ſtudium cole; ſaepe receſſit turpiter a Phoebi victa ſorore Venus. Nunc leporem pronum catulo ſectare ſagaci* — —. *Aut his aut aliis, donec dediſcis amare, ipſe tibi furtim decipiendus eris. Inter haec* adeo venationis ſtudia atque oblectamina facile quisquo *curarum, quas amor habet,* quae amori inſunt, obliviſcatur. Graecam plane, quae in hoc v. regnat, orationis ſtructuram, paſſim obviam, facile animadvertas. Curae *malae*, quae animum affligunt, macerant. Mire argutatur Lamb.

v. 39. Quod ſi agricolae tam felici eſſe contigerit, ut pudicam et laborioſam uxorem habeat,

Quod ſi pudica mulier in partem iuvet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis uxor Appuli,
Sacrum et vetuſtis exſtruat lignis focum,
Laſſi ſub adventum viri:

Clau-

beat, ſane tum nemini felicitatem ſuam invideat. Docte poſterius comma atque ἐναργῶς poeta ita enuntiat, ut commiſſis inter ſe urbanae ac ruſticae vitae deliciis, palmam hisce, ipſius Alphii iudicio, decernat. Mulier *in partem iuvat domum ac liberos*, partem eam laborum, quae curandae rei domeſticae educandisque liberis proſpicit, τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, quae Xenoph. Oecon. IV. 4. vocat, in ſe recipiendo. Praeclare ad ſententiam Electra Euripidea v. 71 ſqq. Δεῖ δὴ κἀμὲ λευστον, εἰς ὅσον σθένω, μόχθου ᾽πικουφίζουσαν, ὡς ῥᾷον φέρῃς, συνεκκομίζειν σοι πόνους. ἅλις δ᾽ ἔχεις τἄξωθεν ἔργα· τἄν δόμοις δ᾽ ἡμᾶς χρεὼν ἐξευτρεπίζειν.

v. 41. 42. Appularum maximeque Sabinarum mulierum caſtitas, frugalitas, laborumque tolerantia paſſim vett. laudata exemploque propoſita, quoniam in his populis diutius vigeret antiqua diſciplinae domeſticae ſeveritas. Cf. III. 5. 9. Ita Numam Livius Hiſt. I. 18. *inſtructum* refert *non tam peregrinis artibus*, *quam diſciplina tetrica ac triſti Sabinorum*, *quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* E Noſtro fluxit pulcherrimus Statii locus, Silv. V. 1. 122 ſqq. *velut Appula coniux agricolae parci*, *vel ſole infecta Sabino*, *quae videt emeriti iam proſpectantibus aſtris tempus adeſſe viri*, *propere menſasque torosque inſtruit*, *expectatque ſonum redeuntis aratri.* — *peruſta ſolibus*, ἡλιόκαυστος, praeclare in laborum patientia eius, per aeſtatem oſtenſa, notanda. Appulus *pernix*, propter frequentes montium aſcenſus in iſta Italiae parte. Pernicitas enim propria populis monticolis. Cf. IV. 14. 11. Forte tamen aptior h. l. ſignificatus erit, ſi *A. pern.* interpreteris, impigrum, ſtrenuum. — 43. Non epulis parandis, quod nonnulli volunt, quippe fere ἀπύροις, quibus ruſticus fruitur, ſed balneo, quo virum laboribus feſſum recreet, faciendo ignem ab uxore eius excitari puta; id quod epith. *laſſi* abunde adſtruit.

Claudensque textis cratibus laetum pecus,
  Diſtenta ſiccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio,
  Dapes inemptas apparet;
Non me Lucrina iuverint conchylia,
  Magisve rhombus, aut ſcari,

Si

ſtruit. Tibull. I. 10. 42. *Et calidam feſſo comparat uxor aquam.* — *exſtruat lignis focum* exquiſitiore forma pro, ligna in foco exſtruat, quam nec pedeſtris oratio reformidat. *Menſae conquiſitiſſimis cibis exſtruebantur*, Cic. Tuſc. V. c. 21. Cf. Ovid. Met. XI. 120. Docte autem τῷ *exſtruere* ligna ſuper foco large repoſita innuit poeta. — *ſacrum*, ob Larium religionem; res nota. Vide vel v. 65. — *vetuſtis*, aridis. Ad ſententiam Eurip. El. 75. εἰςιόντι δ' ἐργάτῃ θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς. — 47. Pecus *laetum* aſpectu, pingue, ut *laeta armenta* Virg. Aen. III. 220. et paſſim. Praeclare reſpondet uberibus *diſtentis* ſc. lacte (uti plenius Virg. Ecl. IV. 21.), σφριγῶσι. Cf. infra XVI. 50. Serm. I. 1. 110. — *ſiccet*, emulgeat. Lucan. IV. 314. *diſtentas ſiccant pecudes.* — 47. Bene Schol. Cruq. „hoc ad idioma ruſticae ſimplicitatis pertinet, hornum vinum bibere.“ Scilicet multum veteres in dolia defundebant, ut ibi defervisceret ac liqueſceret (Colum. XII. 28. 3.), unde ſtatim homines tenuiores bibere ſolebant, quod vinum inde doliare dictum, h. de dolio hauſtum, quum lautiorum palatum vina in amphoras diffuſa, atque in apothecis recondita, utpote limpidiora atque vetuſtate ac fumo amariora, praeferret. Hinc *dolium dulce*, quippe quod *horna*, novella *vina* continet, muſti adhuc ſervantia dulcedinem. — *promens apparet*, promit atque apparat *dapes inemtas*, ruri natas, quas fundus praeſtat. Virg. Ge. IV. 132. *ſeraque revertens nocte domum dapibus menſas onerabat inemtis.*

v. 49 *ſqq.* Omnes facile cupedias hisce poſthabuerim, multo magis delectarer coenae agreſtis frugalitate ac ſimplicitate, quam menſae urbanae deliciis; pro hoc utriusque apparatus recenſum ſubiungit poeta. Lautiorum dapes inſtruxit *conchyliis* pretioſisque piſcibus, *rhombo* et *ſcaro*, tum et avibus transmarinis, quae in triclinium

gane-

Si quos Eois intonata fluctibus
  Hiems ad hoc vertat mare;
Non Afra avis descendat in ventrem meum
  Non attagen Ionicus
Iucundior, quam lecta de pinguissimis
  Oliva ramis arborum,

Aut

ganearium introierunt, gallina Numidica et attagene. E conchyliis s. ostreis apposuit *Lucrina*, e lacu Lucrino arcessita, prae caeteris cupide expetita, atque optimi saporis habita, iudice Sergio Orata apud Plin. H. N. IX. s. 79. *Rhombus* e nobilioribus piscibus, a magnitudine maxime commendatus. Cf. Serm. I. 2. 116. Iuven. XI. 121. A Columella quoque inter eos pisces refertur, *quorum pretia maxime vigerent*, L. VIII. 17. 9. *Scaro* autem *principatum datum fuisse* tradit Plin. H. N. IX. 17. ἁπαλόσαρκος καὶ γλυκὺς audit Diphilo apud Athen. VIII. p. 355. C. *Visceribus* maxime *bonum* praedicat Martial. XIII. 84. — 51. *Si quos* scaros forte *hiems*, χειμὼν, tempestas, *intonata*, nove pro, quae cum fragore incussa, immissa est, incubuit *Eois fluctibus*, mari Eoo: quae in eo fluctus excitat, cum iisdem propellat, et *ad hoc* nostrum mare *vertat*, agat; si qui forte maris, cuius indigenae sunt, tempestatibus acti ad has oras deferantur. *Maxime frequentatum* eum *mari Carpathio* (unde *ultimis ab oris attractus* audit Petron. c. 93.), *neque promontorium Troadis Lecton sponte unquam* (h. nonnisi tempestate compulsum) *transire* tradit Plin. IX. 17. Adde Colum. VIII. 16. 9. qui *totius Asiae Graeciaeque litoribus Sicilia tenus frequentissimum exire, nunquam in Ligusticum, nec per Gallias ad Hibericum mare enare* auctor est. Claudii tempp. demum scaros inter Ostiensem et Campaniae oram ab Optato, liberto eius, disseminatos fuisse tradit Plin. l. l. — 53. *Non iucundior descendat*, non iucundioris saporis sit, suavius sapiat, magis in deliciis sit, quam caet. *Afrae aves*, gallinae Numidicae, *guttatae* (Martial. III. 58. 15.) de quibus accurate disputantem vide Schneid. ad Colum. VIII. 2. 2. — *attagen Ionicus*, prae reliquis Asiaticis sapore praestans. Martial. XIII. 61. *Inter sapores fertur alitum primus Ionicarum gustus attagenarum.* Cf. Ovid. Fast. VI. 175. Caeterum cum hoc lautitiarum

Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
  Maluae ſalubres corpori,
Vel agna feſtis caeſa Terminalibus,
  Vel hoedus ereptus lupo.

Has

tiarum elencho conf. Petronii locus, de Mut. R. 33 ſqq. *Ingenioſa gula eſt: Siculo ſcarus aequore merſus ad menſam vivus perducitur, inque Lucrinis eruta litoribus vendunt conchylia coenas, ut renovent per damna ſamem. Iam Phaſidos unda orbata eſt avibus* caet. — 55. *quam*, quae fundus ſuppeditat edulia. *Olivas* quidem *legi* h. manu decerpi oportere commune antiquitatis praeceptum erat, *quod eae, quae vapulaſſent, inareſcerent, nec tantum olei, quantum manu ſtricta, darent* (Varro I. 55.); hoc tamen loco pinguiſſimas ac grandiores, quae conditui (Colum. II. 22. 4.) adeoque menſis reponerentur, curioſa diligentia nudisque digitis lectas (Varro l. l.) a poeta innui facile fidem facit *pinguiſſimorum* ramorum, unde decerperentur, adiecta mentio. Similiter ἀπολέκτους τῶν φοινίκων βαλάνους, quae magnitudine ſua mirationem facerent, vocat Xenoph. Anab. II. 3. 15. — 57. De *Lapatho* v. Ind. ad SS. R. R. h. v. — *prata amantis*, pratenſis; in udis maxime locis eam provenire tradit Plin. XX. 21. Ventrem mollire credita. Noſter Serm. II. 4. 27. *ſi dura morabitur alvus — pellent obſtantia conchae et lapathi brevis herba.* Vnde lubrica dicta Colum. X. 373. — Eandem virtutem *malvis* aſſeruere veteres. Vid. ad I. 31. 16. Vnde ſalubres corpori *gravi*, languenti, aegro ex adſtricta alvo.

v. 59. 60. Frugalitatem ruſticam vel in apparatu epularum paullo lautiori ſervatam praeclare adiecta oſtendunt, quibus raro admodum ac nonniſi feſtis diebus ruſticum iis indulgere ait; in quo et pietatis ruſticae rationem habitam videas. Pro diebus feſtis Terminalia in ſpecie commemorat poeta, tanquam religioſius culta. Incidebant ea in a. d. VII. Cal. Mart. Ovid. Faſt. II. 639. Sacrificia, Termino deo a Numa inſtituta erant antiquitus ἀναίμακτα (Plutarch. in Num. c. 16. Adde Dionyſ. Hal. Ant. II. 466.); mox agnae ac porcae immolatione cruentata. Ovid. Faſt. II. 655. *Spargitur et caeſa communis Terminus agna, nec queritur, lactens quum ſibi porca datur.* — 60. *ereptus lupo*, qui adeo alioqui periturus fuiſſet, ut recte Geſn.

Has inter epulas, ut iuvat paſtas oves
Videre properantes domum!
Videre feſſos vomerem inverſum boves
Collo trahentes languido!
Poſitosque vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes Lares!

Haec

Geſn. Martial. X. 48. 14. *Hoedus inhumani raptus ab ore lupi,* in frugalis coenae apparatu. Intempeſtiva ad h. l. eſt Mureti ac Lambini doctrina, hoc ideo ab Horatio adiici monentium, quod caro pecudum a lupis admorſarum tenerior ac delicatior ſit, iuxta Plutarch. Sympoſ. II. p. 831.

v. 61. *Vt iuvat,* magnam voluptatem affert, (contemplando divitias ſuas ruſticas et fructus ex agricultura percipiendos animo praecipiendo) *oves* bene *paſtas*, ſaturas h. e paſtu domum properantes videre, textis cratibus includendas, v. 45. — 62. 63. Sollennis veſpertini temporis deſcriptio. Vid. ad IV. 6. 42. Adde Oppian. Cyneg. I. 138 ſqq. iisdem coloribus utentem: ἦ πάλιν ἑσπερίησιν, ὅτ' ἠέλιος ζυγὰ κλίνῃ (*Sol iuga demeret bobus* l. l.), ὁππότε σημαίνουσιν ἑαῖς ἀγέλῃσι νομῆες, εὖτε καταστείχουσι ποτὶ σφετέρους πάλι σήκους βριθόμεναι μαζούς τε καὶ οὔθατα κυμαίνουσαι. Operis diurni abſolutionem copioſe adumbrant *b. feſſi*, collum *languidum*, et ipſum verbum *trahentes*. Vom. *inverſum*, h. aratrum vomere inverſo, ſ. ſuſpenſo, ut Virgil. Ecl. II. 66. *Verſa iugo* h. inverſo iugo *aratra* Ovid. Faſt. V. 497. — *Vernae, ditis examen domus,* vernarum examen, copia, turba opulentiae ruſticae argumentum. Tibull. II. 1. 23. *turbaque vernarum, ſaturi bona ſigna coloni.* — *poſiti*, diſcumbentes circa *Lares*, ambientes focum, epulisque indulgentes. Cruqu. laudat Colum. XI. 1. 19. *conſueſcat ruſticos circa Larem domini focumque familiarem ſemper epulari.* — *renidentes*, reſulgentes a foco luculento. Ad hunc enim poſitas fuiſſe Larium icunculas, ſatis conſtat. Primaria autem τῷ *renid.* ignis in foco lucentis ineſt notio, foci puri ac purgatorum Larium (quod idem Cato 143. praecipit: *Focum purum circumverſum quotidie priusquam cubitum eat, habeat*) omninoque munditiei ruſticae tantum ſecundaria. Evincit hoc Martialis imitatio, III. 58.

Haec ubi loquutus foenerator Alphius,
  Iamiam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam;
  Quaerit Kalendis ponere.

58. 22. 23. *Cingunt serenum lactei focum vernae, et larga festos lucet ad Lares silva.*

v. 67 — 70. Vid. Argum. Alphius ista secum *loquutus* (male nonnulli Horatium ista loquutum autumant, interpunctione post hanc vocem insulse facta), reputansque vitae istius commoda, certus iam, rus commigrare (*iamiam futurus rusticus*), *omnem pecuniam*, in foenore collocatam, *redegit Idibus*, h. edixit debitoribus, quum Idus essent, pecuniam s. sortem cum usuris proximis Calendis pernumerandam; eandem tamen, quum eae advenissent, iterum *ponit* foenori, abiecto rusticandi consilio. Ex h. l. recte poni posse arbitror, capitis s. pecuniae in foenore positae solutionem Calendis faciendam, *Idibus indici* solitam fuisse; nam his vere coactam fuisse parum probabile videtur, quum usurae cuiusvis mensis initio persolvi consuevissent. Atque in hanc sententiam forte Cic. Catil. I. 6. *Praetermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere proximis Idibus senties. Ponere*, proprium hac de re verbum, ut βάλλειν, καταβάλλειν, τιθέναι gr. Vid. Tayl. ad Lys. p. 580.

CARMEN III.

ARGVMENTVM.

Quum Horatius, coenae a Maecenate adhibitus, alium seu potius moretum, edulii rustici genus, serpyllo aliisque acribus herbis, maxime allio (unde moretum alliatum vocat Donat. ad Terent. Phorm. II. 2. confectum, atque inter exquisitiores dapes per iocum (id quod praeter v. 20. res ipsa arguit) a Maecenate mensae adpositum, degustasset, tetrosque illud stomachi cruciatus cieret; percitus atque commotus inde, quo scilicet dignam ei gratiam rependeret, omne bilis suae virus in pestem istam hoc carmine evomit, illudque dirissimis venenis aequiparat. — Levitati huius argumenti miram gravitatem ac tragicum fere spiritum poeta admiscuit, quo scilicet Maecenati, auctori istius tragoediae, risum exprimeret: atque haec propria huius carminis virtus habenda est. Accedit sententiarum enuntiatio elaboratissima ac vere lyrica.

AD

AD MAECENATEM.

Parentis olim ſi quis inpia manu
Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.
O dura meſſorum ilia!
Quid hoc veneni ſaevit in praecordiis?
Num viperinus his cruor

In-

v. 1. Allium nulli venenorum generi ſecundum oſtenſurus, primo cicutae comparat, eique adeo anteponit poeta. Quae quum apud Athenienſes publica capitis damnatorum poena eſſet, poeta, augendae rei cauſſa, colores inde exornandae ſententiae admiſcuit, ita quidem, ut allium utique cicutae ſubſtituendum cenſeret. Iam pro generali: ſi quis ſcelus capitali animadverſione dignum commiſerit, huic allii edendi poena ſtatuitor, cicuta quippe efficacioris, ſpeciem ſceleris, idque, quo atrociori poenae locus eſſet, immaniſſimi, parricidii, poſuit. Igitur *ſi quis olim*, poſthac, aliquando (minus commode ad praeteritum tempus nonnulli referunt) *inpia manu*, ἀνοσίᾳ χειρὶ, ἀνοσίως, eo usque impietatis proceſſerit, ut *guttur parentis ſenile*, patris ſenis, *frangat*, elidat, eum occidat (at quam ἐναργέστερον alterum! cf. II. 13. 6.); auctor ſim, ut is *edit allium*, ut allii huic edendi poena irrogetur atrociſſima, cicuta quippe dirioris. — 4. Quam *dura*, fortia, robuſta credere par eſt meſſorum eſſe *ilia*, quibus nihil inde noxae inferatur, quae allio minime laedantur. De allio cum aliis herbis contrito, ſ. moreto, conſueto meſſorum edulio Virg. Ecl. II. 10. *Theſtylis et rapido feſſis meſſoribus aeſtu allia ſerpyllumque, herbas contundit olentes.*

v. 5. *Quid hoc veneni ſaevit*, quid hoc veneni eſt, quod hoc venenum dicas, quod adeo *ſaevit*, tam rapide agit, tantos cruciatus ciet *in praecordiis*. Doctus ac frequens apud poetas eſt uſus verbi *ſaevire* de rebus, quae cum vehementia agunt. Ita *amor et libido ſaevit circa iecur* I. 25. 15. Petron. c. 17. *maior dolor ſaevit in praecordiis.*

Prae-

Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?
Vt Argonautas praeter omnes candidum
Medea mirata eſt ducem,
Ignotá tauris inligaturum iuga,
Perunxit hoc Iaſonem:

Hoc

Praecordia, φρένες, membrana ſ. muſculus, qui medius eſt inter thoracem et abdomen, et reſpiratione tollitur, h. l. propter irritabilitatem ſuam cum delectu ad partes vocatus. — 6. Num venenum his herbis *incoctum me fefellit*, h. incoctum, admixtum fuit, quod *me falleret*, lateret, fugeret: omnino pro: num forte veneno herbae iſtae infectae ſunt? Pro veneno ſpeciatim eſt *cruor viperae*, in acutiſſimis olim venenis habitus: Vid. I. 8. 9. — 7. 8. Ex Ex adfuſi veneni ſuſpicione eo ſtatim defertur poeta, ut hoc ſcelus a Canidia deſignatum dicat. Cf. infra XVII. 61 et Serm. II. 8. extr. — *tractavit*, delecte pro, apparavit; adiectam enim illud verbum habet veneficii notionem, ut II. 13. 10. adde Senec. Med. 719. — *malas*, noxias, veneno infectas, ut *mala gramina* Virg. Aen. III. 471. Tiball. I. 2. 51. *malae herbae*, et paſſim.

v. 9 — 14. Neque alio veneno Medeam uſam eſſe crediderim. Duobus ſtatim exemplis illuſtratam propoſuit hanc ſententiam, quae artis eius maxima eſſent documenta, poeta. In primo ſpectanda unice τοῦ φαρμάκου efficacia, quae Iaſonem adverſus taurorum violentiam igneumque ſpiritum tutum praeſtaret; alterum φάρμακον vere δηλητήριον. Notandum hoc propter moroſius Scaligeri iudicium Poetic. VI. p. 342. Medeá, *ut*, ὡς, poſtquam *praeter o. Argonautas mirata eſt*, oculos et animum depoſuit in *duce candido*, pulchro, Iaſone, pulchritudine eius capta eſt, hincque ſervandi eius conſilium cepit. *Mirari* ut I. 4. 19. IV. 9. 15. cf. I. 36. 18. *Candor* de pulchritudine paſſim. — *hoc* allii ſucco Iaſonem *perunxiſſe*, ἐγχρίσασθαι, credere conſentaneum eſt. Parum conſulunt Horatio, qui veri quid huic poeticae rei exaggerationi ſubeſſe, ad alliique naturam, quae venena praeſentiora efficiat, reſpici contendunt. Ad rem cf. Pind. Pyth. IV. 393. Apoll. Rhod. III. 1041. et Val. Fl. VII. 463. — *iuga ignota*, quae

Hoc delibûtis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſae Apuliae:
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarſit aeſtuoſius.

At,

quae nondum experti eſſent tauri, a Iaſone primum domandi. — 13. 14. *Hoc* allii ſucco eadem inunxit dona nuptialia, pallam et coronam, quae Glaucen ſ. Creuſam, novam Iaſonis nuptam, ad quam miſſa eſſent, magica v. ſua perurerent atque exſtinguerent. Sed variavit orationem poeta, adiecta fugae eius, re perpetrata ſtatim ſactae, mentione; plane ut infra V. 63. — *dona delibuta* φαρμάκῳ κεχρισμένα. — *fugit ſerpente alite*, curru alatis ſerpentibus iuncto Athenas petiit. Res nota ex Euripidis Medea et vel Apollod. I. 9. 28.

v. 15. 16. Nec *vapor*, fervor, aeſtus *ſiderum*, ſideris, h. Sirii, eius exortu excitatus, *tantus inſedit Ap.*, tantus unquam per Apuliam fuit ferventiſſimo aeſtatis tempore, quanto viſcera torrentur. *Sedere*, *inſidere*, *premere*, *incubare* ſollennia de caeli intemperie, vel frigidiore, vel calidiore. Lucan. X. 251. *Phoebus preſſit Meroen, tellusque peruſta* caet. Val. Fl. I. 683. *populator Sirius agri incubuit.* Senec. Oed. 47. *gravis et ater incubat terris vapor.* De craſſo aëre Idem Herc. fur. 704. *immotus aër haeret, et pigro ſedet nox atra mundo*, et Lucan. VI. 649. *non Taenareis ſic faucibus aër ſedit iners.* — *ſiticuloſae*, aridae, torridae, πολυδιψίου, Homerico epitheto. Cf. III. 30. 11.

v. 17. 18. *Munus*, veſtis, Neſſi cruore tincta, quam Deianira Herculi miſit, quo conſtantiorem eius amorem experiretur, *humeris eius non aeſtuoſius*, maiore cum aeſtu, vehementia, magis *inarſit*, artus eius invaſit, adedit; non maiore aeſtu correptus eſt Hercules. De fabula adeant, quibus opus eſt, Sophocl. Trachin. 581 ſqq. Ovid. Metam. IX. 130 ſqq. — *efficacis*, impigri, ſtrenui, invicti, perpetuo Herculis epitheto.

v. 19 — 22. Allii foetorem extremo loco notat poeta, faceſtiſſima ad Maecenatem converſione facta. *Si concupiveris*, comederis, *tale quid*, allium; ſed illud praeclare prorſus, quaſi ipſum allii nomen exhorreat,

 ut

At, ſi quid unquam tale concupiueris,
Iocoſe Maecenas, precor,
Manum puella ſavio opponat tuo,
Extrema et in ſponda cubet.

ut bene Geſn. *Iocoſum* Maecenatem appellari vult Porphyrion, „cui velit iocos ſuos commendatos eſſe" inſcite prorſus. Ita tamen Schol. quoque Cruqu. Reliqui fere omnes ad iocos Maec. amatorios, de quibus ſtatim verba faciat poeta, referunt: haud incommode. Mihi tamen multo probabilius videtur, rem ipſam, quae huic carmini occaſionem dediſſet, a poeta deſignari. Scilicet iocos fecerat Maecenas, inter exquiſitas dapes alliatum, viliſſimum ruſticorum edulium, apponendo. — 21. Manu oppoſita prohibeat, arceat te oſculari te volentem puella. Propert. II. 22. 39. *oppoſita procellens ſuavia dextra proſilit in laxa nixa pedem ſolea.* — 22. Et in *extrema ſponda*, diverſa lecti parte extrema *cubet*, longe a te diſcumbat in lecto, ſc. ne acri foetore offendatur.

CAR-

CARMEN IV.

ARGVMENTVM.

Temere eos agere arbitror, qui satis affirmate de homine, quem virulentis his iambis proscindit poeta, pronuntiant, quum oppido multi infimae plebis atque servilis adeo conditionis extiterint, qui inter extremi belli civilis furores in nobilissimarum familiarum, quae per factiones aut extinctae aut proscriptae essent, amplissimas possessiones involassent, perditissimisque moribus suis ad summos honorum gradus evecti essent; quos quidem importuno fastu suo, quo novi isti homines efferrentur, maximam bonorum omnium, quibus factionum insania pepercisset, in semet indignationem concitasse, ipsa rei natura fidem adstruit. Ex ipso carmine discimus, hominem, quem notat Noster, fuisse natum servili genere, quod flagitiosissimae insuper vitae inquinasset labe, mox, ubi maximas divitias tribunique militaris potestatem adeptus fuisset, insolentissimum mortalium factum esse: quae quidem quomodo in Maenam, Cn. Pompeii libertum, congruant, adeo quidem, ut iustam morum eius imaginem exhibeant, ii viderint, qui nimis cupide Scholl. auctoritatem, in talibus non admodum gravem, amplectendam statuunt. Ac gravissimam perfidiae infamiam, qua laborabat Maenas, quis non in homine, quem ex suis ornatum vellet virtutibus poeta, silentio praetermissam

missam iure cum Gesnero miretur? Neque enim, quod opponunt quidam, timendum erat poetae, ne, si vel maxime hos iambos tum temporis evulgatos fuisse statuas, Augusti gratia excideret, quem solum proditionis fructum in proditore amasse satis constet; in cuius tamen notitiam ne adductus quidem tum erat, quum hos scriberet poeta. Vt taceam, multo ampliores tribunicia potestate (quam eum tenuisse ne memoratur quidem ullibi) Maenae honores contigisse, quorum commemoratio multo graviorem ei excitatura fuisset invidiam, et alia, quae Scholl. fidem admodum sublestam faciunt. Vid. Sanad. et Boettig. ad h. l. Caeterum, quod iam Toupius vidit (Epist. crit. p. 180.), Anacreonteis coloribus (in fragm. XXVII. Fisch.) nonnulla ab Horatio adumbrata esse, admodum probabile est. En Teii poetae verba:

Ὁ παμπόνηρος Ἀρτέμων
Κίβδηλον εὕρισκεν βίον,
Πολλὰ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς
Αὐχένα, πολλὰ δ' ἐνὶ τροχῷ,
Πολλὰ δ' ἐν νώτῳ σκυτίνᾳ
Μάστιγι θωμιχθεὶς —
Νῦν δ' ἐπιβαίνει σατινέων
Χρύσεα φορέων καθέρματα
Παῖς Κύκης,
Καὶ σκιαδίσκην ἐλεφαντίνην
Φορεῖ γυναιξὶν αὕτως.

Lupis et agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt,
Ibericis peruſte funibus latus,
Et crura dura compede.

Licet

v. 1. Archilochia libertate initio ſtatim acerrimum adverſus hominem, quem petit, profitetur odium poeta, illudque, ut, quale ſit, probe intelligatur, per comparationem oſtendit. Pedeſtre erat: quam diſcordes natura lupi et agni ſunt, tanto tui flagro odio. *Sortito* iſtis animalibus diſcordia *obtigit*, ſortiti eam ſunt; ἔλαχον, h. e. naturae lege ita comparatum eſt, ut mutua exerceant odia agni et lupi. Sors enim μοῖρα, τὸ εἱμαρμένον, quod fatali quadam neceſſitate conſtitutum eſt, ad quod natura facti ſumus, quod nobis attributum eſt. Plaut. Merc. I. 2. 25. Ac. *Periimus.* Ch. *Principium inimicis dato.* Ac. *At tibi ſortito id obtigit*, h. tibi deſtinatum eſt malum. Senec. Phoeniſſ. 245. *ſata quis tam triſtia ſortitus unquam!* De naturali luporum et ovium odio Homer. Il. XXII. 263. οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.

v. 3. 4. Acerbe admodum priſtinam, quae ei excidiſſe videbatur, conditionem ſuam in animum revocat, neque ſolum, quod ſervus fuerit, exprobrat, ſed etiam, quod nequam. Hoc poenis ſervilibus, quas perpeſſus ſit, poeta innuit. Anacr. l. in argum. loco: πολλὰ δ' ἐν νώτῳ σκυτίνῃ μάστιγι θωμιχθείς. *Peruſte latus*, cuius tergum (pro quo ſignificantius eſt *latus*, quatenus funis, tergo impactus, lateri ſe applicat, inſinuat) *funibus* ſ. loris *peruſtum* eſt, h. laceratum, notatum, in cuius tergo adhuc ſervilium flagrorum ſigna conſpicua ſunt. *Vrunt verbera*, quae altius ſedent; exquiſite. Noſter Epp. I. 16. 47. *loris non ureris aio* et Serm. II. 7. 58. *uri virgis ferroque necari.* Catull. XXV. 10. *ne laneum latuſculum — inuſta turpiter tibi flagella conſcribillent*, h. καταγράφωσι, ut Lucian. Catapl. I. p. 649. — *Ibericis*, e ſparto Iberico tortis; nam Iberia ſ. Hiſpania ſparti feraciſſima. Cf. Plin. XIX. 2. Vnde *herbas Ibericas* ſpartum orator quidam, quamquam ridicule atque inepte, indice Quintil. VIII. 2. 2. dixerat. Ornat adeo ſim-

Licet ſuperbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Videsne, Sacram metiente te viam
Cum bis ter ulnarum toga,

Vt

ſimpliciter h. l. et auget rei ideam. Quod enim inde cogunt nonnulli, hominem in Pompeii claſſe, quum Hiſpaniam tenderet, remigem fuiſſe, hoc paullo reconditius arbitror. — 4. *crura peruſta*, attrita, *στιγματισθέντα* (v. Obſſ. miſc. II. p. 242.) *dura*, ferrea *compede*. Cf. Tib. I. 7. 42. II. 6. 25. Servum ex ergaſtulo deſignat, qui opus in compedibus faceret, adeoque infimae ſortis mancipium. Niſi potius ad poenam ſervilem referas. Terent. Phorm. II. 1. 19. *Molendum usque in piſtrino, vapulandum, habendae compedes.* Res notiſſima.

v. 5. Licet *ambules*, magnifico gradu te inferas, incedas, ſis *ſuperbus pecunia*, divitiis efferaris, omnino quaeſito ornatu, ac graphice prorſus de homine divitiis ſuperbiente, *quales fere ſunt, quos ex humili magna ad faſtigia rerum extollit, quoties voluit Fortuna iocari,* Iuven. III. 39. Vulgare utique erat, utcunque opulentus ſis. *Ambulare* praeclare de ſtatu ac greſſu baſilico, ut Plautus loquitur. Ad Noſtrum Claudian. XVIII. 305. *erecto pectore dives ambulat.* Commode comparat Boettig. gr. *σοβαρῶς βαδίζειν.* — 6. *Fortuna*, opes, et, quos hae largiuntur, honores, *non mutant genus*, non abolent, delent generis ignobilitatem, illud efficere nequeunt, ut ſordidos natales tuos, conditionem tuam priſtinam illuſtrem reddant. Aliter de divitiarum vi Menander apud Stob. Grot. p. 867. *τοῦτο μόνον ἐπισκοτεῖ καὶ δυσγένειαν, καὶ τρόπου πονηρίαν, τὸ πολλὰ κεκτῆσθαι.*

v. 7. Illud *ſuperbus ambules* admodum *ἐναργῶς* iam ab effectu declarat poeta, nimirum publica, quam inde in ſe concitet, indignatione, quam populus rei indignitate commotus prae ſe ferat, atque palam ipſo effundat. Multum amaritudinis habet, quod huius rei veritatem ipſi extorqueat. — *te metiente viam*, gradu magnifico atque ad gravitatem compoſito incedente per viam Sacram, cum delectu, pro, te prodeunte in publicum. *Metiri viam*, *διαμετρήσασθαι*, alias ſimpliciter eſt, conficere iter, curſum; h. l. de gradu ad aequabilem menſuram deſcripto (*μετὰ ῥυθμοῦ βαίνειν*), qualis iacta-

Vt ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic Triumviralibus,
Praeconis ad faſtidium,

Arat

iactabundi hominis eſſe ſolet. Ovid. A. A. III. 301. *Haec movet arte latus, tunicisque fluentibus auras excipit*, extenſos *fertque* ſuperba pedes. *Viam Sacram*, delecte ponit poeta; nam ea maxime otioſorum trita atque obſeſſa erat hominum turba, cui adeo ſe ſpectandum iſte ingereret. — 8. Cum toga ſex ulnas ampla, quae divitum ac delicatulorum hominum erat. Vnde *velis non togis amictos* Cicero tales appellat Catil. II. 10. laudante iam Schol. Cruqu. Tib. I. 6. 40. *Effluit effuſo cui toga laxa ſinu.* Vid. Brouckh. ad Tib. I. 9. 70. Arcta contra tenuiorum. Noſter Epp. I. 18. 30. *Arcta decet ſanum comitem toga*, — 9. 10. Vt omnes, *huc et huc euntes*, praetereuntes, commeantes iſta via, *ora* in te *vertant*, convertant, te oculis, manu, deſigant, ſignent, neque diſſimulate, ſed liberrime indignentur, quod, quum olim ſervus nequam fueris, opes et honores ampliſſimos conſecutus ſis, inſolentiſſimeque te geras. Pro hoc ipſas indignabundi populi voces refert atque apponit poeta; in quo ſumma ἐνάργεια eſt. Alii, ut iam Porphyr., *ora vertat*, volunt eſſe, detorqueat a te aſpectum, male vel propter *liberrimam* indignationem; tum talis demonſtratio non usquequaque honorifica erat. Ovid. Amor. III. 6. 77. *Quid moror? en digitis demonſtror adultera vulgi.* — Indignatio *libera*, non obſcure aut diſſimulanter prodita, ſed *erumpens animo ac pectore* (Vellei. II. 66.), ac palam profeſſa. Ita *libera verba animi* Iuven. IV. 90. et *libera bilis* infra XI. 16.

v. 11. Hic, inquit praetereuntium turba, ſervorum quondam nequiſſimus, ſummaque ideo ignominia notatus, iam vero in ſumma opum affluentia conſtitutus, et tribunus militum factus, vide ut inſolentius ſe effert, ut luxu diffluit! Priſtinam eius nequitiam atque ignominiam declarant *flagella Triumviralia*, h. flagra a Triumviris rerum capitalium tergo eius inflicta. Nam hos in ſceleratos ſervos etiam animadverſionem habuiſſe, ſatis conſtat. Vid. Pignor. de Servis p. 13. Ad poenae atrocitatem deſignandam ſpectat *ſectus* h. plane concisus, laceratus flagris (ut Marti-

Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit;
Sedilibusque magnus in primis eques,
Othone contemto, ſedet.

Quid

tial. X. 5. 14. *ſeveri ſectus Aeaci loris.* Adde Iuvenal. X. 316. Tib.I. 9. 22.) et ad eius diuturnitatem, *praeconis ad faſtidium*, h. eo usque caeſus, ut praeco clamando deſetiſceretur, vox eum deficeret. Praeconi enim hoc datum erat negotii, ut, quamdiu lictor virgis expeditis in tergum malefici ſaeviret, poenae cauſſam praedicaret. — 13. Generatim quidem accipi poteſt: fundum mille iugerum, ampla latifundia in Campania, fertiliſſimo et amoeniſſimo Italiae tractu, *arat* h. poſſidet (ut Serm. II. 1. 35.); ſignificantius tamen ad notandam eius luxuriem (etiam propter epith. *Falerni*) erit, ſi ſpeciatim vineas, per Campaniae partem, vini optimi feraciſſimam, longe porrectas intelligas. Neque obſtat *arat*, quum ſatis conſtet, vineas inter vitium ordines arari conſueviſſe. — 14. *Manni*, equi Gallici paullo brevioris ſtaturae (unde et *mannuli* dicti Plin. Epp. IV. 2. Martial. XII. 24. 8.) beatioribus Romanis, ob velocitatem ipſorum, in deliciis habiti. Cf. Lucret. III. 1076. et Senec. Ep. 87. — *Appiam terit*, voluptarium iter iſta via inſtituit, Appiam frequentat; quam notionem v. *terit* forte adiunctam habet h. l. ut apud Virg. Ge. I. 380. *Anguſtum formica terens iter.* Alias terere iter, viam, τρίβειν ὁδὸν ſimpliciter, ire, incedere via. Ad velocitatem vix bene referas. Caeterum *Appiam* (ut paullo ante *viam Sacram*) delecte poſuit poeta, utpote commeantium turba celebratiſſimam.

v. 15. L. Roſcius Otho a. V. DCLXXXVI. legem tulerat, ne quis in XIV. Ordinibus, orcheſtrae proximis, ſederet, niſi qui eques eſſet, aut equeſtrem cenſum (quadringenta ſeſtertium. Cf. Epp. I. 1. 57.) haberet, atque ideo in iſtum Ordinem adſcriptus eſſet. Parem equitibus dignitatem habebant Tribuni militum, quibus adeo in iſtis gradibus ſedendi ius erat. Martial. III. 95. 9. *vidit me Roma tribunum, et ſedeo, qua te ſuſcitat* h. proturbat deſignator *Oceanus. Othonem* igitur *contemnebat* ille, h. non metuenda ipſi erat lex Othonis theatralis, audacter invadebat iſtos gradus, cuius divitiae

Quid adtinet tot ora navium gravi
Roſtrata duci pondere
Contra latrones atque ſervilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?

vitiae equeſtrem cenſum longe ſuperarent, et qui tribunus militum equeſtri dignitate gauderet. Sed invidiae metum ſubterfugere haud poterat, quod infimae conditionis homo tantam potentiam, tantasque opes ſibi acquiſiſſet, iisque tam arroganter uteretur. Summam enim arrogantiam prodebat, dum in *primis* iſtorum gradnum *ſedilibus* ſeſe tanquam *eques magnus*, ſplendidus, illuſtris, iactaret, ſemper primos gradus occuparet. Totius igitur ſententiae vim in *primis* et *magnus* verti, in promtu eſt animadvertere. *Contemni* res eleganter dicuntur, a quibus nos ſatis tutos putamus, unde nihil periculi timemus. Tibull. I. 3. 37. *Nondum caeruleas pinus contemſerat undas.* Bentl. laudat Iuv. X. 123. *Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic omnia dixiſſet.*

v. 17—20. Nos claſſi, quam adverſus piratas atque collectam ſervorum fugitivorum manum paramus, hominem praeficimus, qui ipſe piraticam exercuerit, ſervusque fuerit, quo quidem nihil magis praepoſtere ac monſtroſe cogitari poteſt. Spectat iſta Octaviani expeditio, magna mole apparata, ad a. V. DCCXVIII. quo Sex. Pompeium, qui infelicis belli reliquias armatis ergaſtulis contractisque piratis adauxerat, perſequendum opprimendumque ſtatuit. Cf. Dio XLVIII. 20. Flor. IV. 8. et infra IX. 9. 10. Eaque res exitum habuit, pugna navali ad Mylas, in Siciliae ora, commiſſa. *Quid attinet*, ſtomachabundi eſt, quid expedit, quid commodi inde in remp. redundaturum credas? — *tot ora* caet. tam apparato bellum navale adverſus *latrones* ſ. piratas inſtruere. Naves bellicas deſignant *ora gravi pondere roſtrata*, h. ora roſtris gravis ponderis, aeratis, inſtructa, roſtratae; cum virtute, quatenus roſtris figendis mergendisque hoſtium navibus inſerviebant. — 20. *hoc*, *hoc*, maxime ἐναργῶς repetitum, tam flagitioſo ſervo regendae claſſi admoto.

CARMEN V.

ARGVMENTVM.

Parum utique vim huius carminis adſequuti mihi videntur ii, qui, quum illud omnino in traducenda diffamandaque artis magicae diſciplina occupari viderent, hoc primarium poetae conſilium fuiſſe opinarentur, quae quidem Venuſina lucerna parum digna fuiſſet materies; ſed utitur tantum iis poeta ad maiorem Canidiae, quam contumelioſiſſime tractandam ſibi propoſuiſſet, conflandam invidiam, inurendamque infamiam. Quam quum eum in finem magicas artes tam diro apparatu aggreſſam poeta fingat, ut inſulſi ſenis animum a ſe alienatum recuperet; ſatis probabiliter inde colligas, fuiſſe mulierem propudioſae libidinis atque eius quidem aetatis, quae ipſam, explendae iſtius cauſſa, viliſſimos homines expetere (infra XVII. 20. de eadem: amata nautis multum et inſtitoribus) et ad huiusmodi artes, avolante formae iyuge, confugere cogeret. Iam quum eas potiſſimum puellas exagitet, omneque acerbitatis ſuae in illas virus evomat poeta, quae, quum vegeta ac florente aetate faſtuoſo amatores aſpernatae fuiſſent ſupercilio, obrepentibus annis ultro, incitatae importuna libidinis prurigine, viros adſcitis omnibus, quibus formae damnum reſarciretur, lenociniis aliisque artibus venarentur, ſicque acerbas arrogantiae priſtinae poenas luerent; ſatis probabiliter ſtatui poſſe exiſtimo, Canidiam iisdem praeditam fuiſſe moribus, graviſſimamque inde Horatio,

qui

qui ipse quondam fastidium atque arrogantiam eius expertus fuisset, bilem in se commovisse. Quo acriores igitur contumeliarum, quibus insequendam eam statuisset, aculei essent, non satis habet, libidinosas eius intemperias exagitare, sed rumore, qui forte de magicis Canidiae conatibus increbuerat, in rem suam verso flagitiosissimi, quod aliquando per magicas artes patratum innotuerat, eam insimulat sceleris, in puero ingenuo, ab ista subrepto atque crudelissima morte affecto, designati. Quod quo maiorem haberet veritatis speciem, operis administras ei adiungit veneficas, per universam Italiam, maxime Neapolin, artis suae exercitio famigeratissimas, Saganam, Veiam, Foliam. Ipsa repraesentatio istius maleficii, omninoque sacri, inter quod patrabatur, magici, plane consummatae artis est: Inducitur puer, obtestans Canidiam, a qua truci se vultu defigi animadvertebat, ne mali quid, quod quidem animus eius inde augurabatur, in se statuat: quas tamen illa preces aspernata vestes ei caeteraque ingenuitatis ornamenta deripit, scrobique mento tenus indit, ut desiderio cibi saepius mutati contabesceret. Inter haec parantur omnia, quae ad rem magicam pertinent; accenditur ignis, eique cumulate imponuntur, quae Varum, de quo laborabant, attractura putarentur, lustratur domus, instructisque rite omnibus Canidia incantationem peragit, sed frustra: hinc ad philtrum ex arefacto iecinore ac medulla pueri parandum, utpote caeteris efficacius, accingitur. Sequuntur dirae pueri, atrocissima mala scelestis istis veneficis imprecantis.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

At, o Deorum quicquid in caelo regit
Terras et humanum genus!
Quid iſte fert tumultus? aut quid omnium
Vultus in unum me truces?

Per

v. 1. In ſummam ſtatim expectationem adducit lectorem abruptum orationis initium, quo aeſtum pueri, rei novitate perculſi, et ex ſagarum, per domum tumultuantium in ſe converſo vultu diriſſima quaeque ſibi augurantis, explicat ac plane repraeſentat poeta. Appoſita ſtatim exclamatio in ſummo eius timore ac ſtupore: *O quicquid Deorum*, quicunque Dii *regitis terras et humanum genus*, ἐπόψιοι τῶν κατὰ γῆς, rerum humanarum curam geritis, ἐναργῶς, iniecto Deorum, ſcelera graviter vindicantium, metu, pro tenui: in caelo eſtis; quod omnino eſt pro, 'o Dii magni (ut Catull. XIV. 12.), ὦ μεγάλοι θεοὶ, ſollenni, tragicisque maxime, *mare caelo confundentibus*, ut Iuvenalis VI. 284. (unde et Plautina: *mare, terra, caelum, Dî voſtram fidem!*) ait, frequentata exclamationis formula. Male de obteſtatione nonnulli capiunt, quae v. 5. demum ſubiicitur. *Quicquid deorum*, quaeſite, ut Liv. XXIII. 9. *iurantes per quicquid Deorum eſt, dextrae dextras iungentes, fidem obſtrinximus*, laudante Lamb. Adde Iuven. XIII. 83. *iurat per — — quidquid habent telorum armamentaria caeli.* — 3. *Quid fert*, ſibi vult *iſte tumultus*, iſta discurſatio, iſta intentior apparatio; nam utrumque innuit hoc vocabulum. — *aut* praeclare turbatam cum animo linguam arguit (Vid. infra ad VII. 1.); quod et praecipitata oratio oſtendit. — *quid omnium vultu truces* ſunt, efferantur, coniecti ſunt *in me unum?* quid me tam torvo vultu ſignatis, deſtinatis?

v. 5 *ſqq.* Quum apud veteres obſecratio fieret per res, quas ſcirent alteri eſſe cariſſimas, aut omnino ſanctas; utrinsque rationem habuit poeta, quo efficaciores pueri preces forent. Iam dubitanter de Canidiae liberis, per quos obteſtantem inducit puerum, poeta pronuntiando, ſubreptique adeo partus eam inſimulando, quamquam

omnium

Per liberos te, ſi vocata partubus
  Lucina veris adfuit,
Per hoc inane purpurae decus precor,
  Per inprobaturum haec Iovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
  Petita ferro bellua?

Vt

omnem precum vim perverti probe intelligeret poeta; ſugillandi tamen lacerandique eam vel hanc datam occaſionem arripuit, ut evidentiſſime oſtenderet, Canidiae ſibi omnibus probris atque contumeliis proſcindendae, declarandaeque artis eius in ſumma vanitate crudeliſſimae primarium fuiſſe carminis conſilium, reliqua vero, quae propoſito iſti ſubſterneret, ſecundarum partium. Alii, ut Torrentius et Dacer., generatim accipiunt: ſi modo mater es, liberos enixa es, non adoptivos tantum habes; quo ſane vix dilutius quidquam cogitari poteſt. *Si vocata adſuit*, praeſto fuit (vid. ad III. 23. 3.) *veris partubus*, tibi vere parienti, ſi vere peperiſti, non ſubripuiſti, quos habes liberos. Cf. Infra XVII. 50—53. — 7. *Per hoc purpurae decus*, hanc purpuram, hanc purpureo limbo praetextam togam, ingenuitatis ornamentum (ut Cic. Verr. I. 44. vocat) atque argumentum. Maximam ita Canidiae invidiam a poeta concitari, quod tam atrocem iniuriam in puero ingenuo ac nobili committat, facile perſpicitur. Tum praetexta erat res ſacra, qua adeo impuberem aetatem adverſus iniurias munitam vellent. Commode Dac. laudat Quinctil. Declam. CCCXL. extr. *Ego vobis allego etiam ipſum ſacrum praetextarum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus, quo infirmitatem pueritiae ſacram facimus ac venerabilem.* — *inane*, quamquam te parum iſto commotum iri intelligo. — 8. *improbaturum haec*, ſceleris, quod paratura es, vindicem. — 9. Quid *novercali* h. maligno, ſaevo vultu *me intueris*? Famigeratiſſima novercalis in privignos odii infamia; unde cuiuslibet immanis ſaevitiae proceſſit notatio. Ad Noſtrum Seneca Excerpt. Controv. IV. 6. *Hic tuus eſt: quid alterum novercalibus oculis intueris?* — 10. *ferro petita*, laceſſita, vulnerata, omnino pro, exaſperata. Ad rem Virg. Aen. XII. init. *Poenorum qualis in arvis ſaucius ille gravi venantum* vul-

Vt haec tremente queſtus ore conſtitit
Inſignibus raptis puer,
Inpube corpus, quale poſſet inpia
Mollire Thracum pectora;
Canidia brevibus inplicata viperis
Crines et incomtum caput,

Iubet

vulnere pectus tum demum movet arma leo.

v. 11. Paullo impeditior horum vv. ſtructura, ac ſententiarum ordo. Primum, quod ſe offert, eſt: *ut haec tremente queſtus ore*, vixdum haec effatus erat, eo ipſo momento *conſtitit inſignibus raptis*, derepta ei praetexta erat, nudus ſtetit puer, *impube corpus*, per appoſitionem, pro puer impubes, vel, ut ſqq. melius adnectantur, puer, cuius denudatum impube corpus vel Thracas moviſſet. Ita vero parum commode procedit narratio: *Canidia brevibus* caet. Igitur praeſtat ab hisce verbis apodoſin exordiri, et ſententiam ita conſtituere: ubi puer ita conqueſtus eſſet, et inſignia ei a ſagis detracta eſſent, ita, ut nudo corpore conſiſteret, quo vel impios Thracas ad miſericordiam perduceret; *Canidia* caet. Iam intelligis, poetam maximam orationi virtutem a conciſa rei geſtae narratione quaeſiviſſe, ſagarum in puerum involantium, eodemque momento corpus, dereptis inſignibus, nudum ſiſtentium impetum verbis exprimendo. Omnino pedeſtris narrationis ordo erat: Vix iſta eloquutum puerum ſagae corripiunt, detractaque uno impetu praetexta nudum conſtituunt, vel Thracibus hoc ſtatu miſerabilem: tum Canidia reliqua, quae opus erant, exſequi pergit. — *Inſignia*, praetexta cum bulla, collo appendi ſolita, quam Cicero quoque *ornamentum pueritiae, indicium atque inſigne fortunae* appellat Verr. I. 58. — *impii* h. ſaevi, immites Thraces; quorum nota immanitas.

v. 15. Progreditur iam poeta ad ipſam ſacri magici apparationem, quod, ut in genere de hac anili ſuperſtitione quaedam moneamus, a νεκρομαντεία exortum, quum inferis Diis, quorum praeſentia et auxilium a ſagis expoſceretur, potiſſimum fieret, ſatis conſentanea erat ratio, cur eae maxime res, quae coniunctionem aliquam cum rebus

Iubet ſepulchris caprificos erutas,
  Iubet cupreſſus funebres,
Et uncta turpis ova ranae ſanguine,
  Plumamque nocturnae ſtrigis,

Her-

bus inferis haberent, a ſepulcris adeo, tumulis ac triviis petitae, ſacrificio adhiberentur, vique aliqua pollere crederentur. Quumque antiquiſſimae de rebus inferis notiones ad animos horrore quodam imbuendos comparatae eſſent, deſcripta ad ſummam deformitatem ac ſqualorem Inferni facie, hoc ipſum ad ſacrificia magica translatum eſt, in quibus adeo omnia, quae tetri aſpectus infauſtique ominis eſſent, expoſcendae Deorum inferorum paci atque auxilio profutura putarentur. Neque tamen in his ſubſtitit paullo rudior haec ſuperſtitio, ſed ex allegorica loquendi ratione, qua animi affectiones repraeſentarent, e rerum natura ſuccrevit ſeges, ob ſimilitudinem, quae cum iis intercederet, ad partes vocata et vi quadam, ut ita dicam, ſymbolica in corpus atque animum agere credita; unde tandem difficilibus nugis ac luſibus plena ars effecta eſt. — Quo foedior Canidiae adſpectus eſſet *implicata eſt crines*, implicitos habet *crines et incomtum caput*, h. incomtos, horridos crines *viperis*, inſtar Furiarum (unde eandem et Saganam *Furias* appellat Serm. I. 8. 45.) tum ad potentiam eius ſpectat, quod viperas impune tractet. — *brevibus*, tantoque magis venenoſis. Incomti autem crines non tam horroris, quamquam et huius, cauſſa memorati, quam potius ex artis iſtius diſciplina, quae nihil adſtricti patitur. *Canidiam pedibus nudis, paſſoque capillo* noſter exhibet Serm. I. 8. 24. Ovid. Met. VII. 182. de Medea, ſacris magicis operatura: *Egreditur tectis veſtes induta recinctas, nuda pedem, nudis humeris infuſa capillos.* Adde Virg. Aen. IV. 518. Senec. Med. 732. Lucan. VI. 654. de Erichto: *vario Furialis cultus amictu induitur, vultusque aperitur crine remoto, et coma vipereis ſubſtringitur horrida ſertis.* Ex apparatu magico primo loco poeta ponit ligna infelicia, quibus ignis excitetur alaturque, *caprificos ſepulcris erutas*, iis innatas, quarum ſolus in ſacris infernalibus, qualia erant magica, uſus erat. Efficaces eae habitae, quod vi ſua monumenta finderent (Martial. X. 2. 9.) ac convellerent. Infauſtis arboribus adnumerabantur propter ſterilitatem ſuam,

tum

Herbasque, quas Iolcos atque Iberia
Mittit, venenorum ferax,
Et offa ab ore rapta ieiunae canis,
Flammis aduri Colchicis.

At

tum quod e fepulcris fponte provenirent. Cf. Propert. IV. 5. 74. Radicem ipfarum potiffimum adhibitam fuiffe, haud inepte colligas ex *erutas*: nifi omnino artis magicae leges eas caedi prohiberent. — *cupreffus funebres*, funeribus adhibitas, et tumulo imponi folitas; unde *ferales*, *atrae*, *funeftae* poetis dictae. Cf. II. 14. — 19. 20. Tum *ova* et *plumam ftrigis ungi*, conteri ac mifceri iubet cum *fanguine* f. veneno (nam in fanguine eius, ut in viperae, venenum contineri creditum. Iuven. VI. 659. *At nunc res agitur tenui pulmone rubetae*) *ranae turpis*, rubetae. Simile intrimentum magicum habet Senec. Med. 731 fqq. *Mortifera carpit gramina, ac ferpentium faniem exprimit, mifcetque et obfcenas aves, moeftique cor bubonis et raucae ftrigis exfecta vivae vifcera.* *Strix*, inaufpicatiffima avis, e noctuarum genere, *quae quondam in buftis aut culminibus defertis nocte fedens, ferum canit importuna per umbras*, ut Virg. Aen. XII. 863. *funerea* inde dicta, cuius ideo maximus in re magica ufus. Cf. Ovid. Faft. VI. 139 fqq. Plumae eius in fepulcris inventae maxime praefentaneae. Propert. III. 4. 27. eadem fere enumeratione: *Illum turgentis ranae portenta rubetae et lecta exfertis* (ita omnino legendum. Nofter Serm. I. 8. 22. *quin offa legant — — et fcalpere terram unguibus.* Vnde mox *irrefecti v. 47.*) *unguibus offa trahunt: et ftrigis inventae per bufta iacentia* (h. in cinerem collapfa) *plumae*. Ovid. Met. VII. 268. *Addit et exceptas Luna pernocte pruinas, et ftrigis infames ipfis cum carnibus alas.* *Rana* turpis, foeda afpectu, ideoque in inferis quoque paludibus collocata a veteribus, veluti Ariftoph. Ran. 211. et inde Iuven. II. 150. *Effe aliquos Manes, — et Stygio ranas in gurgite nigras* caet. Multifariam eius vim optime cognofcas ex Plin. VIII. 31. et XXXII. 5. — *Herbas, quas Iolcos atque Iberia mittit*, Theffalas ac Ponticas, quibus Medea ufa eft (unde *venena Colcha* II. 8. et infra v. 62. fimpliciter *Medeae venena* appellat; nam *Iberia* Ponti regio, Colchis vicina), adeoque efficaciffimas. Virg. Ecl. VIII. 95. *Has herbas, atque haec Ponto mihi lecta venena*

At expedita Sagana per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, aſperis,
Echinus, aut currens aper.

Ab-

nena ipſe dedit Moeris. Tibull. II. 4. 55. *Quidquid Medea veneni, quidquid et herbarum Theſſala terra gerit. Feraciſſimae* autem *venenorum* proventu (Virg. l. c. *naſcuntur plurima Ponto*) hae regiones habitae, quoniam ibi ſuperſtitio iſta maxime viguit. *Mittit* ſuaviter, tanquam mercem iſtas exportans: ut *India mittit ebur* et paſſim. — 23. *Oſſa* combuſti cadaveris *rapta*, erepta, extorta *ori canis ieiunae*, famelicae, quae adeo in cineres redacta, ardentiſſimum amoris deſiderium excitatura putabantur, a cane quippe cibi appetentiſſimo admorſa. Lucan. VI. 550. *Et quocunque iacet nuda tellure cadaver — — nec carpere membra vult ferro manibusque ſuis, morſusque luporum expectat ſiccis raptura a faucibus artus.* Eadem de cauſſa *extorta dentibus ferarum trunca calvaria* adhibet ſaga apud Apulei. III. p. 55. Pric. — 24. Medicamina haec bene trita atque commixta imponi *flammis* iubet, quibus *adurantur*: ut ſcilicet Varus eodem aeſtu correptus ad ſe recurrat. — *Colchicis*, incantatis, ſeu omnino rei magicae adhiberi ſolitis, puta cupreſſi, caprifici caet.

v. 25. At Sagana, Veia, et Folia, operis adminiſtrae, promtiſſimo animo partes ſuas exſequuntur. Sed has ſpeciatim ſtatim adnumerat poeta. Ad ritus magicos pertinebat etiam luſtratio, quae h. l. *aqua Avernali*, h. quae Acheronticam repraeſentabat, abſolvitur. Virg. Aen. IV. 512. *Sparſerat et latices ſimulatos fontis Averni.* Alias taedae et ſulfura adiecta. Vid. Broukh. ad Tib. I. 2. 61. et I. 5. 11. *Sagana expedita*, ſuccincta, vel omnino, alacri cum ſtudio, nihil cunctata. — *ſpargens horret capillis*, docta inverſione pro, horrens cap. aſperis ſpargit aquas per totam domum, luſtrat eam aqua Avernali. *Horret capillis aſperis*, φρίσσει ὀρθὰς τρίχας (ut Heſiod. Sc. Herc. 391. de apro), hirtam, erectam comam habet, echini aculeati inſtar. Calpurn. Ecl. VI. 15. *hirſuta ſpinoſior hiſtrice barba.* Enatum inde proverbium ἐχίνου τραχύτερος, de quo adi Eraſm. Adag. p. 474. — *Aper currens*, a canibus latibulo exagitatus, atque in venatores

Abacta nulla Veia conſcientia,
  Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus;
  Quo poſſet infoſſus puer
Longo die bis terque mutatae dapis
  Inemori ſpectaculo:
Quum promineret ore, quantum extant aqua
  Suſpenſa mento corpora:

Ex-

natores obiectos ſubſidentesque incurrens, Stat. Theb. XI. 530. *Fulmineos veluti praeceps quum cominus egit ira ſues, ſtrictisque erexit pectora ſaetis* caet. Sil. Ital. I. 421. *Fulmineus ceu Spartanis latratibus actus, quum ſilvam occurſu venantum perdidit, hirtò horreſcit ſaetis tergo et poſtrema capeſſit proelia.*

v. 29. Veia ſcrobem fodit, cui puer indatur. *Abacta nulla conſcientia*, tantum abſuit, ut ab opere tam inhumano, ſceleris, cui illam pararet, conſcientia abſterreretur, ut potius *ingemeret*, inſudaret *labori*, ſummis viribus ad maturandum opus incumberet, impigre ei ſeſe accingeret. Forte tamen poſterius ſimpliciter de duro labore accipiendum, cui vetulae iſtius vires haud ſufficerent. Similiter *ingemere agris*, *illaborare domibus*, Tacitus Germ. 46. extr. — *lig. duris* naturali ferri epitheto, ut *bipennes durae* IV. 4. 57. et paſſim. Mire argutantur intpp. — 32. Quo defoderetur puer, ut *dapis bis terque mutatae ſpectaculo inemori poſſet*, h. ut dapum exquiſitiſſimarum, quae apponerentur, ac per momenta, acuendae cupiditatis eius cauſſa, cum aliis permutarentur, deſiderio lente conficeretur; miſerrimaque morte periret. *Inemori ſpectaculo dapis*, ἐνθανεῖν τῇ ὄψει, pro mori defixis in dapes oculis, ſpectando dapes enecari. — *poſſet*, otioſa περιφράσει, ut ſaepiſſime. — *die longo*, qui puero fame excruciato longiſſimus videbatur; ut I. 25. 7. Contortior iunctura foret: *longo ſpectaculo.* — 33. *promineret ore*, extaret terra, mento tenus; pro hoc ornatius poeta: *quantum corpora* natantium *aqua extant mento ſuſpenſa*, elevata, ſurſum erecta; ſed alterum plane ex oculorum ſenſu. Hebetiorem tamen viſum prodidit Scalig. Hypercrit. p. 342. patibulum circumſpiciendo, quum

Exſucta uti medulla, et aridum iecur
Amoris eſſet poculum:
Interminato quum ſemel fixae cibo
Intabuiſſent pupulae.
Non defuiſſe maſculae libidinis
Ariminenſem Foliam,

Et

quum de poetica ratione quaerendum fuiſſet. — 37. 38. Breviter pro, ut medulla et iecur exſugeretur, areſieret fame ac ſiti, ſicque temperando amoris poculo idonea eſſent. *Medulla exſucta*, retorrida, exſiccata, ſucco per famem ſubducto. *Amoris poculum*, φίλτρον, potio, amorem iniiciens alteri; paranda h. l. e medulla et iecinore, tanquam amoris ſede. Vid. ad I. 13. 4. Arefactis autem, idque e longo deſiderio, opus erat, ut alter, qui peteretur, ſimiliter amore conſumeretur. Apud Theocr. II. 58. lacerta ξηρανθεῖσα (ut Schol. notat) cumque farina contrita philtro adhibetur, eadem ratione. Pervulgatiſſimum autem, de gravi amore dici, *exedere cor, animum, medullas, Amorem exſugere ſanguinem* et ſim. Hinc facile perſpicitur, omnem huius philtri efficaciam in metaphorico loquendi uſu verti. — 39. 40. Quum ſemel *pupulae cibo intabuiſſent*, h. quum oculi defixis in cibum pupulis defeciſſent atque obriguiſſent. Τάκεσθαι ὀφθαλμὼς Theocr. I. 91. *Pupulae*, κόραι, interior oculi tunica, quae lucis radios excipit, per quam adeo cernimus. Cf. Lucret. III. 409. *interminato*, interdicto, cuius potiundi copia non erat. — *ſemel* arcte τῷ *fixae* iungendum; ſunt adeo pupulae, quae immota acie cibis inhaerent prae nimio deſiderio. Male Torrent. et alii.

v. 41 *ſqq.* Ex rumore tantum, qui Neapoli eiusque vicinia percrebuerit, poeta ponit, Foliam deteſtando huic ſacro magico interfuiſſe; in quo ſumma amaritudo eſt. Inde enim colligendum dat, Foliam maxima apud Neapolitanos maleſiciorum, quae per artis ſuae exercitium ibi feciſſet, infamia notatam peruſtamque fuiſſe, adeo quidem, ut facile in animum inducerent, eidem in exſecrando hoc facinore partes ſuas fuiſſe. — *Non defuiſſe* forte cum vi, gnaviter, ſtrenue ſe in iſto negotio geſſiſſe. — *maſculae libidinis*, τριβάδα, de

Kk 5 qua

Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:
Quae sidera excantata voce Thessala,
Lunamque caelo deripit.
Hic inresectum saeva dente livido
Canidia rodens pollicem,

Quid

qua prodigiosa Venere Martial. I. 91. et Iuven. VI. 310. Neapolis *otiosa*, quo secedere solebant Romani, amoenitate regionis invitati. Vnde *in otia natam Parthenopen* appellat Ovid. Metam. XV. 711. Ad docta otia Musarum, quae ibi viguerint, a nonnullis referri videas; sed h. l. utique et in Ovidio, generatim accipere praestat. Ornat adeo simpliciter h. l. Paullo enim argutius fieri existimem, si ad sententiam accommodare velis: quae vacat magicarum artium praestigiis, delectatur iis. — 45. 46. Folia, potentissima pharmacentria. Pro hoc, declarandae eius potentiae caussa, *quae lunam et sidera excantata caelo deripit* h. cantu movet ac in terram deducit, tralatitia teratologia. *Excantare*, ἐκσοβεῖν, ἐκκρούειν, proprium artis verbum inde a XII tabulis: *qui fruges excantassit* caet. Cf. Broukh. ad Prop. III. 2. 49. — *voce Thessala*, carmine magico, ut saepius.

v. 47. *Hic*, rebus omnibus rite praeparatis, Canidia incantationem peragit. Habitum animi eius, ira atque indignatione, quod amorem Vari alio conversum animadverteret, aestuantis praeclare atque ἐναργῶς exprimunt adiecta: *rodens pollicem irresectum*, ungues irresectos admordens *dente livido*, vel proprie ad notandam eius deformitatem, vel caussam furoris continet, ex Zelotypia excitati. Martial. IV. 26. 5. *Ecce iterum nigros corrodit lividus ungues. Pollicem* ira furentis *usque ad periculum rosum* e Petronio laudat Cruquii Schol. Adde Propert. II. 5. 3. *Et saepe immeritos corrumpas dentibus ungues, et crepitum dubio suscitet ira pede* et III. 23. 24. *Vngue meam morso saepe querere fidem.* Hinc *saeva*, furibunda, animi impotens; vel, si ad rem trahas, atrocia meditans; apposito, utrovis modo accipias, epitheto. — *irresectum*, ex more veneficarum. Cf. Serm. I. 8. 26. — 49. *Quid dixit? aut quid tacuit?* paullo quaesitius pro, fanda, nefanda, ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα h. horrenda, atrocia eloquuta est;

Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
Non infideles arbitrae,
Nox, et Diana, quae filentium regis,
Arcana quum fiunt facra,
Nunc nunc adefte: nunc in hoftiles domos
Iram atque numen vertite.

For-

eft; omnino pro, carmen dirum, incantationem exorfa eft. Ineft fimul furoris, quo illam peragit, notatio.

v. 49 *fqq.* Cum hac invocatione conf. Ovid. Met. VII. 192 fqq. Senec. Med. 740 fqq. et Lucan. VI. 695 fqq. Noctem et Dianam invocat, utpote facri nocturni praefides. Vnde *arbitras*, teftes, confcias, praefentes appellat *rebus fuis*, quae moliatur, *non infideles*, vel, quae fidem praeftent in tacendis, quae videant, taciturnas; ut Ovid. l. l. *Nox*, ait, *arcanis fidiffima tuque triceps Hecate, quae coeptis confcia noftris adiutrixque venis*, vel, quod doctius, quae certam mihi opem fertis, quae auxilio me veftro numquam deftituiftis; hocque appofitius videtur v. 53. — *Silentium regis*, efficis: dum per noctem, cuius proprium eft filentium, luces, appares, *arcana cum fiunt facra*, quo tempore facris magicis operamur, fere ut Senec. Med. 6. *tacitisque praebens confcium facris iubar Hecate triformis*; ita fimpliciter ornans effet epitheton, Luna νυκτιφαής, noctiluca: quo eodem ornatu Statio Theb. X. 365. *arcanae moderatrix Cynthia noctis* audit. Forte tamen concinnior altera eft haec ratio: quae filentium praeftas, ut arcana facra rite peragi poffint; ut alludat poeta ad εὐφημίαν, in follennibus facris a praecone indici folitam. — 53. *nunc in hoftiles domos iram atque numen vertite*, ex antiquo precandi ritu (vid. ad I. 21. extr.) pro, mihi propitiae fitis, ira veftra in hoftes ablegata. Male plerique cum Schol.: in Varum veftram iram effundite.

v. 55 *fqq.* Agedum efficite, ut Varus intempefta nocte ad me compellatur. In enuntianda hac fententia affectui loquentis praeclare accommodata a poeta oratio, Varum *fenem adulterum*, h. meretrices Suburanas fectantem (quod docte *canibus Suburanis* innuit poeta) idque *nardo perunctum* feu unguentatum indigitando, in quo utroque, in fene

Formidolofae dum latent filvis ferae,
  Dulci fopore languidae,
Senem, quod omnes rideant, adulterum
  Latrent Suburanae canes,
Nardo perunctum, quale non perfectius
  Meae laborarint manus. —

Quid

fene deprehenfo, fummum dedecus. Nota Ovidii: *Turpe fenex miles, turpe fenilis amor.* Cf. Tib. I. 2. extr. Ad alterum Plaut. Caf. II. 3. 22. *vix teneor, quin, quae decent te, dicam. Senecta aetate unguentatus per vias, ignave, incedis?* Ad haec igitur fpectant verba: *quod omnes rideant*, quo importuna eius libido palam fiat atque derideatur; quamquam ipfam Canidiam, quae talem pufionem tam efflictim periret, traducere voluiffe Horatius putandus eft. Alterum, quod Canidiae iram mirifice decet, in eo eft, quod canum latratu atque infectatione Varum ad fe agi cupiat. Ita enim accipienda verba, *latrent* h. latrando perfequantur (ut in illo Petronii (Poet. min. IV. p. 286.): *canis in fomnis leporis veftigia latrat*) abigant e Suburra *canes*, et ad me compellant; quod ex adornatione rerum fuppleri debere arguit v. 60. ubi redeuntem Varum opperiens Canidia inducitur, quamquam fruftra. *Suburra*, Romae regio, meretricibus ibi quaeftum facientibus famofiffima. Laudant Perf. V. 32. Peffime autem Cruqu. Schol. iungit: quod omnes rideant, *et* (haud dubie poft *adulterum* inferto) latrent S. canes, hoc fenfu: cum eo iocentur, eum derideant canes Suburanae, i. e. meretrices de Subura. Noctem intempeftam fuaviter defignant; *dum ferae, dulci fopore languidae*, oppreffae, feffae (ut in Homerico: ἀδδηκότες ὕπνῳ; vid. ad III. 4. 11.) *filvis latent*, in latibulis fuis quiefcunt. *Quum tacet omnis ager, pecudes, pictaeque volucres*, fimiliter in mediae noctis defcriptione Virg. Aen. IV. 525. Mire argutantur Schol. Cruqu. et Baxt. — 59. 60. *nardo, quale* ἀπὸ κοινοῦ, ftructura Graecis familiari, pro, cuius generis f. quale unguentum *nec meae manus perfectius*, melius, *laborarint*, ἐκπονήσαιντ' ἄν, adeoque exquifitiffimum; auget ridiculi fpeciem. Male de philtro cum Cruqu. Schol. cogitabat Gefn. Dacer. autem venenum intelligebat, quod Canidia Vari ima-

Quid accidit? cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus ſuperbam fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Quum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abſtulit?

At-

imagunculae, quam in manibus teneret, adſperſiſſet; haud magis probabiliter.

v. 61 ſqq. Ante hunc verſum Canidia incantationem, qua Varum cum ſummo dedecore eius ex meretricum luſtris exagitatum ad ſe revocare conabatur, ſiſtere, Variqne adventum exſpectare putanda; quae ubi longe ſecus, quam ab venenorum efficacia ſperari poterat (vv. 61—68.) rem procedere animadvertit, de fraude alius veneficae, cui Varus obnoxius eſſet, nonnihil ſuſpicata, ad maiorem incantationem accingitur, quam nulla oppoſita vis magica infringat ac deſtruat. Eadem fere rei adornatio in Virg. Ecl. VIII. 101. ubi fortiſſima remedia itidem extremo loco adhibita videas. — *Quid accidit* caet. Quid cauſſae eſt, cur praeſentiſſima venena efficaciam ſuam in Varo perdiderint, Varum non arceſſant? Venena ſua *Medeae* vocat h. Medeae venenis aequipollentia, ac iis quidem, quae maximam vim exſeruerint (63 ſqq.), plane ut ſua praedicat Theocritea pharmaceutria II. 15. Φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης, μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθᾶς Περιμήδας. Tibull. I. 2. 51. de ſaga: *Sola tenere malas Medeae dicitur herbas.* In tanta luce mireris utique, interpretes contortam hanc et ad ſenſum ineptam rationem ſequi potuiſſe: cur mea venena minus valent, efficacia ſunt, quam Medeae? Ita Rutgerſ. quoque Lectt. Ven. X. p. 286. ut Scaligeri (Poet. VI. 342.) praepoſteras cavillationes mittam. — *dira*, vel omnino ornat, φάρμακα λοίγια, οὐλόμενα, qualia Circes Homerus vocat, vel effectus reſpicit, quos diriſſimos Medeae venena in Creuſa habuere. — *barbarae,* Colchicae, notiſſima appellationis ratione. — 63 ſqq. *quibus* pallam, Creuſae muneri mittendam, infecit. — *ulta fugit pellicem*, plane ut c. III. 14. *Hoc delibuta donis ulta pellicem ſerpente fugit alite.* — *ſuperbam* ad generis quidem regii nobilitatem haud inepte referas.

Atqui nec herba, nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum. —

Ah!

feras, etiam propter adi. *magni Creontis filiam;* praestat tamen, respectu Medeae a Iasone reiectae, dictum accipere pro, praelatam sibi, ideoque se susque deque habentem; quod ipsum acuebat ultionem Medeae. — 65. *palla, tabo,* h. veneno *munus imbutum,* ornate pro, palla, quam novae nuptae dono misisset, veneno infecta, tincta, *incendio* eam *abstulit,* consumsit; conflagravit ea induta Glauce s. iuxta alios, Creusa. — 67. 68. Atqui nullum in velocissimis venenis conquirendis laborem defugi, omnia tentavi. — *me non fefellit,* οὐκ ἔλαθε, non fugit, rimata sum herbas ac radices *in locis asperis,* inter rupes *latentes,* nascentes. In his enim virtus praecipua. Lucan. VI. 438. *Thessala quin etiam tellus herbasque nocentes rupibus ingenuit* caet. Ad aconita in specie refert Lambinus, *quae nascantur dura vivacia caute,* iuxta Ovid. Met. VII. 418.

v. 69. 70. Sententia esse videtur: neque tamen quidquam promoveo, mei ille plane oblitus est, *nihil ille deos, nil carmina curat,* Virg. Ecl. VIII. 103. Pro hoc poeta seu Canidia, adiecta morae eius caussa: *indormit pellicum cubilibus,* detinetur aliarum feminarum amoribus districtus, mei prorsus immemor. Pro hoc cubilia *uncta,* perfusa dicit *oblivione,* inducentia oblivionem; quatenus Varum ita tenent, ut medicamine, oblivionem *omnium* aliarum rerum (adeoque etiam Canidiae) inducente irrigata videantur. In qua ratione nihil plane est, quod recte offendat, nisi forte τὸ *omnium,* quod, absolute acceptum, nimis ambigue a poeta positum videri possit. Si igitur *omnium pellicum* iungas, generatim accipiendum erit: omnium aliarum feminarum cubilia perambulat (ut de Caesare Catull. XXIX. 8.), illarum amore flagrat, me neglecta, mei solius oblitus. Alii cum Scholl. iungunt: indormit cubilibus, omnium pellicum oblivione unctis, quod Klotzius maxime hac satis speciosa interpretatione exornavit: omnia tentavi, omnes radices et herbas adhibui: indormit Varus cubilibus, unctis succis et herbis, quae reliquarum omnium pellicum, praeterquam mei, oblivionem indu-

Ah! ah! ſolutus ambulat veneficae
Scientioris carmine.
Non uſitatis, Vare, potionibus
O multa fleturum caput!
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.

Maius

inducere valent et debent. Tamen nil proſunt nunc caet. Sed veneficii ratio, quae ita infertur, inaudita prorſus atque importuna h. l., Varo in luſtris Suburanis degente; tum elocutio ſententiae obſcura admodum eſt ac dura. Quod Scholl. habent: dormit oblitus omnium pellicum, ſuique adeo, hoc refragatur vv. 57. 58. et mire languet.

v. 71. Etiam haec, interpoſita aliqua mora, ſubiici putanda a Canidia, impedimenti cauſſam anquirente; quam animo ſubito obiectam τῷ *ah! ah!* declarat poeta. Dolentis vocem ſtatuit Schol. Cruqu. — *ſolutus ambulat*, ornate et ad notandam Vari incuriam praeclare pro, ſolutus eſt, veneficia mea repelluntur, ipſorum vim retundit *carmen* ſ. incantatio efficacior veneficae cuiuspiam *ſcientioris*, quae ſe peritiorem iactat; gravior incantatio Varum tutum praeſtat a mea, qua hactenus uſus ſum: igitur (pergit Canidia v. 73.) potentiore opus eſſe intelligo, qua iſtam deſtructum iri Varumque mihi obſequentiſſimum fore certa ſim. *Solvi* ac *defigi* verba propria in re magica. Vid. ad I. 27. 21. Hoc loco notatu dignum eſt, quod ſaga adverſus ſagam artis ſuae experimentum facit, alterius vim inhibitura.

v. 73. Duobus fere, quae ſequuntur, accipi poſſunt modis. Alter continuat orationem: Alia te exſolvit meo carmine venefica, video adeo, te non uſitatis his potionibus ad me recurſurum, *neque* caet.; ergo *maius parabo* caet. Sed ἐναργεστέρη, ac propter interiecta, *o multa flet. caput*, verior haec altera ratio: *Non uſitata potione*, quaeſitiore, potentiore incantationis genere *ad me recurres*, efficiam, ut ad me redeas (ſed delecto *recurres*, ad vim iſtius potionis declarandam), *nec vocata* caet. adeo quidem, ut, ubi ſemel ad me recurreris, *mens tua*, tu, quamquam *voceris*, avoceris a me *Marſis vocibus*, quamquam te iterum ſaga quaepiam a me alie-

Maius parabo, maius infundam tibi
Faſtidienti poculum.
Priusque caelum ſidet inferius mari,
Tellure porrecta ſuper,

Quam

alienare, meo carmine exſolvere cupiat, non rediturus ſis, ut nulla iterum a meo te amore ſaga expeditura ſit. *Maius enim parabo* caet., quae ultima ἐπεξηγητικῶς adiecta; loquentis affectui mirifice accommodata. Poſterius comma: *nec vocata mens tua redibit*, ita fere accipi video: mens tua, magico carmine ſemel a me evocata, nunquam redibit h. ſana mens, ubi ſemel tibi carmine meo exciderit, ſemel alienata erit, nunquam tibi reddetur, amore ſemper inſanies; quod quidem adſtruere licet Ovid. A. A. II. 106. *philtra nocent animis, vimque furoris habent*: ſed expeditior atque concinnior altera ratio videtur. *Marſae voces* ut *Marſa naenia* infra XVII. 29. *Marſus cantus* Ovid. Med. Fac. 39. vid ad Sil. VIII. 496. — *o multa fleturum caput*, qua quidem potione miſere excruciaberis, ſollenni apud Graecos comminationis formula, πόλλ' οἰμώξεις. Vid. Lamb. Rem eventum habuiſſe apparet ex c. XVII. init. ubi Varus animi angorem atque cruciatus, quos Canidiae incantatio ſibi concitaverit, ipſe expedit. Male nonnulli: peſſime te tractabo, ubi te iterum poteſtati meae ſubiecero. — 77. *maius poculum*, maioris efficaciae *infundam*, miſcebo, temperabo tibi poculum. — *faſtidienti*, venuſte admodum adiectum, qui priora pharmaca faſtidieris, aſpernatus ſis, ipſis vim abiudicaveris. Minus docte Lamb. faſtidienti me.

v. 79—81. Priusque omnis rerum per naturam ordo confundetur, adeo quidem, ut, quod ex naturae legibus effici nequit, leviſſima imum, graviſſima[1] contra ſummum locum occupent; *quam non* caet. Ἀδύνατον hoc docte et ornate extulit poeta. Caelum *ſidet, inferius* ſubſidet, ita ut inferius ſit *mari*, mare ei ſuperfundetur, *tellure porrecta ſuper*, et huic tellus ſuperinſternetur, plane inverſo ordine; nam ex antiqua opinione caelum ſummum, terra medium et aqua ultimum locum poſſidere credita. Cf. Ovid. Met. I. 26—31. — 81. 82. Niſi *meo amore* ſic flagres, mei deſiderio ita incendaris, conſumaris, *uti bitumen* his *ignibus*, comparatione a re praeſenti deſumta.

Bitu-

Quam non amore ſic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub haec puer, iam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis inpias;
Sed dubius, unde rumperet ſilentium,
Miſit Thyeſteas preces:

Ve-

Bituminis enim uſus in his ſacris notus vel e Virg. Ecl. VIII. 82. idque propter ſpiſſum fumum, quem illud egerit (hinc *fumans bit.* Ovid. Met. XIV. 792.), tali ſacro, quod ad inferos pertinet, accommodum. Vnde *atros i.* appellat, h. craſſo fumo circumvolutos; ut *atro lumine fumantes taedas* Virg. Aen. VII. 457. Alii aliter. Caeterum his reſpondent Vari verba (XVII. 30.): *o mare et terra! ardeo, quantum neque* caet.

v. 83 *ſqq.* Inter funeſtum hunc apparatum furoremque Canidiae, ultima experiri ſtatuentis, puer, ſalutis ſpem prorſus decollatam, ſeque ad extremas lineas admotum animadvertens, ne ſua mors impune Canidiae eſſet, iam ad imprecationes, quae ſola miſeri ſui ſati reliqua videbat ſolatia, convertitur, quas quidem imbecillis adverſus atroces fortioris iniurias munimentum eſſe volebat priſca religio, Diis ultionem demandando, quam ipſi obtinere haud poſſent. Ita Druſus, *exſpes vitae, meditatas compoſitasque diras imprecatur Tiberio* apud Tacit. Ann. IV. 24. *Sub haec*, debacchante ita Canidia, puer non amplius *mollibus verbis lenire*, μειλιχίοις ἔπεσι καθάπτεσθαι, μαλακοῖς λόγοις θέλγειν (Hom. Od. I. 56. XXIV: 392.), h. precibus, quibus pertinacem iſtarum ſaevitiam frangeret, eas ad miſericordiam perduceret, aggredi ſtatuit *inpias*, ſceleſtas, graviter pro, illas mulieres. — 85. 86. *Dubius*, praepeditus irae impotentia, prae ira neſcius, *unde rumperet ſilentium*, unde loquendi initium faceret, quid primum in maleficas iſtas mulieres evomeret, animo atrociſſima quaeque, quae iram ſuam explicarent, circumſpiciente. Sicque ſtatim diriſſimis exſecrationibus agere conſtituit. *Preces Thyeſteae*, ἀραὶ, exſecrationes horrendae, atroces; quales Thyeſtae in Atreum fuere. *Mittere preces*, ut *mittere vocem*, ἱέναι φωνὴν, adeoque precari, devovere h. l.

Venena magnum fas nefasque; non valent
Convertere humanam vicem.

Diri

v. 87—90. Vix ullum Horatianum locum dari arbitror, in quo magis tumultuati hariolatique sint interpretes, suum quisque sensum secuti, quam hic. Nec mirum utique, quum sententiae paullo obscurior sit enuntiatio, neque uno modo verborum iunctura institui possit. Quod primo utique loco sese offert, est, ut *magnum fas nefasque* appositio τοῦ *venena* habeatur; sed quo idoneo sensu (Schol. enim Cruqu. ineptas argutias nihil moror) venena magnum fas dici queant, quae semper nefas putata sint, nec liquet, et, si vel maxime liqueret, vix dicas, quae huius appositionis esset vis ad totam sententiam, quae et ipsa inde laborat. Igitur praestat ista verba ad sententiam trahere hac interpretatione: *Venena*, φάρμακα, veneficia, incantationes, *valent*, hoc quidem efficere possunt, ut *fas nefasque convertant*, commutent, commisceant, confundant; atrocissima quidem facinora patrare possunt: *non* item *humanam vicem* ἀμοιβὴν, *convertere*, immutare possunt, ita ut ultionem s. vindictam istorum scelerum effugiant. — Γνωμικῶς haec a poeta elata, ad sensum ita revocanda: Vos veneficae atrocissimum iam in me scelus designaturae estis, cuius tamen poenam nullis incantamentis, nullis herbis, avertere potestis, cuius vos certissima vindicta manet. Quam quo minus effugiatis, diris vos defigam caet. Iam intelligitur, cur τὸ *valent* ad posterius comma ad quod proxime spectat, reiecerit poeta. Atque haec demum sententia videtur commoda, pueroque atque poeta adeo digna. Restat, ut quae enuntiatae linguae legibus sententiae ratio sit, doceatur. *Fas nefasque convertere*, conturbare pro, nefanda perpetrare, sollenne ex usu loquendi poetico. Vid. ad I. 18. 10. *Fas magnum*, venerandum, quod non impune laeditur conculcatur; apposito epitheto. Ita *magni Dii* infra 15. 3. *Iustitia potens* II. 17. 15. et sim. *Vices humanae*, poenae (vid. ad I. 28. 32.) quibus homines obnoxii sunt, quae fato s. divinitus constitutae sunt in homines, idque, quod contextus ratio docet, improbos, scelestos. Longius petitum est, si *v. humanas* explices poenas, quas homines a Diis infligendas ex imprecationibus poscunt, quas quidem subterfugere haud liceat, quum aliae precibus, victimis, καθαρμοῖς averti possint; quamquam apposite ad sqq. — 89. 90. *Diri*

vo

Diris agam vos: dira deteſtatio
  Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire iuſſus exſpiravero,
  Nocturnus occurram Furor,

Pe-

vos *agam*, quaeſite dictum videri poſſit pro: invocabo Diras ſeu Furias excitabo, quae vos agitent, perſequantur (uti Clytaemneſtra Furias Oreſtae ἐπισείειν dicitur Eurip. Or. 941.); quarum ſollennis in devotionibus invocatio: v. c. Catull. LXIV. 192 ſqq. Sed obſtant ſequentia. Igitur ſimpliciter accipiendum; diris vos devovebo, exſecrabor vos. *Agunt* dirae, quatenus poena, diris expetita, ſontem perſequitur, urget; vel, quod ſimplicius, quatenus certus poenarum, diris intentatarum, eventus reum agit, h. inquietat, excruciat, angit; unde mox *inquieta praecordia.* Liv. XL. 56. *umbrae inſontis interemti filii eum diris agitabant.* — *dira deteſtatio* caet. Simplicior continuatio erat: diris a. v., nulla victima expiandis. Sed ornatior et explicatior poeta. — *Dira deteſtatio*, dirarum imprecatio (nam *deteſtatio* fit, quando deos ultores vindicesque iniuriae teſtamur comprecamur. Plenius Plin. Epp. II. 20. *iram deorum in caput pueri deteſtari.*) h. ira, deorum diris excitata, *nulla victima*, nullis ſacrificiis *expiatur*, averruncari poteſt. Cf. omnino I. 28. 31 ſqq.

v. 91. *Quin*, neque his contentus, exſatiatus, ipſe, ubi *exſpiravero* animam, vitam (ita ἐκπνέειν ſimpliciter Eurip. Electr. 1220. et paſſim), *perire iuſſus*, cuius quidem miſerandae necis vos auctores eſtis, adeoque poſt mortem omnibus vos excruciabo modis, poenas a vobis exigam. Has ſpeciatim adnumerat poeta, revocatis ad Furiarum miniſteria coloribus. *Nocturnus occurram Furor*, noctu me vobis obiiciam, vos exterrebo Furiali habitu: ſed *Furorem* poſuit poeta, quum de puero agatur. Apte ad rem Torrent. laudat Suet. Ner. 34. de Nerone: *neque ſceleris conſcientiam — ferre potuit, ſaepe confeſſus exagitari ſe materna ſpecie, verberibus Furiarum ac taedis candentibus.* Similiter moribunda Dido apud Virgil. Aen. IV. 384. *Sequar atris ignibus abſens, et, quum frigida mors anima ſeduxerit artus, omnibus umbra locis adero.* Noſtrum reſpexit Quinctil. Decl. 314. *Sunt illa vera, quae extremo miſeri ſpiritu dicebantur, Dabis*

 mihi,

Petamque vultus umbra curvis unguibus,
Quae vis Deorum est Manium;
Et inquietis adsidens praecordiis,
Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
Contundet obscenas anus.

Post

mihi, scelerate, poenas: persequar quandoque et occurram. — *Nocturnus*, nam *nocte vagae feruntur* (Propert. IV. 7. 89.) umbrae; tum maior terroris species inest. — 93. *petam*, impetam, involabo in vultus vestros, eosque dilacerabo *unguibus*. Ovid. in Ibin 146. *Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum, insequar et vultus ossea forma tuos.* — 94. *Quae vis Deorum Manium est*, qua potestate gaudent Manes, sc. ut insectentur eos, a quibus peremti fuerint. Insignis in hanc rem locus est Valer. Flacc. III. 386. *patet illis* (misere necatis) *ianua leti, atque iterum remeare licet: comes una Sororum additur — — quisque suos sontes inimicaque pectora poenis implicat, et varia meritos formidine pulsat.* Enata inde Φάσματα s. terriculamenta nocturna, quae Ἐριννύων πρόσωπα appellat Aelian. H. V. L. IX. 29. *Dii manes* apposita appellatione, in declaranda eorum potentia. Male totum locum cepit Dac. — 95. *Adsidens* non, quod alias est, fovendi, solandique caussa, sed ut continuo vexet, angat *praecordia*, animum, quod alias de Cura, Amore caet. dicitur. — *pavore* iniecto *somnos auferam*, excutiam, abigam. Cf. II. 16. 15. Caeterum ultimis h. vv. totius figmenti rationem respici ac tangi, in promtu est animadvertere. Luculentus in hanc rem extat Ciceronis locus (Pro Rosc. c. 24.): *Nolite putare, quemadmodum in fabulis saepenumero videtis, eos, qui aliquid impie scelerateque commiserint, agitari ac perterreri Furiarum taedis ardentibus; sua quemque fraus et suus terror maxime vexat: suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suae malae cogitationes conscientiaeque animi terrent. Hae sunt impiis assiduae domesticaeque Furiae, quae dies noctesque parentum poenas a consceleratissimis filiis repetant.*

v. 97. Praeclare *contundet* — *different*, tanquam de re, certissimum eventum habitura; pro,

Post insepulta membra different lupi,
Et Esquilinae alites.
Neque hoc parentes, heu mihi superstites!
Effugerit spectaculum.

pro, precor ut caet. Ad exsecrationem hos vv. pertinere, vix opus est monere. *Turba*, concitata scelerum vestrorum atrocitate multitudo hominum vos *vicatim*, per omnes vicos insectata *hinc et hinc*, undique *saxis petens contundet*, lapidibus obruet, ad necem usque lapidabit. — *obscenas*, abominandas, detestandas, sceleftas *anus*. — 99. *Post*, ubi lapidibus peremtae fueritis, corpora vestra *insepulta* iacebunt, proiicientur in monte Esquilino, *lupis*, atque *alitibus differenda*, discerpenda, iis praedae relicta; quod utrumque extremae miseriae habitum, ut in vulgus notum. Similis imprecatio apud Martial. X. 5. 10. *Et, quum supremae fila venerint horae, diesque tardus, sentiat canum litem;* quod *differendi* notionem plane repraesentat. In aggere autem s. colle extra portam Esquilinam „locum sepulcrorum, ad corpora pauperum, aut sceleratorum comburenda aut canibus proiicienda, fuisse" monent Schol. ad h. l. et ad Serm. I. 8. 15. Hunc docte poeta indigitat *Esquilinis alitibus.* — 101. 2. *Non effugerit parentes hoc spectaculum*, fruentur, exsatiabunt sese parentes mei hoc miserabili exitii vestri spectaculo; utinam hoc ex vestrum supplicio solatium iis contingat! In *heu mihi superstites* magnum πάθος; non tam miserandum fatum suum, quamquam et hoc, dolet puer, quam quod, turbato naturae ordine, parentes suos immatura morte sua graviter adfligat.

CARMEN VI.

ARGVMENTVM.

Invehitur Horatius hoc carmine in hominem, qui integrae famae homines, maximeque eos, a quibus nihil sibi periculi metuendum esset, maledictis laceraret, quique ostenso aliquo lucello statim obmutesceret, atque a convitiando absisteret. Quae ne impune ei essent intemperiae, utque aliquando pravae isti libidini modum figeret, ultro eum aggreditur, exprobrataque acerbe ignavia ac timiditate eius in se his iambis irritare conatur poeta. Quod quidem ἀλληγορικῶς ita instituit, ut eum cum cane, latratu praetereuntes quosque territante, obiectaque offa conticescente comparet, se contra animosissimum atque acerrimum canem ferat, qui non nisi in ferociori quocunque animali virtutis suae experimentum faciat. Cassium Severum, hominem sordidae originis vitaeque maleficae (Tacit. Ann. IV. 21.), qui viros ac feminas illustres procacibus scriptis diffamaret (Id. Ann. I. 72.), adeo quidem, ut Augustus, istac libidine commotus cognitionem de famosis libellis tractandam decerneret, a poeta designari notarique tradunt Scholl. idemque nomen plerique Codd. et edd. vett. praeferunt; quos quidem quo minus sequendos statuamus, quamquam nihil impediat; quae enim Gesnerus contra monuit, adulationem, quae v. 9. 10. ei obiicitur, in hominem

nem vix cadere, qui, quod idem Tacitus refert, ob improbam linguam Cretam amotus sit, et in Seriphiis saxis consenuerit, neminem facile morabuntur, qui Cassium non adulando h. blanditiis atque obsequiis sed dicacitate sua invitis fere munera ista extorsisse reputaverit, quum tamen plures, Cassio similes, canina ista facundia infames Romae ista aetate extitisse haud absurdum sit credere, consultius videtur, rem in medio relinquere.

Quid inmerentes hoſpites vexas, canis,
Ignavus adverſum lupos?
Quin huc inanes, ſi potes, vertis minas,
Et me remorſurum petis.

Nam

v. 1. Quid *vexas*, inceſſis latratu, allatras *hoſpites*, homines tibi plane ignotos, obvios quosque, adeoque *immerentes*, nulla te iniuria laceſſentes, ab iis non irritate? h. quid convitiaris, maledictis inſectaris, quemquem aſpicis? *Latrare*, ut gr. ὑλακτεῖν, βαΰζειν, ſollenne de convitiandi libidine, contumelioſaque inſectatione. Ariſtoph. Theſmoph. 902. βαΰζε τοὐμὸν σῶμα βάλλουσα ψόγῳ. Id. Veſp. 1593. Αἴσωπον — θρασεῖα καὶ μεθύσῃ τις ὑλακτεῖ κύων ſc. ἀρτόπωλις. Vid. Valken. ad Phalar. Epp. p. XV. et ad Ammon. p. 231. Martial. II. 61. 5. *Vteris ore aliter, nimiaque aerugine captus allatras nomen quod tibi cunque datum eſt.* Id. V. 60. 1. *Allatres licet usque nos et usque, et gannitibus improbis laceſſas — — nos hac a ſcabie tenemus ungues.* Facundia inde *canina* rabulis forenſibus tributa. Colum. praef. 9. *ne caninum quidem ſtudium praeſtantius locupletiſſimum quemque allatrandi, et contra innocentes et pro nocentibus — — conceſſum intra moenia et in ipſo foro latrocinium;* et κύων κατήγορος conſtitutus in Ariſtophanis Veſpis. Cf. Cic. pro Roſc. Am. 1. 20. — *hoſpites* obvios quosque vocat, canis domeſtici, qui omnes, qui extra familiam ſunt, allatrat, ratione habita. — 2. *Ignavus*, imbellis, timidus, *adverſum lupos*, adverſus fortes, audaces, promtos paratosque ad propulſandas iniurias, ubi haud impune te laturum intelligis. Apprime huc facit Pind. Pyth. II. 154. Φίλον εἴη φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι.

v. 3. *Quin* eſt exhortantis, age vero, quidni potius *huc*, in me, *ſi potes*, ſuſtines, audes, *vertis minas*, mihi malum minitaris latratu tuo, *me allatras*. — *inanes*, utpote canis timidi et ignavi. — 4. et me impetis ſatis animi habentem tecum congredi; pro quo fortius eſt, *remorſurum*, qui vanas tuas minas morſu graviter vindicaturus ſum. Verbi compoſiti vis in oppoſitione ſola quaerenda; audacter reſiſtam tibi; nam morſus alterius canis inanes eius minae exclu-

Nam, qualis aut Moloſſus, aut fuluus Lacon,
Amica vis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublata nives,
Quaecunque praecedet fera.
Tu, quum timenda voce compleſti nemus,
Proiectum odoraris cibum.

Cave,

excludunt. Niſi ad mordacia eius dicta referre malis, quo tamen poetae parum conſulas. Comparat autem poeta ſe fortiori animoſiorique cani, hancque comparationem ἀλληγορικῶς in ſeqq. perſequitur.

v. 5—8. Acerrimorum enim canum inſtar cuicunque ferae fortiter inſtabo pertinacique eam alacritate perſequar. Eſt adeo oppoſitio v. 2. *ignavus adverſum lupos.* Pro acerrimis canibus ſunt Moloſſi ſ. Epirotici, *amica vis paſtoribus*, robore ſuo paſtoribus commendatiſſimi. Virg. Ge. III. 406. *Nunquam cuſtodibus illis* (Spartae catulis acrique Moloſſo) *nocturnum ſtabulis furem, incurſusque luporum — horrebis. Genus eſt audax avidumque ferae* de Spartanis Senec. Hippol. 35. Cf. Varro II. 9. 6. — 7. 8. *Agam, quaecunque praecedet fera*, graeca ſtructura et ornate pro, quamcumque feram inſectabor. *Per altas nives* et *aure ſublata*, ὀρθῇ, praeclare ad ſtudii pertinaciam et alacritatem declarandam adiecta. Callim. H. Del. 230. οὔατα δ' αὐτῆς ὀρθὰ μάλ'; nam timidorum eſt, aures demittere.

v. 9. 10. Tu contra ſola lucri ſpe maledictis tuis homines inceſſis. os tibi obturari vis. Pro hoc, ſervata allegoria, *ubi voce tim. compleſti nemus*, omnino pro, ubi ingentes clamores, latratus, edidiſti (nam alterum de cane venatico, quod in hunc proprie non cadit propter v. ſeq.), *odoraris* ſtatim, inveſtigas, circumſpicis, ſi quis tibi cibus obiectus ſit, quo manſuetior fias. Similis ſunt coloris illa Martialis (IV. 53 6.): *Cui dat latratos obvia turba cibos, eſſe putas Cynicum, deceptus imagine falſa. Non eſt hic Cynicus, Coſme: quid ergo? canis.*

v. 11. 12. *Cave, cave* ſollennis huius de vitando malo admonendi formulae iteratio. Vid. Intpp. ad illa Petron. c. 35. *Cave, cave canem.* — namque in *malos*, qui immerentes

Cave, cave: namque in malos aſperrimus
  Parata tollo cornua;
Qualis Lycambae ſpretus infido gener,
  Aut acer hoſtis Bupalo.
An, ſi quis atro dente me petiuerit,
  Inultus ut flebo puer?

rentes vexant, *aſperrimus* ſum, efferatiſſima ira odioque feror, inſurgo, adverſarios mihi cos depoſco ac deſtino. Παροιμιακῶς haec poeta, deſumta a tauro feroci ac petulco imagine: *parata tollo cornua*, promtiſſimus ſum, cornibus impetere, tauri inſtar efferor, εἰς κέρας θυμοῦμαι. Idem uſus τοῦ ταυροῦσθαι apud Graecos, veluti Aeſchyl. Choeph. 272. Eurip. Med. 92. Plaut. Pſeud. IV. 3. 5. *ne nunc mihi obvortat cornua*, h. obnitatur, adverſetur.

v. 13. Archilochi inſtar, Lycamben quod pactam ſibi filiam, Neobulen, alteri collocaſſet, iamborum contumelia ad laqueum compellentis. Initium iſtorum extat apud Hephaeſt. p. 70. Adpoſita adeo appellatione h. l. audit *gener Lycambae*, a Lycambe repudiatus; ob hoc ipſum enim rabioſum iambum in ſocerum ſtrinxerat. Cf. Epp. I. 19. 25. Rem paſſim attigere poetae in Anthologiorum faſcem collecti, veluti Meleag. LI. 3. Cn. Lentulus Gaet. c. VI. in Anal. Br. II. 167. — 14. Aut veluti Hipponax, acerrimis in Bupalum et Athermum iambis invectus, quod imaginem ſuam, foeditate notabilem, ridentium circulis propoſuiſſent, Plin. XXXVI. 5. De eo eſt Philippi c. LXXXIII. (Anal. Br. II. 235.).

v. 15. 16. An impune mihi obtrectari patiar, aliorum contumelias patienter feram? Archilochia ſententia apud Suid. v. κατατροῖξεται· ἐμεῦ δ' ἐκεῖνος οὐ κατατροῖξεται, ex emendatiore Toupii (ad Suid. II. p. 76.) lectione. — *Ater dens* maledicentiae obtrectationisque proprius. Martial. V. 28. 7. *Rubiginoſis cuncta dentibus rodit*, et paſſim. — 16. *ut puer inultus*, qui, quum illatam iniuriam ulciſci nequeat, inani fletu dolorem ſuum ſolatur.

CAR-

CARMEN VII.

ARGVMENTVM.

Devicto atque occiſo S. Pompeio, Lepidoque armis exuto, quum respublica, diutinis bellis civilibus feſſa, reſpirandi aliquando tempus nacta eſſe videretur, haud multo poſt (a. V. DCCXXII.) ſimultates, quae aliquamdiu Octaviano cum Antonio interceſſerant, impatiente conſortis imperio, prorumpere et ad vim ſpectare coepere: unde, maxime quum intentiore cura bellum, quandoquidem ultima experiundi animus eſſet, utrimque appararetur, in ſummum remp. diſcrimen adductum iri in promtu erat perſpicere. Contactus igitur hac miſeranda patriae ſuae vice poeta Romanos hoc carmine ab inſano integrandi belli civilis conſilio avocare annititur, propoſita ſceleris, cui ſe obſtricturi eſſent, atrocitate atque vel belluinam feritatem excedente immanitate, certiſſimoque, quod in ipſos inde redundaturum ſit, exitio. Animatur totum carmen dramatica rerum adornatione, affectui poetae perquam accommodata. Rapi nos ſentimus in medium diſcurſantium atque arma depoſcentium tumultum, poeta inſtat graviter increpando, ſummaeque dementiae eos accuſando: illi ſceleris pudore confundi neque tamen arreptum cupide ferrum dimittere; unde tandem funeſtiſſi-

neſtiſſimam hanc cladem ex ſatali Deorum ira priſtino ſcelere, quod poſteris luendum ſit, contracta reip. impendere pronuntiat. Hoc quidem ſatis prudenter poeta, ne alterutri parti invidiam faceret.

AD POPVLVM ROMANVM.

Quo, quo ſceleſti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enſes conditi?
Parumne campis atque Neptuno ſuper
Fuſum eſt Latini ſanguinis?

Non

v. 1. Initio ſtatim poetae erumpit indignatio, atrocitate facinoris, quod in ſe admiſſurus eſſet populus Romanus, plane conturbati; quod ipſum vegeta ac praecipitata oratio inſigniter oſtendit. Ineſt ſimul vivida civilis tumultus ὑποτύπωσις. *Quo ruitis*, quanto fortius quam, quid molimini, quid ſtruitis? Nam alterum praeclare praecipitem civium furorem impotentiamque animi adumbrat, qua ad mutuam ipſorum caedem impelluntur. Qua temeritatis notione hoc verbum nec pedeſtris oratio ponere reformidat. Vid. Erneſti Clav. Cic. h. v. *Furor* autem, *rabies*, *inſania* obvia ratione bellum civile moventibus adſcripta, v. c. Lucan. I. 8. Iidem eadem de cauſa *ſceleſti* ἐναγεῖς, dicti, ſcelus graviſſimum, bellum civile, adorti. Cf. I. 2. 29. et 35. 53 qq. — *aut* egregie confuſum poetae animum manifeſtat; tanquam diverſae enuntiationis ſit, quae ſequitur ſententia, cum perſpicuitatis cauſſa tantum τοῖς *quo ruitis* ſubiecta ſit. — *cur* iterum enſes ſtringitis? cur novo bello civili accingimini? — enſes *conditi* non παρέλκει, ſed docte et graviter, qui modo vagina conditi ſunt, vixdum finito bello civili. Vltimum, quod reſpicit poeta, erat inter Octavianum Caeſarem et Sex. Pompeium, cuius ſinem pugna ad Mylas commiſſa attulerat. — 3. Tanquam parum adhuc *Latini*, noſtri, civilis (ut II. 1. 29.) *ſanguinis* fuſum ſit, re Romana multis bellis civilibus iam ſatis attrita; ut adeo vel hac de cauſſa a novo abſtinere oporteat. — *campis atque Neptuno ſuper*, terra marique. Cf. omnino II. 1. 29 — 36.

v. 5 — 10. Armis accingimini, quibus non exteras nationes, ſed vosmet ipſos perditum itis. Eadem adeo ſententia, quae I. 2. 21 ſqq. Pro hoſtibus in genere delecte poſuit Carthaginienſes, Britannos, et Parthos, quos Romano nomini infeſtiſſimos eleganter de-

Non ut ſuperbas invidae Carthaginis
Romanus arces ureret:
Intactus aut Britannus ut deſcenderet
Sacra catenatus via:

Sed

deſignat v. 9. In ſqq. obſerva divitias poetae in varianda *perdendi* notione effuſas. — ut *arces Carthaginis*, Carthago *ureretur*, incendio vaſtaretur, exſcinderetur, regnum Carthaginienſium everteretur. — *invida Romani imperii aemula* (ut Salluſt. Cat. 10.), de principatu contendens cum Roma, infeſta Romanis. Quo eodem arrogantiae ſenſu arces eius *ſuperbae* dictae, Romanum iugum dedignantes, ſibique imperium afferentes. Pro quovis autem graviori hoſte Carthaginienſes ad partes vocari putandi a poeta, quandoquidem nullum capitaliorem hoſtem olim experta eſſet reſpublica, cuius adeo belli internecini memoria Romanis inuſta eſſet. Nam multo poſt everſam Carthaginem bella civilia exarſiſſe, Africamque Auguſti tempeſtate in provinciae formam redactam et in colonos diviſam fuiſſe, ſatis conſtat. — 7. 8. Aut ut Britanni perdomarentur, de iis triumpharetur. Aggreſſus quidem fuerat Iul. Caeſar Britannos, ignotos antea, ſuperatisque pecunias et obſides imperavit, iuxta Sueton. c. XXV.; ſpeciem tamen magis, quam veram deditionem praeſtitit iſta expeditio. Recte adeo *intactus*, bello quidem tentatus, necdum tamen victus ac perdomitus. — *deſcenderet Sacra via*, in triumpho duceretur per ſacram viam, ſed alterum ſignate, nam ubi pompa triumphalis Clivum Capitolinum adſcenderet, triumphati in carcerem *deducebantur*, ibi necandi. Rem expedit Ciceronis locus, a Torr. et Geſn. iam ad partes vocatus, Verr. V. 30. *At etiam qui triumphant, eoque diutius vivos hoſtium duces ſervant, ut, his per triumphum ductis, pulcherrimum ſpectaculum fructumque victoriae populus Romanus percipere poſſit: tamen quum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemque dies et victoribus imperii, et victis finem vitae facit.* — *catenatus*, ex more. Cf. II. 12. 11 ſq. — 9. 10. Sed ut *haec urbs*, cum virtute, hoc *imperii at gloriae domicilium* (ut Cic. de Orat. I. 105. vocat), hoc ſplendiſſimum imperium ſuamet manu everſum concideret. Infra XVI. 2. *Suis et ipſa Roma viribus ruit.* — *ſecundum*

vota

Sed ut, ſecundum vota Parthorum, ſua
  Vrbs haec periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
  Nunquam, niſi in diſpar, feris.
Furorne caecus, an rapit vis acrior?
  An culpa? reſponſum date. —
Tacent;

vota Parthorum, acerbe admodum, ut votis Parthorum, vos aliter atteri haud poſſe probe intelligentium, ſatisfaciatis. Lineae ductae iam ab Hom. Il. I. 255. ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ, εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν.

v. 11. 12. *Hic*, tam immanis *mos* ne in ſaeviſſimis quidem beſtiis *fuit*, ἀορίστως, eſt, deprehenditur, ſc. ut in ſuum ipſae genus ſaeviant. Poſtrema docte invertit et cum antecedentibus copulavit poeta: *numquam feris*, efferari ſolitis, non pugnantibus *niſi in diſpar*, niſi adverſus feras diſparis naturae. Sententia ipſa paſſim frequentata vett., quamquam, quod iam Geſn. animadvertit, nec ſatis vere ſit, nec ſubtiliter ſatis ad rem accommodata. Cf. quos laudat Boettig., Plin. Praef. l. VII. extr. et Iuven. XV. 159 ſqq. Ad tyrannos transtulit Senec. de Clem. I. 26. *Illa rationis expertia et a nobis immanitatis crimine damnata abstinent ſuis, et tuta eſt etiam inter feras ſimilitudo: horum ne a neceſſariis quidem rabies temperat ſibi* cact.

v. 13. 14. Quae cauſſa ſubigit vos, tam perverſe agere, impellit vos, in mutuam caedem cum ſummo dedecore veſtro ac ſcelere tam cupide graſſari? num *caecus furor*, temerarius animi impetus, vos *rapit*, praecipites agit? an exſtimulat vos *vis acrior*, gravior, cui reſiſti nequeat, h. divina, fatalis quaedam neceſſitas, an *culpa*, an pro magno flagitio, ἄτη, qua obſtricti eſtis, hoc (ſc. ut male in vos conſulatis) tanquam poena vobis inflictum eſt? In plura membra diſpertivit, ac tamquam diverſa ſeiunxit poeta, quae, ſi curatius examines, unius ſententiae ſunt. Vide enim pedeſtrem enuntiationem: num ſceleris vindicandi cauſſa divinitus vobis hic furor, haec animis veſtris iniecta eſt amentia. num ἄτη quapiam tenemini, qua offenſi Dii mentem vobis eripiunt?

Tacent; et ora pallor albus inficit,
Menteſque perculſae ſtupent.
Sic eſt; acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternae necis:

Vt

piunt? Ita enim accipiendum eſſe locum docent vv. 17. 18. Sed altera ratio incitato ac perturbato indignatione poetae animo multo accommodatior. Caeterum quemcunque inſolentiorem animi habitum, ut h. l. emoti atque a ſe alienati, a rudioris aetatis hominibus ad deos auctores referri, vel ex Homero ſatis conſtat. Etiam Eurip. Ion. 520. Εὖ φρονεῖς μὲν, ἤ σ' ἔμηνε θεοῦ τις, ὦ ξένε, βλάβη; Iam iſta animi amentia homines praepediti quum ad nefaria quaevis, ipſis exitium allatura, praecipites ruant, ſatis conſentanea ratio eſt, cur illam a Deorum ira, ſcelere quopiam, quod ita ulturi ſint, provocata, profectam iidem ſtatuant. Vt poetarum loca omittam, Cic. Mil. 31. *Eſt, eſt profecto illa vis* (plane ut h. l. de numine divino) — — *ea ipſa huic primum mentem iniecit, ut vi irritare ferroque laceſſere fortiſſimum virum auderet.* — *Nec vero non eadem ira deorum hanc eius ſatellitibus iniecit amentiam* caet. et mox: *Hic Dii immortales mentem dederunt illi perdito ac furioſo, ut huic faceret inſidias. Aliter perire peſtis illa non potuit.* Vide omnino doctiſſimam Ruhnkenii obſervationem ad illa Vellei. II. 57. *Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cuiuscunque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit.* Caeterum ſimillimi coloris locus eſt apud Ariſtoph. Lyſiſtr. 125 ſqq.

v. 15. 16. Praeclara atque ἐναργεστάτη ὑποτύπωσις hominum ſcelerum ſuorum conſcientia agitatorum atque oppreſſorum! *Tacent*, tacendo loquuntur, ſilentio confitentur ſcelus. Eiusdem index *pallor*, qui *ora* ipſorum *inficit*, tingit, mutato priſtino colore: nota loquendi ratione. — *albus*, ut *luteus* infra X. 16. ornat. — 16. *mentes perculſae ſtupent*, fortius, quam, perculſae, attonitae ſunt, ſc. ſceleris atrocitate; fatentur illud animi aeſtu, ſtupore.

v. 17. 18. Magnum πάθος in exitu. Poeta intelligens ſe fruſtra a bello civili revocare rempublicam, ſcelus confeſſam, Deorumque adeo ira ad illud compulſam, cum deſperatione ſubiicit: *Sic eſt*, in confeſſo, palam eſt, Romanos ἐναγεῖς Deo-

Vt inmerentis fluxit in terram Remi
  Sacer nepotibus cruor.

Deorum ira premi, et ad exitium ſuum cogi. *Fata et ſcelus agunt Romanos*, docte pro, fatorum, ſ. Deorum iratorum decreto *aguntur* h. ita agere coacti ſunt, ad civile bellum praecipitantur Romani, ut ſcelus fr. necis luant, ſ. ob parricidium, ἄγος, Remo occiſo contractum. — *acerba*, funeſta, interitum reip. allatura. — 19. 20. Scelus *fraternae necis*, occiſi Remi parricidium *ſacrum nepotibus*, cui expiando nepotes addicti, devoti ſunt, poſteris luendum, in poſteris vindicandum. Sed diductius poeta: *ut* ex quo, poſtquam *cruor Remi in terram fluxit*, Remus caeſus eſt. — *immerentis*, auget facinoris diritatem. Caeterum quum magnae calamitates antiquitatis ſenſus ad deos auctores, gravi aliquo ſcelere irritatos, referat, invidiae amoliendae cauſſa ſollemne fere poetis, a maiorum delictis, ac iis quidem, quae etiam in poſteris vindicari putarent, irarum cauſſas repetere, ut h. l. belli civilis mala a parricidio Romuli: quae adeo minime ieiuna aut abſona videri debet ratio. Vlterius progreſſus eſt Virgilius Ge. I. 502. *Laomedonteae gentis periuria* praetexendo. Sed non ex noſtro ſenſu talia diiudicari debent.

CARMEN VIII.

ARGVMENTVM.

Praeclarum utique ſui generis nec vulgaris artis carmen, ſi ad ſolam tractationem animum adtendas; ſed ea ipſius argumenti ratio eſt, ut, quum humanitatis atque honeſtatis ſenſus illud plane reformidet atque exhorreat, magnopere dolendum ſit, poetam virtutem ſuam in hocce genere ſpectari voluiſſe, illudque prae tot aliis antiquitatis operibus, quae temporis iniuria interciderunt, aetatem tuliſſe. Sed peccavit haud dubie poeta Archilochi exemplo, cuius rabiem in idem argumenti genus effuſam fuiſſe, facile oſtendi poſſet, ſi omnino in talibus cum noſtro ac lectorum taedio curioſi eſſe vellemus. Hoc autem potiſſimum agit poeta, ut frigoris ſui, quod in ſe puella experta fuiſſet, ac de quo graviter conqueſta eſſet, cauſſas expediat, easque ab ipſa repetendas eſſe pronuntiet, adeo quidem, ut quaeſito rerum ac verborum delectu in ſummum eam contemtum ac faſtidium adducere udeat. Puellam fuiſſe divitem, nobilem, doctam, docet poſterior pars carminis. Impenſe hariolantem ſi audire vis, adi Sivrium.

Rogare

Rogare longo putidam te ſaeculo,
Vires quid enervet meas!
Quum ſit tibi dens ater, et rugis vetus
Frontem ſenectus exaret;

Hiet-

v. 1. Plenior oratio erat: Eho tune ſuſtines, te haud dispudet, *rogare*, *quid* caet. Sed mirifice abruptum hoc loquendi genus animo quocunque vehementiore affectu, ut h. l. indignatione percito convenit. Ita Iuno iram ſuam in Troianos evomitura apud Virg. Aen. I. 37. *Mene incepto deſiſtere victam, nec poſſe* caet. Terent. Eun. II. 1. 3. *ſatne hoc mandatum eſt tibi?* P. *Ah rogitare!* Cf. infra XI. 11. et Lamb. ad h. l. Male nonnulli ſupplent; non me pudet rogare. — *te putidam*, rancidam, effoetam *longo ſaeculo*, longa aetate, ſenectute, graviter pro, te vetulam, anum decrepitam. Similiter pruriens anus indigitatur in Priapeis c. LVII. 1. *Cornix et caries vetusque buſtum, turba et putrida facta ſaeculorum.* Pacuv. in Teucro (apud Scriv. p. 72.): *quamquam annisque et aetate hoc corpus putret. Trecentorum Coss. Vetustillam* eadem virulentia facit Martial. III. 93. 1. idemque *ſaecula Lesbiae* tribuit X. 39. 3. Alii aliter idem exornarunt. Vid. ad IV. 13. 15. — *quid enervet*, debilitet, frangat *vires meas*, cur adeo enervis, ſegnis ſim ad Venerem, nullo voluptatis ſenſu tangar. Baſilius de Venere et vino, (in Scalig. Catal. p. 174) v. 3. *Venus enervat vires et copia Bacchi. Voluptatis enervationem* dixit Arnob. III. p. 105.

v. 3. Quum languoris iſtius cauſſae tam manifeſtae ſint, atque a temet ipſa repetendae, anu quippe deformi ac foeda. Sed amarior partium ſingularum adnumeratio. Cf. IV. 15. 10 ſqq. Ad ſententiam Martial. VI. 23. 3. *Tu licet et manibus blandis et vocibus inſtes: contra te facies imperioſa tua eſt.* Iuven. VI. 196. *Ut tamen omnes ſubſidant pennae — facies tua computat annos.* h. hoc inde ſit, quod vetula es. *Dentem atrum* ſingulari numero forte cum virtute poſuit poeta, tanquam caeteros iam exſpuiſſet, uti ſaepius Martialis. *Senectus frontem rugis exarat*, perſulcat, faciem rugoſa pelle induit. Mira vis compoſiti *exaret*, cute prorſus immutata. — *vetus*, ad

extre-

Hietque turpis inter aridas nates
Podex, velut crudae bovis.
Sed incitat me pectus, et mammae putres,
Equina quales ubera;
Venterque mollis, et femur tumentibus
Exile suris additum.

Esto

extremas lineas admota; auget. Terent. Eun. IV. 4. 21. *Hic est vetus, vietus, veternosus senex. Veteres senes* pariter Tibull. I. 8. 50. Ad rem Martial. III. 93. 4. *Rugosiorem quum geras stola frontem;* et ad verba Virg. Aen. VII. 417. *obscenam frontem rugis arat.*

v. 5. 6. Et plane arida atque exsucca sis. Depygem, quam designat h. l. poeta, Martialis III. 93. 12. ita describit: *et anatis habeas orropygium macrae, senemque Cynicum vincat osseus cunnus.* Idem XI. 100. 4. *Habere amicam nolo, Flacce, subtilem, cui serra lumbis, cuspis eminet culo.* Paullo honestius in Priapeis c. XXXII. init. *Vris aridior puella passis* caet. — *hiet,* pateat, propter *aridas nates.* Anum flagitiosa libidine εὐρύπρωκτον factam intelligunt Lamb. et Dacer. putida atque aliena ab h. l. doctrina. — *bovis crudae,* cruditate laborantis, atque ita macilentae.

v. 7—10. *Sed,* enimvero tale pectus habes, quod incitare, ad libidinem exstimulare possit. Εἰρωνικῶς haec accipienda esse, et elocutionis ratio, et quae perspicuitatis caussa, ne quis erret, subiecta sunt, abunde ostendunt. — *mammae putres,* resolutae (ut *gleba putris* Virg. Ge. I. 44.) flaccidae, pendulae, quales equarum sunt; pro quo doctiore structura est, *equina quales ubera. Putrida pectora* similiter Catull. LXIV. 352. *Aranearum cassibus pares mammas* vocat Martial. III. 93. 5. Id. III. 72. 3. *tibi pannosae pendent a pectore mammae. Inclinatas* easdem Propert. II. 15. 21. iuxta Agathiam XIII. 5. μαζὸς ἐπεκλίνθη, πέσον ὄφρυες caet. — 9. Venter *mollis,* non adstrictus, laxus rugis; *sulcos uteri* vocat Martial. III. 72. 4. — *femur exile,* gracile, macilentum (*cuius lacertos annuli mei cingant* Martial. XI. 100. 2.) *additum,* quod epimetri loco *tumentibus,* crassis *suris* adiectum videtur; quaesita enormitate. Τὸ *additum* optime similis illustrat Petronii locus, c. 91. *Habebat inguinum pondus tam grande, ut ipsum homi-*

Esto beata, funus atque imagines
Ducant Triumphales tuum;
Nec sit marita, quae rotundioribus
Onusta baccis ambulet;

Quid?

hominem laciniam fascini crederes. Hoc idem haud dubie voluit Schol. Cruqu. „eleganter dicit additum, quasi applicitum et appositum sit; quia nihil deformius, quam pedes genibus et femore crassiores. Caeterum totum hunc locum mutuatus videtur Horatius a graeco poeta, cuius fragmentum habet Schol. Aristoph. Avv. 1619. παρὰ σφυρὸν παχεῖα, μισητὴ γυνή. Observa in his vv. concinnam epithetorum collocationem.

v. 11—14. At es dives, nobilis, quaesiteque culta, quibus formae detrimentum satis bene redimi repararique opinaris: quibus tamen minime tangor. — *Esto beata,* iactes opes tuas, placeas tibi divitiis tuis; nihil equidem moror. — esto generosissima stirpe oriunda. Delecto pro hoc poeta: *imagines* maiorum tuorum *triumphales,* triumphalibus ornamentis insignes, in quibus adeo triumphatores extitere, *ducant funus tuum,* praeferantur funeri tuo; in quo amara admodum amorum, quos praeter aetatem anus ista sectetur, irrisio inest. Bene iam Schol. Cruquii „Videtur latenter illi exprobrare intempestivos amores, praecipue quod morti esset proxima." Caeterum de more imagines maiorum in funeribus gentilitiis praeferendi, pervulgata omnia. Ad feminas quoque hunc honorem pertinuisse docet vel Cic. de Orat. II. 55. *quid illam anum patri nuntiare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides?* iam Lamb. laudatus. Imagines *ducunt* funus, quatenus praecedunt illud, praeferuntur. Ita accipienda verba histrionis apud Suet. Ner. 32. *Orcus vobis ducet pedes.* Ovid. Fast. VI. 668. *Ducit supremos naenia nulla toros.* Similiter *Lucifer diem ducere* dicitur Virg. Aen. II. 802. atque ita passim. Atque hanc potiorem habuerim rationem prae altera, qua orationem ita invertere necesse est: ducantur in funere tuo triumphales imagines, quamquam *ducere* sollenne de quavis pompa, maxime funebri. — 13. Cultu porro seu mundo muliebri exornes te magnificentissimo. Pro hoc comte et quaesite est: non sit *marita,* matrona Romana, quae plures pretiosioresque gerat *baccas* s. margaritas.

 Mul-

Quid? quod libelli Stoici inter ſericos
Iacere pulvillos amant:
Inliterati num minus nervi rigent?
Minusve languet faſcinum?

Quod

Multitudinem baccarum invicem iunctarum docte deſignat *onuſta* (Petron. c. LV. *Quo margarita cara tribacca Indi. a? an ut matrona, onerata phaleris pelagiis* caet. Claudian. XXVIII. 528. *colla monili circuit, et baccis onerat candentibus aures. Oneratas aures* ſimpliciter Senec. Conſt. Sap. c. 14. Boeth. Conſ. Ph. III. 5. *oneretque baccis colla rubri litoris.*) et ipſarum pretium epith. *rotundioribus*: Nam a rotunditate commendatiſſimas fuiſſe docet Plin. H. N. IX. 35. — iis onuſta *ambulet*, quam delecte pro, tenui, ſit. Propert. I. 2. 1. *Quid iuvat ornato procedere, vita capillo.* Cf. ſupra IV. 5. 17.

v. 15. 16. Quid? quod philoſophicis te ſtudiis delectari ſimulas, ut viros, iisdem deditos, hac iynge illectes. Vetulam libidine indomitam, luxuque ac mollitie perditam, quum philoſopham dicere vellet, Stoicam facit poeta, non quod ipſe Stoicus eſſet, ſed quod mores eius ab ſevera horridaque Stoicorum diſciplina immane quantum diſcreparent. Hinc facile perſpicitur, quam venuſta irriſione *libelli Stoici*, horridi illi, *inter ſericos pulvillos*, in culcitis ſericis, molliſſimis adeo ac delicatiſſimis, iacere dicantur. Qua eadem virtute poni a poeta puta: *amant*, volupe ipſis eſt, novo quaſi voluptatis ſenſu perfruuntur, quibus tam molliter cubare liceat. Nihil tamen contra moverim, ſi quis graeco ſignificatu *amare* pro, ſolere, φιλεῖν, poſitum contendat, quum neque ſic vi omni prorſus deſtituatur.

v. 17. 18. Enimvero iſta omnia talia non ſunt, quae vel tantillum tui deſiderium proritent, amoris tui fruendi cupiditatem iniiciant. Pro hoc, relata ad proxime antecedentia ſententia: *num ideo minus rigent*, torpent, frigent *nervi* mei, num libris iſtis Stoicis effici putas, ut nervi libidine inflammentur, *illiterati* illi, ad iſta litterarum, quae non intelligunt, illectamenta hebetes, doctis iſtis illecebris haud arrigentes; venuſte admodum. Perimunt hanc venuſtatem, totiusque loci ſenſum pervertunt, qui *illiterati* gignendi caſu, et *rigere* de vigore ſalaci accipiunt.

Ner-

Quod ut ſuperbo provoces ab inguine,
Ore adlaborandum eſt tibi.

Nervus et mox *faſcinum* de ea dici parte, qua viri ſumus, e Petronio et Priapeiis ſatis notum. — 19. 20. Vt illud *provoces*, excites, commoveas ab inguine, quo latet, vegetum reddas, ore morigerari (ut eſt apud Suet. Tib. 44.) te oportet. *Superbum* inguen dixit, quod proprium faſcini erat, quod minus obſequioſum ſe praebet, iſtis haud movetur, ſc. divitiis, nobilitate ac ſtudiis tuis philoſophicis.

CARMEN IX.

ARGVMENTVM.

Carmen hocce post primam statim famam, de victoria, qua Caesar apud Actium potitus esset, Romam perlatam, scriptum esse, plura ipsum in se habet indicia, quae extra omnem dubitationem ponant (vide mihi v. 21 sqq. 29 sqq. qui diserte ostendunt, de Antonii fuga, quorsum facta esset, necdum quicquam tum temporis Romae constitisse), utque adeo, si temporis, quo carmina, ut ita dicam, Actiaca composita sint, rationem ineas, hoc post Epod. I. et ante I. 37. collocari debeat. Exponit isto Maecenati laetitiae suae sensus poeta, quos primus iste nuntius in se commoverit vividissimos, adeo quidem, ut victoriam istam apparatissimo statim convivio, non expectata triumphali pompa, eidem celebrandam iniungat, in eaque cogitatione ita defixum habet animum, ut ipsas istas epulas mente occupet, seque convivantium turbae immixtum ferat. Qua quidem vegeta rei adornatione, ad effrenem animi affectum plane descripta, totum carmen mire animari, vel hebetior quisque animadvertat. Vt autem Romanum suum, ut ita dicam, sensum poeta ostenderet, Antonianae partis militem, a Caesare devictum, omni contumeliarum genere obruit, quod externam sub femina et spadonibus militiam, ignavam illam, luxuque infamem, sequi sustinuerit; atque hactenus

hactenus metro ſuo eiusque indoli ſatis reſpondet hoc carmen, quod quidem, ſi argumenti tractationem ſpectes, a naturali ſimplicitate; ſi elocutionem, a munditie, non operoſa quidem, ſatis tamen concinna ac iuſta, maximopere ſe commendat.

AD MAECENATEM.

Quando repoſtum Caecubum ad feſtas dapes,
Victore laetus Caeſare,
Tecum ſub alta, ſic Iovi gratum, domo,
Beate Maecenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?

Vt

v. 1 *ſqq.* Morae impatientia, quam praeſert exordium, exultanti ob victoriam Auguſti mire poetae animo adcommoda! Pro vulgari: ecquando Auguſti victoriam celebrabimus? docte poeta convivii apparatius inſtruendi partes ponit, cantum et vinum, idque, pro diei ſollennitate, *Caecubum*, h. optimae notae, nobiliſſimum; unde *repoſtum ad feſtas dapes*, nonniſi feſtis conviviis adhiberi ſolitum. Idem eidem Actiacae victoriae celebrandae depromendum indicit I. 37. 5. Cf. III. 28. 3. — 2. *victore laetus Caeſare*, ornatius et ſignificantius, quam: propter victoriam Caeſaris. — 3. *ſub alta domo* ſuaviter indicat, ſe illud convivium a Maecenate velle inſtrui. Ita enim appellat turrem Maecenatianam in Eſquilinis hortis ſitam, quam III. 29. 14. *molem propinquam nubibus* vocat. Atque huius, omninoque opulentiae eius, apparatu iſto convivali explicandae, reſpectu Maecenatem *beatum* (uti Seſtium I. 4. 14.) appellat, appoſito ad rem epitheto. — *Sic Iovi gratum*, οὕτω Διὶ φίλον, ad totam ſententiam refer: quandoquidem ita Iovi placuit, Dii proſperum hunc rerum eventum dederunt. — 5. 6. Inter feſtos lyrae ac tibiae cantus. Lyra *ſonante carmen*, edente ſonos, cantus, *mixtos tibiis*, una cum tibiis, lyra ac tibiis reſonantibus, *hac* quidem *Dorium* modum, ſeverum ac gravem (nam ἴδιον τῆς Δωρίου ἁρμονίας τὸ σεμνὸν Lucian. I. 851.), illis *Barbarum* ſ. Phrygium, effrenem ac bacchico furore tumultuantem (ἔνθεον Lucian. l. l.) edentibus. Admodum probabile eſt, poetam Dorio modo grave Martis opus h. ipſum pugnae conflictum, (τὴν Δωριστὶ ἁρμονίαν τοῖς πολεμικοῖς ἀνδράσι ἁρμόζουσαν diſerte vocat Plut. de Muſ. p. 1136. E.), Phrygio autem, eventum eius, victoriam Caeſaris, atque adeo laetitiam,

Vt nuper, actus quum freto Neptunius
Dux fugit, uſtis navibus,
Minatus Vrbi vincla, quae detraxerat
Servis amicus perfidis.

Ro-

tiam, qua inde efferretur, exprimi repraeſentarique voluiſſe. Vnde apparet, lyram ac tibiam per vices, non mixtim et una, adhibitas intelligi oportere; hocque ut ſtatuamus, ipſae Harmoniae leges poſtulant.

v. 7—10. Quod idem (ſc. ut ſollenne convivium agitaremus) nuper fecimus, devicto ad Siculum litus S. Pompeio. Factum illud a. V. DCCXVIII. Praeclare poeta, quaſi aliud agens, recentem hanc Auguſti laudum materiem intexuit, in quam obvium erat eum incidere, quum par fere ignominia, quam noviſſima victoria avertiſſet, iſta a populo Romano propulſata fuiſſet; id quod enuntiatae rei ratio abunde oſtendit, ſervis fugitivis in altero bello, in hoc muliere externa cum ſpadonibus Romanos ſibi ſubiicere conuiſis. Quum S. Pompeius, mari feliciter uſus (Conf. Dio XLVIII. 19.) *Neptunius* h. Neptuni filius ipſe dici haberique vellet, facile perſpicitur, quam quaeſitae acerbitatis iſta h. l. appellatio ſit in exponenda eius, quam mari expertus eſſet, graviſſima clade, miſerabilique cum ſex ſeptemve navibus, quum modo trecentarum quinquaginta dominus fuiſſet (Flor. IV. 8.), fuga. — *actus*, exactus, expulſus *freto* Siculo *fugit*, fuga ſibi conſulere opus habuit. Aſiam eum, perditis omnibus, petiiſſe, ibique ab Antonio devictum ſub percuſſore, ab eodem immiſſo, mortuum eſſe, ex hiſtoria ſatis conſtat. Quae eadem cum Noſtro, nimirum naves eiusdem, litori alliſas, ab Octaviano combuſtas fuiſſe tradit Dio XLIX. 10. p. 576. — 9. 10. Qui armatis in ſupplementum claſſis et exercitus ergaſtulis collectisque piratis remp. Romanam ſervitii iugo ſubdere in animo habuerat. Hoc cum ſummo invidiae acumine, quod rei indignitas ſuppeditabat, eloquutus eſt poeta, Pompeium ea ipſa vincula, quibus ſervitia exſolviſſet, civibus Romanis *minatum*, h. iis Romanos oneraturum profeſſum, adverſus adeo hos crudeliſſimum, *amicum* contra ac benevolum *ſervis* idque *perfidis*, h. fugitivis, detrahendo iis vincula, donandoque libertatem, perhibendo. *Servitia* eum *fugitivosque in numerum exercitus ſui recipiendo magnum modum*

legio-

Romanus, eheu! poſteri negabitis,
Emancipatus feminae,
Fert vallum et arma miles, et ſpadonibus
Servire rugoſis poteſt;

Inter-

legionum effeciſſe diſerte tradit Vellei. II. 73. adde Dio XLVIII. 19. Quamquam omnino perfidia ſervili indoli genuina fere vett. habita.

v. 11—16. Perſequitur iam, amareque exagitat poeta ignominiam, quam Antonii exercitus, Aegyptiae mulieris et ſpadonum imperiis parere haud dedignatus, pertulerit. Nam cum hoc flagitioſum Antonii dedecus a poeta communicari, ipſa elocutionis docet ratio. Vide autem, quam exacuerit vulgarem ſententiam: Romani ſub femina militant, et imperia a ſpadonibus accipiunt. *Romanus* civis, oblitus priſtinae libertatis ac dignitatis, *emancipatus* eſt, ſe addixit, in poteſtatem ac dominium tradidit *feminae*, Cleopatrae, in eiusque gratiam, *miles fert vallum et arma*, graves militiae labores impigre tolerat, militat. Male de Antonio plerique cogitant, quamquam illud (*emanc. feminae*) proprie ad eum ſpectat, qui *patriae oblitus, totus in monſtrum illud ut mente, ita animo quoque et cultu deſciverat*, iuxta Flor. IV. 11. Militiae aerumnas declarant *valli* et *arma*, a gregario milite ferenda. Adpoſite laudant Cic. Tuſc. II. 16. *Militiae noſtri exercitus qui labor, et quantus agminis, ferre plus dimidiati menſis cibaria; ferre, ſi quid ad uſum velint: ferre vallum. Nam ſcutum, gladium, galeam in onere noſtri milites non plus numerant, quam humeros, lacertos, manus: arma enim membra militis eſſe dicunt.* — et *ſpadonibus ſervire poteſt*, quam invidioſe pro, ductores eos patitur, ſuſtinet. Ex eunuchis Mardionem potiſſimum belli auctorem memorat Plut. Ant. p. 345. D. — *rugoſis*, rugis ante tempus deformatis; quod quidem proprium truncati corporis perhibetur infortunium. Vid. ad I. 37. 9. Illa, *Eheu* et *poſteri negabitis* h. vix credent poſteri, Romanos olim ſeſe hoc dedecore maculaſſe, graviter indignationem poetae, rei indignitate incenſam, produnt. — 15. 16. Inter *ſigna militaria*, aquilas Romanas. *Sol adſpicit*, conſpicitur (ſed alterum ἐνεργῶς, ob indignum ſpectaculum, quod Soli ita obiiceretur. Huius enim vultum καθαρώτατον res pudendas averſari, notum vel e Thyeſtea fabula.) conopium.

Cono-

Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopium.
Ad hoc frementes verterunt bis mille equos
Galli, canentes Caeſarem;

Hoſti-

Conopium, κωνώπιον, velum apud Aegyptios ad arcendos culices, ex Nili illuvie abundantes, lectis praetendi ſolitum, mox inter luxus inſtrumenta habitum, intextis ei filis aureis, adſperſisque tenuiſſimis maculis. Cf. Plut. Ant. p. 927. et Schol. Iuv. VI. 80. Hinc cauſſa intelligitur, cur illud, extremae mollitiei Aegyptiae argumentum, tanto *turpius* Romanis videri debuerit, quod inter aquilas Romanas conſpiceretur. Ex hac ipſa autem adornatione colligas, pro militari Aegyptiorum ſigno illud aut omnino a Romanis habitum fuiſſe, aut certe invidioſe h. l. a poeta deſignari. Ita et accipi poſſit in Propert. III. 9. 45. *Foedaque Tarpeio conopia tendere ſaxo*, tanquam vexillum ibi ſtatuere, caſtra in Capitolio collocare. Eadem laſciviae ac mollitiae nota ſiſtro claſſicum cantum fuiſſe perhibent idem el. l. v. 43. et Virg. Aen. VIII. 696.

17 — 20. Ex Antonii copiis, quae in continenti ſtabant, quibusque Canidius praeerat, Gallograecos ſ. Galatas Deiotaro et Amynta ducibus, ante pugnae diſcrimen ad Octavianum transmiſiſſe, diſerte tradunt Plut. Anton. p. 945. et Vellei. II. 84. qui addit, Amyntam *numquam reginam niſi nomine ſalutaſſe*. Hoc exaggeravit poeta, quo magis degeneres Romanorum, Antonio adhaerentium, animos argueret, Gallograecos hac ſola de cauſſa Antonium deſtituiſſe, quod caſtra iſta, femineo luxu marcida, averſarentur, id quod Romanos facere par fuiſſet, ſignificando. Ita iam optime Porphyrion: Gallorum ideo mentio facta eſt, ut Romanos, qui ſub praepoſitis ſpadoribus aequo animo militarent, magis oneraret per comparationem Gallorum, qui hoc dedignati ad Caeſarem ſe contulerunt. Igitur Galli *frementes*, aegerrime ferentes, indignantes *ad hoc con.* ob foedum hoc conopii ſpectaculum *verterunt*, averterunt *equos*, averſati ſunt eius aſpectum (ſed alterum ſignate de equitatu) deſeruere iſta caſtra, *canentes*, laudantes clamore bellico *Caeſarem*, potiores eius partes rati, pro vulgari, transeuntes ad Caeſarem. Illud autem poſuit

Hostiliumque navium portu latent
  Puppes sinistrorsum citae.
Io Triumphe, tu moraris aureos
  Currus, et intactas boves;

Io

posuit poeta, ex more istius gentis, cum cantu pugnam ciere solitae; quamquam etiam de acclamatione Romana, v. c. Salve, Imperator, haud absurde intelligas. — 19. 20. Iam navales copias poeta memorat, quae eadem indignatione, quod feminae et eunuchis parendum esset, motae pugnam detrectassent, et in portum, dum confligeretur, recessissent. Facile intelligitur poetam in rem suam vertisse, quod ex ignavia atque timore factum esset. Exaggerasse autem poeta putandus est, quod tradunt Historici, male omnia ante pugnam in Antonii classe administrata fuisse (τὸ ναυτικὸν ἐν παντὶ δυσπραγοῦν, καὶ πρὸς ἅπασαν ὑστερίζον βοήθειαν Plut. Anton. p. 1729. Steph.) aut utique primum, qui rem ita gestam exposuisset, nuntium secutus esse, id quod e vv. 29 — 32. de Antonii fuga, quum hoc carmen scriberet, necdum certi quid constitisse prodentibus, satis probabiliter statuas. Iam pars ista navium, quae post primam congressionem in portum refugeret, quo minus discessio ista animadverteretur, *puppes ciebat*, h. ita retrorsum agebatur, ut puppes praecederent, prorae sequerentur (Gr. πρύμναν κρούσασθαι, *remis inhibere*); idque *sinistrorsum* fieri oportebat, acie Antonii dextrorsum Italiam versus directa atque explicita. Alienam ac prorsus incommodam sententiam inferunt, qui de fuga Antonii et Cleopatrae cogitant, quod vel vv. 17. 18. docent, et adiecta *portu latent*, quae, quominus de Alexandrino portu interpreteris, vetat v. 29 sqq.

v. 21 — 26. Vix primo allato victoriae nuntio pompam statim triumphalem expectat poeta, quod effreniori eius laetitiae affectui apprime convenit. Vulgaris enuntiatio erat: Ecquando ducetur triumphus, vel splendidissimis Marii et Scipionis anteferendus? Pro hoc ad Triumphum Deum orationem convertit poeta, queriturque, quod Vrbem non illico intret, pompamque adeo triumphalem ac sollenne sacrificium moretur. Nam pompae isti praeesse, eam ipse ducere creditus. Quae eadem acclamationi sollenni, *io triumphe*, (ut ἰὼ Βάκχε) ad quam alludit

Io Triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportaſti ducem;
Neque Africanum, cui ſuper Carthaginem
Virtus ſepulchrum condidit.
Terra marique victus hoſtis, Punico
Lugubre mutavit ſagum.

Aut

alludit poeta, ſubeſt ratio. — *currus aureos*, currum triumphalem, auro et ebore ornatum; omnino pro pompa triumphali. Sacrificium Iovi Capitolino a triumphatore faciendum declarant *boves intactae*, iugum haud paſſae; ex more, ut notiſſimum. Vid. Intpp. ad Petr. c. 105. — 23. Pulchre continuatur converſae orationis ingenium pro: non tam magnificus triumphus fuit, quem Marius de Iugurtha reportavit. *Triumphus reportat ducem*, quatenus cum eo Vrbem intrat, eum antevolat, ut Victoria. — 25. Quaeſitum eſt, quod Scipionem ſimpliciter *Africanum* indigitat, quandoquidem hac ipſa appellatione virtus eius bellica, de qua hic agitur, condecorata fuit. — *cui ſuper Carthaginem* caet. Vulgare utique erat, qui Carthagine, virtute ſua everſa, aeternam ſibi nominis famam acquiſivit, excidio iſto immortalis factus eſt. Pro quo ornatius erat, ſi dixiſſet: qui everſam Carthaginem virtutis ſuae monumentum fecit, uti plane de eo Vellei. I. 12. Sed vividior auguſtiorque ſpecies eſt, qua animavit ſententiam poeta, a Virtute dea monumentum ei ſuper Carthaginem, cuius everſione promeruiſſet, conditum perhibens.

v. 27 *ſqq.* Triumphi magnitudinem praeclare poeta miſerabili Antonii fuga, quam cum ſumma omnium rerum deſperatione, deletis quippe navibus, copiisque eius terreſtribus ad deditionem compulſis, capeſſere coactus fuit, illuſtratam ſubiicit. In verbis, *Punico lugubre* caet. gravis luxus eius prioris notatio atque irriſio eſt. Ita enim de cultu eius Flor. IV. 11. *Aureum in manu baculum; ad latus acinaces; purpurea veſtis ingentibus obſtricta gemmis; diadema aderat* caet. Quamquam etiam *Punicum ſagum* ſimpliciter accipere licet de paludamento, φοινικίδι, Impp. inſigni, quod abieciſſe eum dicit poeta, non tam ut lateret in fuga, quam quo ſe imperio deiectum regnoque, quod affectaret,

Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
  Ventis iturus non ſuis;
Exercitatas aut petit Syrtes Noto;
  Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, ſcyphos,
  Et Chia vina, aut Lesbia,

Vel,

ret, exutum ipſe fateretur. Sollennis autem v. *mutare* ſtructurae inverſio; ut paſſim vidimus. Sagum *lugubre*, pullum, ſordidum, vile; ex oppoſit. *Punici* ſ. purpurei. Iunge autem: *mutavit ſ. iturus* quod docte eſt pro, mutato ſago fugit, iturus caet. — 29 — 32. Cretam aut Africam petiturus. Vid. Argum. — *centum urbibus nobilem*, ἑκατόμπολιν. Vid. III. 27. 33. — 30. *Ventis non ſuis*, ſibi faventibus. Ovid. Met. XIII. 106. *Orba ſuis eſſent etiamnum lintea ventis.* Martial. X. 104. init. *I noſtro comes — — longum per mare, ſed faventis undae; et curſu facili tuisque ventis Hiſpanae pete Tarraconis arces.* Senec. Quaeſt. nat. I. Praefat. *Quantum eſt, quod ab ultimis litoribus Hiſpaniae usque ad Indos iacet? Pauciſſimorum dierum ſpatium, ſi navim ſuus ventus implevit;* et ita paſſim. — 31. Syrtes Noto *exercitatas*, agitatas, turbatas. Cf. Salluſt. Iug. 78. — 32. *fertur incerto mari* vel eſt, ipſe incertus conſilii mari fertur, errat, animo iſta clade penitus perturbato; vel ſimpliciter, mari procelloſo agitatur, Diis Auguſti victoriam perſequentibus; malim tamen prius, ut exquiſitius, quod etiam Scholl. habent.

v. 33 *ſqq.* Ad propoſitum ſuum redit poeta, confuſusque impotenti laetitiae affectu futuram convivii hilaritatem animo praeceptam repraeſentat; discumbunt convivae, maioribusque poculis, quae iſtius diei ſollennitas poſcat, celebrandam indicit. Quo quaeſito ad rem oculis ſubiiciendam artificio paſſim poetam uſum vidimus, v. c. II. 7. 21. et III. 19. 9. II. 18. Eadem extollendae ex merito victoriae cauſſa cumulate adponi iubet vina *Chia*, *Lesbia*, *Caecubum*, h. generoſiſſima. — *metire*, infunde Caecubum; ſed alterum ſignate: quoniam cyathi, quibus infundebatur, vel pocula quae replebantur, certi, cuiuscunque demum, moduli erant. Poſſis etiam ad vini certis aquae partibus temperandi modum referre; illud tamen

ποιητι-

Vel, quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Caecubum.
Curam metumque Caesaris rerum iuvat
Dulci Lyaeo solvere.

ποιητικώτερον. — *quod nauseam*, infirmioris ventriculi indicem, *coerceat*, tollat, ventrem adeo corrigat, roboret, vinum εὔτονον, uti audit Athen. I. 21. — *fluentem*, alvum solventem. Proprie stomachus laxatur, languet, fluit. — 37. 38. Par utique est, animum a vino exhilarare, Caesare victori potito. Cura et metus *Lyaeo solvitur*, vino diluitur, abstergetur (ut *cadus amara curarum eluere efficax* IV. 12. 20. unde Bacchus λυσιμελὴς et similia provenere loquendi genera), animo expellitur; qui istis tenebatur, constrictus erat, dum nondum de praelii exitu constaret. — *rerum Caesaris*, ob res Caesaris, eius victoriam; graeca prorsus ellipsi ac locutione. Si proximis curam et metum iungas, erit: metum, quem propter Caesarem sustinuimus. Sed alterum dignius poeta, si quid iudico.

CARMEN X.

ARGVMENTVM.

Quum in omnibus fere, quae contumeliosa prostant, Horatii carminibus caussas ac rationes, quae acuendi ipsi styli evomendaeque bilis occasionem dederint, satis diserte expositas, saltem haud obscure proditas animadvertas; tanta utique Maevium quendam, quem petit hoc carmine, apud omnes bonos infamia laborasse credibile est, ut omnino legentium fastidio, tacendis iis, poeta consuluisse videri debeat. Quae quidem etsi nos plane fugiant, haud difficulter tamen eas e versu Virgilii (Ecl. III. 90. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi) expediri posse arbitror. In quo quum inficetissimi aetatis istius poetae notam ferat, isti autem homines non solum iactantius fere arrogantiusque induant ingenium (quod ipsum iam boni cuiusque stomachum moveat), sed etiam, ut insipidae scilicet plebi sapere videantur, bonorum ingeniorum famam bonamque existimationem arrodere soleant; recte mihi colligere videor, Maevium non solum insulsum versificatorem sed praestantiorum quoque poetarum, Virgilii, Horatii et aliorum obtrectatorem fuisse acerrimum, ideoque a Nostro hoc carmine misere habitum. Vt enim bonorum omnium risum captaret, tragica quadam gravitate ei, peregre, forte Athenas, ituro, naufragium, mortemque miserrimam imprecatur, lautissimumque, si precum suarum

ſuarum rationem habiturae eſſent, Tempeſtatibus ſacrificium vovet. Atque hoc ipſum, ne inhumanum poetae pectus incuſes, praeter inceſſum totius carminis, abunde comprobat, Noſtrum ludum potius Maevium dare voluiſſe, quam veros animi ſenſus protuliſſe. Caeterum acerbitatem, qua ſententiae tinctae ſunt, terribilium, Maevio impendentium, apparatu haud parum adiutam facile ſentias, quamquam in hoc paullo luxuriantius poetae ingenium animadvertas.

IN MAEVIVM POETAM.

Mala foluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium.
Vt horridis utrumque verberes latus,
Aufter, memento, fluctibus.

Niger

v. 1. Vtinam Maevius, iter mari ingreffus, tempeftatem graviffimam experiatur, eaque obruatur! Votum hoc, vide qua colorum ἐναργείᾳ adumbraverit, quantaque virulentia acerbaverit poeta. — Navis *foluta* retinaculis *exit* e portu, altum petit, folvit, (quod proprium hac de re verbum) *mala alite*, ἀπαισίῳ ὄρνιθι, inaufpicato, infaufto omine, infelix iter factura eft (contra in Prop. IV. 1. 40. *O quali ducta eft Dardana puppis ave*, eft, quam profpera navigatione ufa eft D. p.), quandoquidem (improfperae enim navigationis cauffa a poeta fubnecti putanda) *fert*, vehit *Maevium*, ob Maevium, quem vehit; in quo ftatim magna amaritudo ineft. — *olentem* hircini odoris hominem. Alii tanquam Rutgers. lectt. X. 10. carmina Maevii notari volunt, obfoletis verbis, quae affectaret, putentia ac fordida. Quod etfi loquendi ufus ferat (Auctor de cauf. corr. Eloqu. c. XXII. *quaedam vero procul arceantur et iam oblitterata et olentia* caet.), acerbior tamen videtur vitii corporis exprobratio, quamquam illud a nimia pinguedine (quod plerique v. 21. innui autumant) ortum ftatuere nolim. Sed ipfo poeta iniquiorem Maevius expertus eft Cruquium, qui hoc epitheto fe infulfum poetam, libidinofum (propter v. 23.) timidum denique atque infipidum (propter agnam v. 24.) hominem ab Horatio notatum argueret.

v. 3—8. Conflictus plurium ventorum (μισγόμενοι ἄνεμοι Hom. Od. II. 315.) follennis poetis in gravioris tempeftatis defcriptione, quod ad naturae leges non exigendum. In hac autem, quum res ad fpeciales notiones revocanda erat, cum variata per apoftrophen ftructura plurimum fuavitatis habet, tum, quod cuique fere vento, quas quemque partes tueri velit, iniungit. Maiorem quoque vim habet praecipiendi formula, *memento*

Niger rudentes Eurus, inverſo mari,
  Fractosque remos differat;
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
  Frangit trementes ilices;

Nec

mento, tui officii putato, tibi curae ſit, hoc ſedulo ages, quam optandi, *utinam.* — *utrumque navis latus*, navem utrimque *verberes*, pulſes, labefactes, convellas excitatis atque alliſis *fluctibus*, attolle fluctus, qui laterum compagem diſſolvant. Val. Fl. I. 939. *Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus.* Noſter ornatior, quod Burmannum fugit. — *horridis*, tumidis, appoſito epitheto. — 5. 6. Ornatiſſimi verſus! Eurus mare conturbet, remosque ac rudentes auferat. Eurus *niger*, nubes conglobans, δυςφερὴ θύελλα (Orph. Argon. 1180.) Val. Fl. II. 365. *Infequitur niger, et magnis cum fratribus Eurus intonat Aegaeo.* Forte tamen magis poeticum erit, ſi iungas *niger inverſo mari*, ab inv. mari, inter nigres maris tumultus invectus, tenebris involutus. Pro mari commoto, turbato gravius eſt *inverſum*, a fundo verſum. *Imis ſtagna refuſa vadis* Virg. Aen. I. 125. Id. II. 419. *imo Nereus ciet aequora fundo.* Philipp. Theſſ. XII. 2. (A. Br. II. 214.) ἐκ ζαοῖς Νότου συνεζοφώθη πόντος, ἐκ δὲ νειάτων μυχῶν βυθῖτις ψάμμος ἐξηρεύγετο, ἱστὸς δὲ πᾶς ὤλισθεν εἰς ἅλα πτύσας caet. loco valde adpoſito. Boeth. Conſ. Ph. II. 3. 11. *Saepe ferventes Aquilo procellas verſo concitat aequore.* Cf. III. 17. 10. — 6. *fractos differat*, ornate pro, frangat, detergeat (quod propium hac de re. Vid. ad I. 14. 4.) ac *differat*, diſſipet, per fluctus ſpargat. Ennius apud Non. II. 880. *Alia fluctus differt, diſſupat viſceratim membra.* διαχεύειν eadem de re adhibuit Q. Cal. XIV. 503. Cf. Lambin. — 7. 8. Aquilo ſumma vi in navem impetat. *Inſurgat* poteſt ſimpliciter eſſe, exoriatur; nam ſurgere venti dicuntur, qui flare incipiunt, notiſſima loquendi ratione. Sed ſuavior et exquiſitior imago exiſtet, ſi Aquilonem hoſtili impetu navem invadere, aggredi cogites, verbo a lucta petito. Cf. Virg. Aen. V. 443. Simili phantaſmate Africus Icariis fluctibus *luctatur* I. 1. 15. Vividius adeo ac fortius eſt quam gr. ἐπιχράειν, ἐπισκήπτειν, quod ſollenne de ventis. Summam Aquilonis violentiam ἐναργῶς explicant ac repraeſentant ſqq.: *quantus frangit il.*, h. quantus

eius

Nec ſidus atra nocte amicum appareat,
 Qua triſtis Orion cadit;
Quietiore nec feratur aequore,
 Quam Graia victorum manus:
Quum Pallas uſto vertit iram ab Ilio
 In inpiam Aiacis ratem.

O

eius impetus eſt, quum frangit, convellit, eruit *ilices.* Exornandae rei imagini augendaeque Aquilonis vehementiae inferviunt adiecta: *altis montibus,* quandoquidem firmioribus radicibus arbores iis inhaerere, fortiusque ibi ſurgere creditae (vid. ad V. 12. 20.) tum *trementes,* nutantes pondere ac proceritate ſua, altas, proceras. Poſſis quoque iungere, *trementes altis montibus*, quod quaeſitius eſſet pro, ſtantes in montibus. Sed alterum appoſitius. Languidius quoque foret, ſi *trementes,* concuſſas, commotas acciperes, τῷ *frangit* ſubiectum. Cf. Catull. LXIV. 105 ſqq.

v. 9. 10. *Nec ſidus* Dioſcurorum *appareat*, in conſpectum veniat, *amicum*, quod navi *atra nocte*, nocturna tempeſtate deprenſae ſubveniat, quod quaſſam ratem naufragio eripiat. Cf. I. 3. init. IV. 8. 30. *Optati* inde *Tyndaridae* dicti Propert. I. 17. 18. Procelloſam noctem ulterius declarant, *qua triſtis Orion cadit,* ad occaſum vergit, nota ratione. Vid. ad I. 28. 21. III. 27. 17. Orion *triſtis* στυγνὸς (Anacr. 15. 9.), ob tempeſtates, quas ciet.

v. 11 — 14. *Nec quietiore,* pacatiore, turbulentiori adeo aequore *feratur*, iactetur, eandem tempeſtatem experiatur, quam *Graia victorum manus,* docte pro, victrix Graecorum manus, Graeci everſa Troia domum redeuntes pertulere, a Pallade, Aiacis ulciſcendi gratia, excitatam. Haec ultima vv. 13. 14. ſplendide et ornate a poeta expoſita. Pallas *iram,* qua in Troianos ferebatur, cum ipſorum excidio (*uſto Ilio*) exſatiatam, convertit in *Aiacis impiam ratem,* fluctibus immergendo claſſem Aiacis *impii*, propter illatum Caſſandrae in eius templo ſtuprum. De naufragio Graecorum ad cautes Euboicas facto, et, quam eius cauſſam poetae epici graeci faciunt, intempeſtiva Aiacis Oilei libidine pervulgata omnia. Vid. Heyn. ad Virg. Aen. I. 39.

v. 15 — 20. Miram δεινότητα habet animo praecepta ac ſpecialibus

O quantus inſtat navitis ſudor tuis,
  Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
  Preces et averſum ad Iovem;
Ionius udo quum remugiens ſinus
  Noto carinam ruperit!

Opima

cialibus coloribus vivide atque cum tragico vaticinantis ſpiritu repraeſentata naufragii facies, in qua maximum momentum habet animi eius abiecti exprobratio. Maevius pallet, eiulatur, ad preces confugit, dum nautae, ſervandae navi intenti, ſudore diffluunt. Idem plane color I. 15. 9. *Eheu quantus equis, quantus adeſt viris ſudor!* caet. — *quantus ſudor inſtat nautis,* quantum ſudabunt, laborabunt remiges tui! — pallor *luteus*, ſubflavus, color buxeus, qualis arquatis eſt. Tib. I. 8. 52. *nimius luto corpora tingit amor.* — 17. *illa non virilis*, virum dedecens, muliebris (ut *muliebris luctus* infra XVI. 39. *querelae muliebres* Claudian XVI. 270.) illa eiulatio. Spectat huc Cic. Tuſc. II. 23. *Ingemiſcere nonnumquam viro conceſſum eſt, idque raro: eiulatus vero ne mulieri quidem.* — 18. Quantis precibus obtundes, fatigabis, Iovem *averſum*, conciſe pro, qui tamen nullum tui rationem habebit, preces tuas aſpernabitur, nota loquendi ratione. Vid. Brunkh. ad Tib. III. 3. 28. — 19. 20. *ſinus Ionius*, h. mare Ionium in ſinus curvatum (ut *Calabri ſinus* I. 33. 16.) turbatum, procelloſum, fluctus maris Ionii *Noto* agitati, pro quo ornatius eſt, *remugientis*, reſonantis Noto. Cf. III. 10. 6. *udo*, ὑγρὸν ἀέντι (Q. Cal. IV. 486.); ὄμβρου γενάρχῃ (Orph. H. LXXXI. 3.), δροσερῷ (Oppian. Cyneg. III. 497.), epitheto pro rei atrocitate minus efficaci. — *carinam ruperit*, navis compagem ſolverit, navem diffregerit, ut ῥήσσειν gr.

v. 21. Quod ſi naufragio iſto interieris, voti compos factus lauto ſacrificio me exſolvam. Sententiam amaritudinis affatim habentem vide quomodo acuerit poeta! Non ſimpliciter optat mortem eius, ſed ut corpus eius, in litus eiectum, avibus marinis praedae ſit. Si *praeda opima mergos iuveris, porrecta in litore*, docte pro, ſi corpus tuum porrectum, in litus eiectum, ibi iacens, iucundam

 mergis

Opima quod ſi praeda curvo litore
  Porrecta mergos iuveris;
Libidinoſus immolabitur caper,
  Et agna Tempeſtatibus.

mergis eſcam praebuerit, praedae iis fuerit, ab iis devorabitur. Ornatum *opima* et *iuverit* fere ad Maevii pinguedinem trahunt, quod ſane vim aliquam ſententiae addit. Simplicius tamen fuerit, de lautiore pabulo, quod raro mergis contingat, accipere. — *porrecta in lit.*, ornatius quam proiecta in litore, quatenus extenſum cadaver iacet. Caeterum quum Maevium triſtiſſimo mortis genere poëta affectum vellet, in mergos, qui ſepulturae cadaver eius ſubducerent, incidit, in littoralibus plagis commorantes; quamquam eos cadaverina abstinere conſtet. — 23. 24. Tempeſtates religioſe cultas fuiſſe ſatis ex Ovid. Faſt. VI. 193. conſtat. Vid. ibi intpp. et ad Virg. Aen. V. 772. Adde Fabrett. Inſcr. VI. p. 461. *Agnae*, quam et Virg. l. l. ponit, *caprum* immolandum adiungit poeta, quo conſummatior votis ſuis exitus eſſet; nihil amplius. Argute alii, epitheto capri perpetuo (*libidinoſus*) in transverſa rapti.

CAN-

CARMEN XI.

ARGVMENTVM.

Et argumenti ratio ludicra, affectatiorque atque obscurior subinde sententiarum enuntiatio facile fidem faciunt, graecum poetae, quod nunc presse nunc liberius exprimeret, hoc carmine exemplum ante oculos fuisse, omninoque illud inter prima eius, graecos latinis redhibendi numeris, referenda esse conamina. Lycisci (quod ipsum statim graecum nomen est, a Lyco forte, Alcaei amasio, deminutum) pueri delicati, quem amaret, arrogantia ac superbia (v. 26.) intime commotus poeta incusat, dolenterque apud Pectium, sodalem suum, profitetur miseram sortem suam, quae ipsum, discussis, quae vel ipse fortiter ceperit, vel amici suggesserint, sanioribus consiliis atque obiurgationibus, continuo amoris, idque parum prosperi, laqueis irretiat. Explicat adeo poeta hoc carmine aestum animi sui, amoris igne incensi, incertisque consiliis perturbati; atque in hoc, egregie prorsus descripto, maxima horum vv. laus continetur. De Pectio egregie, ut solet, hariolatur Sivrius, homo putide doctus.

AD PECTIVM.

Pecti, nihil me, ſicut antea, iuvat
Scribere verſiculos Amore perculſum gravi:
Amore, qui me praeter omnes expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.

Hic

v. 1. Cum exordio compara Noſtri I. 19. 9 ſqq. et infra XIII. 6 ſqq. Adde Propert. II. 15. 33. *me nec cura theatri, nec tetigit Campi, nec mea Muſa iuvat. Nihil me iuvat*, οὐδὲν μέλει μοι, taedet iam (ut IV. 1. 31.) poeticis ſtudiis vacare, non amplius delector iis, *Amore perculſus*, Ἔρωτι ἐκπληγεὶς (veluti Eurip. Med. 8. et paſſim), attonitus, κάτοχος ἐξ Ἔρωτος, pro vulgari, amore correptus, diſtrictus. Multo enim magis poeticum eſt, ſi Amorem Deum cogites, hocque ſequens verſus poſtulare videtur. Amor *gravis*, δεινὸς, βαρὺς ϑεὸς (ut Theocritus et alii), graviter inſtans, urgens. *Sicut antea*, quum ab amore immunis eſſem. Monendum hoc propter Cruquii ineptias. *Scribere verſiculos*, contemtim de ſuo ſtudio poeta, quod iam nihili faciat. Saltem probabilius hoc Geſneri commento, *verſiculos* ad metra lyrica breviora trahentis. — 3. *Amore* graviter repetitum ut infr. XIII. 6. — *me praeter omnes*, unum omnium, ſolum *expetit*, ex omnibus deligit, quem petat, invadat, quo collineet, Meleagro aliisque frequentato phantaſmate. — 4. *urere*, ut urat, pectus meum amore puerorum ac puellarum incendat, eos me amare cogat. *Vrere* pro, amore incendere, ſatis pervulgatum; ut Tibull. IV. 2, 11. Ovid. A. A. I. 23. et paſſim. Sed virtutem locutioni conciliavit ſtructura poeta. Ovid. Met. VII. 22. *Quid in hoſpite regia virgo ureris.* Similia ſunt ardere, ſuſpirare in aliqua, de quo loquendi genere multi ſunt Paſſerat. et Burm. ad Propert. I. 13. 7. — *mollibus*, ἁπαλοῖς, delicatis.

v. 5 *ſqq.* Ex continuis amoribus ſuis Inachiam poeta ponit, maximam fundi calamitatem, graviſſimorumque cruciatuum cauſſam; unde vix expeditus in Lyciſci denuo caſſes deciderit. Hic *tertius December*, tertia hiems, annus eſt, ex quo Inachiam amare deſii. Pro *eſt*,

quam

Hic tertius December, ex quo deſtiti
Inachia furere, ſilvis honorem decutit.
Heu! me, per urbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui! conviviorum et poenitet,
In

quam delecto ornatu, ratione hiemis habita: *ſilvis honorem*, ornamenta ſua, folia *decutit*, privavit iis. Virg. Ge. II. 404. *Frigidus et ſilvis aquilo decuſſit honorem.* Senec. Med. 715. *Aut rigida quum iam Bruma decuſſit decus nemorum, et nivali cuncta conſtrinxit gelu.* — *Inachia furere*, ἐπιμεμηνέναι (ut Lucian. Dial. mar. I. p. 288.), efficax verbum in ſummo amoris aeſtu declarando. Caeterum furere, inſanire aliqua, non minus frequens ſtructura eſt, quam ardere in aliqua, aliquam.

v. 7. Animo ab inſano Inachiae amore recepto caſtigat iam ſe ipſum atque dementiae accuſat poeta, qui indigno iſti amori (erat enim Inachia avara puella, quae auro amorem venderet), ſuccubuerit, indeque, quum celare haud potuerit, ſe amicis ac toti adeo populo deridendum traducendumque praebuerit; quod animi humani naturae, ſaniora ſequentis, conſentaneum eſt. Iam vulgaris ſententiarum ordo erat: Pudet iam, fabulam totius urbis fuiſſe (nam amor, dum viget, placet, minime iſta curat. Tibull. IV. 7. 9. *peccaſſe iuvat; vultus componere famae taedet; cum digno, digna fuiſſe ferar*), pudet, amorem in conviviis prodidiſſe atque evulgaſſe. Vtrumque ſimiliter coniungit Propert. III. 23. 16. et 21. *Nunc demum vaſto feſſi reſipiſcimus aeſtu* — — *riſus eram poſitis inter convivia menſis, et de me poterat quilibet eſſe loquax.* — *quanta fabula fui!* quantam apud populum infamiam ſubii, quam ſiniſtros pudendo iſto amore rumores de me excitavi! Ovid. Am. III. 1. 21. *Fabula, nec ſentis, tota iactaris in urbe, dum tua praeterito facta pudore refers.* Propert. I. 5. 25. *Quod ſi parva tuae dederis veſtigia culpae, quam cito de tanto nomine rumor eris.* Idem II. 16. 21. *Septima iam plenae deducitur orbita lunae, quum de me et de te compita nulla tacent.* *Al popol tutto favola fui gran tempo*, mellitus Petrarcha p. 11. Plura vide apud Lamb. — *pudet tanti mali*, poteſt eſſe: pudet, Inachia inſaniiſſe, eam deperiiſſe; rectius tamen videtur: fabulam Vrbis fuiſſe, pudet tantae infamiae.

In queis amantem et languor et ſilentium
  Arguit, et latere petitus imo ſpiritus.
Contrane lucrum nil valere candidum
  Pauperis ingenium querebar, adplorans tibi;
Simul

famiae. — *Poenitebat* Horatium non tam *conviviorum* ipſorum, quam quod amorem ſuum variis modis detegerent, a convivis exagitandum ac deridendum. Vim igitur ſententiae quaere in adiectis: *in queis amantem* me *arguit*, amorem meum manifeſtis ſignis prodidi, idque *languore*, aegritudine animi, omnem convivii hilaritatem a ſe repellente (Ita *languens cor* Ariadnae tribuit Catull. LXIV. 99.); quo et pertinet *ſilentium*; maxime quod medium ſermonem abrumpit. Cf. IV. 1. 35. *cur facunda parum decoro inter verba cadit lingua ſilentio?* Denique *ſpiritus imo latere petitus*, ſuſpirium alte ductum. Callim. Ep. XLV. 1. ἕλκος ἔχων ὁ ξεῖνος ἐλάνθανεν· ὡς ἀνιηρὸν πνεῦμα διὰ στηθέων, εἶδες, ἀνηγάγετο. Apposite ad totum locum Plaut. Ciſtell. I. 1. 56., *quid cedo, te obſecro tam abhorret hilaritudo? — hoc ſis vide: ut petivit ſuſpirium alte! et pallida es:* unde mox (v. 70.) concludit: *amat haec mulier.* Spectat etiam huc Aſclepiadae c. X. (A. Br. I. 215. οἶνος ἔρωτος ἔλεγχος. ἐρᾶν ἀρνεύμενον ἡμῖν ἤνυσαν αἱ πολλαὶ Νικαγόρην προπόσεις. Καὶ γὰρ ἐδάκρυσεν, καὶ ἐνύστασε, καί τι κατηφὲς ἔβλεπε, χὠ σφιγχθεὶς οὐκ ἔμενε στέφανος.

v. 11 *ſqq.* Repraeſentat iam animi ſui, qualis tum fuerit, faciem poeta, amoris aeſtu pariter atque indignatione perciti. Vigorem ac venuſtatem huic tabulae addit rei tractatio, ad vivum h. ad animi humani naturam plane delineata. Generalis erat: Fatebar tum meum tibi amorem, bene potus. Sed ſpeciali, quem amor ſuus infelix ipſi ſuggereret, colore poeta: *querebar adplorans tibi*, cum multis lacrimis apud te conquerebar, indignabar, *candidum pauperis ingenium nil contra lucrum valere*, hominem pauperem cum animi ſui candore, probitate, maxime fide, conſtantia in amore oſtenſa, nihil prorſus valere, nullam eius rationem haberi *contra lucrum*, quod e beatioribus amatoribus Inachia faceret, contra divitias, munera rivalium ſuorum, h. me pauperem at fidum amatorem locupletioribus poſthaberi. Sed acuit orationem exclamatio, et *nil valere* pro, nil valeat, praeclare commotum poetae animum

Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
Quod ſi meis inaeſtuat praecordiis
Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
Fomen-

mum decet. Vid. ſupra ad VIII. 1. Notatur autem Inachia tanquam avara, rapax puella. Ad ſententiam laudant Anacreontea: σοφίη, τρόπος πατεῖται, ἄργυρον μόνον βλέπουσιν. Alia, quae pauperes amatores prae divitibus commendent, adnumerat commoda Tib. I. 5. 61—6. — 13. Simulac plus paullo adbiberam, vino incenſus. Haec ornatiſſime poeta. *Bacchus* ſ. vinum *arcana calentis* amore, h. mea, amorem meum, quo iam ſatis calerem, *mero fervidiorem* factum, auctum, incenſum, *loco* ſuo, quo tegi oportuerat, h. ex intimo pectoris *promoverat*, proturbaverat, propalaverat, h. me eum eloqui coegerat. Hinc *inverecundus*, qui verecundiam abſtergit, tacenda proloqui iubet. Aliter idem *verecundus* audit I. 27. 3. Achill. Tat. II. 3. Ἔρως δὲ καὶ Διόνυσος — ψυχὴν κατάσχοντες ἐκμαίνουσιν εἰς ἀναισχυντίαν, ὁ μὲν καίων αὐτὴν τῷ συνήθει πυρὶ, ὁ δὲ τὸν οἶνον ὑπέκκαυμα φέρων. Hinc οἶνος ἔρωτος ἔλεγχος in Aſclepiadae c. l. De vino arcani prodigo Eratoſth. I. 3. (A. Br. I. 477.) τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα φαίνει βυσσόθεν, ἐκ δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐτίναξε νόον. Appoſite ad ſententiam Meleag. LVII. 5. (A. Br. I. 18.) de Baccho: ἐν πυρὶ γενναθεὶς στέργεις φλόγα τὰν ἐν Ἔρωτι —. ἦ προδότας ἔφυς, τέα δ' ὄργια κρύπτειν αὐδῶν, ἐκφαίνειν τἀμὰ σὺ νῦν ἐθέλεις.

v. 15—18. Sententia horum vv. paullo impeditior, maxime propter *ingrata fomenta*, quae qualia h. l. ſint, quum tam amplae notionis ſit vocabulum, vix explorate dicere habeas. Scholl. *fomenta* explicant, querimonias, ſatis docte, et τῷ *haec*, quod manu quaſi ad ſuperiora, querelarum plena, ducit, admodum convenienter. Nec dubitandum, querimonias fomenta dici poſſe, utpote quae, altero in doloris ſocietatem vocato, aegritudinem minuant, vel quod omnino animus, dolore oppreſſus, evulgando eo ſe levari ſentit. Exemplum vide in Propertio de Cynthia querente I. 18. Nec impediunt adiecta: *ingrata* vel per ſe, vel, quibus nihil proficitur, et: *vulnus nil malum levantia*, quae amoris cruciatus parum levant, quae miſerum ſolatium praebent.
Unde

Fomenta, vulnus nil malum levantia;
Desinet inparibus certare submotus pudor.
Vbi

Vnde sententia totius loci satis concinna evadit: Si aliquando ira ita abripiar, ut queri amplius taedeat, quandoquidem istis nihil promoveo, *desinet inparibus* caet. h. non amplius pugnabo cum rivalibus meis, deseram puellam. Cruqu. in omnes partes se, Protei instar, vertit, neque tantillum sani extricat. Paullo meliora, quamquam haud magis probabilia, habent Lamb. ac Torrentius, quae ideo afferre nihil attinet. Equidem *fomenta* latiore sensu h. l. accipi oportere existimem, et quidem de omnibus iis, quae amorem nutriunt, excitant, amori novos stimulos subiiciunt. Iam quum Horatii amor in puellam avaram incidisset, quae divites amatores potiori loco haberet, ipse adeo eam in se superbam experiretur, hoc ipsum erat, quod novos ei insistendi proposito suo subdere stimulos, et ad fastum puellae expugnandum, rivalesque, a quibus vinci pudor erat (v. 18.), amoliendos eum instigaret. Fomenta adeo cum acumine h. l. indigitat iniurias puellae, quae poeta excluso (v. 31. 32.) alios amatores admitteret, quae ipsi tamen pro somite atque incitamento essent, ulteriora tentandi, adeoque in amore perseverandi. Noti satis graeci vv.: *ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε· μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται· ὕβρις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.* *Quod* enim *datur ex facili, longum male nutrit amorem.* Ovid. A. A. III. 579. cuius omnino praecepta hac de re vide sis. Hinc *ingrata*, molesti amoris aculei, quatenus non ex mutuo amore proveniunt, sed ex obiectis potiundi eius difficultatibus: ideoque *ἐπεξηγητικῶς* subiungi puta *vulnus malum*, infelicem amorem *nil*, *κατ' οὐδὲν*, minime *levantia*, iuvantia, nihil omnino ad leniendos amoris cruciatus afferentia, quod alias a fomentis exspectari solet. Egregie huc facit Lucretii locus (IV. 1054 sqq.), unde Horatium profecisse admodum probabile est: *Sed fugitare decet simulacra et pabula amoris absterrere sibi, atque alio convertere mentem — — nec retinere semel conceptum unius amorem*, et servare sibi curam, certumque dolorem. Vlcus enim vivescit, et inveterascit alendo, inque dies gliscit furor, atque aerumna gravescit, *si non prima novis conturbes vulnera plagis — — aut alio possis animi traducere motus:* quorum ultima itidem cum exitu huius carminis plane conveniunt. Atque ita tandem de sen-

Vbi haec ſeverus te palam laudaveram,
Iuſſus abire domum, ferebar incerto pede
Ad

ſententia loci tutius ſtatuere licet, quae haec eſt: Quod ſi aliquando ira excandeſcam, adeo quidem, ut aerumnis atque difficultatibus, quibus hactenus me ad amorem perſequendum excitari paſſus ſum, non amplius movear, iniurias ulterius perferre pigeat; certo apud me conſtitui, amorem iſtum miſſum facere. Conf. omnino infra XV. 12 — 16. Reſtat ut de orationis ornatu, qui non uno loco in transverſum VV. DD. abripuit, paucis diſpiciamus. Pro, ſi ira mea exarſerit, docte eſt, *bilis inaeſtuat*, ζέει, ὑπερβλύει, exundat *praecordiis*, cor tumet bile; vid. ad I. 13. 4. Adde Daviſ. ad Cic. Tuſc. I. 9. p. 18. — *libera*, quae ſibi non temperat, omnem animi moderationem excludit, non amplius graviori amoris affectu retinetur. — *ventis dividat*, a ventis diripi ſinat, non curet. Vid. ad I. 25. 20. et I. 26. init. — *vulnus*, de amore, pervulgato loquendi uſu. Vid. ad I. 27. 12. — *malum* cum vi, propter parum proſperos eius ſucceſſus. — 19. *Deſinet imparibus certare ſummotus pudor*, ego, ſubmoto pudore, deſinam cum *imparibus*, h. rivalibus quibus impar ſum, me potentioribus, contendere, ego haud erubeſcam, palmam ipſis concedere, adeoque priores partes eos apud te habere ſinam, quod ipſum mollius atque urbanius eſt, quam, te relinquam. *Pudori* antea erat Horatio, rivalibus cedere, ſe, omiſſo certamine, victum fateri. Poſſit etiam *ſubmoto pudore* accipi, victa verecundia, animi moderatione, qua rivales hactenus tulerim. *Impares* quoque interpretari licet, amorem haud convenientem, haud mutuum, ut generali ſententia poeta uſus ſit pro: deſinam eam amare, me non redamantem. Sic *par* eſt XV. 14. *et quaeret iratus parem.* Sed praeſtat ad impar ſ. iniquum cum rivalibus certamen referre.

v. 19 — 22. *Vbi haec palam*, coram *te laudaveram*, hoc conſilium ceperam, hoc ſequendum ſtatueram, *ſeverus*, ſerio, animo ad id obfirmato. *Laudamus*, quae ex duobus eligimus, praeferimus, noto loquendi uſu. Vid. ad I. 1. 17. adde Pind. Ol. 9. 73. Male ad laudabile poetae propoſitum trahunt. — 20. *iuſſus*, admonitus a te, ut huius rei experimentum darem, re, quae dixiſſem, comprobarem, itaque e commiſſatione (nam inde ad amicarum domus ſe con-

Ad non amicos heu! mihi poſtes, et heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lyciſci me tenet:
Vnde

conferebant bene poti, quod e Propertio et aliis ſatis conſtat. Plerique Horatium e Pectii domo prodeuntem fingunt) *domum* recta *abirem*, ecce! animo ſtatim fluctuabam, et in iſta haeſitatione, animo quantumvis reluctante *ferebar* ad Inachiae aedes. *Pes incertus*, quatenus ipſe animi incertus, dubius erat. Virg. Cir. 171. in eadem re: *Multum illi incerto trepidant veſtigia curſu.* Ita quoque a Propert. II. 4. 4. *Et crepitum dubio ſuſcitet ira pede*, pedem *dubium* dici ſibi perſuadebat Broukh. cum aliis. Sed ibi eſt pes inſtabilis, utpote hominis irati, prae ira terram pulſantis, ac toto corpore contremiſcentis. Poſſis quidem pedem incertum pro inſtabilem hactenus accipere, ut pro amoris ſigno habeatur (Rufin. XX. 1. in A. Br. II. 395. ἀρνεῖται τὸν ἔρωτα Μελισσιάς, ἀλλὰ τὸ σῶμα κέκραγεν — καὶ βάσις ἀστατέουσα καὶ ἄστατος ἄσθματος ὁρμή), ſitque ſenſus: ferebar *incerto pede*, trepido, qui redintegratum meum amorem argueret; ſed alterum ſimplicius. Ad *ebria* poetae *veſtigia* (ut Propert. I. 3. 9. vocat), quae non ſuum officium faciant, a plerisque trahi videas, parum venuſte. Ad ſententiam Tib. II. 6. 13. *Iurari quoties, rediturum ad limina nunquam. Cum bene iuravi, pes tamen ipſe redit.* Et Prop. I. 19. 59. *Vltro contemtus rogat, et peccaſſe ſatetur laeſus et invitis ipſe redit pedibus.* — *poſtes non amici*, et *limina dura*, amori meo parum faventia, difficilia, propter dominam aſperam ac difficilem, quae Horatium non admitteret, e conſtanti poetarum eroticorum loquendi uſu. — 22. Ad quae iacui. Haec ſignate poeta. *quibus infregi*, in quibus attrivi *l. et latus*, de duro cubili, et quod ſaepius hoc infortunium ipſi accidiſſet.

v. 23. *Nunc*, amore iſto vix expeditum me *Lyciſci amor tenet*, ἔχει, amore eius teneor, ἐνδέδεμαι; cui reſpondet *expedire* v. 25. Notae amoris *compedes, vincula, laquei, retia* et ſic porro. — *Lyciſci*, pueri molliſſimi, delicatuli. *Gloriatur*, ex victoriae notione, pro, qui vincit mollitia, mollior eſt muliercula. Forte tamen cum vi, qui iactat ſe, ſuperbit iſta mollitie; unde arrogantia eius adver-

Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia, nec contumeliae graves;
Sed alius ardor aut puellae candidae,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

adversus sui cupidos; apposite ad *contumelias* v. seq. Cf. III. 20. extr. — *muliercula* auget mollitiae notionem. Sic Verrem Cicero *impuram inter viros muliercuIam* appellat Or. II. 192. — *Vnde*, ex cuius laqueis *expedire*, liberare, me nequeant *amicorum libera consilia*, h. amici, quantumvis satis libere ac graviter castigent istum amorem, me inde severiori admonitione revocare conentur. — *expedire* ut I. 27. 24. — *libera* cons. ut *liberrima indignatio* h. libri c. IV. 10. *liber amicus* Serm. I. 4. 132. Ad sententiam Menander apud Stob. Grot. p. 265. φύσει γὰρ ἐστ' Ἔρως τοῦ νουθετοῦντος κωφόν. Cf. Propert. I. 1. 25. — *contumeliae graves*, ὕβρις fastus, fastidium pueri acerbum, molestum. *Nec me contumeliae lassant*, eadem de re Petron. c. 138. Fere cum proxime antecedentibus coniungunt, et contumelias amicorum intelligunt, quas tamen ab Horatii amicis vix exspectares. — 27. 28. *Sed*, πλὴν praeterquam, nisi *alius ardor*, novus amor. Vide Lucretiana ad v. 16. — *pueri teretis*, τερεινοῦ, teneri, mollis. Male Scholl. obesuli. — *longam comam renodantis*, nodo non adstringentis, cuius *coma humeris involitat*, ut de Ligurino IV. 10. 3. τῶ τὰν πλοκαμῖδα φορεῦντος, de Hyla Theocr. XIII. 7. Sollennis autem comae longae, idque solutae in puero delicato mentio. Cf. III. 20. extr. Male de coma in nodum collecta cogitant Scholl. et intpp.

CARMEN XII.

ARGVMENTVM.

Virulenta, Archilochioque ſelle amariori maledicendi petulantia, quam geminam Noſtro in inſectandis vetulis dixeris, anum quandam (Canidiam praeſert Cod. Bland. parum probabiliter: nam huius nomen, quod ponere amat, ſicubi in eam inſurgit, etiam hic haud deſiderari paſſus fuiſſet) pudendae ab ea mollitiei accuſatus poeta hoc carmine proſcindit, in ſummamque cum faſtidio plenae turpitudinis, tum flagitioſae atque prodigioſae libidinis infamiam quaeſitiſſimis verbis ac ſententiis adducere laborat. Atque in hoc ipſo, in quo ulciſcendi ſtudio abreptus peccavit Horatius, praecipua carminis virtus quaerenda eſt. Caeterum cum Quinctiliano, ab Horatii quibusdam interpretandis refugiente, libenter in hoc carmine feciſſemus, ſi animo noſtro obſequi licuiſſet, quamquam omnino intemperantiorem hanc licentiam minus inſidioſam caſtitati exiſtimem, quam mellitis verborum globulis conditas nuptasque talium deſcriptiones.

Quid

Quid tibi vis, mulier nigris digniſſima barris?
  Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo iuveni, neque naris obeſae?
  Namque ſagacius unus odoror,
Poly-

v. 1. Graviſſima ſtatim obiurgatio: *quid tibi vis?* quae te intemperiae agitant, ſatin ſana es? ex ſollenni formula. Noſter Serm. I. 2. 69. Prop. I. 5. 3. *Quid ibi vis, inſane?* Iam Varro Atac. apud Non. I. 186. *Quid eſt, quod latras? quid rabis? quid tibi vis?* Τί σὰς παρήειρε φρένας; in Archilochi fragmento apud Hephaeſt. p. 70. Minus bene Geſn. „perdis operam: nam nihil proficies. — *mulier*, contemtim, ut Propert. III. 23. 1. *Falſa eſt iſta tuae, mulier, ſiducia formae*, et paſſim. — *digniſſima barris*, digna quae rem habeas, ſubiiciaris elephantis, cum ob formae, qua eos aequas, foeditatem (uti recte Scholl. Cruqu.), tum maxime, quod animali iſti luculenta admodum natura ſit. De barris elephantis h. l. cogitari debere dubitare non ſinunt *barrire, barritus*, quae propria ſoni ipſorum vocabula ſunt. Monboddo tamen de Orig. et progreſſu LL. T. I. p. 276. ed. 2. et nuper Goldſon on the Paſſage between the Atlantic and pacific Ocean. p. 116. genus ſimiorum intelligunt, qui quidem barri Buffono audiunt; in quo adeo libidinis eſſet notatio. Sed ignota Romanis iſta appellatio. Caeterum eadem vi Priap. LII. 9. *Ad partem veniet ſalax aſellus nihilo deterius mutoniatus.* — *nigris*, cinerei coloris, foedis aſpectu. Turnebus tamen inde *Barros*, h. homines intelligendos ſtatuit, qui Barro ſunt ſimiles, quem deformem et nigrum fuiſſe cogit ex Serm. I. 7. 8. parum docte. — 2. Sequi debebat: quod meos amplexus expetas, me ſollicites, iuvenem nec firmum nec caet. pro hoc ſtatim, quibus pelliceret anus Horatium, ponuntur *munera* (vid. v. 20.) et *tabellae*, quas miſſitaret, ardoris eius interpretes. Cf. Iuven. IX. 36. — 3. *nec firmo*, ſatis valido ad praeſtanda tibi opera, ad explendam tuam inſatiabilem libidinem. — *naris obeſae*, quae prae pinguedine odorandi vi deſtitutae ſint, quae foetore tuo non graventur. Pinguedo enim ſenſuum aciei obeſſe credita. Ita *aures obeſas* Calpurn. Ecl. IV. 148. opponit *acutis* v. 12. eiusd. carminis h. delicatis, ſubtilibus, uti *nares*

 acutas

Polypus, an gravis hirſutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat ſus.
Qui ſudor vietis et quam malus undique membris
Creſcit odor! quum, pene ſoluto,

In-

acutas Noſter, quamquam metaphorice, dixit Serm. I. 3. 29. Pervulgata inde ad ingenium obtuſum translatio. — 4. Namque *unus* omnium, *ſagacius* magis *odoror*, multo ſagacior ſum in odorando, tam ſagax ſum, ut facile deprehendam, me non lateat, utrum *polypum* an *hircum* oleas. Igitur utraque hac naſorum peſte anum laboraſſe credi vult poeta. De polypo nares maxime infeſtante vid. Celſ. VI. 8. Athen. VIII. 349. et Pollux VII. 13. *Hircus cubat in alis*, ſuaviter pro, alae hircinum odorem emittunt, inſtar hircorum foetent: qui odor ſimpliciter *hircus* poetis dictus. Catull. LXIX. 5. *Laedit te quaedam mala fabula, qua tibi fertur Valle ſub alarum trux habitare caper*, ad quem locum vid. Doering. Adde Intpp. ad Petron. 128. — 6. *canis acer* naribus (uti plenius habet Ovid. Met. VII. 806.), ſagax. — *ubi lateat ſus*, latibulum ſuis. Cf. III. 12. 10.

v. 7 — 12. Importuniſſimae libidinis anum, vide quam ἐναργῶς repraeſentet poeta! *Qui ſudor et quam malus odor creſcit membris*, docte pro, quantum ingraveſcit odoris foeditas, diffluentibus ſudore artubus! quantum foetorem exſudant membra eius, quum caet. — *vietis*, ſenio putridis, flaccidis. — 8. Quum illa *pene ſoluto*, συνουσίᾳ ad finem perducta, opere peracto, necdum tamen ſatiata *ſedare*, reſtinguere cupit *indomitam rabiem*, libidinem ſuam inexplebilem. Deſcribit anum καθιππάζουσαν ſ. κελητίζουσαν poeta, ſecutus Archilochum, cuius fragmentum habet Schol. Eurip. Med. 679. καὶ πέσει δρηστὴν ἐπ' ἀσκόν h. ἐφιππάζει, μηρούς τε μηροῖς — —. Soſipater II. 3. (A. Br. I. 504.) ἡ γὰρ ὑπερφυέσσι μέσον διαβᾶσα μὲ ποσσὶν ἤνυεν ἀκλινέως τὸν Κύπριδος δόλιχον. Epigr. CXCII. 9. (Anthol. Burm. T. I. p. 653. *lecto pendeat illa meo; nec pudeat quicquam; ſed me quoque nequior ipſo exultet toto non requieta toro.* Cf. Priapei. XXV. 3. 4. Multo autem efficacius ad denotandam anus rabioſam libidinem eſt.

Indomitam properat rabiem ſedare; neque illi
Iam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; iamque ſubando
Tenta cubilia, tectaque rumpit.

Vel

eſt, ſi p. *ſolutum* intelligas reſolutum, languidum, quam paratum, expeditum πρὸς τὰ ἀφροδίσια, quod Lamb. et Dacer. volebant, laudantes hanc in rem oraculum Aegeo ab Apolline datum apud Eurip. Med. 679. ἀσκοῦ μὲ τὸν προύχοντα μὴ λῦσαι πόδα. Schol. Cruqu. eviratum interpretatur, haud male. — *Rabies indomita*, libido quae ſedari, ſatiari nequit. Petron. c. 55. *Tollat pedes indomita in ſtrato extraneo.* Male ad iſtum locum Wernsd. in Poet. min. III. 68. — 9 ſqq. adeo quidem, ut totum σμῆγμα, quo facies incruſtata eſt, deſluat. Quo minus quaeſita haec rugoſae eius pellis notatio videtur, tanto acerbior atque aptior eſt ad propudioſae vetulae imaginem omnibus numeris abſolvendam. *Creta* inducebant faciem mulieres, ut rugas abſconderent, et candorem genis conciliarent. Ovid. A. A. III. 199. *Scitis et inducta candorem quaerere creta;* et Martial. VIII. 33. 17. *Craſſior in facie vetulae ſtat creta Fabullae.* Adde eiusd. VI. 93. 9. et paſſim alibi. Cf. Plin. XXXV. 16. Iam fundamento cretaceo illini ſolebant fuci, a quibus genae colorem ducerent. Ex his poeta memorat *crocodili ſtercus; moleſtias in facie enaſcentes tollens*, iuxta Plin. XXVIII. 8. Cf. Clementis Paedag. III. 240. a Victorio V. L. XI. 4. et Lamb. laudatum. Sententiam illuſtrat Petron. c. 23. *Super inguina mea diu multumque fruſtra moluit. Perfluebant per frontem ſudantis acaciae rivi, et inter rugas malarum tantum erat* (f. effluxerat) *cretae, ut putares detectum parietem nimbo laborare.* Lamb. et Douſa commode laudant Plaut. Moſt. I. 3. 117 ſqq. *iſthaec veteres, quae ſe unguentis unctitant, interpoles, vetulae, edentulae, quae vitia corporis fuco occulunt; ubi ſe ſudor cum unguentis conſociavit, illico itidem olent, quaſi quum una multa iura confundit coquus.* — *creta humida*, humefacta, liquefacta ſudore, *non illi manet*, defluit. — *color fucatus*, fucus confectus e ſt. crocodili. — 11. *ſubando*, κατρῶσα, libidinando, h. l. ſupra virum ſe agitando, uti recte Cruqu. ſchol., rumpit *tenta cubilia*, lectum funibus tentum, funes lecti, eiusque *tecta*, integumenta, veſtes ſtragulas. Forte tamen ſatius erit

Vel mea quum ſaevis agitat faſtidia verbis:
Inachia langues minus, ac me:
Inachiam ter nocte potes; mihi ſemper ad unum
Mollis opus: pereat male, quae te, Lesbia,

erit tecta cubiculi intelligere, ut ſententia ſit: ita ſeſe commovet, ut lecti atque tecti cubiculi ruina timenda ſit, ſatis ἐναϱγῶς. Prius tamen tuearis Catulli loco (VI. 9): *Pulvinusque peraeque et hic et illic attritus, tremulique quaſſa lecti argutatio inambulatioque. Concutere lectum* in eadem re Iuven. VI. 22.

v. 13. Quae ſequuntur, ita fere ab intpp. cum antecedentibus connecti videas: *Qui ſudor — cum properat — vel cum agitat* caet. Sed vix intelligas, quomodo obiurgatione (*agitat ſaevis verbis faſt.*) novi ſudoris rivi eliquentur; nam obſcenum ſenſum quem Cruqu. ſchol. verbis: *agitat faſtidia*, ſubiicit, ut ſit: ſollicitat, ciet incumbendo penem langueſcentem et illam faſtidientem, faſtidiunt adiecta, *ſaevis verbis*. Omnino impoſuit VV. DD. hians oratio, quae animum indignatione commotum mirifice decet. Indignationem enim prodit e ſecunda in tertiam perſonam mutata oratio cum partic. *vel*, maximam ex indignitate rei mirationem inferente, inchoata. Sententiae autem ita ſeſe excipiunt: Inſana atque importuna es, quandoquidem te putidam atque importunae libidinis anum, meos amplexus cupere, atque adeo languorem meum, in tanta oris tui foeditate, incuſare haud pudet. Simillime Turnus ad Drancem apud Virgil. Aen. XI. 400 et 406. *Proinde omnia magno ne ceſſa turbare metu — vel quum ſe pavidum contra mea iurgia* fingit *artificis ſcelus* caet. Eſt igitur *vel cum*, quid? quod, tam impudens es, ſuſtines, *agitare*, exagitare, exprobrare *verbis ſaevis*, contumelioſis, acerbis, *faſtidia mea*, languorem meum, ex tui faſtidio ortum. — 14. Mire animatur oratio repraeſentata ipſius vetulae verbis exprobratione. *Minus langues*, fortior es in Inachia quam apud me. *Languere* ut Ovid. Am. III. 7, 27. et paſſim. De Inachia vid. praeced. carmen. — 15. *Inachiae* nomen cum ſumma acrimonia repetitum. Cf. I. 13. init. — *ter nocte potes*, ſuppreſſo

Lesbia, quaerenti taurum, monſtravit inertem;
Quum mihi Cous adeſſet Amyntas,
Cuius in indomito conſtantior inguine nervus,
Quam nova collibus arbor inhaeret.

Muri-

preſſo, ex verecundiae ſenſu, ſubagitare. Strato X. 1. (A. Br. II. 361.) ἐχθὲς ἔχων ἀνὰ νύκτα — —, οὐκ ἐδυνήθην, κείνου, πῶς εἴπω; πάντα παρασχομένου. Martial. III. 35. 1. *Num poſſim vetulam, quaeris Metrinia?* poſſum et vetulam: *ſed tu mortua, non vetula es.* Idem l. l. 76. 4. *Cum poſſis Hecubam, non potes Andromachen.* Id. XI. 97. *Vna nocte quater poſſum: ſed quatuor annis ſi poſſum, peream, te, Teleſila, ſemel.* — *mihi mollis es*, viribus deficis, defetiſceris, langues. *Mollem maritum* eiusdem conditionis vocat Martial. VII. 58. 5. *Mollem in officio* Gratius Cyneg. 277. — *ad unum opus*, vix uno decurſo amoris ſtadio. Opus, ἔργον, ſenſu obſceno paſſim. Priapei. III. 4. Martial. X. 55. *Idem poſt opus et ſuas palaeſtras loro quum ſimilis iacet remiſſo.*

v. 16 — 20. Ad declarandam furioſam anus libidinem mire efficax eſt haec execratio Lesbiae, quae luculentioris, quam Amyntae, etſi valentiſſimi iuvenis, conditionis quaerendae negotium, ab ea ſibi mandatum, parum ex eius animi ſententia confeciſſet. Lesbiam, feminam perductricem intelligi oportere, in promtu eſt videre. — 17. *quaerenti taurum*, deſideranti fortem ac validum ſeſſorem. Vid. ad II. 5. 17. Valken. ad Ammon. p. 41. et Intpp. ad illa Petronii c. 25. *Poſſe taurum tollere, quae vitulum ſuſtulerit.* — *te inertem*, frigidum, infirmum ad Veneris palaeſtram, *monſtravit*, adduxit. — 18. Quum iam Amyntam haberem, te longe robuſtiorem. Graviter hoc ad pruriginem eius, in lauta ſatis conditione lautiorem usque circumſpicientis, notandam. Amyntam, graecum hominem obiter perſtringit, qui Romae vetulas beatas ſectando breviſſima ad divitias via contenderet. — 19. *nervus*, vid. ad h. libri c. 8. v. 17. — *conſtantior in inguine*, firmior ab inguinibus erigitur, protenditur, iis inhaeret, quam arbor *nova* ac vegeta, cuius adeo radices firmiſſimae ſunt, *inhaeret collibus.* Hoc quaeſite pro, terrae: nam in editioribus locis arbores altiores radices agere, omninoque firmiores creditae. Cf. ſupra X. 7. Seneca de Pro-

vid.

Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
Cui properabantur? tibi nempe;
Ne foret aequales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier ſua, quam te.
O ego infelix, quem tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos, capreaeque leones.

vid. IV. *Non eſt arbor ſolida nec fortis, niſi in quam frequens ventus incurſat: ipſa enim vexatione conſtringitur, et radices certius figit. Fragiles ſunt, quae in aprica valle creverunt.* — *indomitum* inguen dixit, quod *nervi* erat proprium. ſpectatae virtutis atque indefeſſi.

v. 21. In hac munerum, quibus poetam illaqueare ſtuduiſſet, exprobratione ineſt ſimul amara turpitudinis eius irriſio, quae, explendae libidinis cauſſa, eo deſcendere neceſſe habuerit, evanidis formae ſuae illecebris. Eccui *vellera lanae*, lanam *iteratam muricibus Tyriis*, bis tinctam, veſtem dibapham (vid. ad II. 16. 36.) *properabam*, texebam, parabam, muneri mittebam? Sed alterum quaeſite, ut ſuum ipſi placendi ſtudium approbaret. Nota ſatis huius verbi ſtructura graeca. Virg. Aen. IX. 488. *veſte — tibi quam noctes feſtina diesque urgebam.* Cf. II. 7. 24. — 23. Tibi utique tam pretioſum munus miſi, *ne inter aequales*, ὁμήλικας, ſodales tuos quispiam eſſet, quem *mulier*, amica ſua *magis diligeret*, h. qui pretioſius amoris pignus, ab amica ſua acceptum, oſtentare poſſet, ne quis magis in compotatione, uti fieri aſſolet, amica ſe ſua iactare poſſet, quam tu tua: omnino pro, quo ardentiſſimum meum tibi amorem teſtatum facerem. *Mulier* de amica Catull. LXX. 1. et paſſim. — 25. 26. Vel ſic tamen meum amorem averſaris, naturali quaſi odio commotus. Theocriteo verſu hanc ſententiam expreſſit: φεύγεις δ' ὥσπερ ὄις πολιὸν λύκον ἀθρήσασα, XI. 24. Cf. ad 4. 1.

CAR-

CARMEN XIII.

ARGVMENTVM.

Ab hieme, tristiorisque per eam coeli facie sodales ad diem genialiter agendum exhortatus poeta, ad generalem vitae iucunde traducendae praeceptum progreditur, argumentis a iuvenilis aetatis flore, cito marcescente, vitaeque omnino brevitate desumtis, hocque, quo gravius ad animum accideret, Chironis, sapientissimi ultimae antiquitatis viri, idem Achillem, ad bellum Troianum profecturum monentis, sententia eloquitur atque confirmat. E v. 7 sqq. imminentes turbas civiles occasionem huic carmini scribendo dedisse odorantur nonnulli; forte ut haberet illud, quod suum ei in Epodis locum faceret: sed temere arbitror. Caeterum quam barbarae atque insipidae subinde Horatii carminibus praefixae inscriptiones sint, grave luculentumque hoc carmen exemplum suppeditat, in nonnullis, quos Torrentius inspexit, Codd. hoc lemmate insignitum: Ad Amicos Comicos, h. Como, comissationum Deo praesidi litantes, comissantes; cuius inscriptionis sensum quod Torrentianum acumen, ad comicam hanc, ut barbaris nobis in barbaro hoc loquendi modo esse liceat, latinitatem obtusum, extricare haud potuerit, hoc nemo maligniori eius ingenio imputabit.

AD AMICOS.

Horrida tempeſtas caelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc ſiluae
Threïcio

v. 1. Cum hacce hiemis deſcriptione comparanda Anacreontica apud Euſtath. ad Hom. Od. XIV. p. 1012. Μεὶς μὲν δὴ Ποσιδηϊὼν ἕστηκεν· νεφέλαι δ᾽ ὕδει βαρύνονται καὶ ἄγριοι χειμῶνες παταγοῦσιν. Etiam illa Alcaei, ſuperius (Argum. I. 9.) laudata: ὕει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ᾽ ὀρανῷ μέγας χειμών. *Tempeſtas*, χειμῶνες, procellae *contrahunt caelum*, quatenus nubes conglomerant, cogunt, caelum nubibus obducunt; ſuavi phantasmate. Virg. Aen. V. 20. *Conſurgunt venti atque in nubem cogitur aer.* Neſcio tamen an ποιητικώτερον ſit, ſi imaginem a vultu triſtitia contracto (v. ad v. 5.) repetas, ut adeo caelum nubibus obductum triſtitiae prae ſe ferat ſpeciem. Ita Auſter Virgilio *pluvio frigore* h. nubibus *caelum contriſtare* dicitur Ge. III. 279. uti contra frontem laetitia expanſam ad caelum traduxiſſe videri debet Lucret. I. 9. *placatumque nitet diffuſo lumine* (h. diffuſo vultu) *caelum*, quod patet ex eiusdem III. 22. *innubilus aether integit et largo diffuſo lumine ridet*, quod ipſum verbum ut gr. γελᾶν, eadem vi adhiberi paſſim notatum eſt VV. DD. Vtrique rationi accommodus eſt Claudiani locus XXVI. 378. *qualis in atram* ſollicitus *nubem* maeſto *Iove* cogitur *aer.* — *horrida*, quatenus caelum nubibus aſperat, inaequale reddit. Ita ſunt aequora horrida, inaequales procellae et ſim. Vid. ad II. 9. 5. Gravem, vehementem alii intelligunt, minus docte. — *imbres nivesque deducunt Iovem* h. Iupiter ſ. aether in imbres ac nives reſolutus decidit, h. maxima nivis imbriumque copia defunditur; deorſum ruit. Lucret. VI. 289. *ſequitur gravis imber et uber omnis uti videatur in imbrem vertier aether.* Virg. Ge. I. 322. *immenſum caelo venit agmen aquarum, et foedam glomerant tempeſtatem imbribus atris collectae ex alto nubes; ruit arduus aether.* Iam hanc *coeli ruinam* (Virg. Aen. I. 129.), quod ipſum iam antiquum ſermonem redolet, eadem animabat, atque ab effectis ita deſignabat antiquitas, ut Iovem ſ. Aetherem cum imbri in terram deſcendere, eam fecun-

Threïcio Aquilone ſonant; rapiamus, amici,
Occaſionem de die; dumque virent genua,

Et

fecundare etc. perhiberet. Enata inde Aetheris et Telluris, Iovis et Iunonis connubia aliaque figmenta poetica, de quibus docte diſpexere Duumviri principes, Heyn. ad illa Virg. Ge. II. 325. *Tum pater omnipotens fecundis imbribus Aether coniugis in gremium laetae deſcendit* caet. et Wernsd. ad Pervig. Ven. vers. 4. et 59. in Poet. min. T. III. p. 557 ſqq. Caeterum imbrium commemoratio in hiberna tempeſtate ſatis uſitata poetis Romanis, habita ſui caeli, ob hoc ipſum triſtioris, ratione. — Aquilonis vehementiam praeclare ab effectu h. a fragore per ſilvas ac maria excitato deſignat poeta. Vulgarius erat: Aquilo mare ac ſilvas percellit, turbat. Cf. II. 9. 6. 7. — *Threïcio*, v. ad I. 25. 11.

v. 3—5. *De die*, ab hac ipſa inclementiore anni tempeſtate *occaſionem* vitae iucunde agendae *rapiamus*, ſumamus, hoc triſte caelum in rem noſtram vertamus, utamur occaſione, quam anni tempus praebet; ſatis commodo ſenſu. Forte tamen conciſe dictum pro: triſtis caeli opportunitatem rapiamus, *de die*, ne tantillum quidem cunctantes, hoc ipſo die genio litantes, craſtino haud confiſi; quod τῷ *rapiamus* et v. 6. accommodatiſſimum eſt. Poſſis etiam *de die* ad tempeſtiviora convivia (v. ad I. 20.) trahere; quod tamen paullo durius videtur. Vtraque ſaltem ratio magis poetica vulgari interpretatione, quam inſuper vereor, ut latinitas commode ferat. *Rapere*, delecte poeta, omnis morae impatiens, ac metuens, ne elabatur. Ennius apud Cic. de Or. III. 40. *vive, Vlixes, dum licet; oculis poſtremum lumen radiatum rape*, eadem efficacia. 'Similiter *gaudium ſatis properantibus rapere* Petron. c. 114. *luxum rape*, Senec. Hipp. 449. et paſſim alibi. — *dum virent*, vigent (v. ad I. 9. 17. et I. 25. 19. Adde μέλεα χλοερὰ Theocr. XXVII. 66.) vegeta, agilia ſunt *genua*, h. dum in flore aetatis conſtituti ſumus. Genua, vigoris ſedes, pro ipſo vigore paſſim. Cf. Homer. Il. XXII. 388. Od. XVIII. 132. Noſtrum praeivit Theocr. XIV. 70. ποιεῖν τι δεῖ, οἷς γόνυ χλωρόν. Vid. plura apud Klotz. ad Tyrt. p. 68. Ab athletis loquendi hoc genus traductum putabat Staul. ad Aeſch. Agam. 64. male. Oppoſ. *genua* ſenectute *tarda* (Virg. Aen. V. 431), γυῖα βαρύθεσκε, Apoll. Rh. I. 43. Apollonid. I. 4. (A. Br. II. 132.)

ἄχρις

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move Consule pressa meo.
Caetera mitte loqui: Deus haec fortasse benigua
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenia
Per-

ἄχρις ἐπὶ σφαλεροῦ ζωροποτεῖ, γόνατος. Disiunxit autem poeta *dum vir. genua et decet*, quod pedestris oratio ita copulabat: dum per aetatem decet. — *obducta solvatur fronte senectus*, quam ornate pro, frontem exporrigamus, hilaritati nos demus, iucunde vivamus, imagine a caeli turbida facie petita. Proprie poetae dicendum erat: nubes detergeantur fronte, quibus obducta est, seu, frons nubibus solvatur obducta, explicetur, explanetur, quatenus nubibus caelum contrahi, iisdemque pulsis expandi dicitur. Frons adeo *obducta* non est, in rugas adducta, sed nubila, συννεφὴς (Eurip. Phoen. 1318.), tristis, aegri animi index. Ita νέφελη ὀφρύων dicta Sophocl. Antig. 532. στυγνὸν ὀφρύων νέφος Eurip. Hippol. 173. Bacchus *nubilus* Stat. Theb. V. 270. *nubila vultu* Id. Silv. III. 5. 11. et Maerori νεφέλην μέλαιναν suaviter attribuit Homer. Il. XVII. 591. quod et aliis affectionibus, mentem turbantibus (cf. Virg. Aen. XII. 669. Catull. LXIV. 207.), affinxere poetae, tanquam irae (Stat. Theb. III. 230. *Mars nubilus ira* Claudian. XXXIII. 81. *sublime caput maestissima nubes asperat.*) timori (Claudian. XXVI. 41.) et aliis. *Solvitur* nubes, fronte expansa. Senec. Hippol. 449. *tristem iuventam solve* h. tristitiae nubem, a iuventa tua alienam, dispelle. Similiter χαλᾶν, λύειν τὸ μέτωπον Graeci, veluti Aristoph. Vesp. 653. Iam pro nube docte h. l. est *senectus*, inimica iuvenili hilaritati, adeoque morositas, severitas, iocos, lususque omnes exosa. Seneca Hippol. 799. vocat *pondus* veteris *triste supercilî*, et mox 915. *Ubi vultus ille — morumque senium triste et adspectu grave?* Ita *prisca supercilia* Virg. Cop. 34. et *priscum Catonem* Noster dixit III. 21. 11. Caeterum sententiam h. l. vide quomodo perverterit Barth. Adverf. XLI. 21.

v. 6 — 10. Age, missis curis, hilare agitemus convivium. Magnam ἐνάργειαν habet, quod illico apparari vel potius celebrari iubet convivium poeta. Cf. II. 11. 13. Adornatur illud vino, unguentis, cantu, ex more. Haec vide quam vivide atque ornate adnumeraverit Hora-

Perfundi nardo iuvat, et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus.
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno,
Invicte, mortalis Dea nate, puer, Thetide,

Te

Horatius. Vigorem statim, quo ipse contactus est, spirat oratio ad unum e convivis (male Schol. Cruqu. puerum intelligit) conversa: tu *move*, deripe vel verte, inverte (ut III. 29. 2. *cadus inversus est*) *vina*, cadum vini. Potior tamen prior ratio propter III. 21. 6. 7. — *moveri digna bono die descende* caet.: Male idem Schol. „misce" — *pressi*, praelo expressi, adeoque diffusi ac reconditi L. Manlio Torquato, *Consule meo*, quo ipse natus sum; ut III. 21. 1. *O nata* (testa) *mecum consule Manlio*. — 7. 8. *Caetera* τὰ ἄλλα, res, quae te angunt, a compotatione alienas (vid. ad I. 9. 9.), *mitte loqui*, ne cures, ne cogites, Diis istarum cura demandata; ut l. l. *permitte Divis caetera*, ubi vid. Not. Deus *reducet in sedem* pristinam, ordinem pristinum restituet *benigna vice*, grata vicissitudine, *in melius referet*, ut Virg. Aen. XI. 426. eadem sententia. *Sedes* delecte de composito, tranquillo secundae fortunae statu; uti contra adversa turbat ac miscet. Virg. l. l. *in solido rursus Fortuna locavit*. Augustus apud Suet. c. 28. *Ita mihi Rempublicam sistere in sua sede liceat* caet. ἐπὶ χώρας ἔσσαι πόλιν similiter Pind. Pyth. IV. 485. — 9. *perfundi* fortius quam inungi *nardo*, unguento pretiosissimo. Vid. III. 11. 16. — *Achaemenia*, vid. ad III. 1. 44. — *Lyrae parens* (I. 10. 6.) Mercurius; unde *fides* s. lyra *Cyllenea*, a Cyllene, monte Arcadiae, Mercurii natali solo. Iam pro, *lyra canere*, appositius ad priora et sqq. est, *levare pectora sollicitudinibus*, animum curis soluere, exhilarare. Nam curae premunt, urgent animum. *Vrgeris multis miser undique curis* Lucret. III. 1064. Noster Epp. I. 5. 18. *sollicitis animis onus eximit* et sexcenties alibi. — *diris*, infestis, animum exedentibus.

v. 11 *sqq.* Iam ad praeceptum generale de vita iucunde agenda procedit poeta, idque, quo fortius animum percelleret, Chironis effato communit. Idem incessus ingenii Horatiani est I. 7. 21 sqq. In adornando autem toto hoc loco vix dubitandum, quin antiquum Noster poetam respexerit, cyclicum puta, h. qui omnes de Achille narra-

Te manet Affaraci tellus, quam frigida parui
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
Vnde

narrationes carmine epico complexus effet, quod idem Statium Achilleide fua aggreffum fuiffe conftat. Ipfa fententiarum, quae orationis fummam efficiunt, ftamina in Homero quoque obvia; veluti praedictio de vitae Achillis brevitate (Il. ι. 410 fqq) et inde admonitio fruendae iftius, Il. ω. 129 fqq. Caeterum vaticinii formam orationi induit poeta, quum prifca vatis notione (vid. ad I. 15. 4.) cummaxime in Chironem, δικαιότατον κενταύρων (Homer. Il. XI. 831.), βαθυμήτην (Pind. Nem. III. 92.) σώφρονα (Idem Pyth. III. 111.) caderet. Tum erat θεῖος φὴρ, Pind. ib. IV. 211. Etiam apud Pindarum idem vaticinium edit ipfi Apollini Pyth. IX. 88 fqq. — *Vt cecinit*, qualia vitae preaecepta dedit *Centaurus nobilis*, Centaurorum praeftantiffimus, Chiron, *alumno*, Achilli, quem educaffet, *grandi*, magno, forti heroi. Male ad adultam eius aetatem referunt. — 12. *Mortalis dea Thetide nate*, quamquam Dea Thetide, tamen mortalis nate, idque ὠκύμορος. μινυνθάδιος, quaefita antithefi, verborum collocatione fublevata. — *invicte puer*, θεοείκελε, fortiffime, foli Apollini impar. Cf. IV. 6. 5. fqq.

v. 13. 14. *Te manet*, debita tibi fatis eft Troia, fatale eft tibi (vid. ad I. 28. 33. infra XVI. 41.) ad Troianum bellum proficifci. Pro Troia eft *tellus Affaraci*, regio ab Affaraco olim regnata, poffeffa, nota defignatione. Vid. II. 6. 11. III. 29. 8. *Domus Affaraci* Virg. Aen. I. 284. — *quam findunt* τέμνουσι, dividunt, fecant, praeterfluunt *Scamandri flumina frigida*, Σκαμάνδρου ψυχρὰ ῥέεθρα, *Scamander*. — *parvus*, tenuis, angufto alveo, fc. ubi ab Ida defcendit in primo eius curfu, qui fontis potius (unde et *frigidus*, quod proprium de fontana aqua) quam fluvii fpeciem habet, cum Simoente necdum commixtus. Non repugnat adeo Homericis huius fluvii epithetis, μέγας ποταμὸς βαθυδίνης, δινήεις caet. — *Simois lubricus*, tortuofus, finuofus, inftar anguis fefe provolvens (Virg. Aen. II. 474.), docto epitheto. Ita *acanthus hinc inde lubricus et flexuofus* dicitur Plin. Epp. V. 6. Forte tamen fimpliciter de lapfu aquarum accipiendum. Caeterum fignate hoc πεδίον Σκαμάνδριον (Il. II. 465.) Affaraci telluri adiectum, propter praelia ibi facta.

v. 15.

Vnde tibi reditum certo ſubtemine Parcae
Rupere; nec mater domum caerula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

v. 15. 16. Vnde tibi reditus non datur, ubi occumbes, ex immutabili ſatorum decreto. *Parcae rumpunt,* abſcindunt (ut infra XVI. 35. *reditus abſcindere dulces*) intercludunt *reditum* (uti *rumpitur iter*, obiecto impedimento, veluti amni ut Ovid. Am. III. 6. 88. Cf. III. 27. 5.), *ſubtemine certo*, inevitabili, quod ſpectat ad totam ſententiam: certa tibi mors ibi imminet, conſtitutum eſt a Parcis, te ibi mortem oppetere. Iam fatum cuiusque pendet a ſubtemine ſ. filo, quod Parcae nent, legunt; unde ipſum ſubtemen certum. — *nec mater te domum revehet,* variatio prioris ſententiae, molliſſimi affectus plena. Sic Achillem Thetis ad Lycomedem defert, Delphinis invecta apud Stat. Achill. I. 221 ſqq. Alii Thetidem mare intelligunt, ut ſit: non iterum domum navigabis, parum venuſte. — *caerula*, communi Deorum marinorum epitheto. Vid. ad I. 17. 20. III. 28. 10. *Caerula mater* de eadem Propert. II. 7. 57.

v. 17. 18. Illic vino cantuque te exhilarato, memor brevis aevi. Pro, exhilarare ſe vino docte eſt, *omne malum deformis aegrimoniae* (haec enim iungenda), omnem aegritudinem, omnes malas curas *levare*, h. animum iis oppreſſum levare (v. ad v. 10.) πάσας ἐκ κραδίας ἀνίας ἀλαπάζειν (Panyaſis apud Athen. II. p. 37.) adhibito *vino cantuque*, *dulcibus alloquiis* optimo iſtarum remedio. *Alloquia*, ut παραμύθια gr., pro quovis levamento dicta, felicis audaciae lyricae eſt; in quo Bentleium offendiſſe iure mireris. Plane ad Noſtrum Val. Flacc. I. 255. *Hanc vero, o ſocii venientem in litore laeti dulcibus alloquiis ludoque educite noctem*, h. mero ludoque, uti ipſe exponit v. 294. — *deformis*, vultum deturpans, contriſtans, ut *luctus turpes* II. 20. extr. perpetuo triſtitiae epitheto.

CARMEN XIV.

ARGVMENTVM.

Instanti Maecenati, acerbaque desidiae exprobratione iambos, quos dudum promisisset, efflagitanti poeta, quo crimen istud dilueret, moramque suam purgaret, amorem allegat, quo vehementissimo correptus ab opere isto ad umbilicum perducendo detineatur, excusationemque istam, quo gravior videretur, egregie ita adornavit, ut Amorem Deum, qui omnino id fieri vetaret, praetenderet. Atque hunc ipsum Epodon librum, quem Horatius premeret, intelligi oportere quum extra dubitationem positum sit, longe alias, easque satis graves morae ac tergiversationis caussas Horatium habuisse, ex ipsarum argumenti ratione atque indole abunde cognoscitur. Illam tamen Maecenati satis idoneam visum iri, huius rei rationem ab ipso, amoris vim cum maxime experto, venuste colligit.

AD MAECENATEM.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem ſenſibus,
Pocula Lethaeos ut ſi ducentia ſomnos
Arente fauce traxerim,

Can-

v. 1. Generalis ſententia erat: rogitas, cur Iambos, affectum opus, non abſolvam? cur promiſſi mei prorſus immemor ſim? Sed quaeſite pro hoc ipſam ſtatim cauſſam, nimirum deſidiam, quam Horatio, quo minus inchoatum opus detexeret, a Maecenate obiectam fuiſſe admodum probabile eſt, orationi intexit; tum rem ipſam, iamborum abſolutionem, excuſationi demum ſuae (v. 7. 8.) inſerit. — *Occidis*, enecas, moleſtus es (v. ad II. 17. 1. Adde A. P. 475.) crebris tuis interrogationibus, inſtas, obiurgas me rogando, cur adeo deſidioſus factus ſim, ut omnem promiſſi memoriam animo eiecerim, de ſolvendo iſto non amplius cogitem. Ornatiſſime haec poeta. Inertia oblivionem parit, animo iniicit, quatenus prae inertia, quae agenda ſunt, omittimus, negligimus. Iam ſummam inertiam arguit oblivio *diffuſa*, didita *per imos ſenſus*, per intimos animi receſſus, quae penitius ſe inſinuavit, totam mentem occupavit. — *mollis*, quae eſt mollium hominum, vel ab effectu, quatenus otio animus ac corpus relaxatur, diffluit, languet. *Deſidias molles* ac *marcida luxu otia* pariter Claudian. VII. 40. et paſſim. — 3. 4. Adeo quidem, *ut ſi*, tanquam largo Lethaeae aquae hauſtu me proluerim, ingurgitaverim. Pro Lethe docte ſunt *pocula Lethaeos ſomnos ducentia*, adducentia, conciliantia, h. aqua Lethaea, torporem animo offundens. *Arente*, h. ſicca *fauce* et *traxerim* praeclare aviditatem atque nimios adeo hauſtus innuunt. Nam *trahere* h. l. cum vi, ut Eurip. Cycl. 416. ἔσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας. — 5. *Candide*, amice, familiari appellatione, argumento carminis apta. Mire tricantur Dac. et Baxt.

v. 6 *ſqq*. Excuſationi ſuae, ſatis levi: ſe amore impediri, quo minus ultimam operi manum admoveat, vide quantam ſpeciem ac dignitatem praetendat,

Candide Maecenas, occidis ſaepe rogando:
Deus, Deus nam me vetat
Inceptos, olim promiſſum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo
Anacreonta Teium;

Qui

dat, reiecta in Amorem deſidiae ſuae cauſſa. Conf. I. 19. 9 ſqq. Magna vis in repetito *Deus, Deus*. Amor, at quantus Deus! vetat hoc fieri. *Nam*, ut γὰρ pro δὴ, graviter aſſeverantis h. l. eſt. In *vetat* maxima vis eſt, quaſi nefas atque ἀδύνατον ſit, Deo obniti. — 7. Iambos inceptos, *olim promiſſum carmen*, ac dudum promiſſos. Perinde fere eſt, utri *olim* iungas. Si τῷ *promiſſum c.*, cauſſam continet, cur Maecenas ſaepius flagitaverit iambos. — 8. Bacillus e ligno, ebore aut oſſe confectus, qui extremae voluminis orae apponebatur (nam ex adverſa parte ſcribendi initium fiebat), et involvendae membranae inſerviebat, *umbilicus* dicebatur, quoniam in media libri circumvoluti parte erat. Plurali fere numero efferunt poetae, quoniam in utraque parte bacillus extabat; quae prominentiae *cornua* quoque paſſim indigitantur. Haec fere ſunt, quae de re, nondum ſatis explorata, e poetarum locis probabiliter ſtatui poſſe putem. Cf. Heyn. ad Tib. III. 1. 13. A loco, quem tenebat umbilicus, obtinuit loquendi uſus, ut opus *ad umbilicum adducere*, eſſet, finire, conſummare. Martial. IV. 90. 1. 2. *Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle: Iam pervenimus usque ad umbilicum.*

v. 9 — 12. Ad declarandam amoris ſui vehementiam, quae animum ab intentiore meditatione, quam poeticum ſtudium requirat, avocet, praeclare Anacreontis exemplo utitur, idem experti, animo eius Bathylli amoribus diſtricto. Forte idem de ſe profeſſus erat Anacreon, in aliquo carmine, temporis iniuria dicam, an beneficio nobis erepto. De Bathyllo agit c. XXIX. Samon eiusdem patriam innuit v. 45. eiusdem carminis. Vid. omnino Leſſing. Schriften P. III. p. 47. — *ardere aliquo*, nota ſtructura. — *cava teſtudine*, lyra (v. I. 10. 6.) *flevit amorem*, amores ſuos cecinit, amatoria ᾄσματα compoſuit *non elaboratum ad pedem*, parum accuratus, paulo negligentior in

Qui perſaepe cava teſtudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipſe miſer; quod ſi non pulchrior ignis
Adcendit obſeſſam Ilion,

Gaude

in ſervanda metri lege, ita ut ſaepius Iambum cum Anapaeſto, Tribrachy, Spondeo caet. permutaret. Suaviter hanc Anacreontis ἀφέλειαν vehementiori amoris eius aeſtu excuſat poeta. — *Flere*, *queri*, de amatorio carmine ſollennia. Dom. Marſus (in calce Tib. IV. 15. 3.): *ne foret*, aut elegis molles qui fleret amores, *aut caneret forti regia bella pede*, et paſſim.

v. 13 *ſqq.* Sententiarum progreſſio ita apud animum informanda videtur: Atqui, inquis, ab iſto amore cavere tibi debuiſſes. Enimvero *ureris ipſe miſer*, in eodem luto haeres. Vel, quantam vim amor ad animum habeat, probe intelligis, qui ipſe amori gravi ſuccubueris. In utroque excuſatio ſui amoris eſt. Amorem gravem arguunt *ureris* et *miſer*, nota loquendi ratione. Niſi potius condolentis h. l. eſt: miſer tu amorem mihi obiicis, quo ipſe cruciaris! — *quod ſi* caet. quamquam felicior tua ſors mea eſt; te formoſiſſimam ac fidam (quod oppoſitionis vis poſtulat) puellam: me libertinam, idque multiviram nacto. Priora miro acumine expreſſit poeta. Si *ignis*, *qui accendit Ilion*, qui incendii Troiae cauſſa fuit, *non pulchrior fuit*, h. ſi puella, qua ureris (nam ab hoc verbo ad hanc ſententiae elocutionem deductus ſeu potius delapſus eſt poeta), quam deperis, tam pulchra eſt, quam Helena, incendii Troiae cauſſa. Facile intelligitur, ignem ſatis ἀμφιβόλως hic a poeta poni. Nam primum Helenam indigitat, quae recte Troiam incendiſſe dici poterat, quatenus incendii iſtius cauſſa extitit; tum alteri, *accendit obſ. Ilion*, veri ignis notionem ſubiicit. Excuſatior tamen h. l. poeta, quod hac ipſa notionum confuſione Maecenati animum ſuum amore confuſum teſtatum facere vellet, vel quod eidem, curioſo talium (vid. ad II. 12. 21.), hoc acumen probatum iri ſciret. Hoc quidem probabilius altero ſubtiliori. — *obſeſſam*, poſt decem annorum obſidionem a Graecis expugnatam. — 15. *gaude*, hanc tibi ſortem obtigiſſe quod in talem amorem incideris; ſuaviter opponitur τῷ

 miſer.

Gaude ſorte tua; me libertina, neque uno
Contenta, Phryne macerat.

miſer. — *neque uno contenta* amatore (Terent. Eun. I. 2. 42. *Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit*), multorum appetens; hinc delecte ad infelicem amorem ſuum declarandum, *macerat*, amoris curis conficit. Cf. ad I. 13. 8.

CAR-

CARMEN XV.

ARGVMENTVM.

Et ſententiarum quaeſita gravitate, et affectuum, ad vivum plane delineatorum varietate ac veritate, maximeque modulatioribus numeris excellens ac Tibullianae prorſus ſuavitatis carmen! Neaerae, quae amatorem divitem amplexa eſſet, perfidiam graviter incuſat poeta, iniectaque iurisiurandi, quo ſuam quondam amoris fidem ſanctiſſime alligaſſet, religione ac neglecti eius divina vindicta, minatusque, ſe diſcidium, ubi ſemel perdoluiſſet, bene ac ſortiter laturum, ad ſaniora eam conſilia revocare annititur. Tum ad rivalem ſuum converſus, ſuo ipſum exemplo edocet monetque, quam fallax aura iſta ſit, quam iam experiatur ſaventiſſimam. Exordium mirae artis eſt in adumbrando periurii horrore, tum quos in ſumma indignatione, qua iniuria iſta commotus aeſtuat poeta, animi amore exardeſcentis motus ac ſigna haud obſcura animadvertas ipſa veritate ſua ad animi ſenſum iucundiſſima accidunt. Caeterum ſitne eadem haec Neaera, quae Tibullo adamata, eiusque carminibus celebrata, neque negare nec affirmare licet; neque omnino ſcire quidquam intereſt.

AD NEAERAM.

Nox erat, et caelo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu, magnorum numen laesura Deorum,
In verba iurabas mea,

Arctius,

v. 1. Sollenne poetis, *Noctem, Lunam, Sidera*, in testimonium rei noctu absque consciis gestae, ut h. l. iurisiurandi in nocturno duorum amantium congressu facti, advocare. Ne longius evager, Meleag. LXXI. 1. (A. Br. I. 21.) de eadem re: Νὺξ ἱερὴ, καὶ λύχνε, συνίστορας οὔτινας ἄλλους ὅρκοις, ἀλλ' ὑμέας εἱλόμεθ' ἀμφότεροι. Χὠ μὲν ἐμὲ στέρξειν, κεῖνον δ' ἐγὼ οὔ ποτε λείψειν ὠμόσαμεν· κοινὴν δ' εἴχετε μαρτυρίην. Propert. III. 19. 5. *Foedera sunt ponenda prius, signandaque iura — —; haec Amor ipse suo constringet pignora signo: testes sidereae tota corona Deae.* Val. Flacc. VIII. 48 sqq. *serva hanc profugae — fidem: Dii nostris vocibus adsunt, sidera et haec te meque vident.* Nocturnum autem tempus delegit poeta, tum quia illud Amori sacrum, tum maxime, ad augendum rei horrorem. — *Sidera minora*, lunae apposita. Cf. I. 12. 47. — 3 sqq. *Cum tu* sollenni iureiurando *numen laesura Deorum*, quod tamen, ut iam eventus docuit, ruptura eras, te obstringebas, *hunc amorem*, hoc amoris foedus, quod pacti inter nosmet eramus, *mutuum fore*, te illud sancte servaturam esse, me constanter amaturam. Tibull. I. 9. 1. *Quid mihi, si fueras miseros laesurus amores, foedera per Divos, clam violanda, dabas?* Sollenne iusiurandum fiebat *conceptis verbis*, h. ut alter verba praeiret, quod h. l. est *in verba iurare.* Doctius tamen erit si *in verba mea iur.* explices, posiquam egomet iurei. me obstrinxeram, tu vicissim iurabas. — *laedere Deos*, sc. periurio, peierare, noto loquendi usu. Cf. Tibull. I. 9. 6. et ibi Broukh. *magnorum D. numina*, pro, magna numina Deorum (ut Virg. Aen. II. 623.), cum vi, unde gravissima vindicta metuenda erat. Tibull. III. 6. 22. *Qui timet irati (Bacchi) numina magna, bibat.* Coll. eiusd. III. 4. 16. De Venere cogitabat Torrent., quae sane eadem vi ita dicta eidem

Tib.

Arctius, atque hedera procera adſtringitur ilex,
Lentis adhaerens brachiis;
Dum pecori lupus, et nautis infeſtus Orion
Turbaret hibernum mare,
Intonſosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.

O

Tib. I. 2. 79. *Num Veneris magnae violavi numina verbo.* Inepte ad Deos maiorum gentium referebat Lamb. — 5. 6. Arctiſſime me complexa, inter arctiſſimos amplexus hoc iurabas. Ad ſententiam trahit Schol. Cruquii: iurabas te arctius mihi coniunctam fore, quam ilex edera aſtringitur; male. De comparatione vid. I. 36. 20. — edera *adſtringit ilicem*, applicat ſe ilici. Claudian. XIV. 18 ſqq. *tam iunctis manibus nectite vincula, quam frondens edera ſtringitur* aeſculus, *quam lento* premitur *palmite populus.* — 6. Brachiis *lentis*, arcte implicitis, corpori, ambitioſis, tenacibus, noto loquendi uſu. — 7. 8. Te eo usque conſtantem fore, dum naturae leges fixae manerent, h. ſemper. Ex his in ſpecie naturale ovium ac luporum diſſidium, et tempeſtates ſub Orionis occaſum in mari excitari conſuetas commemorat. Ad illud conf. huius libri c. IV. initio; ad hoc I. 28. 21. et paſſim. Alia in eadem re commemorat Propert. II. 12. 31 ſqq. quem locum omnino vide. Obſerva poeticam rationem in enunciatione ſententiae. Debebat eſſe: dum pecori lupus infeſtus eſſet, ſed verbum incluſit atque accommodavit alteri membro; unde etiam ſupplere poſſis: dum lupus infeſtus turbaturus eſſet pecus. — *nautis infeſtus O. turbaret hibernum mare*, abundanti ornatu pro, dum nautis infeſtus foret, mare conturbando, illud hibernum ſ. procelloſum reddendo. — 9. Ornate admodum pro, dum Apollo iuventute gauderet; hanc deſignat poeta iuventutis decore, promiſſa coma, Apollini propria. Tibull. I. 4. 37. *Solis aeterna eſt Phoebo Bacchoque iuventas, nam decet intonſus crinis utrumque deum*, h. propter intonſos crines, quibus uterque conſpicuus eſt. Iam, quod vulgarius erat, dum ſol promiſſam comam haberet, ornatiſſime poeta extulit: dum coma eius aura ſ. vento agitaretur; quod ſollenne de crinibus ſolutis (III. 4. 61. de Apolline: *qui rore puro Caſtaliae lavit* crines ſolutos).

 Clau-

O dolitura mea multum virtute Neaera,
Nam, ſi quid in Flacco viri eſt,
Non feret aſſiduas potiori te dare noctes,
Et quaeret iratus parem,

Nec

Claudian. XXXV. 30. *levibus proiecerat auris indociles errare comas.* Vid. ad III. 20. 13.

v. 11 — 16. Propoſitae divinae periurii vindictae iam minas, quibus alienatam a ſe Neaerae mentem iterum convertat, quasque haud leve in puella arroganti ac ſuperba pondus habituras ſperare poſſit, poeta ſubiicit, quas ne vanas exiſtimet, ut fere amantium ſint (vid. v. c. I. 25. 9 ſqq.), Neaeram curate monet. Cf. III. 10. extr. Inepte quaerunt, cur *dolitura* ſit Neaera, amiſſo eo, quem haud magni faciat; tanquam gravius quid feminae accidere poſſit, quam amatoribus deſtitui, ſeque aliis poſthaberi. Catull. VIII. 14. *At tu dolebis, quum rogaberis nulla, ſceleſta, nocte.* Tib. I. 9. 79. *Tunc flebis, quum me vinctum puer alter habebit, et geret in gremio regna ſuperba tuo.* — *mea virtute*, ἀρετῇ, ἀνδρείᾳ, conſilio, propoſito meo, virili ſ. forti animo capto, ſc. deſerendi te, quod ex ſqq. patet. De animi conſtantia, ſ. perſeverantia in propoſito capiunt plerique: ſed de hac v. 15. demum agitur. — Nam, *ſi quid viri*, animi virilis, fortis in me eſt. Optime huc faciunt Terentiana (Eun. I. 2. 74.): *Heu noſter, laudo: tandem perdoluit, vir es*, in eadem re. Pro, *in me* cum virtute eſt, *in Flacco*, quem non impune talia ferre probe ſcis. Animi cauſſa lubet adponere, quae Cruq. ad h. l. habet, „alludit ad adiectivum *flaccus*, quaſi Horatius flaccidis et demiſſis auribus in re Venerea illi non ſatisfeciſſet; nam cognomen *Flaccus* ab auribus flaccidis mobilibusque deductum eſt" ohe! — 13. *Non feret* aequo animo, patietur, te continuo alteri vacare, alium a te admitti, ſe excluſo. *Noctem dare*, ſignate pro, copiam ſui facere. Propert. II. 12. 37 ſqq. *Quod mihi ſi ſecum tales concedere noctes illa velit, vitae longus et annus erit.* Si dabit haec plures, *fiam immortalis in illis.* — *potiori*, rivali, mihi praelato, ut ſaepius. Vid. ad III. 9. 2. — 14. teque miſſam faciet, deſeret. Pro hoc, quo magis ureret puellam: *iratus* ob has iniurias *quaeret*, eliget, expetet *parem* puellam, quae amori ſuo reſpondeat, quae amore ſe mutuo amplectatur.

Pro-

Nec femel offenfae cedet conftantia formae,
  Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
  Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,
  Tibique Pactolus fluat,

Nec

Propert. I. 1. 31. *Sitis et in tuto femper amore pares.* — *Conftantia mea non cedet formae* docte pro, confilium meum haud labafcet, vincetur formae tuae potentia, conftanter perfeverabo in propofito, nullis pulchritudinis tuae illecebris labefactando. Pro *tuae* eft ornate et appofite ad fententiam: *femel offenfae,* ubi me femel offendifti, femel accepta a te iniuria. Si paffive fumas, erit: Vbi femel te offendero, quaefita ac praelata alia tibi puella, ubi adeo femel mihi propofuero, te derelinquere, conftans ero in hoc, nunquam tua me forma reducet. Ita τὸ *femel* maiorem vim habet et concinnius eft ad totam fententiam. Simplicius tamen fuerit, *form. offenfam* accipere: invifam, odiofam ex perfidia. — 16. Si *dolor*, ira *intraverit,* penetraverit pectus meum, fi indignatione commovear. — *certus*, qui eft animi certi, obfirmati.

v. 17 — 24. Eadem admonitio Albiana (I. 5. 69.): *At tu, qui potior nunc es. mea fata timeto; verfatur celeri Fors levis orbe rotae*, extremi remedii loco, propofita puellae levitate, a reiectis amatoribus ad partes vocari folita. — *felicior,* potior, prior. Nam *felix* de amore fecundo, ut pervulgatum. — 18. *fuperbus incedis,* fignantius quam, fuperbus es (vid. ad IV. 5.), fuperbis, laetaris *meo malo*, te mihi a Neaera praeferri, *qui laetus rides mala noftra* fimiliter Tib. I. 2. 87. — 19 fqq. quantumvis opibus, ingenio, forma excellas; eandem tamen puellae levitatem aliquando experiere. Singula ornatiffime. Opum vim declarant *greges* (ut II. 16. 33.), et *multa tellus*, magnae agrorum poffeffiones, latifundia; tum, quod colore poetico adiicitur, *aurum,* quod Pactolus, Lydiae fl., vehit. *Tibi fluat Pactolus*, in tui gratiam flumina Pactoli fint aurea, tantum auri habeas, quantum Pactolus fert. Dictus inde χρυσοῤῥόας εὔχρυσος Sophocl. Philoct. 393.; res notiffima. — 21. Ingenii ac doctrinae lau-

Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
  Formaque vincas Nirea;
Eheu! translatos alio maerebis amores:
  Aſt ego viciſſim riſero.

laudem ſpeciatim a philoſophiae Pythagoricae interiori ſcientia, qua imbutus ſit, repetit poeta. *Arcana,* abſtruſa Pythagorae dogmata, vel quatenus cuique ſectae ſua quaſi *myſteria* ſunt, h. praecepta ac dogmata propria, ut Pythagoricae μετεμψύχωσις, quam h. l. adiecto *renati* h. in nova usque corpora commigrantis (vid. ad I. 28. 11.), tangit poeta, quibus adeo *initiantur* adſeclae eius. — *non te fallant,* lateant, probe teneas; bene reſpondet τῷ *arcana.* — Sis Nireo pulchrior. Cf. III. 20. extr. — 23. *moerebis* cum intimo tuo dolore (unde praeclare adiectum *eheu!*) ſenties, *alio amores transferri,* te ab ea deſeri, alium tibi praeferri. Idem orationis color in Propert. II. 12. 35 *Terra prius — quam poſſim noſtros alio transferre calores* — 24. *riſero,* laetabor malo tuo. Cum ſententia Toup. Emend. in Suid. T. II. p. 52. confert Aſclepiadea (A. Br. I. 214. c. XVIII. 3.): ταῦτα παθοῦσα μέμψεαι ἡμετέροις στᾶσα παρὰ προθύροις, Noſtro parum ſimilia.

CAR-

CARMEN XVI.

ARGVMENTVM.

Carmen hocce tum, quum inimicitiae inter Octavianum et Antonium ad bellum ſpectarent, a poeta ſcriptum eſſe, ſatis aſſirmate poni poſſe exiſtimo. Quo quidem, quum maxima utrimque mole appareretur, rempublicam, pluribus bellis civilibus fundamentis ſuis iam emotam labeſactamque, in ſummum diſcrimen adductum iri quum facillimum ad augurandum eſſet, Horatius, quo intimo erga patriam ſuam amoris affectu contactus erat, impendente eius ruina graviſſime commotus non, quod alias facere ſolet, populares ſuos ab immani iſto ſcelere dehortari conatur, ſed aegritudine animi oppreſſus indeque, uti fert animi humani natura, in reipublicae, quam, etſi multoties iſto modo periclitatam, ſanioribus conſiliis ab interitu revocari poſſe, plane deſperaret, taedium adductus, deſerendae eius, longiſſimeque ab inauſpicata iſta regione fortunarum ſuarum ſedem transferendi conſilium ſaniori civium parti proponit, Phocaeorumque exemplo egregie communit. Saepius hoc factum, inteſtinis flagrantibus discordiis, abunde hiſtoria docet. Sic Leptin a Sidoniis conditum memorat Salluſt. Iug. 78. qui profugi ob diſcordias civiles navibus in eos locos venerint, ut alia taceam. Quo propenſiorem autem melioris partis voluntatem experiretur, Fortunatas Oceani inſulas petendas monet, clementiſſima coeli tem-

temperie, peoventuumque omnis generis ubertate commendatiſſimas. In quas pronum erat poetam incidere, quum Sertoriani conſilii, easdem, deſperatis rebus, ſpectantis, recens tum extaret memoria. Rem iam Acro attigit ad v. 41. „In quo (Oceano) ſunt inſulae Fortunatae, ad quas Salluſtius in hiſtoria dicit victum voluiſſe ire Sertorium" Vid. omnino Plutarch. in Sertor. p. 520. Reisk. — Ad argumenti tractationem quod attinet, vere de hoc carmine pronuntiare licet, pectus poetam, quum illud ſcriberet, feciſſe; adeo vigent omnia, indignationis taediique ſenſu acerbiſſimo animata, ac plane repraeſentata (inde a. v. 15.), ſententiarum denique robuſta gravitate, orationis praecipitatae fervore, imaginumque felici copia mire adiuta.

AD POPVLVM ROMANVM.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
Suis et ipſa Roma viribus ruit.

Quam

v. 1. Quum *aetatem* XXX annorum ſpatium, tanquam medium humanae vitae terminum, ponere licet, proprie poeta loquutus videri debet, *alteram iam aetatem bellis civilibus teri*, h. inter bella civilia conſumi, ad finem vergere profeſſus; quandoquidem, quod a Sulla cum armis Vrbem ingreſſo (erat is a. V. DCLXVI. unde omnino bellorum civilium initia repetenda ſunt) usque ad *extremum Antonii*, ut Florus vocat *furorem* (a. V. DCCXII.) effluxit tempus, LVI. annis circumſcribitur. Quod ut non moverim, ita multo efficacius in bellorum civilium deteſtatione erit, ſententiam ita acuere, ut *iam alteram actatem* h. homines alterius aetatis (uti *aetas* infra eſt v. 9. et paſſim apud Noſtrum) bellorum civilium rabie *attritos*, detrimentum paſſos, rarefactos (ut I. 2. 23. *vitio parentum rara iuventus*) a poeta deſignari exiſtimem; unde graviſſimum in remp. damnum redundet; quod quidem ſequ. verſus diſertius exponit. Niſi omnino disiungi a poeta dicendum, quod pedeſtris ſcriptor ita conſtruxiſſet: altera iam aetas inter b. c. agitur, quibus res Romana periclitatur. — 2. Argute Geſnerus: *et ipſa* poſuit ad emphaſin; ſignificat enim nil praeter ipſam Romam ſtare: iam enim Romanis viribus ruerant caetera. Potius eſſet, accipere; *ipſa Roma*, ſplendidum illud imperii terrarum domicilium; qua emphaſi eſt ſupra VII. 9. 19. *Sed ut* — *ſua* urbs haec *periret dextera.* Sed praeſtat, ad ſententiam trahere; Romam ſuis ipſam h. ipſius, viribus ruere, pervulgatiſſima loquendi ratione. *Ruit*, peſſum it, ad interitum vergit (ut I. 2. 25.) labefacta *viribus ſuis*, ἐναργῶς de *populo potenti*, *qui in ſua victricem convertit viſcera dextram* ut fere Lucan. I. 3. Praeclare et adpoſite, qua verba, qua ſententiam, Liv. XXX. 44. *Nulla magna civitas diu quieſcere poteſt. Si foris hoſtem non habet, domi invenit: ut praevalida corpora ab externis cauſſis tuta videntur*, ſed ſuis ipſa viribus onerantur. Idem in praefat. init. *Iam pridem praevalentis populi vires ſe ipſae conficiunt.* Propert. III. 11. 60.

Fran-

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox;

Nec

Frangitur ipsa suis Roma *superba bonis*, a nimio luxu exitii caussas repetens.

v. 3 *sqq.* Sententia praeclare ad exaggerandam criminis invidiam adornata: Romam ab externorum hostium periculis acerrime defensam in summum nos ipsimet discrimen adducemus, perdemus. Iam generalem externi periculi notionem speciali delectaque bellorum, quibus resp. Romana periclitata est, enumeratione, quod facile exspectari poterat, explicuit ac repraesentavit poeta. Primum, utpote reip. calamitosissimum, memorat bellum *Marsicum* s. sociale, a *finitimis* populis, *Marsis*, Latinis, Vmbris, Samnitibus Lucanisque, ius civitatis postulantibus, infensissimis animis motum gestumque. Vid. Flor. III. 18. *Marsos* ex iis ponit, nam hi potissimum duce Popaedio reliquos Italiae populos concitaverant; etiam ob spectatam ipsorum in bello virtutis ferociam. — 4. Bellum Etruscum cum rege Porsena, et ipsum Vrbi paene exitiosum, uti vel e Livio notum. Adde Flor. I. 10. *minacis Porsenae Etrusca manus* quaesite pro, manus minax h. ferox, fortis, Porsenae Etrusci, regis Etruscorum. — 5. *Virtus Capuae* Romae *aemula*, non simpliciter est, quae de principatu cum Roma contenderet, urbs potentissima (quam in rem Cic. in L. Agr. I. 6. *Maiores nostri Capua* — — *omnia insignia reip. sustulerunt, non crudelitate, sed consilio; quod videbant, urbem ipsam imperio domicilium praebere posse.* Idem in L. Agr. II. 32. *Maiores vestri* — *tres solum urbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam, statuerunt posse imperii gravitatem ac nomen sustinere,* laudante Lamb.); sed fortiori sensu accipiendum, quae post Cannense damnum imperium Romanum totiusque adeo Italiae affectaret, uti diserte tradit Liv. XXIII. 6. — De *Spartacio*, ut Florus vocat, bello vid. ad III. 14. 9. — 6. *Allobroges*, populus Galliae, Rhodani a lacu Lemano ad Isaram usque accola, *nulla Gallica gente opibus aut fama inferior* (Liv. XXI. 31.) idemque, postquam a Cn. Domitio Ahenobarbo a. V. DCXXXI. devictus, et in provinciae formam redactus esset, ab imposito iugo, ut cae-

teri

Nec fera caerulea domuit Germania pube,
  Parentibusque abominatus Annibal:
Inpia perdemus devoti ſanguinis aetas;
  Feriſque rurſus occupabitur ſolum.

Bar-

teri Galli, reſiliendi pertinax. Hinc *rebus novis*, quas ſubinde moliretur, *infidelis*, perfidum animum oſtendens, rebellis dictus; perpetuo magis Gallorum, animi levitate inſignium, quam efficaci ad rem epitheto. Complexus autem Allobrogibus univerſos Gallos poeta videri debet, quos rem Romanam per plures aetates graviter adflixiſſe conſtat. — 7. Germania *fera caerulea pube*, Germani caeruleis oculis truces, terribiles. Cf. IV. 5. Ad rem Tacit. Germ. IV. *Habitus corporum — idem omnibus; truces et caerulei oculi, rutilae comae, magna corpora.* Reſpicit potiſſimum effuſam per Italiam immanem vim Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris et Teutonis erat, quae Caepionem, Manlium, et ante Carbonem Silanumque fugavit, caſtrisque exuit, donec a Mario tandem repreſſa maximaque clade afflicta eſt. Vid. Vellei. II. 12. Flor. III. 5. — 8. Graviter claudit agmen *Hannibal*, teterrima illa, ut ita dicam, Italici fundi peſtis ac calamitas. *Abominatus parentibus*, matribus, ob caeſos multis praeliis filios, (unde *bella matribus detestata* I. 1. 24. et *proelia coniugibus loquenda* IV. 4. 68.) dirus, ut II. 12. 2. Extenuant vim loci, qui maiores omnino parentum nomine declarari volunt.

v. 9. Pro, nosmet, quam graviter: *Aetas*, γενεὰ, homines, *devoti ſanguinis*, oriundi a maioribus *devotis*, ἐναγέσι, piaculo, poſteris, adeoque nobis, luendo, obſtrictis. Poteſt etiam eſſe: quorum ſanguis devotus eſt, quibus ſanguine ſuo culpa, ἄτη, maioribus contracta redimenda eſt, quos bellis civilibus atteri fatale eſt; hocque tenere praeſtat. Ita *cruor Remi ſacer nepotibus* ſupra VII. extr. Cf. ad I. 2. Argum. — 10. *ſolum feris occupabitur*, nota vaſtae ſolitudinis imago. Cf. ad III. 3. 40. — *rurſus*, quae facies Romae ante Romulum fuit; de qua paſſim poetae Romani. Nota Propertiana (IV. 1. 1.): *Hoc quodcunque vides, hoſpes, qua maxima Roma eſt, ante Phrygem Aeneam collis et herba fuit*; et Ovidii (Faſt. V. 95.): *Hic, ubi nunc Roma eſt, orbis caput, arbor et herbae, et paucae pecudes, et caſa rara fuit.*

v. 11 — 14. Generalem ſententiam: externos hoſtes, Vrbe

civibus

Barbarus, heu! cineres insistet victor, et urbem
Eques sonante verberabit ungula;
Quaeque carent ventis et solibus, ossa Quirini,
Nefas videre, dissipabit insolens.

Forte

civibus vastata, potituros esse, specialibus notionibus dispescuit poeta, ad acerbiorem rei invidiam commovendam delectis. *Victor barbarus*, barbarae copiae, Daci, Aethiopes et reliqui, qui in Antonii essent exercitu. Cf. III. 6. 14. — *in sistet cineres*, doctius quam, cineribus sc. urbis, urbi in pulverem versae; quod ex sqq. patet, perspicuitatis caussa adiectis. Declarat ferociam et insolentiam victoris, urbis ruinis, tanquam bustis (unde rei imago ducta est. Vid. ad III. 3. 41.) religiose cultis, insultantis, atque inequitantis, in quo postremo acerbissimae ad animi sensum contumeliae inest species. Ovid. ex Pont. I. 2. 111. *Nec male compositos — — Bistonii cineres ungula pulset equi.* Seqq. graphice admodum et ornate. *Vrbem* h. solum, quo Vrbs steterat, *eques verberabit*, pulsabit, equo ferociter persultabit. Vigorem atque ἐνάργειαν imagini addunt v. *sonante ungula*, quam quidem pro equo ipso a quibusdam accipi video, incommode prorsus vel propter adi. *sonante.* Tum equi notionem praebet *eques* h. barbarus equo invectus, cui adeo a poeta tribui potest, quod equi proprium erat. Ita *eques glomerat gressus superbos* apud Virg. Ge. III. 117. ubi vid. Heyn. quamquam ibi ad oculorum potius sensum rationem poeticam adstringam. — 13. 14. Quum sepulcrorum violatio, iure pontificio inexpiabili religione apud Romanos sancita esset (Cic. Tusc. I. 12. ad quem l. vid. Davis. et Guther. de Iur. Man. III. 25.) tum infaustissimi prodigii instar habebatur, si vel fortuito conditorum urbium atque imperiorum ossa detegerentur (cuius rei illustre exemplum affert Suet. Iul. LXXXI. de Capye), nedum si contumeliae ac ludibrii caussa eruerentur, ut h. l. Romuli. Accedit, quod eadem haec inter pignora, quae Romanum imperium tenerent, haberentur; atque haec potissimum ratio est, cur hostem in ea saeviturum praedicat poeta, ut scilicet omnem instaurandae Vrbis imperiique spem praecludat. Illud quidem probabiliter statuas ex Claudian. XXVI. 100 sqq. *procul arceat altus Iupiter, ut delubra Numae, sedemque Quirini barbaries oculis saltem*

Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quaeritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia; Phocaeorum
Velut profugit execrata civitas
Agros

tem temerare profanis poſſit, et arcanum tanti deprendere regni, laudante iam Torrent. Pro roſtris Romuli ſepulchrum fuiſſe e Varrone tradunt Scholl. ad h. l. Oſſa, quae *carent ventis*, quae ventorum iniuriis ſubducta ſunt, quae alte ſub terra recondita ſunt, immota iacent. Cinerum condendorum cauſſam hac enuntiatione innuiſſe poeta videri poteſt; ſimplicius tamen fuerit ſtatuere, poetam, ex alterius membri verbo, *diſſipabit*, in illam incidiſſe. Quumque *Soli oſtendi*, ἡελίῳ δειξάσθαι, poetis res dicitur, quae aſpectui patet, viſui obiicitur; oſſa *ſole carentia* itidem eſſe humata, terra penitus defoſſa, in promptu eſt videre. Sed quaeſite ita poeta eloquutus eſt, in re ſacra, quam *nefas* eſſet *videre*, quae ſolo aſpectu profanaretur. Atque ita plane Pſeudo-Phocylides, antiquioris poetae veſtigia ſecutus, v. 94. 95. μὴ τύμβον φθιμένου ἀνορύξῃς, μητ' ἀθέατα δείξῃς ἠελίῳ, καὶ δαιμόνιον χόλον ὄρσῃς. — *inſolens*, ὑβρίζων.

v. 15 *ſqq.* Iunge: *forte communiter*, et univerſi, *aut* ſaltem *melior pars* veſtrum, qui bella civilia deteſtamini, *quaeritis* deliberatis, *quid expediat*, quid optimum factu ſit, quodnam ſatius conſilium ſit, quid facto opus ſit, *carere malis laboribus*, ut diutius belli civilis aerumnis ac miſeriis aliquando careamus, iis liberemur. De graeca hac ſtructura nemo facile dubitaverit; et *expediendi* verbo uſus eſt poeta in re ſpinoſiſſimae deliberationis, in qua plures ſententiae proponuntur, e quibus illa, quae conſultantibus optima viſa eſt, eligitur, praefertur, quae adeo expedit. Eodem redit, quamquam paullo abſtruſiore via, ſi explices: quid expediat τὸ carere malis lab., quid illam quaeſtionem expeditam reddat, quae in medium afferri oporteat, quod conſilium in impedito hoc negotio efficiat, ut careamus iſtis laboribus — *malis*, funeſtis, ob interitum civium.

v. 17 — 22. Agite, deferamus inauſpicatum hoc ſolum, Phocaeos imitati. Hos quidem, quum ab Harpago, Cyri duce, graviſſima obſidione premerentur,

Agros atque Lares proprios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis:
Ire, pedes quocunque ferent, quocunque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africus.

Sic

tur, conceſſo unius diei ad deliberandum de rebus ſuis ſpatio, commune mutandi ſoli patrii conſilium cepiſſe, cumque coniugibus ac liberis primo Chium, mox, negata ipſis in iſta inſula ſede, Cyrnum ſ. Corcyram appuliſſe ibique conſediſſe, ante autem, quam patria cederent, publicis exſecrationibus iuramentoque, ne quis remaneret, neu quis prius reverteretur, quam maſſa ferri, quam mari immerſiſſent, in eius ſuperficie apparuiſſet, ſanxiſſe, ſeque obſtrinxiſſe, poſt Herodot. I. 165. plures tradiderunt. Eandem fere devotionis formulam Noſter ſententiae ſuae de fugienda patria adiecit v. 25 ſq. Orationis ordo eſt: *nulla ſit ſent. potior hac*, in hanc omnes diſcedamus ſententiam, omnibus placeat, *ire, pedes* caet., *veluti Phocaeorum civitas*, *exſecrata*, poſtquam omni exſecratione ſe devinxiſſet, diris eos, qui remanſuri eſſent, devoviſſet (ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου, Herod. l. l.), *profugit agros* (ita iunge) *atque Lares proprios*, quaeſitiore ſtructura (ut Homer. Il. ζ. 502. προφυγόντ μένος καὶ χεῖρας Ἀχαιῶν) pro vulgari, ex agris atque Laribu patriis, h. patria, eamque de ſolavit; pro quo ἐναργῶς admo dum eſt, eadem v. 10. vaſtiſſi mae ſolitudinis imagine ad par tes vocata: *apris et lupis*, omni no feris, *reliquit habitanda*, la tibulo ipſis permiſit *fana*, gra viter pro, totam iſtam regionem — 21. 22. Iſthinc aufugere ac commigrare, quocunque no caſus terra marive tulerit, dum modo longe ab infauſta hac re gione diſiuncti ſimus. Vividiſ ſime ita taedii ſui, quo erg remp. affectus eſſet, ſenſum ex ponit poeta, ut ubivis terrarun degere ſatius ducat, quam Ro mae. Nota autem loquendi ra tio, *quo pedes ac venti ferunt* quae ſere in proverbium vertit de itinere temere ſuſcepto. Vid ad illa III. 11. 49. *I, pede quo te rapiunt et aurae. Notun* et *Africum* poſuit pro quibusvi ventis, quod ipſa ſententiae ra tio docet. Ventus eo *vocar* dicitur, quo navem impellit Hinc *vocantes* venti, dicti faven tes poetis, quatenus navem e dirigunt, quo ei curſus eſt. —

Afri

Sic placet? an melius quis habet ſuadere? ſecunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in haec: Simul imis ſaxa renarint
Vadis levata, ne redire ſit nefas;
Neu converſa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina;

In

Africus protervus, vehemens. Vid. ad I. 26. 2.

v. 23. Praeclara ὑποτύπωσις deliberantis de communibus rebus ſuis populi ad Senatus Romani ſpeciem, in quo perrogarentur ſententiae, plane conformata; tum indignationem, qua poeta percitus omnem cunctationem impatientiſſime fert, mirifice oſtendit praecipitata oratio. Itane cenſetis? *an quis melius* in rem conſulere poteſt? quin igitur abimus? — *ſecunda alite*, αἰσίῳ ὄρνιθι, bono omine, quod iſtud ſuum conſilium ſaluberrimum optimumque eventum habiturum iudicaret. Contra *mala avi* (I. 15. 5. coll. III. 3. 61.) ſuſcipi creduntur, quae funeſtum exitum habent. Mirum, hoc non vidiſſe interpretes.

v. 25 *ſqq.* En exemplum iurisiurandi, conceptiſſimis verbis facti, in quo illud ſingularis artificii eſt, quod factum, ſanciendo iuramento inſerviens, ipſa oratione repraeſentetur a poeta. Acumen quaeſivit idem in converſione vulgaris ſententiae: ante tamen, quam hinc aufugiamus, iureiurando nos obſtringamus, nos haud priusredituros, quam ſaxa, in mare deiecta, in eius ſuperficie iterum apparuerint. *Ne nefas ſit*, tum demum in patriam, quam relicturi ſumus, redire fas ſit, ſimulac ſaxa *imis vadis* ab imo maris fundo *levata renarint*, delecta copia pro, in ſummam aquam emerſerint; nam v. *renarint*, animo ſtatim ἀδυνάτου obiicit ſpeciem. Caeterum totam rem ad Phocaeorum exemplum adumbratam eſſe a poeta, in hoc tantum diverſo, quod maſſae ferri ſaxa ſubſtituerit, obvium eſt videre. Vid. Herod. l. l. — 27. *Lintea*, vela *dare*, navigare (ut I. 34. 4. et paſſim) curſu *domum converſo*, h. priſtinam ſedem repetere. — *quando* caet. Sequuntur plura diverſique generis ἀδύνατα phyſica: quo magis obſirmaret diſceſ-

In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus;
Novaque monſtra iunxerit libidine
Mirus amor, iuvet ut tigres ſubſidere cervis,
Adulteretur et columba miluo;

Cre-

diſceſſum, quem inſtitui decreviſſet poeta. Sane rem, quam Horatius vellet, admodum ἐναργῶς ita exprimi, nemo facile dubitet; neque omnino grandem ei dicam impegerim, quod in profundendis copiis ſuis modum exceſſerit; quam quidem ingenii luxuriem in omnibus fere poetis, ad tractanda haec ἀδύνατα, poeticae exornationi maximopere congrua, delatis, animadvertas: ſed hoc legentis animum male habet, quod iſta omnia non ex ſua poetae perſona, ſed tanquam oratoris, qui publicam cauſſam agat, populumque in haec iurisiurandi verba adigat, ab Horatio ludibunde magis quam preſſe ac graviter, quod perſonae ſuſceptae poſtularet dignitas, proferantur. Peccavit adeo poeta affectu abreptus, rem, quo certius, quod vellet, aſſequeretur, ſub varias imaginum ſpecies revocante. — quando *Padus*, citerioris Galliae fluvius, curſu mutato *Matina cacumina*, Matinum, montem Calabriae (ſed alterum delecte, ad augendam ἀδυνάτου ſpeciem) *laverit*, inundaverit, percurrerit, Lucretiana voce (V. 948. *exibant humore fluenta lubrica, proluvie larga* lavere humida ſaxa). — 28. Seu ubi mons Apenninus, qui longo tractu Italiam dividit, moverit ſe atque *in mare procurrerit*, promontorium maris factus ſit.

v. 30 *ſqq.* Inverſas naturae leges ſollenne poetis animalium diſparis indolis naturalique odio diremtorum coniunctione atque connubio adeo repraeſentare. Vid. ad I. 33. 7. 8. *Amor iungit*, copulat, *nova libidine*, facit, ut libidinentur invicem, mutuo coitus deſiderio flagrent *monſtra*, diſparis prorſus naturae animantia. Vulgare utique erat: ubi diſparia animalia mutuo amore exarſerint. *Mirus* et *nova*, quoniam praeter naturam iſta fiunt. — 31. Adeo quidem, ut *iuvet ſubſidere*, delectius ac gravius quam, *ſubſidant*, h. ineantur tigres a cervis. Lucretianum eſſe verbum (IV. 1191. *Nec ratione alia volucres, armenta, feraeque, et pecudes, et equae maribus ſubſidere poſſent*) notarunt iam alii. — 32. *Adulteretur*, ineatur (ita τράγος μοιχεύει αἶγα Lucian. DD. XXII. 1.) ſubſidat *miluo*. Sed alterum ſignate de colum-

Credula nec ravos timeant armenta leones;
Ametque falfa laevis hircus aequora.
Haec, et quae poterunt reditus abfcindere dulces,
Eamus omnis execrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exfpes
Inominata perprimat cubilia.

Vos,

columba, caftitatis laude celebri Propert. II. 15. 27. — 33. et armenta audacter inter leones erratura fint. — *credula,* ipfis fidentia, nihil inde fibi periculi metuentia. — *ravos,* ravis oculis, χαρόπους, βλοσυρούς. Vid. ad III. 27. 3. — 34. Vbi hircus aequor *amet*, praetulerit, in mari degerit. — *laevis* factus, inftar pifcis, qui natura hirtus eft. Vltima conveniunt cum Archilochi XVI. 7 fqq. (Anal. Br. I. 44.) μηδ' ἵνα δελφῖσι θῆρες ἀνταμείψωνται νόμον ἐνάλιον, καί σφι θαλάσσης ἠχήεντα κύματα φίλτερ' ἠπείρου γένηται, τοῖσι δ' ἡδὺ ἦν ὄρος.

v. 35 — 38. Vbi haec aliaque, quae omnem reditus fpem *abfcindere poterunt*, nobis adiment, *exfecrati* erimus, fanciendae fententiae cauffa pronuntiaverimus, ubi in haec verba iuraverimus. Latius adeo fumenda h. l. *execrationis* notio, omnes eas complexa formulas, quae firmando foederi, iuriiurando (ut h. l.) adhibentur. Reditus *dulces*, quatenus antiquam patriam fpectant. — 37. *pars indocili melior grege,* quae fupra gregem fapit, fanioribusque his confiliis aures advertit. Affumendum hoc ex adi. *grege indocili* h. qui perfuaderi nequit, ut, relicto folo patrio, novas fedes exquirat. Contemtim autem et fignate hac *gregis* appellatione poeta utitur, quoniam fere imperitorum ac deteriorum maior modus eft, ut bene vet. Schol. — *mollis* etc. Pedeftris utique orationis iunctura et enuntiatio erat: Fugiamus ifthinc omnes, aut faltem cordatiores civitatis viri; reliqui, grex mollis et exfpes, ideoque indociles, domi remaneant. Vltima mira acerbitate tinxit poeta, flagitiofiffimam, qua retineantur, ignaviam ipfis exprobrando. *Mollis,* prae mollitia iners fugaeque pericula ac labores fubterfugiens, *exfpes*, adeoque abiecti animi, ut de falute prorfus defperet, viliffima turba ifta *perprimat cubilia*, graviffime pro, domi defideat. Sollenne hoc poetis de hominibus, *nil magnae laudis egentibus*. Delecte *cubilia*, utpote quae a *grege* premantur. — *in-*

Vos, quibus eſt virtus, muliebrem tollite
luctum,
Etruſca praeter et volate littora.
Nos manet Oceanus circumvagus arva: beata
Petamus arva, diuites et inſulas;
Reddit

— *inominata*, inauſpicata, infauſta, ſceleſta, ob continua bella civilia. Etiam in *perprimat* magna vis eſt: ulterius perſeverent deſides eſſe, perſiſtant in inertia ſua.

v. 39. *Vos* melioris partis, *quibus eſt virtus*, ἀνδρεία, generoſior ac fortior animi ad ſubeunda pericula, linquendamque patriam indoles. — *muliebrem tollite luctum* inverſa ſententia pro, forti animo capeſſite iter; quae inverſio tamen parum apta h. l. videri poſſit vel propter antecedentia: quibus eſt virtus, in quos adeo vix luctus muliebris cadat. Sed quum virtutem ſuam hoc ipſo, quod deſideratiſſimam patriam ſuam derelinquant, abunde comprobent, tum molliorem affectum iſtum in diſceſſu ex ea, quam nunquam reviſuri ſint, etiam in fortiore naturae humanae excuſat imbecillitas. Orationis colorem Noſter duxit ex Archilocho (in Stob. Flor. Grot. p. 513.): τλῆτε, γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι. — 40. Et mare Tyrrhenum ingreſſi Oceanum verſus navigemus, Fortunatas inſulas, illic ſitas, petituri. *Volare*, ut πέτεσθαι de navigatione ſollenne. H. l. adiunctam alacritatis notionem habet, qua iter inſtitui cupit poeta. — 41. Haec tanquam μάντιν, qui fatorum decreta aperit, poetam eloqui putandum. Cf. ad v. 66. — 41. *Nos manet Oceanus*, fata nos petere iubent Oceanum (ut ſupra XIII. 15. *Te manet Aſſaraci tellus* caet. et paſſim) *circumvagum arva*, qua arva ambit, adeoque inſulas in Oceano ſitas. Circumſcribit adeo atque definit curſum epitheton, qui in Oceano tenendus ſit, tum ipſas inſulas accuratius deſcriptas ſubiicit. Vulgarior adeo loquendi ratio ferebat; nos manent arva, Oceano circumflua. Iam quo deſideratiores iſtae *inſulae divites* (Μακάρων νῆσοι) eſſent, in commoditatibus ac iucunditatibus earum adnumerandis paullo longius exſpatiatur poeta, ipſa tractationis poeticae, quam locus admittebat, facilitate invitatus, easque a ſoli inſigni fertilitate, mitiſſimaque aeris temperie ita laudat, ut Homericam Elyſii, ab eodem in iisdem locis collocati (Od. IV. 563 ſqq.), ſpeciem,

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et inputata floret usque vinea;
Germinat et nunquam fallentis termes olivae,
Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
Levis crepante lympha deſilit pede.

Illic

ciem, adiunctis tamen aureae aetatis notionibus, quibus illud fere a poetis exornari ſolet, Moſter repraeſentaſſe videri debeat. Vid. Heyn. ad Virg. Aen. VI. 657. et in Opuſc. T. I. p. 395 ſqq. Inſulas, quae hodie *Canariae* audiunt, deſignari, monuere iam alii. Neque hunc nonnulla transferre pigebit, quae de iisdem apud Plutarchum in Sertor. p. 520. Reisk. traduntur: ὄμβροις δὲ χρώμεναι μετρίοις σπανίως, τὰ δὲ πλεῖστα πνεύμασι μαλακοῖς καὶ δροσοβόλοις, οὐ μόνον ἀροῦν καὶ φυτεύειν παρέχουσιν ἀγαθὴν καὶ πίονα χώραν, ἀλλὰ καὶ καρπὸν αὐτοφυῆ φέρουσιν, ἀποχρῶντα πλήθει καὶ γλυκότητι βόσκειν ἄνευ πόνων καὶ πραγματείας σχολάζοντα δῆμον. ἀὴρ δ' ἄλυπος ὡρῶν τε κράσει, καὶ μεταβολῆς μετριότητι κατέχει τὰς νήσους. — 43. Vbi omnia ſponte et ſine cultu (44 ſqq.) uberrima copia proveniunt. Terra *Cererem reddit*, proprio vocabulo de ſemente terrae concredita cumque foenore reddenda poeta uſus eſt, quod minime urgendum. Eſt enim h. l. ſimpliciter, ex ſe dat, profert, fundit fruges. Quodſi propriam verbi vim h. l. retinendam cenſeas, ſementem tantum ibi faciendam, absque caetero agrorum moleſtiore cultu (*inarata*), victumque adeo facillimum (τῇπερ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν Hom. l. l.) innuere poetam dicendum. Sed hoc parum commode in deſcriptione, aureae aetatis colores adumbrante. Igitur nec vis quaerenda in *reddit*, quaſi nunquam fallat, ſemper fidelis ſit ager, ut III. 16. 30. De re ipſa, in quavis aureae aetatis deſcriptione obvia, exempla congerere nihil attinet. — 44. *Vinea*, vites *imputatae*, ſpeciatim pro genere, nulla cura impenſa, *florent usque*, per conſequens, ſemper fecundae ſunt, haud unquam intermittunt fructus ferre. — 45. Ornate pro, ubi oleae feliciſſimis ramis (nam *termes* proprie ramus oleae cum fructu) exuberant. Olea non *fallit*, quae ſpem flore oſtenſam haud deſtituit, fecunda; ut paſſim. —

46.

Illic iniuſſae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec veſpertinus circumgemit urſus ovili;
Nec intumeſcit alta viperis humus.
Nulla nocent pecori contagia, nullius aſtri
Gregem aeſtuoſa torret inpotentia.

Plura-

46. Vbi *ficus pullae* h. maturae ex *ſua* h. nativa arbore dependent, ubi in ſua arbore ad maturitatem perveniunt. Commode Schol. Cruqu. „ficus, quae ſponte et ſine inſitione aut cultura naſcuntur, durae eſſe ſolent et fatuae ac cito decidere; ibi, inquit, tales naſcuntur, ut etiam pullae ornent ſuam arborem, nec decidant, antequam ſint maturae.“ *Ornant* ſollenne hoc poetis de fructu et foliis. Vid. I. 17. 16. et huius libri II. 6. — 47. Mel quercubus cavis defluit, absque hominum cura ab apibus ibi congeſtum. Pervulgata ac propria haec aetatis aureae. — *montibus altis* caet. Ad ubertatem ſoli pariter atque regionis amoenitatem hoc refer. Ornatum poeta petiit e Lucret. V. 273. et VI. 658. *ſuper terras fluit agmine dulci, qua via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.* Vnde etiam Virg. Cul. 17. *Caſtaliaeque ſonans liquido pede labitur unda.* Adde III. 13. extr. — *crepante*, ſonoro. Vid. Burm. ad Prop. II. 23. 49. — 49. 50. Etiam haec ex aurea aetate depromta ſunt. Virg. Ecl. IV. 21. *Ipſae laetae domum referent diſtenta capellae ubera*; et Tib. I. 3. 45. *ultroque ferebant obvia ſecuris ubera lactis oves.* — *iniuſſae*, αὐτομάται, ſponte. — *veniunt ad mulctra* ut Virg. Ecl. III. 30. — *grex amicus*, hominum commodis inſerviens; appoſito ad *ubera tenta* ſc. lacte, epitheto. — 51. Omnia ibi pacata ſunt, ut in aurea aetate. Virg. l. l. *nec magnos metuent armenta leones.* Vrſus *circumgemit ovile* ſuaviter pro, circumit ovile, aditum explorat, adiecta aſperitatis eius notione. — *veſpertinus*, δειελινὸς, ἑσπέριος, veſperi, noctu, ut ſaepiſſime, v. c. Theocr. XIII. 33. Ad verba ac ſententiam Virg. Ge. III. 537. *Non lupus inſidias explorat ovilia circum, nec gregibus nocturnus obambulat.* — 52. Abſunt ibi noxia animalia. Virg. l. l. *Occidet et ſerpens, et fallax herba veneni. Humus alta intumeſcit viperis*, felici audacia in declaranda viperarum copia pro, non alit viperas veneno tumidas.

Pro-

Pluraque felices mirabimur; ut neque largis
 Aquoſus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis;
 Vtrumque rege temperante Caelitum.

Non

Proprium enim veneni *tumere.* Senec. Her. fur. 936 *nulla nocituro gravis ſucco tumeſcat herba*, et paſſim. Ad cavernas ac latebras ſerpentum, quibus terra egeratur ac elevetur, fere referri videas, quod nec verum, nec poeta dignum eſt. — 53. 54. Vid. Obſſ. *Nulla nocent p. contagia*, omnino pro, neque morbis infeſtantur pecora. Sed peſtilentiam poſuit, ſubiecturus cauſſam eius, *aeſtuoſam aſtri impotentiam* quod docte eſt pro, *impotentem* h. nimium *aſtri* h. Sirii aeſtum, quo grex torretur, verbo, ſiderationem. Vid. ad III. 1. 51. et Senec. Oed. 39.

v. 55 *ſqq.* Nova ſubiecturus felicitatis momenta poeta variavit orationis ſtructuram, ne ſcilicet nimis protracta videretur deſcriptio. Plurima alia inſuper ibi *mirabimur*, cum voluptate (unde appoſito ornatu adi. *felices*) cognoſcemus commoda, quibus noſtra regio deſtituitur (nam hoc ipſum eſt, quod mirationem facit); veluti, *ut neque . . . . . ſemina glebis* h. aequabilem ac mitem anni tempeſtatem. Homer. l. l. οὐ νιφετὸς, οὔτ᾽ ἄρ᾽ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ᾽ ὄμβρος· ἀλλ᾽ αἰεὶ Ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν, ἀναψύχειν ἀνθρώπους. Hoc vide quam comte exornaverit poeta. Hiemem declarant *procelloſi imbres* ex Italicae regionis natura, uti ſupra XIII. 1. et paſſim. Hi *radunt,* verrunt arva, dum nimia copia deſuſi (*largi*) terram diluunt ac provoluunt maxime in locis clivoſis; graphice. Ita flumina radunt ripas, atterendo ac detrahendo terrae, quam alluunt. Euro illud tribuit poeta, quatenus omnino *vis venti nubes contrahit, et e ſupero premit ac facit effluere imbres*, Lucret. VI. 511. Cf. III. 17. 11. Hinc *aquoſus* dictus, aquoſas nubes cogens. — 57. Neque nimio Solis aeſtu torretur regio. *Semina pinguia* fecundo ſucco turgida *uruntur*, exuruntur, areſiunt, *glebis* nimio calore *ſiccis*, terra ſole exuſta, prae nimia ſiccitate. — 58. Iove moderante *utrumque*, et aeſtatem et hiemem. Similiter II. 6. 17. *Ver ubi longum tepidasque praebet Iupiter brumas.*

v. 59 — 62. Homines ibi degunt ab omni hominum commercio

Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque inpudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torſerunt cornua nautae,
Laborioſa nec cohors Vlixei.
Iupiter illa piae ſecrevit litora genti,
Vt inquinavit aere tempus aureum:

Aerea

mercio integri ac ſinceri, ad quos adeo non penetrarunt vitiorum contagia, navigationibus per terrarum orbem disſeminata, adeoque probi, pudici, cupiditatibusque liberi. Iam quum commercium cum iſtis maritimum eſſe debuerit, delecte poeta ex longinquis antiquiſſimorum hominum navigationibus expeditionem Argonautarum, Vlyſſis errores, et Phoenicum itinera commemorat, quos omnes Oceanum intraſſe fama erat. Vid. vel Geſneri Praelectt. de Phoenicum extra columnas Herculis navigationibus. Non huc *pinus Argoo remige contendit*, pinus Argoa, navis Argo adremigavit, appulit, Graeciam repetens, in qua adeo vehebatur *Colchis*, Medea *impudica*, proiecto pudore externum virum ſequuta, ſcelesta, impia. — 61. Neque *Sidonii nautae*, Phoenices *cornua* ſc. antennarum, antennas, vela, *huc torſerunt*, iſti obverterunt litori, ſignate pro, appulerunt. Vide praeter rei nauticae ſcriptores Miſcell. Obſſ. II, 381. Contrarium eſt in Virg. Aen. III. 549. *Cornua velatarum obvertimus antennarum* in diſceſſu e portu. — 62. *Cohors laborioſa Vlyxei* docte pro, Vlyſſes *laborioſus*, πολύτλας, cum ſuis ſociis. Cf. 17. 16.

v. 63 — 66. Iupiter *ſecrevit haec litora*, diſcretas has a caeteris hominibus ſedes habitandas aſſignavit *piis*, ab aetatis ſuae labe integris, qui in feraciſſimo ſcelerum proventu innocue vixiſſent. Facile perſpicitur, commiſceri h. l. colores cum Elyſio, piorum ſede, quod et ipſum cum Hade in extremo Occidente ab Homero collocatur. Sequutus autem Noſter videri debet, etiam qua verba, Heſiod. Ἐργ. 167 ſqq, Τοῖς δὲ δίχ' ἀνθρώπων βιοτὸν καὶ ἤθε' ὀπάσσας Ζεὺς Κρονίδης κατένασσε πατὴρ ἐς πείρατα γαίης — — καί τοι μὲν ναίουσιν ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες ἐν μακάρων νήσοισι παρ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην. — 64. 65. Ornatiſſime pro, poſtquam aureae aetati deinceps ſucceſſit aerea ac ferrea. Tres

igitur

Aerea dehinc ferro duravit ſaecula; quorum
Piis ſecunda vate me datur fuga.

igitur tantum ab Horatio aetates numerantur, quum alii plures, duas tantum Virg. Ge. I. 125 ſqq. commemoret. Sed in talibus ſigmentis conſtans ac propria poetis diverſitas. Aurum *inquinatur*, corrumpitur, deterius ſit, adulteratur *aere* admixto, iuxta gr. *μιαίνειν*, quod omnino de quavis admixtione dici pervulgata res eſt. H. l. fortiori ſenſu accipiendum: aurum plane permutavit aere, auream aereae cedere iuſſit aetati. — 65. Mox aerea *ſaecula ferro duravit*, e duro ferro procudit (*de duro eſt ultima ferro* Ovid. Met. I. 127.), ferrea fecit. — *quorum*, cuius ferreae aetatis *fuga datur*, ex quo ferreae aetatis conſortio aufugere licet *piis*, meliori noſtrum parti (v. 15.), quae bella civilia deteſtatur, *me vate*, delecte pro me auctore ac ſuaſore; quandoquidem vetuſtiſſimis temporibus coloniae a vatibus, conſulto prius oraculo, deducebantur. *Piis* poteſt etiam explicari, ad piorum ſedem, ad piam hominum *γενεὰν*; quamquam hoc paulo durius. — *ſecunda*, ſecundo omine, ſub fauſtiſſimis auſpiciis. Nam et haec ante, quam illae educerentur, capta fuiſſe, ex hiſtoria Romana abunde conſtat.

CAR-

CARMEN XVII.

ARGVMENTVM.

Non diu animi dubius fui, an Varo, infulfo Canidiae amatori vetulo (de quo Ep. V.), partes fuas in hoc carmine reftituerem bonique Horatii, quod male feriati intrufiffent librarii, nomen expungerem. Tanta enim huius cum epod. V. eft coniunctio, mutuaqué rerum ac fententiarum inter fe relatio, ut telam, ifto fcitiffime inchoatam, hoc demum detexi abfolvique facillimum fit intellectu. Scilicet, quo mordacior vaniffimae artis magicae irrifio effet, virulentiffima ironia poeta efficaciam eius in Varo poftrema, quam Canidia V. 13. fe paraturam minata fuerat graviffimam, incantatione fupra fidem ita comprobatam oftendit, ut, quo certior rei fides effet, eundem Varum miferias fuas, aeftumque animi, in quem devotione ifta coniectus effet, Aetnaea flamma faeviorem, oratione explicantem, eiusque levamen ac finem flebilibus modis a Canidia expofcentem inducat. Precibus laudes eius fubtexit Varus, fi forte blanditiis iftis emolliatur, fibique tandem ignofcat; quibus tamen Palinodiae Archilochiae formam plane induit, ut haud difficile ad indicandum fit, mulierem iftam iis omnibus probris, maleficiis, fceleribus, a quibus puram eam praedicat, fuiffe inquinatiffimam. Quas quidem laudes quum Varus verfibus exponat, recte in eum cadere videre debent illa: f i v e m e n d a c i l y r a v o l e s f o n a r i v. 39. quae ipfa verba Hora-

Horatiani nominis praefigendi ansam dedisse suspicor. Iam v. 52. carmen absolutum videri poterat; sed rem ad summum produxit poeta, inducta Canidiae, respondentis Varo, semetque ipsam risum facientis persona. Haec enim Varum animi verba loquutum, seque adeo, quae voluisset, adsequutam rata, omnibus sese laetitiis efferens ita insultat Varo, ut sancte ei vitam ipsa spe sua longiorem polliceatur, quo diuturniores scilicet cruciatus essent, ac tales quidem, ut violenta morte, frustra tamen, iis sese subducere tentaturus sit. — Atque ex hac ipsa argumenti delineatione et exquisitam poetae artem in traducenda Canidia effusam ipsamque vividam rerum adornationem facile est adsequi; accedit ad has dotes sententiarum facetissima gravitas, orationis delectus et ornatus haud vulgaris ac subinde quaesitus, ac doctrina reconditior.

IN CANIDIAM.

VARVS.

Iam iam efficaci do manus ſcientiae
Supplex, et oro regna per Proſerpinae,
Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium

De-

v. 1 — 52. Varus loquitur. Summa exordii: Tandem, idque maximo infortunio meo, fateri cogor, *ſcientiam* artis magicae, artes magicas, quas hactenus vaniſſimas habui, eſſe efficaciſſimas, veneficiorum vim eſſe praeſentiſſimam, in me ipſo potentiam eorum expertus. Sententiae igitur vis in epith. *efficaci* quaerenda; *do manus* efficaciae *ſcientiae*, quod exquiſite dictum pro, concedo, largior, veneficiis vim ineſſe aliquam. *Supplex* originem proverbialis τοῦ *dare manus* locutionis a victis, hoſtique ſeſe dedentibus deſumtae, tangit, cruciatusque arguit, quibus confeſſio iſta extorta eſt. — 2. Oramus atque obſecramus alterum per res, quas ei ſcimus cariſſimas eſſe atque ſanctiſſimas. Appoſita igitur obſecratio eſt apud Canidiam, pharmaceutriam, per res inferas (*regna Proſerpinae*), quibuscum magiae arctiſſima coniunctio eſt (vid. ad 5. 52.) *Dianam* ſ. Hecaten, iſtarum omninoque magici ſacri Deam praeſidem (c. l. v. 51.) et ipſa *magica carmina* (v. 3.), ut ab incantatione deſiſtat, inſtituta. *Numina Dianae*, quaeſite, in potentia huius Deae declaranda, ut XV. 3. et centies alibi. — *non movenda*, ἀκίνητα, quae flecti nequeunt, proprio Deorum inferorum attributo. Magis tamen ad ſententiam loci appoſitum videtur, ſi eum plerisque intelligas Dianae numen non irritandum, exaſperandum, reſpectu immenſae eius potentiae (unde σεμνὴ, δεινὴ θεός, uti v. c. Apollon. Rh. III. 1213. audit) et quod dea iracundior habebatur ob phaſmata (δασπλῆτις Theocr. II. 14.) ac phrenitidem, qua lunatici laborant, ab ea immitti credita. Noſter A. P. 454. *fanaticus error et iracunda Diana*, h. a Diana iracunda menti iniectus. — 4. 5. *Per artem tuam* efficaciſſimam. *Libros carminum* vocat, ob infinitam formularum magicarum multitudinem, quas in libros digeſtas fuiſſe, ſuperſtitione iſta tum temporis robur nacta, ad-

modum

Defixa caelo devocare ſidera,
Canidia, parce vocibus tandem ſacris,
Citumque retro ſolve, ſolve turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In

modum probabile eſt. Forte tamen ſimpliciter magnam Canidiae in arte ſua ſcientiam magna hac formularum copia declarare voluit poeta. Iam generalem magicae poteſtatis notionem declarant ſubiecta: *valentium devocare ſidera*, quae ipſam lunam cum ſideribus deducere poſſunt, quaeſita ſpecie; quandoquidem hoc inter ſumma fere virtutis magicae miracula refertur. Virg. Ecl. VIII. 69. *Carmina* vel *caelo poſſunt deducere lunam*, et paſſim. Cf. ſupra V. 46. Sidera *defixa* vel proprie, quae coelo affixa ſunt, ex antiquiſſima opinione, a poetis paſſim expreſſa (v. ad Virg. Aen. IV. 482.), ad augendam h. l. magiae potentiam ſatis efficaci; vel ſunt *incantata*, δεδεμένα, obligata incantamentis, proprio artis vocabulo. Vid. ad I. 27. extr. Illud tamen accommodatius h. l. — 6. *parce vocibus ſacris*, ἐπῳδῇ, ſiſte incantationem. *Sacris*, quoniam inter ſacra, Diis inferis facienda, incantatio peragebatur. Male nonnulli cum Cruqu. ſchol. exponunt: nefariis, execrabilibus. — 7. *retro ſolve turbinem*, docta brevitate pro, retro age turbinem, ῥόμβον, ita ut reſolvantur licia, inter rotandum ei innexa. Simplicior quidem ratio fuerit, exponere: remitte, inhibe curſum rhombi, *retro* agendo, revolvendo eum: ſed altera doctior et ad rem magis appoſita videtur. De rhombo h. l. dicere nihil attinet. Adeant, quibus opus eſt, intpp. ad h. l. et ad Ovid. Faſt. II. 575. ad Propert. II. 21. 35. et III. 4. 26. et ad Lucan. VI. 460. primo autem loco Pind. Pyth. IV. 380. Superſtitioſae huius molitionis, et rhombi celerrima rotatione (unde *citus turbo* h. l. dictus) circumagendi, et licii ei implicandi, cauſſas a metaphorica loquendi ratione unice repetendas eſſe, in promtu eſt videre. Sollennia enim de amoris vehementia, animum angente ac perturbante, δονεῖσθαι, *agi* (appoſita comparatione Tib. I. 5. 3. *Namque agor, ut per plana citus ſola verbere turbo*), *verſari*, *agitari amoris fluctibus* et ſim.; tum ἐνδεδέσθαι ἔρωτι, *illaqueari*, *irretiri*, amore caet. quod adeo ſilo implicito, illud contra torto rhombo repraeſentabatur. Caeterum illud *tandem* et repetitum *ſolve* animi aeſtum, quo miſere cruciaretur Varus, egregie adumbrant.

v. 8

In quem ſuperbus ordinarat agmina
Myſorum, et in quem tela acuta torſerat.
Vnxere matres Iliae addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem,
Poſt-

v. 8—18. Magnam irriſionis vim habent placatae maximorum heroum, nominatim Achillis, irae exempla, quibus Canidiam ad miſericordiam perducere conatur poeta, in quibus ipſam orationem, maieſtatis plenam illam ac baſilico gradu ſeſe efferentem, ad illudendam Canidiam egregie comparatam animadvertas. De Telepho, Myſorum rege, in pugna cum Achivis, ad oram ſuam, quum ad oppugnandam Troiam proficiſcerentur, appulſis, ab Achille vulnerato ab eodemque ſanato adi Hygin. fab. CI. ibique Munck. Sollenne hoc placabilis irae exemplum poetis. Propert. II. 1. 65. *Myſus et Haemonia iuvenis qua cuſpide vulnus ſenſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit opem*, ubi plura congeſſere intpp. Adde Meziriac. ad Ovid. Her. III. p. 235 ſq. *Nepotem Nereium*, Nerei f., anguſtiore appellatione Achillem indigitat, quo gravius illud exemplum ad animum Canidiae accideret. — 9. Adverſus quem iſte (pro quo eſt *ſuperbus*, μεγαλοφρονέων, confidens viribus ſuis, ferox, ornatu e re ipſa petito) *agmina Myſorum*, copias ſuas, *ordinarat*, in aciem eduxerat, quem proelio aggreſſus fuerat, *et in quem t. a. torſerat*, non exornant antecedentia, quaſi eſſet, quocum proelium geſſerat; ſed proprie accipienda, in quem ipſe tela direxerat, quem ipſe telis petierat. Deſumtum hoc haud dubie e tragoedia aliqua deperdita, quorum plura adhuc extantia fragmenta abunde comprobant, Telephum non minus, quam Oreſtem, ſcenis agitatum fuiſſe. Contra Vlyſſem eum ſtetiſſe memorat Tzez. ad Lycophr. 209.

v. 11—14. Idem Achilles Hectoris corpus ſuis ſepeliendum reddidit, a Priamo exoratus. Quaeſito haec ornatu inſtruxit poeta. Sepulturam docte declarat unctio, eam cum lotione corporis praegreſſa, aque mulieribus peragi ſolita. Homer. Il. σ. 350. Καὶ τότε δὴ λοῦσάν τε καὶ ἤλειψαν λίπ' ἐλαίῳ, et alibi. Laudant Ennii: *Tarquinii corpus bona femina lavit et unxit.* — Hectoris corpus *addictum*, deſtinatum ab Achille *alitibus atque canibus*. Reſpexit poeta minas Achillis apud Homer. Il. χ. 345. μή με, κύον, γούνων

Poſtquam relictis moenibus rex procidit
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlixei,
Volente Circa, membra; tunc mens et ſonus
Relapſus, atque notus in vultus honor.

Dedi

γούνων γουνάζεο — ὥς οὐκ ἔσθ' ὅς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι, et ψ. 183. Ἕκτορα δ' οὔτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν. — *homicidam*, ἀνδροφόνον, Homerico epitheto, v. c. Il. α. 242. ω. 509. Ita et ἀνδροκτασίαι de pugnis passim Homerus. — 13. Poſtquam Priamus *relictis moenibus*, Achivorum caſtra ingreſſus, Achilli ſupplex factus eſt. Cf. I. 10. 13 ſqq. Signate *regis* appellatione uſus eſt poeta, in notanda iniquā eius conditione, ad quam pietas ipſum deſcendere coegiſſet, quam eandem τὸ *heu* repraeſentat, quod ad totam ſententiam referri debet. — *ad pedes procidit*, προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθεὶς Homer. Il. ω. 510. — *pervicacis*, cedere neſcii, quantumvis duri. Eadem virtute Claudian. XXXIX. 13. *Manibus Hectoreis* atrox *ignorit Achilles*.

v. 15—18. De *remigibus* ſ. ſociis Vlyſſis a Circa in ſues aliasque beſtias immutatis, ab eademque, Vlyſſe deprecante, priſtinae formae reſtitutis vid. Odyſſ. L. X. — *membra ſetoſa duris pellibus*, doctius quam, dura h. amicta ſetoſis pellibus, omnino pro, formam ſuillam exuere. Homer. l. d. v. 393. τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσε φάρμακον οὐλόμενον, τό σφι πόρε πότνια Κίρκη. — 17. *Volente*, annuente Circa Vlyſſis precibus *laborioſi*, ταλασίφρονος, perpetuo eius epitheto; ſed alterum quaeſite de Circa, tanquam dea. — *tum* priſtina ipſis forma reddita eſt. Sed vividior ad animi ſenſum eſt per partes facta metamorphoſeos iſtius deſcriptio, ut Il. 20. 9. Atque ita conſtanter Ovidius. — *Sonus*, vox humana antea *dilapſa* erat, h. evanuerat; iam *relabitur*, dum corpori ſeſe iterum inſinuat, ei redditur; pulchre. Hinc facile perſpicitur, ſoni proprium h. l. verbum eſſe, per auram diditi ac diſperſi. — *notus honor*, proprium oris decus, priſtina humana facies. Ita *noti vultus*

Dedi ſatis ſuperque poenarum tibi,
Amata nautis multum et inſtitoribus.
Fugit iuventas, et verecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus eſt odoribus,
Nullum a labore me reclinat otium.

Vrget

tus Virg. Aen. I. 684. Cf. I. 2. 10.

Vv. 19 *ſqq.* opponi putandi a poëta Canidiae profeſſioni ac minis c. V. vv. 73 — 82. proditis. Exponit adeo Varus, noviſſimam incantationem, ad quam ibi accingeretur Canidia, exſpectationem ſuam iniectis diriſſimis amoris cruciatibus, quibus plane pereundum ſibi videat, egregie ſuſtinuiſſe, ſeque adeo nimis acerbas iam pervicacis contumaciae ſuae poenas dare. Sponte intelligitur, vanitati iſtius artis atque ipſi adeo Canidiae adſtructa ſeu potius adficta hac efficacia eius miſerrime a poeta illudi, hocque, ne quis ambigat, interiecta honorifica, ſi Diis placet, Canidiae appellatio diſerte innuit. Vrbaniſſimam contumeliam, quae v. 20. ineſt, Schol. Cruqu. ſatis commode ita expoſuit: videtur eam laudare, quaſi tam pulchra ſit, ut mereatur habere tot amatores, ſed revera magis illam vituperat. Scilicet, ſi ſententiam urbanitate ſua denudes, erit: O propudioſae libidinis mulier, quae viliſſimis te proſtituis hominibus, quaeſtus gratia. Noſter III. 6. 30. *ſeu vocat inſtitor, ſeu navis Hiſpanae magiſter, dedecorum pretioſus emtor.* — 21. Effectus amoris vehementiſſimi. Fugit *iuventas*, vigor iuvenilis, et *color verecundus*, roſeus, floridus, vegetus *reliquit* corpus meum, macie plane confectum, tabidum. Pro corpore macilento ἐναργῶς poſuit *oſſa pelle amicta lurida* h. cutem rugis obſitam, ipſiſque oſſibus admotam. Apposite, qua verba ac ſenſum, Plaut. Captiv. I. 2. 30. *Ego qui tuo maerore maceror, maceſco, conſeneſco, et tabeſco miſer; oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.* Iam Theocr. II. 88. de amore: καί μευ χρὼς μὲν ὁμοῖος ἐγίνετο πολλάκι θαψῷ, ἔῤῥευν δ' ἐκ κεφαλῆς πᾶσαι τρίχες· αὐτὰ δὲ λοιπὰ ὄστε' ἔτ' ἦς καὶ δέρμα. Sil. II. 466. *iam lurida ſola tecta cute et venis male iuncta trementibus oſſa extant, conſumtis viſu deſor-*

Vrget diem nox, et dies noctem, neque eſt
Levare tenta ſpiritu praecordia.
Ergo, negatum, vincor, ut credam miſer,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marſa diſſilire naenia.
Quid amplius vis? O mare et terra! ardeo,
Quan-

formia membris. — 23. Capillus meus albus factus eſt, incanuit tuis *odoribus*, φαρμάκοις, veneficiis, incantatione tua; non quod noxiis unguentis, quibus feſtinentur cani, Canidia Vari caput tinxerit, ut Geſn. hariolabatur, ſed quod ex amoris iniecti diritate tantam animi aegritudinem contraxiſſet, ut crines albeſcerent. — 24 — 26. Continua animi anxietate opprimor. *Nullum otium reclinat me a labore*, docte et ornate pro, ne tantillum quidem temporis datur, quod vacuum ſit, quo reclinare me, requieſcere poſſim, animus relaxetur a *labore*, cruciatu, angore. *Labor, laborare* de amoris aeſtu animum conturbante paſſim poetae. Cf. I. 17. 19. — 25 ſq. Dies noctesque *urgent* ſeſe, h. ſuccedunt ſibi invicem (eadem imagine qua IV. 7. 9. *Ver proterit aeſtas.* Vid. ad II. 18. 15. *truditur dies die*), oriuntur occiduntque, *neque* tamen *eſt levare* caet., datur levamen *praecordiis ſpiritu* ſuppreſſo *tentis*, diſtentis, h. neque interdiu neque noctu reſpirare licet, animus vacat aliquantiſper anxietate. Proprie praecordia h. l. poſuit: nam ea reſpiratione levantur ſ. tolluntur.

v. 27 *ſqq.* Sane effeciſti, quod volueras; ecce me *victum*, eo iam adductum, ut credam *negatum*, quod antea mihi perſuadere haud potueram, nimirum *Sabella* caet. artes magicas eſſe efficaciſſimas, *miſer*, meo ipſius exemplo edoctus, in me ipſo earum vim expertus. Varus hactenus negaverat vim iſtam, quod Canidiae amorem aſpernatus eſſet, leviorem eius incantationem ſusque deque habuiſſet. Pro, carmina magica efficacia eſſe, duas ſpecies poſuit, eas *pectus increpare* h. commovere, conturbare, mentem eripere, iisque *caput diſſilire*, diſſindi, disrumpi; re feſtive ad hominem translata, quae de anguibus fere a poetis memoratur. Virg. Ecl. VIII. 71. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.* Ovid. Am.

Quantum neque atro delibutus Hercules
Neſſi cruore, nec Sicana fervida
Furens in Aetna flamma. Tu, donec cinis
Iniurioſis aridus ventis ferar,

Cales

Am. II. 1. 25. eodem verbo uſus: *Carmine diſſiliunt, abruptis faucibus, angues.* Idem Met. VII. 203. *Vipereas rumpo et verbis et carmine fauces.* Male nonnulli de amentia atque inſania iniecta cogitant. Iam obſerva divitias poetae in varianda carminis magici notione. *Odores* v. 23. appellat, ornamento ex adiunctis arrepto, et v. 29. *naeniam*, de quavis carminis formula adhiberi ſolitam. Similiter Ovid. A. A. 102. *Mixtaque cum magicis naenia Marſa ſonis.* Tum a Marſis ac Sabinis illas artes deſignat, populis iſtarum exercitio quondam infamibus, ut notiſſimum. — 30. *Quid* ulterius ſaevis in me, amoris tui flammis peruſtum ac maceratum, quod quidem veneficiis tuis effectum dare volueras? Magnam orationis ἐνάργειαν, qua amoris aeſtum explicuit axaggeravitque poeta, vel hebetior facile adſequatur. Mirae ſtatim feſtivitatis eſt paratragoedians exclamatio (*o mare et terra!*), quae, qua mente iſta a Varo proferantur, optime aperit. *Ardeo* amoris igne, quanto neque Hercules, *cruore Neſſi delibutus* h. veſte Neſſi cruore infecta indutus, conflagravit; appoſita comparatione, quandoquidem idem ipſum Deianirae mittendae exitioſae iſtius veſtis cauſſa fuit, nimirum, ut Herculem ab aliarum feminarum amore avocaret, ſibique devinctiorem redderet. — *atro*, perpetuo veneni epitheto. — 32. quanta nec Aetnae flamma eſt. Augendae ſuaque luce colluſtrandae imagini appoſita ſunt *furens*, quod proprium poetis de ignis vehementia (v. Bentl. h. l.) et *fervida*, effervefcente, exundante igneis globis (ut *undans Aetna* Virg. Ge. I. 472. ubi vid. Cerdam); ita enim accipiendum h. l., ne vim deſcriptae rei deſtituat epitheton. Senec. Hippol. 101. *alitur et creſcit malum, et creſcit intus, qualis Aetnaeo vapor exundat antro*, de amore Phaedrae. Iam Catull. LXVIII. 53. *Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes* caet.

v. 33 *ſqq.* Sententia ſatis expedita videtur: Tu, nihil mei miſerata, urges opus tuum, non prius deſiſtis a coepta incantatione, quam plane abſumtus atque

Cales venenis officina Colchicis.
Quae finis? aut quod me manet ſtipendium?
Effare: iuſſas cum fide poenas luam;
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum iuvencos, ſive mendaci lyra
Voles ſonari; tu pudica, tu proba
Peram-

atque in cinerem redactus fuero; ſed prioris commatis enuntiatio confragoſa admodum ac dubiae lucis. Forte locum ita expedias: *tu cales venenis*, tu nova usque igni magico, quo torreor, alimenta ſuggeris; ut plane inde caleſcas, colluceas, officinae inſtar; unde eo devenit poeta, ut ipſam Canidiam feſtiva translatione *officinam* diceret. Ita tamen minus efficax iſta videri poſſit deſignatio, ideoque Canidiam *calidam venenorum officinam* dictam putem, quatenus magicarum rerum apparatum, quo inſtructiſſima eſt, digerit, et uſui adhibet, ad Varum excruciandum converſa. *Cales* adeo ab officinae notione pendere puta. Excuſatior autem metaphorae iſtius audacia ob apparationem magicam, igne accenſo officinae ſpeciem animo obiicientem. Illa autem, donec in cinerem redactus ſim, ornatiſſime poeta. *Ferar ventis*, a ventis diſſiper, per auram iacter. — *iniurioſis*, protervis, appoſito ad rem epitheto. Vid. ad I. 26. 2. — 36. *quod me manet ſtipendium*, quid tibi a me praeſtari vis, quid mihi faciundum eſt, ut placeris, ut cruciatibus iſtis exſolvar. *Stipendium* adeo h. l. eſt opus, negotium, poenae loco, quo alteri, tanquam victori, ſatisfiat, iniunctum. Ita Euryſtheo XII. *ſtipendia Herculem debuiſſe* dicit Iuſtin. II. 4. Translatum adeo eſt a mulcta, victis a victore imponi ſolita, quae tralatitio loquendi uſu, ad quem v. ſq. alludit, ſtipendium appellatur. Si ſimpliciter, quamquam docte ſatis, *ſtip.* explices, ποινὴν, ἀντίποινον, *mercedem*, h. poenam; incommoda per ſe erit ſententia (non enim de poena, quam gravem ſatis iam perpeſſus eſſet Varus, ſed de fine eius hic quaeritur) neque cum ſeqq. (vv. 38—41.) bene concilianda. — 37. *poenas iuſſas*, imperatam mulctam exſolvam *cum fide*, fideliter, ita ut imperatis ſatisfaciam; omnino pro, miniſterium, quodcunque mihi iniunxeris, curate ac fide-

Perambulabis aſtra ſidus aureum.
Infamis Helenae Caſtor offenſus vice,
Fraterque magni Caſtoris, victi prece,
Ademta vati reddidere lumina.
Et tu, potes nam, ſolve me dementia,
O nec paternis obſoleta ſordibus,

Nec

ſideliter exequar. — 38. *Expiaturus*, redemturus culpam meam vel Hecatombe adeo, aut carmine, quo tuas virtutes ſcilicet aeternitati conſecrem; utrumque ad Canidiam illudendam mire efficax ac mera amaritudo. Primum enim veneficae iſti deae potentis ſpeciem tribuit, cuius defendendae averruncandaeque irae victimas caedi neceſſe ſit, in altero mendacii plenum iſtud carmen futurum *mendaci lyra* liberrime profeſſus. *Lyra ſonari*, κελαδεῖσθαι, cani, celebrari. — *Tu*, quod pudicitia ac probitate tua mereris, eſſereris in caelum laudibus, refereris a me inter ſidera; plane ut *Caeſaris decus ſtellis inſerere* III. 25. 6. Delecte autem *perambulabis*, quatenus Canidia, novum ſidus Horatii ope facta, per caelum ſeſe cum reliquis movebit, idque cum ſuperbia quadam (huius enim adiunctam notam habet fere hoc verbum), ob partum iſtud decus. — *aureum*, χρυσοφαὲς, ſplendidum.

v. 42 *ſqq.* Multae artis eſt locus, qui ſequitur, in Canidia placanda eademque mordaciſſimis contumeliis proſcindenda ad Archilochi exemplum plane elaboratus. Excoecatus fuerat Himeraeus ille Iambographus ob Helenam carmine a ſe traductam (κατηγορίαν vocat Plato in Phaedr. T. III. p. 243. A.) a Dioſcuris, fratribus eius, ab iisdemque viſum recuperarat, Palinodia facta; de qua fabula adeundi Pauſan. III. 19. Lucian. T. II. p. 493. Iſocr. in Helenae Encom. p. 320. et Conon Narr. XVIII. p. 15. ed. Kann. Propoſito igitur ad mitigandam Canidiam aptiſſimo hoc placabilis Deorum irae exemplo, ſubtexit ſtatim Palinodiam (vv. 46—52), Steſichoreae, cuius, quod reliquum eſt, fragmentum in Argum. c. 16. l. I. laudavimus, ſimillimam. *Caſtor cum fratre*, Dioſcuri *magni*, in Deorum numerum relati, communi Deorum ac proprio Dioſcurorum indigitamento. Vid. Hemſterh. ad Lucian. T. I. p. 283. — *offenſi vice*

Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Novendiales diſſipare pulueres.
Tibi hoſpitale pectus, et purae manus:
Tuusque venter Pactumeius; et tuo
Cruo-

vice, ſorte *Helenae,* per Steſichorum vatem *infami* factae, irati Archilocho, quod Helenam ſororem ſuam carmine infamaſſet, *ademerunt* ei *lumina,* viſu privarunt eum, eundemque ei *reddiderunt,* reſtituerunt, *prece* eius *victi* ac placati. Obſerva doctam brevitatem, qua iſta expoſuit poeta. Caeterum praeter Palinodiam hymnum etiam Steſichorum in Dioſcuros feciſſe haud abſurde ex hoc loco colligas. — 45. Preces hae ad Canidiam fiunt, tanquam Deam, quo facilius placetur, Dioſcurorum exemplo adducta; id quod docte declarat formula *potes nam,* δύνασαι γὰρ, precibus ad Deos factis interiici ſolita. Vid. ad I. 28. 28. — ſolve me *dementia,* μανίᾳ, amoris inſania, cruciatibus, mentem mihi eripientibus; quod ſollenne poetis, in amore graviori. — Preces ſequuntur laudes, blande palpantis ſpeciem habentes, ſed mordaciſſimo ſelle ſuffuſae. Εἰρωνικῶς enim eas accipiendas eſſe, quis non videt? *O quae nec obſoleta,* foeda, immunda abiecta, es propter *paternas ſordes,* natales ſordidos, humiles, quae adeo nobiliſſimo genere oriunda es. Adulterio prognatam intelligunt Scholl. vix commode per loquendi uſum. *Sordibus obſoleſcere* dixit etiam Cic. Or. pro Sext. 28. — 47. Nec per artes magicas nefaria perpetras. Pro hoc ſpeciatim poeta: haud *prudens,* gnara, docta *anus* (ſatis amare hoc adiectum) es, *diſſipare,* haud diſſipas *pulveres,* eruis, furaris cineres *novendiales,* nono poſtquam corpus mortuum aut crematum eſſet, die reconditos, adeoque recentes, vixdum repoſitos, tepidos adhuc. Hos enim cum oſſibus expetebant ſagae, utpote ad praeſtigias magicas tanto efficaciores, quo tepidiores adhuc ab igne rogi eſſent. Ovid. Heroid. VI. 90. *Certaque de tepidis colligit oſſa rogis.* Lucan. VI. 555. *ardentiaque oſſa e mediis rapit illa rogis.* In *ſepulcris pauperum* impune graſſabatur Canidia, nam haec nec cuſtodita, nec muro, ut ditiorum, ſepta erant. Delecte autem *diſſipare,* de cineribus, qui curioſe a propinquis collecti religioſeque conditi fuerant, loco motis ac ſurreptis; in quo atrociſſimi faci-

faci-

Cruore rubros obſtetrix pannos lavit,
Vtcunque fortis exſilis puerpera.

C A N I D I A.

Quid obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus ſalo.

Inul-

facinoris atque ſacrilegii adeo notatio eſt: tum naturam cineris illud verbum depingit, inter eruendum vento commoti ac ſparſi. — 49. Tibi *pectus hoſpitale*, mite, miſericors; a tuis veneficiis abeſt ſaevitia, crudelitas. — *manus purae*, ἁγναὶ, καθαραὶ, ſcelere gravi haud pollutae; tu non ſurripis pueros, quos lenta fame neces. Vid. carm. V. — 50. *Pactumeius tuus venter eſt*, h. „tuus partus et filius. Nam hoc nomen Pactumeius eſt nomen ſuppoſititii, quem ſibi filium eſſe dicebat: ſupra enim (V. 5 ſq.) ſuppoſititii partus ipſam ream fecit. Venter autem hic pro partu ponitur" ita optime Schol. Cruquii, in quo utique acquieſcendum cenſeo. Cf. Bentl. — *pannos rubros*, tinctos *tuo cruore*, non aliunde adſperſo, quo fraudem ſcilicet faceres. Facile perſpicitur, totius ſententiae vim verti in *tuo*. — 52. *Vtcunque*, quotiescunque puerpera facta es. Sed amare ita adornavit ſententiam poeta, ut ſtatim appareat, fraudem feciſſe, ac puerperium ſimulaſſe Canidiam. Nam *fortis* e lecto ſurgit, integris viribus, puerperio haud affecta, quod et ulterius v. *exſilis* declaratur.

v. 53. Exquiſitae artis eſt ironia, in ipſam Canidiae orationem invecta, qua eam cupide credentem, quae Varus per cavillationem de potentia artis eius conqueſtus eſſet, ſolideque inde ferocem inducendo, turpiter ludos facit poeta. Irriſionis aliquam ſpeciem habet ſententia interrogative enuntiata: *quid obſ. a. fundis preces?* pro, vanae preces tuae ſunt. Aures *obſeratae*, clauſae (ut Cic. de Amicit. 92.), obſtructae (Virg. Aen. IV. 440.) hominis ſunt preces non admittentis, aſpernantis ſupplicem. — 54. 55. *Saxa non ſurdiora navitis Neptunus tundit ſalo* h. non ſurdiora *ſunt* ſ. *quae* Neptunus *alto ſalo tundit*, quibus altos fluctus impingit, allidit; anguſtiore ſpecie pro, quae fluctibus pulſantur, ἀλίκτυπα θαλάσ

Inultus ut tu riſeris Cotyttia
Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis?
Et Eſquilini Pontifex venefici
Inpune ut urbem nomine inpleris meo?
Quid

θαλάσσια, ſcopuli marini; adpoſito ad rei deſcriptionem (*nudis navitis*) ornatu. Vnde et N. *hibernus*, hiemem, χειμῶνα, h. tempeſtatem ciens. Omnino pedeſtris ratio ferebat: haud magis moveor precibus tuis, quam ſaxa marina *nudis navitis*, naufragorum eiulatibus. Proverbialis autem maris (veluti Ovid. Met. XIII. 804.) eiusque ſcopulorum ſurditas. Vide ad illa L. III. 7. 21. *ſcopulis ſurdior Icari voces audit adhuc integer*.

v. 56 *ſqq*. Plenior oratio erat: egone feram, *ut tu inultus*, impune *riſeris*, deluſeris, contemſeris incantationem meam, qua amorem tuum iterum ad me convertere parabam? Sed incantationem iſtam fellea amaritudine *ſacra Cotyttia*, utpote ad quaerendos viros, explendaeque inde furioſae libidinis cauſſa inſtitutam appellat. *Cotyttus* enim ſacra, a Thracibus profecta (Strabo X. p. 324.) nocturna erant, atque omni laſciviae et impudicitiae genere infamia. Vnde *ſacrum* appellat *Cupidinis liberi*, effrenis, quod adeo omni pudore proſtituto libere ac laſcive agitatur. Similiter γραίαν Κοτύτταριν ſagam Theocritus VI. 40. appellat, conciliandis amoribus inſervientem. Vid. Heinſ. Lectt. Theocr. c. XI. p. 334. et Warton ad iſtum locum. — *vulgata*, profanata, tanquam myſteria, quo utique Cotyttus omninoque Veneris πανδήμου ſacra nomine veniunt. Priapi *nocturnas religiones*, *ſecreta*, eiusque ſacerdotes *myſtas* vocat Petron. c. 17. — 58. 59. Vtque impune *urbem meo nomine impleris*, me traduxeris per ora hominum, urbis fabulam feceris, tanquam tibi hoc de arte magica ſtatuendi datum eſſet negotii. Pro hoc poeta, *pontifex Eſquilini veneficii*, quaſi tu pontificatum geras, pontificis partes tibi arrogans in damnando hoc meo ſacro. Pontificis enim ſcitis quum omnia publica privataque ſacra ſubiecta eſſent (Liv. I. 20.), feſtive admodum atque opportune ſatis propter *Cotyttia*, peregrina ſacra, Varus *pontifex* audit, quod nocturna iſta ſacra ſiniſtris rumoribus diffamaſſet, ſicque, ne adſciſcerentur, caviſſet. — *Eſquilini*, h. magici

Quid proderat ditaſſe Pelignas anus,
Velociusve miſcuiſſe toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent:
Ingrata miſero vita ducenda eſt, in hoc,
Novis ut usque ſuppetas doloribus.

Optat

ab Eſquilino monte, ubi artis ſuae inſtrumenta, idque a pauperum ſepulcris, conquirere ſolebat Canidia. Vide vel Serm. I. 8.

v. 60. Quemnam fructum artis meae, a Pelignis ſagis ingenti data mercede mihi traditae, ferrem, ſi hoc tibi ſic abire paterer, niſi ea te ulciſcerer, ut ne impune in me illuſeris. Ita equidem ſententiam h. v. conſtitui debere exiſtimo. Habet vero amari ſalis ut plurimum, quod Canidiam ad Pelignas anus confugiſſe perhibeat, unde artes magicas, ut amatores ſibi conciliaret, magno pretio addiſceret. Alii, ac Bentleius adeo, Pelignas anus, Saganam et Veiam intelligunt, quarum auxilium in defigendo Varo magno ſibi pretio Canidia conciliaverit; parum probabiliter. Peſſime autem Torrentius ad Varum refert, hoc ſenſu: Nihil tibi profuerit, ſagas conduxiſſe, quae te a peſte iſta liberent; quae eadem fere Lambinus habet. — 61. Docte pro, ac dixiſſe, quomodo venena velociſſima h. efficaciſſima paranda ſint. Neque tamen magnopere refragabor, ſi quis ad ipſam rem trahere velit, ut ſit: ita vero omnem meam perderem operam, in te defigendo collocatam. Sollennia autem *miſcere venena*, *pocula*, de arte magica ac veneficiis. — Opponi fere putant *velocius* et *tardiora*, hoc ſenſu: noli tamen, quia *velocius* dixi, brevem vitae exitum ſperare, qui cito te a tormentis eripiat. Vitá tibi etiam invito producetur, ut diutius crucieris, uti Bentl. expedit: Sed uti ab interpretatione v. 61. priore loco propoſita ſtandum exiſtimo; ita ſatius arbitror, complexum hunc ſententiarum animo informare: Irritae tuae preces ſunt, quibus finem cruciatuum quaeris; quos quidem ita intendam ac protraham, ut vitae diuturnitatem incuſaturus ſis, quam tamen, vel invito tibi, unice in hunc finem ſervabo, ut novis usque doloribus *ſuppetas*, cruciatibus vaces, ut habeam, quem cruciem. *Sed*

igitur

Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignae Tantalus ſemper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat ſupremo conlocare Siſyphus
In monte ſaxum; ſed vetant leges Iovis.
Voles

igitur apodoſin facit prioris membri: petis laborum levamen: *ſed* caet., reliqua autem (vv. 56—61.) pro interiectis habenda. Finem adeo miſeriarum non ſperandum eſſe, Canidia ex ſua comminatione ſatis acerbe Varo colligendum dat. Euripideam ſententiam (Hippol. 1045.): ταχὺς γὰρ ᾅδης ῥᾷστος ἀνδρὶ δυστυχεῖ accurate Noſtrum expreſſiſſe putabat Valken. ad iſtum locum. — *in hoc*, ἐς τοῦτο, ideo.

v. 65. Mortem, aerumnarum finem, exoptabis, ſed fruſtra. Docte hanc ſententiam Tantali, Promethei ac Siſyphi, aeternis poenis a Iove alligatorum exemplis deſignat poeta. Tantalus, Pelopis pater *infidus*, qui, quae ſibi a Iove inter epulas concredita erant arcana, eloquutus eſt (ἡ τοῦ Ταντάλου φλυαρία, Lucian. Salt. 53. Eurip. Oreſt. 9.) *Fides* enim ſpectatur taciturnitate. Cf. I. 18. extr. et III. 2. 25. — 66. Dapis *benignae*, benigne, copioſe appoſitae (argutatur Geſn.), ſemper *egens*, in media rerum copia fame miſere cruciatus. De ſupplicii eius genere, diverſe tradito vid. ad II. 13. 37. — 67. Prometheus, *obligatus aliti*, eſt vel, alligatus, ut aliti obnoxius eſſet, ut cor eius ab aquila velleretur, vel, implicitus, innexus aliti, quatenus ei ſemper adeſt ales, vel denique, hocque potius habeo, damnatus, devotus aliti h. poenae ſ. noxae ab alite perferendae. De re vid. ad II. 13. 37. — 68. Quietem in Siſyphi exemplo e natura ſupplicii eius declarat poeta. Eſt adeo pro vulgari: a ſaxo in montem volvendo aliquando reſpirare cupit S. — *in monte ſupremo*, in montis vertice, ne revolvatur. — 70. *Sed vetant leges Iovis*, cum epica dignitate pro, fruſtra, fata ipſorum immutabilia ſunt. Plutonem intelligit Schol. Cruqu. male.

v. 70—73. Ac ne maturare quidem fatum tuum poteris, quamtumvis voles. Diverſa maturandi fati, quae enumerat, genera

Voles modo altis deſilire turribus,
Modo enſe pectus Norico recludere;
Fruſtraque vincla gutturi nectes tuo,
Faſtidioſa triſtis aegrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet inſolentiae.

An,

genera praeclare anxietatem animi repraeſentant, qua Varum ad id compulſum iri Canidia praedicit. — *altis deſilire turribus*, praecipitem te dare ex altiſſimis aedibus. — 71. Modo enſe pectus *recludere*, perfodere, ut paſſim Virgilius. — *Norico* ornat, ut I. 16. 9. — 72. Docte pervertit ſententiarum ordinem poeta, ita ad leges ſuas revocandum: modo vincula g. n. tuo: ſed fruſtra; nam hoc univerſae ſententiae apodoſis eſt, ut illa: *ſed vet. l. Iovis.* — *nectes vincla gutturi* doctius quam, innectes guttur ſ. collum vinculis, te ſuſpendere voles. — 73. Animi aegritudine *triſtis*, oppreſſus, victus. — *faſtidioſa*, vitae taedium afferente, vitae faſtidio.

v. 74. 75. Tunc inſolentiſſime me efferam, ſuperbiſſime tibi miſero illudam. Naturalis orationis ordo erat: *terra cedet* mihi, ſuaviter ad oculorum ſenſum pro, repellam terram (plane ut Ovid. Met. IV. 710. *iuvenis* pedibus tellure repulſa *arduus in nubes abiit*), levabo me, aſſiliam in te, et *humeris inimicis* h. tuis *eques vectabor*, inequitabo, inſidebo; extremae haec inſolentiae atque contumeliae, quam victor exercet, imago, a Graecis ducta. Aeſchyl. Eumen. 145. νέος δὲ γραίας δαίμονας καθιππάσω, et 728. ἐπεὶ καθιππάζῃ μὲ πρεσβῦτιν νέος. Apud Lucian. III. p. 289. ſimiliter meretrix ait: επιβέβηκά σοι, καὶ ὑπεράνω εἰμὶ, et in Gnomicis apud Brunk. p. 228. μὴ ᾿μβαινε δυστυχοῦντι· κοινὴ γὰρ τύχη. Ducta autem iſta omnia a feriſſimo victorum, victis *inſultantium* (ἐπιθρωσκόντων, λὰξ ἐπιβάντων), more, Homero, Virgilio, aliis memorato. Pro *mihi* quam quaeſite poeta: *meae inſolentiae.* Caeterum ignoratus τοῦ *terra cedet* ſignificatus poeticus omnes fere interpretes in errorem impegit, adeo quidem, ut Canidiae totum terrarum orbem ſubiicerent. Inepte quoque Schol. Cruqu.: terra in hac

An, quae movere cereas imagines,
Vt ipſe noſti curioſus, et polo
Deripere Lunam vocibus poſſim meis,
Poſſim crematos excitare mortuos,

Deſi-

hac vindicta non capiet meum gaudium.

v. 76 *ſqq.* Impeditiſſimus exitus. Sententia eſſe videtur: An artem meam in te ſolo vanam, nihil contra te valere conquerar, qua multo maiora effecerim; pro, an exiſtimas, mihi plorandum eſſe ob artem meam in te ineſſicacem, an dubitas me iſta efficere poſſe, quam multo maiora feliciſſimo cum ſucceſſu aggreſſam ipſemet videris? Demta adeo interrogatione, affectui loquentis accommodata, erit: atque iſtud artis meae documentum me in te ſtatuere poſſe tutemet ipſe fateberis, mihi largieris, ut quae longe potentiora, inſpectante te, patraverim. Iungendum adeo, an *plorem*, plorandi, dolendi cauſſam habeam, *artis*, (graeca compage, ſeu potius ellipſi τοῦ ἕνεκα in verbis affectuum uſitata) *nil κατ' οὐδὲν, nullum exitum in te habentis*, quod arte mea in te deſtituar, quod ars in te inefficax futura ſit. Iam illud „longe maiora“ quo vividius ad animum accideret, ſollennibus teratologiis magicis explicuit poeta. — 76. Cerearum imaginum in re magica uſus vel e Theocr. II. 28. et Virg. Ecl. II. 80. notus. Repraeſentabant ita ſagae abſentem, quem incantarent, ut effectus incantationis ſuae, mutato vultu effigiei eius et colore proditos, obſervarent ac dignoſcerent. Atque hanc ſagarum poteſtatem *imagines* quantumvis *cereas movendi* h. efficiendi, ut animi motus, quos in abſente artibus magicis cient, in cerea eius effigie appareant, a poeta h. l. deſignari putandum. Male h. l. tractat Cerda ad Virg. Ecl. 8. 75. — 78. *Vt ipſe noſti curioſus*, vel quod Canidia hoc artis ſuae experimentum ei dediſſet, vel quod interveniſſet Canidiamque iſta operantem oppreſſiſſet; quod verius arbitror. Reſpici aiunt I. Serm. 8. quod vix putem. — 78. *polo deripere Lunam* ut V. 46. — *vocibus*, formulis meis magicis. — 79. *Excitare*, in vitam revocare *mortuos* vel *crematos*, in cinerem redactos, atque in urna compoſitos; cum vi adiectum. De re Stat. Theb. IV. 507. ubi

Desiderîque temperare poculum,
Plorem artis, in te nil habentis exitum?

ubi *Colchis* f. ſaga *attollere buſtis corpora*, et *plenas antiquis oſſibus urnas egerere* perhibetur. — 80. *Poculum deſiderii*, φίλτρον, *temperare*, miſcere, parare, graviſſimum amorem iniicere, homines in amoris inſaniam vertere. Cf. V. 38.

CARMEN SAECVLARE.

CARMEN SAECVLARE
PRO INCOLVMITATE IMPERII.

ARGVMENTVM.

Quum libri Sibyllini praeter caeteras dierum ſaecularium ſollennitates Hymnum in Apollinem et Dianam, ad quos ii potiſſimum ſpectarent, a choro puerorum ac virginum canendum praeciperent, Horatio honorificentiſſimum hoc munus ab Auguſto, qui a. V. DCCXXXVII. apparatius eas adornandi cepiſſet conſilium, demandatum fuiſſe, diſerte in vita Noſtri tradit [1]) *Suetonius.*

Hoc

1) In Vita Horatii §. 10. *Scripta eius* Auguſtus *usque adeo probavit, manſuraque perpetuo opinatus eſt, ut non modo ſae-*

Hocque carmen, quod bona fortuna nobis servavit, ipsum illud insigne Romanae pietatis monumentum esse cum res ipsa prudenti abunde fidem facit, tum locupleti Censorini (de die nat. c. XVII.), particulam ex eo, tanquam saeculari carmine, laudantis, testimonio comprobatur. Cuius insignis praestantia etsi multa alia [2]*, eiusdem generis, quae nobis fatum invidit, minus desiderari patiatur; ipsorum tamen iactura praeter comparationis, qua carendum nobis est, iucunditatem vel ideo gravis ac molesta nobis accidit, quod aliquantum inde lucis in Nostrum transfundere, rectius saltem de tractationis inventionisque laude iudicium ferre licuisset. Bene tamen actum, quod ii ipsi librorum Sibyllinorum versus qui instituendorum Saecularium dierum normam praescribunt, evulgati ad nos transmissi sunt, quorum adeundorum solis Quindecimviris apud Romanos potestas esset. Ad hos quum se totum in scribendo carmine Saeculari componere deberet, et vere, ut res docet, composuerit Horatius; maximo sane nos ad penitius intelligendam eius indolem beatos esse adiumento, in promtu est perspicere. Quum igitur ii pro fundamento interpretationis haberi debeant, in gratiam lectorum integros eos subiungam, ubi paucula quaedam generaliora, quae quidem pro fun-* de

culare carmen componendum iniunxerit, sed et Vindelicam victoriam caet.

[2]) Vtinam saltem Livii poetae carmen in Iunonem reginam, et ipsum a ter novenis virginibus sollenni pompa decantatum, historiae suae intexere haud gravatus fuisse Livius (XXVII. 57.)! sed omisit illud, *illa tempestate forsitan laudabile rudibus ingeniis*, ideo quod *nunc abhorrens et inconditum* esset, si *referretur*.

[3]) Qui

do omnis diſputationis hac de re habenda eſſe putem, ne plane ἀσυμβόλως diſceſſiſſe arguar, praemiſero: nam ſingula momenta perſequi neque otii mei eſt, neque vero huius loci eſſe arbitror, tum ab [3]) *aliis id iam copioſe factum eſt.*

Omnino ſi, quae de ſacrorum ſaecularium primordiis [4]) *traduntur, curatius expendas, ab iisdem ea, unde omnis fere proceſſit religio ac Deorum cultus, profecta eſſe cauſſis haud temere colligas ex iis, quae, utcunque diverſa, ultima Romana de iis prodit antiquitas. Sacra enim iſta initio fuiſſe* [5]) *ἀπευκτικὰ, h. averruncandae Deorum irae vel prodigiis nuntiatae vel immiſſis calamitatibus explicitae inſtituta, cum narrationis cuiusque oſtendit ingenium, tum e Deorum, quibus iſta fierent, attributa natura ac indole multo manifeſtius apparet. Quum enim omnes Ditem Patrem ac Proſerpinam, penes quos*

3) Qui plenius rem cognoſcere volent, adeant, praeter *Zoſim.* II. 5. et *Phleg. Trall.* c. IV. *Politian.* Cent. I. c. 58. *Alex. ab Alexandro* Gen. D. V. 26. VI. 19. *Onuphr. Panvin.* de Ludis ſaecul. (in Graevii Theſ. Ant. IX. p. 1067.) *Pet. Taſſin.* de veterum Romanorum anno et ludis ſaecul. (Theſ. Ant. VIII. 474.) *Io. Alph. Turretin.* de ludis ſaecul. Gen. 1701. *Chr. Fr. Ayrmann* de ludis Rom. ſaecul. Vitemb. 1717. et *Io. M. Geſner.* de annis ludisque ſaec. Vinar. 1717. — E nummis eam illuſtrarunt *Spanhem.* de Pr. Num. II. p. 123 ſqq. Turretin. l. l. III. et IV. *Flor. de Bruin* de Euwſpelen der oude Romeinen. *Rainſſant* ſuper XII. num. lud. ſaecularium, Brix. 1687. *Geſner.* de opinatis ſaecularium lud. notis in numis Rom. gentium. 1745. et alii.

4) Cf. Zoſim. II. init. Valer. Max. II. 4. 6. Varro apud Cenſorin. l. l. et Feſt. Pompei. apud Fulv. Vrſin. p.

5) Diſerte Zoſim. l. l. συντελεῖ δὲ (ἡ ἑορτὴ) πρὸς λοιμῶν, καὶ φθορῶν, καὶ νόσων ἀκέσεις.

6) Prae-

quos mortis esset arbitrium, iis propitiatos ferant, hau obscura ratio est, cur horum potissimum pacem sollenni bus ritibus antiquitus populus Romanus, in graviori cladis periculo constitutus, vel peste vel quacunque lu mortifera attritus exoratam voluerit. Mox, quum su perstitiosa hac procuratione periculum vel luis diritas le vata videretur, mirandum non est, ad eandem iterum prioris mali metu contactos confugisse animos, repetitos que fuisse istos ritus, quotiescunque vel eiusdem vel simi lis mali timor ingrueret. Nec raro accidisse credibile est ut sacra ista plus semel anno, urgente necessitate, instau rarentur, interdum per longius tempus intermitterentur donec tandem imminentis alicuius mali magnitudo animo hominum acueret, maioremque Deorum curam iniiceret adeo quidem, ut ista certis temporis intervallis repetend voverentur.' Atque ita tandem factum esse suspicor, u sacra ista, ad certas hominum γενεὰς *adstricta ac revo cata, saecularium inde nomine insignirentur. Haec j animo teneas, iudicatu haud difficile est, cur in tempo rum, quibus priora sacra saecularia peracta fuerint constituendis rationibus scriptores adeo inter se diss deant, et quam vana omnis sit*[6]*) VV. DD. de i conciliandis instituta disceptatio, in tantis maxime ten bris, quibus priora reip. Romanae saecula involuta sun*

Ian

[6]) Praeter auctores superius laudatos in temporum rationibus excutiendis desudarunt *Scalig.* de Emend. Temp. L. II. p. 246 sqq. *Petavius* de D. T. II. 75. *Voss.* ad Catull. c. XXXIV. p. 81. et *P. Th. Vinc. Mon glia,* qui diss. suae de utriusq Philippi Augusti religio (Rom. 1741.) tabulam chrono ludorum saecularium adiecit.

Iam, quae a tenuibus admodum initiis profecta essent sacra, aliam paullatim, eandemque auctis imprimis Romanorum opibus, luxuque gliscente laetiorem accepere faciem, accommodatis ad genium saeculi priscis ritibus, ascitisque novis, veluti sollennis pompae ad aras Deorum ducendae, carminis a choro virginum et puerorum bidem decantandi, edendorum ludorum scenicorum caet. hocque ideo fieri necesse erat, quod, posteaquam statis temporum intervallis celebrari coepissent, preces non tantum pro avertendis malis, sed etiam pro largiendis, quae rei Romanae salutaria essent, bonis et commodis fundebantur, istaque adeo sacra ad omnes, quos rerum suarum custodes Romani venerarentur, Deos πατρῴους ac πολιούχους transferebantur. Hactenus tamen eorundem originis habita fuit ratio, quod illorum Deorum praecipua in iis manebat religio ac cura, qui malorum physicorum, maxime pestilentiae agrorumque sterilitatis ἀποτρόπαιοι itemque ubertatis ac sanitatis auctores et conservatores haberentur. Quorum caussas quum a sole ac luna paullo subtilior rerum physicarum cognitio arcessendas esse doceret, imminuto antiquo Ditis ac Proserpinae honore, Apollini et Dianae primas in iis dare partes, admodum consentaneum erat.

Vti autem omnes antiquiores populi in constituendis ritibus ac caerimoniis, ad placandos Deos institutis, vatum, qui commercia cum Diis iactarent, monitus sequebantur, ita nec Romanis defuere oracula, quae prodigiis territi aut graviore calamitate afflicti, consulerent, et quorum praecepta sanctissime observarent, a fatidicis

mulieribus, Sibyllarum nomine inſignitis, ut antiqua fama ferebat, accepta, paullatimque, quum rudiorem ferocioremque populum ſuperſtitionis frenis atque habenis alligatum facillime regi ac flecti poſſe intelligerent, in quandam diſciplinae formam redacta ſancteque [7]) *cuſtodita. Quae oracula quum agendorum ludorum ſaecularium normam, ab Auguſto, qui hos pro rei Romanae in ſummum a ſe faſtigium evectae dignitate ac maieſtate celebrandos ſtatuiſſet, haud dubie refictam, diſerte exponant, eademque prima carminis noſtri Saecularis ſtamina contineant, quo rectius de poetae arte in detexendo eo fiat iudicium, utque rerum, quae in eo vel leviter ſtricta, vel uberius expoſita ſunt, illuſtratio inde peti poſſit, emendatiora hic ſubiicere placuit:*

Ἀλλ' ὁπόταν μήκιστος ἵκῃ χρόνος ἀνθρώποισι
Ζωῆς, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων,

Μεμνήσθω

[7]) Inſpiciundis libris Sibyllinis primum *Duumviri* dati, tum *Decemviri* inſtituti a. V. CCCLXXXVII. poſtea XVviris, penes quos omnino ſacrorum faciundorum cura erat, cuſtodia eorum tradita; res nota. Vid. Tiraqu. ad Alex. ab Alex. III. 16.

ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων) Taſſin. ſubſtituit ἑκατοστὸν κ. ὁ. Gallaeus autem Diſſ. de Orac. Sibyll. I. 6. corr. ἑκατοντάδα. Ita quoque legendum coni. Salmaſ. Exercit. Plin. T. I. p. 54., profertque e Phlegonte Oraculum, in quo Sibyllam mortuam ἐν δεκάτῃ γενεᾷ dicitur, cui ſubiicit Phlegon, διὰ τούτου τοῦ χρησμοῦ ἀποδείκνυται δέκα γενεὰς αὐτὴν κατ' ἀνθρώπους γεγονέναι. Si igitur γενεὰ eſt CX. annorum, MC. annos vixiſſet Sibylla. Sed Phlegon ſibi conſtabit, ſi Sibyllam initio γενεᾶς X. mortuam dicas. In noſtro autem oraculo ἑκατὸν δέκα recte habere, et Horatii et Cenſorini XVII. 14. inde ducti numeri oſtendunt, a Quindecimviris ita forte reficti, Auguſti iuſſu.

Μεμνήσθω,

Μέμνησ' ὦ Ῥωμαῖε, καὶ οὐ μάλα λήσεαι αὐτὸς
Μεμνῆσθαι τάδε πάντα· Θεοῖσι μὲν ἀθανάτοισι
Ῥέζειν ἐν Πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἄπλετον ὕδωρ,
Ὅππῃ στεινότατον, Νὺξ ἡνίκα γαῖαν ἐπέλθῃ,
Ἠελίου κρύψαντος ἑὸν φάος· ἔνθα σὲ ῥέζειν
Ἱερὰ παντογόνοις Μοίραις ἄρνας τε καὶ αἶγας

Κυα-

Μέμνησ' ὦ Ῥωμαῖε, καὶ οὐ μάλα λήσεαι αὐτὸς) Mira in hoc verſu diverſitas. Politiani antiquiſſimus et optimae notae liber: καὶ εἰ μάλα λήσεαι αὐτοῦ. Vulg. καὶ οὐ μάλα λήσαι ἑαυτοὺς, pro quo Steph. coni. ἑαυτόν. Phleg. c. IV. habet ἑαυτοῦ. Nos prius μεμνῆσθαι, quod omnes libros obſidet, in μέμνησ' ὦ mutavimus, et αὐτὸς reſcripſimus, ut aliquam orationi conciliaremus concinnitatem. Caeterum eadem περιττολογία Catull. LXIV. 231. 2. *Tum vero facito*, ut memori tibi condita corde haec vigeant mandata, neque ulla obliteret aetas.

Ὅππῃ στεινότατον) Vbi anguſtiſſimi ſunt, ubi non leniter decurrunt fluvii, ſed omnium rapidiſſime feruntur. Quum igitur Valer. Max. II. 4. 6. et Zoſim. II. init. Terentum ita deſignent, ut leniſſimum ibi aquarum decurſum eſſe dicant, malui τὴν στενότητα ad tenuitatem, ut ita dicam, et paucitatem aquarum, quam ad riparum anguſtias referre. Turretinus (de ludis ſaec. p. 30.) probat, ῥοπῇ στεινότατον, vertitque, *nox brevior tenebris terras, ubi texerit atris*, indeque efficere vult, circa aeſtivum ſolſtitium actos eſſe ludos. Sed neque τῇ ῥοπῇ quis hic ſit locus intelligo, neque qui verſus in capite tempore uno deficiens fulciri queat. Idem de ῥιπῇ aliorum ſentio. Haec Geſn. Sane ὅππῃ feliciter coni. Steph. pro eo quod vulgabatur: ῥοπῇ, obvia corruptelae cauſſa, ultima ſcilicet τοῦ ὕδωρ ad ſeq. vocabulum traducta. Steph. coniecturam plane firmant Phleg. Trall. libri. Ex ῥοπῇ Leunclav. excluſit ῥιπῇ στεινοτάτῃ. Sed de στεινότατον adhuc laboro. Quid? ſi legatur, ὅππῃ λειότατον, ubi plana adeoque placida aqua defluit.

παντογόνοις Μοίραις) Vitioſe vulg. et Phleg. Trall. παντογόνοις, quod a nupero Zoſimi editore ſervatum mireris. παντογόνοι dictae Parcae, tanquam Lucinae πάρεδροι; res nota. Vid. Spanhem. ad Callim. II. Dian. 22.

Κυανέας, ἐπὶ ταῖς δ' Εἰλειθυίας ἀρέσασθαι
Παιδοτόκους θυέεσσιν, ὅπῃ θέμις. Αὖθι δὲ Γαίῃ
Πληθομένῃ χοῖρός τε καὶ ὗς ἱεροῖτο μέλαινα.
Ζάλευκοι ταῦροι δὲ Διὸς παρὰ βωμὸν ἀγέσθων
Ἤματι, μηδέ τε νυκτί. Θεοῖσι γὰρ οὐρανίοισι
Ἡμέριος πέλεται θυέων τρόπος. ὧς δὲ καὶ αὐτοῖς
Ἱρεύειν· δαμάλης δὲ βοὸς δέμας ἀγλαὸν Ἥρης
Δεξάσθω νηὸς παρὰ σεῦ. Καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων,
Ὅς τε καὶ Ἡέλιος κικλήσκεται, ἶσα δεδέχθω

Θύμα-

Κυανέας) Phleg. Tr. ita cum ſeqq. iungit: Κυανέας δ' ἐπὶ ταῖς δ' Ε. Sed [illegible] facile Ilithyias, Iunonis fili[illegible] λ. 270. Etym. M. Εἰλειθυίαι, [illegible] τῶν τικτουσῶν ἔφοροι, Διὸς καὶ Ἥρας θυγατέρες) κυανέας dixerit. Contra *capras nigras* Parcis, Deabus inferis, immolari iuberi quis miretur. Mox v. 10. παιδοκτόνοις, ridicula aberratione P. — ὅπῃ θέμις, *rite.*

Πληθομένῃ χοῖρός τε καὶ ὗς) Mira lectionis depravatio in Phleg. Tr. libris: Πληθογένῃ χωροῖς ὄϊς ἱερεύοιτο μέλαινα, quae ſaltem, ut verſus ſtet, ita refingenda ſunt: Πληθογένει (ſeu potius πληθομένῃ) χωροῖσιν ὄϊς ἱέροιτο μέλαινα. Terra adeo πληθ. χωροῖς eſſet εὐρύχορος, ἀπείρων· neque ὄϊς μέλαινα ab eius ſacris aliena putanda. Homer. Il. γ. 103. Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, Γῇ τε καὶ Ἠελίῳ. Praeſtare tamen arbitror, quod vulgatur, Γαίῃ πληθομένῃ, h. omnium rerum copiam gignenti ac ſuppeditanti, perſona cum re ſignificata permixta.

Ζάλευκοι — — μηδέ τε νυκτὶ) Πάνλευκοι Phleg. Tr. Idem μηδέ τε νυκτί. Reliqui: μηδ' ἐπὶ νυκτί.

ὧς δὲ καὶ αὐτοῖς caet.) Ita utique interpungendus hic locus. Senſus eſt: *Sane ita ſacra curare* conſentaneum eſt (omiſſo χρὴ, θέμις ἐστὶ). *Bovem autem iuvencam* (Δαμάλης βοὸς δέμας pro, δαμάλη βοῦς, ut *corpora magna boum* Virg. Ge. III. 369. Aen. XI. 197.) *accipiat Iunonis aedes,* Iunoni immoletur. Peſſime ubique editur atque interpungitur: ὡς δὲ καὶ αὔτως ἱρεύειν δαμάλεις τε. βοὸς δέμας caet.

ἶσα δεδέχθω θύματα) αἴσια δέχθω Phleg. Tr. minus commode, ac refragante Noſtri v. 49. *Quique vos bubus veneratur* albis.

Καὶ

Θύματα Λητοΐδης· καὶ ἀειδόμενοί τε Λατῖνοι
Παιᾶνες κούροις κούρῃσί τε νηὸν ἔχοιεν,
Ἀθανάτων· χωρὶς δὲ κόραι χορὸν αὐταὶ ἔχοιεν,
Καὶ χωρὶς παίδων ἄρσην στάχυς, ἀλλὰ γονήων
Πάντων ζωόντων, τοῖς ἀμφιθαλὴς ἔτι φύτλη.
Αἱ δὲ γάμου ζεύγλαισι δεδμημέναι ἤματι κείνῳ
Γνὺξ Ἥρας παρὰ βωμὸν ἀοίδιμον ἑδριόωσαι
Δαίμονα λισσέσθωσαν. Ἅπασι δὲ λύματα δοῦναι
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ, μάλιστα δὲ θηλυτέρῃσι.
Πάντες δ' ἐξ οἴκοιο φερέσθων, ὅσσα κομίζειν
Ἐστὶ θέμις θνητοῖσιν, ἀπαρχομένοις βιότοιο,
Δαίμοσι μειλιχίοισιν ἱλάσματα, καὶ μακάρεσσιν
Οὐρανίδαις· τὰ δὲ πάντα τεθησαυρισμένα κείσθω,

Ὄφρα

καὶ ἀειδόμενοί τε Λ. Παιᾶνες κ.) Ita correxi duce Phleg. Tr. et Politiani libro. Vulgo καὶ omittunt, metri pernicie, et Παιᾶνας. Senſus: *Paeanes Latini a pueris puellisque cantati templum compleant, iis templum reſonet;* noto τοῦ ἔχειν et ἔχεσθαι uſu. Caeterum quum ἔχοιεν ſtatim recurrat, Heyn. in Zoſim. Reitem. p. 633. ſecundo loco corr. ἄγοιεν, ſollenni hac de re verbo. Sed in hoc carmine talia forte non ad vivum reſecanda. Mox v. 21. poeticam vocem στάχυς a Geſn. in στίχος mutatam nollem.

ἅπασι δὲ λύματα δοῦναι) Ita omnes libri, quos deſeruit Sylb. ſubſtituendo: θελήματα, *quae quisque precatur*, indocte ac parum graece. De his piaminibus ipſe Zoſim. II. 5. 2. πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων τοῦ τὴν θεωρίαν ἀχθῆναι, ἐν τῷ Καπετωλίῳ καὶ ἐν τῷ νεῷ τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον, οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δήμῳ διανέμουσι τὰ καθάρσια. Ταῦτα δὲ ἐστὶ δᾷδες καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτον. Antiquiſſimum haud dubie hoc inſtitutum fuit huis arcendae corrigendaeque cauſſa.

ἀπαρχομένοις βιότοιο) Geſn. reſcribere geſtiebat: ἀπερχομένοις βιότοιο, hoc ſenſu: *ferant, quae ferre fas eſt mortalibus, qui, poſtquam e vita exceſſere, inter daemonas relati ſunt.* Sed de ἀπαρχαῖς, Diis offerendis, capiendum.

τεθησαυρισμένα κείσθω) κεῖσθαι Phleg. Tr. non omnino

male;

Ὄφρα τελῇ θυμέλησι, καὶ ἀνδράσιν ἑδριόωσιν
Ἔνθεν πορσύνης μεμνημένος. Ἤμασι δ' ἔστω
Νυξί τ' ἐπασσυτέρησι θεοστέπτους παρὰ θώκους
Παμπληθὴς ἄγυρις· σπουδὴ δὲ γέλωτι μεμίχθω.

Ταῦτά τοι ἐν φρεσὶ σῇσιν ἀεὶ μεμνημένος εἶναι,
Καί σοι πᾶσα χθὼν Ἰταλὴ καὶ πᾶσα Λατίνη
Αἰὲν ὑπὸ σκήπτροισιν ὑπαυχένιον ζυγὸν ἕξει.

Quum Sibyllinis his verſibus leges quaſi quaedam dictae eſſent, quae poetae, carmini Seculari pangendo admoto, intentoque ſemper ſequendae eſſent; magnae utique artis erat atque ingenii, iis ita ſatisfacere, ut ne vinculis conſtrictus et in ordinem coactus videretur, ſimulque carmen

male; nam et infinitivos amat Sibylla, omiſſo χρή.

Ὄφρα τελῇ θυμέλησι) Recepi hanc Phleg. Tr. lectionem, ſuffragante Geſn., qui ita ad hunc locum: Placuit hanc lectionem praeferre alteri, ὄφρα τε θηλυτέρησι, tum quod paullo eſt obſcurior, quae cauſſa mutationis eſſe potuit; tum quod plenius indicat, quem in uſum congerenda eſſet illa, de qua ſermo eſt, copia. Confirmat me in hac opinione Zoſimus, qui artificibus ludorum et ſpectaculorum donaria ex frugum primitiis data ait. Verba adſcribam (II. 5. 9.): θεωρίαι τε ἱεροπρεπεῖς ἄγονται. Κομίζονται, δὲ οἱ ταῦτα ποιοῦντες μισθὸν τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, σίτου, καὶ κριθῆς καὶ κυάμων. Et vel ideo distribuebantur populo ab Impp. per XVviros fruges, ut eas deinde ſcenicis artificibus ferrent. Haec ille. Male tamen habet hoc, quod ἄνδρες ſimpliciter illi artifices audiant; quamquam alterius lectionis multo moleſtior ſenſus. Quid enim? Conferre unumquemque iubet Sibylla, quae habeat, ut ſcilicet inter ipſosmet iterum distribuantur.

θεοστέπτους παρὰ θώκους) h. *pulvinaria*, *Deorum ſimulacris ornata*. Ita quidem e coni. Sylb. repoſui. Angeli Politiani liber cum aliis habet θεοπρέπτους· unde Geſn. coni. θεοσσέπτους. Phleg. Tr. θεοπροπίους, felici aberratione.

8) ἄσματα

carmen exiret, quod nec Phoebo, cui dicendum eſſet, h. dierum iſtorum ſollennitate, neque muneris, quod tuendum ornandumque ſuſcepiſſet, gravitate indignum eſſet. Quibus quidem ſi Horatium inſigni hoc atque unico ſui generis ex Romana antiquitate monumento abunde ſatisfeciſſe dicam, neminem, qui adverſus me contendat, fore arbitror rei intelligentem. Non illa artis Muſicae emblemata dico, quamquam ipſa haud vulgaria atque illuſtria: nam talia vel aridioris poetae vena inſpergat; ſed illam orationis gravitatem ac dignitatem, illum ſacrum maieſtatisque plenum carminis inceſſum dico, ad priſcorum hymnorum κλητικῶν atque εὐκτικῶν formam, ad quam quidem verſus Sibyllini quaſi manu ducebant, plane deſcriptum. Neque enim copioſus exundat, aut nubes captat poeta, ſed aequabiliter decurrens ſatis habet pios ac religioſos ſenſus eloqui, animumque ad eosdem perducere. Laudes autem Apollini et Dianae ita dicit, ut diverſas ac multiplices eorum virtutes ac poteſtates variis ipſorum appellationibus indigitet; in qua ipſa tamen πολυωνυμίᾳ ſummus delectus apparet, laudatis ampleque exornatis iis potiſſimum virtutibus, quae rei Romanae ſtatum integrum florentemque praeſtarent, caeteris transmiſſis, vel verbo tantum indicatis. Ad artem autem poetae quod attinet, maximam ſane, et in ſumma operis et in ſingulis partibus ab eo adhibitam quisque vel minus ſagacior facile deprehendat. Primum, quod ipſa Sibylla iubebat, carmen ad chori plane [8] *leges adſtrinxit; quae ratio, lyricae poeſi accommoda*

[8]) ᾄσματα ἐπιπομπευτικά, h. a choro decantandos Graecis hymnos in ſollennibus ſacrificiis perquam uſitatos, et προσῳδιῶν no-

commoda prorſus ac fere propria, dici vix poteſt quam auguſtam ſpeciem quantumque vigoris ac ſanguinis carmini adfuderit. Tum ſingulare artificium in eo prodidit, quod, quum carmen ad Apollinem et Dianam maxime referendum eſſet, tertio quippe ludorum die in Apollinis Palatini aede canendum, hos quidem potiori loco habebat, caeteros tamen Deos, ut ſaecularis hymni appellatione dignum hoc carmen evaderet, veluti aliud agens, ſcite intexebat. Denique, quae maxima eius virtus eſt, bellicas ac togatas Auguſti laudes tam artificioſe immiſcuit, ut iis non tam locum quaeſiviſſe, quam ducente ipſo rerum tractandarum ordine ad eas delatus videri debeat. Quae quidem omnia ſi recte expendantur, in pretioſiſſimis utique totius antiquitatis divinae hoc artis carmen habendum eſſe monumentis, Horatiumque, ut Romuleae apotheoſeos formula concludam, immortali hoc edito opere ſummum vatem dici haberique fas eſſe, lubens volensque quisque largietur.

nomine inſignitos fuiſſe ex Proclo apud Phot. p. 523. ſatis conſtat. Neque minus explorata res eſt, chori duas partes fuiſſe, ita ut nunc haec, nunc illa caneret (unde ἀντηχεῖν, veluti Eurip. Alc. 423.), nunc utraque voces iungeret, hocque ipſum in hoc carmine ſaeculari obtinuiſſe haud obſcure colligas e Sibyllae praecepto, chorum puerorum a virginibus ſeiungentis (adde C. S. v. 34.); ſed quaenam C. Saecularis inde distributio facienda ſit, nunc temere quaeri arbitror. Pericula tamen fecere Sanad. Iones, Ancherſen, alii; partim probabilia, partim ſatis futilia.

Phoebe,

Phoebe, ſilvarumque potens Diana,
Lucidum coeli decus, o colendi
Semper et culti, date, quae precamur
Tempore ſacro:

Quo Sibyllini monuere verſus,
Virgines lectas, puerosque caſtos,

Dîs,

v. 1—8. Exorditur carmen poeta ſollenni antiquiſſimorum hymnorum formula: *κλῦτέ μου εὐχομένου*, in exitu fere repeti ſolita. — Diana *ſilvarum potens*, graeca ſtructura, Noſtro familiari (v. c. I. 3. 1. I. 6. 10. III. 25. 14.) et docte pro, cui ſilvae ſacrae ſunt. Vid. ad I. 21. 5. *Nemorum potentes Silvanos* inde dixit Lucan. III. 402. — 2. *Lucidum coeli decus*, qui inter ſidera exſplendeſcis, *ἔξοχε ἀστρῶν* (Bion. XI. 3.), *ἀστρῶν ἄγαλμα*. Eadem Dianae attributa cumulavit Virg. Aen. IX. 405. *Aſtrorum decus et nemorum, Latonia, cuſtos*. Infra eadem v. 35. *ſiderum regina bicornis* audit. Bacchum inde ob *vultum ſidereum* (Senec. Oedip. 409.) ſ. perpetuam iuventutem *lucidum coeli decus* indigitavit Senec. Oedip. 404. Caeterum ad utrumque, Phoebum et Dianam, verba iſta ab Intpp. referri videas, Virgilii (Ge. I. 5.) *clariſſima mundi lumina* Solem et Lunam itidem dicta comparantibus; ſed haec ratio et contortior eſt, et poetam in ordinem cogit, quem ſuo iure uti licebat. — *O colendi ſemper et culti*, quos ſemper maxima religione proſequuti ſumus; ineſt Deorum *ἐγχωρίων, πατρῴων*, notio. Forte etiam alluſit poeta ad veterum morem, ex Iliade ſatis notum, Deos per ſacra ipſis facta in precationibus obteſtantium, et certiorem inde precum ſuarum eventum ſperantium. Vnde et h. l. ſtatim ſubiicitur: *date quae precamur*, *εἰ ὑμᾶς ὀρθῶς ἐσεβήσαμεν, τόδε κρηήνατ᾽ ἐέλδωρ*. — 4. *Tempore ſacro, quo Sibyllini* caet., ſtato ludorum ſaecularium die, carmine, quod a XXVII. virginibus totidemque pueris canatur, e praeſcripto librorum Sibyllinorum, celebrando. — 5. *Sibyllinos* hac do re *verſus* vide in Argum. laudatos. — *monuere*, praecepere; v. proprium oraculorum ac vatum. Vid. Broukh. ad Tib. I.

7.

Dîs, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Naſce-

7. 56. — 6. Chorum virginum ac puerorum *lectum* (nam utrisque hoc accommodandum epitheton,) praeſcribebant libri Sibyllini, h. qui ex ingenuis conſtaret, idque ex confarreatione ſuſceptis, et qui ἀμφιθαλεῖς eſſent, h. patrimi ac matrimi. Etiam numerum ternovenum cuiusque ſexus τῷ *lectas* deſignari putandum. — *caſtos* quoque ad utrosque pertinet, ut in Catulliano Hymno (XXXIV. 3. 4.): *Dianam pueri integri, puellaeque canamus.* Spectat autem ad teneram aetatem epitheton, caſtam ſ. integram adhuc h. necdum ſcelere quopiam contaminatam, Dîisque ideo acceptiſſimam: Conf. Noſtri Epp. II. 1. 132 ſqq. De caſtimonia qua ad Deos lex adire iubebat, importunum foret hic cogitare. — 7. *Dii, quibus ſeptem placuere colles,* qui Romam ſedem ſibi deſtinarunt (ut IV. 12. 11. de Pane: *cui nigri colles Arcadiae placent*), Dii urbis Romae tutelares, cuſtodes, πολιοῦχοι. Igitur ad hos quoque pertinebat ludorum ſaecularium religio. Vid. Argum.

v. 9. Sequuntur ipſae preces, quas ita diſpertivit poeta, ut munerum (τιμῶν, v. ad I. 12. 20.) utriusque Numinis habita ratione nunc Apollinem, nunc Dianam, ut vacivas iis aures praebeant, invocet; eſt tamen, ubi unius tantum meminit, quum uterque ponendus fuiſſet: ut in primis ſtatim precibus ſuper augenda conſervandaque imperii Romani magnitudine ac ſplendore factis. — *Sol almus*, φερέζωος, ζωογόνος, φερέσβιος, calore nutriens omnia. — *curru nitido* caet. Suavis rei imago: Sol in caelum evectus diem ſecum vehit (*Flava pruinoſo quae vehit axe diem* Aurora apud Ovid. Amor. I. 15. 2. Similiter Virg. Aen. II. 802. *Iamque iugis ſummae ſurgebat Lucifer Idae ducebatque diem*) Splendide Dionyſ. II. 15. 16. (A. Br. II. 254.) ποταμοὶ δὲ σέθεν πυρὸς ἀμβρότου τίκτουσιν ἐπήρατον Ἀμέραν. — *promit*, effert (ut de Aurora Virg. Aen. V. 64.) retegit (Ovid. Met. VIII. 1); eundemque curru deorſum acto *celat*, componit (Virg. I. 374.) abſcondit, ſuccedentibus

Nafceris; poffis nihil urbe Roma
Vifere maius.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:

Sive

bus in eius locum tenebris. — 10. Sol *alius idemque nafcitur,* quotidie nitorem fuum reparans, renovato usque fplendore exfurgens. Solem enim, diurno curfu hebetatum ac languidum, vires reparare ficque alium femper nafci, antiqua erat perfuafio, ab Epicureis maxime exornata. Lucret. V. 659. *conveniunt ignes et femina multa confluere ardoris confuerunt tempore certo* (ante ortum Solis), *quae faciunt Solis nova femper lumina gigni;* et 665 fqq. *Nec tamen illud in his rebus mirabile debet effe, quod haec ignis tam certo tempore poffint femina confluere et folis reparare nitorem.* Vnde etiam Phoebi ἀκερσεκόμου, ἀεὶ νέου proceffit notio. *Idem* adeo Sol nafcitur, nihil imminuto priftino f. hefterno fplendore eius, eodem vigore quotidie exoriens. Quae intpp. ad h. l. adtulere, nec referre nec refellere attinet. — 11. *Poffis,* quamvis terrarum opera omnia luftres, *nihil vifere maius Roma,* quod Romani imperii magnitudinem exfuperet, fac Roma fit *princeps urbium* (IV. 3. 13.), imperiique totius terrarum orbis fedes. Ad Noftrum allufit Claudian. XXIV. 131. de Roma: *qua nihil in terris complectitur altius aether* caet. et Rutil. Itin. I. 81. (Wernsd. P. M. V. 92.): *Omnia perpetuos quae fervant fidera motus nullum viderunt pulchrius imperium.*

v. 13 *fqq.* Preces ad Dianam Εἰλειθυίαν (13 — 16.) et Κουροτρόφον (17 — 20.), quas Orphicus H. I. 13. breviter ita eloquitur: δίδου δὲ γονὰς, ἐπαρωγὸς ἐοῦσα, καὶ σῶζ'. *Lenis aperire*, graeca ftructura (ut I. 24. 17. *lenis recludere*) pro, quae *lenem*, propitiam, benignam, facilem te praebes in *aperiundis* h. in lucem proferendis (Nemefian. inde Cyneg. 132. *Fecundos aperit partus matura gravedo*) *partubus*, quae praefio es, opem fers parturientibus, ὠδίνων ἐπαρωγὲ, λυτήρια, λόχεια, ὠκυλόχεια, quae Orphica huius Deae epitheta. *Aperiendi* notionem ipfum Dianae προθυραίας epitheton habet, in Orphicis II. I. 4. παροῦσα νέαις θνητῶν προθυραῖα. — *tuère matres*, puerperas. —

15.

Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Diva, producas ſubolem, Patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis

Fe-

15. 16. Sive Latina potius huius tuae virtutis appellatione, *Lucina* ſeu *Genitalis* vocari gaudes. Opponit adeo poeta Graecae *Ilithyiae* v. 14. appellationi Latinas ſuae gentis *Lucinam* et *Genitalem*. Ad quod ſolum ſi animum advertiſſet Bentleius, *Graecae Genetyllidi* ſuae haud decedere iuſſiſſet *Genitalem* Romanam, h. partuum praeſidem, obſoleto aut novato prorſus antiquae vocis ſignificatu a poeta, ſuo iure hac in re uſo. Vide quae ipſe hac de re praecipit Epp. II. 2. 115 ſqq. et A. P. 56 ſqq. Reddere adeo voluiſſe poeta putandus eſt Sibyllae Εἰλειθυίας παιδοτόκους. — *Sive probas vocari*, εἴτ' αἰνεῖς καλεῖσθαι h. praefers, mavis appellari. Sollenne haec interiici in commemoratione plurium nominum, diverſas virtutes adeoque etiam diverſas laudes Deorum complectentium. Euripid. fr. incert. n. CLV. p. 491. σοὶ — πέλανον φέρων, Ζεῦ, εἴτ' Ἀΐδης ὀνομαζόμενος στέργεις, σὺ δέ μοι caet. Nota Catulli (XXXIV. 21.) de eadem Dea: *Sis quocunque placet tibi Sancta nomine.* Apuleius (Metam. XI. init.) magnam nominum pompam Lunae praeferens: *Regina caeli, ſive tu Ceres* — —: *ſeu tu caeleſtis Venus* —: *ſeu Phoebi ſoror* — *ſeu horrenda Proſerpina* —: *quoquo nomine, quoquo ritu, quaqua facie te fas eſt invocare; tu* caet. In Noſtro notatu dignum hoc eſt, quod non diverſis Deae virtutibus, ſed uni eidemque blandiendi haec interponat formulam, diverſa tantum lingua, graeca nimirum (Εἰλειθυῖα) et Romana (*Lucina* et *Genitalis*) enuntiatae. — 17. *Producas ſubolem* poteſt eſſe, in lucem proferas; melius tamen ac poeta dignius arbitror, hanc ſententiam τῷ *tuere matres* includere et alterum explicare: ſerves, ad adultam aetatem pervenire iubeas. Ita in Sil. I. 112. *partus producere* non eſt *edere* (nam hoc recuſare matribus haud liberum eſt) ſed nutrire, educare, *liberos producere* Plaut. Capt. IV. 1. 105. Vulgarius utique poetis eſt *educere* pro educare, quod nec pedeſtris reformidat oratio. Vid. Drakenb. ad Liv. I. 4. — 18. *Proſperes decreta Patrum*, Senatus

Feminis, prolisque novae feraci
Lege marita.

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiensque grata
Nocte frequentes.

Vos-

natus consultum *super iugandis*, matrimonio iungendis *feminis ac lege marita* docte pro, super lege de maritandis ordinibus ab Augusto lata factum. Perlata quidem haec lex de marit. ordd. fuit anno demum DCCLVII. Sed saepius hoc antea Augustus agitaverat, primum a. DCCXXVI. deinde ipso hoc ludorum saecularium a. DCCXXXVII. obstante iterum recusantium multitudine ac tumultu. Signate igitur poeta, huius ipsius impedimenti obiecti respectu, *prosperes*, prosperum, faustum eventum habere iubeas, rata esse velis *decreta P.* Non autem generatim est, salutaria reip. esse velis ista decr. Ad rem vid. Dio. LIV. p. 745. Sueton Aug. c. 34. ubi vid. Torrent. Adde Heinecc. ad leg. Iul. et Pap. Popp. I. 3. et eiusd. Antiqq. Rom. ad Inst. I. tit. 25. Bach. Hist. I. R. III. 1. §. 2. — *Lex marita*, maritalis, maritandorum ordd. caussa lata, et inde *ferax novae prolis*, augendae proli inserviens.

v. 21 — 24. Vt et inposterum respublica civium multitudine sit florentissima, novis usque auctibus incolumis perstet. Quo blandiore vi preces istae mentem Deorum tangerent, venuste sententiam ita convestit poeta, ac si ipsorum res agatur, ob quam adeo faciles se iis praebituros esse spes esset. Vulgaris enuntiatio erat: Novam usque prolem date, ut decurso CX. annorum spatio, sollennia ista sacra saecularia in vestrum honorem magna civium frequentia iterum celebrari possint. Iam sacrorum saecularium notionem signatius exhibent explicantque *cantus*, carmen saeculare, a choro virginum ac puerorum in Apollinis Palatini aede canendum, et *ludi*, *ter die totiesque nocte*, trinis diebus ac noctibus *frequentes*, cele-

lebra-

Vosque, veraces ceciniſſe, Parcae,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabilisque rerum
Terminus ſervat, bona iam peractis
Iungite fata.

Fer-

lebrati, agitati; ſed delecte alterum, ad deſignandam civium multitudinem, a qua recurrens illud ſacrum celebrari cupit. Tum *orbis per annos* CX circumvolutus *refert* ludos, quatenus redeunt exacto iſto CX annorum *orbe* κύκλῳ, ſpatio *certo*, a Sibyllinis libris ita praefinito; ornat ſimpliciter. — *grata*, ludis quippe impenſa.

v. 25 — 28. Preces ad Parcas intexit poeta e Sibyllae praeſcripto, ſacra iis per ludos iſtos fieri iubentis; vid. Argum. Magnas intpp. molitiones, ſuper his verſibus varia fortuna tentatas, ſubruendi aut fulciendi aut omnino ad bonae rationis regulam explorandi non eſt animus; apponam potius, qua ſtructura, quoque probabili ſenſu locum expediendum exiſtimem. *Vosque, o Parcae, veraces ceciniſſe*, graece pro, veraces in canendo, quae *veridicos cantus* (ut Catull. LXIV. 307. de iisdem) editis, quarum decretum verum, ratum, immutabile eſt, (haec, quae ſequuntur, ἐπεξηγητικῶς adtexi a poeta puta) *quod ſemel dictum eſt*, quod ſemel eventurum ſtatuiſtis ἀμετάτροποι (Orph. H. LVIII. 17.) quodque *terminus*, finis, exitus, eventus *ſtabilis ſervat*, ornatius quam, ſtabilit, confirmat; quod certo eventu confirmatur, quod exitu ratum ſit (ſunt Parcae τελεσσιδωτεῖραι Eurip. Heracl. 899. τελεσφόροι Aeſchyl. Prometh. 619.) *iungite bona fata peractis* h. praeteritis, futura quoque populi Romani fata fauſta eſſe ac proſpera velitis iubeatis. — *rerum*, τῷ *ſtabilis* iungendum, παρέλκει, ut ſaepius.

v. 29 — 32. Telluri Deae ſacrum faciendum itidem praecipiebant libri Sibyllini; ſed precum formam vide quam docte ac venuſte hoc tetraſticho variavit poeta! Vulgaris enuntiatio erat: Tellus largum frugum pecudumque proventum praebeat, ſeu ut Schol.: ſit frugum ubertas et proſpera pecudum fetura. Iam abſoluta ſatisque docte enuntiata videri poterat ſententia, ſi dixiſſet poeta: *Tellus fertilis frugum pecorisque*

Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fetus et aquae, ſalubres
Et Iovis aurae.

Con-

que ſit, benigne largiatur fruges et pecora; ſed admiſcuit imaginem, ad ſenſum iucundiſſimam, et ipſam ubertatis indicem, *ſpicea donet Cererem corona*; haec enim Deae iſti in magna frugum copia offerri ſolebat. Tibull. I. 1. 15. *Flava Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona ſpicea, quae templi pendeat ante fores. Pecoris* autem *fertilis* terra dici poteſt, quatenus φερέσβιος, φυσίζοος et inde παμμήτειρα, ut in Hom. H. XXXIII. 1. Quam in rem paullo explicatius Lucret. II. 992. *Humorum guttas Mater quum terra recepit, feta parit nitidas fruges, arbuſtaque laeta et genus humanum* et parit omnia ſaecla ferarum, pabula quum praebet, quibus omnes corpora paſcunt, *et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant. Qua propter merito* maternum nomen *adepta eſt*. Hom. H. I. v. 9. 10. ἐν κε σὺ τιμήσεις· — — βρίθει μέν σφιν ἄρουρα φερέσβιος, ἠδὲ κατ' ἀγροὺς κτήνεσιν εὐθηνεῖ. — 31. 32. *Fetus* h. omnem proventum (etiam Cic. de Legg. I. 25. *profunduntur nobis terrae fetus*) tam agrorum quam animalium (nam etiam feturae nocent *pluvii venti* I. 17. 4.) *nutriant*, incrementa iis praebeant *aquae*, ὄμβροι καρποτρόφοι (Orph. H. LXXXI. 7. quandoquidem *ſine certis imbribus anni laetificos nequeat fetus ſubmittere tellus*. Lucret. I. 143) et *aurae*, afflatu ſuo vitam ac vires ſufficientes, ζωογόνοι (Orph. H. XXXVII. 5.) Cf. I. 22. 18. *Iovis* iſtas *aquas* et *auras* (nam ad utrumque referre praeſtat) dicit poeta, antiqui ſermonis uſus epitheto, quatenus nimirum Iupiter tempeſtatum auctor et arbiter. Ita ὄμβρον Διὸς dixit Hom. Il. XII. 2. 86. Pind. Iſthm. V. 63. et Quint. Cal. I. 415. ὄμβρον θεσύδη idem I. 695. Niſi tamen potius oratio inverti debet: Iupiter praebeat mitem temperiem ac tempeſtivos imbres. — *ſalubres* utrique ſatis commode iungere licet. Si *aquis* iungas, erunt imbres tempeſtivi neque nimii; ſi *auris*, ad aeris temperiem, animalibus ac frugibus commodam, ſpectat.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo:
Siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas.

Roma ſi veſtrum eſt opus, Iliaeque
Litus Etruſcum tenuere turmae,

Iuſſa

v. 33 — 36. Iterum ad Apollinem et Dianam convertitur chorus, ut preces ſuas ratas eſſe velint, antiquiſſimorum, qui theologici erant, hymnorum, ſormulam κλῦθι μου ſaepius interſerentium, morem ſequutus. Diſtribuit invocationem poeta, ita ut chorus puerorum Apollinem, puellae Dianam implorent; unde magna cum veri ſpecie colligas, nonnulla huius carminis alternis decantata fuiſſe. Vid: Argum. *Mitis placidusque* εὐμενῶς, benigne, placide audi, o Apollo, *ſupplices pueros*, nos, preces noſtras. Notionem τοῦ *mitis* exornant adiecta, *condito telo*, telis reconditis, laxatoque arcu, quem iratus tendit, peſtem immiſſurus. Vid. II. 10. 19. 20. Eadem autem περιεργία ſupra V. 53. 54. *Nunc, nunc adeſte, nunc in hoſtiles domos iram atque numen vertite.* — *Siderum regina,* προσφερεστάτη ἀστρῶν; vid. ad v. 2. — *bicornis,* δικεραῖα, qualis eſt primis novilunii diebus. Cf. IV. 2. 57. Iungendum autem epith. *reginae,* id quod ſuadet lyrica ratio.

v. 37 — 48. Si Troiani veſtro hortatu ac monitu, relicto Ilio, Italiam Aenea duce petiere, hancque Vrbem, ſedem ac fundamentum ampliſſimi imperii poſuere: conſervate iſtam civitatem, omnibusque, quae privatam cuiusque felicitatem publicamque univerſi populi incolumitatem ac maieſtatem tueri, ornare, augere poſſint, cumulatiſſimam praeſtate. *Si Roma veſtrum opus eſt*, ſi novi in Italia regni condendi, cuius domicilium Roma futurum eſſet, Troianis auctores fuiſtis. Oracula ab Apolline accepta, quibus Troiani Italiam, qua conſiderent, quaerere iuberentur, a poeta reſpici, per ſe patet, idque ſeqq. diſertius adſtruunt. Cf.

Iuſſa pars mutare Lares et urbem
Soſpite curſu:

Cui per ardentem ſine fraude Troiam
Caſtus Aeneas patriae ſuperſtes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis:

Di,

Cf. Virg. Aen. III. 94 ſqq. VI. 59. maxime IV. 343. 46. *Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo, Italiam Lyciae iuſſere capeſſere ſortes.* Cf. Heyn. Diſqu. II. §. 6. — Si *Iliae turmae*, anguſtiore ſpecie epicaque gravitate pro, Troiani, everſae patriae ſuperſtites, *iuſſa pars*, iuſſi, oraculi Apollinis monitu (ſed illud proprie, ut in Virg. l. l. et ſaepius alibi) *mutarunt Lares et urbem*, patriis ſedibus migrarunt, ac *ſoſpite curſu*, proſpera navigatione *litus Etruſcum tenuere*, Italiam provenere. Sed doctior haud dubie iunctura eſt: *mutare urbem curſu*, fuga navibus ſ. mari inſtituenda, *ſoſpite*, ut ſervarentur, incolumes ac ſoſpites evaderent. Nam proſpera navigatio, ſi Virgilii auctoritatem ſequaris, ne vera quidem eſt. *Litus Etruſcum* omnino pro Italiae ora, litore. Etiam in *parte* argutantur nonnulli, quaſi hos, qui Aeneam ſequuti eſſent, ab aliis Troianis, qui direpta Troia alio dilapſi eſſent, dirimere voluiſſet poeta. — 41 — 43. *Cui per ardentem — — munivit iter*, pro tenui, deductore Aenea. *Sine fraude*, ſine noxa, ut II. 19. 20. Aeneas, *iter liberum munit*, quatenus ducem ſe praebet, partemque ſuam per flammas ac tela hoſtium expedit. Notiſſimum Virgilii Aen. II. 632. *ducente Deo flammam inter et hoſtes expedior; dant tela locum flammaeque recedunt. Caſtus*, pius erga ſuos, hoc ipſo, quod eos in tanto diſcrimine incolumes praeſtaret, fugaeque auctor eſſet; etiam quod *plura daturus* eſſet *relictis*. Poſſis etiam epitheton ad obſequium eius trahere, quo, reſponſa Deorum ſequendo, pietatem ſuam adverſus eos oſtenderit; utrumque ſatis commode, prius tamen facilius ac probabilius. — 44. *Plura*, ampliora *relictis*, maius

regnum,

Dî, probos mores docili iuventae,
Dî, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
Et decus omne.

Quique vos bubus veneratur albis,
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Im-

regnum, quam quod amisissent, imperium totius terrarum orbis.

v. 45. Non Apollinem ac Dianam, sed generatim Deos Romanorum πατρῴους hic intelligunt intpp., parum intelligentes, haec antecedentibus annecti debere. Vid. ad v. 37. — *mores probos,* solida quippe fundamenta, quibus innitatur salus ac splendor civitatis. Augusto hoc dedit poeta, qui Romanos ad pristinam morum sanctitatem pluribus saluberrimis legg. latis reducere conaretur. *Iuventam* speciatim commemorat, quod ea maxime sit *docilis,* tractabilis, ad probitatem caeterasque bonas artes fingi possit; delecto epitheto. — 46. Tranquillitatem ac securitatem internam suaviter depingit *senectus quieta,* in otio constituta. Senectuti τὸ *placidum* docte tributum a poeta videri potest, quod *quietis* proprium erat; sed et senibus τὸ ἤπιον proprium, iuvenili ferociae oppositum. Vnde forte Neptuno *placidum caput* tribuit Virg. Aen. I. 127. ut deo marino, quos quidem senili habitu, utpote vetustissimos, fingebat antiquitas. Vid. ad I. 15. 5. — 47. *Genti Romulae,* Romuleae, universae civitati largimini *rem,* opum affluentiam, *prolem* copiosam et *decus omne,* quidquid gloriam ac maiestatem imperii promovere possit.

v. 49—52. Summum iam atque τὸ ἄωτον *decoris* proximo v. 48. Romano populo expetiti, subiicit poeta, imperium totius orbis terrarum, Augusti virtute partum ac tuendum. Summa adeo precum est: Augusti imperio totus terrarum orbis subiectus sit, *latum regat orbem,* ut Noster itidem vovet I. 12. 57. Pro Augusto augustiore appellatione est *Clarus Anchisae Ve-*

Imperet, bellante prior, iacentem
Lenis in hoſtem.

Iam mari terraque manus potentes
Medus, Albanasque timet ſecures: Carm. 4, 15, 6 Epist. 1, 18, 56

Iam

An. 20

Venerisque ſanguis: divina ſtirpe editus, *Divis ortus* IV. 5. 1. et paſſim. — *Veneratur*, colit vos *bobus albis*, lautiſſimo ſacrificio; praeclare adiecta huius rei (de qua vid. Argum.) mentio, quo blandiores iſtae preces eſſent. — 51. *imperet*, non, ut fere accipiunt, populo Romano, quod, ne quid gravius dicam, ſatis invidioſum foret, ſed toti terrarum orbi; quo eodem ſenſu III. 6. 5. *Dis te minorem quod geris, imperas*, et *regnare* I. 12. 52. Cuius rei ignoratio genuinae lectioni atque inde VV. DD. fraudi fuit. Vid. Obſſ. — *bellante prior*, hoſte ſuperior, ſpectatiſſimae in bello virtutis, at idem, quo divinam originem ſuam adſerit, *lenis in hoſtem iacentem*, non acerbe victoria utens, parcens devicto hoſti. Facile perſpicitur, Auguſto ſpeciatim nunc tribui, quod ſibi univerſus populus Romanus arrogaret. Notiſſima Virgilii: *Tu regere imperio populos, Romane, memento: hae tibi erunt artes; pacisque imponere morem, parcere ſubiectis, et debellare ſuperbos*, Aen. VI. 852. qui locus tetraſtichi huius vim plane repraeſentat.

v. 53—56. Iam terra marique hoſtes a populo Romano victi ſubactique ſunt, terrae marisque dominium, aſſertore Auguſto, Romanis ceſſit. Ad generalem enim ſententiam revocanda illa, *mari terraque*, quandoquidem cum nullo populorum, qui a poeta commemorantur, mari certatum fuiſſe ac ne certari quidem potuiſſe conſtat. In altero autem, quod navales Auguſti victorias de Sex. Pompeio Antonioque reportatas non diſerte exponit, magnam in poeta agnoſce iudicii ſubtilitatem, male-ominatam bellorum civilium mentionem inter ſacra refugientis. De Auguſto pariter Noſter Serm. II. 5. 62. *iuvenis Parthis horrendus, ab alto demiſſum genus Aenea, tellure marique magnus erit.* Ad anteriora bella Romano-

Iam Scythae refponfa petunt, fuperbi
Nuper, et Indi.

Iam Fides, et Pax, et Honor, Pudorque
Prifcus, et neglecta redire Virtus

Au-

manorum maritima cum Carthaginienfibus aliisque populis gefta quominus referas, vetant fequentia, in populis, ab Augufto devictis, percenfendis unice occupata. *Medus* h. Parthi (v. I. 2. extr.) *timent* potentiam Romanam, abiecto plane rebellandi animo. Cf. III. 5. 4. IV. 14. 42. Potentiam declarant *manus potentes*, virtus bello fpectata et *fecures* h. fafces, imperii infignia. — *Albanas*, Romanorum, coloniae Albae Longae; res notiffima. — 55. De *Scythis* v. II. 9. 23. III. 8. 23. IV. 14. 42. et 15. 24. — *refpónfa petunt*, leges fibi imponi patiuntur, imperata accipiunt. *Edicta Iulia* fimiliter dicta IV. 15. 22. Omnino *victi* populi notionem variavit poeta. — *nuper fuperbi*, feroces, incurfione in fines populi Romani facta. Vid. ad II. 9. 23. — 56. De *Indorum* legatione Suet. Aug. c. XXI. *Qua virtutis moderationisque fama Indos etiam et Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam fuam populique Romani ultro per legatos petendam*, laudante iam Cruquio.

v. 57 — 60. *Felicitatem faeculi Augustei* praeclare poeta ulterius exornat, aureaeque aetatis coloribus repraefentatam fubiicit. Cuius integritatem innocentiamque quum ita efferret antiquitas, ut ipfos Deos in terra verfatos, cumque hominibus vixiffe diceret, id quod ipforum numinum delectus a poetis hac in re factus (ut h. l. *Fides* caet.) abunde oftendit; fatis confentaneum erat, generis humani in deterius mutati, f. ferreae aetatis notionem eorundem e terra disceffu notare. Cf. Catull. LXIV. 584 fqq. Ovid. Faft. I. 247 — 50. Met. I. 149. 50. quibus praeiverat Hefiod. Ἐργ. 197 — 200. Revifunt igitur iam terras Numina, reddita ab Augufto orbi terrarum priftina facie, tranquillitate, morum integritate, rerumque omnium copia. *Fides*, Πίστις, μεγάλη θεὸς, ut Theogn. 2093.

Audet: apparetque beata pleno
Copia cornu.

Augur, et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque novem Camenis,

Qui

1095. in eadem re; laudante doctiſſimo Boettig. Eadem ſententia ſimplicius expoſita IV. 5. 20. *Culpari metuit fides.* — *Pax*, Εἰρήνη, καλλίστη θεῶν, Eurip. Or. 1685. Cf. Tib. I. 10. 67. et ibi Intpp. Ianum ab Auguſto clauſum reſpici, in promtu eſt videre. Cf. IV. 15. 9. — *Honor*, Virtutis comes, cum eaque contigua aede Romae cultus; ut ex Liv. XXVII. 25. conſtat. Aliud eiusdem ſacellum extra Portam Collinam erat; vid. Cic. de Legg. II. 23. — *Pudor*, Αἰδὼς (ut Pind. Nem. IX. 79. Cf. ad I. 24. 6.), iuſti reverentia. Apud. Heſiod. l. l. eius diſceſſus diſerte memoratur. Vnde forte eum vi huic numini adi. *priſcus*, olim, aurea aetate in terris commoratus. — 58. *Virtus neglecta*, οὐ σεβομένη, nullo honore culta, omnino pro, contemta. — 59. 60. *Copia* ſ. abundantia iterum in conſpectum venit, *beata*, ὀλβία, dives, cornu inſtructa, ornata, geſtans *cornu plenum*, Ἀμαλθείας κέρας; res pervulgatiſſima. Cf. I. 17. 16. Simplicius rem extulit Noſter IV. 15. 4. 5. At Epp. I. 12. 28. eadem imagine: *aurea fruges Italiae pleno defudit Copia cornu.*

v. 61 *ſqq.* Nova iterum Deorum invocatione novas preces, ut rem Romanam incolumem ſervent amplientque, exorditur poeta, ex priſcorum hymnorum ingenio. Vnde etiam ducta epithetorum cumulatio, diverſas eorundem virtutes complectentium. Apollo *augur*, μάντις, ut I. 2. 32. Idem *decorus*, geſtans *arcum fulgentem*, aureum, χρυσότοξος, Pind. Ol. XIV. 15. et paſſim. Cf. I. 21. 11. 12. — 62. *acceptus novem Camenis*, φίλος Μούσαις, ob idem Muſicae artis ſtudium, Μουσαγέτης (Orph. H. XXXIII. 6.), ἡγήτωρ μελέων (Eurip. Med. 426.), ἀοιδάων μεδέων (Callim. H. Del. 5.). — 63. 64. Apollo ἰατρός. *Levat artus feſſos*, languidos, aegros, vigorem priſtinum reſtituit *arte ſalutari*

 lutari

Qui ſalutari levat arte feſſos
Corporis artus,

Si Palatinas videt aequus arces,
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in luſtrum, meliusque ſemper
Proroget aevum.

Quae-

lutari ſua iis medendo. Dictus inde ἀκέσιος, ἤπιος (v. Spanh. ad Callim. Del. 214.), σωτὴρ etc. Quatuor has Apollinis inſigniores artes recenſet Schol. ad Hom. IV. 101. Τεσσάρων γὰρ τεχνῶν εὔφορός ἐστιν ὁ Ἀπόλλων, τοξικῆς, ἰατρικῆς, μουσικῆς καὶ μαντικῆς. Ad artis ſalutaris ſcientiam evexit eum antiquiſſima medendi ratio, ἀοιδαῖς peragi ſolita. — 65 — 68. Si grata tibi Romae ſedes eſt, ſi digno tuum numen templo venerati ſumus; nota precum concipiendarum formula. Reſpicit autem poeta templum Apollini ab Auguſto in monte Palatino magnificentiſſime exſtructum; quo pertinet I. 31. *Aequus*, εὐμενῶς, ἱλέως, placide (ut III. 18. 4.) deſpectat *arces Palatinas*, montem Palatinum, propter templum ſuum in eo ſitum; delectatur tam inſigni ſibi honore habito. Ineſt adeo blanda Auguſti, effectoris iſtius operis, palpatio. — 66. Apodoſis: Rempublicam Romanam et, quod copia poetica adiectum eſt, Latium (ut in Enniano verſu: *qui* rem Romanam Latiumque *augeſcere vultis*) *felix ac melius ſemper proroget*, h. felicitatem, incolumitatem, proſperitatem rei R. *proroget*, ſartam tectamque *in alterum luſtrum*, e Romanorum tempus definiendi ratione dictum pro, in futurum tempus conſervet, novisque ſemper incrementis auctet amplificetque. Ita ſimpliciſſimum fuerit, hunc locum, ab intpp. miſere habitum vexatumque, explicare. Omnino parum perſpexere VV. DD., *felix meliusque ſemper* coniungi oportere. Caeterum paullo modeſtiora vota nuncupavit Scipio Africanus, quum luſtrum conderet, precatus: *Satis magnae ac bonae ſunt: itaque precor, ut*

eas

Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Adplicet aures.

Haec Iovem ſentire, Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus

eas perpetuo incolumes ſervent, apud Valer. Max. IV. 1. 10.

v. 69—72. Etiam Dianam obteſtatur chorus per religiones in Latio ei inſtitutas. Ita enim v. 69. acceptus maiorem vim habet, et praeclare reſpondet v. 65. In Aventino colle et Algido monte Dianam cultam fuiſſe, niſi aliunde conſtaret (Cf. I. 28. 6. Zoſim. II. 5.), vel ex hoc loco ſatis liqueret — 70. Diana *preces*, vota XVvirorum inter ſacra ipſi nuncupata *curet*, curae cordique ei ſint, rata eſſe iubeat; ex oppoſ. *negligere preces* et ſim. De ſacrorum ſaecularium cura, XVviris demandata a Sibylla vid. Argum. — 71. 72. Votis *puerorum*, h. noſtris, parte chori tantum poſita, quod utique liberum poetae erat facere. — *amicas*, benevolas *aures applicet*, praebeat, benevole audiat, exaudiat. Ita *advertere aures* Propert. I. 1. 37. Contra Tib. III. 3. 28. *Audiat averſa non meus aure Deus*, et paſſim.

v. 73—76. Epilogus. Chorus, edoctus, Quindecimviros pulcherrime litaſſe (forte oſtento aliquo, divinitus dato, monitus; nam tale quid omnino cogitandum h. l.) iam in ſpem *bonam*, vel magnam, vel, quod potius habuerim, reip. commoda reſpicientem, de ſalute reip. conceptam, erigitur, certiſſimus ſpei eſt, *haec Iovem* caeteroſque Deos *ſentire*, velle, ſancire, rata iubere vota, pro reip. incolumitate a ſe facta. Ita *ſentire* paſſim, veluti Catull. LXIV. 26. Atque nunc demum oratio ad omnes Deos convertitur. Vid. Argum. — 75. *Doctus* caet. qui hymno ſaeculari laudes Ap. et Dianae decantavi. Sed altero forte Horatius ſe auctorem

Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes.

ctorem carminis et χοροδιδάσκαλον modeſte infert, inſtar Phidiae, imaginem ſuam in averſa Minervae, a ſe efformatae, clypei parte exprimentis. Apertius idem fecit IV. 6. extr. *Ego Dîs amicum, ſaeculo feſtas referente luces, reddidi carmen, docilis modorum* vatis Horati.

ANALECTA

AD

HORATII CARMINA.

I. 1.

v. 7. *Quirites* in comitiis *mobiles* mire illuſtrat locus Ciceronis pro Muraena c. 35. *Quod fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes et quantos aeſtus ratio comitiorum? Dies intermiſſus unus aut nox interpoſita ſaepe et perturbat omnia, et totam opinionem parva nonnumquam commutat aura rumoris.*

v. 10.

Quidquid de Libycis verritur areis

Imitatus eſt Stat. Silv. III. 3. 90.

Dalmatico quod monte nitet, quod meſſibus Afris
Verritur, *aeſtiferi quidquid terit area Nili.*

I. 2.

v. 19. *Iove non probante,* indignante; declarat ſimpliciter facinoris diritatem, ut Epod. V. 8. Per improbaturum haec Iovem. Sil. III. 1. 2.

Poſtquam rupta fides Tyriis, et moenia caſtae
Non aequo Superum genitore, *everſa Saguntí.*

v. 38.

Quem iuvat clamor, galeaeque leves

Apponendus erat Statii locus Theb. II. 710. unde ſole clarius apparet, *galeas leves* dictas eſſe telorum ac gladiorum ictibus detritas. Deſcribit tropaeum poeta,

— — *meritae* pulchrum *tibi, Pallas,* honorem

a Tydeo paratum:

Huic leves *galeas,* perfoſſaque *vulnere crebro*
Inſerit arma furens: huic truncos ictibus *enſes*
Subligat, et fractas *membris ſpirantibus haſtas.*

Vides

Vides hic iungi *galeas leves*, *arma perfoſſa*, *enſes truncos ictibus*, et denique *haſtas fractas*. Simili habitu Furorem exaſperat Petron. c. CXXIV.

Quas inter Furor, abruptis ceu liber habenis,
Sanguineum late tollit caput, oraque mille
Vulneribus confoſſa cruenta caſſide velat.
Haeret detritus *laevae Mavortius umbo.*

v. 50.
Hic ames dici Pater atque Princeps

Romanam Principis notionem optime declarat Ovid. Faſt. II. 142. de eodem Auguſto cum Romulo comparato:

Vis tibi grata fuit: florent ſub Caeſare leges;
Tu Domini nomen, Principis *ille tenet.*

Dominus Romulus: Auguſtus *Princeps* oppoſiti.

I. 3.

v. 9.
Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui caet.

Suaviter Ariſtoph. Βατρ. 1048. 9.

Ἀλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολό-
φους τρυφαλείας
Καὶ πήληκας, καὶ κνημῖδας, καὶ θυμοὺς ἑπτα-
βοείους.

Pag. 52. col. 1. poſt verba: *imminentem tempeſtatem ſignificant*, adde Alciphronis locum Epiſt. X. libri I. p. 38. Bergl. ἀλλὰ καὶ οἱ Δελφῖνες ἀνασκιρτῶντες καὶ τῆς θαλάσσης ἀνοιδουμένης λείως ἐφαλλόμενοι, χειμῶνα καὶ τάραχον ἐπιόντα μηνύουσι.

Ad *monſtra natantia* appoſite Avien. Deſcript. O. T. 789 ſqq.

Ah

Ah ne monſtrigenis hoſtem licet, inferat aeſtus
Fluctibus: immodici late patet oris hiatus
Quippe feris, antro panduntur guttura vaſto;
Protinus hac ipſas abſorbent fauce carinas
Involvuntque ſimul mox monſtra voracia nautas.

Balaenas ultra ſpatia quatuor iugerum memorat Solin. c. LII. ad quem locum vid. Salmaſ. p. 712.

v. 21.
Nequidquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras caet.

Columella, noſtri loci forte memor, Praef. ad L. I. §. 8. *An bellum peroſis maris et negotiationis alea ſit optabilior, ut rupto naturae foedere terreſtre animal homo ventorum et maris obiectus irae ſe fluctibus audeat credere, ſemperque, ritu volucrum, longinqui litoris peregrinus ignotum pererret orbem?*

v. 29—31.
Poſt ignem aetherea domo
Subductum Macies et nova Febrium
Terris incubuit cohors.

Horatium in his Heſiodum et Sappho potiſſimum ſequutum docet Servii nota ad Virg. Ecl. VI. 46. „Prometheus poſt factos a ſe homines dicitur caelum aſcendiſſe et adhibita facula ad rotam Solis, ignem furatus, quem hominibus indicavit. Ob quam cauſſam irati Dii duo mala immiſerunt terris, febres, maciem et morbos, ſicut et Sappho et Heſiodus (100. 1.) memorant:

Ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ᾽ ἀνθρώπους ἀλάληται·
Πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα.

Quod tangit et Horatius dicens: *Poſt ignem* caet.

I. 4.

v. 13.

Pallida Mors aequo pulſat pede pauperum tabernas
Regumque turres.

Pulſat, ἀράσσει. *tabernas*, graeca locutione. Theocr. II. 6.

Οὐδὲ θύρας ἄῤῥαξεν ἀνάρσιος — —

et eiusdem Idyllii v. 160.

αἰ δ' ἔτι κἤμὲ
Λυπῇ, τὰν Ἀΐδαο πύλαν, ναὶ Μοίρας, ἀραξεῖ.

Callimachi locum H. in Apoll. 3.

Καὶ δή που τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει

Horatio admovit iam doctiſſimus Heinrich. Obſſ. in Auctt. Vet. P. I. p. 24. Sequentem verſum:

Vitae ſumma brevis ſpem nos vetat inchoare longam

expreſſit Silius III. 141.

— — — *ſtant arae atque horrida ſacra*
Ante oculos, brevitasque vetat mutabilis horae
Prolatare diem.

I. 5.

v. 1.

Quis multa gracilis te puer in roſa caet.

De humo roſis conſtrata Incert. in Obit. Maecen. 94 ſqq.

Victor odorata dormiat inque roſa
Victus aret — — — —
Membra nec in ſtrata ſternere diſcat humo.

Alteri rationi favet Martial. VIII. 72. 2.

Liber, in aeterna vivere digne roſa.

imitatus Propert. in Notis laudatum:

Et caput in verna ſemper habere roſa.

Vti

Vti autem Pyrrhae in iſto carmine *fallacem placidi ponti pellaciam* attribuit poeta, ita Aeſchyl. Agam. 748. Helenae φρόνημα νηνέμου γαλάνας, ſimillima imagine.

I. 6.

Init.

Scriberis Vario — —
— Maeonii carminis aliti.

Ales pro *cycno* occurrit in Inſcript. apud Fletwood p. 196.

ὁ πάντα σοφὸς, Μουσῶν ὁ χάριστος,
Ἀλκιβιάδης Βυζάντιος ἐνθάδε κεῖμαι
Ἑλλήνων πάντων ὄρνις ἀοιδότατος.

Cycnus enim avis maxime canora Vett. habita, unde κύκνου ᾠδικότερος in proverbium abiit. Vid. ad IV. 3. 20. Atque non ſola hac de cauſſa (adductis in hanc rem ad IV. 2. 25. locis adde Leonidae LXXX. 1. Alcmana ὑμνητῆρ' ὑμεναίων κύκνον appellantis) ſed etiam propter ſublimen volatum poetae cum cycnis comparati. Ita enim ſublimiorem poeſin adumbrari ſollenne. Frequentata haec imago potiſſimum Pindaro, veluti Pyth. V. 152. ἐν Μοίσαισι ποτανός. Pyth. VIII. 46. χρέος τρέχον ἐμᾷ ποτανὸν ἀμφὶ μηχανᾷ. Nem. VII. 32. ποτανὰν μαχανὰν Homeri figmentis tribuit. Vnde de ipſo Pindaro Noſter IV. 2. 25. *Multa Dircaeum levat aura cycnum, tendit, Antoni, quoties in altos nubium tractus.* Cf. II. 20. init. Mox *navibus aut equis* prave ex hoc loco adſumſit Flor. II. 2. De navali Agrippae victoria vid. Vellei. II. 81. 3. et ibi intpp.

I. 7.

v. 2.

Laudabunt alii
— — bimarisve Corinthi
Moenia

 Flo-

Florus II. 16. *Corinthus — Achaiae caput, Graeciae decus, inter duo maria, Ionium et Aegaeum quasi spectaculo exposita.* Ἑλλάδος ἄστρον vocat Polystrat. ep. II. 1. in Anal. Br. II. 1. ad quem locum Iacobs commode laudat Alciphr. III. p. 426. Πελοποννήσου προπύλαια καὶ ἡ δυοῖν θαλάσσαιν ἐν μέσῳ κειμένη πόλις χαρίεσσα ἰδεῖν καὶ ἀμφιλαφῶς ἔχουσα τρυφημάτων.

v. 12.

Quam domus Albuneae resonantis.

Propertii loco I. 20. 14.

Hic erat Arganthi Pege sub vertice montis
Grata domus *Nymphis* humida *Thyniasin.*

adde Philipp. IX. 3. (Anal. Br. II. 215.)

— — Νύμφας — αἳ πυριπνόου
Αἴτνης παρωρείῃσι Συμαίθου πατρὸς
Ἔχουσι δινήεντος ὑγρὸν οἰκίον.

Coll. Hermocr. I. 3. in An. Br. II. 252.

I. 9.

Cum initio carminis comparandus Longi locus, Pastor. III. 2. λάβροι μὲν οἱ χείμαῤῥοι κατέῤῥεον· ἐπεπήγει δε κρύσταλλος· τὰ δένδρα ἐῴκει κατακλωμένοις caet.

Ibid. v. 9.

Permitte Divis caetera: qui simul
Stravere ventos caet.

Sententiam Archilochi Horatium reddidisse iudicabat Iacobs Animadvv. in Anthol. I. p. 159. Vv. Archilochi sunt (XV. 1.):

Τοῖς θεοῖς τίθει τὰ πάντα. πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν
Ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί·

I. 11.

v. 4. 5.

Seu plures hiemes, ſeu tribuit Iupiter ultimam,
Quae nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum

Ex phyſicis rationibus lucem his vv. affundere conatus eſt Cel. *Voigt*, qui cum maxime Academiam Ienenſem ornat. Is haecce olim ad Heynium perſcripſit, a quo benevole mecum communicata ſunt:

Von der Inſel Stromboli, ſonſt Strongyle, ſagt Strabo L. VI. Ipſa quoque *ignita* ac *fulgore excellens*, in qua habitaſſe Aeolum ferunt. und Solin. c. 12. Strongyle, Aeoli domus, vergit ad ſolis exortus minime anguloſa, quae *flammis liquidioribus* differt a caeteris: haec cauſſa hinc efficit, quod eius fumo potentiſſimo incolae praeſentiſcunt, quinam flatus in triduo portendantur: Welches auch Plinius faſt in denſelben Ausdrücken ſagt. Dolomieu in ſeinen Reiſen nach den Lipariſchen Inſeln iſt ſehr ausführlich bei Beſchreibung des Vulkans von Stromboli; ich führe daraus folgende Stellen nach der Lichtenbergiſchen Ueberſetzung an. S. 118. „Ich hatte die ganze Nacht hindurch an ihren abſetzenden Bränden das reizendſte Schauſpiel in der Natur. — — Der Feuerſchlund befindet ſich an der *nordweſtlichen* Seite auf dem *Abhange* des Berges. Ich habe die ganze Nacht hindurch nach genau abgemeſſenen Zwiſchenzeiten von 7 bis 8 Minuten glühende Steine auf mehr als 100 Fuſs in die Höhe treiben geſehen: die Steine flogen zwar in verſchiedenen Richtungen aus dem Schlunde, allein der gröſste Theil fiel doch in den Krater zurück, die übrigen *rollten über den Abhang herunter in die See.* Ein jeder ſolcher Auswurf war von einer auflodernden rothen Flamme begleitet — — — ein dumpfer Knall, gleich einer Mine, die wenig Widerſtand findet, lieſs

 ſich

ſich jedesmal hören. — — Die aus dem Schlunde ausfahrenden Steine glühen hellroth und ſprühend, und geben das ſchönſte Feuerwerk. Ich konnte nicht müde werden, dieſes ſeltſame und zugleich prächtige Schauſpiel mit aller Aufmerkſamkeit zu betrachten. — — Der Berg iſt beynahe dem auf Salini gleich, das iſt, faſt 1000 Schritte hoch: nur iſt der Abhang nicht ſo ſteil — — der Krater hat kaum 50 Schritte im Durchmeſſer. Der Vulkan war zu der Zeit, da ich ihn beobachtete (den 19. Iul.) *in dem Zuſtande der Ruhe*, denn es giebt Zeiten, wo er gleichſam *aufgebracht* zu ſeyn ſcheint, wo die *Gährung wirkſamer*, *die Ausbrüche häufiger und heftiger* ſind. Die Steine fliegen alsdenn viel höher, ihre Richtungen ſind mehr *divergirend*, und werden auf *gröſsere Weiten in das Meer* geſchleudert. *Ueberhaupt iſt die Entzündung dieſes Vulkans im Winter heftiger* als im Sommer, auch bei Annäherung eines Gewitters und böſer Witterung, und, ſo lange dieſe dauren, immer ſtärker, als wenn ſie vorüber ſind. Vor 15 Jahren bin ich zweymal zur Nachtzeit und zwar während eines heftigen Strurms ohnweit Stromboli vorbeigekommen, wo er viel ſchneller hinter einander und nach Zwiſchenzeiten von 2 oder 3 Minuten ſeine Auswürfe bewirkte. *Die Steine flogen auf* 200 *Schritte weit in die See*, eine rothe ſchimmernde Flamme loderte unaufhörlich aus dem Krater, und erleuchtete *die See weit umher*. — — Ich ſahe, daſs der ganze Berg aus nichts als Aſche und Schlacken beſteht, die in ſehr regelmäſsigen Schichten über einander liegen, und ſich mit dem Abhange des Berges vollkommen gleich abſenken. — — Stromboli iſt der einzige gekannte Vulkan, der unabläſſig arbeitet und keine Ruhe hält. — — Alle Laven, die man unter ſeinen Aſchen in den Schlüften und an den ſteilen Abhängen findet, ſind *ſehr alt*. Es wäre überflüſſig, eine beſondere Beſchreibung der auf dieſer Inſel befindlichen Laven und vulkaniſchen Materien hier anzu-

anzuhängen, da ſie von den *Produkten anderer Vulkane nicht verſchieden* ſind." — So weit Dolomieu.

Bey Leſung dieſer Stellen fiel mir ein, ob ſich nicht die ſchwierige Horaziſche Stelle Od. I. 11. 5. „quae nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare Tyrrhenum" ſehr leicht daraus erklären lieſse. Horaz, der hier den Winter tropiſch für ein ganzes Lebensjahr ſetzt (vielleicht weil er die Ode im Winter verfertigte, oder das nachfolgende Bild darin anbringen wollte) ſchildert dieſen Winter dadurch, daſs er ihn dem Tyrrheniſchen Meere durch entgegengeſetzte Bimsſteine in ſeinen Drängen Einhalt thun läſst. Nach der beſten mir bekannt gewordenen Erklärung ſoll dies überhaupt nichts anders heiſsen, als daſs in der ſtürmiſchen Jahrszeit, welche in Italien der Winter iſt, die Wellen des Tyrrheniſchen Meeres an die Klippen ſchlagen, von denen ſie aber aufgehalten werden, ſo daſs ſie nicht im Stande ſind zu thun was ſie wollen, d. i. daſs ſie dieſe Klippen nicht wegreiſsen können. Bei dieſer Erklärung finde ich mancherley zu bedenken. Erſtlich iſt die Begebenheit, daſs Meeresfluthen an Felſen ſchlagen, etwas ſo ſehr gewöhnliches, daſs ſie in allen Meeren zu allen Zeiten, und bey jeder Art des Geſteins ſich ereignet; warum hat alſo Horaz dieſelbe ſo beſtimmt vom Tyrrheniſchen Meere, bloſs von der Jahrszeit des Winters und vom Bimsſtein erwähnt? ja warum hat er ihrer überhaupt gedacht, da ihn der Gegenſtand ſeiner Ode doch ſo wenig dazu zu nöthigen ſcheint, und ſie ſeiner Leuconoe und jedem Leſer eben wegen ihrer Gewöhnlichkeit ſo gleichgültig ſeyn muſs? So wird auch pumex meines Wiſſens anderswo weder vom Horaz noch von ſonſt Jemanden für Seeklippen gebraucht. Es iſt zweitens hart, wenn man ſagen will „der Winter ſetzt die Klippen dem Drängen des Meeres entgegen„ der Winter macht eigentlich, daſs die Wellen gegen die Klippen ſtoſsen, und wenn ſich nun dieſe nicht forttreiben laſſen, ſondern jene vielmehr

zum Wiederumkehren nöthigen, ſo liegt freylich der Grund des Umkehrens mit in dem Anprellen, und ſofort auch mit in der Idee des Winters; denn wären die Wellen nicht angeprallt, ſo hätten ſie die Felſen nicht zum Umkehren nöthigen können --; aber wer wird glauben, daſs ein Horaz ſolche kühne Figuren werde auf einander gehäuft haben? Hiems debilitat mare, dum opponit ei pumices gibt alſo nach dieſer Conſtruction gar keinen wahren Sinn, denn im Winter liegt gar nicht der Grund, daſs Klippen den Meereswellen entgegengeſetzt werden. Da alſo Herr Schmidt bey ſeiner Ueberſetzung des Horaz nicht anders conſtruiren zu müſſen glaubte, ſo ſah er ſich genöthiget, zur Steuer der Wahrheit aus pumices Eisfelſen zu machen, und dies gäbe auch den natürlichſten Sinn, wenn nur nicht die Rede vom Tyrrheniſchen, ſondern von irgend einem andern Meere die Rede wäre, welches im Winter zum Theil zufriert. Conſtruirt man nun ſo: Hiems debilitat mare, dum oder quia ei opponuntur pumices, ſo ſieht man nicht, wie man der obigen Critik ausweichen will, denn der Winter gäbe ſonach erſtlich dem Meere die Kraft, daſs es gegen Etwas nicht ausweichendes drängen kann, und ſchwächte ſodann auch wieder eben dieſe Kraft dadurch, daſs er es gegen ſo Etwas feſt widerſtehendes treibt — Dies hieſse wirklich mit Worten geſpielt, welches man aber vom Horaz eben nicht gewohnt iſt. Was wäre alſo hier anzunehmen? Ich will meine Gedanken ſagen. Da die Ode, worin dieſe Stelle vorkommt, ſo kurz iſt, und überhaupt nur eine bloſse Epikuriſche Lebensregel enthält, ſo wollte ſie vermuthlich der Dichter durch ein Einſchiebſel etwas heben, und dies konnte auf keine füglichere Weiſe geſchehen, als dadurch, daſs er ſeiner Leuconoe eine der prachtvolleſten Naturſcenen vor die Einbildungskraft brachte; daſs er ſich aber auf das Detail derſelben nicht näher einläſst, ſetzt voraus, daſs ſie allgemein bekannt geweſen ſeyn muſs,

mufs, und fo keiner umftändlichen Ausmahlung bedurft hat. Ich glaube demnach, Horaz hat mit diefem Wintergefchäfte nichts anders als das von Dolomieu befchriebene majeftätifche Schaufpiel, das der Vulkan von Stromboli darftellte, gemeint; wenigftens pafst auf diefe Weife alles aufs befte zufammen; denn nach Dolomieu ift der Winter, oder die ftürmifche Witterung derjenige Zeitpunkt, wo das Auswerfen des Vulkans am häufigften und heftigften gefchieht; die Infel Stromboli und ihre nordweftliche Küfte liegen fo, dafs fie gerade das Tyrrhenifche Meer, welches beftändig auf die Sicilifche Meerenge losdrängt, und vielleicht an ihrem Dafeyn den gröfsten Antheil hat, vor fich haben. Der Auswurf von glühenden vulkanifchen Schlacken wälzt fich wüthend gegen das herzudringende Meer, und macht fowohl durch feine Maffe, als durch feine Glut eine natürliche Diverfion in dem Theil des Waffers, das auf diefe Stelle trifft, und bricht, oder debilitirt alfo ganz eigentlich diefe Fluthen. Die Auswürfe der Vulkane auf den übrigen Liparifchen Infeln beftehen nach eben des angeführten Dolomieus Zeugnifs aus wahren Bimsftein, fo dafs er deshalb die Infel Lipari die Vorrathskammer von Bimsftein für ganz Europa nennt; und wiewohl die Strombolifchen Laven kein wahrer Bimsftein find, fo haben fie doch eine folche Gleichförmigkeit mit demfelben, dafs fie mit weit mehrerem Recht als die gewöhnlichen Seeklippen können pumices genannt werden. Obgleich Stromboli itzt auch im Sommer etwas auswirft, fo kann es doch gar wohl feyn, dafs zu Horazens Zeiten diefes Auswerfen im Winter blos, oder doch fo vorzüglich gefchehen ift, dafs man das zu den übrigen Jahreszeiten gefchehene gar nicht in Betracht gezogen hat, zumal da es fich auch nur in den längern und dunklern Winternächten gut beobachten läfst. Dafs aber überhaupt Stromboli damals Feuer ausgeworfen hat, beweifen die oben angeführten Stellen des Strabo und Solin.

Stromboli lag übrigens auch ſo vortheilhaft, daſs die Bewohner der weſtlichen Küſte des untern Italiens ſeine Auswürfe, wenigſtens den damit vergeſellſchafteten und ſich weit erſtreckenden feurigen Schein leicht beobachten konnten, und die ganze Begebenheit war ſonach eine Sache, die Horaz als Etwas, das ſeinen Landsleuten gleich einfiel, wenn ſie nur mit einem Wort darauf aufmerkſam gemacht wurden, vorausſetzen konnte. Ich würde alſo die Stelle im Horaz ganz wörtlich und ohngefähr ſo überſetzen „oder es mag dieſer Winter der letzte ſeyn, der itzt den Drang des Tyrrheniſchen Meeres durch glühende Lavaſtröme zu brechen ſtrebt." Haec ille, ſatis docte atque ingenioſe; quamquam ex poeticis rationibus locum Horatii ſatis commode expediri poſſe arbitror. Scilicet, quod iam ad iſtum locum notavi, exornare voluit poeta nimis pedeſtre, *hiemem, quae nunc eſt*, *ultimam* hanc *hiemem.* Iam, quod paullo ornatius erat, *h. quae nunc ſaevit*, nobilitavit poeta imagine, ad litoralem Italiae plagam accommodata: *quae iam maximos fluctus in mari Tyrrheno ciet.* Hoc, quo vividius ad ſenſum eſſet, recte ita efferri poterat: *quae magnos maris Tyrrheni fluctus ad Italiae oram advolvit;* pro quo eſt, naturae rei et litori Italico, qua ſaxoſum eſt, convenienter: *quae Tyrrhenos fluctus ad Italiae litora frangit. Debilitat* adeo fluctus hiems, quatenus pumicibus *oppoſitis* (delecte ut Virgilii: rupes immota *reſiſtit*) illidit, ibi frangendos. Eadem ornatus ſpecies in Orphico verſu (Hymn. XXI. 4.) de Tethye:

Θραύουσ᾽ αἰγιαλοῖσι πέτρῃσί τε κύματα μακρά.

omnino pro: *mare conturbans, commovens.* Neque vero quemquam morari debebat, quod *hiems* iſta efficere dicatur, quum conſtanter fere poetae res illas phaenomeni cuiuspiam cauſſam conſtituant, quas cum eo ſimul fere exiſtere, in conſpectum prodire ſeu illo apparente decedere meminerint. Ortus et occaſus quorundam ſide-

rum

-um tempeſtates ciere a poetis tradi quis neſcit? Ita h. l. *hiems* turbat mare, quatenus per eam procelloſiſſimum eſt. Quaeſite quoque apteque novata vocabuli poteſtate *pumices* de ſaxis undarum appulſu adeſis et extritis, adeoque maritimis. Schmidtii *Eisſelſen*, ut pleraque illius viri, quae ex ſe depromſit, inepta ſunt atque deridicula.

Paullo ante v. 3. *Vt melius, quidquid erit, pati*, graeca plane ſunt, ut plura huius carminis:

βέλτιον ὡς, ὅ, ττι κεν ᾖ, παθεῖν

eadem metri ratione. Mox v. 6. *Sapias, vina liques* caet. ut Martial. VIII. 77. 3.

Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat.

v. 7.

— dum loquimur, fugerit invida
Aetas.

Ad verba ac ſententiam Auctor Eleg. in Pithoei Epigr. p. 421.

Heu male, crede mihi, ſi quis (f. quisquis) *ſua gaudia differt;*
Dum loquimur, nox eſt, mortis et umbra ſubit.

Coll. Ovid. ex P. IV. 3. 58.

I. 12.

Ad v. 19. p. 132. col. 1. poſt verba: proximum a Iove in Deorum concilio locum occupat, adde Pindari fr. apud Plutarch. Quaeſt. Conv. I. 2. p. 617. C. (Heyn. p. 119.) de Minerva:

Πῦρ πνέοντος ἅτε κεραυνοῦ ἄγχιστα ἡμένη.

v. 57 — 60.

Te minor latum reget aequus orbem:
Tu gravi curru quaties Olympum;
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

Ar-

Archelaus in aeneam Alexandri ſtatuam, Lyſippi opus Anal. Br. II. p. 58.

Τόλμαν Ἀλεξάνδρου καὶ ὅλαν ἀπεμάξατο μορφὰν
Λύσιππος· τίν' ὅδε χαλκὸς ἔχει δύναμιν;
Αὐδασοῦντι δ' ἔοικεν ὁ χάλκεος ἐς Δία λεύσσων·
Γᾶν ὑπ' ἐμοὶ τίθεμαι, Ζεῦ, σὺ δ' Ὄλυμπον ἔχε.

Venuſte! Conf. Ovid. Faſt. II. 138.

I. 15.

v. 9. in nota poſt Tibulli locum adde Ovid. Met IX. 867.

Vror enim, laeſusque exaeſtuat acrius ignis.

v. 15.

— — oſcula, quae Venus
Quinta parte ſui nectaris imbuit.

Eadem rei ſpecie Anacreon uſus eſt in roſae venuſtate declaranda Carm. LIII. 39.

Μακάρων θεῶν δ' ὅμιλος,
Ῥόδον ὡς γένοιτο, νέκταρ
Ἐπιτέγξας, ἀνέτειλεν
Ἀγέρωχον ἐξ ἀκάνθης
Φυτὸν ἄμβροτον Λυαίου.

Catull. XCIX. 1.

Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuventi,
Suaviolum dulci dulcius ambroſia.

I. 15.

v. 3.

Ingrato celeres obruit otio
Ventos.

Eadem ſpecie Aeſchylo (Agam. 201.) πνοαὶ ἀπὸ Στρυμόνος μολοῦσαι dictae κακόσχολοι, *impatientes otii, quibus moleſtum eſt otium.*

v. 12.

v. 12.

— *Iam galeam Pallas et aegida*
Currusque et rabiem parat.

Cum postremis componi debebat Homer. Il. IX. 304. de Achille:

Νῦν γάρ χ' Ἕκτορ' ἕλοις, ἐπεὶ ἂν μάλα τοι σχεδὸν ἔλθῃ,
Λύσσαν ἔχων ὀλοήν.

v. 22.

Non Laërtiaden, exitium tuae
Genti, non Pylium Nestora respicis?

Non respicis, possit accipi: non cogitas nunc, nescis, fore aliquando, ut fortissimi Graeci in te invehantur. Sed teneo alteram rationem, in Notis propositam de ingentiore Paridis fuga τὸ *respicis* expedientem.

v. 31.

Quem tu — — sublimi fugies mollis anhelitu

Sublimem anhelitum optime explicat Stat. Theb. XI. 239.

Nuntius exanimi suspensus pectora cursu
Aepytus ad regem — — tendit.

I. 16.

v. 22 sqq.

Compesce mentem: me quoque pectoris
Tentavit in dulci iuventa
Fervor et in celeres iambos
Misit furentem.

Theognideis adde Homer. Il. IX. 255.

σὺ δὲ μεγαλήτορα θυμὸν
Ἴσχειν ἐν στήθεσσιν.

Posteriora forte fluxere ex Archilocho, quantum ex eius fragm. XXX. coniicere licet:

Ἤμβλα-

"Ημβλακον καί που τιν' ἄλλον ἠδ' "Ατη κιχήσατο.

coll. Epod. VII. 15. — *Celeres iambos* egregie expedi epigr. ἀδέσποτον in Collect. Pithoei p. 151.

Adeſto Iambe praepes et tui tenax
Tenoris adde concitum celer pedem
Adulta felle qualis ante carmina
Dabas amarus, ultor impetus tui.

Vbi poſteriora reſpiciunt πικρόχολον Archilochi στόμα

ὅς ποτε πικρὴν
Μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ.

iuxta Lentulum Gaetul. VI. 1. (Anal. Br. II. 167.).

I. 17.

Vv. 5 — 12. *Impune tutum per nemus . . . laevi perſonuere ſaxa.* Anyte VIII. (A. Br. I. 198.) eaden imagine:

Τίπτε κατ' οἰόβατον, Πὰν ἀγρότα, δάσκιον ὕλαν
ἥμενος, ἀδυβόᾳ τῷδε κρέκεις δόνακι;
"Οφρα μοὶ ἑρσήεντα κατ' οὔρεα ταῦτα νέμοιντο
Πόρτιες, ἠϋτόκων δρεπτόμεναι σταχύων.

v. 25 ſqq.

— — ne male diſpari
Incontinentes iniiciat manus
Et ſcindat haerentem coronam
Crinibus immeritamque veſtem.

Eadem calidioris e zelotypia amoris ſigna exhibet Lucian Dial. Meretr. VIII. init. "Ει τις δὲ μήτε ζηλοτυπεῖ, μήτ ὀργίζεται, μήτε ἐῤῥάπισέ ποτε, ἢ περιέκειρεν ἢ τὰ ἱμά τια περιέσχισεν, ἔτι ἐραστὴς ἐκεῖνος ἐστίν;

I. 18.

v. 4.

— — — — neque
Mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines.

E1

Euripid. Bacch. 278 ſqq.

— — ὁ Σεμέλης γόνος
Βότρυος ὑγρὸν πόμ' εὗρε, κεἰσηνέγκατο
Θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
Λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
Ὕπνου τε λήθην τῶν καθημέρων κακῶν
Δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.

v. 10.

Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt avidi.

exiguo fine, omnino nullo. Pindar. Ol. I. 57. μείων γὰρ αἰτία, i. ὀλίγη pro οὐδεμία, uti optime Heyn. Infra II. 6. 18. *Aulon minimum* h. omnino non *invidet Falernis uvis.*

Ad v. 15. plenior adducendus erat Rhiani locus, nam in verbis laudatis non latet, quod cum *tollens verticem* comparari poſſit; nimirum:

Ἀλλ' ὑπεροπλίῃ καὶ ἀμαρτωλῇσι νόοιο
Ἶσα Διῒ βρομέει, κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας ἴσχει.

Mox ad v. 16. Pauſaniae locus de vitrea phiala forte paullo ſubtilius a me explicatus.

I. 19.

v. 14. *Hic*
Verbenas, pueri, ponite, turaque
Bimi cum patera meri
Mactata veniet lenior hoſtia.

h. apparate quantocius ſacrificium, quo Venerem placem. Facile perſpicitur, orationem ad pedeſtrem formam ita revocandam eſſe: ponite hic verbenas, tura, merum, victimam; quae vivida partium enumeratio eſt pro, inſtruite ſacrum: *quo peracto* leniorem experiar Venerem. Sed docte hoſtiam poeta in priore commate omittit, et in poſteriore generalem ſacrificii notionem ea involvit.

Eadem

Eadem, ne quis de hostia Veneri mactata amplius dubitet, enumerat Martial. IX. 91. 16. in sacro *Divae Paphi* facto:

Et cum ture meroque victimaque
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.

I. 21.

V. 5.
Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecunque caet.

Orph. H. XXXI. 4. 5.

Ἡ διάγεις ὄχθους ὑψαύχενας ἀκρωρείους
Ἠδ' ὄρεα σκιόεντα νάπαισί τε σὴν φρένα
τέρπεις.

de Diana haud dubie, iudice quoque Ruhnk. Cum exitu huius carminis comparandum Philippi Epigr. XLVII. (Anal. Br. II. 224.):

Ζηνὸς καὶ Λητοῦς θηροσκόπε τοξότι κούρη,
Ἄρτεμις, ἣ θαλάμους τοὺς ὀρέων ἔλαχες,
Νοῦσον τὴν στυγερὴν αὐθημερὸν ἐκ βασιλῆος
Ἐσθλοτάτου πέμψαις ἄχρις Ὑπερβορέων.

I. 24.

v. 2.
— — *Praecipe lugubres*
Cantus Melpomene.

Iubet Musam προοιμιάζειν, quo dignius existat carmen. Similiter Stesichorus Musam ἀρχεσίμολπον, Πίνδαρος δὲ (Pyth. I. 7.) ἁγησίχορα τὰ προοίμια lyrae Apollinis dixit, iuxta Athen. IV. p. 180. E. Adde Dionys. H. I. 1. 2. in Anal. Br. II. 253.

v. 6. p. 233. col. 2. post verba: *numina ista* (Veritas, Fides, Iustitia) — *eum comitari prisco sermone dicuntur:* adde Martial. X. 78. 1.

Ibi

Ibis littoreas, Macer, Salonas,
Ibit rara Fides, amorque recti,
Et ſecum comitem trahet Pudorem.

)e *vana* mortuorum *imagine* v. 16. vid. Daviſ. ad Cic. 'uſc. Quaeſt. I. 16.

v. 19. 20.

Durum! ſed levius fit patientia
Quidquid corrigere eſt nefas.

.eſchyl. Prom. 103.

— — τὴν πεπρωμένην δὲ χρὴ
Αἶσαν φέρειν ὡς ῥᾷστα, γιγνώσκονθ' ὅτι
Τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδήριτον σθένος.

pollodorus apud Stob. Flor. Grot. p. 453.

Χαλεπὸν τὸ Τύχης πρᾶγμα, χαλεπόν· ἀλλὰ δεῖ
Αὐτὴν φέρειν κατὰ τρόπον, ὥςπερ φορτίον.

ıcobs Horatio obverſata fuiſſe putabat Archilochi I. 6. bi κρατερὴν τλημοσύνην vocat φάρμακον hominibus di-initus datum.

I. 25.

v. 11. 12.

Thracio bacchante magis ſub inter-
lunia vento.

Eadem vehementioris amoris cum impetuoſiſſimo ento comparatio apud Max. Tyr. p. 297. (Vrſin. in ;armin. IX. ill. fem. p. 18.) τῇ δ' ὁ Ἔρως ἐτίναξε τὰς)ρένας ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος δρυσὶν ἐμπεσών.

I. 27.

v. 19.

Quanta laborabas Charybdi

;adem fere rei imago apud Catull. LXVIII. 107. 8.

— *tanto te abſorbens vortice amoris*
Aeſtus in abruptum detulerat barathrum.

ducta e Theocr. III. 42.

Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ' ἔρωτα.

Sed *Charybdin* poſuit Horatius, in rapacitate mulieris notanda. Alciphr. I. 6. p. 24. de Galene: κωμάζουσι πρὸς αὐτὴν ἢ πρὸς θάλασσαν νεολαία· καὶ ἄλλος ἄλλο δῶρον ἀποφέρει· ἡ δὲ εἰςδέχεται καὶ ἀναλοῖ Χαρύβδεως δίκην.

I. 28.

v. 5.

Aerias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum —

h. de Diis ac mundo philoſophatum. Noſtrum et Lucretianum locum, in Notis adpoſitum, illuſtrat Cic. de Fin. II. 31. *Haec non erant eius* (Epicuri), *qui innumerabiles mundos, infinitaque regiones, quarum nulla eſſet ora, nulla extremitas, mente peragraviſſet.*

In vv. 9 — 13. *habentque Tartara Panthoiden* caet. forte ſubtilior fui, quam opus erat. Multo enim ſimplicius et ad verba accommodatius erit: Pythagorae moriendum fuit, etſi iam antea ſemel mortuus eſſet. Hoc ornavit *rogi* notione advocata, quo corpus crematum erat: ſupervixit tamen rogo, in novam vitam transgreſſus; adeoque nihil rogo dedit praeter nervos et cutem. Pededris adeo ratio erat: quamvis, quod quidem clypei argumento probabat, iterum revixerat.

v. 14. *Non* ſordidus *auctor naturae verique.* — In animo forte habuit poeta Lucilianum, quod eſt apud Cic. de optimo gen. orat. 17. Aeſchines tanquam Aeſerninus, ut ait Lucilius

— — non ſpurcus *homo, ſed doctus et acer*
Cum Pacidiano hic componitur, optimu' longe
Poſt homines natos.

non ſordidus igitur *auctor naturae verique* audit Pythagoras, h. doctus et acer philoſophus.

I. 33.

I. 33.

Ad vv. 11. 12. *cui placet impares formas atque animos ſub iuga aënea ſaevo mittere cum ioco*, perperam duas diverſas loquendi formas ſtatui, inductus potiſſimum III. 9, 18. *Quid ſi priſca redit Venus*, diductosque iugo *cogit aeneo;* ſed h. l. diſerte poeta ait, Venerem *ſaevo cum ioco* duo diverſiſſima ingenio ſub unum iugum, amore non mutuo, ſed diverſis affectibus, dum alter amat, alter odit, mittere. Vulgaris adeo ſententia erat: Dura haec amoris conditio propoſita eſt hominibus, ut ament, a quibus non redamentur.

I. 34.

v. 9—12.

Quo bruta tellus et vaga flumina
Quo Styx et invisi horrida Taenari
Sedes Atlanteusque finis
Concutitur.

Cum Horatio (et Virg. Ge. I. 328 ſqq.) certaſſe videtur Sil. V. 385.

Sic ubi — — molitus Iupiter altas
Fulmine nunc Alpes nunc mixta Ceraunia coelo
Intremuere ſimul tellus et pontus et aether
Ipſaque commoto quatiuntur Tartara mundo.

v. 14.

— — Hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit, hic poſuiſſe gaudet.

Eadem rei imago, quamquam minus exornata in Stat. Theb. XI. 649.

Ites Amphionias alio, ſceptrumque maligna
Transtulerat Fortuna manu.

De *ſtridore* metaphorice accepto Flor. IV. 3. extr. *Quod in annua caeli converſione fieri ſolet, ut mota ſidera tonent,*

tonent, ac ſuos flexus tempeſtate ſignificent; ſic cum Romanae dominationis, i. e. humani generis, converſio ne penitus intremuit, omnique genere diſcriminum, civilibus, terreſtribus ac navalibus bellis omne imperii corpus agitatum eſt.

I. 35.

v. 4.

— — *vel ſuperbos*
Vertere funeribus triumphos.

Illuſtre humanorum caſuum documentum ſuppeditat Paulli triumphus duorum filiorum morte funeſtatus Liv. XLV. 41. ita eum loquentem inducit: *Poſtquam omnia ſecundo navium curſu in Italiam pervenerunt, neque erat, quod ultra precarer; illud optavi, ut cum ex ſummo retro volvi* (vid. ad III. 10. 10.) *fortuna conſueſſet, mutationem eius domus mea potius, quam res publica ſentiret. Itaque defunctam eſſe fortunam publicam mea tam inſigni calamitate ſpero,* quod triumphus meus velut ad ludibrium caſuum humanorum duobus funeribus liberorum meorum eſt interpoſitus. Triumphus *ſuperbus*, ut *laurus ſuperba* Sil. XV. 119.

Vv. 5 — 8. Valeſ. Emendatt. II. 24. Fortunae effigiem a poeta reſpici opinabatur, altera manu Cornucopiae, altera gubernaculum tenentis, atque hoc *domina aequoris*, illud *ruris colono* innui. Quo eodem trahebat Dionis (Orat. II. p. 595.) deſcriptionem Fortunae, quae τῇ μὲν τεταμένων τῶν χειρῶν μηχανωμένη τε πλοῦν καὶ κατιθύνουσα, τῇ δὲ τοὺς καρποὺς ἀφθόνως διδοῦσα· hoc quidem verius arbitror.

v. 13.

Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam —

Aeſchyli adducto loco adde Pauſan. III. 7. ὁ πόλεμος οὗτος εὖ τὴν Ἑλλάδα ἔτι βεβηκυῖαν διέσεισεν ἐκ βάθρων.

v. 21.

v. 21.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno —

Raram Fidem ex h. l. dixit Martial. X. 78. 2. et candidum Fidei amictum Noſter forte mutuatus eſt ab Heſiod. Ἐργ. 198. ubi Αἰδὼς καὶ Νέμεσις

Λευκοῖσιν φαρέεσσι καλυψαμένω χρόα καλόν.

v. 27. *diffugiunt amici*
Ferre iugum pariter doloſi.

doloſi ferre graece pro, quam ut ferant. Succurrit nunc locus Pindari Iſthm. VII. 61.

— — — τὰ μακρὰ δ' εἴ τις
Παπταίνει, βραχὺς ἐξικέ-
σθαι χαλκόπεδον θεῶν
Ἕδραν.

βραχὺς ἐξικέσθαι h. ἀσθενέστερός ἐστιν, ἢ ὡς caet. uti optime Heyn. Ad rem ac verba Ovid. Triſt. V. 2. 39. 40.

Me miſerum! quid agam, ſi proxima quaeque relinquunt!
Subtrahis effracto tu quoque colla iugo.

Eadem gnome apud Plaut. Stich. IV. 1. 16.

Vt quoique homini res parata eſt, firmi amici ſunt: ſi res labat
Itidem amici collabaſcunt; res amicos invenit.

Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι in Grot. Excerpt. p. 945.

II. 3.

v. 4 ſqq. — — moriture Delli,
Seu maeſtus omni tempore vixeris
Seu te — — —
— — — bearis
Interiore nota Falerni.

 Incer-

Incertus ep. DXXVII. Anal. Br. III. 262.

Πολλὰ πιὼν τέθνηκας, Ἀνάκρεον· ἀλλὰ τρυφήσας·
Καὶ σύ γε μὴ πίνων ἵξεαι εἰς Ἀΐδην.

Mox ad *umbram hoſpitalem* v. 10. cf. Virg. Ge. IV. 24.

Obviaque hoſpitiis teneat frondentibus arbos.

Vterque expreſſit Anacreontis καταγώγιον c. XXI.

καλὸν τὸ δένδρον
Ἀπαλὰς σείει δὲ χαίτας
Μαλακωτάτῳ κλαδίσκῳ.
Τίς ἂν οὖν ὁρῶν παρέλθοι
Καταγώγιον τοιοῦτο;

II. 6.

v. 17.
Ver ubi longum tepidasque praebet
Iupiter brumas.

Imitatus eſt locum Auſon. de Burdigala (de clar. Vrb. XIV, 8 — 10.):

clementia coeli
Mitis ubi, et riguae larga indulgentia terrae
Ver longum, brumaeque novo cum ſole tepentes,

uti legit Heinſ. Adverſ. III. 13. p. 492.

II. 9.

v. 22. Cantemus Niphaten et Medum flumen
minores volvere vortices.

Eadem imago in Sil. III. 599.

Compeſcet ripis Rhenum, *reget impiger Afros.*

h. Rhenum exundantem intra alveum ſuum coget, h Germanorum ferociam contundet, eos domabit.

II. 10.

v. 2. In τῷ *ſemper* cum reliquis conciliando fort argutatus ſum, neque tali molimine opus erat, ut illu

ſen

ſententiae perſpicuitati ac veritati congrueret. *Altum non ſemper urgendo* puto eſſe ſimpliciter: ſi non hoc agas, ut altum ſemper urgeas, continuo enixeque curſum eo dirigas; ſeu, demta allegoria: ut altiora ambitioſe ſecteris, enixiſſimo ſtudio adſequi coneris. Habet adeo *ſemper* notionem pertinacis ſtudii, ut altius proveharis, adſumti.

II. 11.

v. 18 — 20.

— — Quis puer ocius
Reſtinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha.

Meleag. CXIII. 3. (Anal. I. 32.)

— — σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Et inter Aenigm. apud Brunk. T. III. p. 323. aen. XVIII.

Νῦν δὲ νέμων πύρινόν με τρισὶ Νύμφαισι μιγῆναι
Δέρκεαι ὑελίνῳ κείμενον ἐν δαπέδῳ.

Mox v. 21.

Quis devium ſcortum eliciet domo
Lyden?

Anacr. IV. 14.

Ἐμὲ μᾶλλον, ὡς ἔτι ζῶ,
Μύρισον, ῥόδοις δὲ κρᾶτα
Πύκασον, κάλει δ᾽ ἑταίρην.

eadem ſententiarum progreſſione.

II. 16.

De vv. 5 ſqq. forte paullo durius ſtatui, resque e lyrica ratione ita expedienda: Generalis ſententia, quam animo informatam habebat poeta, erat: *Otium tam corporis quam animi in votis habemus omnes:* huius priori commati (*otio corporis*) explicando exornandoque inhaeſit

ſit (vv. 1 — 6), ſuppreſſo altero, *otio animi, tranqui litate*, e vv. 7. 8. demum eliciendo; atque in hoc hae ret ac defigitur poeta in ſeqq. *Non enim gazae* ſqq. omi ſo plane altero priore, ab argumento, quod ſibi tractar dum propoſuerat, alieno. Apodoſis igitur eſt: *ſed otiu hoc* (animi) *non paratur divitiis nec honoribus.*

II. 17.

v. 5.

Ah! te meae ſi partem animae rapit
Maturior vis? caet.

Eodem acumine epigramma ἀδέσποτον in Pithoean p. 41.

Ablatus mihi Criſpus eſt, amici;
Pro quo ſi pretium dari liceret,
Noſtros dividerem libenter annos.
Nunc pars optima me mei reliquit.
Criſpus praeſidium meum, voluptas,
Pectus, deliciae: nihil ſine illo
Laetum mens mea iam putabit eſſe.
Conſumtus male, debilisque vivam,
Plus quam dimidium mei receſſit.

Vv. 17 ſqq. Magnam apud Viros doctos et humani tatis ſtudioſos me initurum gratiam ſpero, ſi, quae *Re merus*, Vir doctiſſimus mihique amiciſſimus, Regiae So cietatis Scientiarum, quae Gottingae floret, Adſeſſor d gniſſimus, idemque *Hiſtoria problematis de Cubi dupli catione* detexta nominis claritatem adeptus, ſuper vv 17 ſqq. ex aſtrologica diſciplina rite expediendis mecum perhumaniter communicavit, hic adpoſuero. Ita ver ille diſſerit:

Quae iam a primis inde Aſtronomiae originibus ho minum animos implevit ſuperſtitio, qua in multas natu rales res et eventus, quam animadvertiſſe ſibi perſuade rent ſiderum inſignem vim, eandem his in omnes omnin

re

res humanas pariter vindicandam eſſe ſuſpicarentur: peperit ea peculiarem aliquam et temporis ſucceſſu, obſervationibus ſedulo adhibitis, in iuſtas diſciplinae formas redactam doctrinam, Aſtrologiam; quae, quaſi altera pars Aſtronomiae, ex mutua ſiderum eo momento, quo quisque naſceretur, in coelo conſtitutione accurate obſervata, eius indolem, mores, vitae caſus, mortem caet. ad certas leges regulasque adſtringeret; quam etiam Auguſti temporibus apud Romanos in magno honore fuiſſe, notiſſimum eſt. Eſt autem haec ars ſ. diſciplina pro ſumma eorum, quae in habitu et poſitura ſiderum accidere poſſunt, multitudine et varietate, quae ſimul ſingulis rebus humanis ſunt accommodanda, tot complicatis perplexisque praeceptis ſe invicem varie vel confirmantibus, vel reſtringentibus, vel prorſus tollentibus, referta, (accedit et ipſorum aſtrologorum in multis rebus graviſſimis repugnantia) ut eius omnem et veram indolem, quoad quidem leges generaliores, paucis ſimul et perſpicue exponere, perdifficile ſit.

Ex ingenti eorum, quae in lato coeli campo conſpiciuntur, inerrantium ſiderum multitudine, quibusque omnibus pro ſingulari cuiusque in ipſo natali momento ſitu ſingularis aliquis in hominem naſcentem effectus, maxime ex ipſius ſigni, quo ſingula aſtra ſibi exhibere placuit humanae ſollertiae, natura deſumtus, tribuebatur; inprimis duodecim illa, in quae Zodiacus dividitur aſtra, maximam habere vim et virtutem credita ſunt, atque eorum unicuique, ut et ſingulis cuiusque regionibus, vel benigna vel noxia vindicata eſt poteſtas. Primum autem et ante omnia diligenter et accurate explorandum erat, quodnam ſignum, et quota eius pars (*Grad*) eo momento, quo quisque naſceretur, emergeret. Ibi *horoſcopus* dicebatur eſſe conſtitutus, i. e. locus, ex quo caetera omnia in coelo eſſent ordinanda et definienda. Ab ea igitur coeli parte exorſi Zodiacum in duodecim, quas vocabant *ſtationes* computando dividebant, earum unicuique triginta

partes adſignantes. Ex his inprimis *quatuor coeli cardines*, *ortus*, *occaſus*, *medium* et *imum coelum*, erant definiendi; quorum quidem *ortus* erat pars ipſius horoſcopi, quae in uniuscuiusque momento natali primum emergeret, ac deinceps per triginta partes in coelo produceretur; *occaſus* autem ea coeli pars, quae in ſeptimo ab horoſcopo ſigno poſita, aeque triginta partes in coelo ſibi vindicaret. Similiter *medium coelum* in decimo vel interdum etiam in undecimo, *imum coelum* autem in quarto ab horoſcopo ſigno conſtituebatur. Maxime autem inſignis erat, ut illarum duodecim ſtationum, ita inprimis horum quatuor coeli cardinum, uniuscuiusque quidem in diverſas vitae humanae res, vis et virtus, eaque ex ſignorum et planetarum in illis coeli ſtationibus et cardinibus ſitu temperanda. Caeterum e quatuor illis cardinibus is, qui medium coelum teneret, reliquos et dignitate et effectu ſuperabat; cui proxime accedere exiſtimabatur imum coelum; tertium autem dignitatis locum occupabat ortus, quartum denique occaſus. Hisce duodecim ſtationibus per duodecim Zodiaci ſigna ita conſtitutis, duodecim *Athla* (quo vocabulo graeco opera, labores, ſtudia, certamina, artes, et omnino quaecunque res aut quicunque caſus in vita humana contingere poſſunt, intelliguntur) per eas adhuc erant diſtribuenda; et quidem ita, ut, invento fortunae loco, in proximum incideret militia et peregrinatio, in tertium negotia civilia, et ſic porro reliqua per duodecim ſtationes certo ordine ſequerentur. Ad inveniendum autem fortunae locum pro diurna vel nocturna genitura diverſa tradebantur praecepta. Quare neceſſe erat, ut ſolis et lunae in coelo ſitum (in quonam quidem ſigno, et in quota eius parte invenirentur poſiti) accurate cognitum haberent.

Sed de reliquis etiam ſtellis errantibus ſ. planetis eadem omnino erant inveſtiganda. Cum enim, ut ſingulis Zodiaci ſideribus, ita quam maxime ſingulis planetis ſingularis aliqua in res humanas vis et virtus tribueretur, vel

vel benigna vel noxia: hanc ipſam ſigna, in quibus collocati eſſent, varie moderari poſſe putabant. Sic etiam cum duodecim ſignorum unumquodque planetae cuidam prae caeteris maxime proprium eſſe haberetur (unde is planeta huius ſigni vocabatur *dominus*, ſignumque ipſum eius *domus*); cumque inſuper quodvis ſignum, tum in tres partes, quas *decanos* dicerent, tum in triginta partes, quibus *fines* ſigni conſtituerentur, eſſet diviſum, iſtique decani et fines ſingulis planetis etiam vindicarentur: varie inde comparata exiſtimabatur alicuius planetae virtus, prout in ſua domo, vel in ſuo decano, vel in ſuis finibus eſſet conſtitutus (ubi vis eius maior credita eſt et vehementior), vel in alius planetae domo, vel decano, vel finibus. Quod autem mutuum planetarum inter ſe ſitum attinet, maximi erat momenti quaeſtio, num *diametra*, an *trigona*, an *quadrata*, an denique *hexagona radiatione* ſe invicem aut horoſcopum reſpicere invenirentur. *Diametra* autem radiatione horoſcopum vel planetam reſpicere dicebatur planeta, qui in ſeptimo inde ab horoſcopo vel a planeta ſigno eſſet conſtitutus; *trigona*, qui quintum ab horoſcopo vel a planeta teneret ſignum; *quadrata*, qui quartum; *hexagona* denique, qui tertium. Quod horoſcopum attinet, diametra et quadrata radiatio omnino infelix habita eſt et maligna, trigona autem fauſta et ſalutaris, hexagona minoris poteſtatis. Planetae autem ſi aliqua radiatione planeta inveniretur oppoſitus, atque eorum uterque eiusdem, ſive benevolae ſive malignae, haberetur naturae: uniuscuiusque vis et virtus, ſive in hominis ſalutem ſive perniciem, maxime augeri credebatur. Si vero beneficus alter, alter noxius declararetur, is, qui dextrum ſ. ſuperius in coelo latus teneret, eum, qui in ſiniſtro ſ. inferiore latere eſſet poſitus, vincere dicebatur.

Erant denique adhuc innumera alia diligenter inveſtiganda, v. c. ad definiendum vitae ſpatium, quis planetarum *vitae* eſſet *dator* (ſ. *geniturae dominus*), quis conſtitue-

ſtitueretur *temporum dominus* caet.: quae quidem omnia tantam contortorum praeceptorum ſuggerebant farraginem; ut aſtrologis, aſtra ex ipſorum commodis (prout uniuscuiusque hominis deſideriis gratificari cuperent) interpretandi, libera relicta eſſet poteſtas.

Sed ut iam ad ipſum Horatii carmen accedamus, et de iis, quae in eo aliquam ex Aſtrologia lucem et explicationem admittant vel requirant, videamus: verſuum illorum (17 ſqq.), *Seu Libra, ſeu me Scorpius* caet. ſenſus in univerſum ita ſane eſt concipiendus: *Quaecunque fuerit genitura mea, licet diverſa a tua: tamen mea cum tua* (quoad quidem vitae caſus in utraque praefinitos) *quam maxime conſentiat, neceſſe eſt.* Hanc ſententiam Horatius, prout quidem hactenus eius verſus interpretati ſunt viri docti, in hunc modum (quamvis ornatius) expreſſit: *Quodcunque ſidus in hora mea natali emerſerit, licet diverſum a tuo;* vel, ut propriis vocabulis aſtrologicis utamur: *In quocunque Zodiaci ſidere horoſcopus meus fuerit inventus, licet diverſo a tui horoſcopi ſidere: tamen horoſcopus meus cum tuo quam maxime conſentiat, neceſſe eſt.* Stellae hominem naſcentem *adſpicere* dicuntur, quae in eius hora natali in coelo ita collocatae inveniuntur, ut in eum vim aliquam habere credantur. Sic ſidus, in quo eſt horoſcopus, hominem naſcentem adſpicere ſine dubio dici poteſt. Ex doctrina aſtrologica etiam bene fieri potuit, ut, quamvis, quae in duorum hominum diverſa hora natali emergerent ſigna, eſſent vel maxime diverſa; reliqua tamen in utriusque genitura in coelo ita inter ſe invenirentur conſtituta, ut quoad valetudinem, mortem, omnesque vitae caſus, prorſus eadem praeſagiret utriusque horoſcopus. Definitur enim valetudinis mortisque conditio maxime diſtribuendis duodecim illis athlis, quorum ſupra mentio facta eſt, per duodecim Zodiaci ſigna; quae diſtributio non inde ab horoſcopi ſigno inſtituitur, ſed ex Solis vel Lunae ſitu, prout genitura eſt diurna vel nocturna, vario modo pendet.

Quod

Quod etiam vitae ſpatium attinet, maxime a domino geniturae derivatur, cuius inveniendi ratio (licet unam eandemque non omnes aſtrologi ſequantur) cum ſigno horoſcopi minime cohaeret. De iſtis autem vitae caſibus hic tantum ſermo eſt; non autem de moribus, operibus, artibus, dignitate, coniugio, prole, caet.: quae omnia, cum in Maecenate et Horatio admodum diverſe fuiſſent comparata, in utriusque genitura etiam multa aliter collocata, atque fere ipſa ſigna natalitia diverſa ex aſtrologiae praeceptis ſine dubio poſtularunt.

Scorpionem Horatius epitheto ornavit e doctrina aſtrologica, ut videtur, penitus deſumto, *partem violentiorem horae natalis* appellans. Violentius autem ſignum non incommode vocari opinor Scorpium, quatenus habitus eſt eius naturae, ut homines ſub eo nati, ad omnem violentiam et ſaevitiam proni, bellorum, caedis, rapinaeque ſtudio tenerentur, ut bellatores, venatores, gladiatoresque. Quod et declarant verſus Manilii, lib. IV, 217 ſqq.

Scorpius, armata violenta *cuſpide cauda,*
Qui, ſua cum Phoebi currum per ſidera ducit,
Rimatur terras et ſulcis ſemina miſcet,
In bellum ardentes animos, et Martia caſtra
Efficit, et multo gaudentem ſanguine civem:
Nec praeda, quam caede magis; cumque ipſa ſub armis
Pax agitur, capiunt ſaltus, ſilvasque pererrant:
Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta *ferarum:*
Nunc caput in mortem vendunt, et funus arenae:
Atque hoſtem ſibi quisque parat, cum bella quieſcunt.
Sunt quibus et ſimulacra placent, et ludus in armis,
(Tantus amor pugnae eſt,) diſcuntque per otia bellum,
Et quodcunque pari ſtudium producitur arte.

Ingenioſiſſimae et doctiſſimae Editoris celeberrimi mihique amiciſſimi horum verborum interpretationi ideo adſentiri dubitabam, quoniam ſignum in hora natali ſurgens

gens reliquis ſignis vi et effectu praevalere, nemo Aſtro logorum facile concedet. Habetur enim hocce ſignum eo tantum ſenſu primarium, nomineque ſideris nataliti inſignitur, quatenus ex ipſo invento reliqua ſigna conſti tuantur et ordinentur, ipſumque, ut Firmicus ait, reli quis quaſi aditum praebeat. Vi autem atque effectu et e ſideri, in quo medium, et ei, in quo imum invenitur coelum, poſthabendum eſt.

Sequuntur verſus: *Te Iovis impio Tutela Saturno refulgens eripuit* caet. Saturnum omnino noxium, Iovem vero ſalutare ſidus habitum eſſe, res eſt notiſſima. Fieri igitur potuit, ut, ſi hi planetae in genitura radiatione aliqua ſibi invicem invenirentur oppoſiti, alter alterius vim ſeu proſperam ſeu pernicioſam infringeret et mitigaret. In Maecenatis genitura Saturni vim noxiam vi Iovis ſalutari mitigatam eſſe, apparet. Hoc autem varie accidere poteſt, dummodo Iupiter ſit in dextro, Saturnus autem in ſiniſtro ſidere collocatus; quod quidem neceſſe eſt, ut Iupiter in ſuperiore parte poſitus Saturni in inferiore conſtituti vim malignam ſuperare poſſit. Si igitur, quod admodum veriſimile eſt, quae modo commemoravit ſidera Horatius, Libram, Scorpionem, et Capricornum, in genitura Maecenatis praecipua occupaſſe ponamus loca, cardines certe coeli quosdam, atque v. c. in Capricorno horoſcopum concipiamus eſſe inventum, et in eodem ſigno ſimul Saturnum, Iovem autem in Libra vel in Scorpione: quae de Maecenatis valetudine vitaeque caſibus alias nota ſunt, ex hac ſiderum conſtitutione ſecundum aſtrologiae praecepta ſatis accurate praedici videbimus. Tum enim in Libra vel Scorpione medium invenitur coelum, Iupiterque, ut ipſa verba Firmici (ex lib. VI. cap. 10.) adhibeamus, dextrum quadrati latus poſſidens quadrata radiatione reſpicit Saturnum, eiusque, in ſiniſtro quadrati latere et in Capricorno conſtituti, ideoque aegritudines et graviſſima vitae pericula et

diſcri-

diſcrimina (ex Firmici lib. V, cap. 5.) praeſagientis, vim peſtiferam mitigat et infringit.

Quaecunque autem alia adhuc iniri poſſit harum ſtellarum diſponendarum ratio, non aeque bene procedet; certe in hac propoſita ratione multa alia etiam Maecenati ita poſſunt accommodari, ut, eius genituram revera ita comparatam fuiſſe, dubium vix relinquatur. Sic v. c. Saturnus in horoſcopo poſitus (vid. Firm. lib. III. cap. 3.) multorum malorum et periculorum adventum, aegritudines et languores ſignificat, Iupiter autem in Libra vel in Scorpione conſtitutus (vid. eiusd. lib. V. cap. 4) iungit homines potentibus viris aut ducibus vel regibus, eorumque res et ſecreta iis committuntur; pariterque in medio coelo (vid. eiusd. lib. III. cap. 4.) magnos decernit honores, publicorum negotiorum facit principes, necnon imperatorum negotia tractantes. Horoſcopus denique in Capricorno et medium coelum in Libra (vid. eiusd. lib. V. cap. 1) homines faciunt pios, honeſti gratia ſermonis ornatos, doctos, et diis vota reſtituentes ex quibusdam neceſſitatibus vel periculis liberatos; ita ut Horatius, cum ſub finem carminis munera ex voto diis perſolvere hortetur Maecenatem, ipſius etiam horoſcopi decreta videatur eſſe ſequutus. Caeterum in genitura Maecenatis in Scorpium aeque ac in Libram cadere potuiſſe medium coelum, neminem doctrinis aſtrologicis imbutum offendet; cum, interiectis inter horoſcopum et medium coelum 270 partibus, medium coelum inde a parte 271 inciperet, atque deinceps per 30 partes produceretur, ita ut undecimum aeque ac decimum ab horoſcopo ſignum occupare poſſet.

Quae de Maecenatis genitura cum iam ſint expoſita, in promtu eſt et alia verſus Horatianos interpretandi ratio; quae eo ſit probabilior, quatenus omnia, quae de aſtris adfert poeta, ex Maecenatis genitura omnino deſumta eſſe videntur. Quod enim de loco horoſcopi ſ. ortu nequaquam licuit, ut eum violentiorem horae natalis partem

tem diceret Horatius, de ſuperiore coeli cardine ſ. medio coelo omni iure licebat. Itaque cum aſtrologos iſtam Iovis et Saturni conſtitutionem tanquam rem graviſſimam in Maecenatis genitura ſaepius commemorantes, atque, ut meticuloſum huius viri, de ea forſan altius indagantis, (de ſignorum enim iſtorum decanis et finibus, in quibus hi planetae invenirentur poſiti, et de multis aliis rebus adhuc poterat diſquiri) animum confirmarent, vim Iovis ſalutarem noxiae Saturni praevalere demonſtrantes audiviſſet noſter: quam proprie proferre volebat ſententiam, *quaecunque fuerit genitura mea*, hanc geniturae Maecenatis indolem reſpiciens, ſic expreſſit: *Seu Libra, ſeu me Scorpius adſpicit Formidoloſus*, (tanquam) *pars violentior Natalis horae, ſeu tyrannus Heſperiae Capricornus undae*, i. e. ſeu in Libra, ſeu in Scorpione, ſeu potius in Capricorno ſit cardo coeli ſuperior in genitura mea caet. Vocabulum *adſpicere* de ſtella in medio coelo poſita aeque adhiberi poteſt. Reliqua etiam, quae ſupra de horoſcopi ſigno ſunt obſervata, ex eo quidem ſolo aſtrologicas de valetudine, morte, aliisque vitae caſibus diſquiſitiones minime pendere, pariter de medio coelo ſunt monenda.

III. 3.

v. 13 — 16.

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres — — —
— — *hac Quirinus*
Martis equis Acheronta fugit.

Priora expreſſit Ovid. Triſt. V. 3. 19.

Ipſe quoque aetherias meritis invectus es arces
Qua non exiguo facta labore via eſt.

de Baccho. Poſteriora concinunt modis Pindaricis apud Plutarch. de Superſtit. p. 167. E. fr. Heyn. p. 94.

κεῖνοι

κεῖνοι γὰρ ἄνοσοι καὶ ἀγήραοι
πόνων τε ἄπειροι βαρυβόαν
πορθμὸν πεφευγότες Ἀχέροντος.

de Diis.

III. 5.

v. 55.
Tendens Venafranos in agros
Aut Lacedaemonium Tarentum.

Parum probabile eſt, Romanos Reguli aetate praedia in Campania atque in Tarentino tractu habuiſſe. Igitur Horatius aut ſuae aetatis rationem habuit, aut, quod probabilius videtur, omnino amoeniſſimas regiones deſignare voluit.

III. 6.

v. 37.
Sed ruſticorum maſcula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Verſare glebas caet.

Locum optime illuſtrat Columella de Re R. L. I. Praef. §. 17. *At mehercules vera illa Romuli proles aſſiduis venatibus nec minus agreſtibus operibus exercitata, firmiſſimis praevaluit corporibus, ac militiam belli, quum res poſtulavit, facile ſuſtinuit durata pacis laboribus, ſemperque ruſticam plebem praepoſuit urbanae.*

III. 8.

P. 114. de Baccho, hortorum, maxime pomorum Deo primo loco memorandus erat Pindari locus apud Plutarch. Sympoſ. quaeſt. IX. 14. p. 745. A. (fr. Heyn. p. 96.):

δενδρέων δὲ νομὸν Διόνυ-
σος πολυγαθὴς αὐξάνει
ἁγνὸν φέγγος ὀπώρας:

v. 10.

Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphorae

Eadem ornatus ratio in Archilocho V. 2.

'Αλλ' ἄγε, σὺν κώθωνι θοῆς διὰ σέλματα νηὸς
Φοίτα, καὶ κοίλων πώματ' ἄφελκε κάδων.

III. 16.

v. 42 sqq.

Multa petentibus
Desunt multa. Bene est, cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

Conveniunt haec cum aureis γνώμαις (forte Syri vel Laberii) apud Senec. Ep. 108.

Desunt inopiae multa, avaritiae omnia.
Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.
Quod vult, habet, qui velle, quod satis est, potest.

III. 20.

P. 201. col. 1. extr. Statii loco adde Ovid. Met. XIII. 547.

Vtque furit catulo lactente orbata leaena
Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt, hostem.

et ad v. 3. *fugies inaudax praelia raptor* Martial. VIII. 26. 1.

Non tot in Eois timuit Gangeticus arvis
Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo.

ubi *albus*, χλωρὸς τῷ *inaudax* respondet.

v. 13. 14.

Fertur et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis.

De

De vento flabellis facto nondum muto ſententiam, etiam propter adi. epitheton *leni*. Dioſcorid. XII. 1. (Anal. Br. I. 495.):

Ῥιπίδα τὴν μαλακοῖσιν ἀεὶ πρηεῖαν ἀήταις
Παρμενὶς ἡδίστη θῆκε παρ' Οὐρανίῃ,
Ἐξ εὐνῆς δεκάτευμα· τὸ δ' ἠελίου βαρὺ θάλπος
Ἡ 'ταίρη μαλακοῖς ἐκτρέπεται Ζεφύροις.

Vbi cave mutes ἡ 'ταίρη. Senſus: Iam Zephyri refrigerio permulcetur ἑταίρα, tabellis Veneri dedicatis.

III. 21.

Cum toto comparandum epigr. Ionis I. in Anal. Br. I. 161. maxime vv. 9—12.

Νέκταρ — — πότον ὄλβιον, ἀνθρώποισι,
Ξυνὸν τοῦ χαίρειν φάρμακον αὐτοφυές.
Τοῦ θαλίαι φίλα τέκνα, φιλοφροσύναι τε, χοροί τε·
Τῶν ἀγαθῶν βασιλεὺς οἶνος ἔδειξε φύσιν.

v. 13.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro.

Iacobs hunc locum admovit Aſclepiadeis (Anal. Br. I. 213. c. X. 1.):

Οἶνος ἔρωτος ἔλεγχος. ἐρᾶν ἀρνεύμενον ἡμῖν
Ἤτασαν αἱ πολλαὶ Νικαγόρην προπόσεις.

uti locum emendavit Alberti ad Heſych. v. ἤτασεν. Horatium expreſſit Sil. XI. 287.

Donec pulſa fames, et Bacchi munera duram
Laxarunt mentem.

Mox

Mox

— et arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyaeo

forte nihil amplius eſt, quam: arcana pectoris retegis, *promoves loco* (ut Epod. XI. 14. ubi plura vide), efficis, ut homines ſecreta animi eloquantur. Lyaeum iocoſum expedit Xenoph. Sympoſ. p. 127. Bach. ὁ οἶνος, ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας — κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥςπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει.

v. 17.

Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Viresque et addis cornua pauperi caet.

Primo loco commemorandum erat ſplendidiſſimum Pindari fragmentum, quod in Excerpto L. XI. Athenaei apud Caſaub. Animadvv. XI. c. 4. p. 782. legitur: αὔξει γὰρ καὶ τρέφει, μεγαλύνει τε τὴν ψυχὴν ἡ ἐν τοῖς πότοις διατριβὴ, ἀναζωπυροῦσα νοῦν, ὥς φησι Πίνδαρος·

ἀνίκ' ἀνθρώπων καματώδεες οἴχονται μέριμναι στηθέων ἔξω, πελάγει
δ' ἐν πολυχρύσοιο πλούτου
πάντες ἴσα νέομεν ψευδῆ πρὸς ἀκτάν.
ὃς μὲν ἀχρήμων, ἀφνειὸς τότε, τοὶ δ' αὖ πλουτέοντες ἀέξονται φρένας ἀμπελίνοις τόξοις δαμέντες.

ubi φρένες ἀμπελίνοις τόξοις δαμέντες felici audacia dictae *ebriae*. Similiter Martialis III. 68. 5. 6.

Hic iam depoſito poſt vina roſasque pudore,
Quid dicat, neſcit ſaucia *Terpſichore.*

Daphnen mero ſauciam plenius appellat Apulei. Met. IX. p. 601. Oud. Noſter Serm. II. 1. 24.

— — Saltat Milonius, ut ſemel icto
Acceſſit ſervor capiti, *numerusque lucernis.*

III.

III. 28.

v. 9. 10.

Tu curva recines lyra
Latonam et celeris ſpicula Cynthiae

Callimachi loco adde Eurip. Hec. 462.

Σὺν Δηλιάσι τε κούραις
Ἀρτέμιδός τε θεᾶς
Χρυσέαν ἄμπυκα
Τόξά τ' εὐλογήσω.

Coll. Noſtri I, 21. 11. 12.

IV. 1.

v. 32 — 35.

Sed cur heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua ſilentio?

Cum prioribus Noſtri vv. Iacobs compoſuit Dioſcoridis XXIV. 5. (Anal. Br. I, 499.)

Τερπνότατε Μούσῃσιν, Ἀνάκρεον, ὢ 'πὶ Βαθύλλῳ
Χλωρὸν ὑπὲρ κυλίκων πολλάκι δάκρυ χέας.

Poſterioribus concinunt Valerii Aeditui (Catal. Scal. p. 205.):

Dicere quum conor curam tibi, Pamphila, cordis,
Quid mi abs te quaeram, verba labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubito mihi ſudor;
Si taceo ſubitus, *duplo iterum pereo.*

Si taceo ſubitus explicant Horatiana: *inter verba cadit lingua.*

IV. 2.

v. 45.

Tum meae (ſi quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars caet.

Vt verba: *tum meae vocis* etc. ad Augusti triumphum referri possent, in antecedentibus aliquid esse debebat, quod eo duceret. Igitur *ludus publicus* latiore sensu esset accipiendus: laetitia publica e triumpho, non ludi publice voti. Sed satius erit, hoc tetrastichon omnino ad hilaritatem publicam, e Caesaris reditu conceptam, referre, non ad pompam triumphalem, quam seqq. demum exponunt.

v. 49.
Tuque dum procedis, Io triumphe,

Ratio grammatica utique postulat, ut *tu* ad *Triumphum* referatur. Erit adeo Triumphus Deus, persona indutus, plane ut Epod. IX.

Io Triumphe tu moraris aureos
Currus et intactas boves.

Atque haec ratio lyricò poeta satis digna videri debet: *Et, o Triumphe, dum tu procedis,* interposito *Io* sollenni acclamandi formula. Triumphus adeo ducit pompam suam, antevolat eam, cui acclamat spectatrix turba, *Io Triumphe.* Maiori adeo litera Triumphi nomen scribendum.

IV. 5.

v. 5.
Lucem redde tuae, Dux bone, patriae;
Instar Veris enim vultus ubi tuus
Adfulsit populo, caet.

Proiectioris adulationis est Martial. VIII. 21. 11. 12.

Iam Caesar vel nocte veni: stent astra licebit,
Non deerit populo, te veniente, dies.

De vultu Veris speciem praeferente vide loca Iacobsio ad Anthol. I. p. 310. allata.

IV. 9.

v. 13 ſqq.

Non ſola comtos arſit adulteri
Crines et aurum veſtibus illitum
Mirata regalesque cultus
Et comites Helene Lacaena.

Eurip. Cycl. 180 ſqq. de Helena

Ἐπεί γε πολλοῖς ἥδεται γαμουμένη,
Τὴν προδότιν, ἣ τοὺς θυλάκους τοὺς ποικίλους
Περὶ τοῖν σκελοῖν ἰδοῦσα, καὶ τὸν χρύσεον
Κλοιὸν φοροῦντα περὶ μέσον τὸν αὐχένα
Ἐξεπτοήθη, Μενέλεων ἀνθρώπιον
Λῷστον λιποῦσα.

Epod. VIII.

v. 5. 6.

Hictque turpis inter aridas nates
Podex velut crudae bovis.

Aliter eandem rem exhibuit Antipat. Theſſ. IV. (Anal. Br. II. p. 110.)

Τὴν ξηρὴν ἐπὶ νῶτα Λυκαινίδα, τὴν Ἀφροδίτης
Λώβην, τὴν ἐλάφου παντὸς ἀπυγοτέρην caet.

Carmen Saeculare.

v. 61 — 64.

Augur et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque novem Camenis,
Qui ſalutari levat arte feſſos
Corporis artus.

Forte obverſabantur Horatio Pindarica Pyth. V. 80 ſqq. easdem Apollinis virtutes repraeſentantia:

Ὁ

Ὁ δ' ἀρχαγέτας ἔδωκ' Ἀπόλλων
Θῆρας αἰνῷ φόβῳ

— — — —

Ὁ καὶ βαρειᾶν νόσων
Ἀκέσματ' ἄνδρεσσι καὶ
Γυναιξὶ νέμει, πόρεν τε κίθαριν,
Δίδωσι τε Μοῖσαν οἷς ἄν ἐθέλῃ
Ἀπόλεμον ἀγαγὼν
Ἐς πραπίδας εὐνομίαν,
Μυχόν τ' ἀμφέπει
Μαντήϊον.

LIPSIAE, EX OFFICINA PEZOLDII.

DATE	